SCOTUS ACADEMICUS

SEU

Univerſa Doctoris Subtilis

THEOLOGICA DOGMATA

R.P. CLAUDII

FRASSEN

Ordinis Min. Reg. Obſ. Lectoris Jubilati, & Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctoris.

TOMUS QUARTUS.

De Angelis.

VENETIIS,
Apud NICOLAUM PEZZANA.

MDCCXLIV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

I N D E X.

Quæſtio II. *An, & quas Angeli operationes vitæ edere poſſint in corporibus aſſumptis.* 171

Quæres 1. *An etiam ex viro incubo, & Dæmone ſuccubo filii naſci poſſint.* 178

Quæres 2. *An Dæmones poſſint animalia per ſe producere.* 179

Quæres 3. *An Dæmones poſſint corpora in aliam ſpeciem mutare.* ibid.

DISPUTATIO TERTIA.

De Angelorum gratia, merito, & demerito. 182

ARTICULUS PRIMUS.

De Gratia Angelis conceſſa. 183

Quæſtio I. *An, & in qua Beatitudine creati fuerint Angeli.* ibid.

Quæſtio II. *An, & qualem gratiam habuerint Angeli.* 189

Quæſtio III. *An, & quomodo Angeli gratiam ſanctificantem, & ſuam beatitudinem ex propria operatione, & merito fuerint aſſecuti.* 198

Quæres 1. *Qualis fuerit viæ Angelorum duratio.* 205

Quæres 2. *Quamdiù duraverit Angelorum via.* 206

ARTICULUS SECUNDUS.

De Officiis ſanctorum Angelorum erga homines, & Obſequiis hominum erga Angelos. ibid.

Quæſtio I. *An omnes omnino Angeli ad hominum obſequia interdum deputentur.* 207

Quæſtio II. *An, & qualiter Angeli ſancti ad hominum cuſtodiam deputentur.* 214

Quæſtio III. *Quænam beneficia per ſuam cuſtodiam nobis impendant Angeli, quæve ob eam eis rependat Deus, noſque eis rependere debeamus.* 225

ARTICULUS TERTIUS.

De Angelorum peccatis, & pœnis. 233

Quæſtio I. *An, & qualiter Angeli peccare potuerint.* 235

Quæſtio II. *Quodnam, & quale fuerit primarium, & capitale Diaboli peccatum.* 246

Quæſtio III. *An voluntas Dæmonum ita ſit in malo obfirmata, ut nec poſſit aliquatenus reſipiſcere, nec bonum aliquod operari.* 261

Quæſtio IV. *An, & quali pœna Dæmones crucientur.* 271

APPENDIX.

De infeſtatione, & cruenta Dæmonum in humanum genus ſævitia. 283

LN

Digitized by Google

IN SECUNDUM LIBRUM SENTENTIARUM

PRÆFATIO.

MOYSES *Deum aliquando enixè deprecatus, ut ſui divini vultus intuitum concederet, hoc ab eo reſponſum audivit:* Videbis poſteriora mea, faciem autem meam videre non poteris: *Simile quid impræſentiarum nobis accidit; quippe omnem noſtram operam hactenus impendimus, ut Deum intra ſe* ſubſiſtentem, operantem, & producentem, *primum librum Sententiarum explanando, detegere, & inſpicere liceret: At imbecillis, & cæcutiens noſtræ mentis acies immenſam illam Divinitatis lucem, nec ſuſpire, nec ſuſtinere valuit. Quocirca, Moyſis inſtar, ad ipſius Deitatis poſteriora, nempe externa illius Opera luſtranda, jam devolvitur, ut divini illius Solis ſplendorem in Creaturis, tamquam refractum, & velut radium in aquæ guttulis benignius emicantem intueri queat:* Dei quippe poſteriora ſunt, *inquit Nazianzenus orat.* 34. ea quæ poſt eum extiterunt, nobiſque ipſius Numen declarant. Non ſecus videlicet, ac Solis in aquis umbræ, ac ſimulacra infirmis oculis Solem repræſentant; quandoquidem eum obtueri non poſſumus, utpote lucis puritatem ſenſum omnem ſuperantem.

Itaque à Dei contemplatione non recedit, nec quæ Theologi ſunt minùs exequitur, qui miranda ipſius Deitatis opera ſcrutatur, & inveſtigat; utpote cùm ipſa mirè lucentem præſeferant Dei ſpeciem, in ſeipſis impreſſam, ut in ſigillis, expreſſam ut in ſpeculis, ut in radiis effuſam, ut in effigie delineatam: Inviſibilia enim ipſius Dei, *ait Apoſtolus ad Romanos* 1. à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas.

Hæc autem omnia creata opera triplicem in ordinem juſta lance, ac ſapienti nomenclatura libravit, ac diſtinxit rerum omnium Arbiter, & Opifex Deus. Angeli *namque, utpote omnino ſpirituales, Creaturarum faſtigium meritò occupant: ſunt enim primarii, ac præcellentes Deitatis defluxus, in quibus Deus ſeipſum, & expreſſit clariùs, & ſignavit perenniùs.* Corporea *quæque, ſeu viventia, ſeu vitæ expertia, quibus nulla rationis, & intelligentiæ lux affulget, extremum locum tenent; hæc enim ſolam Dei entitatem adumbrant, illa verò infima tantùm ipſius vitæ participatione gloriantur. At* Homo *veluti medius inter hæc extrema diſſidentia poſitus, utramque naturam, ſpiritualem, ac corpoream in ſe fælici vimine compaginat.*

Nam ut eleganter rem expendit Nazianzenus orat. 38. Mens jam, & ſenſus, ſic inter ſe diſcreta finibus ſuis ſe continebant: nondum autem utriuſque temperatio ulla erat, aut contrariorum mixtura, quæ ſublimioris Sapientiæ, ac circa naturarum creationem varietatis, & excellentiæ ſpecimen exhiberet. Hoc igitur cum artifici verbo oſtendere placuiſſet; animal unum ex utroque, hoc eſt ex inviſibili, ac viſibili natura, hominem fabricatur..... Velut alterum quemdam mundum in parvo magnum, in terra collocat; Angelum alium, mixtum odoratorem, & viſibilis naturæ ſpectatorem, intellectualis Myſten; eorum quidem, quæ in terra ſunt Regem; ſuperis autem ſubditum;

terrenum, & cæleſtem, caducum, & immortalem, viſibilem, & intelligibilem; medium inter magnitudinem, & humilitatem, eumdem ſpiritum, & carnem, ſpiritum propter gratiam, carnem ob ſuperbiam vitandam.

His itaque tribus creatorum entium gradibus, nempe purè ſpiritualium, purè corporeorum, ac partim è materia, & partim è ſpiritu concretorum, cùm divini opificii univerſitas integretur, & illuſtretur: Hinc ſapienti conſilio Petrus Lombardus, *& quotquot eximii fuerunt illius Commentatores, & Interpretes, in ordinando ſecundo Sententiarum libro id unicum auſpicantur, ut explicato hoc triplici Creaturarum ordine, ineffabilem Dei creantis, & extra ſe producentis virtutem, ac ſapientiam commendent.*

Quamquam autem de corporeæ Creaturæ molitione, natura, & præcellentiis jam ſatis ſuperque dixiſſe videamur in Academica noſtra Philoſophia: nihilominus, ut hoc noſtrum opus omnibus ſuis partibus conſtet, nonnulla hic, ſed alia diſſertatione revolvenda proponemus. Itaque illa omnia, quæ in ſecundo Sententiarum libro à Subtili Doctore diſcutiuntur, tres in Partes, ſeu Tractatus diſtribuemus, juxta triplicem Creaturæ purè intellectualis, videlicet Angelicæ, *purè corporeæ, nempe totius* Univerſi, *& partim corporeæ, partim ſpiritualis, putà* Humanæ, *notitiam aſſequendam.*

Prima *itaque pars Angelorum excellentias, & operationes intra ordinem Naturæ, & Gratiæ complectetur:* Secunda, *totius mundanæ molitionis ordinem, & formationem delineabit:* Tertia *verò mirandum hominis opificium, variamque ejus ſortem aperiet.*

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS PRIMUS

De Angelorum natura, operationibus, & præcellentiis.

EA eſt Angelorum naturæ dignitas, & originis præſtantia, ut ſit divinæ generationis velut æmula, *Cùm Deus* (ſui divini Verbi inſtar) *ante univerſam Creaturam, mente conceperit, & produxerit Angelicas poteſtates*, ait Anaſtaſius Synaita *de Opificio diei ſextæ*. Inde meritò apud Jobum cap. 1. *Filii Dei* quin, & *Dei primogeniti* à SS. Patribus appellantur: quodque ſummum eis eſt laudis encomium, ipſo etiam divino nomine *Jehovah* inſigniri ſolent in ſacris Bibliis.

Nec mirum, *Angelus enim*, inquit S. Dionyſ. cap. 4. de divin. Nominib. *eſt divinæ bonitatis radius, imago Dei, latentis lucis declaratio*. Et ut addit cap. 5. *collocatus in ipſo veſtibulo ſuperſubſtantialis Trinitatis*, hoc eſt, propiùs quàm aliæ res creatæ ad Deum accedens. Hiinc S. Gregorins Naziaizenus orat. 34. *Angeli ſunt primi luminis æterni radii, primique ſplendoris adminiſtri, ſupernæ gloriæ ſpectatores, & teſtes; ſupercæleſtes, & puriſſimæ naturæ, ad malum immobiles, vel certè non facilè mobiles, perpetuos choros circa principem illam cauſam agitantes, puriſſimo ſplendore illinc perfuſæ, & à ſumma illa pulchritudine adeo informatæ, ut ipſi quoque alia lumina efficiantur, ac puræ primi luminis influxiones, & communicationes ut alios illuminare poſſint*. Hi ſunt, ut ſcribit Ezechiel, *ſignaculum ſimilitudinis Dei*. Signaculum, inquam, non ſolùm ſuæ naturæ, ac ſanctimoniæ dotibus, Dei majeſtatem adumbrans, & referens; ſed etiam illam reſculpens in hominum mentibus: *dum* (ait S. Ambroſ. lib. 12. in Lucam) *bonum odorem ſanctificationis aſpirant; Omnes* namque *ſunt adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis*.

Hinc profundè Tertullianus libro de anima cap. 37. *Nos* (inquit) *drvina Officia Angelos credimus*. Et reverà quidem, Dei namque munia præſtant, & exequuntur, quod attinet ad res humanas; quippe *divinam auctoritatem ſuo munere exprimunt* (inquit Sophronius in ſanctorum Angelorum encomio:) Unde luculenter S. Hilarius in Pſal. 129. illos Dei oculos, aures, & manus, & pedes appellat. *Si fortè* (inquit) *hos eſſe oculos, vel aures, vel manus, vel pedes Dei intelligere voluerimus, non habemus auctoritatem improbabilem*: Sic namque perſpicaces ſunt ad prævidendum, & providendum quod noſtrum intereſt; ſic miſericordes ad compatiendum noſtris ærumnis, ſic actuoſi, & veloces ad miniſtranda nobis divina ſubſidia, ut meritò Dei oculi, manus, pedes, & aures vocitentur.

Haud difficile nobis eſſet per eorum laudes, & encomia latiùs excurrere, ſi hoc ipſum ab inſtituto noſtro non foret alienum. At illorum definire naturam, proprietates, explicare, reſerare operationes, & dotes, ac ordines inveſtigare, res ſanè ardua, & longè mortali homine major. *Nam* (inquit S. Dionyſius de cæleſti Hierarchia c. 6.

quot, & qui ſunt cæleſtium naturarum ordines, & quemadmodum eorum Hierarchiæ conſecrentur, ſolum eorum Deificum myſteriorum Principem, certò ſcire judico; & præterea eos noſſe vim ſuam atque illuſtrationes, ſacrumque ſuum, & mundo ſuperiorem bonum ordinem: Nos enim cæleſtium Mentium myſteria, ſanctiſſimaſque earum perfectiones intelligere non poſſumus; niſi fortè ea contendat aliquis nos intelligere, quæ nos per eas, ut quæ ſua præclarè cognita habeant, Divinitas ipſa docuit.

Igitur ut aliqualem ſublimium illorum Spirituum notitiam, tum ex ſacrarum Scripturarum fonte, tum ex ſanctorum Patrum doctrinæ rivulis hauriamus, præſentem ſecundi Libri Sententiarum partem, quatuor Diſputationibus abſolvemus: Quarum *prima* Angelorum exiſtentiam, naturam, & ordinem aperiet: *Secunda* eorum facultates, operationes, & dotes referabit: *Tertia* ipſis divinitùs conceſſa ſupernaturalia beneficia, eorumque meritum, ac demeritum explicabit. *Quarta* denique perduellium Angelorum malitiam, damnationem, illorumque in Deum odium, & in homines ſævitiam referet.

DISPUTATIO PRIMA.

De Angelorum Exiſtentia, Natura, & Ordine.

ANgelorum nomine intelligimus naturas illas intellectuales medias inter Deum, & homines: Deo quidem inferiores, ſed hominibus ſuperiores, quas Gentiles Philoſophi *Intelligentias*, *Genios*, *Deos ſecundarios*, *Cælorum Animas*, & *Species ſeparatas* appellarunt. Quamquam *Angeli* nomen, ſi ethymon attendas, non naturæ cujuſpiam, ſed officii ſignificativum ſit, idem exprimens quod Latinè *nuncius*, & *legatus*, à Græco ἀγγέλλω id eſt *nuncio*. Unde S. Auguſtinus in Pſal. 103. *Spiritus* (inquit) *Angeli ſunt; & cùm Spiritus ſunt, non ſunt Angeli; cùm verò mittuntur fiunt Angeli. Angelus enim officii nomen eſt, non naturæ. Quæris nomen hujus naturæ? Spiritus eſt: Quæris officium? Angelus eſt.* Concinit S. Dionyſius qui cap. 4. de cæleſti Hierarchia, ait, cæleſtes illos Spiritus Angelorum præcipuè nomine appellari; *Propterea quòd primùm eis inſit divina illuſtratio; ac per eos ad nos tranſportentur eæ, quæ naturam noſtram ſuperant patefactiones*; Hoc autem Angelorum miniſterium expreſſit ſanctus Paulus ad Hebræos 1. *Omnes*, inquit, *ſunt adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi, &c.*

Unde Olympiodorus cap. 1. in Job, ait, *Exiſtimare poſſumus Angelum quempiam divina mandata exhaurientem*; ac ſi Angelorum quivis pia aliorum æmulatione exambiat, ne quid aliis jubeatur, ſed uni ſibi totum: Unde eorum quiſque agillimo obſequio mandatum in momento perficit, ut ferè abſque ulla mora, iterum adſit Deo, ut ita ipſe ſolus, ſi fieri poſſet, divina mandata exhauriat. Quare Iſaias cap. 6. videt Angelos ignitos charitate Dei, & hominum, *ſtantes* ante ſolium Divinitatis, & ſimul *volantes*. Volant ocyſſimè ad exequenda mandata circa hominum curam; & unà ſtant ante Dei ſolium, ut nova imperia capeſſant, & ſic divina mandata exhauriant. Sententiosè ergo dicuntur Angeli, Pſalmo 102. *facientes verbum ejus, ad audiendam vocem ſermonum ejus*: Sic namque æſtuant charitate in Deum, ſic ſunt impigri ab amore in homines, ſic diligenter peragunt divina humanaque negotia, ut vix citiùs audierint divina mandata, quàm impleverint.

Ceterùm de cæleſtibus illis Spiritibus ſic uſurpatis, & nominatis, tria in ſequentibus Articulis veniunt diſcutienda: quorum *Primus* Angelorum exiſtentiam, & rationes, quibus ipſa firmetur, ac probetur aperiet: *Secundus* illorum naturam explicabit: *Tertius* denique eorum numerum, & ordinem explanabit.

ARTICULUS PRIMUS.

De Angelorum exiſtentia.

MIrum eſt, inter Judæos, hoc eſt, in electo illo genere, Deique populo chariſſimo, tot Prophetarum oraculis inſtructo, repertos fuiſſe aliquos, qui tanto minùs, quàm externi, ac Gentiles divinis, ac cæleſtibus in rebus ſaperent, negantes ullum eſſe ſpiritum, ac ſubſtantiam materiæ expertem, uti de Sadducæis refert ſanctus Lucas Act. 23. *Qui neque reſurrectionem fore credunt, neque Angelum eſſe, neque Spiritum*; cùm tamen hanc ipſam veritatem compertiſſimam habuerint veteres Philoſophi, eamque notitiam aſſecutus fuerit Ariſtote-

ſtoteles ipſa ratiocinationis via; nam *octavo Phyſicorum libro*, & *duodecimo Metaphyſicorum*, idipſum argumentando colligit, maximè autem ex orbium Cœleſtium agitatione: quorum converſionibus ad perpetuitatem incitandis, ac gubernandis præeſſe docuit abſolutas à corporum concretione ſubſtantias, quas ſeperatas appellat. Sed longè ſtupendum magis, etiam irradiante Evangelii lumine, non ſolùm plurimos extitiſſe olim Hæreticos, ut legere eſt in Hæreticorum appendice præfixa primo Volumini noſtræ Theologiæ: imò etiam nunc temporis extare plurimos hujuſmodi Tenebriones, qui præter corpora nullam ſubſtantiam materiæ expertem exiſtere aſſeverant. Quocirca operæ pretium eſt in præſenti Articulo Angelorum exiſtentiam omnibus, quibus fieri poterit, tum fidei, tum ratiocinationis naturalis momentis ſuadere, quatenus illa nemini ampliùs in dubium veniat: Deinde aperire à quo, quando, & ubi creati fuerint.

QUÆSTIO PRIMA.

An reverà conſtet Angelos exiſtere.

NOtandum 1. Quòd cùm *Angeli* nomen ſecundùm ethymon, non naturæ, ſed officii vocabulum ſit, idcirco triplicem habet attributionem, & ſignificationem. *Primò* namque convenit iis omnibus, qui à Deo deputantur ad aliquod munus implendum; nam, inquit Tertullianus lib. adverſùs Judæos cap. 9. *Deus eos vocare conſuevit Angelos, quos virtutis ſuæ Miniſtros præfecit*; Qua ratione Sacerdotes Angeli vocantur Malach. 2. *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, quoniam Angelus Domini exercituum eſt*. Sic pariter S. Joannes Baptiſta Matth. 11. dictus eſt à Chriſto Domino *Angelus Domini*; juxta illud Malachiæ 2. vaticinium: *Ecce ego mitto Angelum meum, &c.* Quinimò ipſemet Chriſtus Dominus Iſaiæ 9. juxta verſionem 70. Interpretum *magni conſilii Angelus* appellatur: Et Malach. 3. *Angelus Teſtamenti*: at *officii, non naturæ vocabulo*, inquit Tertullianus lib. de carne Chriſti cap. 14. Pari ratione qui à Dæmonum principibus aguntur ut hominum saluti obſiſtant, eorum Angeli dicuntur. Sic Matth. 25. *Qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*.

Secundò hujus nominis ſtrictior uſurpatio ſolam deſignat eam ſubſtantiam intellectualem, ſpiritualem, completam, nullum cum terrena, ac materiali concretione commercium habentem, cujuſcumque ſtatus ſit, & ordinis: qua ratione *Angeli* vocabulum non ſolùm beatis mentibus, ſed etiam perditiſſimis Dæmonibus convenit.

Tertiò tandem hoc nomen ſolitò uſurpant Theologi ad ſignificandas illas ſpirituales Intelligentias, quæ tertium ordinem in ultima Hierarchia implent, & à Deo ad hominum cuſtodiam deputantur. Hic autem tantùm nobis ſermo eſt de Angelis juxta utramque poſteriorem uſurpationem dictis.

Notandum 2. Quòd cùm duplex ſit demonſtrationis genus: Alia nempe quam dicunt *à priori*, qua videlicet effectus per cauſam innoteſcit; Altera quam *à poſteriori* ſubnominant, qua nimirum cauſa per effectum apparet; inde quæritur an alterutra, vel earum utraque Angelorum exiſtentia ſuaderi queat. Certum eſt autem illam non poſſe demonſtrari à priori: Siquidem illa demonſtratio colligit exiſtentiam effectus ab exiſtentia cauſæ illius productivæ, propter ſtrictam, eamque neceſſariam inter utrumque habitudinem: At nulla poteſt aſſignari, nec excogitari cauſa, qua neceſſariò Angeli licantur exiſtere: Illa enim eſſet vel intrinſeca, vel extrinſeca. Nulla autem eis eſſe poteſt intrinſeca neceſſariò exiſtendi ratio; quippe ſolus Deus ex ſe, & in ſe habet neceſſitatem eſſendi, cætera verò ab eo entia omnino contingentia ſunt, poſſuntque eſſe, vel non eſſe. Nulla pariter aſſignari poteſt hujus neceſſariæ productionis cauſa extrinſeca; cùm Deus omnium entium extra ſe ſit liberrimus Opifex, poſſitque pro nutu, & arbitrio res producere, vel æternùm deſerere improductas: Ideoque ſola ſupereſt libranda quæſtio de demonſtratione petenda ab Angelorum effectibus ſi qui ſint ab illis editi.

Notandum 3. Tres potiſſimùm aſſignari poſſe effectus ex quibus colligi queat Angelorum exiſtentia: videlicet motum Cœlorum, quos ab Intelligentiis perpetuò agitari docuit Ariſtoteles *lib. 1. de Cœlo cap. 9.* Item ſtupenda illa opera, quæ à Magis fieri conſpiciuntur: Denique miranda illa, quæ ab Arreptitiis, & Energumenis hominibus eorum vires excedentia fieri conſpicimus. Certum eſt autem regulatum Cœlorum motum leve eſſe argumentum ad demonſtrandam Angelo-

Angelorum exiſtentiam ; tum quòd eos à propria forma regulatè moveri plures Philoſophi non abs re contendunt: tum quòd longè plures ſunt Intelligentiæ, quàm Cœli; adeoque eorum exiſtentia à Cœlorum motu, & numero congruè nequit inferri: rum denique quòd Deus ipſe ordinatum Cœlis motum, ſicut & terræ firmam ſtabilitatem per ſe indere poteſt.

Reſtat ergo determinandum, an ex duplici altero capite ita ſufficienti momento evinci poſſit Angelos exiſtere, ut huic veritati refragari nequeat rationis compos. Duo igitur hac in Quæſtione veniunt determinanda. *Primum*, an fide conſtet Angelos exiſtere: *Secundum*, an idipſum ratione demonſtrativa, aut ſaltem valdè probabili etiam ſuaderi queat.

CONCLUSIO PRIMA.

F*Ide conſtat exiſtere naturas ſpirituales homine ſuperiores, ac præſtantiores, quas* Angelos *dicimus*: Idque firmatur innumeris Scripturæ textibus, tum in Veteri, tum in novo Teſtamento. *Primò* namque Scriptura inducit illos cum Deo, & hominibus colloquentes de rebus divinis, & ſenſum ſuperantibus, ut videre eſt Geneſis 18. Judic. 2. Iſa. 6. & totis ferè libris Danielis, Tobiæ, & Apocalypſis 2. & ſequentibus; adeoque indicat illos eſſe intellectu præditos. *Deinde* affirmat illos eſſe Deo ſubjectos, à quo mittantur in miniſterium; quemque velut Dominum, & Deum ſuum laudent, colant, adorent. Heb. 1. verſ. 14. Pſal. 99. verſ. 7. Daniel. 3. verſ. 58. Apocal. 22. verſ. 9. & alibi. *Tertiò*, aſſerit illos eſſe ſuperiores, & præſtantiores hominibus, 2. Petr. 2. verſ. 11. ubi de malis Angelis dicitur, *Angeli virtute, & fortitudine cùm ſint majores*: Et Pſalm. 18. *Minuiſti eum paulò minus ab Angelis*, quod etiam de Chriſto ipſo ſecundum naturam humanam ſpectato, & ſic Angelis inferiore, interpretantur S. Paulus Hebr. 2. verſ. 9. S. Auguſt. in Tract. de Cantico novo cap. 7. *Quartò*, quoties Scriptura homines præ cæteris ob ſingularem aliquam prærogativam extollit, toties eos cum Angelis velut perfectioribus comparat. Sic 2. Regum cap. 14. mulier Davidem alloquens, ait: *Tu Domine mi Rex ſapiens es ſicut ſapientiam habet Angelus Dei*: Sic Actorum 6. Judæi *viderunt faciem ejus* (Stephani) *tanquam faciem Angeli*: Sic S. Paulus ad Galatas 4. *Sicut Angelum Dei excepiſtis me*.

Confirmatur inſuper ex eo, quòd Scriptura ſacra varias proprietates, & actiones tribuit Angelis, quæ nonniſi in creaturam ſpiritualem cadere poſſunt: Una eſt videre Deum, Matthæi 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in Cælis eſt*: Alia eſt benedicere, & laudare Deum, quod paſſim Scriptura Angelis tribuit. Sic Pſalm. 148. *Laudate eum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes Virtutes ejus*. Tertia eſt cuſtodire homines. Sic Pſal. 90. & Matth. 4. *Angelis ſuis Deus mandavit de te, ut cuſtodiant te*: Ad quod etiam ſpectat homines dirigere, defendere, illuminare, docere, inſtruere, & loqui, quod Angelis utique pluries Scriptura ſacra tribuit, maximè Exod. 23. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum, quem paravi: obſerva eum, & audi vocem ejus, &c.* Quarta denique Angelorum proprietas eſt eſſe liberi arbitrii facultate donatos, quippe cùm peccare poſſint, & fieri pœna digni, uti de facto perduellibus Angelis contigit, juxta illud 2. Petri 2. *Angelis peccantibus non pepercit Deus, &c.* quæ omnia, & his ſimilia ſoli Creaturæ intellectuali tribui poſſunt.

Adeoque Angelos exiſtere compertiſſimum eſt ex Scriptura ſacra, necnon & omnium ſanctorum Patrum calculo, ac Conciliorum oraculis, maximè Concilii Lateranenſis ſub Innocentio III. capite *firmiter*, ubi inter cætera dicitur, quòd *Deus ſit Creator omnium viſibilium, & inviſibilium, ſpiritualium, & corporalium, qui condidit utramque naturam, ſpiritualem, & corpoream, Angelicam videlicet, & mundanam*.

Nec refert, quòd quidam reponant Concilium hæc quidem proponere, ac referre per modum doctrinæ, non verò tanquam de fide ſtatuere, & definire. Id, inquam, non obſtat, tum quia cætera, quæ in eodem capite proponit, reverà ſunt de fide: quidni ergo etiam de fide eſt Angelorum exiſtentia, & ſpiritualitas? *Adde* quòd licèt id referat, & proponat per modum doctrinæ, ſupponit ſaltem hanc doctrinam ab Eccleſia eſſe probatam, ac determinatam, innumeriſque Scripturarum, ac ſanctorum Patrum oraculis confirmatam.

Dices: Si ex præfatis Scripturæ textibus ſuaderi poſſet Angelorum exiſtentia, maximè quia ſignificant aliquam eſſe Crea-

turam ſpiritualem, homine ſuperiorem, & præſtantiorem: At hæc nulla eſt, quod probat S. Auguſtinus libro de Quantitate animæ c.34. *Quemadmodum*, inquit, *fatendum eſt animam humanam non eſſe Deum, ita præſumendum nihil inter omnia, quæ creavit, Deo eſſe propinquius*: Et inferiùs docet *aliquid eſſe deterius anima hominis, ſcilicet animam bruti, aliquid par, ut Angelus, melius autem nihil*: Et lib.3. de libero arbitrio, ait, *Animas rationales ſuperioribus Poteſtatibus eſſe officio impares, natura verò pares*: Et lib. 83. qq. quæſt. 54. *Nihil eſt melius rationali anima niſi Deus*: Idemque repetit lib.3. contra Maximinum cap.25. ubi videtur illum arguere, quòd dixerat, *Majores eſſe Angelos Chriſto ſecundùm formam hominis*. Ipſi ſubſcribit S. Bernardus lib.5. de Conſideratione cap.3 *Spiritus eſt Deus* (inquit) *ſunt & Angeli, & hi ſuper te: ſed Deus natura, Angeli gratia ſuperiores ſunt*: Ergo ex præſtantiori ſupra homines Creaturæ gradu, non rectè infertur Angelos exiſtere.

Reſpondeo 1. Præfatos Patres Angelorum exiſtentiam non impugnare, ſed aſſerere, ut ex laudatis eorum verbis apertè conſtat. *Secundò*, benignè intelligi poſſunt, vel quòd velint nihil eſſe propinquius Deo in ratione ſubſtantiæ ſpiritualis, quàm anima, quippe hac ratione Angelis eſt par: vel quod Angelis non competat eſſe ſuperiores hominibus in viſione, ac fruitione Dei; aut in aliis officiis, quæ erga homines præſtant; ſed ex ſpeciali Dei beneficio, & gratia, quod utique hominibus ſimili liberalitate concedere poteſt.

Non ergo eorum ſenſus eſt, Angelos non eſſe natura homine præſtantiores; quippe hominem paulò minus ab Angelis minoratum affirmat Regius vates; *Pſal.*8. ut ſupra dictum eſt, & malos Angelos fortitudine, ac virtute homine eſſe majores teſtatur *S. Petrus* 2. *cap.*2. Et Job.48. de Satana ait, *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei*. Sicut ergo poteſtate, ita etiam naturæ perfectione homines excellit. Quod ipſum docet S. Auguſtinus Tractatu 110. ubi ex peccato irremiſſibili Angelorum, naturæ eorum excellentiam ſupra homines colligit, *Quòd tantò* (inquit) *damnabilior judicata ſit culpa, quantò erat natura ſublimior*: Unde lib.11. de Civit. cap.5. ait, *Angelica natura omnia cætera, quæ Deus condidit, naturæ dignitate præcedit*; Adeoque priores ipſius textus in objectione poſiti benignè debent explicari, ne ſibi contradicere videatur S. Auguſtinus. Adde quòd libro 1. Retractationum cap.26. recognoſcens verba præfatæ quæſtionis 54. illa videtur emendare; *Ubi dixi* (inquit) *quòd omni anima melius, id Deum dicimus; magis dici debuit omni creato ſpiritu melius*.

Inſtabis: In omni rerum genere, quod habet rationem finis, longè præſtantius eſt eo, quod ſimilem rationem non obtinet: ſed in genere creaturarum homo habet rationem finis, non ita Angelus; ſiquidem omnia propter homines; imò etiam ipſi Angeli, quippe cùm omnes ſint adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui capiunt hæreditatem ſalutis: Ergo etiam ſecundùm naturalia homo eſt præſtantior Angelo.

Reſpondet Seraphicus Doctor in 2. *Diſt.* 1. *qu.*2. aliquid habere rationem finis dupliciter: ſcilicet aut *ad ſupplendam indigentiam*, ſicut domus propter hominem, aut *ad ſuſcipiendam ejus influentiam*; ſic homo propter Deum: Quod autem ultimo modo habet rationem finis, nobilius eſt, non verò quod primo modo; quia enim homo omnibus indiget, Angelus nullo, niſi Deo; ideo omnia propter hominem, non autem propter Angelum, in cujus rei ſignum Angelus conditus eſt in principio, homo verò die ſexto.

Unde Angelus dici poteſt propter hominem, & homo propter Angelum: Nam, inquit ibidem Seraphicus Doctor, homo habet habilitatem ad labendum frequenter, & poſſibilitatem ad reſurgendum: Angelus verò ſtans, perpetuitatem in ſtando, & cadens, impoſſibilitatem in reſurgendo: Ideo Angelus ſtans, ſuſtentat hominem, ſive infirmitatem humanam: & homo reſurgens, reparat ruinam Angelicam. Ideo quodammodo Angelus propter hominem, & homo quodammodo propter Angelum; adeoque pares ſunt ſecundùm ordinationem ad finem; quia uterque ordinatur ad æternam fœlicitatem. Sunt verò impares ſecundùm naturæ dignitatem, quippe cùm Angelus ſit omnimodè ſpiritualis, homo verò partim ſpiritualis, partim corporeus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Sufficienter colligitur Angelorum exiſtentia ab experientia Magorum, & Energumenorum petita: multa namque conſpiciuntur in dies fieri, tum à Magis, tum ab Energumenis, & Arreptitiis, eorum vires prorſus exceden-

dentia; adeoque refundenda in cauſam aliquam ſuperiorem, quæ ipſos ad talia patranda moveat: Sed hæc alia eſſe nequit, quàm Angelus. Probatur. Si quæ præter Angelum illorum operum cauſa motrix poſſet aſſignari, maximè vel Deus, vel ipſi homines, vel animæ ſeparatæ, vel denique Creaturæ aliquæ irrationales, & hominibus inferiores: ſed neutrum eorum poteſt aſſeri.

Non Quidem Deus, quippe ab ipſis Magis nefaria pleraque, & turpiſſima, à Deo prohibita, Deoque indigniſſima in perniciem hominum, & odium, atque injuriam ipſius Dei patrantur. *Inſuper* ad invocationem divini Numinis frequenter in fumos abeunt Magorum conatus, eorumque maleficia diſſolvuntur. Similiter Arreptitii, & Energumeni medicamentis interdum, ac muſica, ſaltem per aliquod intervallum ſanantur, ut legimus 1. Regum c. 16. quòd *quandocumque Spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saul, & leviùs habebat, recedebat enim ab eo ſpiritus malus*: Quod utique ſignum eſt Dæmonem Arreptitios non torquere; niſi pravos eorum humores concitando, quibus niſi uteretur, nec eos vexare poſſet, nec tam ſtupenda in eis operari: Sed ſi Deus illorum omnium eſſet Artifex; non egeret humoribus corporum; ac proinde nec medicina, nec muſica, aut altero corporeo remedio ejus effectus poſſet præpediri.

Adde quòd illæ ſubſtantiæ, quibus Magi in ſuis perficiendis maleficiis utuntur, plerumque ſordidiſſimæ ſunt, mendaciſſimæ, ac improbiſſimæ: quippe aliquando buſonibus, & aliis hujuſmodi rebus turpiſſimis, & horrendis ſua maleficia abſolvunt, qui bus ad ſumma ſcelera ſollicitant, ad Dei contemptum, & odium, ad blaſphemias, ad veneficia, & alia ſimilia, quæ in Deum ſanctiſſimum refundere grande crimen eſſet.

Non etiam hæc rejici poſſunt in homines ipſos: Quippe cùm pleraque illorum operum longè humanas vires ſuperent, putà ad præſentiam ſaxorum, & ſtatuæ reſponſa de rebus petitis proferre, in ſpeculis, & aqua res abſentes repræſentare, revelare occultiſſima, enuntiare, quæ fiunt in locis remotiſſimis, momento tempeſtates excitare, domo egredi januis clauſis, & fores ſine ullo contactu ſuppoſiti effingere; loqui linguis peregrinis nullo uſu, nullave diſciplina comparatis, & alia id genus exequi; quæ fuſiſſimè refert Delrio in *diſquiſitione magica*, quæque nullatenus refundi poſſunt in homines ipſos: adeoque rejici debent in Dæmones.

Nam, inquit Lactantius lib. 2. de origine erroris cap. 15. *Magorum ars omnis, ac potentia horum Dæmonum aſpirationibus conſtat, à quibus invocati, viſus hominum præſtigiis obcæcantibus fallunt, ut non videant ea, quæ ſunt, & videre ſe putent illa, quæ non ſunt. Hi, ut dico, ſpiritus contaminati, ac perditi per omnem terram vagantur, & ſolatium perditionis ſuæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia inſidiis, fraudibus, erroribus complent. Adhærent enim ſingulis hominibus, & omnes oſtiatim domos occupant; ac ſic* Geniorum *nomen aſſumunt. Sic enim Latino ſermone dæmones interpretantur. Hos in ſuis penetralibus conſecrant, his quotidie merum profundunt, & ſcientes dæmones venerantur quaſi terreſtres Deos, & quaſi depulſores malorum, quæ ipſi faciunt, & irrogant. Qui quoniam ſunt ſpiritus tenues, & irreprehenſibiles, inſinuant ſe corporibus hominum, & occultè in viſceribus operati vitiant, morbos excitant, ſomniis animos terrent, mentes furoribus quatiunt; ut homines his malis cogant ad eorum auxilia recurrere.*

Neque etiam hæc omnia opera tribui poſſunt Creaturis irrationalibus: Quia, quæ diximus, ſine rationis uſu non fiunt; nam, v. gr. quòd Energumenus idiota loquatur de repente, & expeditè idiomate alieno, aut de rebus procul poſitis, præteritis etiam abditiſſimis, manifeſtando omnes circumſtantias, nec-non de ſcientiis, & artibus quibuſvis, non poteſt fieri ſine ſubſtantia intellectiva, quæ per eos homines loquatur, diſtincta ab anima ipſorum: nam anima ipſorum per ſe ſola, aut per quamlibet humorum alterationem phyſicam, imò per applicationem cujuſvis cauſæ phyſicæ non intelligentis nequit aſſequi talem notitiam, quæ tanto ſtudio humano indiget. *Adde quòd* quæ à Magis fieri ſolent, parvis quibuſdam rebus admotis, verbiſquoque prolatis, vim omnem verborum, & corporeæ cujuſvis ſubſtantiæ manifeſtè ſuperant.

Inſuper: Magorum opera fiunt ad ſigna quædam, & per pacta, & fœdera juxta eorum voluntatem, qui ipſis utuntur: at ſigna non movent, niſi potentias cognoſcentes, quibus aliquid ſignificant; pacta quoque, & fœdera ſpectant ad cauſas intelligentes.

tes. Nam quæ intellectu, & ratione carent, nec pacta norunt, nec quando ſit operandum ex pacto. *Adde quòd* ſpiritus illi Magici eligunt ad Magorum arbitrium in quid agant. Ut quando in quempiam remotiſſimum à Magis deſignatum, morbum, aut ſoporem immittunt, vel ejus vultum repræſentant in ſpeculo, relictis intermediis, qui æquè, imò magis deberent ſic affici, ſi per cauſas naturales, & neceſſarias ſine electione voluntaria id fieret. Etenim cauſæ naturales operantur magis in corpora ſibi magis vicina, & ſubjecta, atque eodem modo afficiunt, quæ ſunt ejuſdem effectus capacia, neque eligere poſſent, ut è pluribus æque ſubjectis, & capacibus, hoc potiùs, quàm illud repræſentent, aut morbo, vel ſopore afficiant. Ergo ſtupenda hæc à Magis, vel Energumenis præſtita opera in Creaturas irrationales, quibus utuntur, refundi nequeunt.

Nec etiam poſſunt ab anima ſeparata fieri. Tum quia non videtur habere plus virtutis naturalis ad movendum, aut immutandum aliquod corpus, dum à corpore ſolvitur, quàm cùm illud informat; Naturalis enim virtus agendi ſequitur conditionem naturalem agentis: at naturalis conditio animæ rationalis eſt, quòd ſit forma corporis, ad cujus reunionem etiam ab ea ſejuncta habet appetium, ut pars ad compartem, adeoque hujus virtus non videtur major extra corpus, quàm in corpore, alioquin ei longè melius eſſet ab omni corpore ſeparari, quàm illud informare, ſicque unionem cum illo non optaret; quippe quæ ſibi foret contranaturalis, etiam eam videlicet deſtituens eximia virtute ſibi debita. *Tum quia* licèt animam ſeparatam neque omni vi motiva localiter ſui-ipſius, & aliorum privatam exiſtimem, Deo nimirum ſupplente id quod deeſt ex parte contactus, & organi; non tamen putarem eam tanta donari intelligendi, & movendi virtute, ut noſſe poſſet actus internos, ſaltem imaginationis, quos nullo dato externo indicio Magi, & Energumeni produnt; nec-non & movere immania pondera, quæ vix centum homines ſublevare valerent; & domos ingentes urbeſque integras, ac terram ipſam concutere: ut plerumque faciunt ii Spiritus dum è corporibus obſeſſis virtute precum, ac exorciſmorum Eccleſiæ recedere coguntur. *Tum denique quia* Spiritus illi quoties ab Exorciſtis premuntur, ut ſuum prodant nomen, ſemper ſe dæmones confitentur: Quis ergo illos animas è corpore ſolutas exiſtimabit.

Dices 1. Quod etſi Ariſtoteles præter Intelligentias orbium cœleſtium motrices, alias quoque eſſe doceat; Dæmones tamen, ſeu malignos Angelos non admittit: Imo Sectione 3. problem. q. 1. ſermonem faciens de iis qui divino ſpiraculo inſtigari dicuntur, aut ſpiritu lymphatico infervеſcunt: aſſerit ex naturali intemperie id accidere; ita quod gravi melancholia laborantes, id totum exequi valeant, quod cernimus ab Energumenis præſtari.

Reſpondeo: Ipſum longè à vero exorbitare, nam præter quàm quod Plato in Sympoſ. Triſmegiſtus in Pimandro, & Alii veteres philoſophiæ Principes, Dæmones eſſe confitentur; certum eſt hominem infirmum, & imbecillem quàcumque alterationem per melancholiam, aut alios humores facta, non poſſe peritè loqui peregrino idiomate ſibi antea ignoto, nec quæ procul aguntur certò referre, nec alia exequi, quæ Energumeni ſolitò præſtant; proindeque neceſſarium eſt, Energumenum agitari aliquo Spiritu, qui aliunde iſta noverit, & exequi poſſit.

Inſtabis: Ille qui Energumenus dicitur, incidere potuit in eam imaginationis temperiem, qua linguarum, peregrinarum inſtitutores affecti tunc erant, cùm eas in uſum vocarem, & inſtituerent: adeoque nullo exteriùs agitante ſpiritu, ipſemet idiomate peregrino, & priùs ignoto loqui poterit. *Inſuper*. Ea poteſt eſſe interdum humoris biliosi defæcatio, & ignes vigor, ut organorum ruditatem, & tarditatem ſolvens, jam linquat liberum animum, & velut ab organis ſolutum, quò fiet ut veritatem quamlibet ſenſibus imperviam, & ſibi priùs ignotam detegat, aperiatque, ut nonnumquam contingit æſtuanti febre laborantibus, qui dum animi evagationem patiuntur, mira interdum proferunt, & ignoto ſibi priùs idiomate ſenſa exprimunt. *Denique*, Contingit haud raro Energumenos ad certas Lunæ periodos acriùs torqueri, quod ſanè indicium eſt eos vitiato tantum humore laborare: adeoque ex eis leve, & prope nullum eſt argumentum ad ſuadendum Angelorum exiſtentiam.

Nego conſequentiam, & ad primum inſtantiæ membrum dico, illam qualemcumque humoris temperiem nullum habere commercium cum cujuſcumque vocis prolatione, & ſignificatione; ſiquidem nos eas vo-

voces formamus prout volumus, & per eas ſignificati notitiam accipimus, non obſtante varia humoris noſtri temperie; adeoque illa Energumeni idiomatum peregrinorum locutio non provenit ex ejus humorum affectione. Adde quòd cujuſque idiomatis inſtitutiones plures fuerint, idque diverſis temporibus nunc hæc, nunc illa vocabula ad hoc, aut illud ſignificandum uſurpando; & conſequenter variam habuerunt humorum temperiem, quam nullus hominum referre poteſt.

Ad ſecundam inſtantiæ partem, Dico tam ſtrictam, & tenacem eſſe animæ rationalis cum ſenſuum organis colligationem, ut niſi vel prorſus à corpore ſolvatur, vel illam Deus per extaſim divinitùs edoceat, quidquam abſque ſenſuum beneficio valeat percipere, ut continuata omnium hominum ſæculo quovis experientia teſtatur: Quidquid enim in contrarium de febricitantibus interdum decantatur à Medicis, figmentum prorſus, ac anilem fabulam ducet omnis, qui infirmos frequentare conſuevit.

Ad tertiam denique inſtantiæ partem, Repono mirum non debere videri, quòd ad diverſas Lunæ periodos Energumeni variè afficiantur; cùm enim ipſis inſidens Spiritus nequam eos torqueat per acerbam humorum affectionem, faciliùs in eos rabiem implet cùm humores nimiùm, aut redundant, aut deficiunt. Adde quòd hæc ſit aſſueta Dæmonum aſtutia, ut ſub aliis creaturis lateant, quatenus nempe non ſibi, ſed vel externæ alteri cauſæ morbi acerbitas tribuatur. Quod eleganter indicat S. Chryſologus homil. 52. ubi ſermonem faciens de illo Lunatico, quem Chriſtus Dominus ſanavit, ait; *Dæmon quod ſuæ artis erat, voluit tunc videri, aptans Lunæ curſibus hominis paſſiones: vexabat corpus lunaribus incrementis, ut eſſe Lunæ crederetur, quod erat diabolici criminis, & furoris. Sic homines illuſit, circumvenit ignaros; infamavit apud deſides Creaturam, quæ lumini tantùm condita, lædere neſcit homines, quos continua magis juvare cogitur ſervitute*. Ipſi præluſerat Tertullianus Apologet. 22. dicens; *Dæmones ſumentes quaſdam temporum ſortes, æmulantur Divinitatem, dum furantur divinationem*.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quo tempore, & loco creati fuerint Angeli.

NOtandum 1. Fide conſtare Angelos à Deo fuiſſe productos. Scriptura namque ſacra apertè tradit, Deum unicum eſſe, à quo cætera omnia ſint condita: Sic Joannis 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Et Romanorum 11. *Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia*. Quippe ut legitur Eſther 13. *Tu feciſti Cœlum, & Terram, & quidquid Cœli ambitu continetur; Dominus univerſorum tu es*. Quod ſpeciatim teſtatur Apoſtolus de Angelis, quos inter Dei opera recenſet ad Coloſſenſes 1. *In ipſo condita ſunt univerſa, ſive Throni, ſive Dominationes, &c.* Hinc Regius Vates poſtquam Pſal. 145. dixiſſet: *Laudate eum omnes Angeli ejus*, ſubdit, *Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt*. Mitto Concilia generalia, & fidei Symbola quibus aſſeritur *Deum eſſe factorem Cœli, & Terræ, viſibilium, & inviſibilium*. Hanc namque veritatem nedum naturalis ratio demonſtrat, ut ſignificavimus in primo Tom. *Tract. 1. Diſp. 1.* Sect. 1. ubi probatum eſt, neceſſariò admittendum eſſe aliquod ens à ſe, à quo ſunt cætera omnia; ſed etiam ipſamet experientia ſuadet, quippe conſtat Angelos Deo ſubjici, eique famulari; bonos quidem ſponte, malos autem invitos, ut apparet in Exorciſmis Energumenorum. At ſi Angeli eſſent à ſe, non ita Deo ſubjicerentur; ens enim à ſe nullatenus ab alio pendet, nec ipſi poteſt ſubjici.

Notandum 2. Angelos triplicem ob finem à Deo fuiſſe conditos. *Primò* quidem propter divinarum laudum concentum, unde Plato eos *Syrenes* appellat, S. Bernardus *Cœli cantores*; Gregorius, *divinarum laudum præcones*; Athanaſius, *Hymnum indeſinentem, & laudem irrequieſcentem magnificentiæ Dei*: Hinc ipſemet Deus Jobum alloquens, ait; *Ubi eras cùm me laudarent aſtra matutina, & jubilarent omnes Filii Dei? Secundò*, Angeli creati ſunt, ut mundum corporum adminiſtrarent, Divina namque Providentia regere ſolet inferiora per ſuperiora, & corporea per ſpiritualia adminiſtrare: Unde Angeli mundi rectores, divinæ Providentiæ adminiſtri, orbemque portare dicuntur, juxta illud Job. cap. 9. *Deus*

ca-

cujus iræ nemo reſiſtit, ſub quo curvantur, qui portant orbem. Quam etiam veritatem novit Seneca, ait namque apud Lactantium libro I. Divinarum Inſtitutionum cap. 5. *Deus cùm prima fundamenta molis pulcherrimæ jaceret, & hoc ordiretur, quo neque majus quidquam novit natura, nec melius, ut omnia ſub Ducibus ſuis irent, quamvis ipſe per totum ſe corpus intenderat, tamen miniſtros regni ſui Deos* (ideſt Angelos) *genuit. Tertiò*, creati ſunt Angeli ut hominibus opitulentur, eoſque regant, ac cuſtodiant, juxta illud ad Hebræos I. *Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi, propter eos, qui capiunt hæreditatem ſalutis*.

Notandum 3. Reverà Angelos, non eſſe de facto ab æterno creatos; non quòd ab æterno creari nequiverint: Siquidem Deus ab æterno quamlibet Creaturam, maximè Angelum producere potuit, ut fusè demonſtravimus in noſtra Phyſica: Sed quia Deo ita placuit Creaturas quaſcumque producere poſt earum non exiſtentiam, ac proinde non ab æterno. Nec etiam diu poſt formatum mundum fuerunt conditi. Siquidem Job 38. dicuntur laudaſſe Deum quando fundabat terram: Ergo jam tunc erant in lucem editi. Difficultas ergo ſupereſt examinanda, an Angeli creati fuerint ante illud momentum, de quo dicitur, *In principio Deus creavit Cœlum, & Terram*: Circa quam maximè duæ ſunt oppoſitæ Auctorum ſententiæ. Prima quidem plurium Patrum Græcorum, qui cum Origene Tractatu 9. in Matthæum, contendunt, *Angelos eſſe antiquiores, non ſolùm homine poſt creato, ſed & omni Creatura propter eum condita*; quam ſententiam Caſſianus Collatione 8. cap. 7. indubitatam apud omnes fideles affirmat: Reclamant nihilominus omnes penè Scholaſtici cum plurimis è ſanctis Patribus tam Græcis, quàm Latinis, ut aperiet

CONCLUSIO PRIMA.

Reverà *Angeli non fuerunt creati ante mundum corporeum, ſed unà cum ipſo*. Hæc veritas videtur eſſe determinata in Concilio Lateranenſi cap. *firmiter*, ubi legimus: *Unum eſt univerſorum Principium, Creator omnium viſibilium, & inviſibilum, ſpiritualium, & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem, & corpoream, Angelicam ſcilicet, & mundanam: & deinde humanam quaſi communem ex ſpiritu, & corpore conſtitutam*. Loquitur autem Concilium de *ſimultate temporis*, ut patet ex illis verbis; *Deus ſimul ab initio temporis*: Nam licèt alioqui particula, *ſimul*, accipi poſſet in ſenſu collectivo, non verò temporali, quaſi diceret (Deus pariter ſeu æquè condidit utramque Creaturam;) qualiter ſumitur in quibuſdam aliis Scripturæ locis, putà *ſimul inſipiens, & ſtultus peribunt*; ideſt æquè peribunt, eodem nempe genere mortis corporeæ, licèt non ſimul tempore, & eodem inſtanti: Non poſſe tamen illam particulam, *ſimul*, à Concilio ſcriptam aliter accipi, quàm de ſimultate temporis, ſufficienter declaratur ibidem, quia Concilium non dicit tantùm, quòd Deus condidit ſimul, ſed addidit, *ſimul ab initio temporis utramque condidit Creaturam*. Inſuper ſtatim ſubjungit, *& deinde humanam &c.* Sed particula *deinde* nihil aliud ſignificare poteſt, quàm poſterioritatem temporis, quia Creatura humana condita eſt tantùm ſexto mundi die, cùm primò fuerint creati Angeli ſimul cum Cœlo, & Terra: Ergo ſicut particula, *deinde*, neceſſariò ſignificat poſterioritatem temporis, ita & particula, *ſimul*, denotat ejus ſimultatem.

Hoc ipſum probatur etiam ex Concilio Conſtantinopolitano actione II. ubi lecta fuit, & approbata epiſtola Sophronii, in qua Deus dicitur omnia inviſibilia, & viſibilia condidiſſe, Creaturam ſpiritualem, & corporalem, & omnibus temporale conſtituiſſe principium.

Hoc ipſum indicat Scriptura ſacra Geneſis cap. I. *In principio creavit Deus Cœlum, & Terram*, quo loci particula, *in principio*, idem ſonat, ac antequam quidquam faceret, quemadmodum ſumitur Proverb. 8. cap. ubi Sapientia ita loquitur, *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio*: Sic enim eamdem particulam explicat S. Aug. libr. II. de Civitate Dei cap. 6. *Deinde* ex 20. cap. Exodi, *Sex diebus fecit Deus Cœlum, & Terram, & omnia, quæ in eis ſunt*: Quæ poſtrema particula more loquendi ſacræ Scripturæ comprehendit, & ipſos Angelos: Nam Pſalm. 148. Angeli annumerantur iis, quæ ſunt in Cœlis.

Hoc ipſum edocent ſancti Patres: Ex Græcis quidem S. Epiphanius hæreſi 65. ubi ait clarè indicare Scripturam Angelos non fuiſſe ante Cœlum, & Terram: *Cùm palam*, in-

inquit, *intranſmutabile ſit verbum hoc, quod ante Cœlum, & Terram nihil erat ex creatis*. Conſentit Theodoretus quæſtione 3. in Geneſim, etſi non ſatis probanda utatur ratione: ſcilicet quia Angelus indiget loco, in quo reciperetur: *Quia ſi non ſit*, inquit, *in rerum natura, quod comprehendat quomodo erit, quod comprehendatur?* Procopius item præfatione in Geneſim utramque referens ſententiam, hanc profert, dicitque Moyſen nomine *Cæli*, comprehendiſſe Angelos cùm dixit, *In principio creavit Deus Cœlum, & Terram*: Ubi continens pro contento ponitur.

Ipſi concinit Beda tom. 4. in Exameron, dicens Angelos in principio cum Cœlo, & Terra conditos eſſe, & ideo Moyſen de terra dixiſſe in principio fuiſſe inanem, & vacuam, quia fructibus, & habitatoribus carebat: Non dixiſſe autem id de Cœlo; *Quia mox creatum ſuis incolis, hoc eſt, beatiſſimis Angelorum Spiritibus repletum eſt*: Unde ſubdit Moyſes; *Perfecti ſunt Cæli, & omnis ornatus eorum*. Quippe debitos incolas habebant.

Huic etiam ſententiæ ſubſcribunt plurimi è SS. Patribus Latinis cum ſancto Auguſtino lib. 11. de Civit. cap. 6. & libro imperfecto ſuper Geneſim cap. 3. maximè S. Gregorius libro 32. Moral. cap. 9. Beda in Exameron, &c.

Poteſt quoque hæc veritas Teologica ratione ſuaderi. Primò quidem à priori, illa ſcilicet congruitate, quam profert S. Thomas *quæſt. 61. art. 3.* Nempe quòd Deus hunc Univerſum condidit per modum opificii præſtantiſſimi, abſolutiſſimi: ut autem perfectum ſit, ex ſpiritualibus, & corporalibus conſtare debet, igitur utramque hanc partem Univerſi ſimul producere debuit, non verò unam poſt alteram, ne ſcilicet priore longè ante alteram producta, Univerſum non ſtaret integratum; nec ſuis partibus conſtans.

Poteſt verò ſic probari à poſteriori: Dum peccaverunt Angeli, jam Cœli extabant, ſiquidem ſtatim in rebellantes *factum eſt prælium magnum in Cælo*; nam *Michael, & Angeli ejus pugnabant cum Dracone*, putà Lucifero Apocalypſ. 12. ipſeque perduellis Lucifer cum perditiſſimis ſuis Aſſeclis è Cœlo ſtatim poſt peccatum fuit deturbatus, juxta illud Lucæ 10. *Videbam Sathanam tanquam fulgur de Cælo cadentem*. Quod omnes penè ſacri Interpretes de ruina, & lapſu Angelorum explicant: ſed probabilius eſt peccaſſe Angelos paulòpoſt eorum formationem; non enim fit veriſimile malos diu in gratia ſteriſſe, eò quòd credibile ſit ſtatum viæ Angelorum breviori ſpatio finiri, quàm hominum; cùm Angeli ſuapte naturâ promptiores ſint in operatione, & electione, quàm homines; Conſtat autem Adamum non ita diu innocentem ſtetiſſe: Ergo multò minori temporis intervallo videtur Dæmon in gratia perſeveraſſe.

Confirmatur ex eo quòd Angelis peccantibus paratus ſit ignis æternus, ut conſtat, tum ex illo Matth. 25. *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*; Statim ergo ac peccaverunt, reatus ſui pœnas dederunt: Tum ex 2. Petr. 2. *Si enim Angelis peccantibus Deus non pepercit, ſed rudentibus inferni in Tartarum tradidit cruciandos*; igitur jam tunc erant Tartarei loci cum primùm Angeli peccaverunt.

Dices 1. Scriptura ſacra non ita obſcurè inſinuat Angelos jam extitiſſe, cùm Deus Univerſum condidit; Ergo cum ipſo non fuerunt creati. Probatur antecedens. Primò ex cap. 38. Job, ubi Deus eum alloquens, ait: *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ.... cùm me laudarent ſimul aſtra matutina, & jubilarent omnes Filii Dei?* hoc eſt, *Angeli*. Item cap. 40. de Behemoth dicitur, *Ipſe eſt principium viarum Domini*, id eſt, *Creaturarum*: Ergo Lucifer, qui per peccatum factus eſt Behemoth, & Diabolus, fuit prius productus, quàm cæteræ creaturæ, idemque de cæteris Angelis dicendum. Denique ad Titum 1. de Incarnatione Verbi dicitur *quam promiſit, qui non mentitur Deus, ante tempora ſæcularia*: Oportuit ergo ante mundum conditum fuerint Aliqui, quibus fieret incarnandi Verbi promiſſio; non Aliis certè, quàm Angelis: Ergò tunc ſtabant.

Nego anteced. & ad primam ejus probationem dico, Angelos aſtrorum creationi adeſſe potuiſſe, maximè cùm Sol, & Luna, cæteraque Aſtra non primo die fuerint condita. Adde quòd ipſi Angeli cùm fuerint creati cum omnibus Intelligentiæ dotibus, ſtatim ab eorum formatione Deum noſſe, ac laudare potuerunt.

Ad ſecundum textum dico, quòd per *Behemoth*, ad litteram intelligitur Elephas, aut animal aliud terreſtre ex genere Draconum; ſicut, *Leviathan*, ſignificat aut cete maris, aut genus aliquod piſcis: Rectè autem dici-

dicitur principium viarum Dei; non quòd duratione cætera opera antecedat, ſed quia virtute corporis, magnitudine, ac fortitudine cæteris belluis præſtat. Si autem iſta de Dæmone accipias; reponam cum Beda quæſt. 9. ex variis, Luciferum primum extitiſſe, *ordinis prælatione*, *non temporis quantitate*.

Ad tertium contextum dico, quòd verbum illud *promiſit*, non ſignificet promiſſionem aliquam verbo factam, ſed æternam Dei prædeſtinationem, ut explicant SS.Chryſoſtomus, & Anſelmus in eum locum; Eo ſcilicet modo, quo loquitur 2. ad Timoth. 1. *Secundùm propoſitum ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Jeſu, ante tempora ſecularia*; quod enim hic *propoſitum*, ibi *promiſſionem* appellat.

Dices 2. Plurimi è ſanctis Patribus apertè docent Angelos reverà nedum ante mundi creationem extitiſſe, ſed etiam Aliqui contendunt illos fuiſſe ab æterno conditos: Sic S. Baſilius Homilia prima Exameron; *Erat ſanè*, inquit, *ſtatus quidam mundi generatione ſuperior, abſtractis illis à concretione materiæ potentiis mundo præſtantioribus, pro decoro accommodatus, temporis etiam conditione anterior, æternus nimirum, ac perpes*. Sic S.Hieron. ſuper Epiſt. ad Titum cap.1. *Sex millia nondum noſtri temporis complentur annorum, & quanta tempora quantaſque ſæculorum origines fuiſſe arbitrandum eſt, in quibus, Angeli, Throni, Dominationes cæteriſque Ordines Deo ſervierunt?* Cui ſubſcribit S. Damaſc. lib.2. de Fide, *Quidam dicunt, quòd ante omnem creationem geniti ſunt Angeli, ut Theologus dicit Gregorius. Primùm quidem Deus excogitavit Angelicas virtutes, & cœleſtes, & excogitatio opus ejus fuit*. Ex Latinis Patribus ſignificat S. Clemens Papa lib.8. Conſtitut. cap.12. dicens, *Deus, qui ante omnia, Cherubim, & Seraphim feciſti, & Sæcula, & Exercitus Virtuteſque, & Poteſtates, Principatus, & Tronos, Archangelos, & Angelos: & qui fabricatus es poſt hæc omnia hunc mundum, qui cernitur, & omnia, quæ in eo continentur*: Ergo certum eſt ex eorum mente, Angelos ante mundum fuiſſe creatos.

Reſpondeo reverà quidem laudatos ſanctos Patres in ea fuiſſe opinione, quòd Angeli ante res corporeas creati fuerint: Verùm contraria eſt plurium aliorum Patrum ſententia, jamque magis invaluit apud ſacros omnes Doctores, videturque conformior Scripturæ ſacræ, ut conſtat ex textibus à nobis ſupra laudatis.

Ad ſanctum autem Baſilium, qui videtur ſuper mundanas ſubſtantias, quas *potentias* appellat, aſſerere ab æterno extitiſſe, cenſerem eum ſic eſſe intelligendum, quòd Angeli, in ejus opinione, creati fuerint ante Cœlorum motum, quem tempus appellamus, ante quod cenſet fuiſſe intervallum quoddam imaginarium tempore, & generatione vetuſtius, in quo creatos Angelos ipſe putat; quodque idcirco æternum dicit, quòd nullo vero tempore præcedatur.

Dices 3. Non videtur rationi conſentaneum, credere Deum tot ſæculis ante creationem corporeæ creaturæ fuiſſe otioſum: Ergo aſſerere debemus Deum ſuam bonitatem commmunicaſſe ſpiritualibus creaturis, antequam corporeas creaturas produceret.

Reſpondet Theodoretus *Quæſtione* 3. *in Geneſim*, rationem illam inanem, & futilem eſſe, nam ſi alicujus momenti eſſet, probaret utique Angelos ab æterno productos fuiſſe à Deo, ne per æternam durationem Deus eſſet otioſus. Nam quomodocumque Spiritus creaſſet ab initio, etiam ſi ante corpoream creaturam illos produxiſſet, ſequeretur per æternam durationem ante illorum productionem Deum otioſum fuiſſe: Hoc autem nemo Catholicorum non exiſtimabit abſurdum.

Dices 4. Si Angeli creati fuiſſent cum mundo corporeo, creationis illorum mentionem aliquam feciſſet Moyſes: At nullam mentionem illorum fecit, cùm de creatione mundi corporei loqueretur; Signum igitur eſt eos non fuiſſe cum mundo corporeo creatos.

Reſpondet S. Auguſtinus *libro de Geneſi ad litteram*, & cum eo Beda *in Exameron*; Angelorum creationem à Moyſe non fuiſſe prętermiſſam, ſed expreſſam nomine *lucis*, quam primo dierum omnium formavit Deus. Arbitrantur Aliqui reverà quidem Angelos à Moyſe prætermiſſos fuiſſe, idque conſultò, ne videlicet Judæis ad Idololatriam pronis anſam præberet illos pro Diis colendi, Verùm, hac ratione eorum nuſquam meminiſſe debuiſſet, quippe ille de Angelis ſermo eandem idololatrandi occaſionem præbuiſſet. Exiſtimarem igitur veriùs dicendum, ideo Moyſem creationis Angelorum non meminiſſe, quia ſui inſtituti ratio id non poſtulabat: ut enim ſcribit S. Hieronymus, Epiſtola 139. ſolùm voluit Moy-

Digitized by Google

Moyſes ordinem creationis rerum corporalium deſcribere, aut, ut quidam putant, quia populus ille rudis erat; aut quod verius eſt, quia ſolùm in rebus corporeis creandis fuit illa ſeries, & varietas dierum, quæ explicatione indigebat: Angelos verò fuiſſe à Deo productos ſatis conſtabat in unico temporis momento; quippe cùm ſint ſpirituales ſubſtantiæ, nullam in ſuo eſſe ſucceſſionem involventes.

CONCLUSIO SECUNDA.

Probabilius eſt Angelos fuiſſe creatos in Cœlo ſydereo, quod empyreo proximum eſt.

Probatur 1. auctoritate S. Hieronymi lib. 6. in Iſai. cap. 14. ubi expendens illa verba, *In Cœlum aſcendam*, quæ de Angelorum lapſu poſſe intelligi priùs dixerat, interroganſque, *Si adhuc in Cœlo poſitus, quomodo dicit, Aſcendam in Cœlum?* reſpondet, *Sed quia legimus* Cœlum Cœli Domino, *cùm eſſet in Cœlo*, id eſt, *in Firmamento*, *in Cœlum, ubi ſolium Domini eſt, cupiebat aſcendere*.

Suadetur pariter ex eo quòd hac ratione facilè intelligi poſſunt ad litteram omnes illi Scripturæ ſacræ textus, quibus conſtat Luciferum cum Angelis cecidiſſe de Cœlo, & appetiiſſe aſcendere in Cœlum. Sic etiam apparet Angelos habuiſſe locum ſuæ dignitati naturali correſpondentem, & poſtmodum obtinuiſſe condignum pro ſuis meritis, ita quòd fideles, & in Deum obſervantes evecti fuerint in Cœlum empyreum, Perduelles verò in Tartarum detruſi.

Dices, Lucifer dicitur Ezech. 28. in deliciis Paradiſi fuiſſe: at Cœlum quod eſt Paradiſus, non eſt ſydereum, ſed empyreum: Ergo non in illo, ſed in hoc creati fuerunt, & ſteterunt Angeli. *Deinde* Angeli creari debuerunt in loco omnium nobiliſſimo, & ſupremo; locus enim ſemper dignitati locati reſpondet, ut patet in ipſis rebus corporeis, quæ quantò nobiliores ſunt, tantò ſuperiorem locum obtinent: Non eſt autem locus nobilior, & ſublimior empyreo: Ergo Angeli in ipſo debuerunt creari. *Denique*; cùm Angeli ſint ſubſtantiæ incorruptibiles, & conſiſtentes, formari debuerunt in loco conſiſtente, & immobili: at tale non eſt Cœlum ſydereum, ſed empyreum: Ergo in hoc, non in illo, formari debuerunt Angeli.

Reſpondeo ad primum, *Paradiſi* nomine hic non ſignificari locum illum amœniſſimum, quem occupant beatæ mentes; quique ſedes Beatorum vulgò nominatur; in eo namque Diabolum aliquando ſtetiſſe nullus Theologorum admittet: ſed intelliguntur illa cœleſtium chariſmatum dona, quibus Lucifer cum aliis Angelis illuſtratus, & ditatus fuerat, in illo nempe Cœlo ſydereo, propterea *Paradiſi* nomine inſignito quòd fuerit non ſolùm aſtris micantibus, ſed etiam Angelis illuſtratus.

Ad ſecundum, dico falſum eſſe, locum ſuperiorem rei nobiliori convenienter aſſignandum, homo namque in rebus corporeis primatum tenet; attamen inferiorem locum incolit.

Ad tertium denique reſpondeo, Angelum non neceſſariò moveri ad motum Cœli, cùm locum corporeum non occupet, nec ipſi adhæreat: adeoque immoti ſtare potuerunt in mobili. *Adde quòd* nullum appareat inconveniens, quòd Angeli cum Cœlo Sydereo moti fuerint; ſiquidem ubique Deum habebant præſentiſſimum.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Natura, & Subſtantia Angelica.

Etſi *Angeli ſint quaſi divini ſilentii Interpretes, & tanquam perſpicua, ac micantia Deitatis lumina, quæ cum, qui in abditis latet, indicant*, inquit S. Dionyſius lib. de Divinis Nomin. cap. 4. nihilominus tam longè noſtros mortales obtutus fugit eorum ſubſtantia, ut niſi ſuorum Interpretum fieret ipſemet Deus interpres, nobiſque per Scripturarum, Conciliorum, & SS. Patrum oracula illorum naturam, ac præſtantiam aperiret, hæc certè nos omnino lateret. Inde mirum nemini videri debet, ſi tam pugnantia, tamque aliena à veritate, quæ modò nobis affulget, dixerint, & ſcripſerint nonnulli Philoſophiæ, ac Theologiæ Proceres, dum Aliqui volunt eos materia, ac ſpiritu concretos; è contra contendunt Alii eſſe corporis cujuslibet expertes; Nonnulli ipſos, niſi Deus ſingulari beneficio ſervaret, mortalitati, ac defectioni obnoxios putant, dum Cæteri natura immortales, & indefectibiles prædicant. Imò etiam non deſunt, qui eos ab anima rationali indiſtinctos cenſeant, dum aliqui nullam inter eas ſubſtantias concordiam affirmant. Quid autem in tam multiplici tamque diverſa Auctorum ſententia verius dicendum ſit, ut appareat, tria maximè hoc in articulo ſunt di-

diſcutienda. *Primum*, an reverà Angeli ſint omninò ſpirituales, & incorporei: *Secundum*, an incorruptionem ex natura ſua exigant: *Tertium*, an & qualiter ab anima rationali diſtinguantur.

QUÆSTIO PRIMA.

An Angeli ſint omnino incorporei, & prorſus immateriales.

NOtandum 1. nomen *Spiritus* omnium pene æquivocorum eſſe maximum, & variè tum à Philoſophis, quum à Theologis uſurpari. *Primò* quidem pro re tenuiſſima, & ſubtiliſſima, ſive illa ſit accidens, ſive ſubſtantia: ſic rerum imagines ab objectis ad facultates emiſſæ, vocantur ſpecies intentionales; ſic pariter tenuiſſimæ, ac puriores ſanguinis partes, per quas vegetandi, ſentiendique vis manat in reliquas, dicuntur ſpiritus, vel *animales*, quatenus à cerebro ad motus, ac ſenſus officia per nervos effunduntur, aut *vitales*, quando per arterias à corde propagati inſitum calorem recreant, quo animantis vita continetur. *Secundò*, accipitur pro vento, aere, exhalatione, &c. hinc *ſpirare*, *reſpirare*, &c. idem eſt quod aerem trahere, & ventus nimio impetu irruens, *ſpiritus procellarum* vocatur. *Tertiò*, pro anima, ſive rationali, ſive ſenſitiva: Sic Eccleſ. 3. *Quis novit ſi ſpiritus filiorum Adam aſcendat ſurſum? & ſi ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum?* Quartò, prò ſubſtantia incorporea, qualiter opponitur corpori craſſo, & carne, ac oſſibus compacto. Sic Chriſtus Dominus Lucæ 24. veritatem ſuæ reſurrectionis coram Diſcipulis aſtruens, dicit: *Palpate, & videte quoniam Spiritus carnem, & oſſa non habet:* Qua ratione antiquiſſimi quique Theologi arbitrati ſunt Angelos conſtare corporibus aereis, ſeu ita ſubtilibus, ut nec tangi, nec ullo ſenſuum percipi poſſint; adeoque nihil prohibere quominus cum hoc aereo corpore Spiritus poſſint appellari. *Quintò* denique, nomen *Spiritus* ſignificat naturam intellectualem nulla materia conſtantem, nulloque corpore, quamvis etiam tenuiſſimo, concretam.

Notandum 2. plurimùm variare tum Veteres, tum Recentiores circa definitionem ſubſtantiæ omnino ſpiritualis. *Primò* namque non-nulli ex ſanctis Patribus *ſpirituale* idem, ac *increatum* putant; qua ratione quidquid creatum eſt, corporeum eſſe, ſolumque Deum corporis expertem docuerunt. Sic S. Hilarius Canon. 5. in Matth. *Nihil eſt* (inquit) *quod non in ſubſtantia, & creatione corporeum ſit, ſive in Cœlo, ſive in terra, ſive viſibilium, ſive inviſibilium elementa formata ſunt; nam & animarum ſpecies, ſive obtinentium corpora, ſive corporibus exulantium, corpoream tamen naturæ ſuæ ſubſtantiam ſortiuntur: quia omne quod creatum eſt, in aliquo ſit neceſſe eſt.*

Secundò, nonnulli *incorporeum* idem, ac *illimitatum* acceperunt. Sic Elias in Orat. 1. Nazianz. *Solus Deus*, inquit, *circumſcriptionis expers eſt: quia ſolus propriè corpore vacat; circumſcripti autem Angeli, quia nec incorporei propriè ſunt, etiamſi noſtri reſpectu incorporei dicantur.* Ipſi concinit Fauſtus quidam, cujus liber habetur *Tomo 4. Bibliothecæ ſanctorum Patrum*, in quo demonſtrare conatur Angelos, & animas eſſe materiales eo, quòd locis circumſcribantur. *Tertiò*, nonnulli *incorporeum* pro *incommutabili* uſurparunt, ut videre eſt apud S. Auguſtinum Epiſtola 28. ubi cùm ſtatuiſſet animam eſſe incorpoream, addit: *Ne verbi controverſiam, vel ſuperfluè faciam, vel invitus patiar. Si corpus eſt omnis ſubſtantia, vel eſſentia, vel ſi quod aptius nuncupatur, id quod aliquo modo eſt in ſeipſo, Corpus eſt anima. Item ſi eam ſolam placet incorpoream appellare naturam, quæ ſummè incommutabilis, & ubique tota eſt, corpus non eſt anima, quoniam tale aliquid ipſa non eſt. Porro ſi corpus non eſt, niſi quod per loci ſpatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita ſiſtitur, vel movetur, ut majori ſui parte majorem locum occupet, & breviori breviorem, minuſque ſit in parte, quàm in toto, non eſt corpus anima.*

Denique non deſunt ex Recentioribus, qui putent *ſpirituale* propriè dictum, idem eſſe ac penetrare corpora, & penetrationem pati: *vel* idem ac non pendere à materia: *vel* idem ac eſſe incommutabile, & ubique totum. Verùm aberrant à conceptu *ſpiritus*, ſeu rei *ſpiritualis*: quippe juxta primam definitionem, formæ materiales, ſubſtantiales, & accidentariæ, ſpirituales eſſent; ſiquidem tum materiam ipſam, tum corpora, quæ afficiunt, aut efficiunt, penetrant, ac pervadunt. Juxta ſecundam, materia ipſa dicenda eſſet ſpiritualis, quia non pendet à materia: juxta tertiam verò Deus ſolus eſſet reipſa ſpiritualis.

Itaque *Spirituale*, vel *incorporeum*, melius videtur poſſe definiri per negationem materialis, ac craſſæ entitatis, qua corpora conſtant; ita quòd ſubſtantia, vel entitas ſpiritualis ſit purior, tenuior, & ſubtilior, quàm quæcumque materialis creata, vel creabilis, ſive ſit diviſibilis, ſive ſit indiviſibilis. Juxta hanc autem vocabuli *Spiritus* acceptionem quæritur primò, an Angeli ſint omnino ſpirituales; ſecundò, an ſint naturæ ſimplices, aut compoſitæ.

Notandum 3. Ex Seraphico Doctore in 2. *diſt*. 3. *art*. 1. *quæſt*. 1. Angelum non habere eſſentiam omnino ſimplicem per privationem cujuslibet compoſitionis. Certum enim eſt, quòd Angelus compoſitus eſt compoſitione multiplici: Poteſt enim, inquit, conſiderari in comparatione ad ſui principium, & ſic in tantum eſt compoſitus, in quantum habet ad ipſum dependentiam: Simpliciſſimum enim abſolutum eſt, & omne dependens hoc ipſo cadit in aliquam compoſitionem, quia in illo differt *quo eſt*, & *quid eſt*. *Secundò*, conſiderari poteſt in comparatione ad ſuum effectum, & ſic componitur ex ſubſtantia, & potentia. *Tertiò*, poteſt conſiderari per reſpectum ad ens in genere, & ſic metaphyſicè componitur ex actu, & potentia; Logicè verò ex genere, & differentia: *Quartò* denique conſiderari poteſt ſecundùm ſuam entitatem, & ſic quantum ad eſſe actuale eſt in ipſo compoſitio entis, & exiſtentiæ: Quantum ad eſſe eſſentiale componitur ex *quo eſt*; & *quod eſt*; quantum ad eſſe individuale, ſeu perſonale in illo reperitur *quod eſt*, & *quid eſt*, ſeu natura, & perſona. Cùm ergo Angelica eſſentia dicitur ſimplex, non propterea excludit præfatas omnes compoſitiones; ſed tantùm illam, quæ fit, vel ex natura corporali, & ſpirituali, vel ex partibus quantitativis, vel heterogeneis, aut tandem ex materia, & forma corporea, & elementari. An autem admittat aliquam compoſitionem ex diverſis naturis, vel ex materia, & forma aliqua puriſſima, ut docere videntur, tum Alenſis, tum S. Bonaventura, hic eſt reſolvendum, ſed priùs ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Angeli ſunt omnino incorporei, & purè ſpirituales.

Probatur 1. Ex Scriptura ſacra illis omnibus Oraculis, quibus Angeli *Spiritus* dicuntur. Sic Pſalmo 103. *Qui facit Angelos tuos Spiritus*; hoc eſt qui eos, quorum natura, & ſubſtantia ſpiritualis eſt, miniſtros tuos, & nuntios inſtituis, & mandatorum tuorum executores, ut explicat S. Gregorius Nazianzenus *Orat*. 34. & Damaſcenus *lib*. 2. *de Fide cap*. 3. Quod utique confirmat S. Paulus ad Hebr. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi*, &c. Idem de bonis Angelis ſæpiùs legitur in Evangelio, nec-non & de Dæmonibus. Sic Matth. 8. *Ejiciebat Spiritus*: Et Lucæ 10. *Spiritus ſubjicientur vobis*: Et cap. 11. *Aſſumit alios ſeptem Spiritus nequiores ſe*. Sed nomen Spiritus ſic uſurpatum in Scriptura propriè rem incorpoream ſignificat: quod utique patet ex ſupremo, & infimo Spiritu Deo nempe, & anima rationali, quibus hoc nomen tribuitur; Deo quidem abſolutè, & per antonomaſiam, ut Joannis 4. *Spiritus eſt Deus*, animæ verò quia diſtinguitur à corpore. Sic 1. Corinth. 4. *Tradere hujuſmodi Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fiat in die Domini*: hoc eſt, ut anima ſalvetur: Ergo pari modo Angeli, qui inter Deum, & hominem medium tenent, idcirco dicuntur Spiritus, quia ſunt incorporei.

Probatur 2. Ex definitione Concilii Lateranenſis cap. *firmiter* jam à nobis laudato, quo ſtatuitur; *Unum eſſe univerſorum Principium, Creatorem omnium ſpiritualium, & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem, & corpoream; Angelicam videlicet, & mundanam, & deinde humanam, quaſi communem ex ſpiritu, & corpore conſtitutam*. Quibus verbis Concilium aſſerit, *Primò* Angelos eſſe creatos ex nihilo: Ergo non ſunt formati ex aere, ut vult Rupertus; nec ex aliqua materia, ut aliqui conjiciunt.

Affirmat inſuper Angelos eſſe Spiritus, quemadmodum anima hominis Spiritus dicitur: Sed conſtat animam rationalem eſſe purè ſpiritualem, & incorpoream, ut ſancitum eſt in altero Concilio Lateranenſi ſub Leone X. Ergo Angeli ſunt omnino ſpirituales, & incorporei. *Denique* docet hominem eſſe ſubſtantiam inter Angelicam, & corporalem creaturam, quia homo conſtat ſpiritu, & corpore: Ergo cùm Angeli non ſint medii inter creaturam ſpiritualem, & corporalem, debent eſſe omnino incorporei.

Confirmari poteſt ex eo, quod in Concilio Generali Nicæno 2. *actione* 5. *ex libro Joannis*

nis Theſſalonicenſis, animæ rationales, & Angeli ponuntur in eodem ordine intellectualium, ſeu quod idem eſt, ſpiritualium ſubſtantiarum: Atqui animæ rationales ſunt purè ſpirituales, & incorporeæ, ut vidimus ſupra ſancitum fuiſſe in Lateran. ſub Leone X. Ergo pariter Angeli ſunt purè ſpirituales, & incorporei. *Item* in profeſſione fidei Synodi ſeptimæ generalis, ſeu Nicænæ II. actione 4. ſancti Angeli vocantur *incorporei*, quod falſum eſſet, ſi ex corpore partim, & ſpiritu conſtituerentur: *Veneramur*, inquit, *imagines ſanctorum, & incorporeorum Angelorum, utpote qui tanquam homines figura humana juſtis apparuerunt.*

Probatur etiam ex ſanctis Patribus. Primò namque Ignatius in Epiſtola ad Trallenſes vocat Angelos *incorporeas naturas*: & S.Dionyſius lib. de cœleſti Hierarchia cap. 1. illos Spiritus ſimplices, & Intelligentias nullis figuris adumbratas appellat; *Ad ſimplices*, inquit, *nulliſque figuris umbratas cœleſtium rerum Intelligentias, aſſimilationeſque ſubvehamur*; Et c.4. de divinis Nominibus de Angelis ait, *Incorporales omnino, atque materia carentes intelliguntur, & tanquam ſpiritus ſupra mundanum intelligunt modum.* Et c.6. affirmat Deum tribuere ſuper cœleſtibus vitis, ideſt Angelis, immortalitatem immaterialem, & divinæ ſimilem, hominibus verò conmixtam. Nec aliter ſentit de Dæmonibus, licèt *cap. illo* 4. tribuat illis furorem, concupiſcentiam, imaginationem protervam: Per hęc enim ſignificare voluit pravam Dæmonum affectionem, ut patet, quia ibidem aſſerit mali originem non ex corpore eſſe deſumendam; quandoquidem Dæmones ſumma ſint malitia inquinati, nec tamen corpore conſtent.

Ipſis ſubſcribunt plures alii ſancti Patres. Ex Græcis quidem Gregorius Nyſſenus Epiſtola ad Euſtachium, quæ eſt inter Epiſtolas Baſilii octogeſima, ubi ait: *Natura hominis ex anima, & corpore eſt complexa; Angelica verò incorpoream naturam ſortita eſt.* Et Oratione 4. in Dominicam orationem: *Omnis*, inquit, *natura rationalis dividitur in corpoream, & incorpoream naturam: incorporea porro eſt Angelica creatura, altera nos ſumus.* Subſcribit Nazianz. or.34. ubi diſertè Angelos dicit eſſe *incorporeos, & ad Deum proximi accedentes.* His planè conſentit S.Chryſ. hom. 22. in c.6. Geneſis, ubi probat Angelum fuiſſe lapſum priuſquam homo in Paradiſum fuiſſet deportatus, quia ipſi invidit: *Aliàs*, inquit, *quomodo rationi conſonum eſt Angelum incorporeum, & in tali dignitate conſtitutum homini invidere corpore circumami. cto? Sed invidit, quia à ſuprema gloria in extremam ignominiam dejectus eſt, licèt eſſet incorporeus.* Adſtipulatur S. Damaſcenus lib.2. de fide cap.3. ubi Angelum definit *Subſtantiam intelligentem, materiæ, atque corporis expertem*: Tametſi *cum Deo comparati, materiales, & corporei ſint habendi.*

Eamdem veritatem probant ex Latinis plurimi. Sic S.Leo Papa Epiſtola 93. ſcribit, *Fides vera, quæ eſt Catholica, omnium creaturarum ſive ſpiritualium, ſive corporalium, bonam confitetur ſubſtantiam.* Subſcribunt alii plurimi, qui illud Apoſtoli ad Hebræos, *Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus* interpretantes, Angelos omnino eſſe incorporeos pronuntiant: ſic ſancti Ambroſius, & Hieronymus in illa verba.

Suaderi etiam poteſt ratione Theologica. Primam quidem ſubminiſtrat Alenſis noſter, *qu.* 20. *membro* 1. Deus potuit creaturam omnino incorpoream producere, convenienſque fuit ad univerſi complementum illius Creaturæ productio: Ergo aſſirmandum eſt illam ita eſſe conditam: at illa creatura omnino incorporea, dicitur Angelus: Ergo reverà Deus ipſam formavit. *Patet major*, quantum ad primam partem; ſiquidem Deus produxit animam rationalem, incorpoream, & intellectualem, tanquam ſubſtantiam incompletam, ut eſſet forma corporis; quidni ergo potuerit etiam producere integram, & completam ſubſtantiam intellectualem, & incorpoream, abſque ulla habitudine ad corpus? *Minor* etiam conſtat; etenim ad Univerſi complementum ſpectat, ut in eo ſint omnes rerum gradus: ergo ſicut in illo eſt gradus ſubſtantiæ corporeæ completæ, & incompletæ; ſic pariter debuit eſſe gradus non ſolùm ſubſtantię ſpiritualis incompletæ, qualis eſt anima rationalis, ſed etiam completæ, qualis eſt Angelus.

Deinde ubi datur unum extremum, & medium, conveniens eſt etiam dari aliud extremum: Quemadmodum enim (inquit Guillelmus Pariſienſis ſecunda parte de Univerſo) datur oximel, quod ex melle, & aceto compoſitum eſt, conſequens eſt etiam dari acetum à melle ſejunctum, & mel ab aceto ſeparatum in rerum natura inveniri: Sed in ordine entium, datur aliquid omnino materiale, ut corpora, & aliquid medio modo ſe ha-

bens, ſicut homo, qui partim corporeus, partim ſpiritualis eſt: Ergo debet etiam admitti aliud extremum, nempe ſubſtantia purè ſpiritualis, quam Angelum dicimus.

4. *Denique*, Si Angeli haberent aliquod corpus, maximè ex aere compactum, ut volunt illi, qui illos corporeos ſentiunt: Sed Angeli corpus non poteſt dici aereum: Tum quia in eo organa, nervi, & alia id genus neceſſaria ad motum, & operationem vitæ corporeæ, requirunt commixtionem quatuor primarum qualitatum, qua corpus aereum caret: Tum quia corpus Angeli deberet eſſe humano corpore præſtantius: ſed corpus purè aereum, non eſt perfectius humano corpore: imò minùs perfectum; nam omne corpus elementare imperfectius eſt corpore mixto: Tum denique quia corpus Angelicum deberet eſſe ſolidiſſimum, & omnino indiſſolubile, alioqui interitui eſſet obnoxium, nec poſſent Angeli tam miranda patrare opera, quæ ab ipſis fieri ratio, & experientia docet: ſed corpus aereum non poteſt eſſe omnino ſolidum, & indiſſolubile, aer namque facilè cedit, & diſſolvitur: Ergo Angelus nequit habere corpus aereum.

Confirmari poſſunt eæ præfatæ rationes ex eo, quòd ab uno homine Dæmonum legionem pulſam eſſe Chriſti Domini imperio Scriptura ſancta referat Lucæ 8. Legio autem continet ſex millia ſexcentum ſexaginta ſex: *Porrò*, inquit Richardus Victorinus libro 4. de Trinit: *ſi tot ab uno homine ejecti ſunt, tot in ea ante ejectionem fuerunt. Si Dæmones corpora habent, ubi quæſo in eo fuere? in ſpiritu, an in corpore? Conſtat autem, quia omne corpus longitudinem, latitudinem, altitudinem, locales videlicet dimenſiones habet, & eo ipſo ſine locali capacitate ſubſiſtere non valet, qualem quidem Spiritus omnino non habet: Ergo non in ſpiritu, ſed in corpore fuerunt. Sed quomodo, vel in qua hominis parte tot corpora habitabant? Sed quantumcumque ſubtilia duo ejuſdem præſertim quantitatis corpora unum, eumdemque locum occupare non valent: Cujus ergo quæſo exiguitatis putas Angelicum corpus eſſe, ſi credas vel ſolam hominis pellem corpori detractam tot Angelica corpora poſſe comprehendere?*

Nec refert, quòd S. Auguſtinus Epiſtola 115. de aereis, æthereiſque animalibus, & corporibus diſputans, ideſt, de Angelis, & Dæmonibus, ſcribat, *Nequaquam abſurdum eſt eos, qui aereo, vel æthereo corpore aliquid in operibus agunt, quæ naturali ordine penetrant, longè majore uti facilitate ad movendum quidquid volunt, &c.* Hoc enim eſt verum corpus non eſſe, cùm corpori cuilibet quantitas impenetrabilis naturaliter conveniat; nec ab eo niſi per miraculum ſeparari queat.

Dices 1. Generatio ſenſibilis, & corporea corpus ſupponit: ſed Scriptura ſacra corpoream generationem tribuit Angelis: Ergo in eis eſſe corpus ſupponit. Major conſtat: Minor probatur ex illo Geneſis 6. *Videntes Filii Dei filias hominum quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus, quas elegerant, &c.* Quo loci, ubi noſtra verſio habet particulam *Filii Dei*, ſeptuaginta Interpretes legunt *Angeli Dei*. Unde plurimi ex ſanctis Patribus, quos refert Petavius libro de Angelis cap. 2. maximè Clemens Alexandrinus, Lactantius, & Tertullianus, exiſtimant primum peccatum Angelorum fuiſſe impuram illam commixtionem cum filiabus hominum. Unde Tertullianus libro de velandis Virginibus cap. 7. expendens illud Apoſtoli 11. Mulieres in Eccleſia debere velari propter Angelos, exinde colligit multò magis Virgines obvelari debere: *Si enim*, inquit, *propter Angelos, ſcilicet quos legimus à Deo Cælo excidiſſe ob concupiſcentiam fœminarum, quis præſumere poteſt tales Angelos, maculata jam corpora, & humanæ libidinis reliquias deſideraſſe, ut non ad Virgines potiùs exarſerint, quarum flos etiam humanam libidinem excuſat?* Concludit. *Debet ergo adumbrari facies tam periculoſa, quæ uſque ad cœlum ſcandala jaculata eſt.* Eidem ſententiæ favere videtur S. Ambroſius lib. 1. de Virginibus, ubi ait: *Caſtitas Angelos fecit, qui enim eam ſervavit, Angelus eſt, qui perdidit, Diabolus.*

Nego minorem, Ad cujus probationem dico in textu Hebraico, & in 70. ſicut & in vulgata legi *Filios*, non *Angelos Dei*, ut conſtat in exemplaribus correctioribus, ſicut obſervat S. Auguſtinus lib. 15. de Civit. Dei c. 23. nomine autem *Filiorum Dei*, convenientiſſimè intelliguntur filii Seth, & Enos, qui divino cultui præ cæteris hominibus maximè dediti, Filii Dei dicebantur à pietate, aut paterna, aut propria, qui cum filiabus hominum, hoc eſt, mulieribus oriundis à Caino, & ejus poſteris, hominibus maximè terrenæ, ac corporeæ voluptati dedi-

Digitized by Google

dītis, commixti genuerunt Gigantes. Vel nomine *Filiorum Dei* intelliguntur homines ſtatura proceri juxta Scripturæ conſuetudinem, quæ res celſiſſimas nomine Dei appellat phraſi Hebraica, ut *cedri Dei*, *montes Dei*. Vel denique nomine *Filiorum Dei* intelliguntur filii Magnatum, & Principum, juxta Hebræum *Elohim*: quod non ſolùm Deo, ſed etiam Principibus, ac judicibus Scriptura ſacra tribuit *Exodi* 7. & *Pſal.* 81. quorum filii commixti cum filiabus plebis, & ignobilibus progenuerunt Gigantes, hoc eſt homines cæteris robuſtiores, & ad libidinem promptiores; ut interpretantur SS. Chryſ. Aug. Cyril. Alexandrinus. Huicque expoſitioni favet Scriptura: Siquidem ſubdit diluvium eſſe à Deo immiſſum propter hominum peccata, maximè propter illam commixtionem Filiorum Dei cum filiabus hominum; Igitur illa commixtio non de Angelis, ſed de hominibus intelligenda eſt.

Hinc apparet quantum à vero exorbitaverint, qui cenſuerunt primum Angelorum peccatum fuiſſe libidinem corpoream, quæ diluvium procuravit: jampridem enim Angeli lapſi fuerant; nam eorum Princeps non multò poſt mundi creationem primos parentes tentavit, & ſeduxit.

Adde quòd Chriſtus Dominus diſertè pronuntiat Angelos eſſe generationis incapaces; dicit enim Lucæ 20. in laudem Virginitatis, *Filii hujus ſæculi nubunt, & traduntur ad nuptias, illi verò qui digni habebuntur ſæculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores: neque enim ultrà mori poterunt.*

Dices 2. Scriptura ſacra affirmat Angelos ſenſibus humanis eſſe perceptibiles, & in figura humana Patriarchis, ac Prophetis apparuiſſe, nam tres ex eis Abraham convivio excepit, Jacob cum Angelo luctatus eſt per totam noctem, vidit etiam Angelos aſcendentes, & deſcendentes, ut refertur *Geneſis* 18. 19. 28. 32. & in *libro Tobiæ* Angelus Raphael comes fuit Tobiæ juniori in via: cum ipſo manducabat, eumque docuit, quòd jecore piſcis combuſto fugarentur Dæmones, ut videre eſt cap. 6. & 8. Denique Dæmones cruciantur igne inferni, *Matth.* 25. vinculis captivantur, *Judæ* 6. detrahuntur rudentibus in Tartarum 2. *Petri* 2. ex quibus omnibus liquet Angelos eſſe corporeos.

Reſp. ad priora Angelos hæc omnia præſtitiſſe non in corpore proprio, ſed in aſſumpto, & formato, vel ex aere, vel ex alia materia tenui, & ſubtili: poſſunt enim Angeli ſibi formare corpora, & illa movere localiter, ac in eis ſeſe præbere viſibiles, & cum hominibus converſari, licèt in eis corporibus opera vitæ corporeæ non exerceant verè, ſed tantùm ſecundùm apparentiam, juxta illud Tobiæ 12. *Videbar vobis manducare, & bibere: ſed ego cibo inviſibili utor, & potu, qui ab hominibus videri non poteſt*: id eſt, viſione beatifica, quæ in Scripturis explicari ſolet metaphora convivii. Ut autem igne inferni crucientur phyſicè, aut moraliter, non eſt opus eos eſſe corporeos: nam & animæ ſeparatæ, licèt purè ſpirituales, eo torquentur. Jecur verò piſcis combuſtum *Tobiæ* 6. fugavit Dæmonem moraliter, quia nempe religioſa fumigatio erat precibus, & uſui caſtitatis adjuncta, & inſuper Chriſtum piſcem ſacrum, in Paſſione amoris igne combuſtum præſignabat; ut exponunt Aug. ſerm. 4. de SS. Petro, & Paulo, & Proſp. lib. de Promiſſionibus, p. 2. c. 39. Sic & in exorciſmis fumigationes adhibitæ Dæmones torquent moraliter, aut impediunt, vel quia ſacræ, vel quia in eorum contemptum factæ, vel quia humoribus temperandis aptæ, ut iis minùs commodè uti poſſint; Rudentes denique, & vincula, quibus dicuntur alligari, intelliguntur tropicè, prout exigit natura Spiritus, pro coercitione ſpiritali, & alligatione ad certum locum: quæ detentio per res corporeas, ſaltem moraliter exerceri poteſt.

Dices 3. In Concilio Nicæno ſecundo actione quinta, approbatur ſententia Joann. Epiſcopi Theſſalonicenſis aſſerentis Angelos eſſe pingendos, non verò Deum ipſum. *Quippè*, inquit, *reverà Deus incorporeus, & incircumſcriptus eſt: intelligibiles verò Creaturæ non penitus incorporeæ ſunt, & inviſibiles, ut Deus. Ideo in loco ſunt, & circumſcribuntur. Sicubi autem incorporeos appellari Angelos invenias, aut Dæmones, aut animas, idcirco ſic appellantur, quòd ex materialium quatuor elementorum permixtione non conſtent: nec ejuſmodi ſint corpora craſſa, & ſolida, qualia nobis circumfuſa ſunt. Etenim, ut verè dicam, etſi reſpectu ad nos habito, inviſibiles ſint, tamen à pleriſque viſi ſunt, ſenſuque percepti in ſpecie propriorum corporum: Viſi, inquam, ſunt ab iis, quorum Deus oculos aperuit: ac cùm loco circumſcripti ſint, ſatis oſtenditur, non eos omnino incorporeos eſſe perinde, ut eſt Deus.* Quam utique ſententiam videtur Sy-

nodus approbaſſe, ſiquidem cùm eam retuliſſet Tharaſius Concilii Præſes, univerſa Synodus dixit; *Etiam Domine*.

Reſpondeo Concilium approbaſſe tantùm Concluſionem ex præfata ſententia excerptam, nempe *Angelos poſſe depingi*, *quia hominibus apparuerunt aliquando in ſpecie humana*; non verò illam, *quòd ſint corporei*. Quod utique patet, tum quia Concilium id tantum approbavit, quod ex libro Joannis Theſſalonicenſis excerpſit, & propoſuit Tharaſius: at ille ſapienter prætermiſſo errore de Angelorum corporeitate (de qua tunc non erat quæſtio, ſed tantùm de cultu ſanctarum Imaginum) propoſuit tantùm Angelos poſſe depingi: juxta ſententiam Joannis Theſſalonicenſis, eo quòd in ſpecie humana apparuerunt: *Oſtendit*, inquit, *Pater*, *etiam Angelos oportere pingi*, *quoniam circumſcripti ſunt*, *& hominum ſpecie multis apparuerunt*: Quibus auditis ſtatim ſubjecit Synodus, *Etiam Domine*.

Itaque acclamatio illa Concilii cadit tantùm in id quod proximè dixerat Tharaſius, qui in referenda Joannis ſententia id unum arripuit, nempe Angelos poſſe pingi, quia ſunt circumſcripti, id eſt, definiti certo loco, & humana forma apparuerunt; Conſultò autem prætermiſit alteram rationem à Joanne prolatam, nempe quia corporei ſunt, & quia in proprio corpore apparuerunt. *Tum etiam quia* Concilium *actione quarta* refert, & approbat ſententiam S. Athanaſii aſſerentis Angelos eſſe incorporeos: Imò ibidem hæc fidei profeſſio legitur, *Veneramur Imagines ſanctorum*, *& incorporeorum Angelorum*, *qui tanquam homines figura humana juſtis apparuerunt*; Adeoque ex hoc Concilio nihil contra aſſertum noſtrum evincitur.

Dices 4. Ea probanda eſt ſententia, quam communi calculo ſancti Patres edocent, & propugnant: Sed omnes penè tam Græci, quàm Latini Angelos eſſe corporeos edocent: Ergo tales eſſe dicendi ſunt. Probatur minor: Primò namque Methodius martyr Angelis corpus ex aere puro, & igne aſſignare videtur: *Quia*, inquit, *puro ex aere*, *igneque moles eſt conflata*, *& ejuſdem eſt cum Angelis ſubſtantiæ*, *non poteſt habere qualitatem terræ*. Subſcribit S. Baſilius libro de Spiritu ſancto c. 16. ubi cùm dixiſſet ſanctos Angelos eſſe ſpiritus aereos, aut igneos, ſubdit: *Ideo & in loco ſunt*, *& fiunt aſpectabiles in ſpecie propriorum corporum*, *iis qui digni ſunt*, *apparentes*. Conſentit S. Ephrem Sermone de natura Dei minimè ſcrutanda. Approbat & Cæſarius Dialogo primo interrogatione 48. *Incorporei quidem*, ait, *Angeli ſunt ſecundùm nos*; *corpus verò ſecundùm ſeſe*; *quemadmodum ventus*, *aut ignis*, *aut fumus*, *aut aer*, *ſunt enim tenuia*, *& immaterialia corpora*, *à noſtra craſſitudine ſecreta*.

Adſtipulantur etiam ex Latinis Patribus plurimi, nam S. Ambroſius lib. 11. de Abraham cap. 8. Peripateticorum opinionem refellens, qui cœlum quintam eſſe ſubſtantiam à quatuor elementis diverſam, & incompoſitam aſſerebant, ſic universè præſcribit; *Nos autem nihil materialis compoſitionis immune*, *atque alienum putamus præter illam ſolam venerandæ Trinitatis ſubſtantiam*, *quæ verè pura*, *& ſimplex*, *ſinceræ*, *impermiſtæque naturæ eſt*. Cenſet ergo etiam Angelos elementari ſubſtantia conſtare.

Idem ſentit S. Auguſtinus, pluribi docens corporeos eſſe Angelos. Sic ſecundo de Trinitate cap. 7. ait, *Illos corpus ſuum*, *cui non ſubduntur*, *ſed ſubditum regunt in ſpecies*, *quas velint*, *accommodatas*, *atque aptas*, *actionibus ſuis mutare*, *atque vertere*; *ſecundùm attributam ſibi à Creatore potentiam*: Et libro 3. de Geneſi ad literam docet, *Dæmones aerea eſſe animalia*, *quoniam corporum aereorum natura vigent*, *& propterea morte non diſſolvuntur*, *quia prævalet in eis elementum*, *quod ad faciendum*, *quàm ad patiendum eſt aptius*. Idem habet Epiſtola 175. ubi reſpondens Nebridio interroganti quomodo Angeli poſſint bonas, vel malas cogitationes nobis inſerere, ait: *Nequaquam eſt abſurdum eos*, *qui aereo*, *vel æthereo corpore aliquid in corporibus agunt*, *quæ naturali ordine penetrant*, *longè majore uti facilitate ad movendum quidquid volunt*. Meritò ergo S. Fulgentius in libro de Trinitate concludit: *Angelos eſſe planè ex duplici ſubſtantia aſſerunt magni*, *& docti viri*, *id eſt*, *ex ſpiritu incorporeo*, *quo à Dei contemplatione nunquam recedunt*, *& ex corpore*, *per quod ex tempore hominibus apparent* ... *Corpus verò æthereum*, *ideſt igneum eos dicunt habere*, *Angelos verò malos*, *id eſt Dæmones corpus aereum*.

Reſpondeo, Reverà quidem plures è Sanctis Patribus, maximè Græcis, ſenſiſſe Angelos habere corpus, vel aereum, vel æthereum. Verùm reclamant plurimi, ut ſupra diximus numero 8. Inde neganda

eſt

eſt minor: Siquidem nuſquam fuit hac in recommunis, & concors Eccleſiæ doctrina, neque illi, qui Angelos corporeos ſentiunt, id vel ex Scriptura, vel majorum traditione confirmant, ut fatetur ipſemet Origenes libro ſecundo de principiis c.8. ubi cùm ſcripſiſſet; *Non videri abſurdum de ſanctis Angelis, cæteriſque cœleſtibus virtutibus, vel dicere, vel ſentire illos animas habere*; ſubdit; *tametſi id ex nullius auctoritate Scripturæ conſtet*.

Addo plurimos ex his variare, & ancipites hac in re definienda videri: Primò namque Origenes ipſe libr.6. contra Celſum, Angelos corpore carere dicit: *Nos*, inquit, *corpoream ſubſtantiam putamus igne non conflagrare, neque in ignem reſolvi hominis animam, vel Angelum*. Similiter S. Baſilius lib.4. contra Eunomium, *Angelorum naturam corpore carentem, & ratione præditam affirmat*. Quantum verò ad S. Auguſtinum, conſtat eum hac in re nihil certò determinaſſe, ut ex plurimis ejus ſcriptis liquet, maximè verò in Enchiridio cap. 58. ubi ait, ſe ignorare an ad Principatus, & Poteſtates pertineant Sol, & Luna, & cuncta ſydera tanquam eorum corpora. Imò lib. 1. Retractationum cap.11. & lib.2. cap.14. revocat quod alibi ſcripſerat, nempe Angelos eſſe animas, aitque dicendos non *animas*, ſed *ſpiritus*, quibus fatetur ipſos corpore non ſuperveſtiri, cùm animæ rationem non habeant.

Dices 5. cum Cajetano, & nonnullis Recentioribus, Angelos corporeos eſſe affirmantibus, quòd omnes gradus viventium concedendi ſunt, utpote neceſſarii ad perfectionem Univerſi: Ergo ſicut dantur vegetantia ſine ſenſu, & ſentientia ſine motu progreſſivo: ſic dari debent intelligentia ſine ſenſu, cum ſolo motu progreſſivo, quales erunt Angeli præditi corporibus æthereis, vel aereis: Ergo tales ſunt concedendi.

Nego conſequentiam: Licèt enim ad Univerſi perfectionem requiri videatur ut in eo ſint omnes gradus eſſendi poſſibiles, ſcilicet *eſſe*, *vivere*, & *intelligere*; non tamen neceſſum eſt, ut omnes modi, quibus haberi poſſunt tales gradus, de facto exiſtant. Quare licèt non implicaret exiſtere formam intellectualem, quæ informaret corpus non ſentiens quæve minimè uteretur ſenſibus ad excipiendas ſpecies intelligibiles, ſed tantùm ad motum, & alios quoſdam effectus; non tamen ſequitur illum modum habendi intelligentiam ſine ſenſu, neceſſariò deſiderari: Tum quia non omnes viventium gradus ſpecifici, aut generici, qui exiſtere poſſunt, debent eſſe reipſa, quippe cùm perfectio Univerſi non tanta ſit quanta eſſe potuit, ſed quantam Deus voluit: Tum quia ratio intelligendi ſine ſenſu, & cum ſolo motu progreſſivo non conſtituit ſpecialem gradum entis; ſed tantùm eſt ſpecialis modus habendi gradum entis intellectualis.

Dices 6. Angeli, præſertim mali, habent aliquam cum quibuſdam rebus corporeis ſympathiam, & antipathiam. Sic ad pulſum citharæ Davidis Dæmon à Saule receſſit. Sic *Tobiæ* 6. *verſ*.8. & *cap*.8. *verſ*.2. dicitur fumo jecoris piſcis cujuſdam fugatum fuiſſe Dæmonem, ejuſque maleficium depulſum. Imò variis ſubinde pharmacis, & amuletis corporeis Dæmones arceri, eorumque infeſtationes impediri videmus. Eandem Dæmones exagitandi, & expellendi vim, ut ait Delrius *lib*.2. *q*.30. *ſect*.3. tribuunt nonnulli rutæ, balneis, ſtercori caprino, & flagellationi: Ergo quaſdam in ſe habere videntur qualitates corporeas, earum rerum qualitatibus contrarias.

Reſpondeo: Hos effectus non oriri ex vi naturali, & oppoſitione inter res ipſas, & Dæmones; ſed ex eo quòd Deus interdum rebus naturalibus, & corporeis ad Dæmones abigendos veluti inſtrumentis ad hoc aſſumptis utitur; ut patet exemplis allatis. *Adde quòd* Raphaelis virtus, & Davidis ſanctitas ad hoſce ſpiritus compeſcendos conduxerit. Fateor tamen quaſdam res naturales vi ſua ad Dæmonem compeſcendum, & infeſtationes ejus impediendas, ac mitigandas conducere; dum ſcilicet hominis à Dæmone vexati humores noxios removent, quibus maximè Dæmon inſidet, iiſque utitur ad hominem infeſtandum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli non componuntur ex materia, & forma phyſica. Hæc ſequitur ex præcedenti: Probaturque his omnibus ſanctorum Patrum textibus, quibus docent Angelos eſſe incorporeos, & omnino ſimplices, quantum ad naturam; nam conſtat eos eſſe compoſitos tum ex ſubſiſtentia, tum ex accidentibus ſpiritualibus, puta intellectione, volitione, & ſimilibus, quale compoſitio-

nis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

nis genus nemo in Angelis negaverit. Patet inſuper, eò quòd præſtantiot, & nobiliot ſit natuta Angelica, quàm anima rationalis: ſed anima tationalis, ut diximus ſupra, eſt ſimplex, & immaterialis: Ergo multò magis Angeli.

Dices 1. Sanctus Auguſtinus lib. 7. de Geneſi ad litteram c. 6. affirmat Deum ab initio creaſſe materiam aliquam ſpiritualem ex qua humanam animam eduxit, & à qua habet anima, quòd ſit mutabilis à virtute ad vitium, & è contra, ſicut corpus eſt mutabile ad infirmitatem. Vel, ut ſubdit, *Sicut caro in natura vel proficit ut pulchra; vel deficit ut deformis fit; habuit etiam materiam, id eſt, terram, de qua fieret ut omnino* caro *eſſet; ſic fortaſſe potuit & anima, antequam ea ipſa natura fieret, quæ* anima *dicitur (cujus vel pulchritudo virtus, vel deformitas vitium eſt) habere aliquam materiam pro ſuo genere ſpiritualem, quæ nondum eſſet anima: ſicut terra de qua caro facta eſt, jam erat aliquid, quamvis non eſſet caro.* Ipſi ſubſcribit Boetius libro de Unitate, & Uno, ubi docet eandem eſſe materiam rerum corporearum, ac ſpiritualium: *Quia igitur* (inquit) *materia in ſupremis formata, eſt intelligentiæ forma, & forma rationalis animæ; deinde poſtea forma animæ ſenſibilis; deinde forma animæ vegetabilis; deinde forma naturæ: ad ultimum autem eſt forma corporis; hoc non accidit ex diverſitate virtutis agentis, ſed ex aptitudine materiæ ſuſcipientis.* Ac demum cùm de Unius variis generibus agit, inter alia quoddam eſſe ait, *Simplicium cognitione unum, ut Angelus, & anima, quorum unumquodque eſt unum conjunctione materiæ, & formæ.* Ipſis conſentit Rupertus lib. 2. de victoria Verbi Dei cap. 12. ubi Angelos de materia creatos exiſtimat.

Reſpondeo 1. ſanctum Auguſtinum non affirmando, ſed potiùs tentando, ac dubitando illa protuliſſe. *Deinde* nomine *materiæ* non intelligit materiam primàm, quæ eſt omnium formatum phyſicarum ſuſceptiva; ſed informitatem, ſeu potentialitatem quandam ptoportionaliter communem materiæ corporeæ, & ſubſtantiæ ſpirituali: quemadmodum enim materia prima ex ſe infotmis eſt, ita Angelus priùs eſt cteatus ſecundùm naturalia quàm converteretur ad Verbum à quo illuminatur; adeoque dicitur productus in potentia intelligibili, proportionaliter ad materiam, quæ eſt in potentia ad formas. *Vel denique* dico ipſum fortè locutum in ſententia Platonicorum de ideis, & intelligibilibus formis, quales à corporibus abſtractas conſtituebat Plato, & in quibus materiam eſſe volebant Platonici, cui formæ illæ intelligibiles ineſſent; *Nam*, inquit Plotinus Enn. 2. lib. 4. *cùm plures in illis ideis ſint ſpecies, commune ſit in iiſdem aliquid oportet; ſed & proprium, quo aliud ab alio diſcrepet. Hoc igitur proprium, ac differentia illa diſcernens, forma eſt propria. Quòd ſi ineſt forma, eſt & formatum circa quod differentia eſt. Subeſt itaque materia, quæ illam formam recipit.* Quo pariter ſenſu locutus videtur Rupertus ſupra laudatus.

Ad Boetium dico, ipſum in libro de duabus naturis, & una perſona Chriſti, aſſetere nullam in rebus corpore carentibus eſſe materiam, *Omne* (inquit) *corpus quod in generatione, & corruptione ſubſiſtit, communem videtur habere materiam, ſed non omne ab omni, vel in omnis, vel facere aliquid, vel pati poteſt: Corporea verò in incorporea nulla ratione poterunt permutari, quoniam nulla communi materia ſubjecta participant, quæ ſuſceptis qualitatibus in alterutram permutetur: omnis enim naturæ incorporeæ ſubſtantia nullo materiali nititur fundamento.* Itaque vel in ſeipſum militat Boetius, vel loco in objectione laudato materiam uſurpat in mente Platonicorum, nimirum pro *idea*, quæ materiæ inſtar, ſpiritibus formandis præexiſtit in mente divina, à qua habent; primò *ut ſint*; deinde *ut tales ſint*, hoc eſt, viventes, & intelligentes.

Ita docet ſanctus Maximus in ſcholio quinti libri de Divinis Nominibus; *Inviſibiles* (inquit) *& ſupremæ mentes, primùm eſſentiæ, vel exiſtentiæ fuerunt participes, ac deinde vitæ, atque ſapientiæ, ut enim in nobis prima eſt producta materia ex qua ſumus; ſic in mentibus corpore carentibus inſtar materiæ intelligitur ea, quæ eſt uniuſcujuſque per vitam forma, & per quam ſubſtantiatum eſt ad vitam, & ſapientiam, & ſimilitudinem.*

Dices 2. cum S. Bonaventura, nullum mutabile eſt ſimplex: ſed Angelus ex ſua natura eſt mutabilis: Ergo non eſt ſimplex, ſed compoſitus: At quod eſt compoſitum, & mutabile, conſtat materia, quæ eſt principium mutabilitatis, & compoſitionis; *Nam* (inquit S. Auguſtinus 12. Confeſſionum) *omne mutabile inſinuat notitiæ noſtræ quandam informitatem, qua forma capitur, vel mutatur, vel vertitur*: Et Boetius libro 3.

de

Digitized by Google

de Trinit. *Nihil quod eſt verè forma, accidentibus poteſt ſubjici*.

Concedo totum argumentum, ſed *nego ſubſumptum*: Angeli enim ſunt mutabiles ſecundùm perfectiones accidentales; & ſic habent compoſitionem, non ſolùm ex eſſentia, & exiſtentia, ſed etiam ex ſubjecto, & accidente; quia intellectio, & volitio perficiunt intellectum, & voluntatem Angeli, & conſequenter intellectus, & voluntas ſunt in potentia ad illas. Sicque explicari poſſunt Auguſtinus, & Boetius à ſancto Bonaventura laudati, nempe quòd in Angelis ſit ratio potentiæ, & ſubjecti per reſpectum ad formam accidentalem, quæ Angelis ineſt; Unde Angeli non ſunt actus ſimplices, quatenus ſimplicitas negat omnem compoſitionem realem, qualis eſt ſimplicitas divina: ſed tantùm quatenus ſimplicitas opponitur compoſitioni ex materia, & forma phyſica.

Dices 3. Nihil idem, & ſecundùm idem agit, & patitur: ſed idem Angelus agit, & patitur, nempe illuminat inferiores Angelos, aut homines, & illuminatur à ſuperioribus Angelis, & à Deo: Ergo habet aliud principium ſecundùm quod agit; & aliud ſecundùm quod patitur: Sed principium, ſecundùm quod agit, eſt forma, & principium, ſecundùm quod patitur, eſt materia: Ergo in Angelo eſt compoſitio ex materia, & forma.

Reſpondeo, Angelum agere, & pati intentionaliter penes eandem entitatem, & facultatem, diverſimodè ſe habentem, vel ad effectum, quem producit, vel ad principium, à quo aliquid recipit: ut à ſimili conſtat de intellectu humano, qui licèt ſit una ſimplex, & individualis facultas, tamen denominatur, & eſt agens, & patiens, ut conſtat ex Phyſicis.

Hic itaque obſervandum quòd licèt difficile videatur definire quid voluerit S. Bonaventura; arbitror tamen ipſum nihil aliud intendere, quàm quòd Angelus habeat compoſitionem ex materia, & forma metaphyſica, ideſt, ex genere, & differentia; nam quæſtione prima, ſic ait, *Eſſentia omnis creaturæ compoſita eſt ex diverſis naturis, & illæ duæ ſe habent per modum actualis, & poſſibilis, & ita per modum materiæ, & formæ, & ideo illa poſitio videtur verior eſſe, ſcilicet quòd in Angelo ſit compoſitio ex materia, & forma*. Clariùs autem id indicat quæſtione 2. dum ait; *Dato quòd Angelus habeat compoſitionem ex materia, & forma, largè ſumpto nomine* materiæ *ad omne potentiale, quod cum alio venit ad conſtitutionem tanquam fundamentum rei*. Non igitur loquitur de materia phyſica, & ſtrictè dicta; ſed de gradu generico, qui dicitur materia metaphoricè, & per quandam proportionem, quam habet cum materia, ut dictum eſt in Logica.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & quomodo Angeli ſint incorruptibiles, & immortales.

NOtandum 1. Incorruptibile illud dici, non ſolùm quod de facto corruptioni non ſubjacet, ſed quod nec ſubjacere poteſt. Corruptio autem dupliciter poteſt accipi: *Primò* quidem latiùs, pro quacumque deſitione rei quæ ab eſſe tranſit ad non eſſe, quo ſenſu corruptio idem ſignificat ac deſitio ſeu defectio, & incoruptibile idem ac indefectibile. *Secundò*, ſtrictiùs pro deſtructione aut diſſolutione compoſiti ſubſtantialis materia, & forma conſtantis: ſicut generatio illi oppoſita eſt productio, & effectio compoſiti ſubſtantialis.

Notandum 2. Aliquid triplici modo dici naturaliter indefectibile. *Primò* quidem abſolutè eo quòd ſit talis naturæ ut per nullam potentiam deſtrui poſſit, & in nihilum abire: *Secundò*, quòd juxta Dei potentiam ordinariam agentis, nempe ſecundùm exigentiam naturalium cauſarum deſtrui non debet; vel quia nulla eſt è cauſis naturalibus quæ rem illam deſtruere poſſit; vel quia nulla illius deſtructionem exigit. *Tertiò* denique illud dicitur naturaliter incorruptibile, quod ex principiis ſuis intrinſecis exigit nunquam deficere: ſed ubi ſemel accepit eſſe, illud in perpetuum ſervare poſtulat.

Notandum 3. circa præſentis quæſtionis reſolutionem triplicem eſſe ſententiam. *Primò* namque Hæretici nomine *Libertini*, negarunt Angelos, & rationales animas eſſe immortales, ita quòd ſicut initium ſic & exitum ſint habituri, quippe ſolius Dei propriam eſſe immortalitatem volunt, cujus creatæ res participes eſſe nequeunt. *Secundò*, nonnulli ſunt qui affirmant Angelos eſſe naturaliter, & intrinſecè defectibiles, ſoloque Dei beneficio ſicut cætera entia perſeverare, quia cùm ex nihilo educti fuerint,

etiam

etiam in nihilum abire ex ſe poſtulant. *Tertiò* denique contendunt Alii, illos naturaliter incorruptionem exigere; ita quòd per ſolam extraordinariam Dei potentiam deſtrui poſſint, & annihilari. Tria itaque hic ſunt ſtatuenda. Primum, Angelos nuſquam interituros: Secundum, quod per abſolutam Dei potentiam deficere poſſint: Tertium quòd ex ſuis principiis intrinſecis poſtulent in perpetuum ſubſiſtere.

CONCLUSIO PRIMA.

A*Ngeli ſunt in perpetuum extituri, nullique interitui ſubjacebunt unquam.* Hæc eſt de fide; & colligitur ex iis omnibus Scripturæ ſacræ textibus, quibus conſtat bonos æternùm perſeveraturos in gloria, malos verò in pœna, ut legitur Matth. 25. Lucæ 20. Judæ Apoſtoli *verſu 6.* ubi dicitur Angelos, qui non ſervaverunt ſuum principatum, eſſe vinculis æternis ſub caligine reſervatos.

Confirmatur pariter ex Epiſtola Sophronii recitata in ſexta Synodo generali *actione* 11. & approbata *actione* 13. ubi hæc legimus, *Deus ſuis operibus præſidens, principiumque omnibus temporale conſtituens, ſenſibilia quidem fini temporali ſuppoſuit, intellectualia verò, & inviſibilia hæc meliori dignitate dignatus eſt; & nullatenus quidem moriuntur, neque corrumpuntur juxta quod ſenſibilia defluunt atque pertranſeunt, ſed gratiam eis largitus eſt à corruptione ea, & à morte coercentem. Sic hominum animæ permanent incorruptæ, ſic Angeli immortales perſeverant.*

Idem colligitur ex Concilio Lateranenſi ſub Leone X. in quo ſeſſ. 8. tamquam unus ex erroribus ab Eccleſia ſemper exploſis, damnatur eorum aſſertio, *Qui auſi ſunt dicere animam rationalem eſſe mortalem.* Et ſubdit; *Sacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes aſſerentes animam intellectivam mortalem eſſe; cùm illa non ſolùm verè, & per ſe, & eſſentialiter humani corporis forma exiſtat, verùm & immortalis.* At ſi immortalitas competat animæ rationali quæ tam affine cum mortali corpore habet commercium; multò magis tribuenda eſt Angelo, qui cum materia nullam habet affinitatem.

Hoc ipſum probant SS. Patres qui cum S. Dionyſio cap. 4. de divin. Nomin. fatentur, *Angelos habere vitam ſempiternam, & quæ imminui non poteſt, ab omni interitu, & morte ſolutam, & liberam*: Vel cum S. Athanaſio Tract. de definitionibus, Angelum, & animam appellari poſſe æternos; *Quia*, inquit, *licèt initium habuerint, immortales ſunt, & æternum vivunt*: Vel cum S. Baſilio in *Pſal.* 44. dicente Angelos non eſſe mutabiles in ſuo eſſe, *quia in quo ſtatu creantur, in eo perpetuo remanent, ſervata ſimplici, & eadem immutabili propriæ naturæ ſubſtantia, &c.* Quibus omnibus conſtat communem Eccleſiæ fidem, ac doctrinam eſſe quòd Angeli ſint incorruptibiles, & immortales.

Dices: Deus ſolus in ſacris Scripturis dicitur immortalis 1. ad Timot. 6. *Qui ſolus habet immortalitatem*: Ergo immortalitas nec Angelis nec rationalibus animabus convenit.

Reſpondeo: Vocabula *mortale*, & *immortale* trifariam poſſe accipi. *Primò* quidem pro re mutabili ab uno ſtatu ad alterum, quo ſenſu S. Auguſtinus Epiſt. 28. animam hominis partim mortalem, partim immortalem eſſe demonſtrat: *Anima*, inquit, *hominis immortalis eſt ſecundùm quendam modum ſuum, non enim omnimodè ſicut Deus, de quo dictum eſt*, quia ſolus habet immortalitatem; *Nam de animæ mortibus ſacra Scriptura multa commemorat, quale eſt illud* ſinite mortuos ſepelire mortuos, &c. Unde ſecundo de Trinitate cap. 9. *Ipſa*, inquit, *mutabilitas non inconvenienter mortalis dicitur, ſecundùm quam & anima dicitur mori; non quia in corpus, vel in alteram aliquam ſubſtantiam mutatur, & vertitur; ſed in ipſa ſua ſubſtantia quidquid alio modo nunc eſt, aut fuit, ſecundùm id quod deſtitit eſſe, vel quod erat, mortale deprehendatur.*

Secundò, immortale dicitur, quod non à ſe, ſed aliunde habet ut mori non poſſit; qua ratione Angeli partim mortales, partim immortales dicuntur à nonnullis ſanctis Patribus, quia licèt ex ſe ſint incorruptibiles; poſſunt tamen vi divina in nihilum redigi.

Tertiò denique illud immortale dicitur, quod nec ex ſe, nec per alium deficere poteſt: quo ſenſu ſolus Deus eſt immortalis.

CONCLUSIO SECUNDA.

A*Ngeli non ſunt abſolutè incorruptibiles, & reſpectu potentiæ extraordinariæ Dei.* Ita Doctor Subtilis in 1. diſtinct. 8. qu. 5. num. 22. ubi affirmat nullum ens præter Deum

Deum eſſe neceſſarium; *Dico*, inquit, *quòd nihil aliud à Deo eſt immutabile, loquendo de mutatione quæ eſt verſio, quia nihil aliud eſt formaliter neceſſarium*. Cùm itaque Angelorum exiſtentia non ſit abſolutè neceſſaria, ſed contingens; quippe Deus potuit eos non producere; idcirco dici nequeunt abſolutè incorruptibiles: ſicut enim ex nihilo formati fuerunt, ita per extraordinariam Dei potentiam iterum potuerunt in nihilum abire.

Hoc ipſum probat ſanctus Cyrillus lib. 20. Theſauri, ubi demonſtrat Filium Dei Angelis eſſe præſtantiorem, quòd ille neceſſariò, & immutabiliter exiſtat; illi verò volente Creatore poſſint in nihilum redigi. *Nam etſi*, inquit, *Angelus immortalis quædam res eſt, propter ea conſtitutam de eo Conditoris voluntatem, & gratiam: nihilominùs quoniam exiſtendi principium habet, poſſet utique finem etiam ſortiri, naturales enim prærogativæ habentibus quidem validæ ſunt; non autem earum opifici Deo. Quemadmodum ignis urendi vim habet, ſed non Deo: & Angelus immortalis eſt quidem ſed non Deo*. Quibus verbis Cyrillus duo intendit. *Primum*, quòd ſicut ignis naturaliter ita eſt combuſtivus, ut ejus vis à nullo agente creato ſuſpendi poſſit, ſed tantùm à Deo: Sic Angelus ita eſt immortalis, ut à nullo alio quàm à ſolo Deo poſſit impediri ne perpetuò ſit. *Secundum*, quòd licèt Angelus ex natura ſua ſit incorruptibilis, tamen Deo volente deſtrui poſſit, nempe ſi ab eo conſervando Deus deſiſteret; *Nam (* inquit S. Auguſtinus Epiſtola 56. *) non ob aliud res habent deficere vel poſſe deficere; niſi quòd ex nihilo factæ ſunt: ut quod in eis eſt quod ſunt, & manent .... ad ejus bonitatem omnipotentiamque pertineat, qui ſummè eſt, & Conditor*.

Idem docent plurimi è ſanctis Patribus, qui Angelos non natura, ſed ſola Dei gratia, immortales eſſe docent, quia ut initium per divinam potentiam, ſic & exitium habere poſſunt; quippe ſolius Dei propriam eſſe immortalitatem volunt, cujus creatæ res fiunt participes quamdiu Deo placitum fuerit. Quod egregiè docet ſanctus Ambroſius lib.3. de fide cap.2. *Nec*, inquit, *Angelus immortalis eſt naturaliter, cujus immortalitas in voluntate eſt Creatoris*. Subſcribit Sanctus Damaſcenus lib.2. cap.3. *Immortalis eſt*, inquit, *Angelus, non natura, ſed gratia; nam quidquid initium habuit, & deſinere ſuapte natura poteſt*. Favet etiam S. Hilarius in Pſalm.148. ubi explicans illud; *Præceptum poſuit, & non præteribit*, ait; *Ut hæc quod ſunt (* Angeli, & animæ rationales *) id eſt, maneant in æternum, non naturæ ſuæ eſſe intelligant, ſed præcepti ejus ſit qui potens ſit rebus ex nihilo ſubſtitutis naturam æternitatis afferre; non enim, inquit, præteribit præceptum, id eſt, mandati ejus non erit finis: in æternum manent, quibus æternitatem virtus æternitatis indulſit*.

Hæc veritas etiam Philoſophos Platonicos non latuit; Nam ipſe Plato in Timęo introducit Deum ſummum Deos minores, nempe Angelos, ſic compellantem. *Hæc vos qui Deorum ſatu orti eſtis, attendite quorum operum ego parens effectorque ſum, quæ per me facta, non ſunt diſſoluta me invito. Quamquam omne colligatum ſolvi poteſt. Sed haudquaquam boni eſt, ratione vinctum velle diſſolvere: ſed quoniam orti eſtis, immortales vos quidem eſſe, & indiſſolubiles non poteſtis. Neutiquam tamen diſſolvemini, nec vos ulla mortis facta periment, nec fraus valentior, quàm conſilium meum; quod majus eſt vinculum ad perpetuitatem veſtram, quàm illa, quibus eſtis tum, cùm gignebamini colligati*.

CONCLUSIO TERTIA.

A*ngeli ſunt incorruptibiles, & immortales ex ſuis principiis intrinſecis*. Hæc Concluſio ſequitur ex præcedentibus. Probatur inſuper. Illud eſt incorruptibile ab intrinſeco, quod intrinſecè non conſtat materia quæ eſt principium corruptionis: ſed ut dictum eſt in priori quæſtione, Angeli ſunt omnino immateriales: Ergo & incorruptibiles.

Secundò, Illud omne quod nihil habet in ſe, ratione cujus poſtulet deſtrui, nihilque poteſt accipere quod ejus exiſtentiam evertat, eſt incorruptibile ab intrinſeco: Sed Angeli nihil habent in ſe ipſis, ratione cujus poſtulent deſtrui, quia non conſtant aliquibus contrariis, vel ſubjecto admittente qualitates contrarias ſuæ ſubſtantiæ corruptivas, cùm ſint prorſus incorporei; nec poſſunt etiam quidquam recipere, quod eorum deſtruat exiſtentiam, quia non poſſunt ullam recipere qualitatem diſponentem ad formam ſubſtantialem cum Angelica forma in eodem ſubjecto incompatibilem: Sic enim conſtare deberent materia, quæ idcirco dicitur principium corruptionis, quatenus ha-

bens

Digitized by Google

bens propenſionem ad omnes formas, poteſt admittere contrarias qualitates, quę pręſentem formam deſtruant, & ad alterius introductionem præparent: igitur Angeli ſunt ab intrinſeco incorruptibiles.

Tertiam rationem ſubminiſtrat ſanctus Maximus martyr in Opuſculo de animæ immortalitate, ubi probat animam eſſe immortalem, ex eo quòd ſit ſimplex. Quod utique ſic probat: *Nulla res*, inquit, *omnino ſe ipſam poteſt corrumpere, alioqui ne omnino quidem conſtituta fuiſſet: quæ enim corrumpuntur, ex contrariis corrumpuntur; ideo omne quod corrumpitur, diſſolubile eſt, quod autem diſſolubile eſt, plures habet partes; quod verò ex partibus componitur, nimirum diverſis iis conſtat: Jam quod diverſum eſt, non eſt idem. Quamobrem anima cùm ſit ſimplex, neque ex differentibus conſtans partibus, non eſt compoſita, neque diſſolubilis, ideoque corruptionis erit expers, & immortalis.* Quæ omnia multò magis de Angelis dici poſſunt, cùm excellentiore natura conſtent.

Dices 1. SS. Patres laudati ſupra *nu.*7. affirmant Angelos eſſe immortales, non natura, ſed gratia: Ergo cenſent eos non eſſe naturaliter, & intrinſecè incorruptibiles.

Reſpondeo: Particulam *ex natura* dupliciter poſſe accipi. *Primò*, ut ſignificet idem quod ex vi ſuæ eſſentiæ, & à ſe ac independenter à cujuſvis alterius influxu, quo ſenſu Angeli dici nequeunt immortales ex natura ſua, hoc enim eſſet dicere, eos eſſe omnino independentes, quod eſt hæreticum. Idcirco huic ſenſui opponunt SS.Patres eſſe per gratiam, hoc eſt per beneficium creationis, & conſervationis quę quia gratis à Deo conceditur, etiam gratia vocatur à Patribus Concilii Africani apud S.Auguſtinum Epiſtola 95. *Non improbanda ratione dicitur gratia Dei qua creati ſumus ut non nihil eſſemus.... quia non præcedentium aliquorum operum meritis, ſed gratuita Dei bonitate donata eſt.*

Nec refert quòd concurſus conſervativus Angeli videatur ipſi naturaliter debitus, ſi ſit natura immortalis; nam exinde non ſequitur eum non poſſe gratiam appellari, quippe cùm ſit quid ſequens ad creationem quæ fuit gratuitò, & ſine ullis præcedentibus meritis conceſſa; quæ enim ad donum gratuitum ſequuntur, gratia etiam interdum nominantur: Sic quamvis gloria æterna debeatur ut merces bonis operibus, eam nihilominus gratiam appellat Apoſtolus ad Rom. cap.6.

Secundò, Vocabulo *ex natura*, ut ſignificent naturalem inclinationem, & exigentiam ad ſemper ſubſiſtendum, & nuſquam deficiendum; quo ſenſu non negant SS.Patres Angelos eſſe natura ſua indefectibiles: Siquidem cùm ſint incorporei, nullumque corruptionis, & defectionis in ſe principium includant, naturaliter exigunt perpetuò ſubſiſtere, ita quòd interitus, & defectio ipſis eſſet omnino contra naturam, ſicut igni violenta foret à nativo calore ſpoliatio, & cauſis ſecundis privatio concurſus divini ipſis naturaliter debiti ad operandum.

Inſtabis: Ideo ſancti Patres affirmant Angelos eſſe natura corruptibiles, quia creati fuerunt ex nihilo, & ad nihilum natura ſua propendent: at quòd ita ad nihilum vergit, dici nequit eſſe incorruptibile ſecundùm inclinationem naturalem, nec interitus ipſi poteſt eſſe contra-naturalis, & violentus, imò conformis eſt ipſius nativæ propenſioni: Ergo, &c.

Diſtinguo majorem: Quod ad nihilum propendet ex aliquo principio intrinſeco corruptioni, & defectui obnoxio, poteſtque vel à cauſis corruptivis deſtrui, vel deſinere per negationem ulterioris concurſus Dei agentis ſecundùm exigentiam cauſarum ſecundarum, dici nequit intrinſecè incorruptibile, concedo: quod ſolùm deſtrui poteſt per extraordinariam potentiam Dei utentis ſuo ſupremo in creaturas Dominio etiam contra earum naturalem ordinem, & exigentiam, ita dici nequit incorruptibile, nego. Fateor itaque quòd Angeli natura ſua ſint in potentia obedientiali ut à Deo poſſint deſtrui: At nego quòd hęc deſtructio foret conformis eorum principiis intrinſecis, & eis connaturalis; adeoque reverà ſemper dicendi ſunt natura ſua incorruptibiles.

Urgebis 1. Quod eſt alicui naturale, infert ſecum in eo repugnantiam ad oppoſitum: Sed Angelus non habet repugnantiam, ut per extraordinariam Dei potentiam poſſit deficere, & interire: Ergo immortalitas, & indefectibilitas non eſt ei connaturalis. Major conſtat, quia enim vis calefactiva eſt igni connaturalis, ideo ignis habet repugnantiam ad non calefaciendum: Ergo à pari ſi immortalitas eſſet Angelo connaturalis, inferret in eo repugnantiam, ut mori, & deficere poſſet, etiam per extraordinariam Dei potentiam, quæ enim repugnant, etiam divinitùs fieri nequeunt.

Diſtinguo majorem, infert repugnantiam ad

ad oppoſitum, quod accidat rei per cauſas agentes juxta naturæ ordinem, & exigentiam, concedo: Quod accidat via præternaturali, nego; Itaque immortalitas, quę eſt Angelo connaturalis, infert in eo repugnantiam, ut deficere poſſit, vel à ſe, vel per cauſas extrinſecas naturaliter illius corruptivas; non tamen propterea dicit repugnantiam, ut à Deo præter naturam agente deſtrui poſſit, & annihilari. Sicut enim ignis licèt habeat vim calefactivam innatam, tamen poteſt non calefacere, ſi nempe Deus cum eo ad calorem producendum non concurrat: Ita à ſimili, poterit Angelus deficere, ſi Deus eum ultrò non conſervare ſtatuat, licèt aliunde vim innatam ad incorruptionem habeat.

Subſumes, Angeli non habent repugnantiam, ut à Deo annihilentur: Sed hęc non repugnantia eſt vera potentia naturalis ſaltem paſſiva ad non eſſe: Ergo ex natura ſua poſſunt deficere; adeoque non ſunt naturaliter indefectibiles.

Nego minorem: Hæc enim non repugnantia ſolùm infert potentiam obedientialem, qua quælibet Creatura ſubditur Deo, ad hoc ut in ea vel ex ea faciat quidquid contradictionem non implicat. Unde ſequitur quòd Deus Angelum annihilando non faceret illi violentiam, quia licèt tunc ageret contra inclinationem particularem, quam habet Angelus ad ſemper durandum; non tamen ageret contra inclinationem univerſalem, quam ut pars Univerſi habet ad obediendum Creatori: Sicut gravia non dicuntur pati violentiam, dum ſurſum petunt, ut vacuum impediant: quia licèt juxta ſuam particularem inclinationem non agant, ſubſerviunt tamen bono Univerſi, ad quod magis, quàm ad ſuum particulare commodum, inclinantur.

Urgebis denique, Non repugnantia, ſeu potentia Logica in Angelo, ut producatur, ſufficit ut poſſit naturaliter à Deo creari: Ergo eadem non repugnantia ad deſtructionem ſufficiet, ut poſſit naturaliter annihilari.

Nego conſequentiam: Et ratio diſparitatis eſt, quod Angelus ante productionem non exigebat ex natura ſua, ut produceretur, quippe tunc nihil erat: at ubi ſemel productus eſt purè ſpiritualis, ex ſe poſtulat, & exigit perpetuò ſubſiſtere, & à Deo conſervari, quippe cùm nullum in ſe habeat principium corruptionis, & defectionis; qua de cauſa illius productio fieri poteſt naturaliter, non ita annihilatio.

QUÆSTIO TERTIA.

An & quomodo Angeli ab Anima rationali diſtinguantur.

NOtandum 1. Nos hic non inquirere, an Angeli hominibus antecellant; certo namque certius eſt Angelos ſecundùm naturalia hominibus longè eſſe præſtantiores, quippe S.Paulus ipſum etiam Chriſtum Dominum, quà homo eſt, *Paulominùs ab Angelis minoratum* affirmat, ad Hebræos 1. Unde S.Petrus 2. cap.2. docet *Angelos virtute, & fortitudine eſſe majores*, nempe hominibus; nam ut ait S. Hieronymus cum textum expendens, *Tanta eſt dignitas Angelorum, ut omnis natura humana illis comparata, pueritia nuncupetur*. Hinc S. Auguſtinus lib.9. de Civit.c.13. *Homo medium quoddam eſt inter pecora, & Angelos, inferior Angelis, ſuperior pecoribus, habens cum pecoribus mortalitatem, rationem cum Angelis*: Quibus oraculis ipſa etiam ratio Theologica ſuffragatur: Tum quia Angeli majorem cum eſſentia divina habent affinitatem, nullum enim eis eſt cum materia commercium, ſuntque omnino ſimplices, omnimodamque compoſitionem, & componibilitatem Phyſicam Dei inſtar excludunt; non ſic homo qui terrena ſimul, & cœleſti parte conſtat, anima videlicet immortali, & corpore corruptibili. *Inſuper*, ut ſuperiori quæſtione probatum eſt, Angelus incorruptionem, & perpetuam durationem exigit: Homo verò ait Job, *Quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & nuſquam in eodem ſtatu permanet*. Denique Angeli rerum omnium naturalium notitiam à ſua origine habuerunt, nihilque tam abſtruſum, & nobis impervium (ſi futura, & cordium ſecreta excipias) quod penitiſſimè non conſpiciant; inde volunt efficaciter, immobiliter eligunt, & tanta celeritate moventur, ut in momento Cœlum, terramque obtineant. At homo prorſus imbellis, ſtolidus, & rudis, ſibi dum vivit ſemper diſſimilis, nec uſquam idem veſperè, qui manè fuerat. Summa igitur eſt Angelicæ naturæ ſupra humanam dignitas, & præſtantia.

Notandum 2. Naturam humanam in pluribus donis gratuitis, & ſupernaturalibus Angelica eſſe ſuperiorem. Ita namque ad unio-

unionem hypoſtaticam evecta fuit, & aſſumpta à Verbo divino, quod, ut loquitur Apoſtolus ad Hebr. 2. *Nuſquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ*. Unde meritò Angelus Joannis Evangeliſtæ Rector, & Doctor, Apocal. 19. noluit ab eo adorari. *Cave*, inquit, *ne feceris, conſervus enim tuus ſum*: quod expendens S. Ambroſius ait, *Pertimeſcit Angelus adorari ab homine, qui ſuper ſe adorabat hominem Deum*. Inſuper non Angelis, ſed hominibus Sacerdotalem dignitatem Deus contulit qua auctoritatem habent in triplex Chriſti corpus videlicet Morale, Myſticum, & Naturale. Habent, inquam, Sacerdotes auctoritatem in corpus Chriſti morale, nempe animas, quas cenſuris ligare poſſunt, & ſolvere à peccatis. *Secundò*, Juriſdictionem obtinent in corpus Chriſti myſticum, videlicet Eccleſiam, illam enim illuſtrant, perficiunt, & veluti deificant: idcirco à S.Dionyſio in libris de Eccleſ. Hier. Sacerdotes dicuntur *Theurgi*, id eſt, Deos facientes. *Tertiò* denique Sacerdos in Chriſti verum corpus, & naturale imperium tenet. Ipſum namque conficit ſacramentaliter, & ad ejus verba præſens alteri ſiſtitur ipſum Dei Verbum, per quod omnia facta ſunt *Obediente Deo voci hominis*, ut dicitur Joſue 10. Hinc S. Ephrem Sacerdotium appellat. *Omnium ornamentorum præſtantiſſimum, bonorum omnium, quæ in hominibus ſunt apicem, divinum quoddam; & omnium, quæ inter homines expetuntur velut extremam metam*.

His ita præmiſſis, ſolùm hìc ſupereſt diſcutiendum, an & qua ratione Angeli ab anima rationali diſtinguantur, quod ut fiat planiùs,

Notandum 3. Speciem dupliciter ſpectari poſſe. *Primò* propriè, pro re, quæ per ſe, ac directè ponitur ſub genere, & quæ de pluribus numero differentibus prædicatur in *quid*, v.g. homo, qui ſub genere animalis conſtituitur, & de ſingulis hominibus dicitur in *quid*. Secundò, ſumitur minùs propriè, pro re quæ per ſe non reponitur ſub genere, ſed in prædicando ſe habet ad modum ſpeciei, ſic materia, & forma, ut ſeorſim conſiderantur, ſub nullo genere reponuntur, cùm ſint tantùm partes compoſiti; ſed ſolùm ad modum ſpecierum in prædicando ſe habent, nam materia in univerſum conſiderata, dicitur de hac, & illa materia; & forma materialis de hac & illa forma; ſicque dicuntur ſpecies prædicabiles ſolùm, & non ſubjicibiles.

CONCLUSIO PRIMA.

Angeli ſpecie differunt ab anima rationali. Hæc eſt Doctoris in 2. *diſt*. 1. *quæſt*. 5. cum cœteris Theologiæ Principibus, quia inquit Doctor, *Formæ ejuſdem rationis habent eamdem rationem perficiendi, vel non perficiendi: ſed anima naturaliter eſt perfectiva corporis ut forma: Angelus autem naturaliter eſt non perfectio alicujus materiæ: Igitur &c.* licèt autem invicem conveniant Theologi de veritate hujus concluſionis, differunt tamen in aſſignanda primaria ratione illius ſpecificæ diſtinctionis.

Primò namque S. Bonaventura exiſtimat rationem eſſe petendam ex eo, quòd anima ſit unibilis materiæ, vel corpori, Angelus verò non ita. *Verùm* hanc rationem impugnat Doctor; eo quòd non ſit à priori; illa namque unibilitas denotat aptitudinem, quæ eſſentiam rei præſupponit, & ideo nequit eſſe primaria ratio diſtinctionis ſpecificæ, licèt à poſteriori eam denotet ſicut proprietates rerum differentias ſpecificas plerumque indigitant. Quæ utique Doctoris replica videtur optima, ſi fiat ſermo de unibilitate formali, & prout eſt reſpectus aptitudinalis reſultans ex natura animæ; ſecus autem foret ſi fieret ſermo de unibilitate radicali, quia illa unibilitas radicalis eſt ipſamet differentia eſſentialis animæ, ex qua ſequitur aptitudo ad unionem; ſicut è contra non unibilitas radicalis Angeli, conſiſtit in aliquo prædicato eſſentiali ipſius, ad quod ſequitur negatio unibilitatis tam radicalis, quàm formalis.

Videtur autem S.Bonaventura de radicali unibilitate locutus, dum eam in primariam rationem ſpecificandi diſtinctionis animæ ab Angelo aſſignavit, ait enim; Hoc „ quod eſt animam uniri corpori humano, „ ſive vivificare corpus humanum, non dicit „ actum accidentalem, nec dicit actum „ ignobilem. Non accidentalem, quia ratione „ illius anima eſt forma ſubſtantialis: „ non ignobilem, quia ratione illius „ anima eſt nobiliſſima forma omnium, „ & in ipſa ſtat appetitus totius naturæ: „ corpus enim humanum nobiliſſima complexione, „ & organizatione, quæ ſit in „ natura, eſt organizatum, & complectionatum, „ ideo non completur, nec na- „

„ tum

„ tum eſt compleri, niſi nobiliſſima for-
„ ma, ſive natura: illud ergo quo anima „ eſt unibilis corpori tali, dicit quid eſ- „ ſentiale reſpiciens, quod eſt nobiliſſimum „ in anima: & ita penes illud rectè ſumitur „ ſpecifica differentia ſecundùm quam „ differt anima à natura Angelica. Quibus verbis Seraphicus Doctor videtur loqui de unibilitate radicali, ſiquidem illam appellat nobiliſſimam, & eſſentialem; talis autem non eſt unibilitas formalis, adeoque de ipſa non eſt intelligendus, ſicque valida, & efficax eſt ejus ratio, coinciditque cum ratione Doctoris in ſequenti concluſione proferenda.

Alteram rationem hujus diſtinctionis profert Henricus *Quod lib.* 12. *q.* 8. ex diverſo modo intelligendi Angeli, & animæ, quam etiam plurimi Thomiſtæ amplectuntur. Nam, inquiunt, Formæ intellectuales, quæ ſic ſe habent, quòd una in intelligendo diſcurrit, & alia non diſcurrit, non ſunt ejuſdem ſpeciei: ſed anima in intelligendo diſcurrit, Angelus verò minimè: ergo non ſunt ejuſdem ſpeciei. *Confirmatur* à ſimili, quia anima ſenſitiva non videtur diſtingui in brutis, niſi penes diverſos gradus ſentiendi, & tamen ibi eſt differentia ſpecifica: igitur debet colligi ſpecifica differentia inter Angelum, & hominem penes diverſos intelligendi modos, & gradus, quòd videlicet anima in intelligendo diſcurrit, non verò Angelus.

Hanc rationem impugnat Doctor: tum quia non eſt à priori, nam diverſi gradus, & modi intelligendi in anima, & Angelo ſunt aliquid poſterius ipſorum eſſentiis; ſpecifica autem entium diſtinctio petenda eſt ex naturis. Inſuper priùs res diſtinguuntur ſecundùm facultates, & actus primos, quàm in ordine ad actus ſecundos; ſed intelligere cum diſcurſu, & non intelligere cum diſcurſu, ſunt actus ſecundi tantũ, qui præſupponunt in Angelo, & anima facultatem, & vim intellectivam diverſam: ergo ab eis primariò non eſt deſumenda eorum ſpecifica diſtinctio. Tum quia illa ratio non etiam concludit à poſteriori, quia inquit Doctor, ſi diſcurrere, & non diſcurrere arguunt diverſas naturas intellectuales, cùm anima diſcurrat circa concluſiones, quas infert ex principiis per ſe notis, non autem diſcurrat circa eadem principia, ſequeretur animam eſſe à ſe ipſa ſpecie diſtinctam. Inſuper anima beata circa objectum beatificum non diſcurrit: diſcurrit autem circa objectum naturaliter cognitum: igitur ſi à virtute diſcurrendi, vel non diſcurrendi colligenda eſſet ſpecifica diſtinctio animæ ab Angelo, ſequeretur animam beatam à ſeipſa ſpecie diſtingui, quippe circa unum objectum diſcurrit, non ita circa aliud.

Nec exemplum allatum in confirmatione quidquam juvat; bruta enim non diſtinguuntur per varios gradus magis aut minus ſentiendi; ſed per formales, & ſpecificas differentias, quæ cùm nobis ut plurimum ignotæ ſint, cogimur eas explicare per diverſas earum proprietates, diverſoſque ſentiendi modos. Hic autem proprietates Angelorum ab animabus peculiares non inquirimus, ſed eſſentiales differentias quibus invicem ſpecie diſcrepant, quas contendimus à virtute diſcurrendi vel non diſcurrendi nullatenus inferendas.

Tertiam denique rationem profert Alenſis *quæſt.* 20. *memb.* 5. quòd Angelus ſit ſubſtantia libera vertibilis immutabiliter, anima verò ſit vertibilis mutabiliter. Deus namque (inquit) eſt eſſentia libera invertibilis in bonum, & malum: Angelus verò, & anima rationalis eſt eſſentia libera vertibilis in utrumque: ſed in hoc differunt eſſentialiter, quia intelligentia Angelica ubi vertitur in bonum vel malum, ad id determinatur ex natura ſua, & idcirco Angelus malus non eſt capax pœnitentiæ, quia non eſt avertibilis à malo: anima verò rationalis vertibilis in bonum, & malum, poſt ſuam ad alterutrum converſionem ſemper remanet libera, & ideo eſt convertibilis, & pœnitentiæ capax. Verùm huic rationi quanquam eximiæ non fidit ipſemet Alenſis, ſubdit enim, *Hoc dicitur ſine præjudicio potioris ſententiæ; ſi quis enim in eſſe Theologico potuit convenientiorem differentiam invenire, quieſcendum eſt; cùm res hujuſmodi ſint altiſſimæ ſpeculationis*. Igitur hæc ratio differentiam ſpecificam Angeli ab anima rationali non meliùs indicat quàm præcedentes; ſiquidem illa vertibilitas aut invertibilitas, ſeu mutabilis vel immutabilis, & invariata adhæſio voluntatis alicui objecto vel propoſito, ſequitur tantùm ad operationem intellectus, & voluntatis Angeli, & animæ; adeoque ſupponit facultates eorum, & eſſentias diverſas: alia igitur inquirenda eſt ratio à priori ſpecificæ diſtinctionis Angeli ab anima, quam aperiet

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus, *& anima rationalis ſpecificè differunt ex propriis eorum naturis*, *quia nempe Angelus eſt naturæ completæ*, *& anima naturæ incompletæ*. Ita Doctor *loco laudato numero* 4. Probaturque. Quod habet ſecundùm ſe ſpeciem, non poteſt eſſe ejuſdem ſpeciei cum eo quod non habet ſecundùm ſe ſpeciem, ſed eſt pars ſpeciei: at verò Angelus habet per ſeipſum ſpeciem, anima autem tantùm eſt pars ſpeciei humanæ, & non dicitur ſpecies, niſi ſecundo modo, ex his quos in tertio notabili aſſignavimus, hoc eſt, ſpecies prædicabilis ſolùm, & non ſubjicibilis; ſicut ſunt materia, & forma; ergo impoſſibile eſt quòd anima ſit ejuſdem ſpeciei cum Angelo; ſed differt ab illo ſicut pars ſpeciei à ſpecie. Adeoque primaria ratio eorum diſtinctionis petenda eſt ex eo quòd anima ſit natura incompleta, & Angelus natura completa.

Deinde: Ex eo præciſè petenda eſt diſtinctio ſpecifica Angelorum ab anima rationali, quo poſito, cæteris etiam non intellectis, reverà percipiuntur eſſe diverſæ ſpeciei: Sed poſita ratione naturæ completæ in Angelis, & incompletæ in animabus, ſufficienter intelliguntur ſpecie differre, etiamſi non percipiatur unibilitas vel non unibilitas &c. Ergo primaria ratio eorum ſpecificæ diſtinctionis petenda eſt à conceptu naturæ completæ vel incompletæ. Major conſtat. Minor probatur: ſive enim Angelus, & anima concipiantur intuitivè, ſive abſtractivè, certum eſt quòd qui deprehendit Angelos eſſe naturas completas, nullum ad aliud dicentes ordinem cum quo totum aliquod conſtituant, reverà percipiat ipſos ſpecie differre ab anima quæ ex ſua natura eſt incompleta, dicitque habitudinem ad corpus cum quo hominem conſtituat; etiamſi non apprehendat eos eſſe diſcurſivos vel non diſcurſivos &c. Ergo primaria ratio diſtinctionis eorum deſumitur à conceptu naturæ completæ vel incompletæ.

Denique illa dicenda eſt primaria ratio utriuſque diſtinctionis, ex qua oriuntur proprietates ſpecie diſtinctæ: Sed Angeli, & animæ proprietates diverſæ proveniunt ex eo quòd anima ſit natura incompleta, Angeli verò natura completa; inde enim ſequitur quòd anima ſit unibilis corpori, Angelus verò ipſi non ſit unibilis: ergo &c.

Dices 1. contra utramque concluſionem: Angelus, & anima ſunt in natura pares: ergo ſunt ejuſdem ſpeciei: Conſequentia patet, quæ enim ſpecie differunt, diverſam habent naturam, adeoque non ſunt natura pares. Probatur antecedens ex S. Auguſtino lib. 3. de libero arbitrio, ubi ait *animas rationales ſuperioribus poteſtatibus eſſe officio impares, natura verò pares*: ergo &c.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico S. Auguſtinum dixiſſe Angelum, & animam eſſe natura pares, non per reſpectum ad prædicata quibus conſtituuntur, ſed per ordinem ad beatitudinem in quam ordinantur, tum quia unus plus habet de beatitudine ex natura ſua quàm alius: tum quia etſi non ſint ejuſdem perfectionis naturalis, poſſunt tamen æqualem habere beatitudinem: tum denique quia habent idem objectum beatificum in quo ſolùm quietari poſſunt, & ſatiari; adeoque ex natura ſua æquè ordinantur ad Deum videndum, & amandum.

Dices 2. Operationes, & potentiæ Angeli, & animæ rationalis ſunt ejuſdem ſpeciei: ergo ſimiliter Angelus, & anima ſpecie non differunt. Sequela patet, potentiæ enim, & operationes conſequuntur naturas rerum quarum ſunt; operari enim ſequitur eſſe, non ſolùm ſecundùm ordinem exiſtentiæ, ſed etiam ſecundùm rationem eſſentiæ, & entitatis dignitatem.

Reſpondet Doctor *num.* 6. bifariam: *primò* quidem quòd ſi Angelus, & anima conſiderentur abſolutè, & ſecundùm proprias naturas, reverà ſpecie differunt; non tamen propterea intellectus, & intellectio Angeli ſpecie diſtingui debent ab intellectu, & intellectione animæ; non enim implicat (inquit) quòd aliqua ſpecie differant ſecundùm naturam, non verò ſecundùm potentiam, & & operationem; ſiquidem anima bovis, & aquilæ invicem ſpecie differunt, non tamen potentia viſiva, & viſio bovis differt ſpecie à viſione, & potentia viſiva aquilę dum verſantur circa Solem v. g. quia ſunt circa idem objectum. Hinc poſſibile eſt quòd continentia aliqua differant, licèt contenta invicem non diſcrepent; animal enim in homine, & bruto idem eſt, licèt brutum, & homo ſpecie differant.

Reſpondet 2. potentiam intellectivam Angeli, & animæ differre ſpecie ex parte fundamenti, non tamen ex parte objecti dum circa idem objectum verſantur, ſicque actus

poſſunt

Digitized by Google

poſſunt eſſe diverſi quando proveniunt à naturis, & fundamentis diſtinctis potentiarum; licèt ſint ejuſdem ſpeciei in quantum dependent ab objectis circa quæ verſantur; ideoque intellectio Angeli, & hominis dici poſſunt ejuſdem ſpeciei ex parte objecti, diverſæ verò ex parte fundamenti. Cùm autem diverſitas ex parte fundamenti ſit diverſitas ſimpliciter; identitas verò ex parte objecti non ſit identitas ſimpliciter, ſed ſecundùm quid; quæcumque enim differentia ſufficit ad diſtinguendum, ſed non quæcumque identitas ſufficit ad perfectam identitatem aliquorum: hinc dicendum eſt quòd intellectio Angeli, & hominis, etiam de eodem objecto, & ſimiliter eorum potentiæ intellectivæ ſpecie differant.

Dices 3. Si Angelus, & anima eſſent diverſæ ſpeciei, ſequeretur quemlibet Angelum eſſe perfectiorem qualibet anima, & conſequenter quòd capacitas cujuſcumque Angeli reſpectu beatitudinis eſſet major capacitate cujuſcumque animæ: ſed beatitudo ſatiat totam capacitatem naturæ: Ergo major beatitudo tribui debet majori capacitati: & conſequenter beatitudo cujuſcumque Angeli eſſet major beatitudine cujuſcumque hominis; quod tamen falſum eſſe non ſolùm Theologi, ſed etiam ſancti Patres affirmant.

Reſpondet Doctor concedendo utramque ſequelam, & negando ſubſumptum; nam beatitudo (inquit) non datur cum proportione ad naturam præcipuè, ſed ad merita; & conſequenter non ſatiat totam capacitatem naturalem animæ aut Angeli, quia poſſent habere majorem beatitudinem, ſi nempe haberent ampliora merita, licèt æqualem capacitatem naturalem obtinerent: Poſſet etiam negari conſequentia ſecunda. Angelus enim majorem habere poſſet perfectionem naturalem, quamvis non haberet majorem capacitatem ad beatitudinem.

ARTICULUS TERTIUS.

De numero, & ordine Angelorum.

MIrabundus ajebat aliquando ſapientiſſimus Sirachi filius Eccli. 1. *Arenam maris, & pluviæ guttas, & dies ſæculi quis dinumeravit?* At certè majori laborare debet inſcitia humana mens in definienda ingenti ac ſtupenda Angelorum multitudine: Nam inquit Sapiens c. 9. *Si difficile æſtimamus quæ in terra ſunt; & quæ in proſpectu ſunt invenimus cum labore: quæ in Cœlis ſunt quis inveſtigabit?* Quoniam tamen cæteris Theologis morem gerentes ſuſcepimus aperiendam Angelorum naturam, multitudinem, ordinem, operationem, & excellentiam: Idcirco declarata, quantùm licuit, ipſorum natura, jam inveſtigandus eſt eorum numerus, & diverſus ordo delineandus. Quocirca tria in præſenti Articulo ſunt determinanda. *Primum*, an, & quæ ſit ingens Angelorum multitudo: *Secundum*, qualiter invicem differant: *Tertium*, quis, & qualis ſit eorum Ordo.

QUÆSTIO PRIMA.

An certò cognoſci poſſit multiplex Angelorum numerus.

NOtandum 1. Angelos maximo eſſe numero, ingentique ac prorſus ſtupenda multitudine paſſim in Scripturis doceri; Sic Daniel. 7. cap. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei*. Apocalipſis 5. *Audivi vocem Angelorum multorum, & erat numerus eorum millia millium*: Et ad Hebræos 12. *Acceſſiſtis ad multorum millium Angelorum frequentiam*; Conſtans ergo eſt veritas ingentem eſſe, ac maximam Angelorum multitudinem.

Valdè autem conveniens fuit creari Angelos maximo numero: *Tum* ut Deus liberaliſſimè perfectioribus creaturis ſeſe communicaret. *Tum* etiam ut omnipotentiam ſuam magis oſtenderet, tot ſimul ſpiritus, tamque nobiles unico inſtanti creando: quod utique animadvertens S. Chryſ. hom. 2. de Incompre. ait; *Denaſunt millia myriadum Angelorum ſupra, & decies centena millia Archangelorum: Item Throni, & Dominationes, & Principatus, & Poteſtates, & infiniti populi corpore carentium Virtutum, ac gentes innumerabiles; & tamen has omnes Virtutes tanta facilitate condidit, quantam ſermo nullus aſſequi poteſt*. Accedit alia ratio congruentiſſima, quòd Principem ſummum ac potentiſſimum Imperatorem deceat habere numeroſiſſimam familiam, & copioſum exercitum; Nam prov. 14. *In multitudine populi gloria Regis, & in paucitate plebis ignominia Principis*: Sed Deus eſt Rex maximus, nempe Rex Regum, & *Dominus Dominantium*,

Digitized by Google

Apoc. Decuit ergo ipſum plurimos habere ſibi aſſiſtentes Angelos.

Notandum 2. Dupliciter inquiri poſſe quantus ſit numerus Angelorum, ***Primò*** abſolutè, & præcisè: ***Secundò*** comparativè, purà ſit ne major tota multitudine hominum, vel etiam omnium ſubſtantiarum corporearum. Certum eſt autem Angelorum numerum non poſſe abſolutè, & præcisè à nobis deſignari. Scriptura enim verbis ſupra relatis cùm certum ponit numerum Angelorum, non loquitur de omnibus, bonis æquè ac malis: & determinatum numerum ponit pro indeterminato, ut Interpretes, & ſancti Patres ibidem agnoſcunt: Alia verò traditio certa nulla profertur: Imò ipſimet ſancti Patres fatentur numerum illum præcisè nobis eſſe ignotum, & ita ingentem, ut reſpectu noſtri innumerabilis, & infinitus dici poſſit, ut infra patebit: Reſtat ergo inveſtigandum, an ſciri poſſit determinatus Angelorum numerus ex facta comparatione, tum cum hominibus tum cum cæteris entibus creatis.

Notandum 3. Circa hanc determinationem, variam, & multiplicem eſſe Authorum ſententiam. Sunt enim qui putant Angelos eſſe numero infinitos: Volunt aliqui eos eſſe plures omnibus Creaturis corporeis, tam in ſpecie, quàm in individuo conſideratis. Refert etiam Author quæſtionum ad Antiocum, (quæ inter Athanaſii opera extant) quoſdam exiſtimare Angelos ita haberi ad homines, ut nonaginta novem ad unum, ex parabola *centum ovium*: Alios ſic ut novem ad unum, ſecundùm alteram parabolam *Drachmarum decem*, Alios denique æquali ambos eſſe numero putant. Sunt etiam qui electos ad æternam fœlicitatem homines totidem fore cenſent, quot Angeli prolapſi ſunt. Quid autem in tam multiplici, & ancipiti ſententia verius nobis appareat, ut diſtinctè aperiamus, tria ſunt in hac quæſtione determinanda. ***Primum***, an Angelorum numerus reverà ſit infinitus: ***Secundum***, an plures ſint Angeli quàm res omnes corporeæ, tum in ſpecie, quàm in individuo conſideratæ: ***Tertium*** denique, an ſaltem numerum hominum excedant.

CONCLUSIO PRIMA.

Angeli *non ſunt numero infiniti*. Hæc eſt communis apud Theologos, eamque egregiè probat Guillelmus Pariſienſis *par.* 2. *ſecundæ partis de Univerſo cap.* 17. Ex eo quòd rerum Creatarum numerus neceſſariò ſit determinatus ac limitatus. ***Primò*** quidem (inquit) ipſa determinatio adeò eſſentialis eſt numero, ut omni additione, vel di- „
minutione nova ipſius ſpecies conſtituatur „
Verbi gratia, ſi ternario unitatem ad- „
dideris, alius numerus quàm ſit ternarius, „
& alterius ſpeciei conſtituitur, videli- „
cet quaternarius: Si verò ei unitatem de- „
traxeris, alius numerus, & alterius ſpe- „
ciei, ex eo relinquitur, videlicet Bina- „
rius. Hæc igitur determinatio, quam eſ- „
ſentialem dixi, prohibet omnem nume- „
rum recipere magis, & minus, & ma- „
joritatem, & minoritatem. „

Secundò, Hæc determinatio conſtituit „
unumquodque numerorum in ſua ſpe- „
cie. Quapropter ubi determinatio muta- „
tur, & ſpecies numeri cujuſcumque mu- „
tatur, id eſt, alia eſt à priori: quia igi- „
tur neceſſe eſt unumquemque numerorum „
in aliqua ſpecie numeri; vel ſub aliqua eſ- „
ſe, utpote individuum: neceſſe eſt unum- „
quemque numerorum determinatum eſſe, „
& limitatum, & eſſe binarium vel ter- „
narium vel aliquem aliorum determinato- „
rũ: Quapropter impoſſibile eſt modis om- „
nibus eſſe numerum aliquem infinitum. „

Tertiò ſi eſſet numerus hujuſmodi ſub- „
ſtantiarum infinitus, cùm eſſet nume- „
rus, eſſet ex neceſſitate vel par, vel im- „
par: Quòd ſi eſſet par, haberet medieta- „
tem, quæ vel eſſet finita, vel infinita: Si „
finita, totus numerus igitur eſſet finitus, „
cùm eſſet aggregatus ex partibus finitis: „
Si infinita eſſet, non eſſet minor toto ſuo, „
quoniam non eſſet reperire numerum vel „
etiam cogitare, qui excederetur à toto ſuo. „

Quartò omne quod recipit additionem „
ſuper ſe eſt finitum, & terminatum „
additione hujuſmodi, cùm totum ſit ci- „
tra eam, & nihil omnino habens ultra. „
Quia igitur numerus omnis recipit addi- „
tionem unitionis ſupra ſe, vel etiam nu- „
meri alterius ſpeciei, neceſſe eſt omnem „
numerum finitum eſſe. Quare impoſſibile „
eſt hunc numerum eſſe infinitum. „

Quintò neceſſe eſt omnem numerum, „
& omnem menſuram genere eſſe quan- „
titatem, quantitas autem eſt omne fa- „
ciens quantum, & numerus eſt faciens „
quot; totus igitur cœtus hujuſmodi ſub- „
ſtantiarum, & numero quantus, eſt & nu- „
mero quod, id eſt aliquot; quemadmodum „
non eſt aliquis, de quo non eſt aſſignare „
vel

„ vel reſpondere *quis* neque *qualis*, neque „ *aliqualis*, de quo non eſt aſſignare, „ & reſpondere interroganti *qualis*. Quia „ igitur non potes aſſignare vel reſponde- „ re de toto cœtu ſive de univerſitate ſub- „ ſtantiarum de quibus agitur, quantus eſt „ vel quanta eſt numero, vel quot eſt; „ manifeſtum eſt non eſſe numerum ali- „ quem hujuſmodi ſubſtantiarum: non eſt „ igitur numerus infinitus.

„ *Sextò* Creator omnia formavit in pon- „ dere, numero, & menſura; quæ autem „ in numero ſunt, numerabilia ſunt, & „ quæ numerabilia ſunt, in aliquo nume- „ ro determinato ſunt; neque enim in- „ telligibile eſt aliqua eſſe in numero, & „ eſſe innumerabilia. Cùm igitur numerus infinitus repugnet, etiam repugnat res creatas eſſe numero infinitas. Adde quòd Angelorum infinita multitudo nec ex Scriptura ſacra, nec ex SS. Patribus, aut aliqua ratione ſuaderi queat.

Dices 1. Job cap. 25. ait *numquid eſt numerus militum ejus?* Ac ſi diceret, non eſt numerus militum ejus, nempe Angelorum, quos idcirco Dei milites appellat, quia pro Dei gloria hominumque ſalute adverſus Dæmones pugnant ab eo tempore quo factum eſt prælium magnum in cœlo à fidelibus Angelis contra perduelles: Ergo cùm Angelorum numerus non ſit determinatus, neceſſariò cenſeri debet infinitus. *Diſtinguo* antec. Angelorum numerus non eſt determinatus reſpectu noſtri, concedo: reſpectu Dei, nego; nam inquit S. Gregor. magnus in præfatum textum Jobi, *In cognitione humanæ rationis ſupernorum ſpirituum numerus non eſt, quia quanta ſit illa frequentia inviſibilis exercitus neſcit.* & lib. 27. Moral. cap. 9. conferens præfatum textum Danielis, cum hoc ſupradicto addit, *Supernorum civium numerus infinitus eſt, & definitus eſt, & exprimitur; ut qui Deo numerabilis eſt, eſſe hominibus innumerabilis demonſtretur.* Fateor itaque illum ingentem Angelorum numerum à ſolo Deo determinatè poſſe cognoſci, & idcirco nobis quaſi infinitum apparere, uti etiam non rarò à SS. Patribus nominatur; quamquam reverà in ſe ſit determinatus ac finitus.

Dices 2. Si finitus eſſet Angelorum numerus, maximè quia limitatus, & determinatus fuiſſet vel ex parte Dei creatoris, vel ex parte Angeli creabilis, vel ex utroque: at ex neutra parte videtur neceſſariò Angelos produci debuiſſe in certo ac determinato numero. Non quidem ex parte Creatoris; id enim proveniret vel quia non potuit, vel quia noluit Angelos infinito numero producere: at neutrum rectè videtur aſſerendum; nullus enim (ait Guillelmus ſupra laudatus) adeò imbecillis, & brevis intellectus fuit, qui de virtute, & potentia Creatoris cogitaverit, quin ipſa ſit in ultimitate tam amplitudinis, quàm fortitu- „ dinis, quàm libertatis; & propter ultimi- „ tatem fortitudinis incogibilis, ad id quod „ non vult, & improhibilis ab eo quod vult, „ ſimiliter infatigabilis, & indefectibilis. „ Ipſa etiam coarctatio ſeu determinatio „ non provenit ex parte bonitatis ipſius; „ cùm enim æquè facilis fuerit ei crea- „ tio multarum, ut paucarum hujuſmodi „ ſubſtantiarum, & infinitarum ut finita- „ rum, quis hunc finem impoſuit Creato- „ ri, quis eum ſic limitavit, & ſtare fecit „ in numero finito, quis eum prohibuit „ in infinitum extendi, quis vel modicæ „ largitatis, ſi eadem facilitate poſſet da- „ re magna, qua parva, & multa, qua „ pauca, & infinita, qua finita, præſer- „ tim cùm laudabiliter omnia dare poſſit, „ reſtringeret ſe, & arctaret, ad bona fi- „ nita? Quantò fortiùs igitur largitas Crea- „ toris dare non potuit in numero aliquo „ vel etiam quantitate donabilium? „

Non etiam illa limitatio, & deter- „ minatio repeti poteſt ex parte Angelo- „ rum, cùm inter eos nulla eſſet contra- „ rietas aut adverſatio qua ſeſe invicem ul- „ latenus impedirent. Non enim apud eos „ eſt, quemadmodum apud ſubſtantias cor- „ poreas, loci anguſtatio, qua fit ut ſe-ſe „ invicem expellant. „

Reſpondet idem Guillelmus id equidem provenire non ex parte Creatoris, ſed „ Creaturæ, quemadmodum (inquit) non „ defuit Creatori virtus ſive potentia, ut „ mundum infinitum creare poſſet, ſed „ mundo defuit potentia, cujus defectu in- „ finitus creari non potuit; defuit enim ei re- „ ceptibilitas infinitæ magnitudinis. Cor- „ pus enim aliquod non poteſt eſſe infinitæ „ magnitudinis, igitur mundus corporeus ut „ corpus eſſet, vel aggregatum ex corpora- „ libus, neceſſe habebat eſſe finitus. Non „ igitur fuit arctata divina potentia, ut „ majorem ei magnitudinem præſtare non „ poſſet. Sed cùm videret eum non poſ- „ ſe recipere infinitam, provididit ei fini- „ tam

„ tam naturæ ſuæ congruentiſſimam, quæ „ omnia alia corpora capere ſufficeret, & „ inter ſe continere. Sic etiam providit om- „ nibus aliis corporeis naturis ſuis con- „ gruentiſſimas quantitates. Non enim ſi- „ ne cauſa formicam minorem eſſe voluit „ Elephante, & muſcam tam longè à ma- „ gnitudine gruis vel aquilæ. Si tamen mul- „ titudo infinita eſſe non poſſit, ex parte „ multidinis fuit iſta finitio: quapropter „ ſtetit largitas, & bonitas Creatoris in „ numero determinato, quoniam inde- „ terminatus eſſe non poterat ſeu infi- „ nitus.

CONCLUSIO SECUNDA.

ANgeli *numero plures ſunt quàm ſpecies corporeæ, & præſtantiorum ſpecierum individua: Non videntur autem tot eſſe quot individua ſpecierum corporearum minùs nobilium*. Hæc videtur eſſe probabilior quantum ad utramque partem. Primam indicat ſanctus Dionyſius cap. 14. de cæleſti hierarchia ubi ait: *Multi ſunt beati cæleſtium mentium exercitus, qui infirmum, & contractum numerorum corporeorum quibus utimur modum ſuperant, & tranſeunt, atque ſcienter definiuntur à ſola earum ſumma, cœleſtique intelligentia, ac ſcientia, quæ eis abundantiſſimè conceditur à Divinitate, & infinitæ cognitionis cauſa, quæ ſimul univerſarum rerum modo naturam ſuperante principium eſt, & cauſa deficiens eſſentiæ, & vis continens, & complectens determinatio*. Additque ibidem Dionyſius Scripturam numerum Angelorum maximis numeris in ſe replicatis, & Myriadum Myriadibus explicare ſolere. Subſcribit Æneas Gazæus tomo 2. biblioth. Græc. cujus in Theophraſto verba ſunt ejuſmodi. *Atqui intelligibilibus virtutibus plenum eſt cælum univerſum, plena ſunt terra, mare, & quæ ſub terra ſunt omnia, & quod quidam è noſtris Sapientibus dixit, nihil eſt vacuum, ne tantillum quidem ut vel ariſta, & pilus immitti poſſit. Adeo ut etſi velit Deus ad decem annorum millia hominum propagare vitam, non tamen æquales numero futuras putem hominum animas, Angelorum, Dæmonumque multitudini*.

Probatur etiam ratione Theologica: Quia cùm perfectio Univerſi fuerit à Deo præcipuè intenta in creatione rerum, quantò aliqua ſunt magis perfecta, tantò in majori exceſſu fuerunt creata. Quare ſicut Deus corpora cœleſtia incorruptibilia, & perfectiora ſublunaribus in eo modo eſſendi condidit, ut eſſent in mole infinities penè majori, quàm ſublunaria, ſic Angelos incorruptibiliter creavit longè majori quantitate: non quidem continua, ſed diſcreta, id eſt majori numero, quàm cætera omnia ipſis inferiora.

Secunda pars etiam conſtat; Quis enim in animum inducet Angelos eſſe plures omnibus arenis maris, atomis aeris, olerum, & arborum foliis, culicibus, muſcis, formicis, & omnibus fluviorum, mariſque piſcibus, nec-non omnibus granis tritici, hordei, & omnium leguminum, quorum ingens numerus propè in infinitum vergit?

CONCLUSIO TERTIA.

PRobabilius *eſt numerum Angelorum excedere multitudinem hominum, qui ſunt, fuerunt, & extituri ſunt*. Probatur primo ex illa parabola boni Paſtoris, qui relictis nonaginta novem ovibus, quæſitum abit unam deperditam, & inventam humeris reportat; ut legimus Lucæ 15. nam ovis illa unica, humana dicitur eſſe natura: Angeli verò undecentenæ reliquæ. Sic S. Hilarius in Matthæum: *Ovis* (inquit) *una, homo intelligendus eſt, & ſub homine uno, univerſitas ſentienda eſt: ſed in unius Adæ errore omne hominum genus aberravit: ergo nonaginta novem non errantes, multitudo Angelorum cæleſtium opinanda eſt, quibus in Cœlo eſt lætitia, & cura ſalutis humanæ*. Subſcribit S. Amb. lib. 7. ad cap. 15. Lucæ; *Dives igitur paſtor* (inquit) *cujus omnes nos centeſima portio ſumus, habet Angelorum, Archangelorum, Dominationum, Poteſtatum, Thronorum, aliorumque innumerabiles greges, quos in montibus dereliquit, qui quoniam ſunt rationabiles, non immeritò hominum redemptione lætantur*.

Cyrillus quoque Hieroſolymitanus cath. 15. non ſolùm ex illa parabola idem colligit, ſed hoc inſuper argumento utitur, quòd ex loci magnitudine, incolarum multitudo æſtimari debeat: eſt autem univerſa terra puncti inſtar in unius cæli medio, in quo Angeli demorantur: *Nam pro locorum magnitudine* (inquit) *hominum incolatus cogitandus eſt, quòd ſi hæc terra noſtra eſt tanquam centrum in medio cæli, & tantam habet multitudinem, quantam habebit multitudinem cælum, quod terram ambit, &*

cæli

cœli cœlorum? Immenſam certè habent multitudinem.
Suffragatur etiam alia ratio petita ex communi ſententia Theologorum affirmantium ſingulis hominibus à Deo deputari cuſtodem Angelum ex infimo ordine; ita quòd unuſquiſque hominum qui fuerunt à mundi primordio, & ad finem ſunt exituri, peculiarem ſuum habuerit, aut habiturus ſit Angelum; imò legimus in Revelationibus S. Brigittæ *lib. 4. cap.* 11. tot eſſe in illo infimo ordine S. Angelos, ut ex illo pluſquam decem ſingulis hominibus in cuſtodiam deputari poſſent. Cùm autem plures ſint in ſuperioribus ordinibus Angeli, haud dubium eſt eos omnes longè numerum hominum excedere.

Dices: Homines ſalvandi tot ſunt, quot Angeli mali, quia tot erunt beati homines quot ceciderunt Angeli, ruinam eorum ex pari numero reparaturi: Sed conſtat quòd tertia pars Angelorum cecidit, quando Draco tertiam partem ſtellarum traxit, Apoc. 12. homines verò, qui beatitudine donabuntur non ſunt tertia pars hominum, ſiquidem *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*: ergo videntur eſſe plures homines, quàm Angeli; ſiquidem homines damnandi longè plures ſunt, quàm ſalvandi, qui tertiam Angelorum partem exæquabunt.

Reſpondeo 1. Falſum eſſe homines tantùm ex accidenti ruinæ Angelorum, & non per ſe fuiſſe ſaluti deſtinatos; ideoque totidem præcisè ſalvandos.

Secundò incertum eſt, an illæ Angelorum ſedes ſint per homines tantùm in eodem numero, & ſecundùm eandem proportionem inſtaurandæ. *Fortaſſe enim* (inquit S. Auguſtinus in Enchiridio cap. 29.) *Civitas illa cœleſtis, nulla civium ſuorum numeroſitate fraudabitur, ſed uberiore etiam copia fortaſſe regnabit. Quia non ſcimus quantus ſit vel ſalvandorum hominum, vel malorum Angelorum numerus.*

Tertiò denique dico incertum eſſe, an Lucifer tertiam partem Angelorum præcisè traxerit: nam Apoc. 12. numerus certus ponitur pro incerto. Et ſenſus litteralis eſt de Antichriſto inducturo in errorem, & perniciem magnam partem fidelium etiam doctiorum, & præſtantiorum, qui ſtellarum inſtar in firmamento Eccleſiæ fulgent, ut docent Interpretes capitis citati, maximè Richardus l. 4. in Apoc. Noſter Liranus in eumdem locū, & plurimi Recentiores poſt ipſos.

Dices 2. Tot ſunt homines, quot Angeli: ergo Angeli hominum multitudinem non excedunt. Probatur antecedens ex illo Deuteronomii 32. *Conſtituit terminos populorum juxta numerum Angelorum Dei*, ut legunt ſeptuaginta Interpretes; nam pro eo quod eſt in Vulgata *Juxta numerum filiorum Iſrael* legunt *filiorum Dei*, quibus Angeli poſſunt intelligi, ita quòd Deus conſtituerit numerum multiplicationis hominum juxta numerum Angelorum.

Reſpondeo lectionem Vulgatam eſſe præferendam, ut colligitur ex Hebræo ſeptuaginta interpretum, ut teſtantur Origenes, & alii. Senſuſque eſt Deum cùm Babylonæ linguas confunderet, & in varias terræ partes homines diſpergeret; jam tunc terram Chanaam filiis Iſrael deſtinaſſe in ſufficientem, & commodam habitationem: Tum etiam quia licèt propriè legatur, *juxta numerum filiorum Dei*; inde ſolùm colligunt antiqui Patres humana Regna, & Imperia divina eſſe; juxta numerum Angelorum, qui ad illorum cuſtodiam deputati ſunt, ut exponit Theodoretus orat. 10. in Danielem circa verba illa; *Princeps regni Perſarum reſtitit mihi, &c.* Et juxta eumdem ſenſum dixit Clemens Alexandr. lib. 7. ſtrom. parum à principio: *Sunt juſſu divino, & antiquo per Gentes diſtributi Angeli.*

QUÆSTIO SECUNDA.

An inter Angelos plures ſint ſpecie, & ſolo numero diſtincti.

NOtandum 1. Ex Doctore Subtili duplicem in re qualibet creata reperiri differentiam, nempe ſpecificam, & individualem. *Prima* eſt inter illa, quæ differunt eſſentialiter, ut inter hominem, & equum, & hujuſmodi differentia ſolùm invenitur inter ſpecies diſtinctas, vel individua diverſarum ſpecierum: etiam inter ea, quæ nec ſpecie, nec genere proximo conveniunt, ut inter hominem, & albedinem. *Secunda* eſt inter duo individua, ut inter duos homines, vel inter duos lapides, & univerſaliter inter ea, quæ conveniunt inter ſe ſpecie ſpecialiſſima, quæque plurificantur per differentias individuales. A quo autem ſit petenda hæc differentia numeralis, variè invicem diſſentiunt Authores, ut conſtat ex noſtra Logica *q. 2. de differentia individuali*; Quidam

dam enim eam repetunt ab exiſtentia rei: Aliqui, cum S. Thoma, ex materia ſive affecta quantitate, & aliis accidentibus, ſive tantùm ſecundùm ſe conſiderata; Alii aliter ſentiunt. Doctor verò Subtilis in 2. *diſtinct.* 3. docet eam differentiam eſſe aliquam entitatem poſitivam, ſed indiſtinctam formaliter à natura, quæ individuatur.

Notandum 2. Quòd etſi Angelus non ſit phyſicè compoſitus ex materia, & forma, nec ex partibus quantitativis; tamen revera compoſitus eſt Metaphyſicè ex actu, & potentia, ſive ex genere, & differentia, ſive ex natura, & ſuppoſito. Nulla enim præter naturam divinam eſt ſubſtantia, quæ ſit purus actus: hoc namque ſoli Deo convenit ex ſumma illius ſingularitate, & neceſſitate eſſendi; cùm ipſum conſtituant in ultima actualitate, & unitate: inde eſſentia divina non eſt determinabilis, nec contrahibilis ad plura individua, quemadmodum naturæ ſpecificæ in rebus creatis. Hinc implicat eam concipi, ut indifferentem ad plures Deos. An autem natura Angelica ita etiam ſit ſingularis, ut non poſſit multiplicari in varia individua, controvertitur apud Theologos.

Notandum 3. Circa præſentem quæſtionem tres eſſe Theologorum ſententias. ***Prima*** eſt S. Thomæ quæſt. 50. art. 4. & in qu. de ſpiritualibus creaturis act. 8. Cajetani de ente, & eſſentia c. 5. q. 9. & Aliorum affirmantium omnes Angelos differre ſpecie inter ſe: eſſeque impoſſibile dari plures Angelos ſolo numero diverſos. Impoſſibile, inquam, vel abſolutè, & ſimpliciter, ut ſentiunt Cajetanus, & Alii per eum citati, vel de potentia ordinaria, quod videtur ſentire S. Thomas Opuſculo 16. ***Secunda***, priori contraria, vult omnes differre ſolo numero. ***Tertia*** ſententia, & media inter præcedentes, affirmat Angelos partim ſpecie, partim numero ſolo differre.

CONCLUSIO PRIMA.

Admittenda eſt diſtinctio ſpecifica inter Angelos*. Probatur primò ex S. Dionyſio c. 5. de cœleſti Hierarchia, ubi ait, ***Enuntiant ſanctorum voluminum traditiones, ſuperiores ſubſtantias eſſe graduum inter ſe celſitudine differentes***. Differentia autem gradualis ad minùs ſignificat diverſitatem ſpecificam: nam plura individua ſolo numero differentia, non differunt inter ſe diverſis gradibus, ſeu graduum celſitudine: Ergo ex S. Dionyſio inter Angelos poteſt eſſe diſtinctio ſpecifica.

Concluſionem probat Alenſis in 2. *Quæſt.* 20. *membr.* 6. Angeli de ſuprema Hierarchia plus differunt reſpectu eorum, qui „ ſunt in infima, quàm ab eis, qui ſunt in „ ſuprema Hierarchia: ſed illi, qui ſunt in „ eadem Hierarchia, vel ſpecie ſunt idem, „ vel idem genere, & differunt ſpecie; Ergo „ Angeli, qui ſunt in ſuperiori Hierarchia, „ cùm plus differant ab his, qui ſunt „ in infima, differunt ſpecie. Item qui „ ſunt in ordine Seraphico, plus conveniunt „ inter ſe, quàm conveniant cum „ illis, qui ſunt de ordine Cherubin, aut „ Thronorum: Ergo cùm illi, qui ſunt „ de ordine Seraphim inter ſe conveniant „ in ſpecie, & differant ſecundùm numerum, „ vel conveniant ſecundùm genus, „ & differant ſpecie; ita illi, qui ſunt de ordine „ Seraphin differunt ab his, qui ſunt „ de ordine Cherubin. Præterea ordines „ diſtinguuntur ſecundùm officia; officia „ autem ſunt differentia genere, vel ſpecie: „ Ergo & Angeli. „

Probatur inſuper: Id maximè aſſerendum eſt Deum conſtituiſſe, quòd magis cedit in ipſius divinæ potentiæ, ac ſapientiæ commendationem, & Univerſi pulchritudinem, quodque ex natura ſua non repugnat: ſed plures Angelos eſſe ſpecie diſtinctos, nullatenus repugnat, idque maximè vergit in Dei commendationem, & Univerſi ornatum; Ergo &c. Probatur minor quantùm ad primam partem, nempe quòd non repugnet, etenim illa repugnantia repetenda eſſet, vel ex parte Dei, vel ex parte Angeli: At ex parte Dei nulla poteſt excogitari: Siquidem Deus eſt infinitus in ratione ſubſtantiæ ſpiritualis, quemadmodum in omni alia perfectione: Ergo in tali ratione eſt infinita varietate participabilis, & imitabilis; adeoque conveniens eſt, ut à pluribus ſpeciebus ſubſtantiæ ſpiritualis participetur: Adde quòd incredibile videtur tantam ſpecierum varietatem, & multitudinem in rebus corporeis creari potuiſſe: In gradu verò ſpiritali completo, unicam tantùm.

Non etiam repugnat ex parte Angelorum; Hæc enim repugnantia, ſi quæ eſſet, repetenda foret ex eoquòd non poſſit explicari quænam eſſet illa diverſitas ſpecifica unius Angeli ab altero: ſed hæc ratio nulla eſt, poſſunt enim facilè concipi habere differen-

rentias ſpecificas, quibus invicem diſtinguuntur: Sicut enim differunt pluſquam ſpecificè, tum à Deo, tum ab anima rationali, utpote qui a Deo ſuperantur perfectione ſubſtantiali intellectiva pluſquam ſpecificè, ipſique animas rationales excedunt, etiam quatenus ſpirituales, & intellectivæ ſunt; Sic alii alios excedere poſſunt ſpecificè in gradu intellectuali completo, & conſequenter in operatione, itaut plura ſimul, & nobiliùs, perfectiùſque intelligant: Unde etiam ſpecies, ſive infuſas, ſive acquiſitas habeant ampliores, & conſequenter majori polleant volendi, & operandi facultate: Quod utique firmatur ex eo, quod Theologi paſſim cum S.Damaſceno lib.2. de Fide c.3. docent, Angelos accepiſſe gratiam proportionatè ad ſua naturalia, quatenus ſcilicet juxta naturarum differentiam, gratias Deus ampliores, aut minores ipſis contulerit.

Id etiam maximè conducit ad Univerſi pulchritudinem, quemadmodum enim ſpecierum corporalium diverſitas mundum viſibilem, & ſenſibilem mirum in modum exornat; ſic ſubſtantiarum ſpiritualium varietas mundum ſpiritualem, & intellectualem illuſtrat.

Dices: Plurimi S. Patres affirmant Angelos eſſe ejuſdem naturæ, & ſpeciei: ſic Athanaſius, vel quiſquis eſt Auctor quæſtionum ad Anthiochum qu.3. affirmat eandem eſſe Angelorum, & Dæmonum eſſentiam, ſicut & hominum: At homines ſpecie non differunt: Ergo nec Angeli. Subſcribunt Damaſcenus lib. de Decretis cap.1. Anſelmus lib.2. *Cur Deus homo*, cap.21. Et Baſilius lib.3. contra Eunomium, dicens, *Prioritatem in Perſonis non impedire unitatem eſſentiæ: Angeli enim priores ſunt alii aliis, & tamen ſunt ejuſdem eſſentiæ*.

Reſpondeo; SS. Patres nomine eſſentiæ, naturæ, vel ſpeciei, intelligere gradum ſpeciei ſubalternæ, nempe ſpiritualitatem, & intellectualitatem, in quibus omnes Angeli univocè conveniunt, qua ratione omnes creaturæ corporeæ dici poſſunt ejuſdem naturæ, habent quippe rationem corporis, & materiæ communem.

Dices 2. Omnes animæ rationales ſunt ejuſdem ſpeciei: Ergo etiam & omnes Angeli; Conſequentia videtur optima à paritate rationis; ſicut enim animæ rationales in gradu rationalitatis, ita & omnes Angeli in gradu purè ſpiritualitatis, & intellectualitatis conveniunt.

Nego paritatem, & ratio diſparitatis hæc proferri poteſt, quòd animæ rationales cùm ſint formæ natura ſua ordinatæ ad informandum corpus, ut cum eo conſtituant hominem, qui ex ſe mortalis eſt: idcirco, ne Univerſum unius, aut alterius hominis interitu, privaretur tota aliqua ſpecie, vel pluribus, debuit tota hominum multitudo eſſe unius, & ejuſdem ſpeciei. Non ſic autem eſt de Angelis, cùm enim unuſquiſque ex natura ſua ſit incorruptibilis, nec ad ſui conſervationem indigeat multiplicatione, aut aliqua propagatione individuorum in ſua ſpecie infima: Hinc eſt, quòd Angeli potuerunt eſſe diverſæ ſpeciei.

Dices 3. Tota diſtinctio, quæ inter Angelos ſtatuitur, nobis tantùm apparet, vel ex donis ipſis à Deo conceſſis; vel ex officiis, ad quæ deputantur; Sed hæc ſubſiſtere poſſunt in Angelis ejuſdem naturæ, & ſpeciei: Ergo nulla inter eos videtur eſſe ſpecifica diſtinctio.

Reſpondeo: Equidem Angelorum diſtinctionem ex illis aſſignatis capitibus apparere, & colligi à poſteriori, & quaſi per quemdam locum extrinſecum: At verò longè meliùs nobis inſinuatur illa Angelorum ſpecifica diverſitas, ex illis rationibus ſuperiùs à nobis deſignatis.

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Robabilius eſt Angelos plures eſſe ejuſdem ſpeciei, & ſolo numero differentes*. Hæc eſt Doctoris, & omnium penè Theologorum, paucis demptis Thomiſtis, qui contrarium cum Cajetano propugnant. Eam priùs docuerat Seraphicus Doctor in *diſt.3. prima parte diſtinctionis, artic.2. quæſt.1.* ubi ait; Quidam dixerunt, quòd in Angelis „ eſt diſcretio perſonalis, ſed nunquam „ purè, imò ſunt tot ſpecies, quot indivi- „ dua, ſimiliter dicunt in luminaribus. Sed „ licèt hoc probabilitatem habeat in cor- „ poribus cœleſtibus, non tamen videtur „ rationabile in ſpiritibus, ut nullus com- „ municet cum alio in natura ſpirituali, „ & ſpecifica: Sicut enim innoteſcit per „ Scripturam, multi Angeli ad idem offi- „ cium ordinantur, & communem viden- „ tur habere operationem eamdem: Non „ autem per Scripturam, nec per dicta San- „ ctorum, nec per officia innoteſcit tan- „ ta diverſitas: Ideo non videtur, niſi præ- „ ſumptio hoc dicere, maximè cùm non „

„ ap-

„ appareat in promptu aliqua ratio cogens,
„ alia eſt poſitio ſobria, & Catholica, quæ
„ in Angelis, diſtinctionem ponit quan-
„ tùm ad perſonalitatem tantummodo,
„ aut in omnibus, aut in aliquibus.
„ Subſcribit etiam S. Thomas *Opuſc.* 16.
„ *de unitate intellectus contra Averroiſtas*, ubi
„ ait: Sic ergo intellectus, ſi naturaliter
„ eſſet unus omnium, quia non haberet
„ naturalem cauſam multiplicationis, poſ-
„ ſet tamen ſortiri multiplicitatem ex ſu-
„ pernaturali cauſa, nec eſſet implicatio
„ contradictionis: Quod non tantùm di-
„ cimus propter propoſitum; ſed magis
„ ne hæc argumentandi forma ad alia
„ extendatur: Sic enim poſſent conclu-
„ dere, quòd Deus non poteſt facere,
„ quòd mortui reſurgant, & quòd cæci
„ ad viſum reparentur.

Nec valet reponere cum Goneto, intentum Angelici Doctoris in prædicto loco, eſſe tantùm, quòd non repugnet intellectualem naturam, ex eo quòd intellectualis eſt, multiplicari, dummodo dicat ordinem ad materiam: De Angelis autem, inquit, nihil ibi tractat, quia repugnantia multiplicationis eorum non oritur ex natura intellectuali, ex eo quòd immaterialis, & incorporea eſt, ſed ex eo quòd omnino ſeparata, & irreceptibilis ſit, ita quòd nec materiam includat, nec ordinem dicat ad illam. Hæc, inquam, replica nulla eſt: ſiquidem Angelicus Doctor abſolutè pronuntiat, quòd ſi intellectualis ſubſtantia non haberet naturalem cauſam multiplicationis, poſſet tamen ſortiri multiplicationem ex ſupernaturali cauſa. Hoc eſt, etſi non diceret ordinem ad materiam, quæ in ejus mente eſt cauſa naturalis individuationis, poſſet tamen virtute ſupernaturali multiplicari numero, quia id contradictionem non implicat: quidquid autem contradictionem non implicat, fieri poteſt à Deo.

Adde quòd anno 1325. à ſacra Facultate Pariſienſi agente Stephano Epiſcopo, proſcripti ſunt, & damnati ſequentes articuli 1. *Quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non poteſt facere plures ejuſdem ſpeciei*: 2. *Deus non poteſt multiplicare individua ſub una ſpecie, ſine materia*. 3. *Formæ non recipiunt diviſionem, niſi ſecundùm materiam*. Et meritò quidem præfati tres Articuli fuerunt proſcripti: Non eſt enim denegandum aliquid divinæ potentiæ, quod manifeſtam contradictionem non involvit; quia *non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum*. Quamvis autem plenè, & evidenter non percipiamus quomodo diſtinguerentur illi duo Angeli intra eamdem ſpeciem; nihilominus plura novit Deus facere, quàm nos intelligere; nam Philoſophi reputant, quòd à privatione perfecta, & conſummata ad habitum non eſt poſſibilis regreſſus; At Deus non docuit mortuos poſſe reſurgere, & cæcos ad viſum reparari. Philoſophi etiam impoſſibile reputant accidens poſſe eſſe ſine ſubjecto, & quòd Deus fieret homo, quòd pateretur &c. attamen philoſophis licèt reclamantibus, hæc omnia poſtmodum Deus opere complevit.

Probat concluſionem Doctor Subtilis *loco laudato numero* 3. Nulli ſpeciei infimæ repugnat communicari poſſe pluribus: Ergo nec repugnabit habere ſub ſe plura inferiora ſolo numero diſtincta; ſubindeque poterit Deus plures Angelos numericè diſtinctos ſub eadem ſpecie atoma producere. Conſequentia patet: Probatur antecedens: Si alicui ſpeciei infimæ repugnaret communicari pluribus, vel hæc repugnantia proveniret ex perfectione, vel ex imperfectione talis ſpeciei: Non ex perfectione, quia communicabilitas convenit naturæ ſive quidditati divinæ, quæ tamen eſt ſummè perfecta: Non etiam ex imperfectione, quia communicari pluribus, convenit ſpeciebus infimis ſubſtantiæ corporeæ, quæ tamen ſunt imperfectiores ſpeciebus infimis naturæ Angelicæ: Ergo nulli ſpeciei infimæ pluribus communicari repugnat; adeoque nec Angelicæ repugnabit.

Huic rationi ut reſpondeant Recentiores Thomiſtæ, obſervant cum Cajetano *Opuſculo de ente, & eſſentia cap.* 5. *quæſt.* 9. triplicem eſſe ſpeciei infimæ ſive quidditatis communicabilitatem. *Prima* eſt, quæ fit cum limitatione ipſius ad certum gradum ſuæ perfectionis, & dicitur communicabilitas naturæ univerſalis reſpectu ſuorum inferiorum. *Secunda* eſt, quæ fit abſque limitatione naturæ ad certum gradum ſuæ perfectionis, quo pacto natura, ſive quidditas divina dicitur communicabilis tribus Perſonis. *Tertia* denique eſt illa, quæ fit per aſſumptionem alicujus naturæ ad hypoſtaticam unionem, & ita natura humana dicitur communicabilis tribus Perſonis divinis, in quantùm videlicet quælibet ex illis poteſt illam aſſumere ad unionem hypoſtaticam. Quibus præmiſſis, negant antecedens de quo-

cum-

cumque ex illis tribus modis accipiatur; Nam ſi primo modo, eſt falſum, quia eſſentia divina non eſt communicabilis primo modo. Si ſecundo modo, etiam falſum eſt, quia nulla Eſſentia ſive quidditas, vel ſpecies infima creata, eſt communicabilis hoc modo: Si denique antecedens intelligatur de tertia communicabilitate, falſum eſt etiam, ut patet exemplo naturæ divinæ, quæ non poteſt aſſumi à pluribus ſuppoſitis ad unionem hypoſtaticam.

Contrà: Ratio Doctoris rectè procedit; fundatur enim in illa maxima: ***Quidquid competit generi ſive prædicato, competit ſpeciei ſive ſubiecto***: Nam ***communicabile*** in illo antecedenti, accipitur in communi, & quatenus eſt indifferens ad illos tres modos: quaſi diceret Doctor, omnis quidditas eſt communicabilis; Natura angelica eſt quidditas; Ergo eſt communicabilis, quod argumentum eſt optimum, quia eſt à toto, ut genus ad ſpecies, nam ***quidditas*** eſt genus, & eſſentia angelica eſt una ſpecies illius: Ergo prædicatum, quod competit illi generi, nempè ***quidditas***, debet competere quoque ejus ſpeciebus; ex quo ſequitur, quòd cùm natura angelica ſit quidditas, etiam ſit communicabilis altero illorum modorum; cùm autem primo modò ſibi repugnet communicari, à ſufficiente diviſione ſequitur, quòd ſecundo modo communicetur, vel ſit communicabilis. Nam licèt à ſuperiori ad inferius affirmativè non valeat conſequentia; Non enim ſequitur ***eſt animal***: Ergo ***eſt homo***: benè tamen à ſuperiori deſcendendo ad inferius per diſtributionem. Sequitur enim optimè ***Petrus eſt animal***: Ergo ***eſt homo, vel brutum***; ſed ***non eſt brutum***: Ergo ***eſt homo***: Ita in propoſito, natura angelica, quæ eſt ſpecies, eſt communicabilis pluribus: Ergo vel ſine diviſione, ſeu diſtinctione numerica ſui, vel cum ea: ſed non ſine diviſione numerica ſui, quia hoc ſoli divinæ naturæ competit: Ergo cum diviſione ſui numerica.

Probat ſecundò Doctor: Omnis natura, quæ poteſt intelligi ſub ratione univerſalis abſque contradictione, eſt plurificabilis numero; Si enim eſſet de ſe hæc, repugnaret ei intelligi ſub ratione univerſalis, ſicut repugnat eſſentiæ divinæ, quòd intelligatur ſub ratione univerſalis, quia eſſentia divina eſt de ſe hæc: ſed omnis natura creata poteſt intelligi ſub ratione univerſalis abſque contradictione: quia nulla eſt de ſe hæc, alioqui per potentiam Dei abſolutam non poſſet multiplicari, etiam ſpecificè: Ergo, &c.

Confirmatur: Licèt enim Sol, v.g. ſit unus numero in ſua ſpecie, tamen intelligitur in univerſali, ſiquidem de eo aſſignatur definitio, quæ competeret aliis individuis Solis, ſi darentur: Ergo omnis natura creata eſt multiplicabilis numero.

Reponunt Thomiſtæ aliquid poſſe dici ***univerſale*** duobus modis, ſcilicet vel ex parte rei, vel ex parte intellectus: Primo modo, quando res, quæ dicitur univerſalis, reverà eſt in pluribus, ut animalitas in homine, & bruto, vel humanitas in Petro, & Paulo. Secundo modo quando res illa ab intellectu percipitur ſecundùm ſe, & abſque eo quòd inveniatur in pluribus, ſed ſolùm repræſentetur ſine conditionibus individuantibus, quæ ſunt materia, & quantitas: Quibus præmiſſis, dicunt naturam angelicam non poſſe intelligi ſub ratione univerſalis primo modo, ſed tantùm ſecundo modo, quia illa quidditas angelica intelligitur tantùm ſine conditionibus individuantibus, non tamen invenitur in pluribus individuis; unde non habet fundamentum univerſalitatis primo modo: Illa autem propoſitio major eſt vera in primo ſenſu, ſed tunc minor eſt falſa, in ſecundo autem ſenſu minor eſt vera, ſed major eſt falſa.

Contra: Omne ens creatum, vel eſt univerſale, & commune, vel particulare, aut individuum: ſed quidditas Angeli non eſt de ſe hæc, & individua: Ergo eſt univerſalis. Major eſt clara. Minor probatur: Ubi non eſt ratio, & cauſa individuationis, ibi non eſt individuatio, nec talis res eſt individua; ſed in quidditate Angeli, ut volunt Thomiſtę, non eſt principium individuationis: Ergo illa quidditas non eſt individua, neque de ſe hæc: Ergo eſt univerſalis. Præterea, ſi eſſet de ſe hæc, eſſet ut eſſentia divina, implurificabilis etiam per divinam potentiam in plures ſpecies, quod eſt abſurdum. Conſequentia etiam patet, ſiquidem inter univerſale, & individuum non eſt medium, quia univerſale eſt id, quod eſt in multis, & dicitur de multis, ſingulare verò dicitur de uno ſolo, ſcilicet de ſe ipſo. Ex quo infero, quòd non ſolùm ex parte intellectus, ſed etiam ex parte rei, quidditas Angeli eſt intelligibilis ſub ratione univerſalis, quia ex parte rei non eſt de ſe hęc, & individua: Ergo eſt univerſalis, ſive communicabilis

Digitized by Google

munis, & conſequenter multiplicabilis in plura numero diſtincta.

Deinde (inquit Rada) diſtinctio Cajetani implicat, quia de ratione univerſalis eſt poſſe de pluribus dici, & in pluribus eſſe: Ergo dividere univerſale in illud, quod eſt in pluribus, & in illud, cui repugnat eſſe in pluribus, eſt dividere univerſale in ſe, & in oppoſitum ſui.

Confirmatur. Non poteſt intellectus verè applicare alicui intentionem univerſalitatis, niſi reperiatur in re fundamentum, aliàs enim ita benè poſſet ſecunda intentio ſpeciei applicari naturæ genericæ, ſicut ſpecificæ, & intentio generis individuo ſicut generi: Ergo neceſſum eſt aliquod eſſe in re fundamentum ad hoc, ut intellectus rem ſub ratione univerſalis concipiat: Ergo cùm intellectus concipit naturam Angeli Michaelis, v. g. ſub ratione communis, vel communicabilis pluribus, fundamentum in ipſo invenit, & abſque contradictione, & repugnantia ei poteſt ſecundam ſpeciei intentionem applicare.

Probat tertiò Doctor, poteſt Deus, annihilato uno Angelo, ejus ſpeciem reproducere in alio individuo. Non eodem, qui erat antea, quia idem numero Angelus annihilatus, non poteſt reproduci, in ſententia Thomiſtarum aſſerentium, quòd ſi eadem numero anima non remaneret incorrupta, ſed ſimul cum ipſo corpore anima deſtrueretur, non poſſet idem numero homo reſurgere, ut expreſsè docet S. Thomas in 4. *diſtinctione* 44. *art.2. qu.2. ad tertium*: Ergo in diverſo individuo ab eo, quod fuerat prius, ſubindeque poſſibilia ſunt plura individua ſub eadem ſpecie ultima naturæ angelicæ, ſaltem de potentia Dei abſoluta.

Reſpondent Thomiſtæ concedendo, quòd Deus, annihilato uno Angelo, poſſit ejus ſpeciem reproducere in aliquo individuo: Negando tamen, quòd illud individuum non eſſet illud idem, quod fuiſſet annihilatum, ſed diverſum. Ad probationem in contrarium dicunt, quòd licèt non poſſit idem numero homo, annihilata anima rationali ipſius reſurgere, benè tamen iterum creari ſive reproduci; Et ratio diſparitatis eſt, inquiunt, quia reſurrectio non verò reproductio, ſive iterata creatio hominis, exiſtentiam partis ipſius, ſcilicet anima rationalis requirit.

Contra primò: Doctor Subtilis arguit ad hominem contra S.Thomam, nempe quòd fieri non poſſit reproductio alicujus, niſi ſubſiſteret ejuſdem pars aliqua incorrupta; ſi autem deſineret eſſe Angelus, cùm ipſius nulla pars incorrupta ſubſiſteret, non poſſet Deus eundem reproducere: Deberet ergo alium ab ipſo numero diſtinctum creare: Et ſic verum eſſet quòd eadem natura ſpecifica duobus Angelis numero diſtinctis eſſet communis. *Deinde*, Vel Deus poteſt creare alium Angelum ejuſdem ſpeciei cum Gabriele, vel non: Si ſic, habetur intentum; ſi non: Contra, Deus poteſt quidquid non implicat contradictionem: At duos Angelos eſſe ejuſdem ſpeciei non implicat contradictionem: Ergo, &c. Aſſumptum probatur, ſi quæ eſſet contradictio, proveniret ex eo quòd differentia numerica petenda eſſet à materia: ſed hoc eſt falſum: Tum quia unus Angelus non ſolùm differt ſpecie ab alio Angelo, ſed etiam numero: Sed nullus Angelus habet materiam: Ergo differentia numeralis in Angelis non ſumitur à materia. Tum quia animæ rationales à corpore ſeparatæ diſtinguuntur numero, nec tamen materiam habent. Tum denique quia, duo lumina gloriæ, duæ viſiones beatificæ, duo actus intellectus aut voluntatis Angelicæ circa idem objectum ſimili modo tendentes, ſimiliter duo habitus ſupernaturales fidei, aut ſpei, aut charitatis, numericè differunt, & tamen carent materia.

Reponunt Thomiſtæ, quòd licèt illa non conſtent materia, eam tamen connotant, & reſpiciunt: Nam animæ rationales dicunt ordinem ad diverſa corpora quæ informant, accidentia verò ſpiritualia ad ſubjectum cui inhærent, quod licèt immateriale ſit, gerit tamen vices materiæ quatenus illa recipit, & ſuſtentat.

Contra: Si multiplicabilitas numeralis animæ oriretur ex habitudine illius ad corpus, ſequeretur quòd data illa habitudine poneretur etiam illa multiplicabilitas: Sed hoc eſt falſum, nam ſi poſſibilis eſſet unica anima, haberet habitudinem ad corpus, nec tamen eſſet ab alia numero diſtincta. *Deinde* inclinatio ad corpus, eſt aptitudo unius ad alterum: Ergo ſupponit aliquid prius, adeoque animæ ſubſtantia priùs concipi debet numero diſtincta ab alia anima, quàm concipiatur dicere ordinem ad corpus. *Denique* ſi animæ ſint numero diſtinctæ, quia poſſunt informare diverſa corpora; ſic etiam poterunt dari diverſi numero Angeli, quia

quia poſſunt eſſe in diverſis locis, & habere diverſas operationes.

Confirmat Has rationes Doctor Subtilis auctoritate S. Auguſtini in Enchiridio, ubi ait, *Placuit itaque univerſalitatis Creatori atque Moderatori Deo, ut quoniam non tota multitudo Angelorum Deum deſerendo perierat, illa quæ perierat, in perditione perpetua remaneret: quæ autem cum Deo, illa deſerente, perſtiterat, de ſua certiſſimè cognita ſemper futura felicitate gauderet. Alia verò creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis atque ſuppliciis, & originalibus, & propriis tota perierat, ex ejus parte reparata, quòd Angelicæ ſocietati ruina illa Diabolica minuerat, ſuppleretur*. Ex quibus ſic arguo: Iſta totalitas, & partialitas in Angelis, non poteſt ſalvari niſi quia aliqua ſpecies Angelica quantùm ad omnia individua non perierat totaliter, & ita aliqui de quacumque ſpecie corruerunt, & aliqui perſtiterunt: Ergo in eadem ſpecie, non ſolùm poſſunt eſſe plura individua, ſed de facto videntur eſſe plura.

Dices primò: Repugnat quòd forma ſimplex, & à materia, tam actu quàm aptitudine ſeparata, ſeu quæ nullum dicit ordinem ad materiam, ſolo numero multiplicetur: Talis eſt natura Angelica: Ergo repugnat illam intra eandem ſpeciem ſolo numero multiplicari. Minor patet ex dictis art. 1. Major verò quam negant Adverſarii, multipliciter oſtenditur ex Ariſtotele 5. *Meta. c.6. circa finem* dicente, *Alia numero, alia ſpecie, alia genere, alia analogicè unum ſunt*.

Reſpondeo cum Doctore quòd Ariſtoteles ibi accipit *materiam* pro illa entitate individuali, quæ conſtituitur in eſſe materiali, non autem in eſſe formali, pro ut *quidditas* dicitur forma, quia iſta entitas non eſt quidditativa: Patet & iſta expoſitio, per illud quod ſubdit, *Specie unum ſunt quorum ratio eſt una*; Ratio enim ibi ſumitur pro quidditate, quæ dicitur forma reſpectu eſſe individualis; quemadmodum enim materia non eſt præcipua pars compoſiti Phyſici; ita differentia individualis, non eſt præcipua pars in compoſito Metaphyſico: Natura enim ſpecifica eſt tota individui natura.

Reſpondeo ſecundò; Quòd etſi reverà Ariſtoteles loquatur de materia Phyſica, propterea non eſt audiendus à Theologis; vera quidem eſſet illatio ſecundùm ejus principia, nempe quòd non poſſent Angeli multiplicari numero in eadem ſpecie, quia docet ſubſtantias immateriales eſſe entia neceſſaria, & conſequenter illas habere actu quidquid ipſis competere poteſt: Unde ſi poſſent habere plura individua, illa neceſſariò haberent: Cùmque nulla ſit ratio cur habere non poſſint infinita (ſi, ut putat Ariſtoteles, eſſent entia neceſſaria) ſi plura habere poſſint individua, etiam & infinita poſſent habere, & ſic neceſſariò darentur infiniti Angeli: Quod cùm ſit abſurdum, etiam abſurdum eſt ex principiis Philoſophi, quòd natura Angelica ſit multiplicabilis numero. Cùm autem principium ex quo talem illationem infert ſit falſum, nempe quòd omnis quidditas carens materia Phyſica ſit neceſſariò exiſtens, etiam & concluſio ex eo illata omnino falſa eſt, nec à Theologis uſurpanda.

Dices ſecundò; Omnis differentia formalis eſt ſpecifica: ſed Angeli invicem differunt differentia formali, quia ſunt formæ diſtinctæ: Ergo neceſſariò omnes differunt ſpecie, adeoque inter eos nulla differentia numerica.

Reſpondet Doctor, differentiam formalem poſſe bifariam accipi. Primò quidem pro differentia quæ fit per formam: Secundò, pro differentia formarum, ſeu pro formis ipſis quæ differentiam efficiunt. Primo modo major eſt vera; ſed minor falſa: Secundo autem modo major eſt falſa. *Ad probationem* autem quæ ſic poſſet formari, Angelus differt ab Angelo qui eſt forma: Ergo habent inter ſe differentiam formalem. Dicit Doctor ibi eſſe fallaciam conſequentis: Non enim ſequitur, formæ differunt; ergo formaliter ſeu per formam differunt: ſicut non ſequitur, plures homines invicem diſtinguuntur, igitur per humanitatem differunt, invicem enim differunt per ſuas differentias individuantes ab aliis, non per ſuam humanitatem. Unde aliud eſt aliquid diſtingui, & aliud eſſe rationem diſtinctionis: Petrus enim per humanitatem diſtinguitur à Bucephalo, non verò eſt ipſe ratio diſtinctionis, ſed ipſius humanitas.

Dices tertiò: Omnis forma ſeparata à materia habet totam perfectionem ſuæ ſpeciei: Sicut albedo ſi eſſet ab omni ſubjecto ſeparata, haberet totam perfectionem albedinis: ſed Angelus eſt forma ſeparata à materia: Ergo habet totam perfectionem debitam ſuæ ſpeciei; adeoque non poſſunt eſſe plures Angeli numero diſtincti in unica ſpecie.

cie. Probatur major: Si totam perfectionem ſuæ ſpeciei debitam non haberet, deberet eam participare: ſed id fieri nequit; quia ut participaret ipſa forma deberet habere rationem materiæ perfectibilis, ſiquidem perfectibilis eſſet per illam perfectionem quam acciperet. Quam rationem materiæ cùm non habeat, etiam non poteſt participare perfectionem ſuæ ſpeciei; adeoque debet illam omnimodam perfectionem ſuæ ſpeciei in ſe continere, ſicque non poteſt eſſe alius ejuſdem ſpeciei Angelus.

Negat majorem Doctor, cum ſua probatione; ex eo enim quòd aliquid careat materia, non ſequitur præciſè quòd debeat habere omnimodam perfectionem ſuæ ſpeciei, cùm enim illa natura ſpecifica ſit multiplicabilis in infinitum, ſi unum ejus individuum deberet habere totam perfectionem ſuæ ſpeciei, neceſſariò haberet perfectionem infinitam, ſaltem extenſivè, quod eſt abſurdum.

Reſpondet ſecundò, Negata majore, diſtinguendo ejus probationem: Si participaret perfectionem ſpeciei, deberet habere rationem materiæ primæ Phyſicæ quæ ordinatur ad formam Phyſicam, negat: Materię Metaphyſicæ, hoc eſt, naturæ ſpecificæ, quæ ordinatur ad formam Metaphyſicam, nempe ad differentiam individualem per quam contrahitur, & determinatur ad eſſe individui, concedit: ſed exinde nihil infertur contra veritatem concluſionis.

Dices quartò: In entibus perfectis, qualis eſt Angelus, nihil eſt quod non intendatur per ſe à natura: ſed pluralitas numerica non intenditur per ſe à natura, quia pluralitas talis, quantùm eſt ex ſe, poteſt eſſe infinita; Infinitum autem non poteſt per ſe intendi à natura, quia natura non intendit quod producere nequit: Cùm autem ſit limitata in entitate, & operatione ſua, nequit infinitum producere.

Reſpondet Doctor negando minorem, cum conſequentia probationis: Quamvis enim pluralitas numeralis poſſit eſſe infinita, non tamen neceſſariò debet eſſe infinita, & conſequenter quamvis non intendat natura per ſe pluralitatem infinitam; non ſequitur quin intendat pluralitatem aliquam quæ non ſit actu infinita, qualis reverà eſt Angelorum multitudo, ut probatum eſt in præcedenti quæſtione.

Dices quintò: Multitudo individuorum ſolùm intenditur propter conſervationem ſpeciei, quæ in corruptibilibus deficeret, niſi propagaretur in pluribus individuis, ut ait Ariſtot. 2. *de anima*: ſed hæc ratio nulla eſt de Angelis: Cùm enim ſint immateriales, & incorruptibiles, ſalvari poſſet ſpecies in unico.

Confirmatur: Intra genus ſubſtantiæ corporeæ incorruptibilis, Deus unicum numero individuum produxit, putà unum Solem, Lunam unicam, & ſtellas ſingulas ſpecie ab invicem diſtinctas: Ergo à pari idem dicendum de Angelis, qui ſunt ſubſtantiæ ſpirituales incorruptibiles.

Negat majorem Doctor, Cùm enim, inquit, rerum omnium Artifex præcipuè intendat bonum, & ordinem Univerſi in rerum formatione, non ſolùm debet intendere earum diverſitatem ſecundùm ſpeciem, ſed etiam multitudinem ſecundùm individua; quia utrumque maximè conducit ad ordinem, & pulchritudinem Univerſi; *Nam*, inquit S. Auguſtinus lib. 19. de Civit. Dei. cap. 13. *Ordo eſt parium, & imparium rerum, unicuique ſua loca diſtribuens congrua diſpoſitio*: Ubi per *res impares*, intelligit rerum eſſentias, quæ in perfectione quidditativa æquari nequeunt, aliàs non eſſent ſpecies, & eſſentiæ diverſæ: Per *res pares* autem, intelligit individua ſub eadem ſpecie atoma contenta, quæ ob id dicuntur paria quia eandem omnino perfectionem eſſentialem participant. Adde quòd, inquit ſanctus Damaſcenus *in Elementario cap. 12.* congruum fuit plures Angelos in eadem ſpecie producere, *Ut communicantes ad invicem naturam, gaudeant invicem; & naturali beatitudine copulati, ad invicem ſecurè, & amicabiliter diſponantur*.

Ad confirmationem nego antecedens: Veroſimilius enim eſt Cœlos omnes, & ſtellas plurimas eſſe ejuſdem ſpeciei, quamvis etiam aliquæ ſpecie differant, ut ex eorum influxu vario ac diverſo colligi poteſt. Vel nego conſequentiam: Diſparitas enim eſt quòd productio plurium individuorum in illis rebus cœleſtibus, aut eſſet inutilis, aut officeret Univerſo: eſſet, inquam, inutilis, cùm quidquid lumini præſtari poſſet per duos Soles, v.g. ſufficienter per unicum profundatur: officeret etiam Univerſo: Illi enim duo Soles, cùm non poſſent lucere ſimul, oporteret ut occidente uno alter oriretur, ſicque nulla eſſet dierum ac noctium alternatio, nec proinde tempus quietis pro animalibus, nec refrigerationis pro terrenis, quippe cùm alternantes Solis ęſtus omnia

nia torrerent. Non ſic autem de Angelis, qui cùm diſtincta habeant munia erga diverſos homines regendos, & varias res adminiſtrandas, etiam diverſi eſſe poſſunt cum ſumma Univerſi utilitate.

Hæc omnia luculenter expendit, & confirmat Guillelmus Pariſienſis *in 2. parte primæ partis de univerſo cap.* 21. Non eſt veriſimile (inquit) ſapientiſſimum Creatorem omnes ſimplices ac ſpirituales ſubſtantias creaſſe per omnia æquales, & in omnibus ſimiles: Quemadmodum neque in aliqua ſpecie ſenſibilium ſubſtantiarum hoc ei facere „ placuit, ſicut neque omnes homines, ne„ que equos, & eodem modo ſe habet in „ aliis omnibus ſpeciebus ſubſtantiarum „ ſenſibilium. Prævidit enim atque præno„ vit ſapientia, & bonitas Creatoris, quòd „ ex ipſa inæqualitate, diſſimilitudine, at„ que varietate augeretur inæſtimabiliter „ ipſa ſpecioſitas illius præclaræ ac nobiliſ„ ſimæ Civitatis ſuæ ſupercœleſtis. Que„ madmodum enim ipſam militiam ornat „ atque decorat diverſitas, & quemadmo„ dum frequentiam miniſtrorum ac orna„ tuum varietas efficit ſpectantibus gratio„ rem: Sic donorum naturalium, hoc eſt, „ ſcientiarum, & virtutum, multiformis „ ſpecioſitas militias illas ſubſtantiarum „ ſimplicium atque ſpiritualium ſpecioſio„ res efficit, & univerſitati ipſarum plu„ rimùm delitiæ tribuit, & decoris; inſtar „ amœniſſimi prati, cui florum quantò ma„ jor eſt diverſitas, ac multiformior varie„ tas, ac multiformior ſpecioſitas, tantò „ eſt oculis ſpectantium magis grata, ejuſ„ demque præſtantior pulchritudo. Sic in „ veſte ſe habet colorum varietas. Sic & „ in picturis, & in omnibus aliis quæ fiunt „ ad pulchritudinem, & decorem. Evi„ dens autem de hoc exemplum eſt Cœli „ ſtellarum fixarum varietas, quæ tantam „ pulchritudinis ſpeciem ei præſtat.

QUÆSTIO TERTIA.

Quid, & quot ſint Angelorum Hierarchiæ, & Ordines.

NOtandum 1. *Hierarchiæ* vocabulum Græcum eſſe, quod ſacrum principatum ſonat, ſeu collectionem perſonarum aliquo modo ſacrarum ſub aliquo Principe. Triplicem autem Hierarchiam diſtinguit ſanctus Dionyſius libr. de cœleſti Hierarchia cap. 3. *Prima* (inquit Hugo Victorinus in explanatione ejuſdem libri,) principalis „ omnium, & forma, & exemplar reliqua- „ rum ſumma, & ineffabilis poteſtas eſt „ Trinitatis: Simplex, & una, & unifor- „ mis, ſine gradu, & differentia, & com- „ paratione, ſumma, & æterna, & perfe- „ cta, & vera, in omnia opera ſua conden- „ da, & regenda, propria virtute omnipo- „ tens; nihil externum ſuſcipiens, nihil „ ſuum amittens. *Secunda Hierarchia* in An- „ gelica natura formata eſt, adoptione, & „ participatione, & dignatione a prima, & „ ſuprema, & ad primam ſecunda ſimilitu- „ dine ſublimis gradum habens, & diffe- „ rentiam ſuſcipiens, & comparationem „ admittens: Poſt ſummam Trinitatem ſe- „ cunda æmulatione, trina diviſione diſtin- „ cta. *Tertia, & ultima Hierarchia* in hu- „ mana natura ordinata eſt: Secundam „ primo, & primam ſecundo loco imi- „ tans, & imaginem ſummam, & ſuper- „ excellentem ſimilitudinem per media par- „ ticipantia ſuſcipiens, & referens per id „ ipſum ut ab uno totum ſit, & ad u- „ num totum, & totum unum. „

Adverte tamen in Deo non eſſe propriè Hierarchiam, cùm nec inter tres divinas Perſonas ſit principatus, nec ordo, nec ſuperioritas aut inferioritas dignitatum. Unde ibidem docet S. Dionyſius; *Deum eſſe extra, & ſupra omnem Hierarchiam; nam omnis Hierarchia ad illius imitationem, & ſimilitudinem exiſtit.*

Notandum 2. Triplicem à SS. Patribus, & Theologis diſtingui Angelorum Hierarchiam, nempe ſupremam, mediam, & infimam, quarum quælibet tribus diſtinctis ordinibus integratur. *Prima* namque, inquit, noſter *le Petit* c. 6. de Angelis, complectitur Seraphinos, Cherubinos, & Thronos: *Seraphini* ſic dicuntur, ab ardore dilectionis, & ferventiſſimo Dei amore in quo alios excedunt, & ad quem inferiores excitant; ita ut continuò ſint ardentes, inflammati, & accenſi amoris igne quo excellenti modo Deum proſequuntur, dum eum contemplantur proximiores tantæ, & admirabili ejus majeſtati, ut ſcribunt S. Gregorius, S. Dionyſius, S. Thomas, &c. *Cherubini* dicuntur ob ſcientiæ plenitudinem, & exceſſum quo alios inferiores excedunt, illudque ſplendidiſſimum lumen tanquam lucidiſſimi Soles in alios effundunt. *Throni* ſic appellantur, quia in illis Deus placidiori quodam modo ſpe-

ſpecialiter quieſcit; unde dicuntur ſedes Dei ad divinos fulgores in ſe ſuſcipiendos, & alios inferiores transfundendos. *Secunda Hierarchia* comprehendit Dominationes, Principatus, & Poteſtates. Dicuntur autem *Dominationes* ob excellentiam Dominii, quia videlicet alios excedunt in imperatione rerum agendarum. *Principatus* ſic vocitantur, quia Regnis, & Provinciis præſunt, & reſpectu inferiorum Angelorum principes dici poſſunt, eos inſtruunt, illuminant, & movent in his quæ ad ſalutem omnium hominum pertinent, juxta Dei voluntatem ſibi manifeſtatam. *Poteſtates* ſic dicuntur, ob magnam, qua pollent, potentiam, & potiſſimùm ad coercendos infernales Spiritus, ne incommoda hominibus inferant.

Tertia Hierarchia complectitur Virtutes, Archangelos, & Angelos: *Virtutes* ſic nominantur, quia ad illos ſpectat patrare miracula, & ſigna ac prodigia facere; nam licèt omnes Spiritus miracula facere poſſint; hoc tamen Virtutibus ſpiritualiter tribuitur: Illo præterea donantur nomine, quòd maſcula quadam fortitudine hi Spiritus prompti, & expediti ad divinum ſunt obſequium; ac etiam opem largiuntur aliis Angelis ſe inferioribus. *Archangeli* hominibus ex præſcripto Dei majora nunciant, & graviora expediunt negotia, & perſonas graves cuſtodiunt: *Angeli* verò, quia minora nunciant negotia vel ea perficiunt, quia peculiare aliquod nomen non habent, communi nomine omnibus aliis Spiritibus donantur: eorum munus eſt homines cuſtodire.

Notandum 3. Quòd licèt præfata nomina ſingulis Angelorum ordinibus peculiares characteres exprimant, nihilominus interdum accipiuntur ut omnibus communia, ita ut nomen proprium unius ordinis tribuatur Angelis alterius ordinis: Sic promiſcuè omnes illos beatiſſimos ſpiritus *Angelos* appellat S.Chryſoſtomus Homilia 3. contra Anomæos: Hilarius quoque Virtutes universè ſic accipit lib.3. *Virtutes*, inquit, *in Cœlo plures ſunt, & efficientes, & æternæ, ſed unus Unigenitus eſt Filius*. Cur autem Angeli, & Virtutes ſic omnes appellentur, prioris appellationis cauſam profert S. Gregorius Homil. 34. in Evangelia, quòd per eos aliqua nuntiantur, nam non extremi tantùm ordinis Spiritus, ſed ſupremi etiam non-nunquam, ad homines, & nuntiorum fungi munere plures exiſtimant. *Virtutes* autem omnes Angeli dicuntur, inquit, S. Dionyſ. cap. 11. quòd beatæ illæ mentes, hæc tria habeant *eſſentiam* ſive ſubſtantiam, *vim* ſive virtutem, & *efficientiam*.

Hæc diſertè explicat S. Gregorius magnus homilia 34. in Evangelium. *Plerumque*, inquit, *ipſi beatorum Spirituum ordines, vicinorum ſibi ordinum vocabula ſortiuntur: Thronos etenim ſcilicet ſedes Dei, ſpecialem beatorum Spirituum ordinem diximus, & tamen per pſalmiſtam dicitur* qui ſedes ſuper Cherubim appare: *quia videlicet dum in ipſis diſtinctionibus agmina Cherubim Thronis junguntur, ſedere etiam ſuper Cherubim Dominus ex vicini agminis æqualitate perhibetur. Sic enim in illa ſumma civitate ſpecialia quædam ſingulorum ſunt, ut tamen ſint communia omnium, & quod in ſe ex parte quiſque habet, hoc in alio ordine poſſidet: Sed idcirco uno eodemque vocabulo communiter continentur, ut ille ordo vocari privato uniuſcujuſque rei nomine debeat, qui hanc in munere pleniùs accepit*. His prelibatis determinandum eſt quibus momentis conſtet dari tres illas hierarchias, & novem Angelorum ordines.

CONCLUSIO UNICA.

R*Everà ſunt tres Hierarchiæ, & novem diſtincti ſanctorum Angelorum Ordines*. Hæc eſt comunis apud SS. Patres, & „ Theologos, eamque S.Dionyſius expen- „ dit, & explicat toto libro de Cæleſti „ hierarchia ubi cap.6. ita loquitur de di- „ vinis illis Intelligentiis, Has inquit, di- „ vinus noſter ſacrorum initiator, S.Pau- „ lus, in tres terniones diſtribuit atque „ diſtinxit: ac primum quidem vult eſſe „ eorum qui ſemper Deum circumſtant, „ & de quibus traditum eſt, cum eo to- „ to animo, & præ cæteris nulla re in- „ terjecta conjungi, nam & ſanctiſſimos „ Thronos, & quæ multos oculos, & „ quæ multas alas habent, Cherubim, & „ Seraphim, Hæbreorum ſermone voca- „ ta, quàm proximè Deum circumſtare, „ ſcriptis divinis proditum eſſe dicit. Hanc „ igitur quæ ex tribus conſtat diſtinctio- „ nem ut unam, & ejuſdem generis, ac „ verè primam Hierarchiam clariſſimus „ Præceptor noſter tradidit, qua non eſt „ altera Deo ſimilior, & quæ in pri- „ mis Divinitatis in agendo illuſtratio- „ nibus, ſine intervallo majore ſtudio „ occupatur. Alteram eſſe dicit eam „ „ quam

Digitized by Google

quam Poteſtates, Dominationes, Virtuteſque expleant. Tertiam in extremis cœleſtibus Hierarchiis Angelorum, Archangelorum, Principatuumque deſcriptionem.

Eamdem veritatem luculenter exponit S. Bernardus lib. 5. de conſideratione cap. 4. ubi cùm enumeraſſet omnes beatorum Angelorum ordines, ita ſcribit. Quid ergo ſibi vult gradualis diſtinctio hæc? putemus *Angelos*, dici, niſi tu convenientiùs aliquid conſideraſti, qui ſinguli ſingulis hominibus dati creduntur: *Miſſi in miniſterium* ſecundum Pauli doctrinam *propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis*. De quibus Salvator: *Angeli eorum ſemper vident faciem patris*. Putemus his præeſſe *Archangelos*, qui conſcii myſteriorum divinorum, nonniſi ob præcipuas, & maximas cauſas mittuntur; e quibus magnus ille Archangelus Gabriel miſſus legitur ad Mariam; ob cauſam utique qua major eſſe non potuit. Putemus ſuper iſtos *Virtutes* eſſe, quarum nutu vel opere ſigna, & prodigia in elementis, ſive ex elementis facta apparent ad commonitionem mortalium. Inde eſt fortaſſis quòd cùm in Evangeliis legas *Erunt ſigna in Sole, & Luna, & ſtellis*: paulò poſt habes: *Nam Virtutes cœlorum movebuntur*. Hi nimirum Spiritus per quos ſigna fiunt. Putemus *Poteſtates*, ſuperiores iſtis, quarum virtute poteſtas tenebrarum comprimitur, & coercetur malignitas aeris hujus, ne quantùm vult noceat, nec malignari, niſi ut proſit, poſſit. Putemus *Principatus* his quoque prælatos, quorum moderamine, & ſapientia omnis in terris principatus conſtituitur, regitur, limitatur, transfertur, mutilatur, mutatur. Putemus *Dominationes* adeò cunctis ſupereminere præfatis ordinibus ut reſpectu horum cæteri videantur omnes adminiſtratorii Spiritus, & ad iſtas tanquam ad Dominos referri regimina Principatuum, tutamina Poteſtatum, operationes Virtutum, revelationes Archangelorum, curam, & providentiam Angelorum. Putemus *Thronos* alto etiam ab his evolaſſe receſſu, qui ex eo quòd ſedent, Throni dicuntur, & ex eo ſedent, quòd ſedet in eis Deus. Neque enim ſedere in eis, qui non ſederent, poſſet. Quæris quid illam ſentiam ſeſſionem? ſummam tranquillitatem, placidiſſimam ſerenitatem, pacem quæ exuperat omnem intellectum. Talis eſt qui ſedet in Thronis Dominus Sabaoth, judicans omnia cum tranquillitate, placidiſſimus, ſereniſſimus, pacatiſſimus. Et tales ſibi conſtituit Thronos, ſimillimos ſibi. Putemus *Cherubim* ex ipſo ſapientiæ fonte ore Altiſſimi haurientes, & refundentes fluenta ſcientiæ univerſis civibus ſuis. Et vide an is ſit, quem Propheta loquebatur *fluminis impetus lætificans civitatem Dei*. Putemus *Seraphim* Spiritus totos divino igne ſuccenſos, ſuccendere univerſa, ut ſinguli cives ſinguli ſint lucernæ ardentes, & lucentes, ardentes charitate, & lucentes cognitione.

Hanc ipſam veritatem ex ſacra Scriptura ita probat, & concludit S. Gregorius Papa, homilia 34. Novem (inquit) Angelorum, ordines diximus, quia videlicet tot eſſe, teſtante ſacro eloquio, ſimul Angelos, Archangelos, Virtutes, Poteſtates, Principatus, Dominationes, Thronos, Cherubim atque Seraphim novimus. Eſſe namque *Angelos*, & *Archangelos* pene omnes ſacri eloquii paginæ teſtantur. *Cherubim* verò atque *Seraphim* ſæpe, ut notum eſt, libri Prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinum nomina Paulus Apoſtolus ad Epheſios enumerat dicens *ſupra omnem Principatum*, & *Poteſtatem*, & *Virtutem*, & *Dominationem*. Qui rurſus ad Coloſſenſes ſcribens ait *ſive Throni, ſive Dominationes, ſive Principatus, ſive Poteſtates*, Dominationes verò, & Principatus ac Poteſtates jam ad Epheſios loquens deſcripſerat. Sed ea quoque Coloſſenſibus dicturus præmiſit *Thronos*, de quibus nec dum quidquam fuerat Epheſiis locutus. Dum ergo illis quatuor quæ ad Epheſios dixit, ideſt Principatibus, Poteſtatibus, Virtutibus atque Dominationibus, conjunguntur Throni, quinque ſunt ordines, qui ſpecialiter exprimuntur. Quibus dum Angeli, & Archangeli, Cherubim atque Seraphim adjuncti ſunt, proculdubio novem eſſe Angelorum ordines inveniuntur.

His conſtat quàm fœdè hallucinentur Eraſmus, & Beza in Scoliis ad 8. cap. epiſt. ad Rom. dum negant illos Angelorum diverſos ordines ex Apoſtolo poſſe colligi; nam præfatis verbis à S. Gregorio laudatis, certos gradus Angelorum, & ordines, om-

omnes SS. Patres tam Græci quàm Latini ſumma conſenſione docent. Imprimis verò S. Ignatius epiſt. ad Trallianos: *Ego* (inquit) *quia intelligere poſſum cæleſtia, & Angelicos ordines, nec-non Angelorum, & exercituum differentias, ac Virtutum, & Dominationum diſcrimina, Thronorumque, & Poteſtatum varietates, Æonum magnitudines, Cherubim & Seraphim excellentias.... Hæc, inquam, quia cognoſco, non propterea penitus ſum perfectus, &c.*

S. Irenæus pariter eoſdem ordines numerat, ſi Seraphinos, & Cherubinos excipias, ait enim libro 2. cap.54. *Dicunt nobis quæ ſit inviſibilium natura, enarrant numerum Angelorum, & ordines Archangelorum, demonſtrant Thronorum Sacramenta, & docent diverſitates Dominationum, Principatuum, Poteſtatum atque Virtutum.*

S. Baſilius in ſua liturgia hoc ordine eos recenſet. *Te laudant Angeli atque Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Poteſtates, Virtutes, & multi oculi Cherubim, tibi aſtant in circuitu Seraphim.* Similiter S. Athanaſius pluribi idipſum docet, ſed maximè libro de communi eſſentia. *Quemadmodum,* inquit, *diſcrimen in ſuperis Virtutibus agnovimus; ita & ſtationis ac cognitionis. Throni quidem, & Seraphim, & Cherubim immediatè à Deo diſcunt, tamquam ſuperiores omnibus, & Deo propinquiores. Hi porrò docent inferiores ordines, & ita deinceps ſuperiores docent inferiores. Infimus autem ordo eſt Angelorum, qui & hominum ſunt magiſtri.*

Subſcribunt etiam Latini. S. Auguſtinus libro contra Priſcilianiſtas, & Origeniſtas cap.10. expendens illud Apoſtoli ad Coloſſ.1. *Sive Throni, ſive Dominationes, &c.* ait, *Eſſe itaque Sedes Principatus, Dominationes, Poteſtates, in cæleſtibus apparatibus firmiſſimè credo, & differre aliquid indubitata fide teneo. Sed qui me contemnas, quem putas magnum eſſe doctorem, quænam iſta ſint, & quid inter ſe differant, neſcio.* Fateor tamen hac in re definienda fluctuaſſe Auguſtinum, nam in Pſalm. 79. Cherubinos à Virtutibus, & Poteſtatibus non ſeparat cùm ait, *Cherubim ſublimes eſſe cælorum Poteſtates atque Virtutes*, quaſi omnes Angelorum ordines ſub quatuor à S. Paulo memoratis comprehendi putaret.

In eadem ancipiti Sententia videtur fuiſſe S. Hieronimus, ſiquidem cùm libro 11. contra Jovinianum ſeptem numeraſſet Angelorum ordines putà *Angelos, Archangelos, Thronos, Dominationes, poteſtates, Cherubim, & Seraphim* ſubdit, *Et omne demum quod nominatur, non ſolùm in præſenti ſæculo, ſed etiam in futuro*; rem indefinitè complexus, quaſi innumerabiles alii eſſent gradus Angelorum, & graduum nomina. Quod clariùs indicat in comment. ad cap 1. Epiſt. ad Epheſios, ubi cùm inquiſiviſſet unde Paulus acceperit inter Angelos eſſe Principatus, Virtutes, Poteſtates, & Dominationes, dixiſſetque id *quod de regibus atque Principibus, Ducibus quoque, Tribunis, & Centurionibus innumeris, & in Regnorum libris refertur, imaginem aliorum Principum Regumque cognoviſſe* ſubdit, *Quòd ſcilicet in cæleſtibus ſint Principatus, ſint Poteſtates, ſint Dominationes atque Virtutes, & cætera miniſteriorum vocabula quæ nec poſſumus nominare; nec ipſum Paulum puto, ut in gravi corpuſculo conſtitutum, enumerare valuiſſe.* Quaſidiceret nec S. Paulum compertos habuiſſe, nec enumerare potuiſſe omnes beatorum Angelorum ordines.

In eandem dubitationem ivit S. Chriſoſtomus homil. 4. de incompr. ubi carpens Hæreticorum audaciam qui temerè Dei naturam inquirunt; *Cogitate*, inquit, *animo quanta ſit Hæreticorum inſolentia; ſervorum ne appellationes quidem ſcimus, & illi Domini ſubſtantiam curioſiùs quidem inquirunt. Sunt enim Angeli, & Archangeli, & Throni, & Dominationes, & Principatus, & Poteſtates: ſed non ſoli iſti ſunt cætus in cælis, verùm infinitæ gentes, & nationes ineffabiles, quas explicare non poteſt oratio.* Quod probat ex illo Apoſtoli ad Epheſ. 1. *Sedere ipſum fecit ſupra omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem, & omne nomen, quod nominatur non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro*, ex quibus infert, *Videtis uti ſunt aliqua nomina, quæ manifeſta illic erunt, cùm ſint ignota modò: nam propterea dixit, non ſolùm quæ nominantur in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro.* His conſtat Angelorum ordines à plurimis SS. Patribus non fuiſſe definitos.

Quæ tamen non officiunt noſtræ concluſionis certitudini, quippe conſtanter alii SS. Patres contrariumedocent, & jam id indubitatum habemus ab omnibus Theologis, qui ipſam veritatem variè probant. In primis enim eam diſertè deducit Guillelmus Pariſienſis in 2. p. 2. partis de Univerſo cap.112. comparatione facta cæleſtis Re-

Regni cum Miniſtris, Aſſeclis terreni Regis. Viſum eſt mihi (inquit) quòd proximi ac laterales Regis, neceſſariò debent conſtituere tres ordines hominum, quos neceſſe eſt indeſinenter, & lateraliter aſſiſtere ipſi Regi. *Primus* ergo eſt Amantiſſimorum, hoc eſt, maximè Regem amantium, & amore ipſius ſuper omnes ferventium: & manifeſtum eſt, quia hæc eſt conſuetudo Regum omnium, ſcilicet ut & velint habere, & habeant juxta ſe, & proximos ſibi, quos ſibi credunt amiciſſimos. *Secundus* eſt ordo Sapientum, quo ordine nihil Regi convenientius, nihil decentius, præſertim cùm ipſa ſapientia dicat, quia *per me Reges regnant*, & ille Rex Hæbreorum ſapientiſſimus, omnibus aliis donis ſapientiam prætulerit; aliiſque poſtpoſitis illam ſingulariter petierit. Tu quoque ſcis, quàm neceſſarii ſint ſapientes gubernationibus regnorum, ſicut & ille idem ſapientiſſimus Rex dixit, quia multitudo ſapientum, ſalus eſt orbis terrarum. Noſti etiam, quia per ſapientiam conduntur leges, & ſtatuta ſalutaria, hominibuſque perutilia eduntur. *Tertius* ordo eſt judicum, videlicet qui jura reddant, qui controverſias, & lites dirimant. *Quartus* ordo eſt Excellentiſſimorum, atque Magnatum; inter quos ſunt Regis ſubditi, & tributarii Regis, vel illi, qui ſolent dici Proceres regni, & Barones, in quibus conſiſtit magna pars fortitudinis, & potentiæ Regni. *Quintus* ordo, Præſides provinciarum. *Sextus* ordo, Duces legionum, atque bellorum inſtructores, & Capitanei acierum. *Septimus* ordo Centurionum, videlicet Miniſtrorum, qui vindictas, & juſtitias exequuntur. *Octavus* magnorum Nunciorum, qui legati uſu aliter nominantur, videlicet, quia magna nuntiant, & aliis nunciis non revelanda, & de magnis rebus, atque Negotiis deferunt, ad quos Rex juſſerit. *Nonus*, & noviſſimus ordo eſt minorum Nunciorum per totum Regnum diſcurrentium, ſive equitum, ſive peditum, juſſa Regis, & mandata deferentium.

Quia igitur iſte numerus ordinum, & iſta diſpoſitio eorum, & Regni terreni tota hujuſmodi diſpoſitio decentiſſima eſt, atque pulcherrima .... & omnis Rex bonus exemplum eſt, & ſimilitudo primi, ac ſummi Regis, qui eſt Creator benedictus, erit neceſſariò & omne Regnum benè diſpoſitum exemplum, & ſimilitudo regni illius, & ordinatio hujus ordinationis, & ordines hujus ordinum ipſius. Apparet etiam hoc evidenter in ſimilitudine, & proportionalitate, atque comparationibus partium ſivè ordinum ad partes, ſive ordines, primi, ac nobiliſſimi ipſius. Ordo enim primus, ſcilicet ordo amore Regis ferventiſſimorum, ordini *Seraphin* aſſimilatur, atque proportionatur, ſicut apparet ex ipſa cognominatione ipſius, quæ eſt *totus ardens*, ſive *incendium amoris*: & ordo Sapientum, qui eſt ſecundus ordo, per ſimilitudinem, & proportionem reſpondet ordini *Cherubin*, quod oſtendit ejuſdem cognominatio ex Hebræo in Latinum interpretata, quæ eſt *plenitudo ſcientiæ*, vel *fuſio ſapientiæ*. Similiter, & tertius ordo, qui eſt Judicum, aſſimilatur, & proportionatur ordini tertio præclari illius, ac nobiliſſimi Regni, qui *Throni*, vel *Sedes* cognominatur; in illis enim tanquam in regno regalis excellentiæ ſuæ ſedet Rex ille, & Dominus ſæculorum, & inde per illos judicia ſua exercet. Quartus ordo Potentiſſimorum, honoreque, ac ſublimitate poteſtatis in regno præeminentium, reſpondet per eaſdem vias quarto ordini regni ante-dicti, qui cognominatur *Dominationes*, quoniam in illis maximè relucet dominatio ſupereminentiſſima Creatoris, quemadmodum in ipſa potentia, & gloria Magnatum maximè apparet regni terreni potentia: Præſides verò provinciarum, per quos ſcilicet provinciæ reguntur, *Principatibus* ſimilitudine convenientiſſima comparantur .... Sexto ordini, qui eſt *Poteſtatum*, rectiſſimè comparantur Duces legionum, inſtructores acierum, & Principes militiarum, quoniam per eos in poteſtatem Regis reducuntur, & rediguntur, qui à poteſtate receſſerunt, vel eidem rebellant. Septimus ordo, qui eſt vindictas exercentium, & juſtitias ſive judicia exequentium, quales ſolent eſſe Centuriones, aptatur ordini *Virtutum*, qui adeo inimici debent eſſe vitiis, ut in mortem eorum conjurati appareant, & eo uſque adverſari videantur vitiis, ut non ſolùm *Virtuoſi*, ſed etiam *Virtutes* nominari digni ſint.... Noviſſimi verò ordines duo, qui ſcilicet ſunt majorum Nunciorum, atque mi-

„ norum, evidentiſſimam habent proportionem, atque ſimilitudinem *Angelorum*, „ & *Archangelorum*.

Probant aliqui diverſitatem Hierarchiarum in Angelis ex Hierarchicis operationibus, qui ſunt *purgare, & purgari, illuminare, & illuminari, perficere, & perfici*, ut ait S. Dionyſius c.3. juxta enim hoc triplex munus, Angeli tres in Hierarchias rectè diſtribuuntur. *Prima* enim Hierarchia à ſolo Deo purgatur, illuminatur, & perficitur, & mediam inde purificat, illuminat, & perficit: *Media* verò à ſuperiori purgata, illuminata, & perfecta, in inferiorem eoſdem divinos effectus præſtat. Vel *prima* à nulla alia Hierarchia ſuperiore purgatur, illuminatur, ac perficitur, ſed inferiores purgat, illuminat, & perficit; *Secunda* purgatur à ſuperiori, illuminatur, ac perficitur, & tertiam purgat, illuminat, & perficit: *Tertia*, & ultima nullam aliam, niſi humanam perficit, illuminat, & purificat.

Hæc autem purificatio non eſt accipienda quaſi fiat à peccato, vel ab errore, vel ab ignorantia; Hæc enim in Angelis ſanctiſſimis, & Deum clarè, ac intuitivè videntibus locum habere non poſſunt; ſed fit à neſcientia, quæ in illis reperitur. Quippe omnes veritates ſupernaturales non cognoſcunt per activitatem ſuam naturalem, nec per ipſam viſionem beatificam, quæ tantummodò terminatur ad objectum beatitudinis, videlicet ad eſſentiam divinam, divinaſque ejus pręcellentias; non verò ad ea, quę ſunt externa, quæve pertinent, vel ad Univerſi diſpoſitionem, vel ad Eccleſiæ regimen, vel ad myſteria gratiæ, quæ inferiores Angeli à ſuperioribus diſcere poſſunt, & Superiores à Deo ipſo, ut Guillelmus Pariſienſis *parte ſecunda primæ partis de Univerſo cap.*198. eruditè hunc ferè in modum iſtud explicat; Inter Angelos alii ſunt ſplendidiores aliis, ac divino lumini propinquiores, adeoque puriores, non eò quòd vel minus, vel nihil omnino ſordium habeant: ſed quòd ab inexhauſto lucis fonte largiores, ac liquidiores veritatis hauſtus excipiunt: Quemadmodum ſi Soli objecta ſunt aliquot cryſtalla, vel ſpecula, quæ non eodem ſitu collocentur, ſed illius radios pleniùs, ac directiùs aliis alia capiant; ſic cùm Angelorum aliqui Deus cæteris perfectiùs contemplentur, uberiore, quàm iſti luce ſuperfunduntur, eòque puriores ſunt illis, & eoſdem abundantia ſui luminis illuſtrant; quæ quidem communicatio luminis copioſioris, *purgatio* dicitur; Non quòd tenebrarum inſit aliquid, & caliginis, quod majoris appulſu luminis extinguatur, ſed quia lucis ut dixi ad lucem fiat acceſſio.

Non enim luminis remiſſio, tenebrarum admiſtione conſtat; uti neque motus tardatio quietis, neque viſus hæbetudo cæcitatis, ex quibus exemplis ſecundum maximè ad rem pertinet: ſiquidem cœleſtes orbes, non omnes pari celeritate torquentur, ſed ſupremus inter illos, quod primum mobile vocatur, rapidiori motu concitatur, ac cæteri deinde uti quiſque proprior eſt, aut remotior, ita velociùs agitentur, aut lentiùs. Quòd ſi minor illa celeritas quietis parte aliqua conſtaret, nuſquam verus, ac ſimplex motus eſſet; quoniam & ſuprema illa, ac celerrima converſione, celerior alia vel fingi à nobis, vel à Deo procreari poteſt: quamobrem ſine ulla contrariæ quietis adjunctione motus alter altero eſt tardior; itidem Lux una altera ſplendidior, nulla caligni parte temperata. Ad cum itaque modum purgari dicitur Angelus cùm novam quamdam cognitionis lucem accipit, qua carebat antea: & id ipſum quod deerat tanquam privatio quædam eſt, quam adveniens notitia pellit; ut ei propterea purgationis vocabulum ſit inditum.

Quæres primò, An ſinguli Angeli propria babeant nomina.

R*Eſpondeo*: Veriſimilius videri ſingulis quibuſdam Angelis aſſignata fuiſſe à Deo propria nomina; non quidem, ut per illa ab aliis Beatis cognoſcantur, ut docet S. Gregorius; *Homilia de centum ovibus*, ſed ut inter colloquendum illis utantur Beati, nam poſt judicii diem alii Beati de aliis, & de Angelis loquentur; Ergo eorum nomina uſurpent neceſſe eſt, & nunc tam animæ Beatæ, quàm Angeli, de quocumque loquantur, egent nominibus ob eamdem cauſam. Et quod de Angelis bonis dicimus, idem de malis judicandum, aliàs fruſtrà quemdam dæmonem interrogaſſet Chriſtus quodnam eſſet ejus nomen.

Sanctorum autem Angelorum tantùm ſeptem ſunt, quorum nomina memorantur à Catholicis Scriptoribus, ſuntque *Michael*, *Gabriel*, *Raphael*, *Uriel*, *Salathiel*, ſive *Sealtiel*, *Jebudiel*, & *Barachiel*, ut probant Serarius in 12. cap. Tobiæ, & Salme-

ron

ron tom.3. Hi pluribus appellationibus myſticis deſignantur à ſacra Scriptura; nam Apocal.4. dicuntur, *ſeptem lampades ante thronum Dei*; quia ſumma claritate refulgent, & eos, ad quos mittuntur, inſigni quodam ſplendore colluſtrant, cujus rei Symbolum exhibuit Angelus, qui cùm aſtitit Petro, ***Lumen refulſit in habitaculo***, Act.12. Et in eadem Apocal. S.Joann. ait, ***Vidi agnum ſtantem tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem Spiritus Dei, miſſi in omnem terram***. Dicuntur autem ***cornua***, quia ſunt fortiſſimi ad profligandos Dæmones, ad tutandam Eccleſiam, ad patranda miracula, ad defenſionem juſtorum, & vindictam impiorum: Iidem vocantur ***oculi***, quia perſpicaciſſimi ſunt, & vigilantiſſimi ad Dei voluntatem cognoſcendam, & explendam, ad Eccleſiæ, & hominum ſalutem procurandam; Unde de his dicitur apud Zach.4. ***Septem iſti oculi ſunt Domini, qui diſcurrunt in univerſam terram***: De his quoque habetur in eadem Apocal. c.8. ***Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei***. Et alibi ejuſdem libri, ſeptem Angeli memorantur quaſi curam habentes univerſæ terræ. Hinc Tobiæ 2. Raphael ſe ex illis ſeptem dicebat: ***Ego ſum***, inquit, ***Raphael Angelus, unus ex ſeptem, qui adſtamus ante Dominum***. Dicuntur autem adſtare ante Dominum, vel in conſpectu Dei metaphoricè, ad eum modum quo Miniſtri præſto ſunt Principi, & parati ad ejus mandata excipienda, & obeunda, & hoc etiam indicat quantùm ſint Deo familiares, adſtare enim, videtur familiaritatem quandam ſignificare, nam de familiaribus Salomonis Regina Saba in lib. Reg.3. cap.10. dicit, ***Beati ſervi tui, qui ſtant coram te ſemper***; quia proprium eſt familiarium, & ſtipatorum adſtare Principi, Principis verò ſedere. Iſta omnia confirmat Clem.Alex. lib.6. ſtrom. ad finem. ***Septem***, inquit, ***ſunt, quorum eſt maxima potentia, primogeniti Angelorum Principes, ob ſua munia nomen Dei ſecum præferentes***.

Horum autem nominum peculiaris ſignificatio ita deducitur, ***Michael*** interpretatur *quis ut Deus?* quod quidem nomen fuit illi impoſitum poſtquam generoſo animo Luciferum debellavit, & a Cœlo empyreo cum ſuis malis expulit, & pro hominibus contra illum quotidie pugnat, & quia etiam Dei honorem, maximamque ejus gloriam defendit, & tuetur, nec permittit de ea quidquam quamvis minimum ſit detrahi. Aliqui alii addunt ipſum præeſſe precibus, & oblationibus fidelium, & ob eam rationem vocari Michaelem, idest, ***quis ut Deus?*** quaſi diceret, ſolius Dei eſt exaudire preces pœnitentium, eorumque peccatis propitiari, nec-non illos juſtificare, & ſalvare.

Gabriel, ideſt, ***fortitudo Dei***, quia fortia Dei geſta, & bella annuntiavit Danieli, beatæ Virgini, &c. Rurſum Gabriel dicitur Hebraicè ***Geberel***, id eſt ***vir Deus***, quaſi diceret Deus incarnabitur, eritque homo quantùm ad naturam, ac ætatis, & corporis progreſſum: idem tamen erit vir, quia à primo conceptionis inſtanti, anima ejus erit plena omni ſcientia, gratia, fortitudine, &c. juxta illud Jeremiæ 31. ***Fœmina circumdabit virum***.

Raphael, ideſt ***Medicus***, vel ***medicina Dei***, quia præeſt ſanitati corporum. Unde Tobiæ cæcitatem curavit, & medelam ſpiritualem, & corporalem nobis poteſt impetrare.

Uriel, ideſt ***lux***, vel ***ignis Dei***, quia homines Dei cognitione illuminat, & amore inflammat. Salathiel, ſive Sealtiel, ideſt ***oratio Dei***, quia pro hominibus orat, illoſque ad adorandum excitat.

Jehudiel, ideſt ***Confeſſio***, ſeu ***laus Dei***, quia homines ad confeſſionem, & laudem Dei exhortatur.

Barachiel, ideſt ***benedictio Dei***, quia beneficia Dei nobis procurat, noſque ad Dei benedictionem, & gratiarum actionem impellit.

Tres ultimi nulla traditione notantur, ſed ab Hæbræo accepta ad nos pervenerunt. Urielis mentio eſt apud Eſdram lib. 4. ſed hic liber non recenſetur inter Canonicos, Salathiel, Gehudiel, & Barachiel, ab ***Antonio Duca*** viro egregio, qui floruit tempore Pauli tertii Pontif. Max. in Hymno de ſeptem Angelis aſſiſtentibus celebrantur. Verùm ſive illis, ſive aliis nominibus ſint appellandi, certo certius eſt, quòd ſunt ſeptem Angeli principes aulæ cœleſtis, qui ſtant in conſpectu Dei, & quibus cura univerſæ terræ demandatur.

Hi porrò S. Angeli excitant nos ad amplectendas virtutes ſeptem, totidem peccatis capitalibus oppoſitas, quæ ſunt, humilitas, patientia, liberalitas, caſtitas, temperantia, diligentia, & charitas; & quia ſeptem præcipui illi Angeli ſunt ex ordine Seraphinorum, ut ſtatim dicemus; propterea eorum ſpeciale munus, & officium eſt ſeptem præcipuos

Dæmones è Cœlo lapſos compeſcere, qui ad ſeptem illa capitalia peccata perpetranda continuis ſuggeſtionibus nos inducunt, & heu ſæpè illis nos ſuccumbere faciunt. At quinam ſunt illi Principes Angeli mali à Lucifero deputati ad tot ſuggerenda mala? S.Bern. in ſerm.13. in Pſalm. *qui habitat*, eos recenſet. *Primus*, inquit, eſt Leviathan, Princeps ſuperbiæ: *Secundus* Beerith, Princeps iræ: *Tertius* Mammon, Princeps avaritiæ: *Quartus* Beelſebuth, Princeps invidiæ: *Quintus* Aſmodæus Princeps luxuriæ: *Sextus*, Beelphegor Princeps gulæ, & *Septimus* Aſtaroth Princeps acediæ, ſeu pigritiæ: Cùm igitur hæc ita ſint, Deus qui ſua benignitate, & ineffabili bonitate vult omnium noſtrorum ſalutem, totidem Principes ex Angelis bonis ſeligere, & inſtituere voluit, ut impios nos horum ſeptem Dæmonum adversùm nos impetus retunderent.

His adde, quòd ultra quatuor primos Angelos ex ſeptem prænominatis, venerabilis Beda in collectaneis, duorum aliorum, videlicet *Rumielis*, & *Phanielis* meminit, ſeipſumque eis commendat his verbis: *Gabriel eſto mihi lorica; Michael eſto mihi balteus, Raphael eſto mihi ſcutum; Uriel eſto mihi protector, Rumiel eſto mihi defenſor, Phaniel eſto mihi ſecuritas*: Præter iſta autem nomina addunt aliqui *Nurielem*, *Zamaelem*, *Zadeielem*, & *Caphzielem*. Sunt etiam aliqui ex præmemoratis, nec-non & alii nominati in libro ſecundo Sybillinorum verſuum, qui referuntur in tomo ſecundo Bibliothecæ Sanctorum Patrum.

Tunc Eromiel, Uriel, Samiel, Azaelque,
Quæ mala quiſque hominum patraverit, ante ſcientes
E terris animas tenebris caliginis omnes
Judicio ſiſtent, ad formidabile patris
Magni immortalis ſolium.

Verùm quoniàm hæc nomina, nec ex Scripturis inferuntur, nec à SS. PP. referuntur, idcirco nec uſurpanda, nec invocanda ſunt; maximè cùm vocum novitates proſcripſerit S. Apoſtolus, & Concilium Romanum celebratum anno Domini 745. ſub Zacharia ſummo Pontifice, damnaverit orationem cujuſdam Aldeberti, in qua octo nomina Angelorum invocans dicebat, *Precor vos, & conjuro vos, & ſupplico me ad vos Angelus Uriel, Angelus Raguel, Angelus Tabuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Limihel*. Qua lecta oratione dixit Zacharias Papa: „hæc nomina præter Michaelis, omnia ſunt nomina Dæmonum. Quid aliud agendum niſi ut omnia quæ lecta ſunt igni concrementur? annueruntque omnes Epiſcopi dicentes; Non pluſquam trium Angelorum nomina agnoſcimus, ideſt, Gabriel, Michael, Raphael. Ita legimus in Actis Concilii. Atque hinc infert Baronius perſpicuò intelligi librum quartum Eſdræ nomine vulgatum, in quo frequens eſt mentio Angeli Urielis, ab Eccleſia Romana proſcriptum penituſque rejectum.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Facultatibus, & Operationibus Angelorum.

CUm Angeli rerum omnium creatarum faſtigium, & primas teneant, Deique majeſtatem, & præcellentias in ſe delineatas perfectiùs referant; etiam Dei inſtar triplici facultate, & operatione donantur; nimirum Intellectiva, Volitiva, & effectiva; per quarum primam, veritatem omnem tam creatam quàm increatam percipiunt: per ſecundam circa bonum quodlibet avidiſſimè feruntur, illoque veluti divino nectare recreantur: Per tertiam verò tam ſeipſos quàm cætera à ſe diſtincta movent, & locum occupant, ac per quælibet ſpatia quàm citiſſimè feruntur. Ut itaque harum facultatum, & operationum Angelicarum quantulamcumque notitiam poſſimus aſſequi, præſentem Diſputationem tribus Articulis abſolvemus. *Primus*, Angelorum vim intellectivam perſpicacemque eorum cognitionem refert. *Secundus*, eorum voluntatem ejuſque actus explicabit. *Tertius* denique, virtutem motivam qua ſeipſos, & alia movere poſſunt, ac ſubinde ipſorum motum localem, & ipſius motus terminum, nempe locum, ſeu ipſorum ubificationem, & conſiſtentiam in loco declarabit.

ARTICULUS PRIMUS.

De Intellectu, & Cognitione Angelorum.

NEmini dubium eſſe poteſt Angelos eſſe præditos intelligendi virtute, quippe

pe cùm ſint ſubſtantiæ immateriales, liberi arbitrii compotes, perfectæ beatitudinis capaces, Deique imaginem, & ſimilitudinem præſtantiſſimè referentes, quæ tot ſunt veluti demonſtrationes, & argumenta quibus in eis virtutem intellectivam eſſe ſuadetur, & evincitur. Conſtat pariter tantam eſſe tamque eximiam eorum ſapientiam, & ſcientiam, ut non immeritò Sophronius eos vocaverit *cognitionis fontes*, *& ſcaturigines*, quorum comparatione, exigua ſanè (quamquam ſublimis videatur) eſt omnium hominum notitia. Etenim hæc etiam ipſa quæ nosſcire arbitramur, parum profundè, imperfectè, & tantùm in cortice vel ſuperficie percipimus, nec-non cum magna ingenii tarditate, & diuturno labore, ac non modica moleſtia modicum illud imperfectæ noſtræ ſcientiæ aſſequimur. Hinc Hypocrates doctiſſimum librum ſuum Aphoriſmorum longa rerum experientia, & obſervatione conſcriptum his verbis exorditur: *Vita brevis*, *ars longa*, *tempus præceps*, *experimentum difficile*: Angelicus verò intellectus ſumma facilitate, celeritate maxima, ac incredibili perſpicacitate rerum omnium notitiam pleniſſimè obtinet; & quæ tot Philoſophi multis exantlatis laboribus non fuerunt adepti, ille ſine labore aſſequitur. Quapropter nomine *intelligentiæ* Angeli donantur à Philoſophis, nihil enim eſt in mundo cum materia concretum vel ab ea ſejunctum, incorruptibile aut caducum, tempore finitum aut ſempiternum, quod non intimè diſtinctè, & penitiſſimè intelligant ac percipiant.

Itaque non opus eſt ampliori commendatione Angelicum intellectum illuſtrare, ſolùmque nobis incumbit ejus delineare characteres, & operationes: Quapropter præſens Articulus quatuor potiſſimùm quæſtionibus abſolvetur, quarum *Prima* ipſius intellectus Angelici vim aperiet: *Secunda*, modum operandi illius declarabit: *Tertia*, objectum cognitionis Angelicæ proponet: *Quarta* denique diverſas ejuſdem cognitionis ſpecies explanabit.

QUÆSTIO PRIMA.

Quis, & qualis ſit intellectus Angelicus.

Conveniunt omnes Auctores Angelos eſſe cognitione intellectuali præditos; diſſentiunt verò circa principium ejus intellectionis: Quidam enim volunt Angelos intelligere per ipſammet ſuam ſubſtantiam, & eſſentiam ut docuiſſe videtur Commentator 12. Metaph. text. 52. ubi affirmat quòd in ſubſtantiis ſeparatis eſſentia, & operatio non eſt quid diſtinctum, ac proinde quòd intelligere Angeli ſit ipſamet ejus ſubſtantia. Durandus verò in 12. diſtinct. 3. quæſt. 5. aſſerit quòd licèt intellectio iſta, qua Angelus intelligit alia à ſe realiter, diſtincta ſit ab ejus ſubſtantia; illa tamen qua ſeipſum cognoſcit, prorſus eſt indiſtincta. Thomiſtæ contendunt intelligere Angelicum eſſe diſtinctum realiter ab ejus ſubſtantia; quippe cùm ſit purum accidens: Verùm Subtilis Doctoris Diſcipuli cum eo volunt intellectum Angelicum, ſicut & humanum, eſſe virtutem formaliter ſolùm diſtinctam à ſubſtantia ipſius Angeli vel animæ, elicitivam tamen intellectionis realiter diſtinctæ. Quocirca tria maximè ſunt in præſenti quæſtione reſolvenda. *Primum*, quòd Angelus non intelligat per ſuammet ſubſtantiam, ſed per vim intellectivam formaliter à ſua ſubſtantia, & eſſentia diſtinctam. *Secundum*, quòd illa vis intellectiva habeat rationem intellectus agentis, & poſſibilis. *Tertium*, quòd intellectus Angelicus fiat intelligens formaliter per verbum mentis à ſe productum.

Notandum 1. Hoc eſſe diſcrimen inter intellectum, & intellectionem, quòd ille ſit actus primus intelligendi, ſeu virtus, & activitas ſubſtantiæ ſpiritualis ad percipiendum, & cognoſcendum objectum intelligibile; Hæc autem eſt actus ſecundus, ſeu ipſamet operatio ſubſtantiæ ſpiritualis, qua de facto objectum intelligibile percipit. Ille autem dicitur *actus primus*, quia nimirum eſt prima ratio cur ſubſtantia ſpiritualis ſit capax percipiendi objectum intelligibile. Hæc verò dicitur *actus ſecundus*, quia nimirum emanat ab ipſamet vi, & capacitate intelligendi velut effectus à cauſa. Unde prior non ſolùm dicitur *actus*, ſed etiam *potentia*, eò quòd ordinetur ad ulteriorem actum qui ab eo emanat, & eum ultimò perficit: Poſterior verò ſimpliciter *actus* nominatur, quia nimirum eſt ipſius virtutis intellectivæ quaſi forma eam ultimò perficiens in ratione intelligendi.

Notandum 2. Duobus modis *intellectum agentem* dici poſſe. *Primò* latè prout eſt facultas quomodocumque activa, ſive productiva propriorum actuum, ſive ſpecierum

Digitized by Google

rum vel habituum intellectualium; & hoc ſenſu nemo Theologorum negat, eſſe in Angelis intellectum agentem. *Secundò*, ſtrictè, prout eſt facultas ſolùm, & immediatè productiva ſpecierum intelligibilium in intellectu poſſibili carente illis, ſive abſtrahendo ſpecies illas à phantaſmate, ſive agendo aliter. Similiter *intellectus paſſibilis* vel patiens dupliciter accipitur. *Primò* latè, pro facultate quomodocumque paſſiva, & receptiva, vel exiſtente in potentia ad patiendum, & recipiendum. Sicque intellectus Angelorum eſt paſſibilis quatenus eſt in potentia ad actus proprios, & ſpecies, & habitus intellectuales, qui ex ipſo educuntur, & in eodem recipiuntur. Atque eo ſenſu S.Bonaventura *in ſecundo diſtinct.*3. intellectum Angelorum poſſibilem vocat. *Secundò* ſtrictè prout ſumitur ab Ariſtotele lib. de anima *c*.4. pro facultate quæ ſit priùs nuda potentia in genere intelligibilium, poſteaque fiat omnia intelligibilia per ſuſceptionem ſpecierum vel verbi mentis.

Notandum 3. Intellectionem inchoativè conſiſtere in illa intellectus actione qua producit eam qualitatem quę *verbum mentis* dicitur; *conſummativè* autem in ejuſdem qualitatis receptione: in eo ſiquidem formaliter conſiſtit intellectio, quòd intellectum aſſimilat rei intellectæ, eumque formaliter intelligentem efficit: ſed id præſtatur inchoativè per actionem illam verbi mentis productivam, completè verò per ejuſdem verbi receptionem; illa ſiquidem qualitas, cùm ſit rei intellectæ expreſſa ſimilitudo, proculdubio intellectum informando, & ei adhærendo cum objecto cognito aſſimilabit, ac proinde completè intelligentem efficiet. Eſt autem verbum mentis *actus intelligentiæ productus à memoria fœcunda non habens eſſe niſi dependenter ab actuali cognitione*, ita Doctor in primum diſt. 27. qu.3. Dicitur primò *actus intelligentiæ*, quia conſtituit animam formaliter intelligentem, ſicut calor conſtituit calidum: Secundò *à memoria fœcunda*, id eſt, ab intellectu informato, & quaſi gravido ſpecie intelligibili objecti. Tertiò *non habens eſſe niſi dependenter ab actuali cogitatione*, quia eſt ipſamet completa intellectio.

CONCLUSIO PRIMA.

ANgelus non intelligit per ſuammet ſubſtantiam, ſed per virtutem ab ipſa ſubſtantia ſaltem formaliter diſtinctam, quam intellectum *appellamus*. Hæc duas partes complectitur, quarum Probatur prima, primò quidem auctoritate SS. Patrum, nam S.Dionyſius lib. de cœleſti Hierarchia cap.11. diſtinguit in ſummis Spititibus ſubſtantiam, virtutem, & operationem, *In tria*, inquit, *omnes divinæ Mentes cœleſti ratione ſua diviſæ ſunt, in Eſſentiam, in Virtutem, & in Actionem*. Et S. Anſelmus libro *de conceptione originali cap*.4. Hæc tria ſimiliter diſtinguit. Et libro *de caſu Diaboli cap*.8. affirmat voluntatem Angeli non eſſe ſubſtantiam, licèt ſit aliqua eſſentia: Et S. Auguſtinus lib.6. de Trinitate cap.6. Dicit animam humanam deficere à ſimplicitate divina, propter multitudinem operationum, & virtutum.

Probatur etiam ratione, Si ſubſtantia Angeli eſſet ſuum intelligere, eſſet etiam actus purus, quia ſibi identificaret ultimam actualitatem ordinis intellectualis, ac proinde nihil haberet potentialitatis admixtum: Sed nulla ſubſtantia creata poteſt eſſe actus purus: Ergo ſubſtantia Angeli non poteſt eſſe ſuum intelligere.

Secundò, Si ſubſtantia Angeli eſſet ei ratio cognoſcendi omnia, ſequeretur quòd Angelus ſemper, & neceſſariò intelligeret omnia; at certum eſt ut patebit infra, Angelum non omnia intelligere vel neceſſariò, vel ſemper, & aliqua poſſe fugere cognitionem ejus: Ergo Angelus non intelligit omnia à ſe ipſo diſtincta per ſuam ſubſtantiam. *Tertiò* denique, ſi Angelus per ſuam ſubſtantiam eſſet ſui ipſius intellectio, etiam per ſuam ſubſtantiam foret ſui ipſius amor; etenim inter intellectionem, & amorem, naturalis eſt proportio: Sed Angelus eſſe nequit eſſentialiter ac ſubſtantialiter ſui amor: Ergo nec ſui intellectio. Minor probatur: Si enim Angelus eſſet amor ſui per ſubſtantiam, talis amor eſſet eſſentialiter ac invariabiliter rectus in Angelo: ſed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela majoris patet; tota ſiquidem ſubſtantia Angeli eſt creata à ſolo Deo; quæ autem à ſolo Deo ſunt, neceſſariò, & eſſentialiter ordinata ſunt. Minor verò ſuadetur; nam Angeli mali non habent rectum, & ordinatum ſui amorem; cùm rectus, & ordinatus ſui amor non poſſit ſubſiſtere cum peccato, & odio Dei; unde Pſalmo 10. dicitur *qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam*: Ergo in Angelis amor ſui, non eſt eſſentialiter, & invariabiliter rectus.

Probatur ſecunda pars à Doctore in ſecun-

dum

Digitized by Google

dum diſtinct. 15. ubi demonſtrat facultates animæ non eſſe realiter ab ipſa diſtinctas, illis omnibus rationibus Philoſophicis, quas in noſtra Philoſophia *quæſtione* 3. *concluſione* 2. *de Anima* jam expendimus. Sufficit itaque nunc illam veritatem firmare S. Patrum oraculis. In primis itaque S. Auguſtinus lib. 1. de Trinitate cap. 11. hæc habet, *Hæc tria igitur, memoria, intelligentia, & voluntas, quoniam non ſunt tres vitæ, ſed una vita, nec tres mentes ſed una mens; conſequenter utique nec tres ſubſtantiæ, ſed una ſubſtantia*: Ergo illæ facultates non ſunt accidentia ſeu qualitates realiter ab anima diverſæ, ut volunt Thomiſtæ. Inſuper S. Bernardus ſermone 11. ſuper Cantica dicit *Quædam in anima intueor, memoriam, intelligentiam, & voluntatem, & hæc tria ipſa anima ſunt*: Sed quod eſt diſtinctum realiter ab anima, non eſt ipſa anima. Denique Hugo Victorinus lib. de Spiritu, & anima, hæc habet, *Anima ſecundùm ſua opera variis nominibus nuncupatur, dicitur namque* anima *dum vegetat*, ſenſus *dum ſentit*, animus *dum ſapit*, mens *dum intelligit, &c. iſta verò non differunt in ſubſtantia quemadmodum & in nominibus, quoniam omnia una eſſentia, proprietates quidem diverſæ*. His conſtat intellectum humanum reverà ab eſſentia animę eſſe diſtinctum; non quidem realiter nec nominetenus; adeoque eſt tantùm formaliter ab animæ ſubſtantia diverſus. Sed eadem eſt ratio de intellectu Angelico ut patet, adeoque conſtat ipſum non realiter ſed formaliter eſſe diſtinctum ab eſſentia.

Dices primò: Angeli ſunt puri actus, & intellectivi eſſentialiter. Ergo nihil diſtinctum à ſua ſubſtantia poſſunt recipere quod cum illorum intellectu efficiat cognitionem rerum ab illis diſtinctarum; ſed ſola eorum ſubſtantia ſupplebit ejuſmodi medium.

Diſtinguo Angeli ſunt puri actus, puritate excludente ſolam materiam, cum qua rectè poteſt aliqua forma ſpiritalis in illis recepta conſiſtere, quæ cum illorum intellectu efficiat in illis cognitionem rerum omnium ab illis diſtinctarum. Similiter ſunt eſſentialiter cognoſcitivi, & intellectivi in actu primo, & radicali, concedo: Sunt actus puri puritate excludente potentialitatem facultatis, ſimiliter ſunt in actu proximo, & in actuali cognitione, quæ ſit de intrinſeco conceptu illorum, nego; hoc enim eſſe nequit ex præciſa ratione creaturæ, quam Angeli intrinſecè includunt, & quæ neceſſario admittit compoſitionem ex actu, & potentia.

Dices ſecundò. Idcirco anima noſtra non intelligit per ſubſtantiam nec eſt ſua intellectio, quia eſt intelligens ſolùm in potentia, eo quòd ita ſit conjuncta corpori, & ita ab ipſo pendeat in operando, ut nonniſi eo mediante rerum ſpecies acquirat, & per eas conſtituatur intelligens: Ergo cùm Angelus non ſit intelligens ſolùm in potentia, ſed actu, conſequens eſt: ut ſit ipſa ſua intellectio, ſeu quòd ſit intelligens per ſe ipſum.

Reſpondeo conceſſo antecedente, negando conſequentiam, natura enim intellectualis tripliciter ſe habere poteſt ad ſuam intellectionem: *Primò*, itaut ſit intelligens ſolùm in potentia; *Secundò*; itaut actu intelligat, ſed per actum diſtinctum ab ipſa: *Tertiò*, per actum, qui ſit eadem natura intelligentis. Primum, & ſecundum conveniunt animæ noſtræ, & Angelis: Tertium verò eſt proprium Deo, qui eſt actus purus. Unde negari debet conſequentia ſimul cum ſuo antecedente.

CONCLUSIO SECUNDA.

Admittendus eſt in *Angelo intellectus Agens, & Patiens propriè dictus*, hæc eſt Doctoris in ſecundum diſtinctione tertia quæſt. 11. n. 4. Eamque ſic probat 1. Omnis activa potentia, quæ abſque imperfectione tribuitur naturæ inferiori, non eſt deneganda ſuperiori: Sed intellectus agens in hominibus, qui ſunt Angelis inferiores, eſt ejuſmodi: Ergo non eſt Angelis denegandus. Major, & conſequentia per ſe conſtant. Minor probatur, maxima eſt perfectio in qualibet natura, quòd habeat in ſe virtutem, & principium, quo ſibi convenientem perfectionem poſſit acquirere, ſi eam aliunde non habeat: Sed intellectus agens eſt principium, per quod homo poteſt aſſequi veram notitiam, & ſcientiam, quæ eſt ſumma ſui intellectus perfectio: Ergo perfectionis eſt in homine habere intellectum agentem.

Confirmatur. Natura nobiliſſima debet in ſe eas complecti virtutes, quibus ſuam aſſequi poſſit perfectionem, ſi aliunde eam non habeat: Ergo natura Angelica, quæ omnium rerum creatarum primas tenet, debet in ſe habere principium, quo poſſit ſibi comparare cognitionem rerum univerſalium,

lium, ſi eas ab initio ſuæ formationis jam non noviſſet per ſibi inditas à Deo earum ſpecies, quo pariter poſſit acquirere cognitionem plurium rerum ſingularium, quarum notitiam non habet congenitam. Patet antecedens, nec-non & conſequentia; rerum etenim cognitio eſt Angeli perfectio, quam nonniſi intellectus agentis beneficio ſibi comparare poteſt.

Reponunt Thomiſtæ majorem argumenti eſſe quidem veram de perfectione ſimpliciter, quæ nullam in ſuo conceptu imperfectionem includit, & præſupponit, falſam autem de perfectione illa, quæ tantùm comparatur ad ſupplendam imperfectionem: Intellectus autem agens (inquiunt) non eſt perfectio ſimpliciter, ſed tantùm conceditur in homine ad ſupplendam in eo imperfectionem, nempe carentiam cognitionis rerum, quam tenetur emendicare à rebus ipſis dependenter à phantaſmatibus, qua imperfectione cùm careant Angeli, etiam in eis non eſt admittendus ille intellectus agens, ſicut nec admittitur in eis generatio, quæ tamen in hominibus perfectionem importat, nempe ſpeciei propagationem.

Contra: Qua ratione admittitur intellectus agens in hominibus, eadem concedi debet in Angelis; quamquam enim rerum præſtantiſſimarum habeant ſpecies ſibi concreatas, tamen rerum omnium, maximè ſingularium, notitiam ſibi congenitam non obtinent; adeoque vel eam ſibi comparare poſſunt, & ſic egent intellectu agente; vel ſi non poſſint, haud dubiè ſunt deterioris conditionis, quàm homines: nam illa natura perfectior cenſenda eſt, quæ cùm non habeat ab intrinſeco ſuam perfectionem, habet tamen facultates, & vires naturales, quibus eam poſſit acquirere. *Deinde*, quamvis Angeli ab eorum formationis exordio habuiſſent ſibi concreatas rerum omnium etiam materialium, & ſingularium ſpecies, non minùs tamen habere deberent intellectum agentem, & paſſibilem: nam (inquit Doctor) licèt Chriſtus Dominus rerum omnium cognitionem habuerit ab inſtanti ſuæ conceptionis, omniaque viderit in Verbo, nihilominus habuit intellectum agentem, & paſſibilem, alioqui perfectus homo non extitiſſet, quippe cùm non habuiſſet utrumque illum intellectum, quem in omnibus hominibus etiam Adverſarii concedunt; *Denique* actio qua agens ſuperioris ordinis prævenit operationem agentis inferioris, non aufert ab eo potentiam activam reſpectu ſuæ operationis; ſi enim Deus nunc crearet aquam, cui calorem inderet, eumque continuò ſervaret, non propterea diceretur aquam ſpoliaſſe ſua virtute frigefactiva: etenim ſi Deus decerneret eum calorem conſervare, ſtatim aqua ex ſe ſibi naturaliter debitum frigus compararet non minori facilitate, quàm ipſum frigus repetit, ubi ſemovetur ab igne, qui in eam calorem induxerat. Ergo à ſimili, quamquam Deus indiderit Angelis ſpecies rerum ſtatim ab eorum creatione, non propterea dici debet eis abſtuliſſe intellectum agentem, quibus eas poſſent comparare, ſi tales ſpecies in eis conſervare deſineret.

Nec quidquam juvat exemplum de generatione; ſiquidem imperfectio, ad quam tollendam, vel ſupplendam conceditur generatio, nempe corruptibilitas, non reperitur in Angelis, adeoque nec reperiri debet illius reparativa generatio. Secus eſt autem de intellectu agente; ſiquidem imperfectio, quam tollit, & ſupplet, nempe carentiam notitiæ plurium rerum maximè ſingularium, & materialium, æquè reperitur in Angelis, ac in homine. Ergo in utriſque eſt admittendus.

Reponunt 2. Præfatum Doctoris ſubtilis argumentum concludere quidem in rebus, quæ non habent perfectiones ſibi coævas, non tamen in eis, quæ ex natura ſua, & à ſua origine perfectiones ſibi vendicant, quales ſunt Angeli: quod probant exemplo cœlorum, qui cùm habeant naturales perfectiones ſibi congenitas, fruſtrà ponerentur in eis virtutes, & inſtrumenta, quibus ipſas poſſent aſſequi.

Verùm hæc reſponſio, Doctoris Subtilis argumentum nec infirmat, nec frangit; aliquid enim poteſt dici habere ſibi coævam ſuam perfectionem alterutro ex his tribus modis. Primò ſcilicet quia talis perfectio ex ejus natura, & principiis intrinſecis emanat, ſicut ex natura hominis riſibilitas oritur, & ex ſubſtantia animæ facultates erumpunt: Secundò, quòd cùm talis perfectio ab aliqua virtute naturali produci nequeat, neceſſariò exigat cauſari ab Authore naturæ cum ipſa re, quæ producitur; ſicut v. gr. Cœlorum qualitates, quæ à cauſis naturalibus produci nequeunt, ab ipſorum Adminiſtratore, & Authore cum Cœlis ipſis formari debuerunt: Tertiò denique, aliquid dici

dici poteſt habere coævam ſibi perfectionem ex beneplacito Creatoris volentis ipſi tribuere illam perfectionem ab ipſo formationis exordio, quam tamen res ipſa propriis viribus, & temporum decurſu ſibi poſſet comparare: Sicut anima Chriſti habuit ſibi coævam rerum omnium cognitionem ab ipſius conceptionis initio per infuſas ſibi divinitùs ſpecies, quas ſucceſſu temporis potuiſſet ſibi comparare. Quibus permiſſis,

Dico, quòd natura, quæ vel primo, vel ſecundo modo habet ſibi coævam ſuam perfectionem, non indiget equidem mediis, vel inſtrumentis, quibus eam poſſit aſſequi, quippe cùm perfectiones illæ, vel ab ipſius ſubſtantia oriantur, vel ab Authore naturæ fuerint ipſi conceſſæ: Quæ verò tantùm hanc perfectionem tertio modo obtinet, nempe ex beneplacito, & arbitrio Authoris naturæ eam pro libito concedentis, quam tamen res aliunde poſſet ſibi vendicare, nego quòd ad eam obtinendam res ipſa habere non deberet facultates, & virtutes intrinſecas, quibus illam perfectionem ſibi vendicare poſſet, ſi ab Authore naturæ primitùs non fuiſſent conceſſæ. Cùm igitur Angelus habeat notitiam rerum univerſalium ſibi coævam tantùm hoc tertio modo, non videntur ipſi denegandæ facultates, quibus illam poſſent aſſequi, ſi Deus illi hanc notitiam non indidiſſet.

Probat ſecundò Doctor concluſionem ratione ipſa, qua S. Thomas oppoſitum concluſionis ſtabilitæ contenderat, quam verò Doctor deducit in oppoſitum. Objectum adæquatum intellectus Angelici vel eſt quid ſingulare, vel quid univerſale per prædicationem; ita quòd complectatur ſub ſe omnia prorſus intelligibilia; Non primum, Res enim ſingularis creata quantumvis perfecta continere nequit formaliter, aut eminenter omnia intelligibilia ab Angelo: Objectum autem primum, & adæquatum alicujus facultatis omnia, quæ ab ipſa percipi poſſunt continere debet formaliter, aut eminenter, adeoque objectum intellectus Angelici neceſſariò debet eſſe aliquid univerſale, & commune per prædicationem, & attributionem: ita quòd ſub ſe contineat omnia intelligibilia ab Angelo, ſive immaterialia, ſive materialia: ſed objecta ſenſibilia non ſunt proximè, & actu intelligibilia: Ergo ut illa percipiat Angelus, neceſſariò indiget intellectu agente, cujus virtute, & operatione poſſit à rebus ipſis materialibus ſpecies excipere, eaſque proximè, & actu intelligibiles efficere.

Reponunt Thomiſtæ: Objectum adæquatum intellectus Angelici non eſſe quid abſtractum à ſenſibilibus, ſed tantùm ſpeciem univerſalem naturaliter inditam intellectui Angelico, qua percipere poteſt res ſingulares, ſive materiales, ſive immateriales.

Contra: Primò, falſum eſt dari tales ſpecies univerſales ejuſmodi rerum ſingularium expreſſivas, ut infrà demonſtrabimus. Secundò, objectum adæquatum intellectus Angelici, quod eſt commune per prædicationem iis omnibus, quæ ab Angelo cognoſci poſſunt, vel ſic eſt commune, ut conveniat omnibus rebus intelligibilibus, ſive materialibus, ſive immaterialibus; vel quòd tantùm rebus immaterialibus quadret. Non ſecundum, quia ſequeretur res materiales, & corporeas, v. g. Cœlos, & elementa non poſſe ab Angelis cognoſci: Nulla enim facultas verſatur circa id, quod ſub objecto ſuo adæquato non comprehenditur. Si verò primum admittas, cùm ſenſibilia, & materialia non ſint per ſe proximè, & actu intelligibilia, quia non ſunt proportionata objecta facultati purè intellectuali, neceſſum erit ad ea percipienda, quòd Angelus habeat intellectum agentem, quo mediante ſpecies à rebus ipſis materialibus excipiat, & earum operas ipſas materiales cognoſcere poſſit, ſi earum notitiam aliunde ſibi inditam non haberet.

Probat tertiò Doctor. In Angelo admittendus eſt intellectus paſſibilis; Ergo & intellectus agens. Patet conſequentia; Intellectus enim non dicitur paſſibilis, niſi reſpectu agentis: Ergo admiſſo uno, alter eſt neceſſariò admittendus. Probatur antecedens; Intellectus Angeli recipit ſpecies, quas Deus ab initio ſuæ formationis indidit: Ergo habet in ſe potentiam, & facultatem earum ſpecierum receptivam. Antecedens admittunt Thomiſtæ; Neceſſum eſt ergo etiam conſequentiam admittant, omne ſiquidem recipiens formam aliquam opus eſt habeat potentiam receptivam ejuſdem formæ; Nec refert, quòd recipiens non præcedat duratione, ſed tantùm natura, formæ receptionem; nam ſi Deus animæ noſtræ concreaſſet ſpecies omnium intelligibilium, nihilominus in ea eſſet potentia receptiva, quam intellectum patientem appellamus, adeoque non eſt neceſſum, quòd recipiens tempore præcedat formam in ſe receptam,

Digitized by Google

ptam, ut dicatur habere facultatem ejus receptivam.

Reponunt Thomiſtæ: Quòd licèt in Angelis admittatur illa facultas receptiva ſpecierum, vocari tamen non poteſt intellectus poſſibilis, quia eſt ſemper ſub actu, & nunquam ſub ſtatu potentiæ ad ipſum actum ordinatæ.

Contra: Angelus revera poteſt recipere ſpecies plurium rerum, putà ſingularium, quas à primordio ſuæ formationis non habuit: Ergo ſaltem reſpectu ipſarum habebit potentiam, quæ Intellectus poſſibilis appellatur. Conſequentia patet ex terminis: Antecedens probabitur inferiùs: Suadeturque nunc ex eo, quòd Deus potuit non tot concedere ſpecies infimo Angelo quot ſuperiori contulit; adeoque inferior ille Angelus illas ſpecies ſibi non coævas de novo recipere poterit, vel ab ipſo Deo, vel à ſuperioribus Angelis ipſum illuminantibus, & conſequenter reſpectu earum habebit potentiam receptivam, quia verè erit in potentia ad notitiam illarum rerum, quarum ſpecies de novo excipit: ſicque habebit verè intellectum poſſibilem. Deinde non opus eſt ad hoc ut potentia propriè dicatur receptiva, quòd aliquando non ſit ſub actu: ſeu quòd actualiter non habeat formam, ad quam ordinatur: ſed ſufficit quòd naturaliter illa forma deſtitui poſſit. Etenim materia Cœli, & Elementorum eſt coæva ſuis formis, nec uſquam extitit ſine illis, nullus tamen dixerit eam in ſe non habere potentiam receptivam illarum formarum: Ergo à ſimili quamvis Angelus habuiſſet ab initio ſuæ creationis ſibi coævas ſpecies rerum omnium, non minùs propterea dicendus eſſet habere potentiam earum receptivam, adeoque etiam intellectum poſſibilem, & conſequenter intellectum Agentem.

Dices 1. Ideo anima noſtra dependet in operando à corpore, quia dependet ab ipſo in eſſendo; ſed Angelus non dependet in eſſendo: à corpore: Ergo nec in operando: At accipere ſpecies à rebus ipſis corporeis eſt operatio pendens à corpore: Ergo illam elicere non poteſt Angelus, nec conſequenter habere intellectum agentem, cujus primarium munus eſt ſpecies cudere, ſua corporeitate defæcare, eaſque ſpirituales efficere.

Diſtinguo majorem. Ideo ſolùm dependet à corpore in operando, quia dependet in eſſendo ab ipſo, nego majorem: ideo dependet in operando ab ipſo mediantibus ſenſibus, & phantaſmatibus, concedo majorem, & conceſſa minore, ſimiliter diſtinguo conſequens: Angelus non dependet à corpore in operando, quaſi neceſſariò operari deberet mediantibus ſenſibus, & phantaſmatibus corporeis, concedo; non dependet in operando à rebus corporeis, ut ab eis excipiat ſpecies, quarum operas illas corporeas intelligat, nego. Itaque Angelus dependetà corpore non tanquam à principio, & concauſa ſuæ cognitionis, ſed tamquam ab objecto, à quo cognitionem rei materialis debet excipere.

Dices 2. Intellectus agens, & paſſibilis ſolùm ita nominantur, & diſtinguuntur per comparationem ad phantaſmata: ſed in Angelo non ſunt ulla phantaſmata: Ergo nec admitti debent illi intellectus.

Nego majorem: Proprium enim munus intellectus agentis eſt cudere ſpecies ſpirituales rerum quas intelligit; Unde quando objecta intelligibilia corporea ſunt, poſſuntque ſolùm ſpecies corporeas emittere, neceſſariò Angelus ad earum ſpecierum materialium præſentiam ſpirituales debet effingere, quarum beneficio res ipſas materiales percipiat, nec ad id opus eſt ullo phantaſmate, ſicut contingit in nobis, qui cùm nihil percipere poſſimus niſi dependenter à ſenſibus, hinc eſt quòd intellectus noſter phantaſmatibus egeat ut ad eorum conſpectum rerum intelligibilium imagines ſpirituales effingat.

Cœtera quæ poſſent objici diſſolventur in quæſtione ſequenti.

CONCLUSIO TERTIA.

Intellectus Angelicus diſcurrere poteſt, & ex rebus cognitis alias ignotas legitimo diſcurſu concludere. Hæc eſt Doctoris quæſt. 4. & 5. prologi: & in 2. diſt. 1. quæſt. 1. numero 3. & diſt. 7. nu. 7. ubi aſſerit non videri probabile Angelis eſſe denegandum omnem diſcurſum: Contra S. Thomam qui 1. p. q. 58. art. 3. & alibi docet intellectum Angeli non eſſe diſcurſivum, ita ut procedat à principiis ad concluſiones ſeorſim eas intelligendo.

Probat concluſionem Doctor. Ideo Angelus non eſſet diſcurſivus, vel quia non haberet virtutem deducendi concluſiones ex præmiſſis, ex hypotheſi quòd concluſiones non eſſent ipſi notæ; vel quia omnes conclusio-

cluſiones ipſi fuiſſent notæ ab initio ſuæ creationis; vel denique quia ſaltem habitualiter eas noviſſet ab ipſo ſuæ formationis exordio; Sed nullum horum ritè poteſt affirmari: Non quidem primum, eſſet enim imperfectio in Angelo, ſi non haberet virtutem colligendi ignotum ex cognitis deducibile: Non etiam ſecundùm; falſum enim eſt quòd Angelus actu omnes concluſiones ſimul intellexerit, aliàs infinita penè cognoviſſet virtute naturali; infinitæ ſiquidem ſunt propemodum concluſiones ex rebus creatis deducibiles: Angelum autem infinita cognoſcere implicat. Non denique tertium, quamquam enim habitualiter omnia noviſſet ab initio, quatenus nempe habuiſſet habitum ac ſpecies divinitùs inditas, quibus mediantibus poſſet pro libito quamcumque cognitionem intelligere; tamen inde non ſequeretur quòd ex ſe non eſſet diſcurſivus; ſicut à pari homines non minùs forent diſcurſivi, licèt omnes concluſiones per inditas ſibi ſpecies cognoſcerent, ut conſtat de anima Chriſti, quæ etſi habuerit notitiam omnium rerum ſibi divinitùs inditam, non minùs verè diſcurſiva extitit, ſeu vim diſcurrendi habuit, alioquin per omnia nobis non eſſet aſſimilatus in naturalibus.

Probat 2. Doctor: ſi Angelus diſcurrere non poſſet maximè quia in illa virtute diſcurſiva ſequeretur nullum inter ipſum, & animam rationalem eſſe diſcrimen: Sed hæc ratio nulla eſt: Ergo concedenda eſt Angelis virtus diſcurſiva. Major eſt præcipua, & fundamentalis ratio S. Thomæ; Minor verò probatur. Quamquam Angeli, & animæ rationales in virtute diſcurſiva convenirent invicem, non minùs aliunde poſſent ſpecificè diſtingui: Ergo ex eo quòd vis diſcurrendi utrique tribueretur, non ſequitur nullum inter utrumque fore diſcrimen. Probatur antecedens, licèt Angeli in Sententia Adverſariorum non diſcurrant, non minùs invicem ſpecie diſtinguuntur in ratione intellectivi: Ergo à ſimili licèt Angeli, & anima invicem non diſcreparent per virtutem diſcurſivam, non minùs aliunde habere poſſent differentiam ſpecificam: non enim eſt major ratio cur intra gradum intellectivi abſque diſcurſu poſſint admitti variæ ſpecies diſtinctæ, quàm admittantur intra gradum intellectivi cum diſcurſu.

Objicies 1. SS. Patres expreſsè negantes in Angelis diſcurſum, eiſque ſimplicem notitiam attribuentes. Sic S. Dionyſius c. 7. de divinis nominibus ait *Simplices, & beatas Intelligentias non indiviſibilibus aut diviſibilibus, ſive ſenſibus, ſive verbis, & rationibus divinam colligere ſcientiam*; & infrà *Purè ſpiritualiter, & extra materiam unicò diviſibilem penetrant*: Ergo negat in eis eſſe multiplicitatem actuum qui in diſcurſu deſiderantur. Unde poſtea de anima noſtra ſubdit; *Per divinam item ſapientiam, & animæ ratiocinandi vim habent diſcurſione, & longo habitu ad rerum veritatem adnitentes, atque in eo ſingularibus illis Spiritibus inferiores*. Quibus verbis ſatis apertè diſcrimen inter animam, & Angelum videtur conſtituere, quòd anima diſcurrendo, Angelus verò ſimpliciori modo ſcientiam obtineat. Subſcribit S. Bern. ſerm. 5. in Cantica ubi docet Angelos non cognoſcere ſpiritualia ex corporalibus ſicut nos ea cognoſcimus, ſed inquit *ſola ſua virtute ac vivacitate naturæ, ſumma, & infima penetrant*.

Reſpondeo ex iis SS. Patrum ſententiis ſolùm inferri quòd Angeli non intelligant divina ex corporalibus, modo corporeo, nempe per phantaſmata, nec ea laborant difficultate qua nos plerumque deſudamus in colligenda veritate, vel effectuum ex cauſis, vel cauſarum ex effectibus, propterea quòd utriuſque neceſſaria connexio nobis apertè non affulgeat. Secùs autem eſt de Angelis, nam ut ſubdit S. Bernardus loco laudato *Eò ille cœleſtium habitator ingenuâ ſubtilitate ac ſublimitate ſua, omni velocitate facilitateque pertingit*.

Objicies 2. In hoc maximè diſtingui videntur intellectus Angelicus, & humanus, quòd hic diſcurrendo, ille ſimplici intelligentia ſeu intuitu rerum veritatem deprehendat: Unde noſtri ſpiritus rationales ſolent nominari; Angeli verò ſublimes intelligentiæ: Ergo revera Angelus non eſt diſcurſivus.

Nego antecedens in quo certè petitur principium, Angeli enim inter ſe ſpecie diſtinguuntur, quamquam in ſententia Adverſariorum non ſint diſcurſivi; quidni ergo etiam ſpecie diſtinguerentur ab anima, quamvis eamdem cum ipſa diſcurrendi virtutem haberent?

Objicies 3. ita comparantur Angelici ſpiritus ad humanos, ſicut cœleſtia corpora ad ſublunaria: Ergo ſicut corpora cœleſtia diſtant à terrenis quòd hæc ſine motu ſuam perfectionem obtineant, illa verò per motum eam adipiſcantur, ſic homines indigent diſcurſu, qui eſt veluti ſpiritualis motus, ut

ut ad veritatis cognitionem perveniant; Cœleſtes verò Spiritus ſine diſcurſu illam intuentur.

Diſtinguo antecedens comparantur quoad omnia nego, quantum ad aliqua, transeat, poſſunt enim invicem comparari vel in incorruptibilitate vel in aliqua alia proprietate. Cæteræ rationes D. Thomæ vel petunt principium, vel facilè ex præcedentium ſolutione diſſolvi poſſunt.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualiter Angeli res intelligant per earum ſpecies.

Celebris eſt inter Angelici, & Doctoris ſubtilis Diſcipulos controverſia hac in reſolvenda quæſtione: licèt enim ſubtilis Doctor in 2. d. 3. q. 10. & 11. concedat Angelum à ſuæ formationis exordio habuiſſe ſibi divinitùs infuſas rerum univerſalium ſpecies, imò & eorum individuorum quæ cum ipſo tunc temporis extabant, ac proinde eas non acceperit ab ejuſmodi objectis; contendit tamen ſpecies illorum ſingularium, quæ decurſu temporis producuntur, nec ipſis ab initio fuerunt cognita, mutuari ab ipſiſmet individuis: imò quòd poſſet etiam Angelus indita ſibi intelligendi virtute omnes omninò ſpecies ab objectis deſumere ſi aliunde ſibi eas non haberet infuſas. Contrariam verò ſententiam docet Angelicus Doctor in 2. d. 3. qu. 2. art. 1. & 2. contra Gentes c. 96. quem ſequuntur omnes ipſius Diſcipuli. Ut autem evidentior appareat hujuſce quæſtionis reſolutio, præſenſque controverſia faciliori calculo dirimatur,

Notandum 1. Duplicem ſolitò diſtingui rerum cognitionem, Intuitivam videlicet, & Abſtractivam. Intuitiva eſt cognitio rei præſentis, & moventis ut præſens eſt in ſua actuali exiſtentia. Abſtractiva verò eſt cognitio objecti moventis ſecundùm quod abſtrahit ab omni præſentia, & exiſtentia actuali. Hanc autem duplicem cognitionem Angelis ineſſe fatentur omnes. Primò namque res aliquæ ſunt illis præſentes in ſua actuali exiſtentia eaſque intuitivè cognoſcunt, nec indigent aliqua ſpecie ad eas percipiendas, ſufficienter enim ad illam intellectionem concurrit objectum præſens ut cauſa efficiens cum intellectu, juxta illud vulgare effatum; ab objecto, & potentia paritur omnis notitia. Res verò quæ non ſunt præſentes nec per ſuam actualem exiſtentiam debitè proportionatam movent intellectum Angelicum ad ſui notitiam, eas Angelus tantùm abſtractivè cognoſcit, nempe in ſpecie impreſſa rem ipſam repræſentante. Ut enim objectum concurrat ſimul cùm potentia, inquit Doctor quæſt. laudata 10. debet eſſe præſens vel in ſe, vel in alio. Objectum autem reſpectu cognitionis abſtractivæ cùm non ſit in ſe præſens, neceſſariò debet præſens effici per ſui ſpeciem, & imaginem. Unde cognitio intuitiva præcisè eſt cognitio rei exiſtentis, & moventis intellectum ad ſui notitiam quatenus præſens eſt: Abſtractiva verò eſt cognitio objecti præſentis tantùm in ſpecie, & imagine per quam repræſentatur.

Notandum 2. Seu reſumendum ex his quæ diximus ſect. 2. q. 1. de viſione beatifica: Duplicem ſolitò diſtingui ſpeciem objecti repræſentativam: Alia enim dicitur impreſſa, alia verò expreſſa. Prior eſt virtualis ſimilitudo alicujus objecti, ſeu qualitas quædam intentionalis effectivè concurrens cum intellectu ad producendam cognitionem, complendo nimirum ipſam potentiam, & illam determinando ex parte objecti ad hanc cognitionem producendam. Dicitur *ſimilitudo*, quia repræſentat objectum, illudque potentiæ cognoſcenti præſens exhibet: dicitur *virtualis*, non enim repræſentat objectum formaliter, ſed virtualiter, quia vice objecti concurrit ad cognitionem formandam. Cùm enim cognitio omnis ex potentia, & objecto naſcatur, potentia quidem per ſeipſam ſemper concurrit ad formandam cognitionem, objectum verò interdum per vicariam ſui ſpeciem, ut jam dictum eſt. Dicitur *qualitas intentionalis*, quia ordinatur ad cognitionem, & intellectum, cujus operatio interdum intentio appellatur.

Poſterior ſpecies nimirum expreſſa, eſt terminus internus cognitionis, qui in intellectu dicitur *Verbum* mentis, in imaginatione *phantaſma*, eſtque ipſa ab intellectu, & objecto concurrente formata ut ipſius objecti imago, & expreſſio.

Notandum 3. omnes Theologos concedere Angelis fuiſſe concreatas rerum ſaltem univerſalium ſpecies, nec-non & præſtantiorum individuorum quæ Deus vel formaverat vel formaturus erat: Hæc enim veritas deducitur primò ex Sacra Scriptura quæ Eccleſiaſtici cap. 17. affirmat Deum primos

la-

Digitized by Google

Parentes repleviſſe diſciplina intellectus, creaſſe illis ſcientiam ſpiritus, & ſenſu impleviſſe cor illorum: æquum autem eſt idem ſentire de Angelis, de quorum uno nempe Principe SS. Patres interpretantur allegoricè illud Ezechielis 28. *Tu Cherub .... ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore in deliciis paradiſi Dei fuiſti, &c. Tu Cherub extentus, & protegens .... perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa eſt iniquitas in te*. Hinc S. Dionyſius c. 5. & 7. docet rationes rerum, & exemplaria fuiſſe à divina Mente Angelis indita, & communicata; Et S. Auguſtinus lib. 4. de gen. ad litteram c. 24. expreſsè docet prius tempore vel natura quàm conderentur res materiales, Angelos habuiſſe rerum omnium notitiam, non ſolùm in Verbo ſed etiam in genere proprio ſeu per ipſarum rerum ſpecies.

Quod utique firmari poteſt hac ratione S. Thomæ q. 55. art. 2. Ita proportione ſervata ſe habere debuit intellectiva potentia ad formas intelligibiles, ſicut materia prima ad formas ſubſtantiales, utraque enim eſt de ſe pura potentia, indigetque forma, per quam reducatur ad actum: Ergo quemadmodum materia rerum inferiorum, & corruptibilium non ſemper ſub actu extitit, ſed ſucceſſivè actuatur per diverſas formas; materia verò corporum cœleſtium incorruptibilium accepit ab initio ſuas formas ſubſtantiales ſibi congenitas: ſic Angeli cœleſtes ſpiritus, & immortales, ſpecies ſeu formas intentionales ad ſuam perfectionem neceſſarias ab initio habuerunt ſibi congenitas: Humani verò intellectus ſenſim eas à rebus accipiunt.

His prælibatis tria maximè veniunt hac in quæſtione determinanda. *Primum*, an Angeli neceſſariò opus habeant ſpeciebus intelligibilibus ad res quaslibet percipiendas: *Secundum*, an habuerint ſingularum rerum ſingulas ſpecies, an verò per unicam, aut non ita plures ſpecies univerſales, res omnes perceperint. *Tertium*, An excipere potuiſſent ſpecies rerum ab objectis, ſi Deus eas non indidiſſet; poſſintque de novo aliquas à rebus ipſis individualibus, quæ in dies formantur, mutuari. *Quartum*, An ſeipſos per ſuam ſubſtantiam, vel per ſpecies intelligant.

CONCLUSIO PRIMA.

A*ngelus indiget ſpeciebus impreſſis ad cognitionem abſtractivam rerum Poſſibilium, aut Præteritarum, aut Futurarum, aut non ſufficienter præſentium: Non verò ad cognitionem præſentium*. Hæc eſt Doctoris in 2. diſt. 3. q. 10. n. 16. quantùm ad utramque partem, quarum

Probatur 1. Ad rerum poſſibilium, & non debitè præſentium notitiam intellectus humanus exigit ſpecies intelligibiles: Ergo & Angelicus. Probatur conſequentia, quia faciliùs apparet qualiter intellectus humanus poſſet determinari ad earum rerum cognitionem abſque ſpecie, quàm Angelicus. Ergo ſi hoc non obſtante admittantur ſpecies in intellectu humano, multò magis in Angelico ſunt admittendæ. Probatur antecedens; ſi Intellectui humano non adeſſent ſpecies intelligibiles, dici poſſet ad rerum notitiam determinari per ſpecies phantaſticas: Nihil autem aſſignari poteſt in Angelo quod ſecluſis ſpeciebus determinaret ejus intellectum ad rerum notitiam: Ergo ſi neceſſariæ videantur ſpecies in intellectu humano reſpectu rerum abſtractivè cognoſcendarum, multò magis erunt neceſſariæ in intellectu Angelico. *Deinde*, objectum omne debet influere in facultatem, & eam ad cognitionem determinare, vel per ſe, vel per aliquid aliud ipſius vices gerens, illudque repræſentans: Sed res illæ abſtractivè cognoſcendæ per ſeipſas movere nequeunt intellectum, cùm nec ſint realiter exiſtentes, nec ipſi debitè præſentes: Ergo, &c.

Denique, Angelus non intelligit neceſſariò omnia poſſibilia, hoc enim abſque dubio infinitam in eo virtutem argueret: Ergo ut aliquod eorum intelligat, debet admitti aliquod determinativum illius, quo rem illam poſſibilem percipiat: Sed illud determinativum non poteſt eſſe res poſſibilis ſecundùm ſe, quia res poſſibilis ut talis, eſt neceſſariò poſſibilis, & quantùm ex natura ſua eodem modo ſemper applicatur; nec aliud determinativum aſſignari poteſt præter ſpeciem impreſſam: Ergo eſt concedenda.

Idem ferendum judicium de rebus abſentibus. Quòd enim Angeli res corporeas exiſtentes videre non poſſint in quacumque diſtantia, inſinuare videtur Scriptura

ſacra

ſacra pluribi maximè Job. 1. v. 7. *Circuivi terram, & perambulavi eam, &c. Numquid conſideraſti ſervum meum Job?* Et Matth. 12. v. 43. ubi Chriſtus ait, quod Spiritus immundus, ideſt Diabolus, cùm exierit ab homine ambulat per loca arida ad requiem captandam, eaque non inventa, revertitur in domum qua exierat: *Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios Spiritus nequiores ſe, & intrantes habitant ibi, & fiunt noviſſima hominis illius* (energumeni) *pejora prioribus*.

Quibus patet, Angelis res non eſſe compertas in quacumque diſtantia: Si enim, inquit Martinonus diſp. 36. Dæmon undique videt omnia, poterat Jobum conſideraſſe attentè, terra non peragrata, cujus tamen peragrationis præſuppoſitæ cauſa vel occaſione Deus dæmonem interrogat num Job ſervum ſuum conſideraverit. Neque erat quòd alter locum aridum peteret ad requiem quærendam, ſi antequam eò ſe conferret, videre poterat non eſſe ibi quieti locum; nec ut reverteretur ad antiquum hoſpitium, cognitaque ipſius diſpoſitione commoda rediret ad ſocios, illiſque aſſumptis in illud ſimul iterum intraret. Quid enim tot peregrinationibus, ſi ex arido loco poterat hoſpitii diſpoſitionem cernere, indeque ſocios advocare, tùmque ſimul in illud ſe recipere? Nec obeſt quod opponunt aliqui, Divitem epulonem ex inferno vidiſſe Abrahamum, & Lazarum exiſtentes in limbo. Nam vel hæc diſtantia magna non fuit phyſicè, licèt moraliter ſit magnum chaos interjectum propter impoſſibilitatem commeatus vel opis. Aut potiùs hæc viſio non fuit naturalis quoad modum, ſed ſupernaturalis, ſicut alia multa ad juſtitiam divinam, & Beatorum ac damnatorum ſtatum pertinentia.

Dices: Quamvis Angelus haberet ſpecies plurium rerum, non deberet neceſſario ferri circa objecta iſtarum ſpecierum, nec ea neceſſariò intelligeret: Ergo ad ea ſpeciatim intelligenda determinari deberet per aliquid aliud diſtinctum à ſpeciebus; Sed illud aliud determinativum, tam poſſet ipſum intellectum determinare ſeclusis ſpeciebus quàm ipſis præſentibus: Ergo illæ ſpecies non videntur neceſſariæ. Patet antecedens, Si enim Angelus neceſſariò res intelligeret quarum habet ſpecies, cùm omnium penè rerum ſpecies habeat inditas; ſequeretur eum res omnes ſimul intelligere, quod certè majorem quàm intellectum Angelicum deceat, perfectionem importaret. Conſequentia pariter eſt evidens: Cùm enim intellectus ſit facultas, & potentia ex ſe velut indifferens, & indeterminata ut verſetur circa hoc vel illud objectum, non poteſt uni præ ceteris intelligendo applicari, niſi ad hanc cognitionem per aliquid determinetur.

Diſt. antec. Non deberet neceſſariò ferri circa objecta quorum habet ſpecies, quando ſpecies illę ipſi intellectui debitè repreſentantur, & in eo relucent actu, ipſique dilucidè obverſantur tamquam imagines rerum, quarum ſunt ſpecies, nego: Cùm enim intellectus ſit facultas naturalis, etiam naturaliter, & neceſſariò fertur in cognitione rerum ſibi debitè præſentium, vel per ſe, vel per ſui ſpeciem: Non fertur neceſſariò circa objecta quorum ſpecies ita in ſe actu relucentes non habet, concedo antec. & nego conſeq. Quamquam enim intellectus noſter plurium rerum ſpecies in ſe reconditas habeat; quia tamen non omnes, ſed ſolùm aliquas in eo alternante ſucceſſu actu relucentes apparent, ipſique conſpiciendæ obverſantur, inde fit quòd ſolùm aliquarum, non verò omnium rerum, quarum ſpecies complectitur, notitiam habeat. Idem à pari dicendum de intellectu Angelico, qui licèt plurium rerum ſpecies ſibi divinitùs inditas complectatur conſervetque; quia tamen omnes ejus intuitu non æquè objiciuntur conſpiciendæ, inde fit quòd non omnia ſimul objecta percipiat, quorum ſpecies in ſe complectitur.

Inſtabis; Idcirco noſter intellectus omnes quas in ſe reconditas ſpecies complectitur, actu non percipit; quia nempe à phantaſmatibus, & objectis de novo appoſitis determinatur ad unius præ alio cognitionem: At hæc dici nequeunt de intellectu Angelico, quippe, ut diximus, nihil præter ſpecies habet à quo moveri, & determinari poſſit ad objecti notitiam: Ergo, &c.

Reſpondeo. Conceſſa majore, diſtinguendo minorem: nihil ſimile corporeum, & ſenſibile habet intellectus Angelicus, concedo, Immateriale, & ſpirituale, nego. Cùm enim Angelicus intellectus ſit finitæ entitatis, nec poſſit omnia ſimul cognoſcere, neceſſum eſt quòd alternante conceptu objecta percipiat, vel per eorumdem objectorum præſentiam de novo ipſi exhibitam, vel per

exci-

excitationem ſpecierum quæ fit aut à ſuperioribus Angelis illuſtrantibus, aut à voluntate ejuſdem Angeli; quæ cùm ſit ſemper illuſtrata, & ſummè libera, nec ut noſtra veluti offuſcetur, & captivetur per phantaſmata, aut per ſenſuum tam internorum quàm externorum operationem, pro libito movere poteſt intellectum Angelicum, ut hoc vel illud objectum in ſpecie, quam ipſi objicit, intueatur.

Dices 2. Si Angelus haberet ſpecies, vel ipſas acciperet à rebus, vel à Deo inditas: ſed neutrum poteſt aſſeri. Ergo, &c. Major conſtat: Minor probatur: Si ſpecies illas Angelus à rebus exciperet, deberet moveri ab objectis externis ad illas ſpecies excipiendas: Sed objecta ipſa per ſe ſufficienter concurrere poſſent cum intellectu Angelico ad ſui cognitionem etiam ſecluſa ſpecie: Ergo hac ratione non videntur admittendæ. Non etiam videntur illæ ſpecies à Deo infuſæ, nam vel illæ ſpecies productæ ab initio cum Angelo, ipſi fuiſſent divinitùs inditæ; vel ſicut debitæ perfectiones naturæ Angelicæ, aut ſicut formæ fluentes ab ejus ſubſtantia ad modum proprietatis: Primum non videtur admittendum, ſequeretur enim quòd Deus poſſet Angelis ſpecies negare abſque ullo naturæ Angelicæ præjudicio; nec violentum, & imperfectum foret Angelo nullius rei cognitionem habere, ſicut violentum ipſi non eſt, Deum non videre naturaliter, licèt alio lumine ſupernaturali illum poſſit intueri.

Nego min. Etenim Angelus ſpecies illas poſſet à rebus excipere, ut mox probabimus, vel eas habere à Deo ſibi divinitùs inditas: Nec inde ſequeretur ipſas ſupernaturales formas eſſe dicendas; ſiquidem formæ naturalitas vel ſupernaturalitas præcisè non attenditur ex parte principii producentis; nam ſi Deus de novo produceret calorem in aqua, calor ille non propterea diceretur forma ſupernaturalis, nec ſpecie diſtinctus ab eo, qui ab igne produceretur: Sed attenditur, vel penes potentiam receptivam, quæ ex natura ſua talem formam non exigit ad perfectionem, & operationem ſuam, vel ex parte finis, & objecti naturæ vires tranſcendentis, quod videlicet virtute ſua naturali nequaquam poſſet attingere. Hæc autem dici nequeunt de ſpeciebus rerum Angelis à Deo inditis; Siquidem ſpecies illæ poſſent naturaliter acquiri ab intellectu Angelico, ſi aliunde eas ſibi inditas non haberer: nec ſunt præter ſtatum naturalem ipſius, cùm enim ſit naturaliter intelligens, etiam rerum cognitionem tamquam naturalem ſuam perfectionem exigit, & illa cognitio, quam mediantibus ſpeciebus habet de objectis, purè naturalis eſt.

Probatur ſecunda pars: Nempe quòd ad cognitionem rerum exiſtentium, & præſentium Angelus non egeat ſpeciebus; Objecta enim ſive corporea, ſive ſpiritualia ſint, ſufficienter movere poſſunt, ac determinare intellectum Angelicum, ſive per modum cauſæ partialiter concurrentis ad formandam cognitionem, ſive per modum termini, vel conditionis, ſine qua non: Ergo ad eorum objectorum notitiam non videntur neceſſariò deſiderari ſpecies. Conſeq. patet: Si enim ſint fruſtraneæ, nihil neceſſitatis eſt eas concedere; quippe nihil vacuum, & fruſtraneum natura patitur. Prob. anteced. Qua ratione objectum præſens concurrere poſſet ad producendam ſui ſpeciem quando intellectui Angelico præſens ſiſtitur, eadem virtute poſſet concurrere ad producendam, ſeu terminandam ſui ipſius cognitionem: Ergo ad illius notitiam non videntur ſpecies deſiderandæ.

Dices 1. Si abſque ſpecie poſſet Angelus objecta præſentia intelligere, Angelus inferior ſuperiorem, vel ſuperior inferiorem cognoſceret per ſe; Sed neutrum poteſt affirmari. Non quidem primum, quia principium determinativum ad cognitionem, debet commenſurari potentiæ, nec ipſam excedere in immaterialitate; hac enim ratione eſſentia divina videri nequit ab Angelo naturaliter: Sed Angelus ſuperior non eſt commenſuratus inferiori: longè enim ipſo eſt immaterialior, ſeu perfectior, adeoque non poteſt cum ipſo naturaliter ad cognitionem concurrere. Non etiam ſecundum; quia objectum natum concurrere cum facultate intellectiva ad cognitionem ſui, debet eſſe æquè immateriale, ac ipſemet intellectus; ſed Angelus inferior non eſt æquè immaterialis ac ſuperior.

Nego minorem. Qua enim ratione objectum non poſſet concurrere cum potentia, quæ eſſet magis, vel minùs materialis, etiam non poſſet cum ipſa concurrere ad ſui ſpeciem producendam, nec talis intellectus ejuſmodi ſpeciem naturaliter exigeret; Hoc autem nemo dixerit; Ergo nec quod exinde ſequitur admitti debet. *Vel dico*; Probationem illius minoris eſſe diſtinguendam: ob-

Digitized by Google

objectum debet eſſe ejuſdem perfectionis, & æquè immateriale, ac potentia ſecundùm entitatem ſuam, nego: Debet eſſe immateriale, & commenſuratum ſecundùm modum operandi, ita quòd ſcilicet ad operationem ſpiritualem objectum quantumlibet perfectum aut imperfectum, debet concurrere juxta modum facultatis operantis, & ipſi ita attemperari, ut objectum præſtantius cùm minus perfecta facultate præſtantiorem operationem non efficiat, quàm efficeret minùs perfectum, concedo. Dignitas enim operationis non ex parte objecti tantùm, ſed etiam ex parte facultatis operantis deducenda eſt.

Inſtabis. Si unus Angelus poſſet determinare immediatè intellectum alterius Angeli ad ſui cognitionem (idem dicendum de quolibet alio objecto) neceſſum eſſet, ut menti ejus illaberetur, quippe cùm ei deberet fieri intimè præſens, ipſumque realiter immutare: ſed nulla creatura poteſt alteri creaturæ illabi: hoc enim ſoli Deo proprium eſt ratione ſuæ divinæ immenſitatis: Ergo, &c.

Nego majorem. Etenim ut objectum moveat potentiam, non debet illi fieri præſens ſubſtantialiter, & per illapſum ſubſtantiæ: ſed ſufficit, quòd fiat præſens per intimam, & immediatam ſui motionem, etiamſi hæc fiat per ſolam objecti externam appoſitionem, & præſentiam. Adde quòd, ut unus Angelus alterum determinare poſſit, & movere, non requiratur ea præſentia, quæ fiat veluti per modum contactus phyſici, qualis eſſe debet intima corporum præſentia. Etenim Angelus cùm non dependeat à medio materiali, ut in alterum ſuam virtutem exerat, poteſt etiam ab ipſo phyſicè, & ſubſtantialiter diſtans, eum movere, ac determinare ad ſui notitiam, ut pleniùs infra docebimus agendo de locutione Angelica.

Dices 2. Ut objectum cauſet intellectionem cum intellectu, debet eſſe unum cum ipſo, adeoque forma ipſius; At non poteſt objectum eſſe tale ſecundùm ſe immediatè, ſed ſolùm mediante ſpecie: Ergo neceſſariò requiritur ſpecies objecti.

Nego majorem: Quemadmodum enim phantaſma cum intellectu agente poteſt concurrere ad ſpeciem impreſſam, quamvis non ſit forma ipſius, nec unum cum ipſo, niſi eo modo quo duæ cauſæ partiales dici poſſunt eſſe una cauſa, ad quod non requiritur, ut una ſit in altera, aut ſit forma alterius: ita planè in propoſito dicendum eſt, quòd ut objectum proportionatum cauſet cum intellectu poſſibili ipſam intellectionem immediatè, non ſit neceſſe, ut alio modo faciat unum cum intellectu, aut ſit in ipſo tamquam forma ipſius.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus non habet ſpecies univerſales quibus plura diſtincta cognoſcere poſſit, ſed ad rerum diverſarum notitiam diverſis eget ſpeciebus. Ita Doctor laudata qu. 10. num. 8. probat 1. Nulla res creata poteſt eſſe ratio cognoſcendi plura numero infinita: ſed ſpecies univerſalis ſi daretur eſſet ratio cognoſcendi plura infinita numero; Ergo, &c. Minor conſtat, cùm enim individua ſpecierum ſint poſſibilia numero infinita, conſequens eſt, quòd ſi detur ſpecies univerſalis, v. g. omnium hominum tam exiſtentium, quàm futurorum & poſſibilium, repræſentativa, illa debet habere vim repræſentandi infinita. Probat majorem Doctor. Implicat aliquam admitti poſſe creaturam, quæ ſit infinitæ perfectionis; ſed ſpecies repræſentativa infinitorum, neceſſariò deberet habere perfectionem infinitam; nam ubi pluralitas numeralis perfectionem importat; major pluralitas majorem perfectionem connotat; adeoque infinita pluralitas perfectionem infinitam arguit. Etenim ſi virtus capax portandi duas libras ſit perfectior, quàm quæ poteſt portare unicam, & capax portandi ſex, perfectior quàm quæ duas portat: Conſequens eſt, quòd quæ infinitas portare poteſt, infinitæ erit perfectionis: Ergo à ſimili cùm ſpecies repræſentativa duorum ſit perfectior ea, quæ tantùm unicum refert; conſequens eſt, quòd ea quæ haberet vim repræſentandi infinita, etiam foret infinitæ perfectionis. *Confirmat*. à ſimili, quia ex eo quòd eſſentia divina ſit repræſentativa omnium intelligibilium, colligimus eam eſſe infinitam: Ergo à pari ſi aliqua ſpecies poſſet repræſentare infinita, reverà foret etiam infinitæ perfectionis.

Probat 2. Si aliqua ſpecies repræſentare poſſet plura diſtincta, maximè ſpecies naturæ communis, v. g. ſpecies naturæ hominis, quæ omnes omnino homines repræſentaret: ſed id dici nequit: Probatur, ut ſpecies naturæ humanæ repræſentare poſſet omnes omnino homines, oporteret ut omnes

omnes homines in natura humana continerentur: ſed hoc eſt falſum. Probatur, Si natura humana contineret omnes omnino homines ſibi inferiores, maximè, vel formaliter, vel eminenter: ſed neutrum dici poteſt. Non quidem primum, quod enim continet aliquid formaliter, eſt etiam formaliter illud ipſum: Sed nulla natura eſt formaliter omnia ſua individua. Ergo illa non continet formaliter; Non etiam ſecundum: Continens enim eminenter longè præſtantiùs eſt eo quod continet; Si ergo aliqua natura eminenter contineret omnia ſua individua tam exiſtentia, quàm poſſibilia, cùm hæc numero ſint infinita, ſequeretur ipſam naturam eſſe infinitè perfectam: hoc autem implicat: Ergo & illud unde ſequitur. Deinde ut aliquid repræſentet aliud perfectè, debet omnes ejus characteres, & gradus involvere, alioquin tantùm ex parte, & imperfectè illud repræſentabit: Sed nulla ſpecies naturæ univerſalis poteſt referre omnes characteres inferiorum. Probatur. Non poteſt aliud nec aliter ulla ſpecies naturæ univerſalis repræſentare, quàm quod ipſa in ſe entitativè continet, & repræſentandum exhibet; Sed nulla natura communis, vel univerſalis entitativè continet omnes gradus ſuorum inferiorum, quippe individua addunt diſtinctam entitatem, & differentiam ſupra naturam ſpecificam: Ergo cùm gradus individualitatis non contineatur in natura ſpecifica, etiam per eam non poterit repræſentari.

Probatur 3. Species illæ univerſales videntur inutiles, & ſuperfluæ: Ergo non ſunt admittendæ. Probatur antecedens: Quidquid poſſet Angelus intelligere per ſpeciem univerſalem, longè præſtantiùs cognoſcere poſſet per ſpeciem particularem illius: Perfectiùs enim ſpecies rei particularis ipſam repræſentat, quàm repræſentaret ſpecies tantùm communis. Ergo ad id non videntur utiles ſpecies univerſales. Deinde per illas ſpecies univerſales, vel Angelus neceſſariò intelligeret omnia, quorum ſpecies habet, vel non intelligeret omnia ſimul; ſed nunc hæc objecta nunc illa, prout vel à ſua voluntate, vel aliunde movebitur, ac determinabitur. Si primum, certum eſt, quòd ſpecies particularis tam perfectè id poſſet præſtare, quàm ſpecies univerſalis. Si ſecundum, longè faciliùs intellectus poterit ab uno objecto ad aliud intelligendum diverti ubi varia illa objecta per diverſas ſpecies repræſentabuntur, quàm ſi per unicam; qualiter enim fieri poſſet, ut intellectus unam, eamdemque entitativè ſpeciem intuendo, quatenus eſſet repræſentativa albedinis, v. g. jam ampliùs ipſam non ut albedinem referentem intueretur: ſed ut nigredinem, cùm illa, eademque ſpecies ipſi invariata exhibeatur præſens?

Probatur 4. Illæ ſpecies Angelo ſunt aſcribendæ, quæ videntur ipſi magis connaturales: ſed ſpecies particulares ſunt ejuſmodi; Ergo &c. Major patet. Naturæ namque præſtantiſſimæ qualis eſt Angelus, concedendæ ſunt perfectiones, quæ naturalem ejus activitatem, & entitatem deceant. Minor probatur. Illæ ſpecies videntur magis connaturales Angelo, quas Angelus ipſe virtute propria ſibi comparare poſſet, ſi aliunde eas ſibi non haberet inditas: ſed Angelus poſſet ſibi comparare ſpecies particulares ab ipſis rebus, ſicut de facto acquirit illas ſpecies rerum particularium, quæ ipſi non fuerunt concretæ; non poſſet autem ullatenus ſpecies univerſales acquirere: volunt enim Thomiſtæ eſſe tales in entitate ſua, ut nec ab ipſomet Angelo, nec ab ulla alia cauſa creata produci poſſint: Ergo ſpecies particulares ſunt magis connaturales, quàm univerſales.

Dices 1. Illæ ſpecies concedendæ ſunt Angelo, quæ magis ejus naturam decent: ſed ſpecies univerſales magis naturam Angelicam decent, quàm particulares; Ergo, &c. Probatur minor. Angeli ſunt in ſupremo gradu ſubſtantiarum creatarum intellectualium: Ergo maximam debent habere efficaciam & virtutem intelligendi, adeoque intelligendi plura per unam ſpeciem: Virtus enim unita perfectior eſt diviſa: Præſtantior ergo erit virtus intellectiva Angelica, ſi plura per ſpeciem unicam percipiat, quàm per plures ſpecies rebus diverſis correſpondentes.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico, maximam intelligendi virtutem Angelorum ex eo non eſſe repetendam, quòd plura per unam ſpeciem intelligere poſſet potiùs, quàm per plures ſpecies, ſed ex eo quod evidentiùs, & perſpicaciùs res intelligant, quàm naturæ intellectivæ ſibi inferiores, vel quòd plura cognoſcere poſſent, quàm homines ſive illa cognoſcant per plures ſpecies, ſive per unicam. Adde quòd non majoris foret perfectionis in Angelo plura per unam ſpeciem intelligere magis, quàm per plures, niſi illa cognitio, quæ fieret per unicam, perfectior eſſet illa, quæ fie-

ret per plures: Sed non apparet qualiter perfectius ſit per unicam ſpeciem intelligere res diverſas, v.g. albedinem, & nigredinem, quàm per particulares earum ſpecies, ut jam diximus. Ad id autem, quod additur, virtutem unitam eſſe perfectiorem non unita: equidem verum eſt, quando defectu unionis, ſeu unitatis ſequeretur minor applicatio intellectus ad objectum; quod non contingit in præſenti, ſiquidem tam perfectè imò efficaciùs applicaretur intellectus ad intelligenda plura objecta per diſtinctas eorum ſpecies, quàm per unicam.

Dices 2. Idcirco videntur proſcribendæ ſpecies univerſales: quia maximè repræſentarent omnia ejuſdem naturæ inferiora: ſed exinde nihil ſequitur abſurdi: Ergo propterea non debent negari. Major patet ex dictis. Minor prob. Si non poſſet ſpecies aliqua naturæ communis repræſentare omnia ejuſdem naturæ individua, maximè quia illa finita eſt, hæc verò numero infinita; Infinitum autem per finitum repræſentari nequit, quippe cùm repræſentans debeat repræſentato aſſimilari: ſed hæc ratio nulla eſt: Siquidem Deus perfectè, & diſtinctè repræſentatur per ſpeciem, aut qualitatem creatam, & finitam, nempe per lumen gloriæ, aut ſpeciem impreſſam eſſentiæ divinæ repræſentativam, quam poſſibilem eſſe probavimus in Diſput. de Viſione beatifica: Ergo, &c.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico nullam eſſe paritatem: *Tum quia* hic ſermo eſt de repræſentatione naturali, non autem de ſupernaturali, quæ fit per medium ſupernaturale, putà per ſpeciem illam impreſſam divinæ Eſſentiæ, quæ à Deo ſupernaturaliter agente crearetur, & infunderetur, vel per lumen gloriæ, quod eſt ſuperioris ordinis, & divini: Hæc autem repræſentatio infinitorum individuorum ſupponitur omnino naturalis, & fieri in intellectu Angelico naturaliter operante: adeoque inter utramque repræſentationem non eſt paritas. *Tum quia* faciliùs repræſentari, & videri poteſt objectum entitativè infinitum numero unicum, quàm infinita numero, & ſecundùm entitatem finita; quia, „ inquit Doctor in 1. diſt. 2. quæſt. 2. Cognitio eò perfectior eſt, quò plura cognoſcit, cognoſcere enim aliqua eſt perfectio, cognoſcere autem plura ſonat majorem perfectionem, & ſpeciem impreſſam perfectiorem: Ergo cognoſcere infinita dicit infinitam perfectionem: Non ſic autem quando objectum eſt unicum numero, ſed entitate infinitum, quia tunc percipitur tantùm ſub ratione objecti infiniti, non verò ſecundùm omnes gradus infinitæ perfectionis. „

CONCLUSIO TERTIA.

Angeli poſſunt aliquid de novo cognoſcere, & ſpecies à rebus externis excipere. Hæc eſt Doctoris in 2. d. 3. quæſt. 11. num. 11.

Probatur concluſio: Primò quidem ex Scriptura ſacra, nam S. Paulus ad Epheſios 3. ait, *Miſit me illuminare omnes quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſæculis in Deo, qui omnia creavit*, hoc eſt ut annuntiarem myſterium Incarnationis non ſolùm hominibus; ſed etiam, inquit, *ut innoteſcat Principatibus, & Poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiformis Sapientia Dei*. Quaſi diceret ſe à Deo deputatum, ut Incarnationis myſterium, non ſolùm homines, ſed etiam Angelos doceret; Nam, inquit S. Chryſoſtomus in ipſum locum, *Myſterium iſtud ignorabant Angeli: nam ſi Principatus ignorabant, utique multò magis Angeli. Unde ergo cognituri, quo revelante, quando videlicet illud cognovit Paulus, tunc per illum & iſti: Paulus Angelorum Evangeliſta, hic eos illuminavit*. Cui concinit S. Ambroſius in eumdem locum, dicens quòd Deus *Paulum non ſolùm magiſtrum dedit Gentibus, ſed etiam Angelis*. Subſcribit Cyrillus Alexandrinus, affirmans quòd *Paulo prædicante, Evangelii myſteria didicerunt Angeli*. Favet etiam huic veritati S. Auguſtinus lib. 12. cap. 7. ubi docet quòd dum res aliqua fit de novo, afficiantur ſenſus carnales hominum, & animalium, nec-non & cœleſtis Angelorum. *Deus*, inquit, *non ad tempus videt, nec aliquid novi fit in ejus viſione, atque ſcientia cùm aliquid temporaliter geritur. Sicut inde afficiuntur ſenſus, vel carnales animalium, & hominum, vel etiam cœleſtes Angelorum*; Sed hæc nova affectio Angelorum fieri nequit à rebus illis, niſi Angeli ab ipſis ſpecies excipiant: Ergo, &c.

Probat concluſionem Doctor: Primò Angelus habet intellectum agentem, & paſſibilem: Ergo poteſt acquirere, & in ſe recipere de novo ſpecies à rebus ipſis. Antecedens probatum fuit ſuperiori quæſtione. Conſequentia verò per ſe eſt manifeſta: Intellectus enim

enim agens eſt facultas acquiſitiva ſpecierum, paſſibilis verò potentia earumdem receptiva.

Probat ſecundò: Si Angelus à Deo crearetur in puris naturalibus, nullis videlicet ſpeciebus intelligibilibus donatus, & illuſtratus, vel poſſet aliquid aliud à ſe cum univerſali, & communi Dei concurſu per proprias vires cognoſcere, vel non. Si primum: Ergo Angelus ſuæ naturæ relictus poſſet à rebus ipſis cognitionem, ſubindeque ſpecies mutuari. Si Secundum: Ergo Angelus ſecundùm proprias vires naturales imperfectior erit anima noſtra, quæ cum communi Dei influentia poteſt rerum cognitiones per exceptas ab eis ſpecies intelligibiles ſibi comparare.

Nec reponas cum Thomiſtis, non eſſe mirum quòd Angelus in eo caſu nihil perciperet, eſſetque minùs perfectus, quàm anima noſtra, quippe careret aliquo ſuæ naturæ debito: ſicut non eſſet mirum, quòd anima noſtra ſine intellectu agente, & viribus ſenſitivis creata nihil poſſet intelligere, ſubindeque eſſet ſecundùm ſe vilior bruto. Hæc enim replica vim rationis non infirmat, quippe falſum eſt, ſpecies Angelis eodem jure deberi, quo intellectus agens, & facultas ſenſitiva homini. Siquidem hæ facultates ſunt de intrinſeca perfectione, & conſtitutione hominis, & ab ejus anima realiter diſtinctæ: Species autem illæ intelligibiles Angelis ſunt adventitiæ, & ab extrinſeco inditæ, adeoque ipſis ſecluſis ſalva, & integra ſtare poteſt Angelica natura ſecundùm ſubſtantiam, & facultates operativas: adeoque abſentibus illis ſpeciebus, ejus intellectus eſt in pari ſtatu quo humanus, ſed ut dictum eſt, humanus intellectus ſpeciebus intelligibilibus non illuſtratus poteſt eas ſibi comparare: Ergo multò magis Angelicus.

Confirmatur: Quæ ſunt in inferioribus dicentia perfectionem, potiori jure in ſuperiori exiſtere fatendum eſt: Sed abſtrahere ſpecies à rebus ſenſibilibus importat perfectionem in anima rationali, quæ intellectus agentis beneficio omnem rerum naturalium cognitionem ſibi vendicare poteſt: Ergo multò magis illa virtus Angelo eſt tribuenda.

Probat 3. Angelus poteſt cognoſcere Petrum, & Paulum, & quodlibet aliud individuum de novo productum: Sed non poteſt ipſa cognoſcere per ſpecies aliquas infuſas: Ergo vel illa cognoſcit immediatè, vel per ſpecies ab eis mutuatas. Major patet. Quis enim affirmaret, quòd intellectus Angelicus aliqua individua de novo producta, & ſibi debitè præſentia, non poſſet cognoſcere? Probatur minor; Si cognoſceret illa abſque ſpeciebus à ſe comparatis, cognoſceret maximè vel per ſpecies univerſales naturæ communis illorum individuorum, vel per ſpecies particulares, quibus ipſa ſingularia, & individua repræſentantur: Sed neutrum dici poteſt: Non quidem primum; Tum quia ut ſuperiori concluſione probatum eſt, ſpecies illæ univerſales omnino ſunt proſcribendæ: Tum quia ſicut natura univerſalis non continet ſub ſe determinatè Petrum, & Paulum magis quàm reliqua individua naturæ humanæ, ita ſpecies ejus non poteſt determinare, & movere ad cognoſcendum Petrum, & Paulum magis quàm ſingulares alios homines: Ergo ut intellectus Angelicus intelligat Petrum, & Paulum determinatè, debet habere aliud motivum, & determinativum, quàm ſpeciem naturæ humanæ. Non etiam ſecundum dici poteſt, quamquam enim Adverſariis concedatur, quòd Angeli habeant ſibi ſpecies divinitùs inditas quorumdam individuorum, non videtur probabile eis fuiſſe concreatas ſpecies omnium prorſus individuorum quovis tempore extiturorum. Cùm enim poſſint Angeli objecta per ſe ſufficienter præſentia intueri ſine adminiculo ſpeciei, vel ab eis ſpecies mutuari, dum ipſis præſentia ſiſtuntur, quid opus fuit Deum illis ab initio infundere ſpecies repræſentantes omnes ventorum flatus, motus foliorum, marinos fluctus, omnia quorumlibet idiomatum genera, omneſque verborum ſignificationes, & ſimilia, quæ Angelos noſſe certum eſt? Adde quòd cùm Angelus cognoſcat futura, quando exiſtunt, omneſque eorum circumſtantias temporis & loci, ſequeretur quòd ſi horum omnium ſpecies ab initio creationis inditas habuiſſet, non minùs certò potuiſſet cognoſcere futura libera, ſicut & intuetur præſentia, poteſtque recordari præteritorum, quorum ſpeciem retinet: Sed contra fidem eſt Angelos naturaliter prænoſſe certò, & pluſquam conjecturaliter futura contingentia antequam exiſtant, ut probabitur infra: Ergo, &c.

Probatur 4. Quòd quamvis Angelus haberet ſpecies infuſas, quibus intelligeret ſingularia, tam materialia, quàm ſpiritualia, illæ

illæ ſpecies non ſufficerent ipſi ad cognoſcendam eorumdem objectorum realem exiſtentiam; ſed deberet illam notitiam, vel à rebus ipſis immediatè, & ſine ſpecie, vel mediatè, & per ſpeciem accipere: Ergò revera poteſt à rebus ſpecies accipere, & aliquid de novo cognoſcere. Probatur antecedens: Exiſtentia actualis non neceſſariò, ſed tantùm contingenter conjungitur cum re ſingulari: Petrus enim, v.g. non exiſtit neceſſariò: Ergo ſpecies quæ repræſentat Petrum, ut eſt tale individuum naturæ humanæ, non repræſentat neceſſariò ipſum ut exiſtentem, & conſequenter ut ſic repræſentetur intellectui Angelico, neceſſariò requiritur aliquid, quo moveatur ille intellectus ad cognoſcendum Petrum nunc exiſtentem, quem antea ſolùm ut futurum noverat: Sed hoc determinativum aliud eſſe non poteſt, quàm ſpecies de novo acquiſita, vel ipſamet res individualis, quæ per ſui ſpeciem moveat intellectum Angelicum ad cognitionem ſuæ realis exiſtentiæ: Ergo, &c.

Reponunt Thomiſtæ cum S. Bonaventura in 2. parte 2. primæ quæſtionis, quòd dum res eſt præſens, & exiſtens, poteſt Angelus dirigere aſpectum ſuum ad eam, & ſic mediantibus ſpeciebus infuſis cognoſcere ipſam realiter exiſtentem, quam ſolùm ut futuram priùs noverat.

Contra: Eatenus poteſt dirigere aſpectum in rem præſentem quatenus habet ſpecies, quæ ipſam repræſentant, ut realiter exiſtentem; Sed ſpecies ipſis concreatæ non poſſunt repræſentare rem illam exiſtentem, ſiquidem ab initio mundi ſpecies Petri, v.g. non producti repræſentabat eum tantùm ut futurum: Ergo ut Angelus qui per ſibi concreatam ſpeciem Petrum tantùm, ut futurum priùs videbat, neceſſariò opus habet aliquo determinativo, & motivo quo poſſit eum ut præſentem intueri: Alias ejuſmodi rationes profert Doctor quas brevitatis cauſa referre ſuperſedeo.

Dices 1. Corpora cæleſtia habuerunt ſibi concreatas qualitates omnes, & perfectiones, quas habere poſſunt: Ergo pariter Angeli à ſuæ formationis initio habuerunt omnem ſibi debitam perfectionem, & cognitionem, adeoque nihil de novo noſſe poſſunt.

Reſpondet Doctor primò retorquendo argumentum hoc modo: Corpora cœleſtia non debuerunt habere ſibi concreatas, nec à ſolo Deo inditas perfectiones quas vel ipſa, vel aliæ cauſæ ſecundæ in illis producere poterant; Ergo pariter Angeli non debuerunt habere ſpecies, aut cognitiones à Deo infuſas, quas ipſi comparare, & de novo acquirere poterant. *Deinde* ſi paritas ſtatuenda ſit inter corpora cœleſtia, & Spiritus quantùm ad propoſitum, inferendum eſt quòd quemadmodum nullum eſt ex corporibus cœleſtibus, quod perfectiones ſibi naturaliter debitas concreatas non habuerit, ita à ſimili nullus ſpiritus eſſe deberet, qui ſibi debitam naturalem perfectionem ab initio ſuæ formationis inditam non vendicaret; ſubindeque anima noſtra cùm ſit reverà Spiritus, omnimodam perfectionem ſibi compoſſibilem ab initio habere debuiſſet. *Denique* idcirco corpora cæleſtia habent ſuas perfectiones ſibi concreatas, quia nempe perfectiones illæ ab earum ſubſtantia velut proprietates emanant; At Angeli non habent ſimilem virtutem productivam, & emanativam ſpecierum, & cognitionum: Ergo non eſt ibi paritas.

Reſpondet 2. Doctor: Diſtinguo conſequens: Angeli debent habere omnes perfectiones ſibi concreatas, quas non poſſunt facilè, & promptè acquirere, concedit: Quas ſibi poſſunt comparare abſque negotio, negat.

Dices 2. Non poteſt Creatura intellectualis deſumere ſpecies ab objecto materiali; niſi ſenſus habeat, & phantaſiam: Sed Angelus caret illis potentiis; Ergo ab objectis materialibus ſpecies non poteſt deſumere. Major probatur; Non poteſt virtus creata naturaliter tranſire de extremo ad extremum, niſi per medium, quod à natura inter utrumque conſtitutum eſt: Atqui ſi creatura intellectualis carens ſenſibus & phantaſia, deſumeret ſpeciem, & cognitionem ab objecto materiali, tale objectum tranſiret ab uno extremo in aliud, non tranſcundo per medium inter illa à natura conſtitutum. Probatur, eſſe imaginabile, ſive phantaſticum eſt medium à natura conſtitutum inter eſſe omnino ſenſibile, quod à ſenſibus corporeis percipitur, & eſſe intelligibile quod ab intellectu poteſt attingi: Atqui ſi creatura intellectualis carens ſenſibus, & phantaſia reciperet ſpecies ab objecto ſenſibili, jam ejuſmodi objectum tranſiret ab eſſe materiali, & ſenſibili quod habet in ſe, ad eſſe intelligibile, quod habet in intellectu Angelico non tranſeundo per eſſe medium, & phantaſticum: Ergo fieret tranſitus de

Digitized by Google

extremo ad extremum, abſque tranſitu per medium à natura conſtitutum.

Negat majorem Doctor, & minorem illius probationis diſtinguit: Eſſe imaginabile eſt medium inter ſenſibile, & intelligibile quantum ad intellectum humanum tranſeat; quantum ad Angelicum negat. Poteſt enim, inquit, contingere ut aliquid ſit medium reſpectu unius virtutis, non verò reſpectu alterius, v. g. poſſet eſſe aliquod calefactivum minoris virtutis, quod inducere non valeret octo gradus caloris in ſubjectum ſimul, & ſemel, & niſi priùs ſenſibiliter calefaciat ut unum, poſtea ut duo, ſicque gradus illi intermedii uſque ad octavum erunt veluti media reſpectu illius octavi producendi: Verùm poſſet dari aliud calefactivum tantæ virtutis, ut ſtatim ac applicaretur ſubjecto produceret octo illos gradus caloris, non efficiendo priùs ipſum ſenſibiliter calidum, ut duo vel ut tria, ſicque reſpectu illius duo vel tres gradus caloris non cenſebuntur eſſe medii: Ergo à pari, eſſe imaginabile, & phantaſticum, poteſt eſſe medium reſpectu intellectus humani, non verò Angelici.

Quod utique confirmat Doctor: Si enim imaginabile eſſet medium abſolutè tranſeundum ab eſſe ſenſibili ad eſſe intelligibile, vel eſſet tale medium ex natura ipſius objecti, vel ex natura potentiæ cognoſcentis. Primum dici nequit, alias nullus intellectus etiam divinus poſſet cognoſcere eſſe ſenſibile, niſi priùs haberet eſſe imaginativum. Si ſecundum dixeris, exinde etiam ſequitur, quòd Angelus nullo modo poterit intelligere res materiales, quippe cùm eſſe imaginabile, & phantaſticum non poſſit excipere. Adde quod etſi illud imaginabile ſit medium neceſſarium reſpectu potentiæ inferioris debilioris, quæ ſenſibus alligatur, non inde ſequitur quòd etiam debeat eſſe medium reſpectu potentiæ ſuperioris, & vegetioris à corporea concretione prorſus immunis.

Reponunt Thomiſtæ: Poſſe quidem percipi objectum ſenſibile abſque eo, quòd habeatur eſſe imaginativum, & phantaſticum, non poſſe verò immittere ſui ſpeciem in intellectum, niſi tranſeundo per imaginationem; Ex quo ſequitur, inquiunt, quòd ſicut poteſt intellectus divinus, & Angelicus ipſum objectum ſenſibile cognoſcere abſque eo quod immittat ejuſmodi ſpecies, ita poteſt perfectam de illo habere notitiam, abſque eo quòd priùs tale objectum habeat eſſe in aliqua imaginatione, vel phantaſia.

Contra; Objectum ſenſibile idcirco non poſſet immittere ſui ſpeciem immediatè in intellectum à corpore ſeparatum, quia nempè purè corporeum eſt, & materiale; nullum autem materiale recipi poteſt, nec attingi immediatè à ſpirituali: At hæc ratio nulla eſt, ſiquidem illud eſſe phantaſticum, & imaginabile reverà corporeum eſt; Eſt enim objectum phantaſiæ, & ſenſus communis reverà corporei, attamen percipitur immediatè ab intellectu humano, ſiquidem ad ejus intuitum intellectus agens cudit ſpecies intelligibiles; Quidni ergo pariter intellectus Angelicus attingere poſſet objecta corporea, & ad eorum intuitum ſpecies intelligibiles cudere? Idcirco autem intellectus humanus non poteſt immediatè verſari circa objecta externa, quia cùm ſit alligatus ſenſibus, nec poſſit niſi ab eis dependenter operari, inde non mirum ſi eſſe ſenſibile priùs debeat fieri imaginativum, & phantaſticum, quàm fiat intelligibile ab intellectu humano.

CONCLUSIO QUARTA.

Angelus poteſt ſeipſum cognoſcere per ſuam eſſentiam, & nulla mediante ſpecie intelligibili: Poſſet tamen ſeipſum per ſui ſpeciem, & abſtractivè cognoſcere. Ita Doctor diſt. 3. q. 8. n. 8.

Probatur 1. Omne agens actione immanente habens cauſam totalem alicujus effectus productivam poteſt ipſum producere cæteris quibuſcumque ſecluſis: Sed Angelus habet in ſe cauſam totalem ſuæ intellectionis, habendo ſolùm ſuum intellectum, & ſuam eſſentiam, ſecluſis quibuſcumque extrinſecis, & ſpeciebus: Ergo poteſt ſeipſum per ſuam eſſentiam intelligere. Major conſtat. Probatur minor: Qui habet intellectum nativa ſua activitate præditum, & objectum intelligibile ipſi intellectui in ratione objecti proportionatum, & unitum, reverà poteſt illud intelligere; Sed ita eſt de Angelo reſpectu cognitionis ſui; ipſius namque intellectus non minoris eſt activitatis reſpectu cognitionis ſui, quàm cæterorum; ipſius pariter eſſentia eſt actu intelligibilis, & intellectui proportionata, quippe ſunt ejuſdem ordinis gradu ſpiritualitatis, eſt etiam ipſi intimè unita, & approximata, nec ulla poteſt eſſe major unio

cu uſvis ſpeciei cum ipſo intellectu, quàm ſit unio ejuſdem eſſentiæ cum illo, ſunt enim idem realiter; ſpecies autem, & intellectus realiter invicem diſtinguuntur: Ergo, &c.

Deinde: Species impreſſa, in qua objectum tantùm continetur ſecundùm ſuum eſſe diminutum, ſeu intentionale, ſufficit cum intellectu ad producendam cognitionem objecti: Ergo multò magis ipſum objectum debitè applicatum, & proportionatum ſufficiet ad eandem formandam cognitionem: Sed eſſentia Angeli, ut diximus, eſt debitè proportionata intellectui ejuſdem: eſt enim in eodem ordine immaterialitatis cum eo, & conſequenter ſufficiet ad formandam cognitionem ipſius Angeli.

Denique: Si aliqua ratione eſſentia Angeli non poſſet eſſe ratio cognoſcendi ſeipſam, maximè quia eſt forma per ſe exiſtens, & non inhærens intellectui: Sed hujuſmodi per ſe exiſtentia, vel non inhærentia non obſtat: Ergo poteſt eſſe ratio cognoſcendi ſe in proprio intellectu. Major eſt nota: Minor probatur. Imprimis illa per ſe exiſtentia non obſtat, quia eſſentia divina eſt magis per ſe exiſtens, & tamen eſt ratio intelligendi in intellectu divino, & creato beato.

Inſuper, Ut aliqua forma, vel quid ſe habens ad modum formæ ſit principium operationis phyſicæ, non eſt neceſſe, quòd inhæreat: Calor enim, qui eſſet in ſubjecto ſolùm per aſſiſtentiam, tam expeditè poſſet illud calefacere, ac ſi ipſi inhæreret: Ergo à ſimili, ut aliquid ſit principium operationis in genere intelligibilium, non opus eſt, quòd intellectui inhæreat, ſed ſufficit, quòd ipſi objiciatur, & proportionetur, intiméque uniatur. *Tandem* omnes fatentur Angelum poſſe res ſibi intimè præſentes, & proportionatas cognoſcere abſque ulla ſpecie; Sed illæ res ſic cognitæ non poſſunt inhærere intellectui Angeli eas cognoſcentis: Ergo, ut aliquid ſit ratio cognoſcendi, non opus eſt, quòd intellectui inhæreat.

Dices 1. Id quod eſt ratio cognoſcendi debet ſubordinari intellectui: Sed eſſentia Angeli per ſe ſubordinari nequit ejus intellectui: Ergo nec per ſe ab eo cognoſci. Minor conſtat, quia ſubordinatio dicit dependentiam: Eſſentia autem Angeli ab ejus intellectu pendere nequit: Imò hic ab illa pendet tamquam proprietas, & facultas emanans ab illa eſſentia, quæ eſt fons, & radix omnium ſuarum proprietatum, & facultatum. Minor probatur. Principium *quo* ſubordinatur principio *quod*: ſed ratio cognoſcendi eſt principium *quo*, intellectus verò principium *quod*: Ergo illa huic debet ſubordinari.

Diſtinguo minorem: Quando ratio cognoſcendi eſt quid accidentale receptum in intellectu, & ab eo realiter diſtinctum, concedo: Quando eſt aliquid ſubſtantiale, & indiſtinctum realiter ab intellectu, nego; Divina eſſentia enim divino intellectui non ſubordinatur, licèt ſit ratio cognoſcendi ſeipſam, & alia omnia: Ergo à ſimili, eſſentia Angeli non debet intellectui ſui-ipſius ſubordinari, quia ab eo eſt realiter indiſtincta, & ejus fons, & origo.

Dices 2. Si Angelus ſe-ipſum agnoſceret per ſuam eſſentiam, ſequeretur, quòd ſemper eſſet in actu cognitionis ſui-ipſius, itaut non poſſet ab ea ceſſare: At conſequens videtur abſurdum, & contra modum agendi liberrimum Angelorum: Ergo, &c.

Nego ſequelam majoris: Quamquam enim Angelus ſuam ſubſtantiam ſemper debitè applicatam ſub ratione objecti præſentem habeat; poteſt tamen eam, ſi velit, non intueri; poterit ſiquidem ad voluntatis imperium à ſuæ ſubſtantiæ intuitu revocari Angelus, ut ad alia objecta propoſita ſeſe applicet, quemadmodum intellectus noſter ab uno objecto præſente avocatur ad alterius intuitum: Poterit etiam ceſſare ab ea cognitione per non applicationem, ſicut, v.g. contingit, quòd interdum oculos habeamus apertos, & objectum debitè præſens, & illuminatum, nec tamen illud videamus, eò quòd potentiæ, & facultates, tum ſenſitivæ, tum rationales aliunde occupentur, & detineantur.

Probatur ſecunda pars: Superior Angelus cognoſcere poteſt inferiorem per ipſius ſpeciem: Ergo pari modo inferior ille Angelus poterit ſe-ipſum cognoſcere. Antecedens patet; Norunt enim ſe invicem Angeli per ſpecies ſibi divinitùs inditas, ut fatentur omnes; Quamquam etiam ſeipſos noſſe poſſint immediatè per ſui præſentiam. Probatur conſequentia; Dum intellectus perfectior poteſt imperfectam habere cognitionem de objecto aliquo, intellectus minùs perfectus parem habere poterit: Ergo ſi ſuperior Angelus poſſit habere cognitionem abſtractivam (quæ eſt imperfectior intuitiva) de inferiori Angelo, quidni parem de ſeipſo poterit habere Angelus inferior?

Dein-

Deinde Angelus quilibet cognoſcibilis eſt, & intelligibilis per ſpeciem ab intellectu capace receptionis illius ſpeciei: Sed ipſius intellectus reverà capax eſt receptionis illius ſpeciei emittendæ à ſua ſubſtantia; imò ad eam recipiendam cæteris videtur aptior: Siquidem ipſi ſubſtantiæ emiſſivæ ſpeciei eſt intimior, ipſamque, & omnia, quæ ab ea profluunt, meliùs, quàm quilibet alter penetrat, & concipit: Ergo poteſt illam ſpeciem à ſe emiſſam excipere, ſubindeque ſeipſum abſtractivè cognoſcere.

Dices 3. Eſſentia Angeli neceſſariò jungitur cum ipſius exiſtentia: Ergo non poteſt cognoſci ſecundùm eſſentiam, quin cognoſcatur ut exiſtens: Sed non poteſt cognoſci per ſpeciem, ut exiſtens, niſi intuitivè: Ergo nullatenus Angelus cognoſcere poteſt ſe-ipſum abſtractivè.

Nego ſequelam majoris: Sicut enim dari poſſet ſpecies propria hominis, quæ repræſentaret ipſum, ut eſt animal, abſque eo, quòd ipſum repræſentet quatenus rationalis; quamquam animal, & rationale ſint duo gradus intimè uniti in homine: ità dari poſſet ſpecies repræſentativa ſubſtantiæ Angeli, abſque eo, quòd repræſentet gradum exiſtentiæ, maximè ſi Deus ſuum ſuſpendere velit concurſum, ne dum eſſentia ſuam ſpeciem emittit, exiſtentia pariter in ejuſmodi emiſſionem influat.

Inſtabis: Eo ipſo quo Angelus cognoſcit ſeipſum, ut eſt res talis ſingularis, debet cognoſcere ſe-ipſum, ut ipſe eſt: Ergo ſi eſt in ſe exiſtens, debet cognoſcere ſe-ipſum, ut exiſtentem, & conſequenter intuitivè. Probatur conſequentia, quia in re actu exiſtente, non diſtinguitur exiſtentia ab eſſentia ſingulari.

Diſtinguo antecedens: Ut in ſe eſt quoad naturam ſingularem, concedo: Ut in ſe eſt quoad reliqua omnia, quæ competunt ipſi, & non neceſſariò involvuntur in conceptu naturæ ſingularis talis. Nego antecedens, & conſequentiam, cum ſua probatione. Et ſanè mirum eſt, quòd nonnulli exiſtiment conceptum exiſtentiæ non eſſe diſtinctum in re exiſtente à conceptu naturæ ſingularis, cùm certum ſit nos de facto habere cognitionem de aliquo homine ſingulari, qui exiſtit; etiamſi non cognoſcamus an exiſtat, nec-ne: Adde quòd unus Angelus ſine dubio poſſet habere conceptum de alio Angelo ſingulari exiſtente ſaltem in abſentia magna, quin cognoſcat ipſum, ut exiſtentem formaliter.

Dices 3. Angelus per eamdem ſpeciem invariatam in actu primo, cognoſcit rem ſingularem exiſtere quando exiſtit, & non exiſtere, quando non exiſtit: Ergo quoties cognoſcit quidditativè alium Angelum, aut ſeipſum, neceſſariò cognoſcit intuitivè. Probatur antecedens: Nam eo ipſo, quo contemplatur rem ſingularem, & non videt ipſam exiſtentem, cognoſcit, quòd non exiſtit: Ergo per eamdem ſpeciem invariatam cognoſcit utrumque.

Reſpondet Poncius in Commentario ad 2. Scoti diſt. 3. qu. 8. Primò quidem negando conſequentiam: Quamvis enim poſſet per eamdem ſpeciem aliquam cognoſcere rem ſingularem exiſtentem, & non exiſtentem; non tamen hoc deberet verum eſſe de omni ſpecie, ſed de ſpecie ſufficienti ad cognitionem intuitivam; ut valeret autem conſequentia, deberet eſſe vèrum de omni ſpecie.

Reſpondet Secundò negando antecedens: Nam illa ſpecies, quæ nata eſt repræſentare rem ut ſingularem, & exiſtentem, ſemper determinabit, nec poteſt aliter rem illam repræſentare: quòd ſi habens talem ſpeciem contempletur illam rem quando non exiſtit, & non videat ipſam exiſtentem; non videbit ipſam ſic mediante illa ſpecie; ſed mediante alia, & non poterit cognoſcere, quòd non exiſtat cum certitudine, quia ſic poteſt diſcurrere: Hæc res poſſet eſſe reverà exiſtens, quamvis non cognoſcatur à me eſſe exiſtens. Imò quamvis eadem ſpecies, quæ repræſentaret rem exiſtentem, etiam repræſentare poſſet, quando non exiſteret: attamen etſi Angelus non videret eam exiſtere, inferre non poſſet, quòd ipſa res non exiſteret; dubitare namque poſſet videndo ipſam non exiſtere; quòd fortè vel à Deo alibi eſſet tranſlata, vel quòd ſibi denegaretur divinus concurſus ad illius rei exiſtentiam deprehendendam.

COROLLARIA.

EX *his collige* 1. Animam rationalem à corpore ſolutam, poſſe ſeipſam per ſuam etiam ſubſtantiam intelligere; quippe tunc cognoſcet modo Angelico, nec indigebit ſpeciebus acceptis à rebus ſenſibilibus, aut converſione ad phantaſmata: Se-

Secus autem eſt dum corpori alligatur; cùm enim ſit ipſius forma, nec poſſit quidpiam cognoſcere, niſi ſenſuum beneficio, inde ſit, quòd indigeat ſpecie quadam accidentali, qua ad ſui ipſius cognitionem moveatur per diſcurſum aſſequendam, removendo nempe à ſua ſubſtantia omnes rerum corporearum defectus, & ſe immortalem, ac immaterialem cognoſcendam.

Collige 2. Quòd quamquam Angelus ſeipſum per propriam ſuam ſubſtantiam agnoſcat, quæ omnino ſimilis eſt ſubſtantiæ alterius Angeli; nequit tamen alterum Angelum per intuitum ſuæ propriæ ſubſtantiæ, tamquam per ſpeciem, abſtractivè cognoſcere. Species enim eſt formalis, & perfecta ſimilitudo objecti: Subſtantia autem unius Angeli non perfectè aſſimilatur ſubſtantiæ alterius ſecundùm omnes omninò gradus. Quamquam enim eſſent ejuſdem ſpeciei, & ſolo numero diſcreparent; quilibet eorum habet characteres proprios, & gradus individuales, quos alter non obtinet, adeoque unus alterum perfectè referre non poteſt. *Adde quòd* ut unum objectum ſit ratio cognoſcendi alterius, debet illud continere, vel formaliter, vel eminenter: at neutro modo ſubſtantia Angeli alterum continet: Non quidem formaliter, quippe cùm habeant formas diſtinctas, & varios characteres perſonales: Nec etiam eminenter, hæc enim eminentialis continentia rerum ſecundùm earum entitatem, & perfectionem ſoli Deo congruit, ratione ſcilicet infinitæ ſuæ entitatis, & principii omnium entium.

Collige 3. Quòd cùm ſpecies rerum univerſalium, & præſtantiorum individuorum Angelis à Deo conceſſæ fuerint: Conſequens eſt illas ab ipſorum ſubſtantia non emanare; Species enim cùm ſint ſemen objecti; vel ab ipſo objecto, vel eo deficiente, à rerum omnium Opifice produci debent. *Deinde* qua ratione ab eſſentia Angeli emanarent aliquarum rerum ſpecies, emanarent quoque ſpecies cæterarum, etiam poſſibilium, adeoque infinitarum. *Denique* pari ratione dici poſſet, quòd ab eſſentia Angeli emanarent ipſæmet rerum cognitiones.

Collige denique. Quòd etſi ſpecies illæ divinitùs fuerint inditæ, non propterea tamen cenſeri debent ſupernaturales quantùm ad ſubſtantiam; ſed tantùm quoad modum acquiſitionis, non ſecus, ac fuit ſcientia primis parentibus, & Salomoni à Deo conceſſa; Illæ namque ſpecies fuerunt omnino ſimiles eis, quas ipſi Angeli comparare potuiſſent ad præſentiam objectorum, ſi aliunde ſibi inditas non habuiſſent; Nec fuerunt ultra ſortem, & exigentiam naturalem ipſius Angeli, quippe cùm eorum nativa virtus cognoſcendi id ex ſe naturaliter exigat, quod conducere poteſt ad ſuam naturalem perfectionem: Species autem illæ ita conſetunt, adeoque non debent cenſeri præternaturales.

QUÆSTIO TERTIA.

Quodnam ſit objectum cognitionis Angelicæ.

Suppono 1. Tamquam certum Angelum plura cognoſcere naturaliter, putà ſeipſum, alios Angelos, & objecta quæque corporea ſive per ſe, ſive per ſui ſpecies Angelicum intellectum ad ſui cognitionem moventia, imò & Deum ipſum, cognitione nedum abſtractiva, quæ ſit per diſcurſum, quaque nedum Dei exiſtentia ſed etiam ejus divinæ præcellentiæ ex rebus creatis colliguntur ab omnibus, ſubindeque longè perfectiori modo colligi poſſunt ab Angelis: ſed etiam ea cognitione abſtractiva, quæ fieret per ſpeciem divinæ eſſentiæ repræſentativam: Nam, inquit Doctor in 2. diſt. 3. quæſt. 9. n. 7. talem ſpeciem re-
præſentantem eſſentiam divinam intelle- „
ctui Angelico, non videtur inconveniens „
ponere intellectui Angeli inditam eſſe „
à principio: Ita quòd licèt ipſa non „
ſit naturalis intellectui hoc modo, quòd „
iſte intellectus poſſit ex naturalibus ſuis „
eam acquirere: Neque etiam, quòd poſ- „
ſit eam habere ex actione alicujus objecti „
agentis naturaliter, quia non poteſt eam „
habere præſentialitate alicujus objecti fi- „
niti moventis, niſi eſſentiæ divinæ tantùm, „
quæ nihil aliud à ſe cauſat naturali cauſa- „
tione: Tamen ſicut perfectiones datę An- „
gelo in ſua prima creatione, licèt non „
neceſſariò ſequantur naturam ejus, di- „
cerentur naturales, diſtinguendo con- „
tra merè ſupernaturales, ſcilicet gra- „
tiæ, & gloriæ: Ita iſta perfectio data „
intellectui Angelico, qua eſſentia divina „
eſſet ei præſens diſtinctè, licèt abſtracti- „
vè, poteſt dici naturalis, & ad cognitio- „
nem naturalem Angeli pertinere: Ita „
quòd

„ quòd quicquid cognoſcit Angelus de „ Deo, virtute hujus ſpeciei, aliquo mo- „ do cognoſcit naturaliter, & aliquo mo- „ do non naturaliter ; naturaliter, in „ quantum iſta non eſt principium actus „ gratuiti, nec glorioſi ; non naturaliter „ autem quantum, quòd ad iſtam non „ poſſet pertingere ex naturalibus, neque „ aliqua actione naturali. Hoc eſt, illa ſpecies diſtinctè repræſentativa divinæ eſſentiæ, quam eſſe poſſibilem demonſtravimus agendo de viſione beatifica ſectione 2. quæſt. 1. eſſet naturalis, quantùm ad ſubſtantiam, quippe non eſſet ejuſdem ordinis cum qualitatibus, quæ ſunt ordinis gratiæ, vel gloriæ; Eſſet autem ſupernaturalis quantum ad modum, quia nec ab intellectu exigeretur naturaliter tamquam perfectio ipſius naturali complemento debita, nec poſſet ab eo propriis viribus obtineri.

Hanc autem ſpeciem Angelo fuiſſe inditam à primordio ſuæ formationis ſibi perſuadet Doctor hiſce rationibus. 1. Quia naturalis fœlicitas Angeli præſtantior fuit, quàm extiterit nativa hominis fœlicitas: Sed veriſimile eſt hominem ante peccatum habuiſſe naturalem Dei notitiam aliqualiter diſtinctam: Ergo Angelus perfectiorem, nempe quidditativam habere debuit. 2. Talis ſpecies poſſibilis non excedit capacitatem naturalem receptivam ipſius Angeli, ſumméque confert ad ejus perfectionem, quæ maximè ex veritatis cognitione integratur, ſubindeque præſtantior eſt, quæ colligitur ex veritate præſtantiſſima, qualis eſt diſtincta Dei cognitio. 3. S. Aug. lib. 4. de Gen. ad litteram cap. 21. tribuit Angelis omnibus ante lapſum cognitionem matutinam rerum creatarum in Verbo præter cognitionem veſpertinam earumdem rerum in ſeipſa: Illa autem cognitio rerum in verbo, vel fuit cum cognitione Dei intuitiva, vel cum abſtractiva, & per ſpeciem: Primum dici nequit, alioquin etiam dæmones intuitivam Dei cognitionem habuiſſent, ſicque fuiſſent reverà beati, maximè in ſententia Thomiſtarum, qui formalem beatitudinem in viſione beatifica conſtituunt. Hoc autem nullus Theologorum admittit, adeoque neceſſum eſt fateri cognitionem illam rerum in Verbo extitiſſe ſimul cum cognitione abſtractiva Dei per ſpeciem. *Inſuper* ex illo actu cognitionis potuit remanere notitia habitualis, & ſpecies ipſius memoriam cauſans, qualem habuit S. Paulus dum recordabatur eorum, quæ ad tertium Cœlum raptus audiverat & viderat.

Hic itaque ſolùm inquirimus, an Angelus naturæ viribus cognoſcere poſſit Deum, ut Authorem naturæ, & gratiæ, nec-non & ea, quæ intra utrumque ordinem continentur, ſeu quæ ſupernaturalia ſunt tam quoad ſubſtantiam, v. g. gratia, lumen gloriæ, &c. quàm quoad modum, v. gr. reſurrectio mortuorum, aquæ in vinum mutatio, &c.

Suppono 2. Futura contingentia eſſe triplicis generis: Quædam enim neceſſariò proveniunt ex cauſis naturalibus, nec ullo modo pendent à libero arbitrio, ut motus corporum cæleſtium, & curſus aſtrorum, imò etiam omnes eventus naturales, qui in his inferioribus fiunt, ſive à Cœlorum influxu, ſive ab aliis cauſis inferioribus naturalibus, ubi nullo modo liberum intercedit arbitrium. Alia ſunt futura, quæ non neceſſariò, ſed ut plurimùm ex ſuis cauſis ſequuntur abſque ullo etiam liberi arbitrii interventu, ut ſanitas ex tali medicina. Alia denique futura ſunt, quæ omnino contingenter, & à cauſis liberis fiunt, aut eveniunt. *Certum* eſt autem Angelos naturaliter cognoſcere neceſſaria, quæ continentur in cauſis naturaliter ad eorum productionem determinatis, atque de lege ordinaria à Deo rerum omnium Opifice non impediendis. Habent enim Angeli univerſalem, & mirabilem cauſarum naturalium ſcientiam, & conſequenter effectuum ex illis naturaliter, & neceſſariò provenientium. *Certum* pariter Angelos poſſe futura contingentia, & libera, id eſt à cauſis contingentibus, & liberis provenientia percipere cognitione quadam conjecturali, & aliquibus indiciis; idque quatuor modis, ut ex S. Auguſtino lib. 5. de Gen. ad literam de Dæmonibus docet Seraphicus Doctor in 2. part. art. 2. qu. 3. videlicet: Vel ingenii acrimonia, aut multa experientia, aut doloſa cautela, aut aliena doctrina: Senſus „ acrimonia, ut quando vident diligenter „ ac conſiderant ad quid inclinetur affectio „ noſtra, vel quæ ſint inducentia, vel retrahentia. Experientia temporum, quia „ ex talibus vidant accidere talia. Doloſa cautela quando proponit aliquid factum, & prædicit, quòd aliquid ſit facturus. Aliena doctrina, quando juſto Dei „ judicio permittitur addiſcere ab Angelis. „

Suppo-

Suppono 3. Maximam apud Theologos verſari difficultatem, an Angeli naturaliter cognoſcere poſſint ſecreta cordium, ſeu affectus, & cogitationes, vel ab hominibus, vel ab aliis Angelis liberè elicitas. Quamquam enim conſentiant omnes contra Durandum, illos internos, & liberos affectus, non ſolùm futuros, ſed etiam præſentes reverà Angelis de facto occultari, & ſoli Deo patere; quippe qui hanc notitiam ſibi ſoli reſervavit; tamen varias ſcinduntur in partes quantum ad virtutem, & activitatem naturalem intellectus Angelici; an videlicet ex ſe ſufficienti virtute polleat, qua poſſit hos liberos affectus, haſque internas cogitationes deprehendere. Id communiter negant omnes Thomiſtæ. Affirmant verò Doctoris ſubtilis Diſcipuli cum ipſo in 2.diſt.9.nu.27. & in Reportatis diſt.10. Obſervandum autem cum Seraph. Doctore in 2.diſt.2. parte 2.qu. 6. ex S.Auguſtino lib. 12. de Geneſi ad litteram cap.17. „Quòd ſicut ſubſtantiæ corporales habent aliqua velamenta, quibus ſe alienis aſpectibus occultant, ſic & habent ſubſtantiæ ſpirituales ſuo modo. Quod quidem obſtaculum non debet intelligi per interpoſitionem alicujus naturæ opacæ, ſicut eſt in viſu noſtro corporeo, vel obſcurè, vel minùs clarè; ſed abſcondere in eis, idem eſt, quòd nolle manifeſtare. Et licèt non ſint ibi diverſitates plicarum ex compoſitione diverſarum naturarum, ſunt tamen in anima gradus potentiarum, & ſtatuum ſecundùm quos quædam dicuntur eſſe animæ magis intima, utpote, quæ reſpiciunt potentias ſuperiores, & ſimpliciores, ſive puriores, ſecundùm quas anima magis in ſe colligitur, & ei quod ſummè unum eſt unitur, & ſimplificatur; & penès has minimè reſidet conſcientiæ ſecretum. Inde ſupra intulit, quòd nulla creatura, nec humana, nec Angelica poteſt conſcientiæ humanæ noſſe ſecreta, niſi per ſigna, & conjecturas, vel niſi illa noverit Dei revelatione, aut hominis denuntiatione. Et quoniam pauca ſunt ita ſecreta, quin prodeant in opera exteriora, vel appareant per ſigna exteriora faciei, vel per ſigna cordis, quod movetur diverſimodè ſecundùm diverſitatem actionum: Hinc eſt, quòd multæ cogitationes, & affectiones noſtræ deprehendi poſſunt à malignis ſpiritibus, niſi arceantur Dei virtute; Hæc autem cognitio potiùs eſt conjecturæ, quàm certæ ſcientiæ."

His itaque ſic prælibatis: *Primò*, determinandum eſt, an Angeli virtute naturali cognoſcere poſſint, quæ ſupernaturalia ſunt quantùm ad entitatem, & quantùm ad modum. *Secundò*, utrùm futura contingentia à cauſis liberis omnino pendentia, certò poſſint apprehendere. *Tertiò*, an cogitationes internas, & affectus liberos cùm Angelorum, tum hominum, non ſolùm ex conjectura, ſed etiam ex certa ſcientia noſſe queant.

CONCLUSIO PRIMA.

Angelus res in entitate ſupernaturales, & quæ verè ſunt intra ordinem gratiæ, & gloriæ, cognoſcere non poteſt viribus naturæ: Benè verò eas, quæ ſupernaturales ſunt tantùm penes modum. Hæc eſt receptiſſima apud Theologos quantùm ad utramque partem: quarum probatur prima ex illo primæ ad Corinth. 2. *Quis hominum ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? ita, & quæ Dei ſunt nemo cognovit niſi Spiritus Dei*; Quaſi diceret, quæ ex ſola Dei, & libera voluntate pendent, nullus niſi illo tribuente cognoſcit: Itaque ſubinde hæc Apoſtolus addit, *Nos autem non Spiritum hujus mundi accepimus; ſed Spiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis*. Ubi Spiritum mundi rectè Theodoretus interpretari videtur de creato Spiritu. Hoc enim Apoſtoli propoſitum eſt, nempe Chriſtianæ fidei myſteria nullam creatarum rerum intelligentiam etiam Angelorum potuiſſe conſequi, ſed ſolo Dei revelante Spiritu fuiſſe cognita. Deinde ſpiritum mundi Dei ſpiritui opponit ex adverſo. Quam in rem faciunt Ambroſii verba in commentario ad eum locum, *Senſum Dei nemo novit, niſi qui de Deo eſt Spiritus Dei. Inferiora enim non poſſunt ſuperiorum ſcire conſilium, neque creatura Conditoris ſui dignoſcere voluntatem*.

Probari pariter poteſt ex illo ad Epheſios 3. ubi idem Apoſtolus ait, *Sibi datam hanc eſſe gratiam, uti illuminaret* (ideſt inſtrueret, & doceret) *quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſæculo in Deo, qui omnia creavit, ut innoteſcat Principatibus, & Poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiformis Sapientia Dei*: Quæ enarrans S. Chryſoſtomus copioſè demonſtrat, ab Apoſtolis

ar-

arcana illa detegentibus illuſtratos eſſe Principatus, & Poteſtates, hoc eſt ſupremos Angelorum ordines, & quæ hactenus ignorabant hoc ab illis didiciſſe. Id autem potiſſimùm verum fuit de cognitione myſterii Incarnationis, ut disertè expendit Gregorius Nyſſenus hom.8. in Cant. *Etenim*, inquit, *hactenus ſimplicem, & uniuſmodi poteſtatem Dei, & efficientiam intelligebant Angeli, qui una, & ſimplici Dei voluntate, ac ſolo verbo omnem illam conditarum rerum varietatem extitiſſe viderant. Varium autem illud, & multiplex genus Sapientiæ, quod ex contrariis rebus invicem nexis, aptiſque conſtat, per Eccleſiam manifeſtè cognoverant: Quemadmodum Verbum caro factum eſt, utpote quod vita cum morte miſcetur; quomodo livore ſuo noſtra vulnera ſanat, quomodo crucis infirmitate vires hoſtis evertit: quemadmodum id quod aſpectabile non eſt, in carne manifeſtatur, ut qui captivos redimit, idem ille, qui emptor eſt, & pretium; tum quemadmodum mortem ſic obiit, ut à vita non recederet.*

Favet etiam Anſelmus in Commentariis ad Epiſtolam Pauli, ubi ait, *Per Eccleſiam profeciſſe in cognitione hujus ſapientiæ etiam Angelicos Spiritus aſſerit; quia dum eam Chriſtus vel per ſe, vel per Apoſtolos inſtitueret, plurima ſecreta didicerunt Angeli, quæ ignorabant.*

Mirandum quid magis loquitur Ambroſius lib.4. de init. cap.7. dum ait, *Dubitaverunt etiam Angeli cùm reſurgeret Chriſtus, dubitaverunt Poteſtates cœlorum videntes, quòd caro in Cœlum aſcenderet; denique dicebant, Quis eſt iſte Rex gloriæ? & cùm alii dicerent Tollite portas &c. alii dubitabant dicentes, Quis eſt ille Rex gloriæ? &c.*

Verùm minimè induci poſſum, ut credam Angelis tunc temporis incognitum fuiſſe Incarnationis myſterium; nam ipſemet S.Paulus ad Hebr.1. ſcribit, *Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ dicit, & adorent omnes Angeli Dei:* Eo itaque momento quo in terram, id eſt, in carnis conſortium inductus eſt Filius, hunc Pater Angelis ſuis propoſuit adorandum. *Deinde* non ſolùm Gabriel naſciturum illum Dei, ac Virginis Filium nuntiat, ſed etiam cæteri natum eumdem poſtea frequentia, & feſtis acclamationibus celebrarunt apud Lucam, ac Paſtoribus ortum illius indicarunt: *Quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus, in Civitate David. Denique* multò antequam carnem aſſumeret, Angelis cognitum eſſe perſuadet iſta ratio, quòd cùm Prophetæ Deum, hominemque venturum eſſe prædixerint velut Iſaias, non ſit credibile hoc Angelos latuiſſe, qui cœleſtium vaticinationum Adminiſtri ferè atque Interpretes erant.

Quæ quamquam de ſanctiſſimis Spiritibus vera ſint, veriſimiliùs tamen apparet hoc myſterium Incarnationis Dæmonem latuiſſe: Id namque apertè declarat S. Auguſt. de Civit. Dei cap.21. ubi de Angelorum, ac Dæmonum ſcientia, ejuſque diſcrimine loquens: *Tantum*, inquit, *eis innotuit, quantum voluit: Tantum autem voluit, quantum oportuit: ſed ſic innotuit, non ſicut Angelis ſanctis, qui ejus ſecundùm id quod Dei Verbum eſt, participata æternitate perfruuntur; ſed ſicut eis terrendis innoteſcendum fuit, nimirum per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta, & occultiſſimæ ſigna præſentiæ, quæ Angelicis ſenſibus etiam malignorum ſpirituum potiùs, quàm infirmitati hominum poſſent eſſe conſpicua. Denique quando ea paululum ſupprimenda judicavit, & aliquando altiùs latuit, dubitavit de illo Dæmonum Princeps, eumque tentavit, an Chriſtus eſſet, &c.*

Huic veritati ſuffragatur, quod ſcribit Apoſtolus 1. ad Cor.2. cùm de incarnata Sapientia ait, *Quam nemo Principum hujus ſæculi cognovit. Si enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent:* Principes enim ſæculi, Dæmones intelligunt plurimi Patres, maximè verò S.Leo, ſerm. de Paſſione, ubi de Chriſto Domino ita ſcribit, *Qui ut humanum genus vinculis mortiferæ prævaricationis abſolveret, & ſævienti Diabolo potentiam ſuæ majeſtatis occuluit, & humilitatem noſtræ infirmitatis objecit. Si enim crudelis, & ſuperbus inimicus conſilium miſericordiæ Dei noſſe potuiſſet; Judæorum animos manſuetudine potiùs temperare, quàm injuſtis odiis ſtatuiſſet accendere: ne omnium captivorum amitteret ſervitutem, dum nihil ſibi debentis perſequitur libertatem.*

Hoc ipſum probat ratio Theologica, 1. Quidem Angelus id ſolùm noſſe poteſt, quod ſuæ virtuti naturali proportionatum eſt: At myſteria gratiæ non ſunt proportionata activitati naturali intellectus Angelici, quippe cùm ſint altioris, & ſuperioris ordinis, nec aliunde dicantur ſupernaturalia, quàm quia omnimodè excedunt vires agentis naturalis. *Deinde* cùm myſteria omnia ex me-

ta Dei voluntate pendeant, cognoſci nequeunt per eorum ſpecies nativas, nec per aliquid, quod habeat cum eis connexionem: Species enim illas, vel à rebus ipſis exciperet intellectus Angelicus, vel à Deo ſibi divinitùs inſundente: Non primum, cùm enim res illæ ſint inferioris ordinis, ad quem ſeſe applicare non poteſt nativa Angelorum virtus; multò minùs poterit ab eis ſpecies mutuari. Si ſecundum: Ergo illas ſpecies non poſſunt naturaliter ſibi vendicare, adeoque nec illa myſteria naturæ viribus cognoſcere.

Dices 1. Dæmones reverà cognoverunt Incarnationem Verbi, non per revelationem, nec per ſpeciem ſibi divinitus inditam: Ergo, &c.

Reſpondent ſacri Interpretes illos adulatoriè loquutos fuiſſe, ut veritatem elicerent, an eſſet Dei Filius, & Meſſias in mundum miſſus, nec-ne; non tamen inde ſequi illos viribus naturalibus cognoviſſe Incarnationis myſterium.

Dices 2. Ens creatum non excedit activitatem intellectus Angelici; atqui entia illa ſupernaturalia ſunt creata: Ergo, &c.

Diſtinguo majorem: Non excedit activitatem intellectus Angelici ſub quacumque ratione conſideratum, nego; ſub aliqua, concedo: Eſt enim terminus, & objectum facultatis intellectivæ, quatenus ens eſt limitatum, & finitum, & ſub hac ratione proportionatum cuicumque intellectui creato, & limitato, non verò quantùm ad gradum ſupernaturalitatis, penes quem excedit virtutem, & activitatem ejuſdem facultatis, ac proinde non mirum ſi non poſſit ab ea attingi.

Patet etiam ſecunda pars: Nempe quòd ſupernaturalia quantùm ad modum non excedant vim naturalem intellectus Angelici. Quæ reverà ſunt intra ordinem rerum naturalium, poſſunt ab intellectu Angelico facilè percipi: ſed quæ tantùm ſupernaturalia ſunt penes modum, ſecundùm ſuam entitatem reverà ſunt intra ordinem naturalem rerum ut conſtat: Ergo &c. Nec refert quod habeant gradum, & modum ſupernaturalitatis: Cum enim Angelus perſpectam habeat omnipotentiam divinam, noveritque Deum plura poſſe, quæ cauſarum naturalium activitatem omnimodè ſuperant, nullo modo entitatem naturalem effectus producti cognoſcendo, etiam modum ſupernaturalem illius productionis ſaltem argui-tivè cognoſcere poterit. Videndo namque hominem, qui priùs cæcus extiterat, nunc donari viſu; non ſolùm hunc viſum reſtitutum intelligere poterit, quippe cùm viſus ille ſecundùm ſuam entitatem ſit purè naturalis; verùm etiam poterit judicare eum divinitùs eſſe reſtitutum; ſiquidem perſpicaciùs novit Angelus, quàm Philoſophi, à privatione ad habitum non dari regreſſum naturę viribus: adeoque neceſſum fuit, ut homo ille oculis orbatus eos donante virtute ſupernaturali receperit. Hac ratione poterit Angelus noſſe naturaliter Chriſti Domini humanitatem carere propria ſubſiſtentia, & accidentia Euchariſtica privari inhæſione, & Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus modo indiviſibili. Hęc enim quantùm ad entitatem naturalia ſunt, licèt fiant modo ſupernaturali.

Dices: Si poſſit Angelus detegere Chriſti Domini humanitatem propria ſubſiſtentia ſpoliari; poterit etiam cognoſcere eam ſubſiſtere divina, quod eſt præternaturale quantùm ad ſubſtantiam; ſed hoc eſt contra primam partem: Ego oportet alterutra ſit falſa.

Nego ſequelam majoris: Cùm enim Deus conſervare poſſit ſubſtantiam omni ſubſiſtentia, ut volunt Aliqui, ſpoliatam, cùmque ſaltem ſuſpendere poſſit ſuum concurſum, ne Angelus videndo humanitatem videat etiam ejus ſubſiſtentiam ab ea realiter diſtinctam, ſi contingat Angelum videre Chriſti Domini humanitatem propria ſpoliatam ſubſiſtentia, exinde colligere non poteſt eam ſubſiſtere divina, quippe dubitare poterit num ſibi Deus ſuum deneget concurſum, ne videndo humanitatem videat pariter ſubſiſtentiam.

CONCLUSIO SECUNDA.

A*ngeli de facto non cognoſcunt ſecreta cordium: Poſſent tamen ea percipere niſi Deus prohiberet.*

Probatur prima pars illis omnibus Scripturæ textibus, quibus ſecretorum cordis notitia ſoli Deo reſervari ſignificatur, ſic 3. Regum 8. *Tu ſolus noſti cor omnium filiorum hominum*: Et 2. Paralip. 6. *Redde unicuique ſecundùm vias ſuas, quas noſti eum habere in corde ſuo; tu enim ſolus noſti corda filiorum hominum*, ait Salomon Deo: Et Jerem. 17. *Pravum eſt cor hominis, & inſcrutabile; quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes*. Quæ interrogatio ejuſ-

ejuſque reſponſio videtur cuilibet alteri, præterquam ſoli Deo, negare notitiam cordis humani, & ejus agnoſcendi difficultatem, non in Dei placitum, ſed in ipſammet Dei naturam refundere.

Hanc ipſam veritatem præter Scripturarum teſtimonia, etiam SS. Patres nos docent, imprimis Origenes Homilia 7. in Geneſim, ubi negat Angelos propoſitum mentis noſtræ cognoſcere; *Verbi cauſa*, inquit, *propoſitum habeo martyrium, non ex hoc dicere ad me Angelus poterit, quia* nunc cognovi, quòd tu times Deum. *Deo enim ſoli cognitum eſt propoſitum mentis: Si verò acceſſero ad agones, protulero bonam confeſſionem, quæ inferuntur conſtanter cuncta ſuſcepero, tunc poteſt dicere Angelus velut confirmans me, & corroborans*; nunc cognovi, quòd tu times Deum.

Subſcribit Hilarius in Pſalmum 139. *Cogitationes cordis*, inquit, *noſſe non noſtrum eſt, ſed ei de quo dictum eſt*, ſcrutans corda, & renes Deus: *ejus quoque qui dixit*, ſciens cogitationes eorum, quid cogitatis mala in cordibus veſtris? *Ille occultos omnes malignorum cordium ſenſus penetrabili, atque pervio aditu obeunte natura virtutis ſuæ contuetur*.

Hoc ipſum ſuadent alii S. Patres, dum probant Chriſtum fuiſſe verum Deum ex eo quòd internas mentis cogitationes cognoverit: Si autem cognoſcere ſecreta cordium non eſſet actio Deo propria, & alteri quàm Deo conveniret, non benè ex ea inferretur Chriſtum eſſe Deum: Ergo cognoſcere ſecreta cordium eſt actio Deo propria, quæ nulli creaturæ humanæ, vel Angelicæ competit. Probatur major ex Joann. 2. ubi dicitur, quòd Chriſtus non credebat ſemetipſum aliquibus, qui in ipſum ſe credere profitebantur, quia eorum corda à ſe aliena eſſe cognoſcebat. Ex quo infert Evangeliſta indicans Chriſti divinitatem; *Opus ei non erat, ut quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine*: Ad quæ Cyrillus 2. in Joann. *Hæc quoque dignitas*, inquit, *uti & cæteræ quæ ſunt in Chriſto, Deo competit; nec ineſt ulli rei creatæ. Soli enim vero Deo ipſam tribuit Pſalmiſta dicens: Qui finxit ſigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum*. Hinc Ambroſius in caput 5. Lucæ; *Dominus*, inquit, *ſalvos volens facere peccatores, & occultorum cognitione Deum ſe eſſe demonſtrat*. Quibus ſubſcribit S. Chryſologus ſerm. 5. ubi Phariſæum alloquens cujus cogitationem Chriſtus detexerat Lucæ 7. *Cape*, inquit, *ejus Divinitatis inſignia, audi eum pectoris tui penetraſſe ſecretum: aſpice eum ad cogitationum tuarum latebras perveniſſe. Intellige eum cordis tui tacita nudare conſilia*. Et ſerm. 94. *Dum Phariſæi cordis patefecit arcanum, ſeipſum fuiſſe totius Prophetiæ demonſtrat Auctorem*.

Quibus omnibus conſtat reverà Angelis negare ſecretorum cordis cognitionem, quippe ſoli Deo propriam.

Dices 1. Nonnulli etiam SS. Patres affirmant Angelos ſuos invicem affectus naturaliter noſſe, nec-non & hominum cogitationes. Sic Philippus Presbyter in commentariis ad librum Job, exiſtimaſſe videtur Angelos intimas ſuas cogitationes, & affectus invicem cognoſcere. *Non enim*, inquit, *quidquam affectuum ſuorum ab invicem latere Spiritus poſſunt. Simplices enim creaturæ nullum habentes quaſi obſtaculum corpulentiæ, perſpicuæ ſibi ſunt*. Ita pariter ſentire videtur S. Gregorius lib. 18. moralium cap. 27. *In beatitudine reſurgentium*, inquit, *perſpicabilis alteri ſicut ipſe ſibi; & cùm unuſquiſque intellectus attenditur, ſimul conſcientia penetratur*. Unde concludit, *Civitatem Beatorum allegoricè vocari vitrum mundum*. Et immediatè poſt ſubjicit: *Nunc autem corda noſtra quamdiu in hac vita ſumus, quia ab altero in alterum videri non poſſunt, ſed intra lutea vaſcula concluduntur*. Subſcribit etiam Beda libro 2. in Job. c. 7. ubi ait: *Non enim quidquam affectuum ſuorum ad invicem latere ſpiritus poteſt; Simplices enim creaturæ nullum habentes, quaſi obſtaculum corpulentum, perſpicuæ ſibi ſunt*.

Reſp. 1. SS. Patres intelligendos eſſe vel de cognitione conjecturali, quam habere poſſunt Angeli, maximè ex hominibus per quamdam corporis eorum concitationem, qualiter S. Auguſt. lib. de divinatione Dæmonum, aliquando dixerat, *Angelus hominum diſpoſitiones non ſolùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas, cùm ſigna quædam exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſcere*. Quod deinde retractavit 2. Retract. cap. 30. *Rem*, inquit, *dixi occultiſſimam audaciore aſſeveratione, quàm debui; nam pervenire iſta ad notitiam Dæmonum, per nonnulla etiam experimenta compertum eſt: Sed utrùm ſigna quædam dentur ex corpore cogitantium, illis ſenſibilia, nos autem latentia; an alia vi, & ea ſpiritali iſta cognoſcant; aut difficillimè poteſt ab hominibus, aut omnino non poteſt inveniri*.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondeo 2. SS. Patres laudatos ſolùm velle, quòd Angeli non impediantur propter membrorum corpulentiam, ſicut homines, ne alter alterius mentem penetrent.

Objicies 2. Experientia conſtat, quòd Angeli etiam mali plerumque cognoſcant, & prodant cogitationes internas, & ſecreta cordium. Nam Magi, & Energumeni aperiunt interdum quid homines inter ſe deliberaverint, aut cogitaverint; ut de Alberico quodam Mago teſtatur S. Auguſt. lib. 1. contra Academicos cap. 6. Alia etiam refert Delrio libr. 4. diſquiſitionum magicarum cap. 2. quæſt. 2.

Reſpondeo: Dæmones hæc quidem cognoſcere, & aperire ex conjectura propter concitationem quam vident in corpore; vel ex eo quòd illi interni affectus mentis, & cordis repræſententur in phantaſmate, aut in appetitu ſenſitivo propter motus internos concitato; Namut 2. ſuppoſitione obſervatum eſt ex S. Bonaventura, poſſunt Dæmones quatuor modis res abditas, & occultas detegere, vel ut addit ibidem: Dico quòd nulla creatura, „ nec humana, nec Angelica poteſt con„ ſcientiæ humanæ noſſe ſecreta, niſi per „ ſigna, vel conjecturas, vel niſi noverit „ Dei revelatione, aut hominis denuntia„ tione. Et quoniam pauca ſunt ita ſe„ creta, quin prodeant in opera exterio„ ra, vel appareant per ſigna exteriora „ faciei, vel per ſigna cordis, quod mo„ vetur diverſimodè ſecundùm diverſita„ tem affectionum: Hinc eſt quòd multæ „ cogitationes, & affectiones noſtræ de„ prehendi poſſunt à malignis ſpiritibus, „ niſi arceantur Dei virtute; Hæc autem „ cognitio potiùs eſt conjecturæ, quàm „ certæ ſcientiæ.

Probatur ſecunda pars: Nempe quòd Angelus poſſet virtute naturali detegere ſecreta cordium, niſi Deus præpediret, ut aſſerere videtur Doctor in 3. diſt. 9. qu. 9. num. 27. & in diſt. 10. qu. 8. Omne objectum actu intelligibile, & proportionatum, ac ſufficienter præſens intellectui Angelico, poteſt ab eo naturaliter percipi: Sed ſecreta cordium, & affectus mentis ſunt ejuſmodi: Ergo, &c. Major eſt evidens: Minor probatur. Illud eſt actu intelligibile, & proportionatum intellectui Angelico, quod reverà eſt exiſtens, omne enim ens reale eſt actu intelligibile, quodque continetur intra ordinem naturalem: ſed illi mentis affectus, ac ſecreta cordium ſupponuntur actu exiſtere: Sunt etiam intra ordinem naturalem, non enim ſunt ſupernaturales actus, ut ſupponitur, adeoque proportionantur intellectui Angelico.

Reponunt Aliqui illos affectus mentis eſſe quidem naturaliter cognoſcibiles ab intellectu Angelico, niſi per voluntatem alterius Angeli tales affectus habentis occultarentur: Cùm autem uniuſcujuſque Angeli voluntas ſit libera, & domina ſuarum actionum, eos poteſt pro libito occultare, vel manifeſtare: adeoque non poſſet alter Angelus detegere quacumque virtute naturali, niſi conſentiat Alius.

Contra, inquit Doctor, non eſt potior ratio, cur Angelus poſſet per volitionem ſuam occultare mentis affectum, & cogitationem internam, quàm eſſentiam: ſed efficere nequit ut alter Angelus ſuam eſſentiam non videat: Ergò nec impediet quominùs videat ſuos affectus. Major eſt evidens: Illi namque affectus tam reales ſunt, quàm eſſentia, ſubindeque ſunt æquè intelligibiles. *Deinde*, Illa volitio per quam diceretur occultare ſuos affectus, eſt etiam ens naturale, & actualiter intelligibile, adeoque vel pateret ſimul cum eo, quod occultare dicitur, vel deberet occultari per alteram volitionem, & illa rurſus per aliam, & ſic fieret proceſſus in infinitum.

Reponunt 2. Thomiſtæ intellectum Angelicum poſſe quidem naturaliter attingere omnem entitatem naturalem ſpectantem ad ordinem phyſicum, non verò eam, quæ ſpectat ad ordinem moralem. Actus autem liberi, inquiunt, pertinent ad ordinem moralem, non autem ad ordinem phyſicum; adeoque non mirum ſi ab intellectu Angelico non poſſint naturaliter percipi. In tantum enim, inquiunt, Intellectus Angelicus poteſt aliquod objectum percipere, in quantum eſt pars Univerſi; ea autem quæ ad lineam moralem, & liberam pertinent, non ſunt partes Univerſi, ſicque non ſunt intra objectum proportionatum intellectus Angelici.

Contra 1. Omne ens reale, ſive ſit Phyſicum, ſive Morale, eſt ex ſe actu intelligibile, eo modo quo ens reale eſt; ſive ſit ordinis Phyſici, ſive Moralis: ſed illi affectus mentis ſunt entia realia naturalia: Ergo naturaliter intelligibilia, ſubindeque naturaliter poſſunt cognoſci: Ens enim naturaliter cogno-

gnoſcibile poteſt naturaliter cognoſci. *Deinde*, Concedunt ipſi Thomiſtæ quòd Michael, v.g. poſſit naturaliter cognoſcere ſuos proprios affectus, ſuaſque internas cogitationes: Ergo pari jure eas poterit cognoſcere Gabriel; tam enim illæ cogitationes ſunt naturaliter cognoſcibiles reſpectu Gabrielis, quàm reſpectu ipſius Michaelis: adeoque qua ratione Michael illas concipit virtute naturali, licèt ſint intra lineam moralem, pari ratione eas percipere poterit Gabriel. *Denique*, unus Angelus poteſt percipere affectus alterius Angeli eos ſibi revelantis; nam, ut conſtabit infrà, Angeli ſibi invicem loquendo promere poſſunt internas cogitationes, & mentis affectus: Ergo ratio illa entis moralis, non impedit quominus illæ cogitationes, & mentis affectus poſſint naturaliter cognoſci ſi fiant debitè præſentes; ſive interim manifeſtentur voluntariè, ſive non. Reverà itaque unus Angelus cognoſcere poſſet internos mentis affectus alterius, niſi Deus præpediret.

Quòd autem Deus illam cognitionem prohibeat, colligitur tum ex Scriptura, tum ex SS. Patribus ſupra laudatis.

Dices 1. Præfatæ Scripturæ, ac SS.Patrum ſententiæ ſimpliciter affirmant non poſſe internos mentis affectus ab alio, quàm à Deo cognoſci: ſed hic loquendi modus verus non eſſet ſi naturaliter cognoſci poſſent, ut aſſerimus: Ergo hæc noſtra ſententia tam Scripturæ, quàm SS. Patribus videtur adverſari. Probatur minor: *Primò*, Quia quod naturaliter fieri poteſt, dicitur abſolutè fieri poſſe; quamquamenim Deus præpedire poſſit ignem ne comburat, nihilominus reverà ignis dicitur poſſe comburere, quia vim comburendi naturalem habet; Ergo ſi dici poteſt ſimpliciter, quòd illi interni affectus poſſint cognoſci naturæ viribus, propoſitiones contradictoriæ fieri poterunt, nempe quòd poſſint cognoſci naturaliter, & non poſſint cognoſci naturaliter. *Secundò*, Quia ſi naturaliter intellectus creatus videre poſſet alienæ mentis affectus, ſequeretur illum ſemper eſſe in ſtatu violento, fierique miracula perpetua; ſicut miraculum eſſet ſi ignis debitè applicatus non combureret, quod certè videtur minùs congruum, maximè cùm Deus non videatur privare concurſu connaturaliter debito totum aliquod genus cauſæ (ſaltem à principio ſuę formationis) ad aliquam actionem, ad quam habet naturalem inclinationem, & virtutem proportionatam: aliàs illa inclinatio, & virtus eſſent fruſtraneæ. *Tertiò denique*, Quia ex locutionibus SS.Patrum, quibus Deus aſſeritur abſolutè inviſibilis, non poſſet colligi quòd non videri queat naturaliter. Simili namque ratione diceretur Deus inviſibilis, non quia non poſſit naturaliter videri, ſed quia Deus non decrevit concurrere ad ſui viſionem, niſi poſt hanc vitam: At conſequens videtur abſurdum: Ergo & antecedens.

Nego minorem, & ad ejus primam probationem dico, Quòd licèt Angelus de facto non percipiat alienos mentis affectus, ad quos tamen cognoſcendos naturalem habet cognitionem, & virtutem, exinde non ſequitur dicendum illum poſſe naturaliter illos mentis affectus percipere, quod eſſet contradictorium. Etenim ut propoſitiones ſint reverà contradictoriæ, debent fieri de eodem, eodemque modo ſpectato, quod non occurrit impræſentiarum. Dum enim concedimus Angelos habere vim ad percipiendos alienos mentis affectus, concedimus in eis facultatem, & potentiam ſolùm in actu primo expeditam ad hanc operationem eliciendam: dum verò negamus eos mentis affectus de facto percipere, etiam negamus illam nativam cognoſcendi facultatem eſſe ad hanc operationem expeditam in actu ſecundo propter negatum ſibi divinum concurſum: Adeoque noſtra affirmatio, & negatio licèt ſit de eodem, non eſt tamen de eodem eodem modo ſe habente. Affirmatio enim eſt de potentia Angeli in actu primo; negatio verò de eadem potentia in actu ſecundo conſiderata; & ſic illæ propoſitiones non ſunt reverà contradictoriæ.

Ad ſecundam probationem nego minorem: Res enim non cenſetur eſſe in ſtatu violento niſi dum ſuſpenditur, & præpeditur ejus naturalis virtus omnimodè, non verò tantùm quantum ad aliquam operationem; plura namque poſſumus naturaliter exequi juxta nativam propenſionem appetitus rationalis, & ſenſitivi, quæ tamen Deo prohibente non facimus; nec propterea dicimur eſſe in ſtatu violento: Nec congruè diceretur Deus nobis vim facere, dum ut ſupremum ſuum in nobis dominium demonſtret, noſtramque erga ſe reverentiam, & obſervantiam obtineat, plura fieri prohibet, ad quæ naturalis appetitus propenſionem injicit. Sic à ſimili quamquam Deus ſuum Angelo deneget concurſum ad detegendos alie-

alienos mentis affectus, non idcirco dicendus eſt ei viminferre, quippe cùm liberum cum faciat ad cætera quæque cognoſcenda. Nec pariter inde ſequitur fruſtraneam illam eſſe virtutem intellectivam naturalem; non enim neceſſe eſt, ut virtus aliqua ingenita non dicatur fruſtranea, quod exeri poſſit circa quæcumque objecta & in quibuſcumque ſubjectis: Nam inclinatio, quam Deus Angelis, & hominibus initio indidit ad beatitudinem, non impletur in Dæmonibus, & damnatis, nec tamen dicitur inutiliter indita, ſufficit enim, inquit Doctor, quòd impleatur in aliquibus individuis naturæ Angelicæ, & humanæ, ut reverà fit in beatis Angelis, & ſanctis mentibus.

Ad tertiam probationem, nego ſequelam; Ratio namque diſparitatis eſt, quòd Deus abſolutè, & ſimpliciter dicatur naturæ viribus inviſibilis, quippe cùm ejus intuitiva cognitio non ſit intra lineam ordinis naturalis, ſed ſupernaturalis, adeòque quando dicitur inviſibilis, ſufficienter intelligitur eum eſſe extra ſpheram activitatis mentis creatæ, nec ab ea poſſe attingi, niſi illuſtretur, & roboretur indito ſibi divinitùs auxilio: Secùs autem eſt de affectibus mentis ab Angelo cognoſcendis; cùm enim ſint intra lineam ordinis naturalis, nec excedant activitatem ingenitam mentis creatæ, ex eo quòd ab ea naturaliter poſſint percipi, nec tamen percipiantur, non ſequitur eos eſſe naturaliter imperceptibiles, ſicut ſequitur Deum eſſe inviſibilem, non præciſè quia non videtur naturæ viribus, ſed quia non poteſt videri, propterea quòd non ſit intra lineam, & ordinem naturalem, ſed ſupernaturalem.

Dices 2. Quotieſcumque nullum individuum alicujus ſpeciei habet de facto aliquem effectum, quantumvis ita expeditè ſeſe habeat ad illum ſicut ſe habere poteſt ad alios effectus producendos, affirmari non debet ad eum effectum habere vim naturalem, niſi aliunde conſtet ratione, vel auctoritate negationem productionis ejus effectus, non ex ejus activitate naturali, ſed ex negato ſibi divinitus concurſu provenire; Sed nullus intellectus Angelicus quamvis ſuas vires exerat ad percipiendum alienum mentis affectum, ipſum uſquam percipiet, abſque voluntaria alterius manifeſtatione, vel ſpeciali Dei revelatione: Ergo ſi ratione, vel auctoritate aliunde non conſtat hanc cognitionis negationem oriri ſolùm ex negato divino concurſu, fatendum erit illam provenire ex impotentia Angeli cognoſcentis, qui ad eos mentis affectus percipiendo nativam activitatem non habet: ſed hoc ſuaderi nequit, nec auctoritate, nec ratione; Ergo, &c.

Concedo primum Argumentum, ſed nego ſubſumptum: Siquidem ratione ſufficienti probatum eſt Angelos habere ſufficientem vim naturalem ad percipiendos alienos mentis affectus: cùmque auctoritatibus tum Scripturæ, tum SS. Patrum conſtet etiam apertè illos de facto tales mentis affectus non percipere, conſequens eſt, quòd illa non perceptio proveniat, non ex impotentia virtutis intellectivæ, ſed ex negato ſibi divinitus concurſu.

Dices 3. Ex dictis conſtat SS. Patres probaſſe Chriſti Domini Divinitatem ex eo quòd noverit ſecreta cordium, & internos mentis affectus: Ergo ſignum eſt eos cenſuiſſe talem cognitionem ſoli Deo eſſe propriam, nec alteri ullatenus poſſe competere, alioquin nulla certè foret eorum illatio.

Nego conſequentiam; Sicut & ejus illationem, etenim ad efficacitatem argumenti ſanctorum Patrum ſufficiebat, quòd ex Scriptura conſtaret Deum ſolum habere de facto cognitionem cogitationum cordium; quam cùm etiam Chriſtus de facto haberet, conſequens erat, quòd eſſet Deus. Adde quòd illud argumentum Chriſti Divinitatis videatur quidem ſufficiens, ſed non efficax; Nam etſi non fuiſſet reverà Deus, potuiſſet tamen internos mentis affectus noſſe, nempe per revelationem divinam, uti contigit pluribus Prophetis, maximè cùm illius cognitionis modum, eſſe vel naturalem, & proprium, vel ſupernaturalem, & aliunde acceptum Scriptura ſacra non explicet.

CONCLUSIO TERTIA.

Futura contingentia à cauſis liberis pendentia Angeli non cognoſcunt.

Probatur 1. Ex Scriptura ſacra, maximè ex illo Iſaiæ 41. *Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dii eſtis vos*: Et cap.26. *Ego ſum Deus, & non eſt ultra Deus, nec eſt ſimilis mei annuntians ab exordio noviſſimum, & ab initio, quæ nondum facta ſunt, dicens.* Et Daniel 2. *Eſt Deus in Cœlo revelans myſteria*. Idem docent SS. Patres communiter. Hilarius in libro 9. *Proprium Deo quid eſt, quàm cognitio futurorum?*

Cy-

Cyrillus quoque libro 4. in Joan. *Nulli*, inquit, *alii quàm uni, ac ſoli naturali Deo futura noſſe convenit*. Et Hieronymus expendens illud Iſaiæ 46. ubi fusè probat Dæmones non potuiſſe per idola futuros rerum eventus prædicere, quippe cùm nec templorum ſuorum ruinam præſcierint. Quocirca certè Origenes libro 6. contra Celſum, meritò concludit, *Divini ſermonis characterem eſſe futurorum prædictionem*. Et S. Damaſcenus lib.2. de Fide cap.4. affirmat non ſolùm Dæmonibus, ſed etiam ſanctis Angelis negari futurorum ex libertate pendentium præſcientiam: Angelos quidem bonos illa noſſe poſſe ex Dei revelatione, Dæmones autem ex ſola conjectura.

Hanc veritatem probat Seraphicus Doctor, *diſt.7. quæſt.3.* Hæc futura contingentia, aut cognoſcuntur ab Angelis in cauſis, aut in ſeipſis: Non in cauſis, quia liberum arbitrium ex ſe indifferens eſt ad unam, & ad alteram partem, & æquè reſpicit unam, atque alteram: Ergo ex illo non magis intelligitur eventus futurus, quàm non futurus. Non in ſeipſis, quia hoc ſolius Dei videtur proprium, qui ut eſt æternus, æternitate ſua omnia tam futura, quàm præte-
„ rita habet præſentia. Unde, inquit, di-
„ vina cognitio non pendet à re aliqua:
„ imò omnia, quæ novit, ſecundùm modum
„ ſuæ veritatis novit, & quia veritas ſua eſt
„ certiſſima, certiſſimè cognoſcit contin-
„ gentia, ut neceſſaria, & ſicut certiſſimè
„ novit, ita poteſt certitudinaliter denun-
„ tiare, & revelare; Ideo hæc præcognitio
„ futurorum, vel Dei eſt, vel à Deo; &
„ ideo cùm talia prædicuntur, prædictio
„ dicitur *Divinatio*, quia talis eſt actus di-
„ vinus; Et quia Dæmones ſuperbi maxi-
„ mè deſiderant honorari ut Deus, maxi-
„ mè conantur oſtendere hoc in ſe habere,
„ & hoc ideo dicere, quòd dæmones per
„ ſe-ipſos futura contingentia præſciant
„ certitudinaliter, hoc eſt eis attribuere,
„ quod Dei eſt; Ideo eſt ibi infidelitas,
„ & infidelitati frequenter annexa idolo-
„ latria; ideo Divinatio eſt prohibita.

Verùm hæc ratio, quæ communis eſt apud omnes Theologos ſuadere poteſt quidem Angelos de facto non cognoſcere illa futura, quæ ex libero Dei, vel Creaturæ rationalis arbitrio pendent; verùm efficaciter non demonſtrat ad eorum cognitionem Angelos naturalem activitatem non habere. Licèt enim voluntas libera ſit, tamen neceſſariò determinata eſt veritas alterutrius propoſitionis rei venturæ, illaque veritas cùm ſit intra limites, ordinis naturalis, non videtur captum Angelicum tranſcendere, ideoque ratio cur ipſam veritatem rei futuræ Angelus non cognoſcat, non eſt aliunde petenda, quàm ab ipſa Dei voluntate ſibi reſervante cognitionem rei futuræ, quam pro libito Creaturis interdum denuntiat, & revelat.

Dices: Experientia conſtat Dæmones, vel per ſe, vel per homines, quos inſpirant multa liberè futura denuntiare, putà bellorum exitus, regnorum permutationes, & alia his ſimilia, quæ à liberis hominum voluntatibus pendent; ſed hæc à Deo revelante non excipiunt; Ergo ſua virtute naturali prævidere poſſunt futura contingentia.

Reſpondeo ad majorem: Reverà quidem Dæmones interdum hæc denuntiare, ſed ea vel à Deo accipiunt, qui malis, & impiis multa revelat, ut per Balaam, & Caypham, & Sybillas Gentiles, & idololatras olim multa prædixit; ſicut docet Auguſtinus. lib.2. de Geneſi ad litteram cap.17. quique dæmones interdum alloquio ſuo dignatur, ut patet ex cap.1. & 2. Job. iiſdemque velut juſtitiæ ſuæ miniſtris poteſt aliqua futura revelare per ſeipſum immediatè, vel per ſanctos Angelos. Vel dico Dæmones vera prædicere per revelationes non ſibi factas; ſed ſanctis hominibus, quas ex eorum vel dictis, vel ſcriptis excipere poſſunt. *Nam*, inquit Tertullianus in Apolog. cap.22. *diſpoſitiones etiam Dei, & nunc Prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus reſonantibus carpunt. Ita & hinc ſumentes quaſdam temporum ſortes, æmulantur Divinitatem, dum furantur divinationem*. Vel tertiò dico cum ſancto Auguſtino lib.2. de Geneſ. ad litteram cap.17. *Quòd aliquando nefandi Spiritus etiam, quæ ipſi facturi ſunt velut divinando prædicant: quapropter bono Chriſtiano ſive mathematici, ſive quilibet impie divinantium maximè dicentes vera, cavendi ſunt, ne conſortio Dæmoniorum animam deceptam pacto quodam ſocietatis irretiant*. Quartò denique dico, Dæmones aliquando cognoſcere futura ex conjecturis, & ſyderum influentiis, quas optimè norunt: *Nam*, inquit Tertullianus ibidem, *Habent de incolatu aeris, & de vicinia ſyderum, & de commercio nubium cæleſtes ſapere paraturas: ut & pluvias, quas jam ſentiunt, repromittant*. Cùm autem aliunde ſciant maximam hominum

partem ſequi magis paſſiones influentiis ſyderum excitatas, quàm rationem, frequenter vera dicunt, licèt non certò, ſed tantùm conjecturaliter illa cognoſcant.

Adde quòd Deus in vindictam impiæ curioſitatis conſulentium interdum permittat, ut vel Dæmones, vel Magi vera prædicant: *Nam*, inquit S. Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 23. *fit ut occulto quodam judicio divino cupidi futurarum rerum homines tradantur illudendi, & decipiendi pro meritis voluptatum ſuarum, illudentibus eos, atque decipientibus Angelis; quibus illuſionibus, & deceptionibus evenit, ut iſtis ſuperſtitioſis, & pernicioſis divinationum generibus multa præſentia, & futura cognoſcantur, nec aliter accidant, quàm dicant, multa ſecundùm obſervationes ſuas eveniant, quibus implicati curioſiores fiant, & ſeſe magis, magiſque inſerant multiplicibus laqueis pernicioſi erroris.*

Objicies 2. Anima rationalis plura etiam aliquando inter dormiendum, & quando ſit libera ab operatione ſenſuum, maximè exteriorum, futura detegit; plura namque in ſomniis cogitamus, quæ poſtmodum eventu vera fuiſſe cogitata probantur. Ergo id multò magis tribuendum Angelis ab omni corpore deſœcatis.

„ *Reſpondet* Seraphicus Doctor ſupra lau-
„ datus, quòd quintuplicis generis ſunt
„ Somnia. Quædam contingunt ex diſpo-
„ ſitione corporis: quædam ex ſollicitu-
„ dine mentis: quædam ex illuſione dia-
„ bolica: quædam ex revelatione Angeli-
„ ca: quædam ex viſione divina. Prima
„ duo Somnia ſunt præſagia futurorum,
„ quæ habent cauſam in nobis, ut Som-
„ nia, quæ contingunt ex cauſis corpo-
„ ris, ſunt ſigna infirmitatis: Somnia,
„ quæ contingunt ex ſollicitudine men-
„ tis, ſunt ſigna eorum, ad quæ facien-
„ da, vel deſideranda noſtra inclinatur
„ affectio. Alia verò non ſunt ſigna de
„ ſe, imò ſi de ſe alia applicentur, po-
„ tiùs præbent occaſionem errandi, quàm
„ præſciendi Somnia, quæ ſi ſunt à diabo-
„ lica illuſione, nullius ſunt roboris ſicut
„ nec divinationes Aruſpicum. Somnia
„ verò, quæ ſunt ab Angelis bonis, aut
„ à Deo, ſunt in nobis ſigna vera, &
„ recta, & ita ex hoc non habetur, quòd
„ præcognitio futurorum contingentium
„ aliter habeatur, quàm à Deo.

QUÆSTIO QUARTA.

An & quomodo Angeli ſibi invicem loquantur.

NOtandum 1. *Quòd locutio eſt intelligentis naturæ cogitatio ad notitiam alterius certo indicio producta*: Quo fit ut tribuatur non ſolùm hominibus, ſed etiam Angelis, & ipſi Deo; Verùm diverſa longè ratione; nàm ut obſervat S. Gregorius lib. 2. Moralium cap. 5. *Aliter loquitur ad Angelos, aliter Angeli ad Deum, aliter Deus ad ſanctorum animas, aliter ſanctorum animæ ad Deum, aliter Deus ad Diabolum, aliter Diabolus ad Deum. Nam quia ſpiritali naturæ ex corporea appoſitione nihil obſtat, loquitur Deus ad Angelos ſanctos eo ipſo quo eorum cordibus occulta ſua inviſibilia oſtendit, ut quidquid agere debeant, in ipſa contemplatione veritatis legant: ut velut quædam præcepta vocis ſint ipſa gaudia contemplationis. Quaſi enim accidentibus dicitur, quod videntibus inſpiratur.* Tum quibuſdam interpoſitis, *Deus ergo Angelis loquitur, cùm eis voluntas ejus intima videnda manifeſtatur. Angeli autem loquuntur Domino cum per hoc, quod ſuper ſemetipſos reſpiciunt, in motum admirationis ſurgunt.* Et cap. ſequenti, *Animarum verba, ipſa ſunt deſideria; Nam ſi deſiderium ſermo non eſſet, Propheta non diceret*: Deſiderium cordis eorum audivit auris tua.

Notandum 2. Fide tenendum eſſe Angelos ſibi invicem loqui manifeſtando proprios conceptus, & affectus: id namque Scriptura ſacra pluribus indicat, ſic Iſaiæ 6. Seraphim *Clamabant alter ad alterum*: Zachariæ 1. *Reſpondit Angelus Domini, & dixit, Domine Deus exercituum uſquequò tu non miſereberis Jeruſalem?* Et apud Judam in ſua Canonica Michael cum Diabolo diſputat de Moyſis corpore; Diſputatio autem nequit intelligi abſque aliquo genere locutionis: Hunc Angelorum ſermonem *linguæ* vocabulo apud Apoſtolum intelligi plerique omnes exiſtimant, qui ſic 1. Cor. cap. 13. ſcribit. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, &c.* Quem ad locum ſcribit ita Chryſoſtomus. *Linguam Angelorum hic appellat, non corpus Angelis attribuens, ſed ejuſmodi eſt quod ait: Quamvis ita loquar, ut Angeli inter ſe colloquuntur, &c.* Subſcribit Theophylactus, *Angelis*, inquit, *porro lingua eſt intellectiva, vis nimirum illa, quæ ſibi mutuò divinarum rerum intellectum, ac divinas contemplationes impertiunt.* Conſentit etiam Theodoretus

in

Digitized by Google

in eumdem textum ita ſcribens, *Angelorum linguas dicit, quæ non ſenſu, ſed quæ intelligentia percipiuntur; per quos & univerſorum Deum laudant, & inter ſe differunt. Eos enim laudantes audierunt Iſaias, & Ezechiel, quin etiam Daniel inter ſe loquentes, & Zacharias, & Michæas.*

Suffragatur etiam ratio; nam ſi Angeli ſibi mutuò non loquerentur, nulla inter eos eſſet, nec eſſe poſſet ſocietas; hæc enim communicatione comparatur, & ſine illa conſtare nequit; Dicere autem Angelos ſocietatis capaces non eſſe, abſurdum eſt; Nam aptitudo naturalis ad ſocietatem videtur eſſe proprietas naturæ rationalis; Aut ſanè in aliud majus abſurdum incidamus oportet, ut dicamus Angelos non indigere communicatione, & ſermone, quia omnia ſecreta unius cuicumque alteri manifeſta ſunt, quod ſupra falſum eſſe demonſtravimus. Adde quòd Angeli ad hoc à Deo conditi fuerint, ut divinas ejus perfectiones continuis laudibus celebrent, quoties *cœli cantores, cæleſtes aves, & divinarum laudum præcones* à SS. Patribus maximè Gregorio Magno in caput Job. 38. appellantur. Qualiter autem divinas laudes perſonare poſſent ſi facultate loquendi carerent, nec poſſent invicem ſacra miſcere colloquia? Certum ergo eſt, ac prorſus indubitatum, Angelos revera ſibi invicem loqui; qualiter autem id fiat, ibi difficultatis cardo, & ſumma.

Notandum 3. Circa modum locutionis Angelicæ declarandum gravem eſſe apud Theologos controverſiam, miramque ſententiarum varietatem. *Sunt* enim, qui putant Angelos loqui inter ſe per ſigna quædam corporea, & ſenſibilia ab ipſis in aliquo corpore exarata ſicut nos in aere, vel carta voces, & litteras edimus, quam opinionem refert Durandus in 2. diſt. 11. qu. 2. quod arbitrantur fieri alterutro ex his duobus modis. Unus eſt, quòd illa ſigna ſenſibilia ſint figuræ in cœlo exaratæ habentes peculiarem ſignificationem Angelis notam. Alius eſt quòd illa ſigna, quibus invicem loquuntur Angeli, ſint quidam ſoni ſenſibiles in aere formati inſtar vocis, vel ſint nutus, & ſigna facta in corporibus aſſumptis, ſicut homines ſibi invicem loquuntur: Priorem modum improbat Durandus; poſteriorem verò approbat utpotè neceſſarium ſicut exiſtimat ad propriè dictam locutionem. *Aliqui* volunt Angelos ſibi invicem loqui per ſigna quædam ſpiritalia, ita quòd Angelus loquens poſſit efficere ſignum repræſentativum illius verbi, quod de re cognita formavit; quodque ſignum ex natura ſua non eſt occultum, ſed notum aliis, & ideo formatio illius ſigni eſt ſui conceptus expreſſio, & locutio. In quam ſententiam propendet Vaſquez. *Sunt* qui aſſerunt locutionem Angelorum conſiſtere in ſola ordinatione conceptus loquentis ad eum, cui loquitur abſque eo quòd loquens quidquam efficiat in audiente. Ita pœnè omnes Tomiſtæ cum Angelico ſuo Doctore. *Denique* ſunt, qui affirmant Angelum loquentem ſui conceptus notitiam actualem in intellectu audientis producere per formatam in eo, ſeu directam ad eum ſpeciem ſui conceptus expreſſivam. Ita ſubtilis Doctor in 2. diſt. 9. qu. 2. cum ſuis omnibus diſcipulis. Quæ ſententia tamquam verior, & certior firmabitur, ſed prius ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Angeli ſibi invicem non loquuntur per ſigna corporea, nec per ſpiritualia.

Probatur prima pars 1. Quidem auctoritate S. Gregorii Nyſſeni cap. 12. libri contra Eunomium dicentis, *In experte materiæ, & intelligibili natura, mentis actio ſermo eſt nequaquam materiali utens organorum miniſterio. Etenim in humana natura nihil opus haberemus verborum, ac nominum uſu, ſi nudos animi motus mutuò demonſtrare poſſemus; Nunc cùm interiores mentis noſtræ notiones, pro eo quod carnis involucro natura circumſcribitur, palam fieri nequeant, neceſſariò facimus, ut certas nominum impoſitiones tanquam ſigna rebus affingentes illarum ope mentis noſtræ motus invicem vulgemus.* Rem dilucidè explicat Scotus Erigena in commentariis ad Dionyſium de cœleſti Hierarchia cap. 25. *Quis*, inquit, *mortalium dignè concipiat modum ſpiritalis ſermocinationis eorum? Noli ergo in eis fingere formam humanorum, lineamenta membrorum, linguæ corporalis officium, diſtinctiones ſonorum. Talia enim in eis non ſunt, niſi ſpiritaliter tantùm, nec corporali indigent locutione: quoniam conſcientias ſuas ſpiritaliter invicem contemplantes, ad alterutrum quodammodo ſine voce loquuntur, dum alter alterum videndo intelligit, nam & poſt reſurrectionem futuram corda noſtra erunt ſibi invicem claritate fulgentia, & puritate tranſlucentia, ipſa quippe eorum claritas ſibi mutuò in al-*

ternis cordibus patebit. Et cùm uniuſcujuſque vultus attendetur, ſimul & conſcientia penetrabitur. Ibi namque uniuſcujuſque mentem ab alterius oculis corpulentia non abſcondes: ſed patebit animus, patebit & corporalibus oculis ipſa corporis harmonia: Sicque erit tunc unuſquiſque conſpicabilior alteri, quàm nunc ſibi. Cùm ergo de nobis hoc indubitanter ſperemus, ſimilia de illis, qui nobilioris, & ſubtilioris ſubſtantiæ ſunt, intelligamus.

Probatur etiam hæc veritas ratione Theologica; Angeli mutuam inter ſe ſocietatem, & converſationem naturæ ſuæ ſpirituali correſpondentem exigunt; Sed locutio per ſigna corporea nullatenus eorum naturæ quadrat; Ergo hic loquendi modus non eſt eis tribuendus. Minor conſtat, ſiquidem locutio pendens à rebus corporeis naturæ ſpirituali non correſpondet; Major probatur nam Angeli intra gradum ſuæ intellectualitatis, & ſpiritualitatis ſibi invicem ſociantur, adeoque debent habere modum connaturalem, quo ſuos conceptus, & affectus promere poſſint; Conſtat autem, quòd ſigna ſenſibilia non ſint connaturalia ſubſtantiæ ſpirituali, ſubindeque ad Angelorum locutionem nullatenus poſſunt deſervire.

Deinde, Etiamſi nullas res corporeas Deus creaſſet, reverà tamen ſtrictiſſimam invicem amicitiam, & ſocietatem Angeli habuiſſent, ſubindeque locutionem, & manifeſtationem conceptuum, utpote ſine qua vera amicitia, perfectaque ſocietas non poſſit ſubſiſtere; Ergo hujuſmodi Angelica locutio fieri poteſt independenter à ſignis ſenſibilibus.

Denique; Idcirco Angeli in corporibus aſſumptis, hominibus loquuntur per ſigna ſenſibilia, quia nempe anima rationalis ſenſibus illigata, non poteſt objecta percipere, nec aliorum noſſe conceptus, niſi moveatur, & immutetur à phantaſmate; ſed in Angelis non ſunt phantaſmata, nec ulla naturalis connexio ſenſuum cum intellectu; ergo nec inter eos poteſt ſenſibilis ſermo habere vim locutionis, quæ ad intellectum immutandum perveniat; Nam inquit S. Damaſcenus lib. 2. de fide c. 3. *Non lingua, atque auribus opus habent; verùm citra ſermonis adminiculum cogitationes ſuas, atque conſilia inter ſe communicant.* Cui quadrat illud S. Baſilii homilia 3. dictum, affirmans hominibus datum eſſe ſenſibilis ſermonis uſum propter corporis impedimentum; *Si enim*, inquit, *ipſi viveremus, anima omnium oculis conſpicua, & nuda inter nos mox conveniret per mutuam cogitationum intelligentiam.*

Probatur etiam ſecunda pars: Nempe quòd hæc locutio Angelica fieri nequeat per ſigna ſpiritualia: vel enim illa ſigna eſſent naturalia, vel ex inſtituto; ſed neutrum dici poteſt. *Non quidem primum*: tum quia ſi eſſent ſigna naturalia, maximè eſſent quędam qualitates; ad nullum enim aliud prędicamentum congruè poſſent reduci: at nulla qualitas poteſt eſſe ſignum naturale conceptus Angelici. Probatur, nihil poteſt eſſe ſignum naturale alterius niſi quatenus eſt illi ſimile vel Phyſicè, vel intentionaliter: at talia eſſe nequeunt: non quidem Phyſicè, quia reverà eſſent diverſæ rationis: Deinde licèt unus homo ſit alteri Phyſicè ſimilis, non tamen dicitur eum repræſentare; ergo multò minùs hæc ſpecies repræſentaret. Non etiam intentionaliter: quia nihil habet talem ſimilitudinem, niſi ſpecies impreſſa, vel expreſſa alterius: ſed illæ qualitates non eſſent tales ſpecies conceptus: Ergo ſic eos non repræſentarent. *Tum quia* ſi eſſent ſigna naturalia, deberent eſſe publica, & communia, ſubindeque omnibus Angelis manifeſta; & ſic unus Angelus non poſſet alteri loqui, quin cæteri conceptum ejus intelligerent, quod valdè Angelorum dignitati, & libertati detraheret, cùm nullum privatum poſſent alteri intimare ſecretum.

Non etiam ſecundum, quia ſi illa ſigna eſſent ex inſtituto, & ſignificarent ad placitum, maximè quia eſſent ordinata ex communi Angelorum conſenſu, adeòque omnibus eſſent nota: ergo quotieſcumque unus Angelus tale ſignum uſurparet ad manifeſtandum alteri ſuum conceptum, cęteri quique Angeli hoc ipſum ſignum manifeſtativum cognoſcentes, etiam conceptum ſignificatum intelligerent. *Deinde* illa ſigna communi omnium Angelorum conſenſu inſtitui non potuiſſent ſine prævia locutione, qua nempe invicem convenirent ut hanc rem ad hoc ſignificandum uſurparent: Ergo antecedenter ad illius ſigni inſtitutionem potuiſſent loqui, adeoque locutio Angelorum neceſſariò non exigit fieri per aliqua ſigna. *Secundum* etiam dici nequit: illa enim uſurpatio privata, & particularis inſtitutio ſigni, quæ fieret ab aliquo Angelo, non poterit alteri Angelo intimari niſi per locutionem: Ergo abſque ſigni manifeſtativi con-

Digitized by Google

conceptus uſurpatione poteſt unus Angelus alteri loqui, ſicque eorum locutio non cenſenda eſt fieri per ulla ſigna, vel corporea, vel ſpiritualia.

Dices 1. Gloſſa in illud Apoſtoli ad Corinthios 13. ***Si linguis hominum loquar, & Angelorum***, affirmat Angelos ſibi invicem loqui nutibus, & ſignis: Ergo Angelorum locutio fit per aliqua ſigna.

Reſpondeo: Angelos in tantum dici poſſe loqui nutibus, & ſignis, in quantum ad ſe invicem dirigunt ſuos conceptus, vel conceptuum ſpecies, quibus nempe ſignificant alteri, quod priùs in mente latens habebant; qua ratione pariter nonnulli ſunt explicandi ſancti Patres, qui Angelos per ſigna quædam invicem loqui ſignificant.

Dices 2. Ut unus Angelus alteri dicatur loqui, intellectus Angeli audientis debet per aliquid immutari, & moveri, quo percipere poſſit conceptum loquentis: Sed nihil aliud excogitari poteſt ad id exequendum magis congruum, quàm ſignum aliquod ſpirituale ad cujus præſentiam Angelus audiens advertat, & percipiat conceptum loquentis; ergo hæc ſigna ſunt admittenda.

Nego minorem: Illa namque Angeli audientis advertentia, & perceptio longè faciliori modo concipitur fieri per impreſſam ſibi notitiam objecti, de quo fit locutio, ut ſtatim dicemus: Ergo hæc ſigna minùs ſunt congrua, immò ſunt prorſus fruſtranea.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelica locutio non fit per ſimplicem conceptus manifeſtationem, & ordinationem ad audientem abſque aliqua in audiente mutatione reali.

Probatur 1. Per locutionem unus Angelus debet alterum excitare ad audiendum: ſed per illam manifeſtationem, & directionem non poteſt Angelus de non audiente fieri audiens: Ergo, &c. Major conſtat: Minor probatur, ut Angelus de non audiente fiat audiens, neceſſario debet immutari, & moveri, non enim ſemper eſt in actuali conſideratione eorum omnium, quę cognoſcere poteſt: ſed per illam ſimplicem manifeſtationem, & directionem non poteſt Angelus, qui diceretur audiens, realiter immutari. Probatur: Nihil immutatur realiter, niſi per aliquid reale in ſe receptum, vel à ſe productum: ſed per illam ſimplicem manifeſtationem, & directionem Angelus audiens nihil in ſe reale recipit, nec quidpiam producit: Ergo nec dici poteſt realiter immutari, ſubindeque nec de non audiente fieri audiens.

Deinde: Illa ſimplex manifeſtatio, & directio potiùs eſt actus voluntatis, quàm intellectus, non ſolùm quia eſt actus liber, quippe cùm unus Angelus alteri nonniſi liberrimè loquatur: ſed etiam quia eſt ordinatio quædam, & directio ad aliquod extrinſecum, quæ fit per ipſam voluntatem Angeli dirigentis; nihil enim loquens aliud præſtaret, quàm volendo ut ſuus conceptus tali, vel tali fiat manifeſtus: at locutio Angelica non eſt actus voluntatis, ſed intellectus, ut probatum eſt ſuperiori concluſione ex SS. Patribus; Idque apertiſſimè tradit Theodoretus in illud Apoſtoli: ***Si linguis hominum &c.*** ait enim, ***Angelorum lingua dici debet intelligendi vis, per quam, non quæ ſenſu, ſed intelligentiâ percipiuntur, manifeſtant***: Ergo nec illa locutio eſt ſimplex directio.

Denique: Si locutio illa Angelica eſſet ſimplex directio, non poſſet unus Angelus manifeſtare privatum ſuum conceptum, & affectum alicui particulari cui loqui diceretur, quin omnibus eum pariter manifeſtaret, quamvis ipſis non cenſeretur loqui; Siquidem in tantum audienti diceretur ſuum indicare conceptum, in quantum exponeret illum, ut facilè percipiatur ab Angelo in ipſum advertente; at ex hypotheſi, quòd eſſent tres Angeli ſimul, Michael, v.g. non poſſet manifeſtare ſuum conceptum Gabrieli quin Raphael in Michaelem advertens eum pariter conceptum agnoſceret: ſed hoc vergit in præjudicium libertatis Angelicæ, quòd non poſſit uni aliquid indicare quin ab altero conciperetur: Ergo, &c.

Objiciunt Thomiſtæ: Loqui alteri nil aliud eſt, quàm ſuæ mentis conceptum manifeſtare, & aperire: ſed unus Angelus per hoc ſolùm alteri manifeſtat ſuum conceptum, quòd voluntate ſua ipſum ad illum dirigit: Ergo per hoc præcisè eum alloquitur. Majorem ſupponit Gonetus ut veram; Minorem verò ſic probat, ut conceptus unius Angeli manifeſtetur alteri, ſufficit, quòd ab eo poſſit cognoſci: Sed ex eo præcisè, quòd unus Angelus conceptum ſuum voluntatiè ordinet ad alterum, ut ei innoteſcat, poteſt ille alter Angelus cognoſcere:

Digitized by Google

Ergo per talem ordinationem, ſeu directionem manifeſtatur. Majorem ſupponit, ut evidentem: Minorem probat. Ut actu conceptus liber unius Angeli poſſit ab alio cognoſci, ſufficit, quòd incipiat pertinere ad eum, qui debet illum cognoſcere, cùm enim quilibet Angelus natus ſit per ſpecies, quas in ſe habet ſine ulla impreſſione, vel actione objecti in ipſum, intelligere quicquid ad ſe pertinet, eo ipſo quo Angelus loquens ordinat ſuum conceptum ad alium, ut illi poſſit innoteſcere, eo inquam ipſo reddit hujuſmodi cogitationem pertinentem ad illum ad quem eam dirigit: Ergo hoc ipſo facit, quòd illa cogitatio poſſit ab eo cognoſci.

Reſpondeo 1. negando majorem; Locutio enim non eſt ſola rei manifeſtio, alioquin qui velum, quo tabella aliqua obtegitur, ſubduceret, ut imaginem in ea depictam alteri cernendam exhiberet, diceretur per hanc exhibitionem, & manifeſtationem, loqui: & quotieſcumque aliquid conſpiciendum nobis ab altero ſubjicitur, toties ille nobis loqui diceretur, quod certè nullus dixerit; ſiquidem mutus poteſt taliter rem videndam exhibere, nec propterea dicitur loqui, adeoque locutio non eſt ſimplex rei cognoſcendæ manifeſtatio: maximè in ſententia Thomiſtarum, qui locutionem omnem per ſigna fieri poſſe denegant, ut etiam docet ipſe Gonetus, qui diſp.13. art.3. affirmat locutionem Angelicam non fieri per ſigna corporea, aut ſpiritualia; itaque ad locutionem non ſufficit ſimplex rei manifeſtatio, ſed inſuper requiritur, ut idem conceptus loquentis, vel alius in audiente formetur.

Reſpondeo 2. negando minorem; Nam ut revera unus Angelus alteri ſuum conceptum manifeſtet, non ſufficit, quòd ipſum dirigat, & ordinet ad illum per ſuam voluntatem, ſed ultra requiritur ut Angelus ille ad quem talis conceptus dicitur dirigi, in ſe recipiat aliquid, quo moveatur, & excitetur, ut advertat in illum Angelum, qui vult ipſi conceptum denudare, & manifeſtare. Quantumvis enim Raphael, v.g. velit ſuum conceptum liberum aperire Gabrieli, nullatenus in eum advertet Gabriel, maximè ſi alteri objecto cognoſcendo detineatur, niſi recipiat in ſe aliquid, quo amoveatur à conſideratione, & cognitione prioris objecti ut ſuum cogitatum in Raphaelem transferat. Intellectus enim unius Angeli non eſt ſecundùm ſe ſufficienter conſtitutus in actu primo ad cognoſcendos actus liberos alterius, aliòs poſſet pro libito, & independenter ab alterius locutione, & voluntate eos cognoſcere: Ergo ut fiat potens in actu primo ad illos liberos actus cognoſcendos neceſſariò debet compleri per receptionem alicujus ſpeciei à loquente ad ipſum directæ, vel per productionem conceptus à loquente in ipſo formati.

Objiciunt 2. Ideo actus liber unius Angeli eſt ex natura ſua ante conſenſum ipſius incognitus alteri Angelo, quia ipſe Angelus qui eum liberè elicuit habet ex vi ſuæ libertatis dominium in talem actum, & jus ſibi connaturale notitiam ipſius reſervandi quamdiu voluerit: ſed ex eo præcisè quòd dirigat ad alterum Angelum ejuſmodi conceptum ut ei poſſit innoteſcere, eo ipſo, inquit Gonetus, cedit dominio, & juri quod habet prædictum conceptum occultandi: Ergo eo ipſo incipit manifeſtari illi Angelo ad quem dirigitur: Subindeque Angelus ſic ſuum conceptum manifeſtans, cenſetur ſufficienter alterum Angelum alloqui.

Reſpondeo concedendo totum Argumentum, & negando illationem ex eo conſequentem; nam, ut ſupra dictum eſt, locutio non eſt ſimplex rei manifeſtatio, adeoque falſum eſt quòd Angelus liberè exponens ſuum conceptum videndum, quantumvis cedat juri, & dominio quod habet occultandi prædictum actum, non propterea cenſendus eſt alteri loqui. Si enim nullus ſit qui in eum conceptum advertat, nulla illius erit perceptio, & notitia; ſubindeque præter manifeſtationem conceptus ex parte loquentis, neceſſariò etiam ab eo produci debet, & tranſmitti aliquid in ipſum quem alloqui intendit, ut nempe de non advertente, & non audiente fiat advertens, & audiens.

Objiciunt 3. In hoc differt locutio humana ab Angelica, quòd homo non cenſeatur alteri loqui ex eo præcisè quòd ad illum ſuum conceptum voluntariè dirigat; duplici namque obſtaculo, inquit S. Thomas, illius conceptus velut obtegitur ne alteri innoteſcat: Primò quidem ipſa libertate voluntatis, qua homo internos ſuos motus ſibi ipſi reſervare poteſt: Secundò craſſitie corporis, ratione cujus homo debet uti aliquo ſigno ſenſibili, ut alteri homini ſuum conceptum manifeſtare queat: Conceptus autem unius Angeli uno dumtaxat velamine obtegi-

tegitur, nempe ſolo libertatis dominio pro ſuo libito poteſt, vel occultare, vel ſuos conceptus alteri manifeſtare: Ergo hoc ipſo quòd tollitur ipſum velamen, quòdque tali dominio cedit, & ad alium ſuos conceptus dirigit, cenſetur ipſi loqui.

Nego conſeq. Quia ut jam pluries dictum eſt, locutio præter declarationem conceptus exigit non ſolùm ut dirigatur moraliter, ſed etiam phyſicè in audientem, quò nempe de non advertente, & non audiente fiat advertens, & audiens. Nec valet reponere cum Goneto, ad id ſufficere illam directionem moralem: Siquidem illa directio moralis eſt actus purè internus Angeli loquentis, quippe cùm ſit tantùm ejuſdem volitio, qua vult ſuum conceptum alteri manifeſtari, & conſequenter per illum actum internum nihil producitur in eo ad quem talis conceptus dirigitur, ut ad ejus intuitum poſſit moveri, & determinari. *Inſuper*; Motio moralis ſupponit facultatem jam advertentem ad objectum, vel finem cognoſcendum aut amandum: Intellectus autem Angeli ad quem dirigitur conceptus loquentis non ſupponitur advertere in Angelum loquentem: Ergo illa directio vel motio moralis, quæ ſe tenet ex parte Angeli loquentis non ſufficit, ut determinet audientem ad ipſius conceptus manifeſtati cognitionem.

CONCLUSIO TERTIA.

P*Robabilius eſt unum Angelum alteri loqui producendo in eo conceptum objecti de quo loquitur, ita ut Angelus audiens paſſivè ſe habeat ad notitiam rei, de qua fit locutio.*

Hæc eſt expreſſa Doctoris Subtilis ſententia loco laudato quam ſic probat. Loquens intellectualiter intendit eum cui loquitur deducere in cognitionem rei, de qua fit locutio: Ergo ſi poſſit tamquam cauſa totalis, & abſque ullo medio eam cognitionem producere in audiente, reverà cenſendus eſt eam de facto producere: Sed certò id poteſt; Ergo ejus locutio fit per formationem notitiæ illius rei de qua fit ſermo. Major conſtat, Ad id enim unicè ordinatur locutio ut audiens rem cognoſcat, & apprehendat, de qua à loquente fit ſermo. Minorem probat Doctor, intellectus Angeli loquentis cum ſpecie intelligibili objecti concurrentis ad ſui notitiam, eſt cauſa effectiva adæquata ſufficiens ad producendam talem notitiam in quocumque intellectu debitè applicato, & capaci talis cognitionis: ſed intellectus Angeli audientis eſt capax talis cognitionis habendæ, & ſufficienter cenſetur applicari quoties eſt in potentia ad eam cognitionem habendam, qualiter eſt dum habet rationem audientis: Ergo tunc intellectus Angeli loquentis poteſt cauſare in ipſo cognitionem illam.

Major conſtat, Quidquid enim eſt potens producere effectum aliquem in uno ſubjecto capaci ad recipiendum eumdem effectum, reverà poteſt eum effectum in eo producere: Ergo cùm intellectus Angeli informatus ſpecie intelligibili ab objecto excepta poſſit effectivè illius objecti cognitionem producere in ſeipſo, poterit etiam illam producere in quocumque intellectu capaci ad recipiendam talem cognitionem. Probatur minor: Ut intellectus cenſeatur capax percipiendæ cognitionis alicujus, duo tantùm requiruntur: Primum quòd habeat vim intellectivam, qua poſſit objectum ſibi repræſentatum percipere quoquo modo in eo fiat illa objecti repræſentatio, & receptio, nempe vel à ſeipſo, vel à Deo, vel ab altero Angelo: Secundum, quòd ita non detineatur circa cognitionem actualem alicujus objecti, ut nullatenus ab ea poſſit removeri, nec aliam ſuſcipere: At quilibet Angelus audiens taliter ſe habet, quippe nullus eſt Angelorum, qui facultatem intellectivam expeditam non habeat; nullúſque, qui non poſſit ab uno objecto conſpiciendo ſubduci, ut ad alterius notitiam, & intuitum deducatur. Non enim de facto, & actu Angeli noſcunt ea omnia quorum cognitionem habere poſſunt, alioquin ſumma, & immenſa foret eorum cognoſcendi, & intelligendi virtus; ſubindeque capaces ſunt cognitionis excipiendæ à quocumque illa ingeratur.

Quòd autem Angelus capax ſit cognitionis recipiendæ ab alio quàm à ſe formatæ, patet: Tum quia unus Angelus ab altero illuminatur, ut ſequenti quæſtione probabitur; Illuminatio autem fit per impreſſam notitiam objecti ab illuminante Angelo cogniti: Tum quia nemo diffiteri poteſt Deum poſſe producere in quolibet intellectu creato notitiam, non ſolùm habitualem, ſed etiam actualem objecti cujuslibet tam naturalis quàm ſupernaturalis: Ergo neceſſum eſt ut intellectus ille capax ſit ſuſcipiendæ talis notitiæ ab externo principio productæ.

Ob-

Objicies 1. Supradictum Doctoris Subtilis fundamentum videri omnino falſum, etenim ſi omne principium productivum alicujus effectus in ſeipſo, eſſet etiam productivum ejuſdem effectus in quolibet alio capaci ad eum recipiendum; Sequeretur *primò*, quòd oculus Petri, qui producit in ſe viſionem parietis albi, poſſet eandem viſionem producere in oculo Pauli circa parietem non occupato. *Secundò*, ſequeretur quòd Angelus beatus producere poſſet viſionem beatificam in intellectu alterius Angeli non beati. *Tertiò*, quòd intellectus Angeli abſque omni ſuæ voluntatis concurſu poſſet cognitionem ſuam in intellectu alterius producere; Siquidem ſecluſo omni actu voluntatis poteſt intellectus cum ſpecie impreſſa producere in ſe intellectionem objecti, cujus ſpeciem habet: ſed hæ illationes ſunt abſurdæ, & improbandæ: Ergo abſurdum pariter principium quo noſtra ſententia nititur.

Reſpondeo negando majorem: Fundamentum enim Doctoris non ita debet accipi univerſaliter quaſi velit, quòd omne principium productivum effectus in ſe ſit etiam productivum in alio; ſed solùm quando principium producens, & paſſum recipiens effectum productum invicem proportionantur, ita quòd unum ſit ſuſceptivum effectus alterius ejuſdem ordinis, & rationis.

Unde *ad primam rationem* dico, Nullam eſſe paritatem inter intellectum Angelicum, & oculum corporeum, intellectus enim Angelicus longè majorem habet activitatem quàm quælibet potentia corporea, adeoque plura poteſt quàm oculus qui cùm ſit facultas materialis, & omnino corporea, nec ſufficienter alteri oculo applicata; inde non mirùm ſi cùm in ſe materiæ ſit expers nullique corpori illigatus, ſeſe intimè præſentem alteri Angelo ſiſtere poſſit, & in ejus intellectum ſuam fœcunditatem exercere; quippe cùm nullo prorſus corporeo obſtaculo præpediatur, & alter Angelus poſſit ab alio in ſe productam notitiam reverà recipere; ſiquidem Deus in intellectum Angelicum non ſolùm ſpecies rerum, & omnes habitus ſupernaturales, ſed & quamlibet cognitionem etiam ipſam viſionem beatificam producere poteſt; adeoque nulla apparet repugnantia, nec ex parte Angeli loquentis, nec ex parte audientis, quòd unus in alium ſuam notitiam ingerere poſſit. Secus eſt autem de facultate corporea, qualis eſt oculus, quia nec ſufficienter in aliam eſt activa propter defectum ſufficientis applicationis v. g. ad alterum oculum in quo deberet operari.

Ad ſecundam illationem dico, Nullam eſſe paritatem. Principium enim Doctoris Subtilis tantùm intelligitur de facultate propriis naturæ viribus operante, quæque ſit veluti ex ſe ſuorum actuum domina, nec egeat ullo ſupernaturali auxilio ad illos eliciendos, qualis non eſt intellectus beatificus reſpectu viſionis, quæ cùm à lumine gloriæ tanquam à ſupernaturali principio pendeat, adeoque ſupernaturalis ſit in entitate; inde fit quòd non poſſit recipi, nec exeri in intellectu purè naturaliter ſe habente, qualiter ſe haberet, ſi illam ab alio productam unus Angelus non beatus exciperet.

Ad tertiam illationem dico, Plura requiri ut intellectus producat aliquid extra ſe quàm in ſe; licèt enim ſit facultas naturalis, voluntati tamen ſubordinatur, & ad ejus imperium poteſt ſuum actum non primarium, ſed ſecundarium, qualiter voluntas ſtatuerit, elicere: Unde licèt in ſe primariam rei intellectionem ad ejus præſentiam, vel cum illius ſpecie poſſit abſque voluntatis imperio producere, tamen non poſſet eandem actionem in aliud edere niſi ex imperio voluntatis: Cùm enim illa actio ad extra omnino ſit libera, opus eſt ut à voluntate dirigatur.

Objicies 2. Cognitio eſt actus vitalis: Sed hic ita exigit eſſentialiter produci à principio intrinſeco in quo reſidet ut nonniſi per miraculum ab alio poſſet effici, imo etiam nonnulli id divinitus fieri poſſe denegant: Ergo multò minùs poterit produci ab uno Angelo, in intellectu alterius merè paſſivè ſe habente.

Reſpondet 1. Noſter Herrera Diſp. 11. q. 7. dici poſſe, quòd Angelus audiens non tantùm paſſivè ſe habeat ad actum quo cognoſcit, & intelligit id, de quo alius loquitur, ſed etiam quòd revera concurrat ad formandam notitiam unà cum ſpecie verbi prolati, vel cum verbo ipſo prolato à loquente, & ad intellectum audientis directo; ita quòd loquens ſe habeat activè, & operativè reſpectu illius ſpeciei, vel verbi ad audientem directi, & audiens ſe habeat receptivè, & paſſivè ad exceptionem illius ſpeciei, vel verbi à loquente directi: ſed concurrit effectivè cum ipſo verbo, vel cum ejus ſpecie ad formandam notitiam, adeo-

que

que hæc notitia qua audiens percipit objectum, de quo fit locutio, reverà eſt actus vitalis, quippe producitur ab ejus intellectu effectivè concurrente cum verbo tranſmiſſo à loquente ad formandam illam notitiam.

Verùm cùm hæc reſponſio aliena videatur à mente Doctoris, ut patet ex his, quæ ibidem maximè *n.* 20. ſubjicit, ubi reſolvit quòd loquens notitiam ſui conceptus ingerere poſſit in audientem tribus modis. Primò ſi audiens non habet ſpeciem objecti, de quo loquendum eſt, tantùm in eo cauſat actum notitiæ. Secundò, ſi non habeat ſpeciem, audiens poteſt accipere à loquente ſpeciem, & actum. Tertiò, ſi habeat notitiam actualem de illo objecto, tantùm à loquente accipit ſpeciem, qua moveatur ut attendat ad conceptum ab ipſo loquente formatum. Cenſet ergo Doctor poſſe interdum loquentem cauſare ſolùm actum intelligendi in audiente. Idcirco

Reſpondeo negando minorem: Non enim ad rationem actus vitalis requiritur, quòd producatur ab ipſomet vivente, ſed ſufficit quòd per eum tendat vitaliter, & quatenus eſt potentia vitalis in objectum, ſive interim talis actus producatur ab ipſa vitali potentia, ſive non. In tantum enim dicitur actus vitalis, in quantum per ipſum potentia vitaliter objectum ſuum percipit, nec ad rationem vitalis quidpiam videtur aliud deſiderandum. Quòd ſi contingat interdum actum illum, qui vitalis dicitur, ita exigere produci à potentia, in qua reſidet, ut à nulla alia videatur procedere poſſe, id non eſt repetendum ex parte vitalitatis, ſed vel ex eo quòd nulla adſit cauſa ſecunda, quæ talem actum producere, & in potentiam vitalem eum tranſmittere valeat: Vel quia per ſe eùm ſufficientiſſima ſit ad eum actum producendum, congruentius actus illius productio videtur eſſe tribuenda potentiæ, quæ per eum actum operatur, quàm alienæ etſi ab aliena potentia etiam poſſet produci.

Si quis autem neceſſariò exigat ad rationem vitalis actus, quòd à potentia, quæ per eum operatur produci debeat, illud abſolutè negabo: nec arbitror contrarium ſentientes ulla ratione ſufficienti id poſſe evincere.

Objicies 3. Notitia illa in audiente producenda formaretur vel ab intellectu, vel à voluntate loquentis: Neutrum dici poteſt: Non quidem ab intellectu, hic enim non eſt principium productivum actionis vitalis extrinſecum, ipſius namque operatio tota immanens eſt, quippe cùm operetur, non ut ſe communicet, ſed ut ſe perficiat; nec circa objecta effundatur quemadmodum voluntas, ſed omnia ad ſe pertrahat. Non etiam ſecundum, Voluntas namque non poteſt eſſe principium intellectionis, nec in ſuo, nec in alieno intellectu.

Nego minorem; Nam affirmari poteſt, quòd illa notitia in audiente producta formetur ab intellectu, & à voluntate Angeli loquentis. Ab intellectu quidem efficienter, à voluntate verò imperativè: Quòd proveniat ab intellectu, conſtat ex probatione Concluſionis; licèt autem intellectus ſit facultas immanenter operativa reſpectu ſuæ propriæ notitiæ, & perfectionis, inde non ſequitur, quòd non poſſet etiam eſſe operativa, & productiva reſpectu notitiæ, & perfectionis alterius. Quis enim contrarium evincet? Quòd etiam ad eam cognitionem formandam concurrat voluntas Angeli loquentis: docet Doctor ibidem n. 23. & ex eo Poncius dicens, quòd quamvis intellectus, & ſpecies impreſſa objecti, de quo fit locutio, ſit cauſa totalis immediata cognitionis productæ in audiente, tamen dependet in productione illa ab imperio voluntatis, itaut ſine ipſo nequeat producere, quod patet à poſteriori, quia aliàs Angelus neceſſariò loqueretur omnibus Angelis applicatis, & non impeditis per attentionem ad alia objecta, quod eſt inconveniens. Quòd autem poſſet intellectus habere hujuſmodi ſubordinationem ad voluntatem, etiam patet, quia ſicut intellectus habens cognitionem alicujus objecti, tamen à voluntate pendet quantum ad conſervationem talis cognitionis, quippe cùm ipſum avocare poſſit voluntas ab ipſo objecto conſiderando, & ad alterius notitiam deducere; ita pendere poteſt à voluntate in productione cognitionis in intellectu alterius Angeli.

Obſervat pariter ibidem Doctor, quòd quamvis Angelus loquens prius debeat formare in ſe ipſo notitiam objecti, quàm eam producat in intellectu audientis; illa tamen prior formata notitia non concurrit tanquam conditio ſine qua non, quæ prærequiratur in loquente ad hoc, ut poſſit velle alteri propriam ſuam notitiam ingerere *Quia*, inquit Doctor, *in effectibus ſubordinatis, quæ ſunt ejuſdem rationis, & quorum uterque natus*

eſt

eſt gigni à cauſa æquivoca, non oportet priorem eſſe cauſam poſterioris; ſed utrumque cauſari ob eadem cauſa æquivoca, & hoc ſpecialiter eſt in propoſito; quia intellectio actualis non ita habet rationem parentis ſicut memoria. Unde Pater in divinis gignit memoria, non intelligentia.

Objicies 4. Quamvis Angelus poſſet producere cognitionem objecti à ſe intellecti in alio Angelo, attamen non propterea diceretur ipſi loqui: Ergo locutio non conſiſtit in hujuſmodi productione. Probatur antecedens. Locutio importat neceſſariò diſtinctam ſignificationem conceptus loquentis de re, de qua fit locurio: ſed per productionem cognitionis de objecto non ſignificaretur conceptus Angeli producentis ipſam; ſiquidem Angelus habens illam notitiam in ſe productam, neſciret quis eam produxiſſet: Ergo per id formaliter non diceretur ipſi loqui.

Reſpondeo: Ad veram locutionem non neceſſariò requiri, quòd audiens cognoſcat diſtinctè quis eum alloquatur. Fieri enim poteſt, ut quis nobis loquatur aliquo interpoſito obſtaculo, quem idcirco noſſe non poterimus, nec propterea minùs vera, & propriè dicta erit ejus locutio: Ergo à pari poterit Angelus loquens revera loqui ſuum ſignificando conceptum audienti, quamvis audiens propter aliqua impedimenta, vel ipſum non videat, vel neſciat loquelam ab ipſo proveniſſe. Unde neganda eſt ſequela antecedentis, nec non & major probationis illius; ad veram enim, & perfectam locutionem ſufficit, ut cognoſcatur illa res, de qua fit locutio, nec neceſſum eſt ut loquens etiam diſtinctè ab audiente ſit cognitus.

Objicies 5. Si Angelus alteri loqueretur producendo in eo ſuam notitiam, ſequeretur quòd Angelus malus loquens alteri non poſſet mentiri: ſed falſum conſequens: Ergo & antecedens. Major patet: Non enim poſſet in altero alium formare conceptum, quàm omnino conformem ipſi, quem in ſe haberet, & conſequenter non loqueretur contra, ſed juxta mentem propriam: Minor etiam conſtat; nam Angeli mali re ipſa ſunt ſpiritus fallaces; pleni dolo, & omni malitia, & de diabolo dicitur Joannis 18. *Quòd homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit; quia non eſt veritas in eo; cùm loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax eſt, & pater ejus*, nempe mendacii.

Nego ſequelam majoris: Quamquam enim Angelus per productionem ſuæ notitiæ alteri loqueretur, non minus ea poſſet mentiri: Siquidem poſſet in ſe formare unam notitiam oppoſitam, & contrariam primæ, quam habuerat de objecto, & ipſam ſecundam notitiam alteri ſignificare quaſi revera eſſet prima notitia, quam habuiſſet de objecto, cùm tamen non eſſet prima, nec primæ conformis, ſicque apparet quòd mentiretur.

Dices 6. Si Angelica locutio fieret per productionem notitiæ in intellectu audientis, ſequeretur unum Angelum non poſſe loqui alteri in quacumque diſtantia poſito: ſed hoc videtur abſurdum: Ergo & id unde ſequitur. Probatur major. Non poteſt fieri ulla actio in diſtans, niſi priùs agatur in medium; medius autem aer, vel aliquod aliud corporeum inter utrumque Angelum, non eſt medium locutionis Angelicæ receptivum: corporeum enim non poteſt eſſe ſubjectum rei ſpiritualis: Ergo, &c.

Negat majorem Doctor *n.* 16. & ad ejus probationem reſpondet Angelum poſſe ſui conceptus notitiam in altero Angelo diſtante producere abſque eo quòd producat aliquid in medio: Siquidem ut probatum eſt in Phyſicis, fieri poteſt aliquando actio corporea in diſtans abſque ulla prorſus actione in medium, maximè verò quando medium non eſt productivum ſimilis qualitatis productæ: Ergo multò magis etiam fieri poterit actio ſpiritualis in diſtans.

Reſpondeo 2. Quòd ſi revera non poſset fieri actio in diſtans, quin fieret productio ſimilis in medio, non erit abſurdum concedere, quòd Angelus non poſſit loqui Angelo diſtanti; neque exinde ſequitur ulla imperfectio in Angelis; ſicut nec eſt imperfectio in hominibus, quòd unus alteri non poſſit loqui in maxima diſtantia poſito, adeoque negari poteſt Minor.

Hæ autem, & cæteræ quæque difficultates faciliori negotio diſſolveret, qui Subtilis Doctoris ſententiam ita interpretaretur, quòd velit Angelum loquentem non abſolutè producere notitiam totalem, & adæquatam in intellectu audientis, ſed tantùm ſpeciem, & imaginem conceptus à ſe formari: Ita quòd illa ſpecies recepta in intellectu audientis cum ipſo effectivè concurrat ad formandam notitiam de objecto de quo fit locutio; quæ eſt ipſiſſima ſententia Alenſis 2. parte quæſt. 27. membro 7. Nec-non, & Seraphici Doctoris in 2. diſt. 10. art. 3. q. 1. ubi ait:

ait: *Ad loquendum ſufficit ipſi Angelo ipſa ſpecies intelligibilis, quæ ex virtute intellectiva ipſius Angeli per vim voluntatis poteſt ad alterum protendi. Et ſicut illa ſpecies dum eam ſibi, & in ſe contuebatur intellectus, erat verbum interius, ſic dum eam protendit ad alterum, efficitur quaſi nutus, & verbum exterius: Et quia tam illa ſpecies, quàm virtus protendens illam ad alterum, & ipſa protenſio ſpiritualis eſt, ideo non indiget corporali medio deferente: Sed quia virtus illa finita eſt, neceſſe eſt ad hoc quòd unus Angelus intellectum alterius Angeli loquendo, hoc eſt illam ſpeciem protendendo excitet, quòd finita diſtantia ad invicem diſtent.* Quorum utique ſententiam ſaltem ex parte tuetur Doctor, quippe ut ſupra dictum eſt, docet aliquando Angelum loquentem ſolùm producere ſpeciem in intellectu audientis. Dum autem aſſerit Angelum loquentem eſſe cauſam totalem notitiæ productæ in intellectu audientis dici poſſet enim loqui de cognitione objectiva, nempe de ſpecie quam ad audientem dirigit, & cum qua per modum objecti concurrit.

QUÆSTIO QUINTA.

An & qualiter unus Angelus alterum illuminare poſſit.

NOtandum 1. Ex ſancto Dionyſio cap. 3. de cœleſti Hierarchia, quòd cùm Hierarchia ſit, *Sacer Ordo ſcientia, & actio quæ ad Divinitatis ſimilitudinem quantum fieri poteſt accedit, & proportione illuſtrationum quæ ei divinitus datæ ſunt ad Dei imitationem traducitur*. Ejus finis eſt Dei imitatio; medium autem quo divina ſimilitudo formari poteſt eſt participatio divinæ lucis, quà Angeli ſupremi Deo propinquiores divinam lucem plenius excipientes, divinaſque veritates penitiùs intuentes inferiores illuminant, & edocent: Quocirca in medio ejuſdem capitis affirmat ordinem Hierarchiæ poſtulare: *Vt alii purgentur atque purgent: Quidam luce doctrinæ illuſtrentur, quidam illuſtrent: Et aliqui perficiantur alii perficiant:* Non quòd ſuperior tantùm Hierarchia inferiorem illuminet, & purget; ſed cùm in eadem Hierarchia unus ordo ſuperior ſit, alius inferior, inferiores Angeli à ſuperioribus illuſtrantur. Quorum au„tem, inquit, eſt illuſtrare, ii ut mentes „clariores, & ejuſmodi quæ, & lumen „recipere, & aliis impertiri propriè poſ„ſent, & ditiſſimè ſacro ſplendore offuſi lumen illud, quo undique circumfuſi ſunt in eos, qui illo digni ſunt derivant.

Notandum 2. ex Doctore Subtili in 2. diſt. 9. quæſt. 2. num. 25. *Quòd illuminatio Angelica eſt quædam locutio de vero perfectiva in eſſe ſecundo.* Primò dicitur locutio: Omnis enim illuminatio eſt locutio Angeli ad alium, licèt omnis locutio non ſit illuminatio, adeoque illuminatio differt à locutione tamquam ſpecies à genere: Siquidem locutio eſt de re qualibet, ſive perfectiva intellectus audientis, ſive non perfectiva, & indifferenti; ſiquidem unus Angelus poteſt alterum alloqui de re cujus notitiam jam habebat, in quo caſu locutio non eſt perfectiva intellectus Angeli audientis: Siquidem novam notitiam, & perfectionem non ingeret. Additur *de vero*, non quòd ad illuminationem ſufficiat manifeſtatio, & declaratio cujuſcumque veritatis, alioqui à locutione ſimplici non diſcreparet: Sed, inquit Doctor, fieri debet de re divinitùs revelata Angelo ſuperiori, & priùs ignota ipſi Angelo qui dicitur illuminari. *Denique* dicitur perfectiva in eſſe ſecundo, ſiquidem actualem Angelo illuminato notitiam ingerit alicujus veritatis, quam ipſe propriis naturæ viribus acquirere non poſſet, quamque nec per ſpecies ſibi concreatas, nec per viſionem beatificam priùs noverat: Cùm autem omnis veritatis notitia ſit perfectiva intellectus, hinc meritò Angelus illuminatus per revelationem veritatis ſupernaturalis priùs ignotæ meritò dicitur perfici in eſſe ſecundo, ſeu actualiter.

Notandum 3. Circa præſentis Quæſtionis reſolutionem plurimùm variari Theologiæ Principes. Quidam enim contendunt illuminationem fieri per ſimplicem propoſitionem veritatis, de qua fit illuminatio, abſque eo quòd quidpiam imprimat Angelo illuminato, non ſecus ac contingit inter homines dum Magiſter diſcipulum edocet, & illuminat, proponendo ei veritatem diſcendam, abſque ulla efficientia in ejus intellectu; ita S. Thomas, & ejus Diſcipuli: Alii verò contendunt per illuminationem aliquid cauſari in intellectu Angeli illuminati; ita quòd illuminans quoddam lumen in intellectum Angeli illuminati inferat; qualiter autem id fiat non conveniunt omnes. Quidam enim volùnt iſtud lumen eſſe ſupernaturale, & infundi Angelo illuminato, quo fiat potens ad intelligendam veritatem ſibi revelatam. Sunt qui putent Angelum illuminari ab alio per-

Digitized by Google

per derivationem radii cujuſdam ſpiritualis ab illuminante in illuminatum, per quem ſic excitetur ad audiendum, & quo mediante formet in ſe ſimilitudinem rei revelatæ, de qua à Superiore inſtruitur, & illuminatur. Quidam dicunt per illuminationem fieri tantùm intenſionem luminis Angeli inferioris qui dicitur illuminatus. Cæteri denique cum Doctore Subtili affirmant illuminationem non fieri per ſimplicem propoſitionem rei revelandæ, & abſque productione alicujus effectus in intellectum Angeli illuminati, neque per cauſationem novi luminis, ſive naturalis, ſive ſupernaturalis, per quod Angelus illuminatus fieret vegetior, & potentior ad videndam veritatem ſibi revelatam; ſed contendit, quòd illa Angelica revelatio fiat eodem modo quo locutio, nempe producendo notitiam veritatis revelatæ in intellectu Angeli cui fit illa revelatio.

CONCLUSIO PRIMA.

R*Everà Angeli quidam alios illuminant: idque imprimendo eis notitiam rerum ſupernaturalium, quas per ſpecialem revelationem noverunt.* Ita ſentiunt omnes Theologi contra Durandum, qui in 2. *diſt.* 11. *quæſt.* 3. affirmat omnes Angelos illuminari à Deo immediatè. Patet concluſionis veritas ex S. Dionyſio laudato in primo notabili, eamque veritatem pluribi edocet in libro de cœleſti Hierarchia, maximè verò cap. 7. ubi de Seraphinis ait: *Quòd inferiora agmina adſui ſimilitudinem potentiſſimè ſubvehunt, lucida illuminanteque proprietate totius obſcuritatis expultrice.* Et ibidem de Cherubinis dicit, *Quòd indultam ſibi ſapientiam in ſequentia, & inferiora transfundunt.* Hinc circa medium capitis, *Hoc Theologi planè credunt, inferiores cœleſtium naturarum ordines à ſuperioribus ritè divina opera explicantes ſcientias diſcere: ſummos autem à Deo ipſo pro ſuo captu doceri myſteria. Quoſdam enim eorum inducunt ritè à prioribus hec diſcere, Dominum eſſe virtutum cœleſtium, Regemque gloriæ eum, qui in Cœlos, ut hominem docuit, aſſumptus eſt.* Unde cap. ſequenti docet, quòd *Media cœleſtium Spirituum diſtinctio, quæ divinas has proprietates in ſe continet, purgatur quidem, & illuſtratur, atque perficitur, ut dictum eſt à divinis illuſtrationibus, quæ ei ſecundo loco dantur per primam Hierarchiæ diſtinctionem, ac per mediam illam ſecundo loco tranſportantur.*

Inſuper ſubſcribunt alii plurimi Patres; præſertim S. Athanaſius libro de communi eſſentia, ubi ait, *Cherubim, & Seraphim ſine ullo mediatore, ac interprete à Deo condiſcunt, & ab his erudiuntur inferiores ordines, atque ita deinceps cæteri pro ſuo gradu.* Sophronius in Encomio de Angelis ad Seraphinos ait: *Splendorem quantum fas eſt abſque ullo medio excipitis, exceptumque cæteris mentibus, & intelligentiis communem facitis.* Similiter S. Damaſcenus libro ſecundo cap. 3. *Illud quidem*, inquit, *perſpicuum eſt eos, qui præſtantiores, ſublimioreſque ſunt, ſplendoremque, & cognitionem inferioribus impertiri.* Tandem S. Bernardus ſermone quinto de Conſideratione cap. 4. de Cherubinis ait: *Ex ipſo ſapientiæ fonte ore Altiſſimi haurientes, & refluentes fluenta ſcientiæ univerſis civibus ſuis.*

Nec valet reponere cum Durando præfatos SS. Patres ſolùm velle, quòd Deus illuminet inferiores Angelos mediantibus ſuperioribus, non mediatione cauſalitatis; ſed dignitatis, quatenus nimirum priùs illuminat ſuperiores, & poſtmodum alios. Non valet, inquam, hæc reſponſio; ſiquidem ex verbis ſanctorum Patrum conſtat, quòd divinæ illæ irradiationes priùs fiant ſuperioribus Angelis, & per eos ad inferiores deportentur.

Probari etiam poteſt concluſio hac ratione: Illuminare alterum, nihil aliud eſt, quàm ignotam veritatem ipſi manifeſtare: ſed Angeli ſuperiores ignotam inferioribus veritatem edocent, & manifeſtant: Ergo eos illuminant. Major admittitur ab omnibus: Minor verò probatur. Superior Angelus, cùm Deo ſit propinquior, longè clariùs, & uberiùs, quæ Dei ſunt, percipit, quàm inferior, quippe cùm is ſit minoris activitatis, & virtutis; Cùm autem inter eos maxima, perfectiſſimaque vigeat amicitia, quę bonorum mutuam communicationem exigit, congruum eſt, ut illam divini luminis plenitudinem in inferiores effundant.

Deinde hic ordo in univerſo rerum ſtatu à Deo præſcriptus eſt, ut inferiora per ſuperiora regantur, & perficiantur; unde ſuperiora corpora lucida illuminant inferiora; & in Eccleſia ſuperiores dicuntur illuminare inferiores, juxta illud ad Epheſios 3. *Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia illuminare omnes, &c.* Meritò ergo, inquit ſanctus Dionyſius cap. 4. de cœleſti Hierarchia, *Statuit ſummus ille, ac ſuperſubſtantialis omnium ordo per ſingulas diſtinctiones primos, & me-*

medios, extremoſque eſſe ordines, atque virtutes, ut ſcilicet inferiorum ſpirituum excellentiores, quique Præceptores, ac Duces ſint: ubi nomen *Ducis*, ac *Præceptoris* evidenter cauſalitatem unius in alium per modum doctrinæ, & illuminationis oſtendit.

Denique: Quemadmodum licèt Deus omnia per ſeipſum immediatè poſſit producere, non tamen ita vult, quatenus hanc producendi virtutem creaturis tribuit; ita pariter non vult omnes Creaturas intellectuales per ſeipſum immediatè illuminare, ſed aliquas aliarum beneficio, ut illius illuminativæ virtutis participes fiant: Unde Regius Vates Pſalmo 65. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis*; Hoc eſt non ſolùm animas noſtras, ſed etiam inferiores Angelos à ſuperioribus, qui metaphoricè idcirco *montes* appellantur; quia ſicut montes primos Solis radios excipiunt, & inferioribus mundi partibus demum illos communicant; ita ſupremi Angeli divinas illuſtrationes immediatè à Deo recipiunt: Ubi autem, inquit Dionyſius cap. 3. *Indultum ſibi ſacratiſſimum jubar affatim hauſerint, hoc ipſo poſtmodum abſque invidia ſequentibus fundunt*.

„ Verùm, inquit Guillelmus Pariſienſis parte ſecunda ſecundæ partis de Univerſo c. 51. Hæc illuminatio Angelica ita accipienda eſt non per modum influentiarum corporalium, & naturalium: Illæ enim per neceſſitatem, & quandam ſervitutem fiunt, iſtæ verò per voluntatem, ac libertatem; non enim eſt in poteſtate ſolaris lucis, ut minùs luceat, quàm lucet, vel ut aliquem ex radiis ſuis retineat, ſed quaſi impetu, & violentia divinæ largitatis toto poſſe luminoſitatis ſuæ lumen circumquaque diffundit. Iſtæ verò luminoſæ ſubſtantiæ, prout volunt, & quantum volunt lumina revelationum infundunt, ſimiliter & retinent; & luminoſitatem ſuam habet unaquæque pleniſſimè in libera poteſtate ſua.

Secunda pars Sufficienter probata manet ex dictis in priori quæſtione, cùm enim illuminatio ſit locutio, ut diximus in 2. Notabili, cùmque locutio fiat per productionem notitiæ à loquente in intellectum audientis, meritò concludit Doctor nu. 25. *Dico quòd Angelus ſuperior, cui ubi ſecundùm communem curſum revelatur primò aliquid particulare, cauſat in inferiori conceptum quendam de illo revelato, qui dicitur auditio: & hoc cauſare, quod eſt quoddam ſpeciale loqui, eſt illuminare*. Vult itaque Doctor, quod Angelus illuminans efformet in illo, quem illuminat ipſummet conceptum formalem, ſeu actum ſecundum, quo ille cognoſcit rem, de quo fit illuminatio; itaut illuminatus non efficiat, ſed recipiat tantùm illam cognitionem rei, de qua illuminatur. Quæ hanc adverſus partem poſſent objici, jam ſoluta ſunt in priori quæſtione; idcirco hic ſolùm ſuperſunt ſolvendæ rationes, quæ contra primam partem poſſunt formari.

Objicies 1. Locutio, & illuminatio fieri debet per productionem notitiæ illius rei, de qua fit illuminatio, vel locutio in intellectu Angeli illuminati, ſeu audientis: ſed Angelus beatus non poteſt talem cognitionem, quam ipſemet habet de objecto ſibi divinitùs revelato, v. gr. de futuritione Antichriſti, producere in intellectu alterius Angeli: Ergo nec ipſum illuminare: Probatur minor: Angelus, qui dicitur illuminans, non habet aliam cognitionem de tali objecto, quàm quæ dicitur cognitio in Verbo: ſed talem nequit communicare alteri Angelo; Tum quia illa eſt viſio beatifica, quam unus beatus producere nequit in alio: Tum quia Doctor Subtilis expreſsè hic negat cognitionem in Verbo ab uno Angelo poſſe alteri tribui.

Nego minorem: Nec non & minorem illius probationis, non enim omnis viſio rei in Verbo eſt viſio beata, neque negat Doctor omnem viſionem in Verbo poſſe communicari ab uno Angelo alteri. Poteſt enim aliquid videri in Verbo dupliciter, Priori modo quando per viſionem beatam Verbi, non ſolùm ipſum Verbum, ſeu Eſſentia divina videtur; ſed etiam videntur objecta ſecundaria aliqua, quæ in ipſa relucent: Poſteriori verò aliquid videri poteſt in Verbo, quatenus per viſionem diſtinctam à viſione beata poſſet videri cognitio Verbi, quatenus nempe terminabatur ad aliquod objectum particulare extrinſecum, putà ad futuritionem Antichriſti, quæ ut ſic non videbatur per ipſam viſionem beatam: Quando autem Angelus videt aliquid de novo in Verbo, non dicitur videre priori modo, ſed tantùm poſteriori: unde prior cognitio communicari nequit alteri Angelo, poſterior verò ſic.

Objicies 2. Hieruſalem cœleſtis Apocalypſis

lypſis 24. dicitur, *Non egere Sole, neque Luna*, hoc eſt lumine creato, *quia claritas Dei illuminavit eam*: Ergo cùm Angeli ſint cives illius ſupernæ civitatis à ſolo Deo dici debent illuminari. 2. Solus Deus beatificat Angelos tam beatitudine eſſentiali, quàm accidentali; illuminatio autem eſt quædam beatitudo accidentalis: Ergo ſolus Deus illam efficit in omnibus Angelis. 3. Illuminatio fit proponendo objectum, & confortando intellectum, quia talis illuminatio cognitionem glorioſam confert ad quam natura non ſufficit niſi à Deo robur, & vires accipiat: Sed ſolus Deus poteſt proponere ſupernaturale objectum, & confortare intellectum cujuslibet Angeli: Ergo ſolus poteſt immediatè Angelum illuminare.

Reſpondeo ad primum, verba illa Apocalypſis intelligenda eſſe de his, quæ ſpectant ad viſionem beatam, & ipſius Deitatis manifeſtationem, quam ſolus Deus efficere poteſt, & conferre, non autem de illa illuminatione, quæ ſpectat ad quaſdam veritates ſupernaturales, quas Deus uni Beatorum revelare poteſt ſeorſum ab alio; Unde diſtinguenda eſt conſequentia: Angeli non illuminantur niſi à Deo, illa illuminatione, quæ eſt divinæ eſſentiæ intuitiva, claraque manifeſtatio, concedo, quæ eſt declaratio cujuſdam veritatis ſupernaturalis uni Angelo ſpecialiter à Deo revelatæ, nego.

Ad ſecundum Diſtinguo majorem: Beatificare eſſentialiter tam effectivè, largiendo ſcilicet lumen beatificum quo illuſtretur, elevetur, & confortetur intellectus creatus ad viſionem beatificam eliciendam, quàm objectivè ipſam viſionem terminando, ſpectat ad ſolum Deum, concedo: beatificare accidentaliter non quidem primariò, ſed per modum cujuſdam appendicis; manifeſtando nempe quamdam veritatem, quæ conferre poteſt aliquam perfectionem intellectui beatifico, ad ſolum Deum pertinet, nego: Nullum enim eſt inconveniens, quòd ſuperiores Angeli aliquo modo cooperentur ad actus pertinentes ad beatitudinem accidentalem inferiorum Angelorum; quippe cùm homines viatores cooperare poſſint ad ſanctificationem aliorum hominum, quæ præſtantior eſt, quàm ſit ipſa accidentalis beatitudo.

Ad tertium Nego majorem; ſiquidem ordinariè Angelus illuminatus in ſententia Doctoris, merè paſſivè ſe habet ad excipiendam illuminationem, quæ tota producitur ab Angelo illuminante, aut ſaltem tantùm concurrit effectivè cum ſpecie emiſſa ab Angelo illuminante ad percipiendam illam rem de qua fit illuminatio, & conſequenter non alia in eo requiritur virtus, quàm quæ ipſi eſt ordinaria.

Objicies 3. Nullus Angelus beatus tenebris offunditur: ergo nullus poteſt illuminari.

Diſtinguit antecedens Doctor, quantum ad carentiam cognitionis illius rei quæ ſpectat ad ejus beatitudinem, concedit: Quantum ad carentiam cognitionis alicujus alterius objecti, negat. Sicut enim non eſt inconveniens, quòd Angeli beati ſint in potentia ad aliquam cognitionem, quæ habeat rationem luminis, ita nec incongruum eſt, quòd ſint in potentia ad carentiam cognitionis alicujus, quæ vocari poſſit obſcuritas, non poſitivè, ſed negativè.

Objicies denique. Si Angelus ſuperior inferiorem illuminaret, cùm majorem habeat lucem, ipſum à ſua operatione præpediret, ſicut lux Solis, quæ ſtellarum luce longè major eſt, earum effectum impedit, quo fit ut lucente Sole ſtellæ non fulgeant: ergo unus alterum illuminare nequit.

Nego antecedens; Ad cujus probationem dico Solis lumen ſtellarum lucem non extinguere, ſiquidem etiam in meridie ſtellæ videri poſſunt in profundis puteis; adeoque quamvis longè ſuperior ſit vis Angeli illuminantis, quàm illuminati, non propterea ille hujus lucem extinguit, nec operationem præpedit. Adde quòd, inquit Doctor numero 26. non valeat paritas de lumine ſenſibili reſpectu oculi ad lumen intelligibile reſpectu intellectus. *Nam*, ex Ariſtotele, tertiò de anima textu 7. *poſt excellentia intelligibilia, non minùs intelligimus alia, ſed magis: Poſt verò excellentia ſenſibilia minùs ſentimus alia ſenſibilia, quia potentia, vel organum debilitatur.*

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus non ſolùm ſuperior inferiorem, ſed etiam inferior ſuperiorem illuminare poteſt. Ita Doctor loco laudato numero 25. *Dico*, inquit, *quòd Deus de potentia ſua abſoluta poſſet aliquid revelare Angelo inferiori, quod non eſſet revelatum, vel notum ſuperiori, & tunc ille inferior poſſet loqui aliqua modo ſuperiori de hoc, quod ſuperior ignoraret, & illa locutio eſſet aliquo modo illumi-*

minatio; Tamen non poteſt habere tantam efficaciam ſuper intellectum ſuperioris, ſicut ſuper intellectum inferioris, & ideo non poſſet iſte neceſſariò facere ſuperiorem audire, ſicut è converſo, quia ſi ſuperior conſideret aliquid in genere proprio, iſte inferior non faceret ipſum audire ſimpliciter. Simpliciter autem ſuperior poteſt facere inferiorem audire, & poteſt impedire intellectionem ejus de aliquo intelligibili: De facto tamen veriſimile eſt, quòd Deus ordinatè diſtribuat ſuas illuminationes, ſicut diſtribuit Angelos in ordinibus ſuis. Primò quidem ſuperioribus, deinde inferioribus.

Quibus Doctor fatetur de via quidem ordinaria inferiores Angelos per ſuperiores illuminari; poſſe tamen de via extraordinaria ſuperiores ab inferioribus lumen accipere. Cùm enim Deus ſuorum donorum ſit liberrimus diſtributor, pro libito cuique Angelo poteſt revelare ea, quæ cæteris etiam ſibi propinquiſſimis abdita ſunt, & velle ut rem declaratam ab inferiori, cæteri etiam ſuperiores Angeli cognoſcant: quemadmodum in Eccleſia militante, nedum quæ ventura ſunt, ſed etiam veritates altiſſimas ſanctiſſimis viris licèt idiotis, & plebeis interdum revelat, ut eas Eccleſiæ Prælatis, & Doctoribus notas faciant.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Voluntate Angelica.

VOluntatem Angelis ineſſe, nullus Theologorum dubitat, quippe Scriptura ſacra voluntatis operationes frequenter eis tribuit; putà cùm dicuntur Dei miniſtri, *qui faciunt voluntatem ejus*, Pſalm. 102. Quod certè dici nequit niſi de his, qui voluntatem habent, & voluntariè ſerviunt. Unde Apoc. 7. Unus Angelus ad alios tanquam voluntate libera donatos clamabat, *Nolite nocere terræ, & mari &c.* Idipſum confirmat S. Petrus Epiſt. 1. cap. 1. Docens in eis eſſe deſiderium, quod eſt voluntatis actus, *In quem*, inquit, *deſiderant Angeli proſpicere*; ubi autem ſunt actus, potentiam pariter ineſſe neceſſum eſt. His adde quòd cùm Angeli ſint naturæ intellectualis, haud dubium eſt eos potentia volitiva eſſe donatos; omni namque rei naturaliter ſua ineſt inclinatio, ſeu appetitus ad bonum ſibi proportionatum, in animalibus quidem appetitus ſenſitivus, & conſequenter rationali debet etiam ineſſe ſuus appetitus rationalis, quem voluntatem dicimus. Et quidem valde inconveniens foret, longèque ab ordinata divinæ providentiæ conſtitutione alienum, quòd natura intellectualis poſſet bonum, & pulchrum conveniens intellectu percipere, nec tamen illud amare, & in eo quieſcere vel delectari, & gaudere poſſet, vel quòd poſſet malum noſſe, & pati, nec tamen illud fugere averſando valeret.

Certum itaque, & prorſus indubitatum eſt, Angelos habere facultatem appetitivam, qua bonum poſſint proſequi, & malum averſari, quemadmodum habent intellectivam, qua verum à falſo diſcernere queant.

Quoniam autem de voluntatis operibus, & dotibus ſupernaturalibus in ſequenti diſputatione nobis erit ſermo, nempe de Angelorum meritis, & demeritis, hic ſolùm ſuſcipimus examinandum quinam ſint, & quales Angelicæ voluntatis nativi characteres.

QUÆSTIO PRIMA.

An Angelica voluntas reverà ſit libera, & mutabilis.

N*Otandum primò* cum noſtro Alenſi ex S. Bernardo lib. de libero arbitrio; quòd triplex eſt libertas. Prima eſt *libertas à Coactione*, ſive à neceſſitate, ſecunda eſt *libertas à Peccato*, de qua ſcriptura ait: *Ubi ſpiritus Domini, ibi libertas, ſi filius vos liberavit, verè liberi eritis*. Tertia eſt *libertas à Miſeria*, de qua, ipſa creatura *liberabitur à ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*. Dicimus ergo, quòd ſecunda libertas, & tertia non æquè ſunt in homine, & in Angelo, ſed maxima eſt in Angelo bono, minor in homine bono, minima in homine malo, nulla in Dæmone. Sed prima libertas, quæ eſt *à coactione*, eſt æquè in homine, & Angelo tam bono, quàm malo; Unde Bernard. *Libertas à neceſſitate, nec peccato, nec miſeria amittitur, nec per oppoſitum augetur, nec plenior eſt in homine, quàm in Angelo*. Et ſubjungit: *Hac prærogativa Conditor rationalem creaturam inſignivit, ut ſicut ſui juris, ſuæque voluntatis, non coactionis erat, quòd bonus eſt, ita & ſui juris exiſteret, ut nonniſi quæ vellet, bona, vel mala faceret.*

Notandum 2. Cum Doctore ſubtili *quæſt. 16. quodlibetica*, triplicem rurſus diſtinguit liber-

libertatem: Prima dicitur *libertas Contrarietatis*, ſeu ſpecificationis, qua voluntas pro nutu poteſt in aliquod objectum tendere, vel in aliud oppoſitum, & qua poteſt elicere actum amoris, vel odii. Secunda dicitur *libertas Contradictionis*, ſeu quoad exercitium, qua nimirum voluntas poteſt actum elicere, vel non elicere, in objectum tendere, vel non tendere. Tertia denique eſt *libertas Eſſentialis*, qua voluntas cùm ex intrinſeca ſua ratione ſit indifferens, & indeterminata, cenſetur ſemper ex ſe liberè actum ſuum elicere, & in objectum tendere, quamquam ab extrinſeco moveatur, & determinetur.

Hanc autem libertatem eſſentialem colligit Doctor ex S. Auguſtino in Enchiridio cap. 105. ubi ait. *Oportebat priùs hominem ſic à Deo fieri, ut benè velle poſſet, & malè; poſtea verò*, *id eſt*, in beatitudine, *ſic erit, ut malè velle non poſſit, neque enim libero carebit arbitrio; multò quippe liberius erit arbitrium, quod omnino ſervire non poterit peccato: neque enim culpanda eſt voluntas, aut voluntas non eſt, qua beati eſſe ſic volumus, ut eſſe miſeri non ſolùm nolimus, ſed nequaquam prorſus velle poſſimus*: Quibus verbis S. Auguſtinus affirmat neceſſitatem non peccandi in Beatis ſtare cum eorum libertate. Non quidem cum libertate contrarietatis, aut contradictionis, qua voluntas poteſt aliquid appetere, vel non appetere contra voluntatem Dei, & conſequenter, qua poteſt peccare; ſed cum libertate eſſentiali, ſeu radicali, & entitativa ipſius voluntatis, quæ eſt facultas ſemper ex ſe entitativè, & intrinſecè, ac radicaliter remanens libera, etiamſi interdum ab alio extrinſeco ita neceſſitetur, & efficaciter alliciatur ad ejus amorem, ut nec ab eo amando poſſit ceſſare, nec oppoſitum amori actum, nempe odium, circa illud objectum elicere.

Notandum 3. Quòd etſi omnes Theologi conveniant Angelos eſſe libero arbitrio donatos, quo in bonum, vel malum tendere poſſint, atque in contraria, ſuapte conditione, mutabiles ſint; eorum tamen ſententiæ diſcrepant in explicando ejuſdem liberi arbitrii uſu: etenim S. Thomas prima parte quæſtione 64. act. 2. ejuſque univerſa Schola, voluntatem Angeli ante electionem ad utrumvis eſſe liberam exiſtimat: poſt electionem verò immobiliter adhærere ad id, quod amplexata fuerit: atque hanc cauſam, cur Dæmones in ſuſcepta pravitate mentem obfirment, nec in melius vertantur, quod ipſum ex cogitationis, ſive, ut vocat, apprehenſionis illius cognitione fieri putat: *Differt* enim (ait) *apprehenſio Angeli ab apprehenſione hominis in hoc, quòd Angelus apprehendit immobiliter per intellectum, ſicut & nos immobiliter apprehendimus prima principia, quorum eſt intellectus: Homo verò per rationem apprehendit mobiliter diſcurrendo de uno ad aliud, habens viam procedendi ad utrumque oppoſitorum. Unde & voluntas hominis adhæret alicui mobiliter, quaſi potens etiam ab eo diſcedere, & contrario adhærere: Voluntas autem Angeli adhæret fixè, & immobiliter, & ideo ſi conſideretur ante adhæſionem, poteſt liberè, & huic, & oppoſito, in his ſcilicet, quæ non naturaliter vult: Sed poſtquam iam adhæſit, immobiliter adhæret. Et ideo conſuevit dici: quòd liberum arbitrium hominis flexibile eſt ad oppoſitum, & ante electionem, & poſt; liberum autem arbitrium Angeli eſt flexibile ad utrumque oppoſitum ante electionem, ſed non poſt, ſic igitur & boni Angeli ſemper adhærentes juſtitiæ ſunt in illa confirmati, mali verò peccantes ſunt in peccato obſtinati*. Hæc S. Thomas, quæ quidem impr bat Doctor ſubtilis, & cum ipſo communiter Theologi docentes voluntatem Angelicam non eſſe ex ſeipſa immutabilem, ſed poſſe actum ſemel electum non ponere, vel poſitum retractare, ut patebit concluſione ſecunda.

CONCLUSIO PRIMA.

Angeli reverà libero arbitrio donati ſunt. Hæc eſt de fide, ſiquidem Scriptura ſacra pluribi affirmat Angelos eſſe capaces præcepti, & peccati propter quod pœnam merentur: nec non ſuſceptivos eſſe ſanctitatis, & juſtitiæ, & meriti apud Deum, quæ omnia liberum arbitrium ſupponunt, & denotant, ut conſtat tum ex dictis in morali Philoſophia, tum ex dicendis in tractatu de gratia.

Hoc ipſum apertè edocent ſancti Patres, qui Angelos eſſe mutabiles probant 1. ex eorum potentia ad peccandum: Sic S. Baſilius libro de ſancto Spiritu cap. 16. ubi de ſanctis Angelis ait. *Habentes in eligendo liberum arbitrium, nunquam ab eo, qui verè bonus eſt, conſortio excidentes*; & de Malis ait, *Quorum defectio comprobat, quod dicimus, virtutes inviſibiles eſſe ſui arbitrii*: Quaſi diceret, de merito, & demerito

Ange-

Digitized by Google

Angelorum, liberum eorum arbitrium legitimè concludi.

Alia ratione non minus efficaci utitur S. Gregorius Nyſſenus libro de oratione Dominica ubi demonſtrat, de virtute conſultandi in intellectu ſequi poteſtatem eligendi in voluntate, & ideo communem eſſe Angelo, & homini libertatem, eo ipſo quod in intellectu, ſeu ratione conveniunt. *Boni*, inquit, *& honeſti ſtudium æqualiter utriuſque naturæ eſſentiæ ſimul inſitum, & attributum eſt. Plenamque item, ac ſummam in ſeſe poteſtatem, & ab omni neceſſitate liberam voluntatem in utrique parem; rerum univerſarum Præſes effecit, ut animi libera quadam arbitrio, atque propoſito regatur, quidquid ratione pariter, ac mente honoratum eſt.* Subſcribit S. Auguſtinus libro 22. de Civitate cap. 1. ubi cùm dixiſſet Deum in mundo nihil melius creaſſe, quàm ſpiritualem naturam, cui intelligentiam dedit: ſubdit, *Qui liberum arbitrium eidem intellectuali naturæ tribuit tale, ut ſi vellet deſerere Deum, continuò miſeria eſſet ſecutura.*

Idipſum prebent pariter cæteri quique Patres, qui unanimi calculo Angelos libertate donatos affirmant, eorumque liberum arbitrium colligunt ex ſpirituali ipſorum natura. Unde meritò S. Damaſcenus libro ſecundo cap. 3. Angelum definit dicens, *Eſt Angelus natura ſua intelligens, arbitrii libertate præditus, ac ſententiæ ratione immutabilis &c.* Et rationem ſubdit, *Quoniam*, inquit, *id omne quod ratione utitur, libertate quoque præditum eſt.* Quæ ſanè ratio valida eſt: Libertas enim arbitrii ſequitur intelligentiam ſeu rationem: ſed Angeli habent perfectam rationem ſeu intelligentiam: ergo & libertatem. *Minor* conſtat ex dictis: Major verò probatur inductione; etenim ſuprema intellectualis natura, nempe Divina, eo ipſo quòd intellectualis eſt, libera eſt; infima etiam rationalis natura, videlicet humana, libertate donatur ex eo quòd intelligentia, & ratione polleat: Ergo idem dicendum de natura intellectuali media, quæ eſt Angelica. *Tum quia* hæc eandem habet radicem libertatis, nempe naturam intellectualem. Tum quia capax eſt boni proſequendi, & mali averſandi, nec non meriti, & demeriti. *Tum denique quia* libertas ſpectat ad perfectionem naturæ intellectualis, alioqui Deo non ineſſet: Ergo natura intellectualis Deo vicinior, & propinquior qualis eſt Angelica, illa maximè donari debet.

Dices, Si hoc argumentum quidquam urgeret, ſequeretur Deum non poſſe aliquam creaturam intellectualem condere quæ libera non eſſet, & ad bonum aut malum indifferens: ſed falſum conſequens: Ergo & antecedens. Majoris veritas apparet ex mox dictis: minor verò probatur: ſicut enim Deus creavit voluntatem ita determinatam ad bonum amandum in communi, ut non poſſit illud odiſſe, ita creare poſſet voluntatem aliquam determinatam ad bonum in particulari, ut ad ejus amorem neceſſariò determinaretur, nec ab illo ceſſare poſſet: Ergo &c.

Nego minorem, Et ad ejus probationem dico, repugnare quòd voluntas ita determinetur ad bonum ex neceſſitate volendum ſemper, neceſſariò in particulari, & ab intrinſeco; quæ omnia requiri videntur, ut facultas aliqua non dicatur libera. Fateor equidem quòd voluntas abſque ſuæ libertatis præjudicio poſſit eſſe neceſſariò determinata ad aliquod objectum primarium, & commune, libera tamen, & indifferens circa objecta ſecundaria, & particularia; qualiter voluntas divina determinatur ab eſſentia ſua, quam invariabiliter, neceſſariò diligit; indifferenter vero fertur circa objecta ſecundaria, nempe circa creaturas odio vel amore liberè proſequendas, prout earum perfectiones, aut defectus morales divinum amorem aut odium promerentur. Poteſt etiam eſſe determinata circa objectum aliquod in communi, ſaltem quantum ad ſpecificationem actus, qualiter voluntas creata determinatur in communi ad amandum bonum; itaut illud ſub ratione boni odiſſe nequeat. Denique etiam determinari poteſt ab extrinſeco ad aliquod objectum particulare ita diligendum, ut ab ejus amore revocari non poſſit; qualiter Beatorum voluntas allicitur, & determinatur ad amandum Deum: ſed hæc determinatio prorſus eſt extrinſeca; ſubindeque non officit libertati voluntatis, quæ non obſtante illa extrinſeca determinatione non minus liberè propendet in illud objectum. Idcircò repugnat voluntatem aliquam ita creari poſſe, ut ſit ab intrinſeco determinata circa objectum aliquod particulare neceſſariò amandum, ſiquidem voluntas ſecundùm ſe eſt facultas indifferens, vel indifferentia contrarietatis, vel contradictionis, ut amplius declarabit

Digitized by Google

CONCLUSIO SECUNDA.

A*Ngelica voluntas non eſt immutabilis, nec ex ſe naturaliter ita determinata ad unum, ut ſemel electum non poſſit retractare, & revocare*. Hæc eſt Doctoris in 2. diſt. 6. q. 2. n. 17. Ubi ait. *Dico quòd quando peccavit* Angelus *ſecundo peccato, adhuc fuit in via; & per conſequens quando peccavit ſecundo peccato potuit pœnitere de primo peccato; & ita primum peccatum ex ſe non fuit irremediabile, quia ſi pœnituiſſet, inveniſſet veniam, & miſericordiam &c.* Idem docet diſt. 7. quæſt. 20. & in 4. diſt. 46. q. 4. n. 6. contra Thomiſtas: idque probatur 1. Authoritate S. Patrum, maximè S. Hieronymi Epiſtola 146. ad Damaſcenum. *Deus*, inquit, *ſolus eſt in quem peccatum non cadit, cætera cùm ſint liberi arbitrii, juxta quod & homo ad imaginem, & ſimilitudinem Dei factus eſt, in utramque partem ſuam poſſunt flectere voluntatem*. Subſcribit S. Gregorius Nyſſenus oratione 5. in orationem Dominicam, ubi loquens de utraque natura humana, & Angelica, parem arbitrii libertatem ambobus attribuit ut ſupra dictum eſt. Conſentit etiam ſupra laudatus S. Damaſcenus, qui cùm dixiſſet Angelos propoſito, & ſententia mutabiles eſſe, idque ex ſe, & ſuapte ſponte, rationem hanc profert: *Quippe*, inquit, *creatum omne etiam mutabile eſt: Solum autem id quod Increatum eſt, mutare convertique non poteſt: Porro rationale omne poteſtate liberum eſt: quare in eo ipſo quòd rationalis eſt, & intelligens, liberi eſt arbitrii: Ut autem creatura, mutabilis poteſtatem habet manendi, & procedendi in bono, & in deterius prolabendi*. Tum ſtatim adjicit, *Minimè capax eſt pœnitentiæ, quoniam corporis exſpers: Nam homo propter corporis imbecillitatem pœnitentiam eſt conſecutus*. Quibus apertè edocet Angelos haud eſſe capaces pœnitentiæ, non quòd digredi non valeant ab eo, quod ſemel elegerunt, ut vult S. Thomas, ſed quia deſtituti ſunt divina gratia, quæ ipſis nuſquam eſt tribuenda, propterea quod cùm corpore caruerint, excuſationem imbecilitatis, ut homines, in peccati veniam prætexere non poſſunt, ob idque longè graviùs quàm homines intolerabiliuſque peccaverunt. Unde de bonis Angelis ſubdit, *Difficulter in malum mobiles, ſed non immobiles: Nunc verò & immobiles non natura, ſed gratia, & adhæſione ad id quod ſolùm bonum eſt*.

Eandem electionis firmitatem, & ſtabilitatem in bonis, non nativæ obfirmationi, ſed Dei beneficio tribuunt cæteri SS. Patres. Sic S. Auguſtinus libro 22. de civitate Dei cap. 1. *Caſum*, inquit, *Angelorum voluntarium juſtiſſima pœna ſempiternæ infelicitatis obſtrinxit: atque in eo ſummo permanentibus cæteris, ut de ſua ſine fine permanſione certi eſſent, tamquam præmium ſuæ permanſionis dedit*. Cenſet ergo S. Auguſtinus S. Angelos illam firmitatem in bono non habere ex natura ſua. Idem ſentit S. Proſper in libro primo de vita contemplativa cap. 3. *Voluntatis*, inquit, *ſanctorum Angelorum fuit quòd malis ſponte cadentibus, ipſi in ſua dignitate manſerunt: Et divino juſtoque judicio actum eſt*, ut quæ, *fuit cum Deo ſuo permanendi voluntas, fieret permanendi voluntaria, fœlixque neceſſitas*. Unde Gennadius cap. 62. de Eccleſiaſticis dogmatibus, *Virtutes*, inquit, *Angelicæ, quæ in divino amore fixæ perſtiterunt, lapſis ſuperbientibus Angelis, hoc munere retributionis acceperunt, ut nulla jam rubigine ſurripientis culpæ lædantur*. Non ergo cenſent S. Patres Angelos beatos naturâ ſua eſſe immobiles, ſed tantùm divino beneficio, *Nam* ut loquitur S. Iſidorus, *Si natura incommutabiles eſſent, Diabolus non utique cecidiſſet*.

Hanc veritatem præ cæteris apertiſſimè docet S. Fulgentius libro de fide ad Petrum cap. 3. qui humanam libertatem cum Angelica conferens, ait; *Si poſſibile eſſet, ut humana natura poſtquam à Deo averſa bonitatem perdidit voluntatis, ex ſeipſa rurſus eam habere potuiſſet, multò poſſibilius hoc natura haberet Angelica: quæ quantò minùs gravatur terreni corporis pondere, tantò magis hac eſſet prædita facultate: Sed oſtendit Deus unde bona voluntas hominibus detur, quam ſic amiſerunt Angeli cùm haberent, ut amiſſam deinceps habere non poſſint*. Subſcribit Rupertus lib. 5. in cap. 5. Joannis; *Nam & Angelica natura* inquit, *malum potuit facere, & fecit, & facit: & humana natura, malum potuit facere, & fecit. Et quidem S. Angeli firmati ſunt, quia malo quidquam à ſeipſo faciente, id eſt, malum faciente, ipſi Deo principi ſuo adhærere maluerunt, in hoc remunerationem acceperunt, ut deinceps malum facere non poſſint, quia cùm poſſent facere, noluerunt. Verùm hoc non eſt per naturæ*

ipſa-

ipſorum potentiam, ſed per divinæ voluntatis remunerantem gratiam.

Poteſt etiam ſuaderi veritas Concluſionis ex pugna illa inter ſe bonorum Angelorum, & conflictu qui ex ſacris libris colligitur, ut legimus apud Danielem 10. cap. ubi juxta explicationem Pelufiotæ Epiſtola 85. Perſarum Angelus ægrè ferens, quòd Judæi peſſimis ſuis factis iram Dei, ac ſervitutem perpetuam mereri pergerent, eos à captivitate liberari nolebat: Huic verò Angelus alter obſtabat, qui juſtitiæ Dei bonitatem anteponebat, cuique favit Deus juxta ejus deſiderium, ſententiam ferens: cui ſententiæ uterque Angelus aſſenſum præbuit. Non igitur ad id quod intelligentia, & voluntate ſemel arripuerit, immobiliter Angelus adhæreſcit.

Probatur inſuper ratione Theologica: Dum Angelus eligit aliquid reverà eſt liber, & operatur liberè; quippe cùm poſſit rem eligere vel non eligere: ſed poſt factam electionem nihil eſt quod ipſum neceſſitet, ut non poſſit electionem factam revocare, & ſententiam mutare: Ergo etiam poſt electionem reverà eſt mutabilis. Major patet ex priori Concluſione: Minorem probat Suares lib. 3. cap. 10. & ex eo Martinonus: Si Angelus non poſſet propoſitum mutare, illa immutabilitas eſſet repetenda, *vel* ex parte Dei Angelum neceſſariò ad unum actum determinantis; *vel* ex propria Angeli natura, quæ propter ſuam dignitatem, & perfectionem fingi poſſet immutabilis in ſua electione, ſicut Deus propter ſuam naturæ præſtantiam eſt omnino invariabilis: *vel* ex actu ipſius voluntatis, qui hanc invertibilitatem ex natura ſua exigeret *vel* ex habitu, aut alia diſpoſitione addita voluntati, & ex actu relicta: *vel* denique ex parte intellectus, & modo intelligendi, quo voluntas erga unum objectum ita dirigeretur, ut ad aliud non poſſet determinari: ſed ex neutro capite hæc immutabilitas repeti poteſt.

Non quidem primò ex parte Dei: Tum quia Deum non deceret neceſſitare voluntatem in actu malo: Tum etiam quia loquimur hic de Angelo ſpectato naturaliter, ut Deo ſubeſt, veluti cauſæ primæ naturaliter operanti ſecundùm exigentiam cauſarum ſecundarum; ac proinde non neceſſitanti, niſi ſit aliquid quod id exigat ex parte cauſæ ſecundæ.

Neque etiam illa immutabilitas provenit ex natura ipſius voluntatis: Tum quia non eſt fingenda major mutabilitas voluntatis Angelicæ quàm judicii: atqui poteſt variari, & corrigi judicium Angelorum ſicut & falli: Tum etiam quia licèt in voluntate, quæ non poteſt à bono deflectere, immutabilitas in propoſito, & electione ſit magna perfectio; non tamen ita in voluntate quæ deficere poteſt: Imò magna foret imperfectio non poſſe corrigi, & à malo deſiſtere; quemadmodum intellectui erroris capaci, magna eſſet imperfectio non poſſe errorem dedoceri, & abjicere: atqui voluntas Angeli peccare poteſt, ut & intellectus errare: Ergo eſſet ei imperfectio ſumma ſi ſuum actū revocare non poſſet. Tum denique quia talem Angelorum naturam, & perfectionem non agnoverunt ſancti Patres.

Nec etiam ex parte actus voluntatis: Quippe cùm hic nec liget, nec potentiam aſtringat, quoniam illum natura præcedit, & ab illo non conſtituitur in actu primo, ſecundùm quem tantùm eſt potens aut impotens, ſive ut primò actum producat, ſive ut productum conſervet. Quod autem dicunt aliqui neceſſitatem immutabilitatis oriri ex impetu quo voluntas Angelica in ſuos actus erumpit; vanum eſt: gratis enim ſupponunt Angelos ſummo quodam conatu ſemper operari. *Deinde*, licèt toto conatu voluntas operetur, tota libera eſt, & poteſt actum non elicere, vel elicere oppoſitum: Poteſt item deponere poſtquam elicuit: Quidni ergo mutare in oppoſitum, & quidem toto conatu, ſi ſit opus. Sanè ex hac ſententia Adverſariorum ſequeretur Angelum poſſe naturaliter reddere ſe impeccabilem in futurum: poteſt enim amare Deum toto conatu ſuper omni actu naturali, itemque deteſtari toto conatu omne peccatum; ad id enim ſuppetit & cognitio, & voluntas: Ergo ſi aliunde non poſſit mutare talem electionem, conſtitueret ſe impeccabilem.

Neque etiam ex parte habitus, & diſpoſitionis ex actu relictæ: Tum quia habitus, & diſpoſitio præcedens actum electionis non neceſſitat ad electionem, ſed in hoc ſubditur voluntati, ſuponimus enim Angelum liberè eligere non obſtante quocumque habitu vel diſpoſitione prævia: Ergo neque neceſſitare poteſt ad perſeverandum in electione jam facta. Tum quia talis habitus vel diſpoſitio non poteſt efficaciùs influere in conſervationem actus quàm in primam productionem. Tum etiam quia talis habitus, vel

vel diſpoſitio nunquam poteſt privare voluntatem ſua naturali, & intima poteſtate ſuſpendendi influxum ſuum, vel perſeverandi liberè in actu, quem liberè elicuit: Poteſt ergo non obſtante tali habitu vel diſpoſitione, liberè ceſſare ab illo actu, & iterum eligere liberè; quidni ergo, ſi velit, ad contrariam electionem tranſire? Adde quòd non videatur credibile in primo inſtanti gigni poſſe à quolibet actu tam intenſum habitum in voluntate Angeli, ut eum nequeat ſuperare, cùm etiam inveteratos habitus homines ſuperent, & evellant. Deinde habitus tantùm inclinant potentiam ut facilè poſſit ſimiles actus, non autem ut poſſit oppoſitos edere.

Non denique ex parte intellectus, & modi intelligendi: Tum quia Angeli mutare poſſunt judicium, & jam amore indignum exiſtimare id quod antea putaverunt eſſe amabile, atque re ipſa amaverunt. Inſuper, Angeli naturaliter poſſunt falli, maximè quando judicant ex conjecturis, & ſignis incertis, & obſcuris, falluntur que non raro Dæmones circa tentationum exitus, & eventus liberè futuros, & circa myſteria, & diſpenſationes gratiæ: ergo ex parte judicii ſeu modi intelligendi, non eſt ratio perſiſtendi neceſſariò in electione priùs facta, ſed potiùs eſt ratio eam prudenter mutandi in contrarium. Tum quia, etiamſi idem omnino ſemper ſtaret judicium quod habuit quando liberè elegit, exinde tamen non ſequeretur voluntatem non poſſe actum ſuum mutare; etenim ſicut judicium illud non prædeterminavit phyſicè voluntatem, ſed illo poſito, & ſtante voluntas liberè elegit id quod amplexata eſt, potuitque non eligere etiam in ſenſu compoſito, id eſt, componere non electionem cum tali judicio: Ita non prædeterminat ad actum continuandum, ſed voluntas omnino ex ſe manet libera ad continuandam electionem vel deponendam.

Denique Angeli de facto mutarunt voluntatem, mali videlicet, qui cum cæteris aliquo tempore fuerunt boni, & Deum amarunt. Immo quotidie tam boni, quàm mali Angeli mutant ſuas voluntates: Hi dum deſiſtunt tentare, videntes tentationes potiùs prodeſſe, quàm obeſſe: Iſti dum tandem deſerunt, quos à vitiis fruſtrà avocare ſtuduerunt.

Objicies primò, intellectus Angeli immobiliter adhæret eis, quæ intelligit, & judicat: Ergo voluntas ſimilem habet immutabilitatem in ſuis electionibus: Patet antecedens, Angelus enim apprehendit concluſiones in principiis, unde judicat de rebus cognitis, quemadmodum homo de primis principiis: ſicut ergo homo primis principiis immobiliter adhæret; ita etiam Angelus adhæret omnibus, quæ apprehendit, & judicat: Conſequentia etiam eſt evidens, voluntas enim ſequitur intellectum, & modum illius operationis imitatur.

Reſpondeo primò negando antecedens: Falſum eſt enim Angelum invariabiliter adhærere eis, quæ cognoſcit. Falſum pariter ipſum cognoſcere concluſiones in principiis, quippe virtutem habet diſcurrendi, & reverà ejus cognitio diſcurſiva eſt.

Reſpondeo 2. negando conſequentiam: Sicut enim non obſtante illa intellectus determinatione, voluntas in prima ſua electione fuit libera, ita etiam facta illa electione remanet adhuc libera ad eam relinquendam, aut aliam eliciendam; quippe cùm intellectus in utraque reperiat ſufficientem rationem qua poſſit appeti. Adde quòd voluntas ſit intellectus Domina, eoque longè liberior; ſubindeque non obſtante intellectus judicio, poteſt quod ſibi placuerit eligere.

Objicies ſecundò Adhæſio ad finem ultimum, ſeu intentio illius conſequendi, eſt principium omnium electionum: Sed Angelus immobiliter adhæret fini ultimo, quem ſibi deſtinavit: Ergo etiam immobiliter adhæret omnibus aliis rebus quatenus ad illum finem ordinantur.

Diſtinguo minorem, immobiliter adhæret fini ultimo per determinationem extrinſecam, nempe dum finis ultimus ita efficaciter movet voluntatem per ſui propoſitionem claram, & evidentem, qualiter Deus intuitivè videndus determinat beatas mentes ad ſui intuitum, & amorem, concedo: per determinationem extrinſecam, quę proveniat ex immobili electione voluntatis apprehendentis finem ultimum verum, vel apparentem, nego. Quanquam enim Beati immobiliter Deo adhæreant, & Dæmones obdurentur in illa voluntate, qua divinam æqualitatem tanquam finem ultimum ſibi propoſuerunt, nihilominùs hæc determinatio non provenit præciſè ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco, in Beatis quidem ab objecto clarè apprehenſo, in Damnatis autem ex negata gratia, qua poſſint revo-

revocare ſententiam, & pœnitentiam agere.

Dices 3. Quò voluntas eſt perfectior, & liberius eligit, eò vehementius, & majori affectu adhæret rei electæ; ſed voluntas Angeli eſt perfectiſſima, & liberrimè eligit, quia non ducitur ex paſſione, ſed ex ſe ſola ſe determinat: ergo in eligendo ita afficitur circa rem electam, ut ab ea non poſſit amoveri.

Nego majorem: Non enim eſt neceſſe, quòd voluntas liberior majori affectu feratur circa objectum ſuum: imò quò liberior eſt, eò magis poterit ſuum affectum moderari, & temperare. Adde quòd etiamſi ſummo affectu feratur erga ſuum objectum, inde non ſequitur, quòd invariabiliter in ipſo affectu ſubſiſtere debeat; etenim pro eadem libertate poterit ab eo ceſſare, & præcipere intellectui, ut alia conſideret, quibus ab illius objecti amore dimoveatur, & in aliud tendat.

Dices 4. Si Angeli eſſent vertibiles, & mutabiles, eſſent pariter capaces pœnitentiæ: ſed falſum conſequens: ergo & antecedens. Major conſtat ille enim eſt capax pœnitentiæ, qui pravam voluntatem poteſt abjicere, & revocare: Minor etiam patet, ſi enim capaces eſſent pœnitentiæ, haud dubium eſt, quod aliquando pœnitentiam egiſſent, aut ſaltem eorum aliquis reſipuiſſet.

Nego majorem, Defectus enim pœnitentiæ in Angelis non provenit ex eorum voluntatis immutabilitate, ſed ex negato ſibi divinitus auxilio ſupernaturali abſolutè neceſſario ad veram pœnitentiam agendam, & ex eo, quòd ſint in termino; ſi enim in ſtatu viæ, & ante indictam eorum æternæ damnationis ſententiam, gratiam pœnitentiæ ipſis conceſſiſſet Deus, revera pœnitere potuiſſent, & veniam impetrare: Quoniam autem ſunt in termino, nec ullo divino ad pœnitendum auxilio donantur, idcirco pœnitere non poſſunt.

Dices 5. Angelus eſt ſubtiliſſimus in natura, necnon eſt vehementiſſimus in operando, ſubindeque ejus voluntas totaliter ſe immergit objecto, quod elegit, & cui adhæret, & ab eo non poteſt revocari: Ergo poſt primum actum eſt immutabilis.

Nego conſequentiam: Quantumcumque enim Angelica voluntas in via exiſtens objectum appeteret, & quantocumque conatu in illud tenderet, poſſet tamen pro libito illud abjicere, ut ſupra diximus.

Dices 6. Electionis mutatio provenit vel ex eo quòd eligens aliter diſponitur, vel quia rem aliter apprehendit poſt electionem, quàm antea: ſed neutrum habet locum in Angelis: Non primum, quia non habent paſſiones, nec ab extrinſeco ſuam internam diſpoſitionem accipiunt: Non etiam ſecundum, quia Angelus habet perfectiſſimum lumen; adeoque primò apprehendit id omne, quod cognoſcibile eſt, maximè circa intentionem, & electionem ultimi finis; cùm enim ea res ſummi ſit ponderis, & momenti, veriſimile eſt, quòd Angelus omnem ſuam intellectivam virtutem impendat in hac cognitione formanda.

Nego minorem: Quamquam enim Angelus perfectiſſimè illuſtretur, nihilominus poteſt errare, uti de facto erravit apprehendendo æqualitatem cum Deo ſibi eſſe poſſibilem, & illam appetendo: Electio enim mali ſemper præſupponit errorem, vel ſaltem inconſiderationem ex parte intellectus, maximè quando non peccatur ex certa, & determinata malitia; adeoque poteſt non eſſe plena apprehenſio ex parte intellectus ubi eſt error, vel inconſideratio. Itaque dici poteſt, quòd Angeli mali habuerint iſta duo judicia ſimul: Primum, quòd *bonum eſſet Deo ſubjici, & ipſi obtemperare*; Secundum, quòd *propria excellentia eſſet bonum appetibile*: Unde factum eſt, quòd etiam ſtante priori judicio, nihilominus moti ſunt ad ſequendum poſterius, videlicet ad eligendam propriam excellentiam: & ſic non obſtante cognitione medii, & finis debiti, potuerunt alium ſibi finem, nempe propriam ſuam excellentiam appetere.

Inſtabis: Quò præſtantius eſt lumen intellectus, eò tenaciùs voluntas objecto adhæret: ſed Angelici intellectus lumen fuit præſtantiſſimum: Ergo illorum voluntas ita firmiter adhæſit objecto electo, ut nullatenus ab eo potuerit removeri. Minor conſtat: Probatur major experientia qua patet, eos qui habent minùs perfectum intellectum, putà pueros, & mulieres, etiam facilè à propria ſententia dimoveri.

Reſpondeo ad majorem: Quòd licèt adhæſio voluntatis ſequatur illuſtrationem intellectus, & eò firmiùs voluntas objecto electo adhæreat, quò majus in eo bonum deprehendit; tamen inde non ſequitur, quòd ipſum non poſſit abjicere pro ſua libertate. Ad minorem autem dico, inde quidem ſequi, quòd Angeli non tanta facilita-

litate quanta homines propoſitum, & electionem mutare poſſint; Non tamen ſequitur, quòd abſolutè non poſſint utrumque revocare, propter rationes à nobis expreſſas.

CONCLUSIO TERTIA.

V*Oluntas Angelica eſt etiam libera libertate contradictionis, & quantum ad exercitium*: Hæc pariter eſt Doctoris, & probatur. Nihil aſſignari poteſt quo neceſſariò Angelica voluntas determinetur ad perſiſtendum ſemper ſub actu: Ergo reverà poteſt ab actu ceſſare. Patet antecedens ex ſuperiori concluſione, ſi enim ab aliquo poſſet neceſſitari ad perſiſtendum ſub actu ſuo, maximè, vel ex parte Dei, vel ex nativa ſua dignitate, vel ex actu ſuo, vel ex parte intellectus illam neceſſariò ſemper ad actum determinantis, vel ex aliquo alio principio: ſed neutrum horum poteſt affirmari, ut ſupra probatum eſt: Ergo, &c.

Deinde ad libertatem, quoad exercitium ſufficit poteſtas ſuſpendendi actum per puram privationem, ſeu negationem influxus; ita ut non ſit neceſſarium velle non elicere actum, ſed ſatis ſit, non velle elicere, ſeu non elicere ex certa ſcientia, & poteſtate, ac dominio ſupra ſuum actum, ſeu influxum: Sed voluntas eſt domina abſolutè ſui influxus: Ergo non neceſſitatur quoad exercitium etiam ad totam collectionem actuum ſibi poſſibilium.

Denique, Sicut nullus actus voluntatis Angelicæ in particulari eſt abſolutè neceſſarius, ſed ad quemlibet eliciendum voluntas ſeſe liberè determinavit; ita pariter ceſſare poteſt à quolibet in particulari eliciendo, adeoque & ab omni actu ceſſare; quia eadem eſt ratio libertatis in tota actuum collectione, quæ in ſingulis actibus reperitur: Ergo quemadmodum nullus actus particularis eſt neceſſàrius Angelo ad bonum ſuum, ita etiam nec unus, vel alius, & ſic de aliis disjunctim ſumptis.

Dices: Si eſſet aliquis actus volendi in particulari, in quo nulla ratio mali inveniretur, nec in ejus carentia ratio boni apprehendi poſſet, non poſſèt voluntas à tali actu ceſſàre, ſed eſſet in particulari neceſſarius quoad exercitium; hac enim ratione amor Dei in patria eſt neceſſarius quoad exercitium: ſed in carentia omnis actus voluntatis nulla ratio boni cogitari poteſt, nec in actuali exercitio alicujus velle indefinitè ſumpti poteſt inveniri aliqua ratio mali, quia in tota latitudine actuum non poſſunt non eſſe multi convenientes; at verò meliùs eſt actu operari, quàm ab operatione ceſſare; imò illud eſt de ſe bonum, & perfectum; non operari autem ſimpliciter eſt imperfectum: Ergo non poteſt voluntas talem ceſſàtionem formaliter, aut virtualiter velle, ac proinde ad velle aliquid, ſaltem indefinitè neceſſitatur.

Nego minorem, In carentia enim illa voluntaria omnis actus deprehenditur ſumma voluntatis libertas, quæ pro libito poteſt agere, vel non agere, ſicque ſuprema ſit domina ſuorum actuum, quos poteſt ad nutum ponere, vel non ponere, quod ſanè maximam arguit perfectionem, ſummumque bonum connotat, ut patebit ampliùs in Concluſione tertia ſequentis Quæſtionis.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualiter Angelus Deum, ſeipſum, & alia diligat.

N*Otandum* 1. Duplicem impræſentiarum diſtingui poſſe amorem. Naturalem videlicet, & Supernaturalem; prior ita dicitur ad quem eliciendum ſufficit ipſa naturalis facultas, prævio ſolo lumine intellectus eam illuſtrante, & ad objectum amabile determinante, ei aperiendo ac manifeſtando eas omnes perfectiones, quæ in tali objecto relucent: quæque tot ſunt amoris ſtimuli, & incentiva: Poſterior dicitur ille, quem voluntas elicere nequit abſque beneficio, & auxilio gratiæ ſupernaturalis: De priori hìc nobis eſt ſermo, de poſteriori verò diſcurremus in ſequenti Diſputatione.

Notandum 2. Ex noſtro Alenſi *q.* 30. dilectionem naturalem poſſe accipi multipli- ,,
citer; Aut enim, inquit, dicitur dilectio ,,
naturalis quidquid per ſe juvat naturam ,,
ut eſſet, vel juvat, ut permaneat, & hac ,,
ratione diligitur tantum Deus dilectione ,,
naturali ab Angelo: Nihil enim aliud eſt ,,
neceſſàrium ad eſſe Angeli, præter illud ,,
quod eſt de eſſe; Non enim indiget unus ,,
alio ut ſit, vel ut permaneat in eſſe: *Se* ,,
cundo modo, Poteſt dilectio naturalis re- ,,
ſpicere omne conveniens naturæ, ſive ,,
conſimile, vel conforme in natura, & ,,
hoc modo eſt dilectio naturalis, non ,,
tantùm Creatoris, vel Gubernatoris, ,,
ſed etiam alterius Angeli, qui eſt ſimul ,,

in

Digitized by Google

,, in natura Angelica, vel etiam hominis,
,, qui eſt conſimilis in natura intel'ectua-
,, li creata: *Tertio modo* poteſt dici dilectio
,, naturalis reſpectu illius boni, quod or-
,, dinatum eſt ad participandum comple-
,, tum dilectibile, quod eſt gloria, & ſe-
,, cundùm hunc modum, charitas, ſive
,, gratia eſt perfectio naturæ; Sic ſecun-
,, dùm hunc modum eſt diligibile ab An-
,, gelo, non tantùm anima hominis, ſed
,, etiam corpus humanum, quod poteſt
,, participare dotes: unde anima in ſecun-
,, da ſtola perficietur, & Angelus ex hoc
,, quandam conſequitur dilectionem. *Quar-*
,, *to modo*, Dilectio naturalis dicitur reſpe-
,, ctu omnis boni, in quantum eſt bo-
,, num, & ſic extendit ſe ad omnem crea-
,, turam, & ad Creatorem.

Notandum 2. Ex Seraphico Doctore in
,, 2.*diſt*.3.*art*.3. *qu*.2. quòd major alicujus
,, dilectio poſſit fieri tripliciter: aut ra-
,, tione boni optati, aut ratione effectus
,, intenſi, aut ratione effectus impenſi:
,, *Ratione boni optati*, dicitur quis aliquem
,, magis diligere, quando ei majus bonum
,, optat, & ſic dicitur diligere magis,
,, quia ad majus.

,, Hoc modo naturali dilectione proce-
,, dente ex judicio rationis rectæ magis di-
,, ligebat Angelus Angelum ſuperiorem,
,, volebat enim ipſum excellere, & plus
,, boni habere, ſicut & Deus conditor vo-
,, luit ſic ordinare. *Ratione affectus intenſi*
,, dicitur magis alterum diligere, quando
,, affectio ejus plus trahit alterum, & ma-
,, gis conſolatur de ejus ſocietate, & ſic
,, dicitur aliquis magis illum diligere cum
,, quo libentiùs cohabitat: & ſic Angelus
,, magis diligebat per naturam Angelum
,, ejuſdem ordinis, quia ſicut naturali affe-
,, ctu magis diligit quis concives ſuos, ma-
,, ximè quando conformantur ſibi in mori-
,, bus; & ſicut magis diligit homo eum,
,, qui eſt ejuſdem profeſſionis, & officii,
,, ubi invidia non interponit partes ſuas:
,, Sic Angelus alterum Angelum ejuſdem
,, ordinis, magis dilectione naturali ample-
,, cti intelligendum eſt, cùm ſe viderit à
,, Conditore in officii æqualitate, & natu-
,, ræ ſimilitudine illi ſociatum, nec eſſet
,, tunc morum diverſitas, nec invidiæ ma-
,, lignitas. *Ratione effectus, ſive beneficii im-*
,, *penſi* dicitur quis magis eum diligere, cui
,, plura bona impendit, & circa quem ma-
,, gis ſollicitatur, ſicut Magiſter confovet
magis filium tenellum, & ſollicitior eſt ,,
circa illum, quàm circa adultum, & ma- ,,
gis circa infirmum, quàm circa ſanum, ,,
& hoc facit conſideratione majoris indi- ,,
gentiæ, & hoc modo dici poteſt, quòd ,,
Angelus ſuperioris ordinis magis diligit ,,
Angelum inferioris, quia Angelus paris ,,
vel ſuperioris ordinis non indiget, ſive ,,
ſua inſtructione, ſive purgatione, ſicut ,,
Angelus inferioris ordinis. ,,

His itaque prælibatis determinandum eſt, 1. An ſit in Angelis aliqua naturalis dilectio: 2. An hac dilectione, dum erant viatores, Deum ſuper omnia diligere potuerint. 3. Qualiter tam ſe, quàm alios Angelos diligant.

CONCLUSIO PRIMA.

R*Everà eſt in Angelis naturalis dilectio, quatenus naturalis amor opponitur ſupernaturali; Non verò quatenus opponitur libero*. Hæc Concluſio duas habet partes, quarum prima eſt communis inter Theologos, & probatur: Quod rebus inferioribus abſque ulla imperfectione tribuitur, Angelis non eſt denegandum: ſed dilectio, & amor naturalis abſque ulla imperfectione tribuitur formaliter hominibus: Ergo etiam Angelis non videtur denegandus. *Deinde*, quælibet res naturaliter diligit ſe, & ſuam propriam perfectionem appetit, naturaliterque ad illam inclinatur: nullum enim eſt ens tam imperfectum, quod naturaliter propriam ſuam perfectionem non appetat: Ergo multò magis Angeli naturaliter appetunt ſuam beatitudinem, ad quam tanquam ad ultimam perfectionem ordinantur: ſed hic appetitus dicitur amor naturalis: Ergo &c. *Denique*, Dæmones habent naturalem ſui dilectionem: Ergo & Angeli: Antecedens patet, nam Dæmones naturaliter fugiunt ſuam miſeriam: Ergo naturaliter diligunt ſe. Patet ſequela; Nam ideo odio habeo aliquem, quia diligo me, vel alium; Ergo ſi Dæmones naturaliter fugiunt miſeriam, quam habent, etiam naturaliter diligunt ſe. *Adde quòd* Dæmones naturaliter appetunt ſuam fœlicitatem, & beatitudinem in communi: Ergo naturaliter appetunt, & diligunt ſe. Antecedens patet, nam beatitudo in communi non poteſt odio haberi.

Hæc autem Angelica naturalis dilectio, intelligenda eſt etiam quantum ad actum eli-

Digitized by Google

elicitum; etenim in Angelis eſt amor ſequens rationem, & formam apprehenſam; Ergo in Angelis eſt actus elicitus amoris. Probatur antecedens: Angelus habet naturalem cognitionem ſui: Ergo & naturalem dilectionem ſui.

Dices 1. Si in Angelis eſſet aliqua naturalis dilectio, deberet eſſe vel recta, & perfecta; vel inordinata, & imperfecta: ſed neutrum dici poteſt: Non primum: omnis enim recta, & perfecta dilectio, eſt charitas, adeoque quid ſupernaturale; Non etiam ſecundum, ſiquidem imperfecta dilectio, & inordinata, peccatum eſt, Angelus autem ut in ſtatu naturæ puræ non peccat.

Reſpondeo ad majorem, Quòd cùm amor naturalis nihil aliud ſit, quàm inclinatio indita ab Auctore naturæ, neceſſariò dici debet recta; aliàs ſumma Creatori fieret injuria, ſiquis eum pravam inclinationem indidiſſe aſſereret. Attamen cùm duplex ſit rectitudo, nempe rectitudo naturalis inclinationis, & ſupernaturalis virtutis; Hæcque ſit perfectiva alterius; inde dici poteſt, quòd rectitudo naturalis non ſit omnimodè perfecta, quamdiu intra limites ſuos ſtat, ſiquidem perfectior evadit, dum charitati conjungitur: Eſt tamen recta, & perfecta intra ordinem naturæ, quippe conformis eſt naturæ principiis, quibus res quælibet, quæ ſibi convenientia ſunt, appetunt.

Reſpondeo ad minorem. Illam dilectionem eſſe reverà naturalem, tam prout naturalem ſonat inclinationem, & propenſionem ad aliquid ſui perfectivum, quàm prout opponitur rei ſupernaturali: ſiquidem hac dilectione Angelus non ſolùm voluntatis ſuæ perfectionem obtinet, potentiæ namque perficiuntur ab actibus; ſed etiam in eam fertur ex propria ſua nativa inclinatione qua res quælibet in id, quod ſibi conveniens eſt, propendet. Nec refert, quòd hanc propenſionem habuerit ſibi inditam ab Auctore naturæ, non minùs enim per eam dicitur moveri ab intrinſeco, nempe ab interno appetitu voluntatis. Similiter hæc tendentia dicitur libera, poteſt enim Angelus tam erga ſe, quàm erga alia objecta amorem ſuum ſuſpendere, ut probabitur in tertia Concluſione.

Dices 2. Si quæ eſſet in Angelis naturalis dilectio, eſſet media inter dilectionem gratuitam, quæ eſt charitas, & peccaminoſam, quam libidinoſam Alenſis appellat: At hoc dici nequit, medium enim inter bonum, & malum debet eſſe indifferens; Dilectio autem naturalis non eſt indifferens bono, & malo, ſed reverà eſt reponenda in genere boni. Ergo &c.

Reſpondet ipſemet Alenſis, quòd etſi illa dilectio naturalis media ſit inter gratuitam, & vitioſam, non tamen eſt media inter bonum, & malum ſimpliciter, ſed tantùm inter bonum quod dicitur ſupernaturale, & malum ſupernaturali bono oppoſitum: Quamquam enim partim conveniat cum utroque extremo, cum dilectione quidem gratuita, quia diligit ſummum bonum; cum vitioſa autem, quia diligit illud propter ſeipſam, non autem propter ipſummet; nihilominus magis convenit cum dilectione gratuita, quàm cum vitioſa, quia fertur circa ſummum bonum, nempe circa Deum, licèt ita feratur propter bonum ipſius diligentis.

Probatur ſecunda pars: Nempe quòd dilectio Angelica non ſit naturalis, quatenus naturale opponitur libero: Quod eſt enim naturale libero oppoſitum, eſt ex ſe neceſſariò determinatum ad unum: Sed Angelica voluntas dici nequit ita eſſe determinata ad dilectionem: Ergo nec habere dilectionem naturalem libertati oppoſitam. Major conſtat ex communi Philoſophorum ſententia, qui in hoc naturale à libero diſtinguunt, quòd illud ex principiis ſuis intrinſecis ad unum determinetur, ſic ignis ad comburendum, grave ad motum deorſum, & leve ad ſurſum. Minor probatur: Si Angelica voluntas ex ſe determinata eſſet neceſſariò ad amandum aliquod objectum, maximè vel Deum, vel ipſummet Angelum: Sed neutrum ita neceſſariò diligit; quamquam enim fortè neceſſariò feratur ad ſeipſum diligendum quoad perfectionem, ita quòd non poſſit ſeipſum odiſſe, nihilominus non ita determinatur quantùm ad exercitium; Siquidem ut in tertia Concluſione probabitur, poteſt ceſſare ab omni actu dilectionis erga ſeipſum. Idem dici poteſt de dilectione erga Deum, imò multò minùs determinatur ad amorem Dei, quàm ad amorem ſui ipſius, non enim ſeipſum odio habere poteſt, poteſt verò odiſſe Deum, nam de Dæmonibus ait Regius Pſaltes, ***Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper***. Adde quòd unus Angelus poteſt occupari in amore alterius amore amicitiæ, quem habet ad illum, nec-non & concupiſcentiæ ad bona, quæ ipſi dilecto Angelo exoptat, per illum au-

autem actum dilectionis, Angelus amans nec ſeſe, nec Deum diligit, quippe neutri bonum per ſe exoptat: Ergo non neceſſariò ſeipſum, & Deum ſemper diligit. Hæc veritas patebit evidentiùs in Concluſione tertia.

CONCLUSIO SECUNDA.

ANgelus naturaliter Deum diligere poteſt pluſquam ſe, & ſuper omnia. Ita Doctor in 3. *diſt*. 27. *nu*. 13. Probatque hanc Concluſionem *Primò*. Ratio naturalis oſtendit naturæ intellectuali eſſe aliquid ſummè diligibile, quia in omnibus actibus, & objectis eſſentialiter ſubordinatis, eſt aliquid ſupremum, & ita aliqua dilectio ſuprema, & ita ſupremum objectum ſic diligibile: ſed ratio naturalis dictare debet, quòd illud ſummè diligibile ſit ſummum bonum, nempe Deus, aliàs ſequeretur quòd Charitas inclinaret ad ſummè diligendum illud quod à ratione naturali dictaretur non eſſe ſummè diligendum, & ſic Charitas non eſſet virtus, quippe cùm non eſſet conformis rectæ rationi: Ergo ratio naturalis dictat Deum eſſe ſummè diligendum. Sed voluntas poteſt naturaliter diligere id omne objectum, quod per rationem naturalem proponitur ſummè diligibile, nihil enim poteſt intellectus rectè dictare, in quod dictatum non poſſit voluntas naturaliter tendere; alioqui voluntas eſſet naturaliter mala; vel ſaltem non eſſet libera ad tendendum in quodlibet ſecundùm illam rationem boni ſecundùm quam ſibi oſtenditur ab intellectu. Quod maximè, inquit Doctor, arguitur de Angelis, quia in ſtatu innocentiæ non fuerunt non recti, quippe tunc non potuerunt habere actum non rectum: Potuerunt autem habere aliquem actum elicitum; & ſupponendum eſt, quòd eum habuerunt, quòdque ille actus fuerit rectus: Non potuit autem actus ille eſſe rectus, ſi illo ipſo dilexiſſent ſe Angeli ſuper omnia, non autem Deum: Ergo &c.

Deinde Amor naturalis Dei ſuper omnia, eſt poſſibilis, nec enim repugnat illius productio, aut ex terminis, nempe quòd ſit amor Dei ſuper omnia, & quòd ſit naturalis, aut ex aliqua ratione à priori, vel à poſteriori: Sed omnem dilectionem poſſibilem naturaliter poteſt Angelus elicere, niſi aliquod adſit impedimentum ex parte voluntatis, quod certè nullum eſt: Si enim eſſet aliquod impedimentum, quo voluntas non poſſet elicere talem amorem, maximè vel inclinatio, & propenſio illius ad amanda alia objecta, vel amor actualis aliorum objectorum, neque enim aliud impedimentum ex parte voluntatis fingi poteſt: Sed neutrum dici poteſt. Non quidem primum; catenus enim illa inclinatio præpediret amorem Dei, quatenus neceſſariò determinaret ad amorem actualem aliorum objectorum: ſed ita non eſt, nulla ſiquidem propenſio voluntatis cenſetur eam neceſſariò determinare, quia non obſtante qualibet inclinatione ſemper remanet libera. Non etiam ſecundum: quia amor actualis aliorum objectorum non neceſſariò conſervatur, & conſequenter mutari poteſt, & revocari, ipſique ſuccedere amor Dei: Ergo nihil habet voluntas ex ſe quo removeri poſſit ad formandum amorem Dei naturaliter poſſibilem.

Denique, inquit Doctor, ſecundùm philoſophos vir fortis, quatenus eſt membrum Reipublicæ, ſequendo dictamen rectæ rationis debet ſe morti exponere propter ipſam Rempublicam tuendam, & conſequenter deberet amare magis Rempublicam, quàm ſeipſum: ſed eadem ratio multò magis dictat, quòd quis debeat diligere Deum magis quàm ſe, & ſeſe exponere propter amorem ipſius Dei. Plura namque debet vir fortis Deo, quàm Reipublicæ; ſiquidem tantùm Reipublicæ obſtringitur propterea quòd ſit ejus pars, & membrum; Deo autem ſe totum quantum ad productionem, & conſuetudinem debet; Ergo ſi debeat magis diligere Rempublicam, quàm ſe, multò magis Deum.

Confirmatur 1. Quo magis aliquid eſt alterius, quàm ſibi, eò ampliùs debet eum, quàm ſe diligere: ſed creatura quæcumque, maximè Angelus, magis Dei eſt, quippe ab eo habet eſſe, operari, & benè eſſe, à ſe autem ſine Deo nullum horum obtinet: Ergo magis Deum, quàm ſe-ipſam tenetur diligere.

Confirmatur 2. Quælibet Creatura in ſe includit intrinſecum ordinem, & dependentiam ad Deum, ut ad cauſam efficientem, & conſervantem non ſolùm ſui ipſius, ſed & totius Univerſi: Ergo naturali appetitu potiùs fertur in Deum, ut conſervantem Univerſum, quam in ſeipſam; Probatur ſequela. Creatura quælibet habet ſe in ordine ad Deum, ut conſervantem Univerſum, tanquam pars ipſius Univerſi: ſed pars quælibet appetitu naturali potiùs appetit eſſe totius, cujus eſt pars, quàm ſuum eſſe proprium: Er-

Ergo quælibet Creatura totiùs appetit ſubſiſtentiam, & eſſentiam Dei, quam ſui-ipſius; adeoque illa quæ eſt capax dilectionis, magis Deum, quàm ſe naturaliter diligit. Minor patet, experientia qua conſtat hominem manum, vel membrum alterum exponere pro conſervatione totius corporis: Expoſitio autem illa eſt motus naturalis, & non violentus: Ergo conveniens illi ſecundùm naturalem inclinationem ejus: ſed ita ſe habent Creaturæ reſpectu Dei conſervantis totum Univerſum; Unde ſi per impoſſibile Deus exponi poſſet periculo non eſſendi, creaturæ ſe exponerent tali periculo non eſſendi, ut conſervaretur Deus, eò quòd ſunt partes totius Univerſi quod ſubſiſtere nequit, niſi Deo ſubſiſtente, & Univerſum conſervante: Ergo exinde ſequitur quòd creaturæ quælibet magis in Deum, quàm in ſeipſas ferantur.

Confirmatur denique: Charitas, & gratia perficiunt naturam ſecundùm rationem naturæ: ſed charitas, & gratia inclinant ad amandum Deum ſuper omnia; Ergo ſupponunt in homine, & Angelis naturalem inclinationem ad diligendum Deum pluſquam ſe. *Inſuper*, Præcepta juris naturalis fundantur in inclinatione naturali; ex ipſa enim natura, & dictamine rationis inclinamur ab obſervanda talia præcepta, putà præceptum de tuenda vita propria, quod fundatur in appetitu propriæ conſervationis: ſed præceptum de diligendo Deo ſuper omnia eſt juris naturalis: Ergo fundatur in propenſione, & inclinatione naturali, adeoque homo, & Angelus naturaliter inclinantur ad Deum diligendum.

Dices 1. Si Angeli naturalem haberent propenſionem ad diligendum Deum pluſquam ſe, eamdem & nos haberemus propter paritatem rationis: ſed conſequens falſum edocet, ipſamet experientia, qua ſummam difficultatem patimur in ſubeunda morte pro Dei gloria: Ergo ſignum eſt naturam nos magis ad amorem noſtri, quàm ad amorem Dei inclinare.

Nego minorem, Et ad ejus probationem dico, duplicem in homine, & Angelo diſtingui poſſe inclinationem, unam quidem communem, & generalem quatenus creaturæ ſunt, aliam autem ſpecialem, & particularem quatenus ſunt tales, & tales Creaturæ ſecundùm ſe, & abſolutè ſpectatę, putà homo conſideratus quatenus eſt animal rationale ſecundùm quod præcisè, & formaliter nullum dicit ordinem ad Deum; ſed tantùm inclinationem naturalem, & tendentiam ad propriam ſuam perfectionem. Priori modo magis propendet ad Deum, quàm ad ſeipſum diligendum, cùm enim Creatura quælibet magis Deo ſit, quàm ſibi, quippe totum ſuum eſſe à Deo, ac per Deum habet, inde etiam ut ſic magis in Deum, quàm ad ſeipſam inclinatur, & hac ratione magis homo inclinaretur ad obeundam mortem pro Deo, quàm ad vitam ſervandam. Quoniam autem Angelus, & homo ſecundùm ſe ſpectati ſuam naturalem inclinationem, & perfectionem appetunt, inde inclinantur ad ſeipſos ſervandos magis, quàm ad ſui interitum.

Hinc homo ſentit difficultatem in obeunda morte propter Deum, quæ difficultas non provenit ex majori amore ſui-ipſius, quàm Dei, ſed ex eo quòd naturaliter diligit propriam vitam, quam cùm non poſſet ſervare unà cum amore Dei, inde difficultatem in ejus amiſſione, patitur. Sicut v. g. qui pro vita tuenda ingruente tempeſtate merces projicit in mare, difficultatem in hac projectione patitur; nihilominus magis æſtimat propriam vitam, eamque plus diligit, quàm merces deperditas. Idem dicendum de illo, qui propter totius corporis incolumitatem patitur ſibi membrum aliquod putridum abſcindi, licèt enim hanc abſciſſionem ægrè ferat, magis tamen totum corpus, quàm iſtam partem cenſetur diligere. Ita contingit in propoſito; dum enim quis in obeundo Martyrio naturalem repugnantiam patitur, hæc repugnantia non eſt indicium majoris amoris erga ſe, quàm erga Deum, imò contrarium infertur, quia ſcilicet non obſtante hac repugnantia, ſe libenter morti objicit.

Dices 2. Si Deum ſuper omnia diligeremus naturaliter, ſequeretur, quòd nobis ineſſet nativa inclinatio ad bonum: ſed conſequens eſt contra illud Geneſis 8. *Senſus hominis, & cogitatio humani cordis prona ſunt ad malum ab adoleſcentia ſua*: Ergo &c.

Nego majorem, & ad textum Scripturæ reſpondeo, eum intelligi de appetitu naturæ per peccatum vitiatæ, non verò de appetitu naturæ integræ, cùm enim appetitus ille à Deo auctore naturæ fuerit inditus, neceſſariò debuit eſſe rectus, & ad bonum proclivis.

Dices 3. Homo naturaliter inclinatur in bo-

bonum proprium: Ergo non in bonum ipſius Dei, maximè quando bonum Dei eſt oppoſitum bono proprio. Sequela patet, implicat enim inclinationem naturalem ferri in duo oppoſita, & conſequenter ſi quis inclinatur ad ſuum eſſe naturaliter, averſabitur ſuum non eſſe, ſubindeque illud omne quod ſuum non eſſe conſequitur.

Diſtinguo ſequelam: Magis inclinatur in bonum proprium, quàm in bonum ipſius Dei, abſolutè, & ſimpliciter, nego: ſecundùm quid, concedo. Hoc eſt, quatenus Creatura eſt habens exiſtentiam ab ipſo Deo mutuo acceptam, magis in Deum cui totam ſe debet, quàm in ſeipſam dilectione, & inclinatione fertur; magis verò fertur erga ſeipſam ſecundùm illam propenſionem, quam habet res quælibet ad ſui conſervationem, ita quòd reverà vellet ſuam vitam ſervare, ſi non deeſſet occaſio mortis pro Deo ſubeundæ, quæ tamen cùm adſit, magis fertur in illam mortem obeundam ſecundùm etiam inclinationem naturæ, quàm in vitam ſervandam.

Ne autem hic fiat allucinatio, adverte Doctorem, & nos cum eo hic agere tantùm de potentia phyſica, & inclinatione naturali naturæ inſtitutæ, ſeu nullo vitio deturpatæ, & debilitatæ, qualis erat natura Angelica in ſtatu viæ ut ipſemet loquitur Doctor nu.15. ita ſcribens; *Concedo concluſionem, quòd ex puris naturalibus poteſt quæcumque voluntas, ſaltem in ſtatu naturæ inſtitutæ, diligere Deum ſuper omnia, videlicet quantum ad inclinationem, & potentiam phyſicam naturæ integræ*. Etenim pro hoc ſtatu naturæ per peccatum originale vitiatæ, & infirmatæ, annuo libenter nos non poſſe abſque ſpeciali auxilio gratiæ elicere actum perfectum amoris Dei ſuper omnia. Si enim auxilium ſupernaturale deſideretur ad alios actus virtutum moralium, multò magis deſideratur ad amorem Dei ſuper omnia diligendi, maximè cùm hujuſmodi amor ſit incompoſſibilis cum affectu peccandi, & includat voluntatem efficacem etiam ſubeundi martyrii pro tuenda Dei gloria, ejuſque voluntate implenda, ut fuſius patebit in tractatu de Gratia.

CONCLUSIO TERTIA.

Angeli neceſſariò diligunt ſe dilectione quoad ſpecificationem neceſſitante: *Non verò quoad exercitium*: Hæc Concluſio duas habet partes: quarum

Probatur prima: Angeli non poſſunt ſe odio habere: Ergo neceſſariò ſe diligunt quoad ſpecificationem. Probatur antecedens, unuſquiſque naturaliter ſuum eſſe appetit, ſuamque conſervationem exoptat: Ergo idipſum Angeli in votis habent, adeoque naturaliter ſe diligunt; appetitus enim ille nil aliud eſt quàm ipſa propenſio naturalis, qua quodlibet ens ſui conſervationem exoptat, quæve in ſpiritualibus dilectio appellatur. *Deinde*: Si Angeli poſſent erga ſe aliquod habere odium, maximè quia mutare poſſent judicium, quo practicè judicant ſui conſervationem eſſe quoddam expetendum, & diligendum, judicarentque ſui annihilationem eſſe exoptandam: Sed ita fieri nequit, cùm enim nihilum Angeli vel entis, nihil ſit; nec proinde quidpiam bonitatis involvat: etiam nihil diligibilitatis in ſe complectitur. *Denique*, ſi quidam Angeli optarent, & amore elicito ſuum non eſſe diligerent, maximè Dæmones: ſed ita non eſt; nam etiamſi Dæmones ex naturali amore ſui, & appetitu beatitudinis in communi exoptent non eſſe in tali ſtatu miſeriæ, qua premuntur: Veriſimilius tamen eſt, quòd ſimpliciter non appetant ſui non eſſe; ſiquidem appetitus ille non eſſendi, ſi quem habeant, provenit tantùm ex urgente miſeria, qua detinentur, adeoque magis in ſtatum miſeriæ quàm in non eſſe, eſt refundendus.

Probatur ſecunda pars contra quoſdam Thomiſtas modernos. Libertas quoad exercitium integra perſiſtit in noſtra voluntate quolibet in naturæ ſtatu circa quodlibet objectum: Ergo multò magis ſtat integra illa libertas in Angelis: Antecedens admittit S. Thomas de virtute quæſt. 22. art.6. Conſequentia per ſe patet. Cùm enim Angelica libertas longè ſit præſtantior noſtra, potiori jure dicendi ſunt liberi quoad exercitium circa quodlibet objectum naturale ipſis propoſitum.

Deinde ſi voluntas Angelica neceſſariò eſſet determinata ad actum amoris ſui, nullatenus peccare poſſet in amore ſui: ſed falſum conſequens: Ergo & id unde ſequitur. Patet ſequela, quia peccatum in tantùm eſt peccatum, in quantum eſt voluntarium: Si autem neceſſariò, & naturaliter Angeli determinentur ad actum amoris ſui, nec poſſint alium elicere, actus ille non erit liber, adeoque nec peccaminoſus. Probatur minor. Ille actus

actus non eſt liber qui non provenit à voluntate indifferente, nec habet ordinem ad eam ut libera eſt: ſed ſi voluntas naturaliter determinetur ad amorem ſui, actus ille non dicit ordinem ad voluntatem, ut eſt potentia libera: Nam ſi aliquem ordinem diceret, maximè quia poſtquam illum elicuit, voluntas poſſet ipſum non conſervare: ſed in ſententia Thomiſtarum id dici nequit, quippe cùm, inquiunt, voluntas nunquam potuerit ceſſare ab illa dilectione: Ergo, &c.

Denique, Ideo Angelus non eſt liber quoad ſpecificationem, quia nulla ratio boni poteſt inveniri in objecto contrario dilectionis ſuæ, nempe in nihilo ſui: ſed in objecto contrario hujus dilectionis, nempe in non dilectione actuali, poteſt Angelus reperire aliquam rationem boni: Ergo poteſt ceſſare ab actuali dilectione ſui. Major patet ex priori parte. Minor probatur. Poteſt Angelus judicare melius eſſe uti ſua libertate quàm habet in ſuos actus, quàm ſemper habere actum dilectionis erga ſe; In hoc enim nulla ratio mali apparet: Ergo quamquam Angelus cognitione ſpeculativa apprehendat bonum eſſe quod ſe diligat, tamen judicio practico judicare poteſt bonum eſſe quod in eodem inſtanti actum amoris erga ſe non eliciat, nempe vel ut totum ſe transferat in Deum diligendum, vel ut alterum Angelum amore amicitiæ, vel concupiſcentiæ proſequatur: Ergo non ſe neceſſariò diligit amore naturali quoad exercitium.

Confirmatur: Voluntas non neceſſitatur quoad exercitium ad illum actum in quo poteſt deprehendi ratio minoris boni: ſed Angelus aliquam rationem minoris boni apprehendere poteſt in dilectione ſui; Poteſt enim illam dilectionem apprehendere non ſolùm ut impeditivam exercitii libertatis ſuæ circa ſuſpenſionem ſuorum actuum: ſed etiam ne toto conatu feratur in Deum, ut ultimum finem, neve alterum Angelum charitate præſtantiſſima diligat: Ergo in amore ſui poteſt deprehendere rationem minoris boni; ſicque poterit talem actum ſuſpendere, & circa præſtantiorem ferri.

Objicit 1. Gonetus. Angelus cognoſcit, & contemplatur ſeipſum neceſſariò etiam quoad exercitium: Ergo eadem neceſſitate ſeipſum diligit. Probatur conſequentia; Tum quia operatio voluntatis proportionatur operationi intellectus per quam dirigitur, & regulatur: Tum etiam quia ſi Angelus neceſſariò ſemper ſeipſum intelligit, vult neceſſariò ſeipſum ſemper intelligere: Hoc autem eſt ſeipſum amare, quia hoc eſt ſibi velle maximum bonum. Tum denique, quia ex naturali cognitione qua Angelus ſe, & omnes ſuas naturales perfectiones comprehendit, reſultat neceſſariò judicium practicum omnino immutabile quo ſe, & omnes illas perfectiones judicat neceſſariò debere amari: Ergo neceſſariò cognoſcit ſeipſum cognitione practica cauſante amorem, & non ſolùm cognitione merè ſpeculativa, quæ amorem non parit. Conſequentia patet: Antecedens probatur: Quia judicium de aliquo objecto eſt tunc immutabile, quando nulla poteſt eſſe ratio formandi judicium oppoſitum: ſed nulla poteſt eſſe ratio ob quam Angelus formet judicium oppoſitum judicio de ſeipſo diligendo: Ergo Angelus ſe, & omnes ſuas naturales perfectiones apprehendens, format judicium practicum omnino immutabile de ſeipſo diligendo. Major patet. Minor probatur. Amor proprius non generat in Angelo faſtidium, ſed delectationem; nec impedit ſed juvat tamquam medium ad alias operationes, maximè verò ad dilectionem Dei: Ergo nulla eſt ratio ob quam Angelus formare poſſit judicium contrarium judicio de ſeipſo diligendo: Siquidem ratio ob quam poteſt haberi judicium de ſuſpenſione amoris alicujus objecti, eſt quia amor ille aut tædium generat, aut eſt impeditivus majoris boni.

Reſpondeo 1. negando antecedens: Falſum namque eſt intellectum Angelicum ſeipſum neceſſariò quantum ad exercitium intelligere: ſiquidem tum ab objecto exteriùs movente, tum ab imperio propriæ ſuæ voluntatis diverti poteſt à ſui ipſius intuitu, & cognitionem ſuam in aliud objectum divertere, ut priori Articulo dictum eſt.

Reſpondeo 2. negando conſequentiam, & ad primam ejus probationem dico: Quod quamquam Angelus neceſſariò ſe-ipſum intelligeret, exinde non ſequitur quòd ſeipſum neceſſariò amaret; licèt enim intellectus operationem voluntas ſequatur, quia nempe non fertur in incognitum; non tamen eam ita neceſſariò ſequitur ut verſari debeat per actum elicitum amoris circa quodlibet objectum ſibi ab intellectu propoſitum; Alioqui nuſquam voluntas poſſet ſuſpendere actum ſuum, nec ullatenus dici libera quo-

quoad exercitum. *Ad ſecundam* illius probationem, nego antecedens: Etenim quamvis Angelus ex naturali cognitione qua ſe, & omnes ſuas naturales perfectiones comprehendit, judicet ſe eſſe amore dignum, non ſequitur tamen inde quòd formet judicium practicum omnino immutabile de dilectione ſui; licèt enim non poſſit formare judicium oppoſitum huic amori, nempe quòd ipſe Angelus eſſet odio habendus, tamen poteſt formare judicium ſuſpenſivum actus, non propter tædium quod generaret actus continuus amoris ſui: ſed propter rationem minoris boni, & impeditivi majoris; judicare namque poſſet Angelus quòd ille aſſiduus ſui-ipſius amor eſſet impeditivus amoris Dei totis viribus totoque conatu amandi. Certum namque eſt quòd Deus minùs amaretur ab Angelo qui ſimul ſeipſum amaret, quàm qui amore ſui-ipſius neglecto, toto divini amoris incendio æſtuaret.

Objicies 2. Voluntas Angeli ſemper vult, ſicut ejus intellectus ſemper intelligit: Ergo ſicut omnis cognitio Angeli in cognitionem ſui, tamquam in primam operationem ab ipſa natura determinatam, & procedentem reducitur, ita & omnis ejus volitio naturalis in amore, & dilectione ſui fundatur. Unde communiter dicitur, amicabilia quæ ſunt ad alterum, oriuntur ex amicabilibus ad ſe-ipſum; & conſequenter amor naturalis quo Angelus ſeipſum diligit, neceſſariò debet eſſe continuus, & nunquam interruptus, ſubindeque neceſſarius quoad exercitium.

Diſtinguo antecedens: Voluntas Angeli ſemper vult idem objectum ad quod neceſſariò, & naturaliter determinatur, nego: Vult diverſa objecta, vel ſi idem, illud tantùm vult ex electione, & determinatione libera qua tantum, & tamdiù verſatur, quantum, & quamdiu ipſi libuerit, concedo; & nego conſequentiam. Adde inſuper, probationem conſequentiæ etiam videri falſam, non enim amor naturalis cujuſcumque objecti neceſſariò reduci debet ad amorem ſui; ſiquidem, ut ſupra diximus, Angelus Deum amare poteſt naturaliter pluſquàm ſe, & ſuper omnia; Amor autem ille quo Angelus diligit Deum pluſquàm ſe, reduci nequit ad amorem ſui, nec ab eo originem ducere: Ergo ratio qua nititur conſequentia, non eſt univerſaliter vera.

ARTICULUS TERTIUS.

De potentia Motrice, & Executiva Angelorum.

IN Deo rerum omnium Opifice triplex operationis genus diſtinguunt Theologi; etenim præter Intellectum quo cuncta perſpicit, præterque Voluntatem qua divino incendio flagrat; Omnipotentiam in eo deprehendunt qua cuncta molitur, & exequitur: Totidem in Angelo præſtantiſſima Divinitatis effigie, facultates deſcribunt, intellectum videlicet cujus ope nedum Divinitatem ipſam intueri, & perſpicere poſſunt; & voluntatem qua tum Deum, tum ſe ipſos, & alia quæque diligibilia amore proſequuntur; ſed & facultatem Executivam ab intellectu, & voluntate ſaltem formaliter diſtinctam, qua circa res creatas tùm materiales, tum immateriales multa, & mira præſtare poſſunt.

Hanc autem facultatem eis ineſſe non ſolùm experientia, qua conſtat Angelos, & Dæmones erga nos, & in Univerſo plura, ac ſtupenda operari; ſed etiam ipſa ratio ſuadet. Sicut enim in ente ſupremo intellectuali, Deo ſcilicet, & infimo, nempe homine, præter intellectum & voluntatem, datur potentia executiva duabus illis ſubordinata, & ab utraque quodammodo pendens quoad operationem, ab intellectu quidem ut dirigente, à voluntate autem ut applicante: Sic in Angeli, mediis inter Deum, & hominem, talis potentia debet admitti. Quippe neque tantæ perfectionis eſt, ut Angelos excedat: ſiquidem convenit hominibus; neque etiam tantæ eſt imperfectionis, ut Angelos dedeceat, cùm in Deo quoque reperiatur.

Hæc autem Executiva facultas cùm maximè circa corpora operari deprehendatur, idque vel in eis locum tenendo, vel ſeſe in illis movendo; vel denique illa diverſimodè agitando, ut eorum omnium diſtinctam notitiam poſſimus aſſequi, præſentem Articulum tres in Sectiones diſtinguemus; quarum *Prima* aperiet qualiter Angeli in loco corporeo ſiſtantur. *Secunda*, quomodo in eo ſeſe moveant: *Tertia*, qua virtute corpora poſſint agitare, & producere.

S E-

Digitized by Google

SECTIO PRIMA.

De Loco Angelorum.

ANgelos locum occupare non eadem concors fuit S. Patrum Sententia: Quidam enim non ſolùm in loco eſſe, ſed etiam illo circumſcribi eos aſſerunt, quemadmodum corpora: cujus quidem aſſertionis fuerunt illi omnes, qui Angelos corpore eſſe præditos putant, inter quos S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto c.16. *Subſtantia*, inquit, *eorum eſt aereus, ſi fortè, ſpiritus, aut ignis expers materiæ, quemadmodum ſcriptum eſt; qui facit Angelos ſuos ſpiritus*, &c. *Ideo, & in loco ſunt, & ſpectabiles ſunt, atque iis qui digni ſunt, apparent in propriorum corporum forma*. Plurimi Angelos in loco eſſe omnino negaſſe videntur; Sic S. Gregorius Nyſſenus in libro primo contra Eunomium, ait; *Nemo adeò puerili eſt ingenio, qui in natura intelligente, & incorporea differentiam loci reperiri exiſtimet. Loci enim poſitio propria eſt corporum: quod autem natura eſt intelligens, & materia caret, longè ab omni ratione loci eſt, ut omnes confitentur*.

Non defuerunt Scholaſtici qui Angelos aut eſſe ubique, aut nullibi aſſeruerunt. Durandus namque in 1. diſt. 27. quæſt. 1. cenſet Angelos neque per actionem, neque per ſubſtantiam in loco eſſe, ſed quadam, ut ipſe dicit, præſentia ordinis, per quam præſens adeſt Angelus cuilibet corpori quod movere poteſt, nec uni potius quàm alteri: quemadmodum cœleſte corpus, quia in inferiora omnia vim ſuam diffundit, præſens omnibus adeſſe dicitur; non quidem proximè, ſed propinquorum interventu longinquioribus adeſt. Angelus verò intimè proximèque adeſt iis corporibus, quæ movere poteſt; unde cùm omnia corpora Angelum movere poſſe cenſeat, etiam illum eſſe ubique docet. Quæ ſententia jam pridem à ſcholis eliminata, & ab omnibus jure contempta, hodie nullum defenſorem obtinet. Operæ pretium eſt ergo hic determinare primò an, & per quid Angeli in loco ſiſtantur. Secundò qualiter locum occupent: Tertiò, an plures eundem locum, vel unus plurima loca valeat occupare.

QUÆSTIO PRIMA.

An, & per quid Angeli conſtituantur in loco.

NOtandum 1. Cum Seraphico Doctore in *primum diſtinctione* 2. *quæſt*. 2. Quòd locus habet triplicem comparationem ad locatum. Comparatur enim *primò*, in ratione continentis: *ſecundò*, in ratione menſurantis; *tertiò*, in ratione conſervantis. Continet enim ut vas; menſurat ut quantitas; conſervat ut natura. Secundùm hanc triplicem habitudinem ſunt in loco ſubſtantiæ finitæ corporales, & corruptibiles: „Etenim quia finitæ, & limitatæ, ſunt in loco tamquam in continente: quia verò ſunt corporales, ſunt in loco tamquam in menſurante; tandem ut ſunt corruptibiles, ſunt in loco tamquam in conſervante. Secundùm duas comparationes primas, quæ ſunt *continere*, & *menſurare*; ſunt in loco ſubſtantiæ quæ ſunt finitæ, & corporales, ſed incorruptibiles, putà Cœli inferiores: Secundùm primam verò quæ eſt *continere*, ſunt in loco ſubſtantiæ finitæ ſpirituales, & incorruptibiles ut Angeli. Et hoc dico de loco corporali: nam Angelus locum habet ſpiritualem conſervantem, ſcilicet Dei virtutem: locum menſurantem ſive circumſcribentem propriæ ſubſtantiæ, nempe virtutis limitationem vel clauſionem: locum verò continentem, non tantùm ſpiritualem, ſed etiam corporalem habet.

Notandum 2. Locum corporeum, in quo Angelus dicitur exiſtere, generatim poſſe diſtingui duplicem, unum ipſi connaturalem, alterum violentum ſive præter naturæ ipſius inclinationem. Locus Angelo connaturalis dicitur ille, cui ſe præſentem ſiſtit juxta nutum ſuæ liberæ voluntatis, violentus autem in quo non ſe liberè collocat, ſed in eo per vim externam clauditur, & detinetur, qualis eſt v. g. ignis æternus, & infernus reſpectu Dæmonum. De utroque loco hic inquirimus quænam ſit ratio proxima per quam formaliter Angeli dicantur locum occupare.

Circa cujus difficultatis reſolutionem, triplex diſtinguitur Auctorum ſententia. *Prima* eſt Angelici Doctoris ejuſque Diſcipulorum aſſerentium, rationem formalem im-

Digitized by Google

immediatè fundantem ubicationem Angeli in loco connaturali, eſſe operationem virtualiter tranſeuntem: in loco autem violento, eſſe paſſionem per quam contra ſuam voluntatem in aliquo loco detinetur: *Secunda* aſſignat pro fundamento talis ubicationis, & præſentiæ, modum aliquem unionis per liberam Angeli voluntatem productum, quo ante omnem operationem tranſeuntem loco corporeo unitur; ita Vaſques *diſputatione* 188. *Tertia* denique ſententia docet rationem formalem qua Angelus immediatè fit in loco, eſſe ipſam Angeli ſubſtantiam, qua realiter, & ſubſtantialiter fit præſens loco quem occupat, ita Doctor Subtilis *in ſecundum diſt.*2. *quæſt.*6.

Notandum 3. ex Doctore *loco mox laudato numero* 6. in Creaturis ad veram determinationem loci, & locati ſex deſiderari conditiones, *Primò*, inquit, *eſſe in loco*; *Secundò eſſe in loco actuali*: *Tertiò eſſe in loco determinato, & æquali*: *Quartò eſſe in loco commenſurativè*: *Quintò eſſe in loco determinativè, hoc vel illo*: *Sextò eſſe in loco naturaliter vel violenter*. *Quatuor primæ conditiones*, inquit, *conveniunt corpori in quantum corpus eſt, quinta convenit ipſi ab agente, ſexta convenit ipſi in quantum eſt corpus naturale*. Cæterùm ex his ſex conditionibus, tres tantùm per ſe, & intrinſecè videntur deſiderari ad rationem loci, & locati formaliter inſtituendam, quæ non ſolùm rebus corporeis, ſed etiam ſubſtantiis ſpiritualibus convenire poſſunt: *Prima conditio* eſt quòd ſit realis, & actualis præſentia locati ad locum, ſine qua nec corporeæ res, nec ſpirituales verè dici poſſunt alicubi exiſtere. *Secunda conditio* ut res locata quantùm ad ſubſtantiam, & entitatem ſuam terminetur ac finiatur ſpatio, & ambitu ipſius loci. *Tertia* denique ut hæc determinatio ad locum fiat per rationem formalem ubificationis. Ratio autem formalis, ut obſervat idem Doctor in 4. *diſtinctione* 10. *quæſt.* 3. *ad* 2. ſumitur bifariam: *Primò*, propriè pro ratione formali proxima qua res talis dicitur formaliter, ſic albedo eſt ratio formalis qua paries dicitur albus. *Secundò*, ſumitur fundamentaliter pro ratione remota qua res taliter denominatur; ſic albedo unius parietis eſt ratio formalis fundamentalis ſimilitudinis, quam unus paries albus habet ad alterum. Quæ duæ rationes formales in ubificatione etiam reperiuntur; nam ratio formalis exiſtendi in loco propriè dicta, & proxima, eſt reſpectus rei locatæ ad locum; fundamentalis verò, & remota, eſt illa in qua fundatur talis reſpectus: ſic in corporibus, ratio formalis exiſtendi in loco circumſcriptivè, eſt quantitas; in Angelis verò aut animabus, eſt ſubſtantia, ut infra probabimus.

CONCLUSIO PRIMA.

Angeli neque nullibi ſunt: neque ubique: ſed in aliquo certo, & definito ſpatio. Hæc eſt communis quantum ad tres partes apud omnes Theologos: Quarum *prima* apertè colligitur ex Scriptura ſacra, quæ pluribi mentionem facit de loco Angelorum, ut conſtabit in probatione ſecundæ partis. Hinc inter articulos à Stephano Pariſienſi damnatos iſte tertius in capite 1. ſcribitur, *Quòd Angelus vel anima ſeparata nuſquam eſt*.

Probatur item ratione, ſi Angeli eſſent nullibi, maximè propter eorum ſpiritualitatem qua dicerentur omnino ſeparabiles, & independentes à ſpatio vero vel imaginario: ſed hæc ratio non officit quin verè dicantur eſſe in loco; quippe cùm Deus ipſe, quamvis ſummè ſpiritualis, ſit reverà ubique, non tantùm per præſentiam, omnia cognoſcendo; per potentiam, omnia in omnibus operando; ſed etiam per eſſentiam, quatenus implet omnia ſua ſubſtantia, & entitate neceſſariò in immenſum uſquequaque diffuſa. *Deinde*, Angeli ab inſtanti ſuæ creationis, vel ſteterunt immobiles, vel motum localem habuerunt: Si primum, ergo ſunt per ſubſtantiam ubi creati fuerunt, nempe in cœlo aliquo inferiori empyreo: Si ſecundum, ergo locum mutando, ſpatium aliud, & locum verum aut imaginarium obtinuerunt, adeoque ſemper ſupponuntur in loco. *Denique* Angeli non poſſunt non eſſe præſentes intimè Deo, ex hypotheſi quòd exiſtant: at ſi non eſſent in aliqua parte ſpatii veri aut imaginarii, non eſſent Deo intimè præſentes. Tandem, non eſt minùs improbabile, quòd aliquid verè exiſtat, & nuſquam exiſtat, quàm quòd verè exiſtat, & tamen nunquam exiſtat: Ergo quemadmodum quidquid eſt aliquando eſt; etiam & alicubi debet eſſe: Hinc S.Greg. Nyſſenus lib.1. contra Eunomium; *Fieri non poteſt*, inquit, *ut quæ creatione producta ſunt aut fiunt, non omnino in loco vel in tempore habeant ut exiſtant. Sola nullius egens, & æterna, ac res omnes* com-

Digitized by Google

complexa natura, neque in loco eſt, neque in tempore.

Probatur ſecunda pars: Nempe quòd *Angeli non ſint ubique*. Primò quidem ex Scriptura quæ docet Angelos eſſe in uno loco, ut in alio non ſint, ſic Apocal. 12. *Locus eorum non eſt ampliùs inventus in Cœlo*: Ubi ſermo eſt de malis Angelis è Cœlo propter peccatum pulſis: Docet item Angelos moveri localiter, & ita eſſe præſentes alicui parti Univerſi, ut ſi alteri adeſſe velint, neceſſe habeant deſerere hunc locum, & ad illum accedere per motum localem: Sic Zachariæ 2. *Ecce Angelus qui loquebatur me, egrediebatur in occurſum ejus, dixit ad eum, curre, loquere ad puerum iſtum*: Sic Job. 1. Sathan ait; *Circuivi terram, & parambulavi eam*: Tobiæ 5. Raphael Angelus dixit, *Omnia itinera ejus frequenter ambulavi, &c.* Quæ omnia in ſenſu proprio, & litterali ſumenda ſunt; maximè cùm nulla urgeat ratio ad tropos confugere; atque etiam id ipſum litteraliter S. Patres explicent.

Nam S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 6. apertè ait; *Cæterarum porro Virtutum ſingulæ certo circumſcriptæ loco eſſe creduntur; etenim Angelus ille qui Cornelio adſtitit, non erat eodem tempore apud Philippum: neque qui ex altari Zachariam alloquebatur, eodem tempore propriam in Cœlo ſtationem obibat. At ſpiritus ſemel, & in Abacuc operatus, & in Daniele apud Babilonem creditur.* Subſcribit Theodoretus qu. 3. in Geneſim, ubi ſolum Deum incircumſcriptum eſſe pronuntiat: *Quæ autem ab initio aliquo, cœperunt eſſe, ſunt circumſcripta; Quare licèt expertem corporum fateamur eſſe naturam Angelorum, circumſcribi tamen aſſerimus illorum ſubſtantiam.* Conſentit S. Damaſcenus lib. 2. de Fide cap. 3. ubi de Angelis ait; *Circumſcripti ſunt, quoniam cùm in Cœlo ſunt, non ſunt in terra; cùm in terram à Deo mittuntur, non manent in Cœlo.* Idipſum apertè docet S. Gregorius Papa lib. 2. moralium; *In hoc*, inquit, *eſt nunc natura Angelica à naturæ noſtræ conditione diſtincta, quòd nos, & loco circumſcribimur, & cœcitatis ignorantia coarctamur; Angelorum verò ſpiritus loco quidem circumſcripti ſunt: ſed tamen eorum ſubſtantiæ longè ſuper nos incomparabiliter dilatantur.*

Tertia pars ſequitur ex præcedentibus, eamque Seraphicus Doctor loco laudato duplici ratione confirmat: Primam repetit ex ratione Spiritus creati, & limitati. Cùm enim, inquit, Spiritus increatus, qui Deus eſt, habeat in ſe ſimplicitatem, per quam eſt intra omnia, & immenſitatem, per quam continet omnia, & eſt extra omnia; com-
municat illas conditiones creaturæ eate- ,,
nus, quatenus nata eſt recipere: Sed quia ,,
Spiritus non potuit recipere virtutem con- ,,
tinentiæ, eò quòd ejus ſimplicitas ſit fini- ,,
ta, ideo eſt in loco; & quia non habet ,,
partem, & partem, ideo ſecundùm ſe ,,
totum eſt ſimul hic, & nunc: Unde non ,,
poteſt habere capacitatem ad continen- ,,
dum: Cùm autem corpus ſit compoſi- ,,
tum, & habeat plures partes, non po- ,,
tuit participare ſimplicitatem divinam, ,,
ſed propter partium extenſionem, po- ,,
tuit participare ac recipere capacitatem ,,
ad continendum: Idcirco Deus fecit ,,
unum nobiliſſimum corpus quod poſ- ,,
ſet omnia ambire, & extra quod om- ,,
nino nihil eſſet, putà empyreum, in ,,
quo Angelum repoſuit. ,,

Aliam rationem deducit ex eo quòd ,,
in ſolo corpore ſit diſtinctio ſecundùm ,,
hic, & ibi; quia enim, inquit, cæteræ ,,
creaturæ ordinem habent in mundo, di- ,,
ſtinctionem, & poſitionem habent ſecun- ,,
dùm gradus perfectionum: & ita una eſt ,,
hic, & alia ibi, una ſurſum, & alia ,,
deorſum: & quia in ſolo corpore eſt po- ,,
tentialis diſtinctio ſecundum hic, & ibi, ,,
ideo inter creaturas ſoli corpori debet da- ,,
ri univerſalis potentia locandi reſpectu ,,
viſibilium, & inviſibilium, ut ſic Uni- ,,
verſum eſſet unum in omnibus ſuis par- ,,
tibus ordinatum. Et ſic patet ratio du- ,,
plex quare data eſt corpori potentia lo- ,,
candi Spiritum, & Spiritum contineri à ,,
corpore. Hoc enim exigebat ordo Uni- ,,
verſi, tum propter limitationem Spiritus ,,
creati, tum quia in ſolo corpore diſtin- ,,
ctio eſt ſecundùm hic, & ibi.

Objicies primò; Plures ex SS. Patribus, qui Angelos loco definiri pernegant; nam præter Gregorium Nyſſenum in præſentis Sectionis præludio laudatum, idipſum edocet Didymus in lib. 1. de Spiritu ſancto, ubi creaturas ſpirituales negat circumſcribi loco, & finibus, & lib. 2. ait: *Loca, & commutationes locorum ab incorporalibus ſeparamus*: Idem edocet S. Baſilius homil. 30. de Paradiſo, ubi ait; *Locum eſſe præcipuè corporis; animam verò ex conſequenti, ac velut acceſſionis inſtar eſſe in loco propter habitu-*

di-

Digitized by Google

dinem ad corpus, cùm ex naturæ ſuæ proprietate loco minimè circumſcribatur: Ergo multò minùs Angeli debent loco circumſcribi, cùm nullum ad corpus ordinem dicant. *Quod enim magnitudinis molis, & partium eſt corpus* (inquit Nemeſius lib. de natura hominis c. 3. ubi docet animam minimè circumſcribi, eò quòd ſit Spiritus) *nulla loci parte circumſcribi poteſt; cum mole enim locus exiſtit, quippe locus eſt terminus corporis ambientis, quo id quod continetur, amplectitur*. Unde Boetius de Hebdomadibus, ait, *Communis animi conceptio, quæ omnibus videtur, eſt incorporeum non eſſe in loco*. Ergo cùm Angelus ſit omnino incorporeus, nulla ratione dicendus eſt eſſe in loco.

Reſpondet, Doctor, ſupra laudato n. 17. Præfatas, & alias ſimiles ſanctorum Patrum ſententias ſic eſſe intelligendas, ut velint ſubſtantias ſpirituales non eſſe in loco circumſcriptivè, & commenſurativè, quemadmodum corpora quorum ſingulæ partes ſingulis loci partibus correſpondent; ut explicat S. Damaſcenus loco ſupra laudato, *Cùm autem Angeli intelligentiæ ſint*, inquit, *etiam intelligibiliter in locis ſunt, non corporum more circumſcripti. Non enim ut corpora ſecundùm naturam figurantur, neque triplici dimenſione conſtant, ſed eo ipſo ſunt in loco, quòd intelligibiliter præſentes ſint &c.* Ideoque illi SS. Patres negant Angelos circumſcribi loco, quia partibus carent quas metitur locus: Qui rem collocatam ita complectitur, ut pars parti reſpondeat.

Quod Auguſtinus in Epiſtola 28. ad Hieronymum declarat ſic: *Porrò ſi corpus non eſt, niſi quod per loci ſpatium aliqua longitudine, latitudine, ita ſiſtitur, vel movetur, ut majore ſui parte majorem locum occupet, & breviore breviorem, minùſque ſit in parte, quàm in toto, non eſt corpus anima: Per totum quippe corpus, quod animat, non locali diffuſione, ſed quadam vitali intentione porrigitur. Nam per omnes ejus particulas tota ſimul adeſt: nec minor in minoribus, & in majoribus major, ſed alicubi intenſiùs, alicubi remiſſiùs, & in omnibus tota, & in ſingulis tota eſt.*

Objicies 2. Locus, ſecundùm Philoſophum, eſt, *Ultima ſuperficies corporis continentis immobilis prima*: Sed nullum corpus continet Angelum, quia continens debet eſſe actualius contento; corpus autem non eſt actualius Angelo: Ergo Angelus non eſt in corpore tamquam in loco.

Reſpondet Doctor, ibidem negando minorem, & ejus probationem diſtinguit: Continens per modum cauſæ debet eſſe actualius contento, concedit: Continens per modum loci, ita ut locatum reperiatur totaliter intra locum, negat. Si autem quæratur qualiter Angelus indiviſibilis poſſit contineri intra ſuperficiem aliquam corporis; Reſpondetur non in alio ſenſu, niſi quatenus eſt præſens iſti ſuperficiei; non quòd illa ſit ultima ſuperficies ipſius, quia Angelus non poteſt eſſe in loco cum extenſione partium, ſed ita ut penetrativè ſit intra partem illius corporis cui præſens eſt.

Ex his, meritò infert Doctor, quòd Angelus non eſt neceſſariò in loco; ſi enim corpus non neceſſariò in loco exiſtat, quippe cùm produci poſſit extra mundum, & poni in vacuo, multò minùs Angelus pendebit à loco corporeo; poteſt enim produci independenter à productione cujuſlibet creaturæ corporeæ, & ſic tunc nihil eſſet, in quo diceretur locari, adeoque non habet ex natura ſua neceſſitatem ut alicui loco inexiſtat. Habet tamen potentiam, ut loco inſit ſaltem definitivè, ſive interim illa potentia fundetur in ipſo quatenus ſubſtantia eſt, ſive quatenus natura limitata actualiter eſt, ſive ratione alicujus extrinſeci; *Et ideo*, inquit Doctor, *non oportet quærere aliquam intrinſecam rationem eſſendi in loco, quia ibi nulla eſt, ſed tantum eſt in ipſo potentialitas paſſiva, qua poteſt eſſe in loco, quia non repugnat ſibi.*

CONCLUSIO SECUNDA.

R*atio formalis fundamentalis qua Angelus conſtituitur in loco, non ab ejus operatione, ſed ab illius ſubſtantia petenda eſt.* Hæc eſt Doctoris in 2. diſt. 2. qu. 6. n. 1. ubi ait, quod contraria ſententia ſit, inquit, *quidam articulus damnatus ab Epiſcopo Pariſienſi (nempe Stephano) & excommunicatus. Quòd ſi dicatur, quòd Excommunicatio non tranſeat mare, vel Diœceſim; ſi tamen fuit articulus condemnatus ſicut articulus hæreticus, ubique eſt condemnatus ſicut hæreticus; non auctoritate Diœceſani tantùm, ſed etiam auctoritate Papæ extra de Hæreſ. c.* Ad abolendam; *vel ſaltem ſententia eſt ſuſpecta, quando in aliqua Univerſitate ſolemniter eſt damnata.*

Suaderi poteſt hujuſce concluſionis veritas illis omnibus Scripturæ Sacræ textibus,

quibus Angeli dicuntur priùs acceſſiſſe ad loca, quàm in eis quidpiam fuerint operati ſic Luc.2. *Miſſus eſt Angelus Gabriel ad Mariam, & ingreſſus dixit &c.* Priùs ergo ingreditur, & fit præſens, quàm loquatur. Math.4. *Acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei*, nempe Chriſto Domino poſt expugnatum Dæmonem tentatorem: Fuerunt ergo priùs Chriſto præſentes, quàm quidquam erga ipſum fuerint operati; ſubindeque illorum præſentia ex operatione præciſè non eſt colligenda.

Reponunt Thomiſtæ, Angelos eſſe quidem priùs præſentes, quàm operentur, ſed præſentia inadæquata, & inchoativa, quam habet Angelus quando incipit ſe ordinare ad aliquem locum, ut ibi operetur: quam Cajetanus, *præſentiam ordinis* appellat, docetque tres conditiones ad eam requiri, nempe judicium practicum de operatione nunc, vel tali tempore ab Angelo facienda, ſecundò electionem talis operationis, & expeditionem potentiæ executivæ, quibus ſuppoſitis, docet Angelum fieri præſentem loco inchoativè, & incompletè priùſquàm in illo operetur; completè verò, & adæquatè per operationem.

Contra, Ad veram, & adæquatam rationem præſentiæ Angelicæ ſolùm requiritur, quòd reverà Angelus totus ſit hic, & non alibi, quid enim aliud rei præſentia ſonat? At eo ipſo quo Angelus eſt alicubi, verum eſt dicere, quòd reverà ibi ſit, non verò alibi, etiamſi nihil ibi operaretur: Ergo ejus præſentia ibidem eſt adæquata. *Deinde*, in illo inſtanti, quo Angelus ſe ordinat ad operationem, poteſt ab ea removeri, vel per divinum imperium, quo alibi evocabitur, aut ab operatione exercenda prohibebitur, quemadmodum prohibiti ſunt illi Angeli, quibus in Apocalypſi dictum eſt, *Nolite nocere terræ, & mari &c.* Vel per denegationem divini concurſus: At eo in caſu, reverà Angeli fuiſſent loco præſentes, nec tamen in eo operantes. Ergo &c. *Denique*, Si Angelus eſſet adæquatè in loco tantùm per operationem, ſequeretur, quòd nuſquam dici poſſet operari in loco; quia operari in loco ſupponit locum, & rem in loco conſtitutam: Sed Angelus, ut operans, non ſupponit ſeipſum ut conſtitutum in loco, quandoquidem per ſuam operationem deberet conſtitui in loco: Ergo numquam diceretur operari in loco: Quod conſequens cùm nullus admittat, nec pariter admitti debet id unde infertur.

Probat concluſionem Doctor 1. Prius eſt eſſe, quàm operari: Ergo prius eſt eſſe in loco, quàm operari in loco: Sed poſterius non eſt cauſa prioris: Ergo operari in loco non eſt cauſa cur Angelus ſit in loco. *Confirmatur*, ſicut ſe habet eſſe ſimpliciter ad operari ſimpliciter, ita ſe habet eſſe hic ad operari hic. Ergo quemadmodum operari ſimpliciter ſupponit eſſe ſimpliciter; ita operari hic neceſſariò ſupponit eſſe hic: Adeoque priùs Angelus debet eſſe hic quàm operetur hic.

Verùm Thomiſtæ negant antecedens: Siquidem, inquiunt, nihil prohibet aliquid eſſe prius ſimpliciter quod non eſt prius ſecundum aliquid, ſicut ſubjectum eſt prius ſimpliciter ſuperficie, ſed non quatenus eſt coloratum: Tria namque ait Cajetanus ſunt in re locata, in corpore enim v.g. eſt ſubſtantia quæ locatur, quantitas quæ eſt ratio locandi, & relatio præſentiæ, quæ ſequitur ad illa duo tamquam ad proprium fundamentum. In Angelo ſimiliter eſt ſubſtantia quæ eſt præſens ut *quod*, contactus virtutis, qui eſt præſens ut *quo*, & ipſa relatio præſentiæ conſurgens ex illis duobus. Quæ tria poſſunt diverſimodè conſiderari, & juxta diverſas conſiderationes habere rationem prioris, & poſterioris: Nam ſi conſiderentur ut ſunt entitates quædam exiſtentes in rerum natura, ſic prior eſt in Angelo ſubſtantia, quàm operatio, & operatio quàm relatio; ſicut etiam in corpore prior eſt ſubſtantia quàm quantitas, & relatio: Si verò conſiderentur non abſolutè, ut ſunt entitates, ſed ut rationes eſſendi in loco, ſic quemadmodum in rebus corporeis prior eſt ſubſtantia quàm quantitas, & deinde ſequitur ipſa relatio, ita in rebus ſpiritualibus prior eſt ipſa operatio quàm ſubſtantia Angeli, ad quæ tanquam ad ſubjectum, & rationes fundandi reſultat relatio præſentiæ.

Contra 1. Exemplum de ſubjecto non eſt ad propoſitum, conſtat enim quòd ratio extenſi colorati illud ſubjectum conſtituat in ratione ſuperficiei, ſiquidem ſuperficies eſt extenſio corporis ſecundùm longitudinem, & latitudinem: At non ita conſtat quòd operatio ſit ratio conſtitutiva Angeli in loco; imò contrarium evincitur; prius enim ut jam diximus, agens locatum eſſe debet, quàm agere, quod in agentibus corporeis eſt

eſt evidentiſſimum, prius namque locantur, quàm agant.

Secundò, falsò ſupponunt quòd quantitas ſit ratio locandi corpora, etenim quantitas panis, & vini in Euchariſtiæ Sacramento eadem permanet poſt conſecrationem, nec tamen eſt ratio cur panis dicatur exiſtere in loco; ſiquidem amplius non exiſtit: adeoque quantitas præciſè non eſt ratio cur corpus ſit in loco, cùm hæc poſſit ſubſiſtere illo deſtructo: *Inſuper*, adorandum Chriſti Domini Corpus in Euchariſtia non habet quantitatem, qua illius partes extendantur ad locum, & ab eo circumſcribantur, nec minus tamen reverà eſt in loco definitivo; adeoque quantitas ſecundùm ſe non eſt ratio cur corpora ſint in loco, ſed ſolùm in quantum corpora afficit, & eis inexiſtit.

Tertiò denique, non verè reponunt, quòd applicatio vel contactus virtutis ad locum ſit ratio qua Angelus ſit in loco; illa enim applicatio vel eſt actus primus Angeli, vel ſecundus. Si primum, cùm actus primus Angeli ſit ipſamet ejus ſubſtantia, vel facultas ſubſtantialis; conſequens eſt, quòd Angelus ſit præſens loco ratione ſuæ ſubſtantię. Si ſecundum, vel ille actus eſt tranſiens, vel immanens, non immanens ut fatentur etiam Adverſarii, quippe actus immanens nullum habet reſpectum ad extra, ſubindeque non poteſt eſſe ratio qua Angeli dicantur præſentes in loco: Non etiam tranſiens, ſi enim operatio tranſiens eſſet ratio formalis conſtitutiva Angeli in loco, qualis eſt illa tranſiens operatio; Ergo cùm illa operatio extrinſeca Angeli ſit circumſcriptivè, & menſurativè in loco (ſiquidem commenſuratur corpori circa quod agit, & in quo recipitur; Corpus autem circumſcribitur loco) pariter illa operatio loco debet circumſcribi: Idcirco enim operatio hominis v. g. quatenus rem operatam importat, circumſcribitur loco, quia recipitur in ſubjecto, quod loco circumſcribitur: ſed Angeli pręſentia non eſt in loco circumſcriptivè, ut conſtabit quæſtione ſequenti. Ergo, &c.

Adde quòd ſi virtus ipſamet ſubſtantialis Angeli non eſt ipſi ratio exiſtendi in loco: Ergo neque applicatio ejuſdem virtutis; nam ſi quantitas corporis non eſſet ratio exiſtendi in loco circumſcriptivè, nec ejus applicatio talem præſentiam efficeret. *Inſuper*, ſicut applicatio virtutis calefactivæ ad calefaciendum lignum, non eſt ratio calefaciendi, ſed tantùm conditio ſine qua non; ita à ſimili applicatio virtutis Angelicæ ad locum non eſt ratio exiſtendi in loco, ſed conditio ſine qua non cognoſceremus Angelum eſſe præſentem huic loco potiùs, quàm alteri; Angelica namque præſentia ſolùm per operationem nobis innoteſcit, quamquam prius ſupponatur in loco, quàm ibidem operetur.

Probat 2. *Doctor*; Si Angelus præciſè eſſet in loco per operationem, ſequeretur quòd plerumque nuſquam eſſet; Siquidem ſæpius Angeli nihil ad extra operantur; etenim dum in Cœlo empyreo exiſtunt, illud nequemovent nec tranſmutant, quia nec mobile eſt, nec mutabile ad ullas qualitates, quas poſſet in ipſo Angelus producere: Ergo dum Angeli in eo exiſtunt, vel neceſſariò dicuntur eſſe nullibi: vel non ſunt alicubi per ſuam operationem.

Reſpondet Gonetus ex Cajetano, primò quidem Angelos habere aliquam operationem circa Cœlum empyreum, quamvis ejuſmodi operatio nobis non innoteſcat.

Verùm hæc ſolutio omnino gratis profertur, nec ullatenus eſt admittenda; Tum quia ſi talis operatio Angelica nobis non innoteſcat, aſſeritur abſque fundamento, & gratis fingitur: Tum quia ſic facile eſſet argumenta quæcumque diſſolvere: quis enim difficultatem quamlibet non poſſet eludere reſpondendo rem quidem ita eſſe, ut aſſeritur, ſed illius rationem, & cauſam nos latere?

Reſpondet 2. Angelos producere aliquod lumen quo magis perficitur innatus ſplendor Cœli empyrei: Licèt enim, inquit, non poſſit Angelus immediatè qualitates alterativas producere, v.g. calorem, & frigus, ſed ſolùm applicando activa paſſivis, benè tamen lucem, nam lux eſt ſuprema omnium qualitatum corporearum; natura autem inferior in ſui ſupremo attingitur à natura ſuperiori, quia, ut ait, S. Dionyſius de divinis nominibus. *Sapientia divina conjungit fines primorum principiis ſecundorum*. Ex hac autem luce corpus illud cęleſte maximè decoratur, & ornatur, ſic enim de Beatis dicitur Apoc. 21. *Afferent gloriam ſuam, & honorem in illam*, ſcilicet Civitatem cęleſtem; multò magis Angeli luce ſua ſpeciali glorioſiſſimam efficient civitatem illam.

Contrà, gratis & abſque ulla ratione fingitur Angelos Cęlum empyreum novo lumine exornare, illud enim lumen, vel ab ipſis Angelis promanaret, quemadmodum emanabit à corporibus beatis, ut aſſeritur

per laudatum contextum Apocalypſis, vel ab eis producetur: ſed neutrum dici poteſt. Non quidem primum, cùm enim Angeli purè ſint ſpirituales ſubſtantiæ, lumen corporeum, quo Cœlum illuſtretur, ex ſe profundere nequeunt. Non etiam ſecundum, vel enim illam lucem producerent per creationem, vel per generationem: Non per creationem, ſiquidem creatio ſoli Deo propria eſt, ut cum Doctore Subtili probavimus in phyſicis.

Adde quòd, ſi Angeli poſſent producere lumen per creationem, eo quòd ſupremum infimi produci poſſit ab aliquo ſuperioris ordinis; Si, inquam, hac ratione poſſet Angelus creare lumen, multò magis poſſet creare animam rationalem, hæc enim licèt illis ſit inferior, maximè tamen eis eſt cognata: conſequens autem admittit nemo; Ergo nec antecedens debet admittere, non etiam producere poſſunt Angeli lumen per generationem; Generatio namque fit per corruptionem formæ priùs in materia exiſtentis, in Cœlo autem empyreo nihil eſt, quod corrumpi poſſit, adeoque nihil unde generatio poſſit fieri. *Denique*, ſubſtantia perfectiſſima, quale eſt Cœlum empyreum, debuit à ſuo Conditore in ſuæ formationis initio cum tota perfectione ſibi debita procedere, ſubindeque lumen ſibi conveniens ex vi ſuæ creationis obtinuit.

Nec valet reponere, ſubſtantiam perfectiſſimam alteri ſubordinatam ab illa poſſe compleri, quemadmodum Angeli inferiores, quamvis perfecti, indigent tamen illuminari à Superioribus. Hæc, inquam, reſponſio non eſt ad propoſitum, diſcrimen namque longè eſt inter Cœlum empyreum, & Angelos, cùm enim Angeli ſint intellectualiter operativi, novam in dies ſuſcipere poſſunt perfectionem, & illuſtrationem, quod utique de Cœlo empireo prorſus immobili, & inalterabili dici nequit; cùm enim nullam poſſit exercere actionem, nec poteſt etiam ullam perfectionem acquirere, adeoque omnem ſibi debitam perfectionem habere debuit ex vi ſuæ perfectionis.

Probat 3. Doctor. Si Angelus neceſſariò deberet operari ubi eſt, ſequeretur quòd Angelus movens Cœlum, eſſet immediatè in toto Cœlo; totum enim Cœlum eſt proportionatum virtuti Angeli; ſed falſum conſequens; Angelus enim ſummè diffuſam haberet præſentiam, & per univerſum Cœlum protenſam, quod Adverſarii non admittunt.

Nec dicas quòd Angelus ſit tantùm in illa Cœli parte, in quam immediatè operatur, quamque movet, & illa mediante reliquas. Non enim Angelus, inquit Doctor, ex ſe habet magis movere unam partem immediatè, quàm reliquas, niſi quatenus magis applicatur uni parti, quàm reliquis; Si autem priùs applicetur uni parti, quam immediatè movet, conſequens eſt, quòd prius ſit in loco cum illa parte, quàm operetur in illa parte, & ſic non habebit præcisè ab operatione, quòd ſit in loco; Alias ſimiles habet probationes Doctor, quas omnes ſicut & præcedentes hac ratione perſtringo.

Probatur 4. Angelus poteſt eſſe in loco corporeo abſque ulla operatione, aut applicatione virtutis ſuæ, quæ ſit operatio propriè, vel impropriè dicta, & abſque eo quòd patiatur in loco, aut illum exornet; Ergo non habet ab operatione tanquam à ratione fundamentali, quòd ſit in loco. Probatur antecedens, corpus poteſt eſſe in loco abſque ulla applicatione virtutis, aut operatione propriè, vel impropriè; Ergo multò magis Angelus. Antecedens admittunt Adverſarii; Probatur conſequentia. Idcirco poteſt corpus poni in loco abſque ulla operatione, vel quia poteſt in ipſo habere ubi intrinſecum, per quod formaliter dicitur eſſe in loco, nempe relationem locati ad locum; vel quia per actionem cauſæ extrinſecæ loco motivæ poneretur in loco; ſed tam Angelus eſt capax ubi, ac formæ intrinſecæ, per quam poneretur formaliter in loco abſq; operatione ulla, & eſt etiam tam capax poni in loco per actionem cauſæ loco motivæ ipſius quàm corpus: Ergo ſicut corpus poteſt poni in loco abſque operatione ulla propria, aut impropria, poterit & Angelus. Probatur minor: Primò nulla proferri poteſt, nec aſſignari ratio cur Angeli ſubſtantia ſua quantitate virtutis non ita ſit capax loci definitivi abſque operationibus, quàm ſubſtantia materialis corporis beneficio ſuæ quantitatis molis eſt capax loci circumſcriptivi: Ergo, &c. *Secundò*, Deus non magis ab aliquo dependet ut aliquem Angelum in loco conſtituat independenter ab operatione, quàm ut in eum corpus aliquod deportet, & collocet; ſed hoc poteſt: Ergo & illud. *Tertiò*, dum Angelus alicubi locatur, & operatur, Deus poteſt ejus operationem ſuſpendere, vel ei prohibendo ne quid ultrà faciat in iſto loco, vel ei ſuum concurſum dene-

gan-

Digitized by Google

gando: ſed per illam ſuſpenſionem actionis non minùs Angelus remanet præſens in illo loco, eumque ibidem alius Angelus æquè videret, ac videbat dum operaretur: Ergo independenter ab operatione reverà tam eſt capax loci occupandi, ac corpus.

Objiciunt primò Thomiſtæ, ſubſtantia corporea ex ratione ſua formali non poteſt proximè, & immediatè tribuere corporibus eſſe in loco: Ergo nec ſubſtantia ſpiritualis poteſt eſſe ratio formalis proximè fundans ubicationem in rebus corporeis, & immaterialibus. Conſequentia patet: Si enim ſubſtantia corporea non poſſit ex ſe, & præſcindendo à quantitate, eſſe ratio formalis proximè fundans ubicationem corporibus, ſed hoc ſolùm habeat ratione quantitatis, multò minùs ſubſtantia ſpiritualis habebit ex ſe, quòd ſit ipſi Angelo ratio formalis eſſendi in loco. Antecedens verò probatur; Illud ſolùm eſt in corpore ratio formalis immediatè illi tribuens eſſe in loco, quod eſt ipſi ratio formalis proxima, & immediata tangendi locum: Atqui ſubſtantia corporea nequit ex ſe eſſe ratio formalis proxima, & immediata tangendi locum; ſubſtantia ſiquidem corporea non tangit locum immediatè ratione ſui, ſed tantùm ratione quantitatis inter ipſam, & locum mediantis: Ergo, &c. Probatur major à ſimili, nam aliquis veſtitus, quamvis habeat veſtem, nullo modo dicitur veſtitus, niſi veſtem tangat: Ergo neque ſubſtantia poterit eſſe in loco niſi locum tangat, vel contactu phyſico per quantitatem, ut corporeæ ſubſtantiæ; vel metaphorico per virtutem, ut omnes ſpiritus.

Reſpondeo 1. negando conſequentiam: Quamquam enim contactus realis, & phyſicus eſſet neceſſarius, ut corpora dicantur eſſe formaliter in loco, non indeſequitur, quòd pari jure deſideretur contactus virtutis, ut ſubſtantia ſpiritualis loco formaliter præſens dicatur: ideo namque contactus phyſicus dicitur deſiderari in corporibus, quia nempe ſunt in loco diviſibiliter, & per commenſurationem; ita quòd eorum partes loci partibus correſpondeant, & commenſurentur, ad quod, ut apparet, neceſſariò requiritur contactus, & applicatio partium corporis ad partes loci: Secùs autem eſt de ſubſtantia ſpirituali, quæ cùm definitivè, & modo prorſus inviſibili ſit in loco, non eſt neceſſum, ut aliquem contactum habeant, aut certè non alium, quàm ſuæ ſubſtantiæ realem præſentiam: Quemadmodum enim corpus per quantitatem locum tangere dicitur, & hac ratione fit ei præſens; ita Angelus per ſuam ſubſtantiam fit realiter præſens loco, quod ſufficit ut ipſum tangere dicatur.

Reſpondeo 2. Negari poſſe antecedens, nec-non & majorem illius probationis: *Tum quia*, ut jam diximus, adorandum Chriſti Domini Corpus in Euchariſtia ſpoliatum ſua quantitate ſaltem externa, & qua locum realiter tangere poſſet, reverà eſt præſens in altari, & ſub ſpeciebus Euchariſticis, præſentia definitiva; adeoque quantitas illa, qua locus tangitur, non eſt ratio formalis cur corpora præcisè ſint in loco. *Tum quia*, ſpecies Euchariſticæ panis, & vini eædem poſt, ac ante conſecrationem permanent: ſed peracta conſecratione illorum quantitas non eſt ratio formalis, cur ſubſtantia panis, & vini dicatur eſſe in loco, ſiquidem illa ſubſtantia deſiit eſſe, nec ampliùs ſubſiſtit: Ergo quantitas non eſt ratio formalis fundans ubicationem corporum in loco, quippe cùm corpora ſaltem divinitùs poſſint eſſe formaliter in loco ſine quantitate, & quantitas ipſa remanere poſſit in eodem loco abſque eo quòd corpora formaliter in loco conſtituat.

Objiciunt 2. Quod eſt proxima ratio fundandi ubicationem Angelicam, importat determinationem, aut limitationem in ordine ad locum, cùm per illud ita ſit hic, ut non ſit alibi: Sed ſubſtantia Angeli ſecundùm ſe, & remota operatione, non importat talem determinationem; ordo enim ad locum non eſt eſſentialis, ſed accidentalis Angelo: Ergo remota omni operatione, ſubſtantia Angeli non eſt ratio formalis immediatè fundans ubicationem Angeli.

Nego minorem: Illa namque determinatio, aut limitatio in ordine ad locum, vel intelligitur cauſaliter, & denotat cauſam extrinſecam, aut intrinſecam, per quam Angelus determinatur ad hunc locum occupandum, potiuſquam ad alterum, vel fundamentaliter, aut formaliter, quatenus nempe exiſtens hic habet rationem fundandi relationem ad hunc locum, potiuſquam ad alterum: ſed hæc habere poteſt independenter ab ulla operatione extrinſeca; ſiquidem vel per divinam, vel per ſuam voluntatem determinari poteſt ad ſubeundum hunc, aut illum locum: cur ubi præſens ſit, ejus ſubſtantia eſt ratio ſufficiens fundandi rela-

Digitized by Google

tionem præſentiæ, & ubicationis ad locum; ad id namque nihil aliud requiritur, quàm quòd dici poſſit Angelum eſſe reverà hic præſentem, & non alibi, adeoque habere reſpectum præſentiæ ad hunc, & non ad alterum locum, quæ omnia fieri poſſunt ſecluſa qualibet operatione: Ergo quovis modo illam determinationem uſurpent Thomiſtæ, fit independenter ab operatione.

Inſtant, Subſtantia Angeli ſecundùm ſe eſt indifferens ad omnem omnino locum in particulari: Ergo ut ſit in loco certo, aut determinato, neceſſariò requirit aliquid, per quod determinetur ad hunc locum potiùſquam ad alterum ſubeundum: ſed illud non poteſt eſſe aliud, quàm ejus operatio tranſiens. Ergo per hanc formaliter in loco ſubſtituitur.

Nego minorem: Nam ut dictum eſt, illa determinatio, vel intelligitur cauſaliter, vel fundamentaliter. Si primum, id habet Angelus non à ſua operatione tranſeunte ad locum, ſed vel à propria virtute motiva, qua liberè ſe tranſtulit ad eum locum, vel à virtute extrinſeca, putà à Deo, per quam in eo loco productus eſt, vel detinetur, vel ad eum fuit translatus. Si verò illa determinatio accipiatur fundamentaliter, id habet ex ſubſtantia ſua, quæ licèt ex ſe ſit indifferens ad exiſtendum hic, aut alibi, tamen ubi præſens ſiſtitur hic, vel per ſuam, vel per alienam voluntatem, non eſt ampliùs indifferens ad fundandum reſpectum ad hunc, vel alium locum; ſed neceſſariò fundat reſpectum præſentiæ ad eum locum, in quo ſubſtantialiter præſens eſt.

Urgent iterum: Secluſa operatione nihil habent Angeli, quo fundare poſſint relationem realem præſentiæ ad locum; Ergo hæc neceſſariò deſideratur, ut locum determinatum habere dicantur. Probatur antecedens, ſi quid præter operationem ſit in Angelo, quo fundare poſſet hanc relationem immediatè, maximè illius ſubſtantia; ſed Angeli ſubſtantia non poteſt eſſe fundamentum immediatum talis relationis: *Tum quia* ſubſtantia ſecundùm ſe, & præcisè non fundat aliam relationem, quàm identitatis. *Tum quia*, Si fundaret relationem, maximè vel quatenus eſt ſubſtantia, & prout habet conceptum communem ſubſtantiæ, vel quatenus eſt ſubſtantia Angelica; Sed neutrum poteſt affirmari: Non quidem primum, alioqui omnis ſubſtantia ſimilem relationem fundaret: Non etiam ſecundum, quia ratio formalis ſubſtantiæ Angelicæ nihil aliud formaliter denotat, quàm ſubſtantiam ſpiritualem totalem, & adæquatam, nullum ordinem dicentem ad corpus: Ergo ſubſtantia Angeli per ſe præcisè non poteſt fundare relationem ad ſpatium, vel locum.

Nego antecedens. Et ad minorem illius probationis dico, ſubſtantiam Angelicam fundare reſpectum ad locum, non præcisè quatenus ſubſtantia eſt, nec quatenus ſubſtantia Angelica, ſed quatenus ſubſtantia eſt hic, & non alibi; quemadmodum v.g. Paries fundat relationem ſimilitudinis ad alterum, non præcisè quatenus eſt ſubſtantia corporea, neque quatenus eſt extenſus, ſed quatenus eſt vel albus, vel niger.

Ad id autem quod dicitur, nempe ſubſtantiam non aliam fundare relationem, quàm identitatis; *Reſpondeo* Id verum eſſe dum confertur cum altera ſubſtantia, non verò dum comparatur cum aliquo alio, quemadmodum enim ſubſtantia quatenus creata, dum confertur Deo, dicit ad Deum reſpectum dependentiæ; ita dum comparatur ad locum, dicere poteſt ad eum reſpectum præſentiæ omnino diſtinctum ab illo reſpectu identitatis, quem habet ad aliam ſubſtantiam. Inde patet Thomiſtas videri non ſatis congruè philoſophari, dum pro ſuæ opinionis fundamento quaſi indubitatum proferunt, ſubſtantiam ſecundùm ſe nullam poſſe relationem fundare, quippe cùm ad Deum relationem dependentiæ, & ad aliam ſubſtantiam relationem identitatis habeat.

Objiciunt 3. Si ſubſtantia Angeli ſecundùm ſe, & antecedenter ad operationem virtualiter tranſeuntem, eſſet proxima ratio fundans ubicationem, ſeu immediatè tribuens Angelo, quòd ſit in loco, Angelus ſemper certum ſibi locum vendicaret, & non poſſet in majori, aut minori pro ſuo libito exiſtere: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor infra patebit. Probatur major; nam ſubſtantia Angeli intra propriam lineam eſt quid invariabile, ſemper enim eandem habet perfectionem ſubſtantialem, & nunquam in ſuo eſſe ſubſtantiali variatur: Ergo ſi illa ſecundùm ſe, & antecedenter ad operationem ſit proxima ratio fundans ubicationem Angelicam, ſeu immediatè tribuens Angelo, quòd ſit in loco, ſemper certum ſibi locum vendicabit, nec poterit pro ſuo libito in majori, aut minori intra ſpheram ſuæ activitatis exiſtere.

Con-

Digitized by Google

Confirmatur, ex eo quòd quantitas molis ſit in nobis ratio formalis eſſendi in loco, non poteſt corpus v.g. occupare ſive replere modò majorem, modò minorem locum, niſi fiat aliqua mutatio intrinſeca in ipſius quantitate, putà per condenſationem, vel complicationem, aut rarefactionem: Ergo ſimiliter ſi ſubſtantia Angeli ſecundùm id, quod habet intra propriam lineam, ſit ratio formalis proxima eſſendi in loco, non poterit Angelus aliquando in majori, aliquando in minori loco exiſtere, niſi ipſa ejus ſubſtantia intrinſecè, & intra propriam lineam varietur, quod tamen eſt impoſſibile.

Nego minorem, Et ad ejus probationem dico; Quòd quamvis Angeli ſubſtantia ex ſe ſit invariabilis ſecundùm ſuam entitatem, variari tamen poteſt per reſpectum ad locum, cui applicatur, quatenus nempe ſubeſt divinæ, aut propriæ voluntatis determinationi, per quam ad locum talem, vel talem applicatur. Quamvis enim ſubſtantia Angeli ſecundùm ſe ſit determinata ad locum ſibi adæquatum, in hoc ſenſu, quòd non poſſit eſſe in majori, non tamen eſt determinata ad exiſtendum in toto illo loco, neque in aliqua certa ejus parte, ſed indifferenter poteſt eſſe, aut in loco, aut intra ejus latitudinem in majori, aut in minori loco: atque proinde neceſſarium eſt, quòd quantum ad hoc determinetur aliquo modo, itaut ipſa ſubſtantia ſit res determinata. Non eſt tamen intelligendum determinationem hanc ita fieri, ut ipſa ſubſtantia Angeli priùs (ſaltem ordine naturæ) quàm uniatur loco, amittat terminationem, quam habet ex ſua natura, & acquirat aliam, quaſi per quandam conſtitutionem, aut dilatationem, ratione cujus poſtulat tantùm, aut tantum locum intra latitudinem illius, quem ſecundùm naturalem terminationem poſtularet; quemadmodum corpora ratione propriæ quantitatis poſtulant locum certæ extenſionis, & ut ſint in minori, neceſſarium eſt, quòd eorum quantitas priùs ſaltem ordine naturæ conſtringatur, aut alio modo acquirat novam terminationem: Sed dicendum eſt fieri prædictam terminationem in Angelo per hoc ſolùm, quòd ejus ſubſtantia applicatur tanto, aut tanto loco, juxta propriæ voluntatis menſuram.

Ad confirmationem, nego paritatem, Diſparitas enim eſt inter ſubſtantiam corpoream, & Angelicam, quòd illa dum eſt in loco diviſibiliter, in eo ſit per omnimodam commenſurationem totius quantitatis cum toto loco, & partium ejuſdem quantitatis cum partibus loci: Hæc verò ſit tota in toto, & tota in qualibet parte, ſicut anima rationalis in corpore, & Corpus Chriſti in Euchariſtia; Unde ſicut anima rationalis abſque ſui variatione intrinſeca poteſt informare nunc majorem, nunc minorem materiam, & Corpus Chriſti aliquando eſſe ſub majoribus, aliquando ſub minoribus dimenſionibus ſive ſpeciebus, juxta voluntatem conſecrantis, ita & Angelus abſque intrinſeca variatione ſuæ ſubſtantiæ poterit aliquando in majori, aliquando in minori loco exiſtere, juxta beneplacitum ſuæ voluntatis, ratione cujus uniri poteſt Angelica ſubſtantia, vel toti loco ſibi adæquato, vel tantùm alicui ex partibus loci.

Urget Gonetus; Etiamſi aliqua ſubſtantia ſit tota in toto aliquo loco, & tota in qualibet parte illius loci, inde non fit quòd illa poſſit ſe conſtituere nunc in majori, nunc verò in minori loco, prout ipſi libuerit; nam Deus eſt totus in toto loco corporeo, & totus in qualibet parte illius, & tamen non poteſt non replere omnem locum creatum. *Item* anima rationalis eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet ejus parte, & tamen non poteſt ad libitum aliquando informare totum corpus, aliquando ſolùm unam partem illius. Unde quòd illa poſſit informare modò minorem materiam, dum ſcilicet primò actuat corpus pueri, modò majorem, quando nimirum idem puer creſcit: hoc non provenit ex eo quòd ſit tota in toto corpore, & tota in qualibet ejus parte, ſed quia ex natura ſua determinata eſt ad hoc; ut primò actuet minorem materiam, deinde majorem in propriam ſubſtantiam hominis converſam. *Similiter* quòd corpus Chriſti poſſit aliquando ſub minoribus, aliquando ſub majoribus dimenſionibus panis, juxta beneplacitum conſecrantis ſignantis materiam in illud convertendam exiſtere, provenit ex natura ſive inſtitutione Sacramenti Euchariſtiæ ipſum ad hoc determinante. At verò ſubſtantia Angeli non eſt per ſe, & ab intrinſeco ſive ex natura ſua determinata ad hoc, ut pro diverſis temporibus ſit nunc in minori loco, poſtea verò in majori; quin potiùs cùm ſit omnino invariabilis ab intrinſeco, oportet conſequenter, quòd determinet ipſum Angelum ad exiſtendum ſemper

Digitized by Google

per in æquali loco, ſi ſit illi ratio formalis proxima exiſtendi in loco.

Nego minorem: Cùm enim ſubſtantia Angelica quantum ad motum, & unionem ejus ad talem, vel talem locum, omnino pendeat ab ejus libera voluntate, licèt ſecundùm ſe ſit invariabilis; tamen non determinatur ab intrinſeco ad ſemper exiſtendum in æquali loco; unde multò faciliùs, quàm anima rationalis, poteſt majorem, aut minorem locum occupare, anima namque ita colligatur corpori, ut major, aut minor illius diffuſio, ab ipſius corporis majori, vel minori conſtitutione pendeat; Angelus verò non ita pendet à loco; ſed pro nutu ſuæ voluntatis poteſt ſuæ ſubſtantiæ præſentiam ad ampliorem, vel ſtrictiorem locum profundere.

Ratio autem cur peculiariter Angeli ſubſtantia ad occupationem loci pendeat potiùs ab ejus libera voluntate, non verò corporea hominis quantitas ita ejus libertatis imperio ſubdatur, ut pro nutu majorem, vel minorem locum occupet, neque animæ rationalis ſubſtantia libera ſit ad totum corpus informandum, vel tantùm aliquas illius partes, nec Deus poſſit efficere ratione ſuæ immenſitatis, & æternitatis, quòd ejus ſubſtantia ſit tantùm in aliqua parte loci, non autem ubique; neque quòd ejus duratio alicui tantùm parti temporis coexiſtat: Ratio, inquam, hujuſce diſcriminis eſt, inquit noſter Rada, quòd quantitas perfectionis in Angelo, quantum ad illam unionem habet duo, ratione quorum convenit ipſi ita ſubdi libertati ipſius Angeli. *Primum* eſt, quòd ex propria entitate, & ex modo, quo unitur, non repugnat ipſi indifferenter uniri toto loco, & parti ejus: *Alterum* eſt illam unionem eſſe terminum operationis liberæ ipſius Angeli, ſcilicet motus localis: nam Angelus medio motu locali applicat, & unit ſeipſum efficienter alicui loco. At verò quantitati corporeæ deeſt primum ratione ſuæ extenſionis, ut explicatum eſt, & animæ rationali deeſt ſecundum, unio ſiquidem ejus ad corpus, quod informat, non eſt terminus alicujus actionis liberæ ipſius animæ, ſed fit ab agente extrinſeco, & ſimiliter potentia Dei ad omnem locum, & coexiſtentia cum toto tempore, ſi ex parte Dei conſiderentur, non terminant actionem aliquam liberam ipſius Dei: ſed ſuppoſito, quòd ſint locus, & tempus, neceſſariò coexiſtit ipſis Deus, alioquin eſſet Deus mutabilis ſecundùm locum, & ſecundùm tempus.

QUÆSTIO SECUNDA.

Qualiter Angeli exiſtant in loco.

TRia maximè hac in quæſtione ſunt diſcutienda: *Primum*, an Angeli quemlibet locum maximum, & minimum occupare valeant: *Secundum*, an plures eidem loco ſimul poſſint inexiſtere; *Tertium*, an unus pluribus eſſe in locis queat.

Notandum 1. Locum Angelorum diſtingui poſſe duplicem; adæquatum videlicet ſive totalem, & inadæquatum, ſeu partialem: *Locus adæquatus*, & totalis ille eſt, qui correſpondet Angelo ſecundùm ultimum ſuæ potentiæ, & virtutis, in quo toto eſſe ſubſtantialiter poteſt, & extra illum ſimul eſſe naturaliter nequit: *Locus verò inadæquatus*, & partialis, atque minor toto loco adæquato, ille eſt, in quo Angelus exiſtens poteſt etiam propria virtute extra illum eſſe; videlicet tanquam in loco partiali continuo; cujuſmodi eſt pars aliqua prædicti loci adæquati, & ſpatii. Quærimus ergo an Angelus naturali, aut ſupernaturali virtute poſſit in pluribus locis adæquatis, & inadæquatis ſimul exiſtere.

Notandum 2. Extra controverſiam eſſe, quòd unus Angelus poſſit ſimul in pluribus locis inadæquatis continuis, & inter ſe non diſtantibus exiſtere, cùm enim ejus ſubſtantiæ præſentia ad locum pendeat ex ejuſdem libertatis applicatione, apertè conſtat, quòd ſi aula ſit locus adæquatus Angeli, & quatuor illius aulæ partes, & anguli ſint ipſius locus inadæquatus, quòd pro libito poterit ſuam præſentiam ab uno, & altero angulo removere, ut ſolùm duabus aliis partibus, & angulis ſe præſentem ſiſtat, maximè cùm hoc virtutem ejus naturalem non excedat: indiviſibilis enim ejus ſubſtantia ad locum certæ, & determinatæ magnitudinis naturaliter non protenditur, quemadmodum extenduntur corpora, quæ pro ſua majori, vel minori quantitate majorem, vel minorem locum naturaliter, & neceſſariò requirunt: Unde ſolùm difficultas eſt an Angelus poſſit eſſe pro ſuo nutu, & virtute naturali in locis inadæquatis diſcontinuis, & inter ſe diſtantibus, contentis tamen intra locum ſibi naturaliter adæquatum; v.

g. an

Digitized by Google

g. an poſſit Angelus exiſtens in aula, ſe præſentem ſiſtere in duobus angulis iſtius aulæ abſque eo quòd exiſtat in medio.

Notandum 3. Præciſam rationem, cur duo corpora non poſſint naturaliter eumdem locum ſimul occupare, ex eo maximè repetendam, quòd eorum corporum quemlibet locum cui præſens eſt, repleat: Locus autem uno corpore repletus aliud capere nequit: quemadmodum vas aliquo liquore plenum, alterius liquoris ſuperi nfuſionem virtute naturali non capit. An autem eadem vigeat ratio, vel alia ſimilis proferenda cur duæ ſubſtantiæ ſpirituales eumdem ſimul locum occupare non poſſint, invicem non conveniunt Authores; plurimi namque cum S. Thoma, & ejus diſcipulis affirmant Angelos non poſſe uni, eidemque loco adæquato ſimul adeſſe: Cæteri verò cum Subtili Doctore rem problematicè in utramque partem diſputant, magis tamen in affirmantem, quàm in negantem partem inclinant. His prænotatis ſit

CONCLUSIO PRIMA.

LIcèt *Angelica ſubſtantia ſit indiviſibilis, diviſibilem tamen locum occupare poteſt, nec non & minimum indiviſibilem.* Hæc Concluſio quoad utramque partem eſt Doctoris in 2. diſt. 2. quæſt. 6. num. 13. Quamquam enim hac in re videatur problematicus magis tamen in affirmantem, quàm in negantem partem propendet.

Probatur prima pars: Nempe quòd anima indiviſibilis diviſibilem locum occupare poſſit: Si quid enim huic occupationi, & præſentiæ obeſſet, maximè Angelicæ ſubſtantiæ indiviſibilitas: ſed illa non officit quin loco diviſibili ſe præſentem ſiſtere valeat: Nam licèt ſubſtantia animæ rationalis ſit pariter indiviſibilis, nihilominus diviſibile ſpatium occupar, cùm ſit tota in toto corpore quod informat, & tota in qualibet ejus parte: Similiter quamvis ſubſtantia, & eſſentia divina reverà ſit ſummè indiviſibilis, nihilominus quia eſt infinita ſecundùm entitatem, per univerſum mundum realiter, & ſubſtantialiter diffunditur, ut probatum eſt agendo de Immenſitate divina: Ergo pari ratione quamquam ſubſtantia Angelica ſit indiviſibilis, diviſibilem tamen locum occupare poteſt.

Adde quòd cùm Angeli præſentia fiat vel per voluntariam ſuæ ſubſtantiæ applicationem ad locum, ut ſupra cum Doctore Subtili docuimus, vel per virtutis applicationem, & diffuſionem, ut contendunt Thomiſtæ, utraque ſchola hanc concluſionis partem neceſſariò pro certa, & indubitata habere debet: Certum namque eſt quòd Angelus naturaliter velle poſſit, quòd ſua ſubſtantia per determinatum locum ſe præſentem ſiſtat; quid enim huic volitioni poſſit obſiſtere? Maximè cùm ſubſtantia indiviſibilis diviſibilem locum occupare queat. Certum pariter, quòd Angelus alicui ſpatio extenſo, & diviſibili ſuam virtutem applicare poteſt; quamquam enim illius operativa virtus, & operatio, ſint in entitate ſua formaliter indiviſibiles, ſunt tamen virtualiter diviſibiles, & extenſæ, eò quòd inferant, & immediatè cauſent effectum diviſibilem, & extenſum in ſubjecto circa quod operantur.

Inde tamen inferre non licet, quòd Angelus quantitati infinitæ, ſi daretur, poſſet fieri præſens, quippe cùm ejus nativa virtus ſit limitata, & determinata, nec proinde poſſit in infinitum ſe extendere; non enim fieri poſſet præſens quantitati infinitæ ut infinitæ, niſi præſens fieret omnibus ejus partibus, implicat autem finitam, & limitatam ſubſtantiam infinitis partibus poſſe proportionari, & commenſurari: Ergo, &c. Unde meritò concludit Doctor ibidem nu. 11. *Conceditur communiter, quòd Angelus non poteſt eſſe in loco quantumcumque magno, quia hoc eſt proprium Dei.*

An autem Angelus habeat locum ita determinatùm, ut non poſſit eſſe in majori vel minori; *Hoc* (inquit numero 14.) *dubium eſt, quia nec videtur poſſe faciliter probari una pars, nec alia; quod quidem inconveniens eſt, ſi quantitas ſua virtualis per quam poteſt eſſe præſens alicui loco, ſit naturalis ratio eſſendi in tanto loco ſuo modo, ſicut quantitas corporis eſt naturalis ratio eſſendi in tanto loco ſuo modo; ita quòd licèt in poteſtate mea ſit, me eſſe in hoc loco, vel in illo loco, non tamen eſt in poteſtate mea eſſe in tanto loco, vel in tanto: Quia iſte effectus eſt naturaliter conſequens quantitatem, quæ non ſubeſt poteſtati meæ; & ſicut nec in ſe, ita nec quantum ad iſtum effectum, eſſe ſcilicet in tanto loco, vel tanto. Nihil ergo videtur ſequi inconveniens ſi ita poneretur in Angelis, vel ſi ponatur quòd quantitas eorum habeat aliquem locum adæquatum, quo majorem non poſſet habere ſecundùm conditiones ſuæ virtutis, & eſſentiæ; licèt tamen ipſa ſubſit voluntati Angeli, ut poſſit non ſem-*

Digitized by Google

ſemper habere illum locum, ſed majorem vel minorem; non ſequitur inconveniens. Quibus Doctor, inquit Poncius in Commentario ad eumdem locum, vult non poſſe aſſignari ullam rationem convincentem, qua probari poſſit quòd Angelus valeat occupare ad libitum minorem locum, aut quòd non valeat. Si enim diceretur quòd ex natura ſua quilibet Angelus petat eſſe connaturaliter in toto loco, ſicut corpus quadripalmare petit eſſe in loco correſpondenti, itaut non poſſet poni naturaliter in minori, certè non poſſet Angelus ponere ſe in minori loco, ſed quamvis poſſet ponere ſe in alio loco, ſemper omnis locus in quo poſſet ſe ponere, deberet eſſe tantus: Nec eſt ulla ratio convincens ob quam non dicatur ita eſſe de facto. Rurſus, ſi poneretur non exigere ex natura ſua tantum locum, ſed ex ſe eſſe indifferentem ad locum quemcumque infra locum ſummum, quem poſſet habere uſque ad locum minimum, tum poſſet ſine dubio poni in minori, & minori loco, nec neceſſariò deberet ſemper habere locum ejuſdem magnitudinis: ſed nec etiam ulla ratio convincens eſt ob quam oſtendatur quòd ita non ſit de facto. Hæc ita Poncius.

Probatur etiam ſecunda pars: Nempe quòd Angelus poſſit exiſtere in loco minimo: quamquam enim Doctor loco ſupra laudato numero 11. aſſerere videatur Angelum non poſſe exiſtere in loc quantùmcumque parvo, attamen id ſolùm problematicè ſuſtinet, quippe cùm ſtatim dubium proponat an poſſit eſſe in puncto, nec alterutram partem determinet, ait enim numero 13. *Si tamen poſſet eſſe in puncto vel non; non videtur ratio neceſſaria, nec ad unam partem, nec ad aliam: quia licèt Angelus ſit indiviſibilis, non habet tamen indiviſibilitatem limitatam ſicut punctus: & ideo non oportet ipſum eſſe in puncto ſicut in loco. Nec fortè repugnat ſibi eſſe in puncto ſicut in loco: quia nullum inconveniens videtur ex hoc inferri, quia ſi ex eſſe in puncto ſicut in loco hoc inferatur quòd non poſſet moveri localiter niſi ſpatium eſſet ex punctis, non ſequitur, poſſet enim immediatè ex loco punctuali ferre ſe in continuum, cujus continui punctus eſt terminus*. Cùm itaque cenſeat Doctor Angelum poſſe exiſtere in puncto, haud dubium eſt eum pariter problematicè aſſerere eumdem in loco indiviſibili poſſe exiſtere.

Quod inſuper ſuadetur: Ipſi loco poteſt inexiſtere ſubſtantia Angelica, cui reverâ poteſt fieri præſens definitivè: ſed Angelus definitivè poteſt eſſe præſens loco minimo, & indiviſibili; ſiquidem per præſentiam definitivam res eſt tota in toto, & tota in qualibet parte totius, ſic Angeli ſubſtantia cùm ſit indiviſibilis poteſt rei indiviſibili inexiſtere: Ergo, &c.

Adde quòd exinde nullum ſequatur inconveniens; Nam, inquit noſter Herrera *Diſputatione 6. quæſt*. 7. Si poſſet aliquod aſſignari inconveniens, maximè quòd Angelus non poſſet movere ſe localiter ex uno loco ad alium, quia punctum non eſt locus, cùm ſit indiviſibile, nec dantur duo puncta immediata. Hoc autem non obſtat, quia cùm Angelus ſit in loco definitivè, illud habebit rationem loci definitivè quod poteſt fundare relationem præſentialitatis Angeli ad illud, & per conſequens cùm in puncto poſſit haberi iſta ratio fundamentalis, quia poteſt prædicari de Angelo, hoc eſt, ita eſſe hic quòd non alibi, ideo in puncto poteſt reperiri vera ratio ubi vel loci. Inconveniens autem de motu locali nullum eſt, ut ipſe Doctor reſpondet, quia Angelus exiſtens in puncto poſſet ferre ſe immediatè in locum continuum, hoc eſt, in ſuperficiem proximam puncto, cujus continui (ſcilicet ſuperficiei) punctum eſt terminus.

Denique quando Angelus eſt in loco ſibi adæquato, eſt etiam in quacumque parte ipſius: ſed locus minor quocumque loco diviſibili determinato, eſt pars illius loci magni: Ergo eſt in illo loco minori de facto, quando eſt in loco maximo: eſt exiſtentia ipſius in illo loco nullam habet dependentiam à ſimultanea exiſtentia ejus in aliis partibus loci majoris: neque enim poteſt oſtendi in quo genere cauſæ, aut conditionis ſine qua non, poſſit habere talem dependentiam: Ergo poteſt eſſe in illo ſolo quin ſit in reliquis partibus.

Objicies 1. Si Angelus exiſtere poſſet in minimo loco, etiam poſſet exiſtere in Cœlo, & in terra. Probatur, quidquid poteſt eſſe in uno ex æqualibus, poteſt eſſe in quocumque alio ipſi æquali, ſi figuratio aliqua quæ eſſet in uno ex æqualibus non repugnet ipſi: ſed nulla figuratio loci illius poteſt repugnare Angelo cùm ſit indiviſibilis: Ergo ſi poteſt eſſe in uno loco, poteſt eſſe in quocumque loco ipſi æquali, ſi non determinetur ad locum aliquem parvum. At hoc eſt inconveniens; quia ſequeretur quòd Angelus poſſet

poſſet eſſe naturaliter ſimul in Cœlo, & in terra: Si enim poteſt occupare locum quadratum. hoc eſt, quatuor laterum æqualium, & non determinetur ad locum aliquem determinatum parvum, in quo minori eſſe non poſſit, quandoquidem ex illo loco quadrato poſſit fieri locus quadrangulus (hoc eſt quatuor laterum, quorum duo ſint longiora aliis duobus, & æqualia inter ſe) tantæ longitudinis, ut poſſit protendi ad Cœlum, quia latera ipſius poſſunt comprimi magis, & magis in infinitum, & quò magis comprimuntur latera, eò magis protenditur corpus illud versùs longitudinem, ſequitur quòd poſſit ſimul exiſtere in Cœlo, & in terra.

Reſpondet Poncius in ſua ſumma Theologica, negando primum ſubſumptum, & ſequelam probationis; quia ex quadrato quatuor pedum non poteſt naturaliter fieri ullum quadrangulum quod poſſit protendi à terra ad Cœlum; quamvis enim poſſit per compreſſionem laterum protendi in longitudinem majorem, & majorem in infinitum; tamen hoc tantùm poteſt fieri reſpectu partium indeterminatarum, & in infinitum ſyncathegorematicè; Non verò reſpectu partium determinatarum, & in infinitum cathegorematicè; ex hoc autem non ſequitur quòd ſimul poſſit naturaliter extendi uſque ad Cœlum: Sicut non ſequitur, licèt ſint tot partes ſynchathegorematicè in quantitate palmari quot in centum-palmari, quòd poſſit occupare ſimul tantum loci, quantum centum-palmaris.

Objicies ſecundò: Si Angelus non haberet locum determinatum quantum ad parvitatem, ſed poſſet ſe præſentem ſiſtere in minori, & minori in infinitum, eſſet perfectionis infinitæ: ſed hoc eſt falſum: Ergo, &c. Probatur ſequela; quia eſt majoris perfectionis in ipſo quòd poſſit præſens fieri in minori, & minori loco: ſi enim, inquit Doctor, *n.* 12. poſſet in infinitum eſſe in majori, & majori loco, concluderetur infinitas virtutis ſuæ; ita ergo concluderetur infinitas virtutis ſuæ, ſi poſſet eſſe in infinitum in minori, & minori.

Negat ſequelam Doctor, nec-non & conſequentiam ejus probationis; ratio namque diſparitatis eſt, quòd occupatio majoris, & majoris loci in infinitum, quæ argueret perfectionem infinitam, eſt illa quæ fit per partes determinatas, ex quibus ſi omnes ponerentur à parte rei, fieret infinitum cathegorematicum: Unde non eſt mirum quòd virtus per quam illa occupatio fieri poſſet eſſet infinita, ac conſequenter repugnans Angelo; ſed occupatio minoris, & minoris loci in infinitum fit reſpectu partium indeterminatarum, ex quibus omnibus poſitis in actu, non ſequitur infinitum cathegorematicum dari.

CONCLUSIO SECUNDA.

A*Ngelus non poteſt naturaliter eſſe in duobus locis adæquatis: Nec etiam in locis inadæquatis diſcontinuis: In utroque tamen poteſt ſupernaturaliter exiſtere*. Hæc tres partes complectitur quas omnes aperit Doctor *q.* 7. *n.* 2.

Probatur prima pars: Locus adæquatus ille dicitur qui nec locatum excedit, nec ab eo exceditur: Ergo implicat quòd Angelus ſimul, & ſemel præſens ſit pluribus locis, quorum quilibet ſit adæquatus. Patet conſequentia; Si enim eſſet in pluribus, quemlibet eorum in particulari excederet; quippe cùm ita non eſſet in uno quin pariter exiſteret in alio, & ſic quilibet eorum locorum eſſet adæquatus, ut ſupponitur, & ſimul non eſſet; quippe cùm locatum exiſtens etiam in alio priorem locum excederet. *Deinde* ſi Angelus poſſet eſſe ſimul, & ſemel in pluribus locis adæquatis, non ei opus eſſet tranſire de loco ad locum ut aliquid operaretur: ſed conſequens eſt falſum, & contra Scripturam ſacram, quæ docet Angelos accedere ad corpora vel ad ſpiritus, ut circa res ejuſmodi quidpiam operentur, ut quæſtione præcedenti dictum eſt. Ergo &c.

Secundam partem, ut dubiam relinquit Doctor aliis diſcutiendam. Cùm enim dixiſſet quòd unus Angelus non poſſit eſſe in duobus locis adæquatis; *Quia*, inquit, *tunc iſte locus non videretur ſibi eſſe adæquatus ſecundùm virtutem ſuam naturalem*. Subdit, *Sed utrùm in duobus locis diſcontinuis poſſet eſſe, quorum nec unus, nec alius eſſet ſibi adæquatus, dubium eſt: nec videtur ratio neceſſaria pro, nec contra*. Verior tamen apparet negans ſententia quàm affirmans; *Tum quia*, ſi Angelus ſe præſentem ſiſtere poſſet pluribus locis inadæquatis diſcontinuis, ſimul eſſet in pluribus locis, ut plura ſunt: Loca enim illa partialia, & inadæquata nec eſſent unum ſecundùm entitatem, ut conſtat: nec ſecundùm continuitatem: quippe ſupponuntur eſſe diſcontinuata: nec ſecundùm ordi-

Digitized by Google

ordinem, quia præſentia Angeli in uno non derivatur ex præſentia illius in altero, adeoque Angelus eſſet in illis, ut plura ſunt: Sed non poteſt eſſe in pluribus locis, ut plura ſunt; alioquin etiam poſſet eſſe in pluribus locis adæquatis, cujus contrarium mox probatum eſt. *Tum quia*, ſi poſſet Angelus naturaliter eſſe in pluribus locis inadæquatis diſcontinuis, ſimul fieri poſſet præſens pluribus locis qualibet diſtantia invicem remotis; Si enim diſtantia quæ eſt inter duo loca inadæquata inter ſe diſcontinua non impedit quominus Angelus ipſis inexiſtat non exiſtendo in intermediis, etiam major diſtantia illius Angelicæ præſentiæ non obſtabit: Sed illud conſequens eſt abſurdum: Sequeretur enim exinde, quòd Angelus ſimul fieri poſſet præſens naturaliter Cœlo, & terræ; quod nullus Theologorum admittit.

Nec valet reponere id quidem fore verum ſi illa diſtantia, & diſcontinuatio, fieret extra ſpheram activitatis Angelicæ, & loci ejus adæquati, quod cùm ita non ſit, inde non ſequitur, nec Angelum eſſe in pluribus locis, ut plura ſunt, nec eum poſſe exiſtere in locis quacumque diſtantia remotis: Hæc, inquam, reſponſio præcedentium rationum vim non infirmat. *Primò namque* ſive illi loci ſint extra ſpheram activitatis Angelicæ, ſive non, reverà ſunt invicem diſſiti, & ab invicem diſtincti; adeòque reverà ſunt plures, ſubindeque Angelus in eis exiſtens, exiſtit non ut in uno, ſed ut in pluribus. *Adde quòd* cùm Angelus ſit præſens loco ratione ſuæ ſubſtantiæ, & per applicationem liberæ voluntatis, ſi poſſit ſe præſentem ſiſtere in quatuor angulis aulæ invicem diſcontinuis, quidni pariter poterit ſe præſentem ſiſtere etiam in loco aulæ viciniori, non tamen contiguo? ſi enim diſtantia unius cubiti non impediat quominùs ſit præſens locis diſcontinuis, qua ratione poterit impedire diſtantia duorum vel trium cubitorum?

Confirmatur hæc ratio unà cum præcedentibus. *Primò* quidem, quia nulla apparet ratio ob quam talis virtus videatur potiùs Angelo tribuenda quàm cæteris entibus, quæ limitata ſunt, & determinata naturaliter ad unum locum, ita quòd ſtatim ac videmus rem in loco, conjicimus illam diſtingui ab alia in altero loco poſita. *Secundò*, Angelus ita determinatur ad locum, quemadmodum anima ad informandum corpus; ſed eadem anima nequit ſimul informare partes diſtantes non informando intermedias: Ergo nequit Angelus exiſtere in pluribus partibus diſcretis loci niſi exiſtat in partibus intermediis. *Tertiò*, multiplicatio præſentiæ Corporis Chriſti in diverſis locis invicem diſſitis dicitur miraculoſa: Ergo miraculum foret ſi res ſpiritualis exiſteret in diverſis locis diſcontinuis, & conſequenter Angelus ſe præſentem ſiſtere nequit virtute propria in diverſis locis diſſitis.

Dices 1. Tota ratio propter quam nullum corpus poteſt eſſe in duobus locis etiam partialibus diſcontinuis, & diſtantibus, eſt quia corpus eſt quid continuum, & dependens à loco, ſubindeque non poteſt eſſe in locis diſcretis niſi ejus quantitas dividatur: Hæc autem ratio locum non habet in Angelis, cùm careant quantitate, & ſint independentes à loco: Ergo, &c.

Nego majorem; Non enim ideo corpus aliquod non poteſt eſſe in pluribus locis quia divideretur, ſed etiam quia ſecundùm ſuam entitatem limitatam ita determinatur ad unum locum, ut ſimul plura occupare nequeat; quæ ratio in Angelis viget. Unde ſicut corpus clauditur in uno loco circumſcriptivo, nec poteſt ſimul plura occupare ut plura ſunt, & diſcontinuata; ita pari ratione loco definitivo clauditur Angelus, ut propria ſua virtute non poſſit ad plura ſeſe extendere.

Dices 2. Angelus, ut diximus, eſt in loco per liberam applicationem ſuæ ſubſtantiæ ad illum, itaut cùm voluerit, poſſit ſuam ſubſtantiam applicare toti loco ſibi adæquato, vel ſolùm alicui ex ejus partibus: Ergo nihil prohibet quominus poſſit illam applicare duabus extremitatibus, non verò medio.

Nego conſequentiam, quòd enim Angelus totum locum ſibi adæquatum occupet vel tantum unicam ejus partem, nulla apparet repugnantia; cùm inde non ſequatur eum eſſe pluribi, & ultra ſpheram ſuæ virtutis naturalis: Id autem ſequitur ſi duobus locis inadæquatis diſcontinuis adeſſet, adeoque non eſt paritas.

Probatur tertia pars, nempe quod inquit Doctor *n*. 2. Angelus eſſe poſſit in pluribus locis tam adæquatis, quàm inadæquatis per divinam potentiam: Si quid enim obeſſet maximè quia unum, & idem non poſſet

eſſe

eſſe in pluribus locis modo definitivo: Sed conſequens eſt abſurdum, nam Corpus Chriſti Domini præſens eſt realiter ſub ſpeciebus Euchariſticis diſcontinuis, & diſtantibus: Ergo multò magis Angelus pluribi præſens adeſſe poterit: Patet conſequentia, facilius enim eſt unicum quàm plura patrare miracula: Ut autem Corpus Chriſti præſens fiat ſub ſpeciebus conſecratis, duo maximè oportet interveniant miracula, aliud quo ſua nativa quantitate ſpolietur, & modo veluti ſpirituali exiſtat; alterum quo fiat pluribi præſens; ut autem Angelus pluribus locis adſit, unicum tantùm miraculum requiritur, quo videlicet ejus præſentia multiplicetur: Ergo multò faciliùs quàm corpora pluribi poterit conſtitui.

Dices primò: Si Angelus pluribi exiſteret, diſtaret à ſe: Sed hoc eſt abſurdum: Ergo &c. Probatur ſequela majoris, quia loca illa, ut ſupponitur, diſtant à ſe: Ergo & Angelus exiſtens illis.

Probatur conſequentia, quia quæ ſunt ſimul uni tertio, ſunt ſimul inter ſe: Ergo quæ non ſunt ſimul uni tertio, non ſunt ſimul inter ſe, & conſequenter ſunt diſtantia inter ſe.

Reſpondet Doctor numero ſupra laudato, Negando ſequelam cum conſequentia utraque probationis: Quia quemadmodum non ſequitur, quòd Deus diſtet à ſe, etiam ſi diſtent corpora quibus eſt præſens; & quemadmodum non ſequitur quòd anima hominis diſtet à ſe, etiam ſi informet manum dextram, & ſiniſtram quæ inter ſe diſtant: Ita non ſequitur quòd Angelus exiſtens in pluribus locis diſtet à ſe, etiam ſi loca in quibus exiſtit, diſtent inter ſe; ſive exiſtat in illis locis ſupernaturaliter aut naturaliter: ſed ſolùm cognoſcitur quòd exiſtat in illis. Quod addo, quia ſi cognoſceretur quòd Angelus exiſteret in uno loco naturaliter; & Angelus exiſteret etiam in alio loco naturaliter; deberet exiſtimari quòd non eſſet unus Angelus qui exiſteret in utroque loco.

Ad confirmationem autem diſtinguit conſequens Doctor: quando illud quod eſt ſimul in illis, eſt limitatum ad unum tantùm, concedit: quando non eſt, negat: ſicut patet de anima, inquit, in manu dextra, & ſiniſtra poſita, quæ anima non diſtat à ſe, & tamen manus diſtat à manu: Similiter Deus non diſtat à ſe, tamen diſtant inter ſe illa, quæ cum illo ſunt, vel hìc vel Romæ.

Dices ſecundò: Angelus eſt unius naturæ limitatæ: Ergo debet eſſe limitatus ſecundùm quodlibet quod poteſt ipſi ineſſe, & conſequenter nequit ſimul habere plura loca.

Reſpondet Doctor diſtinguendo conſequens, ſecundùm quodlibet omnino cujuſcumque rationis, negatur conſequentia, quia aliàs non poſſet habere plures intellectiones ſimul, nec plures etiam præſentias continuas: ſecundùm quodlibet quod ſibi poteſt ineſſe per modum proprietatis naturalis, & accidentis inſeparabilis, tranſeat prima conſequentia, & negatur ſecunda.

CONCLUSIO TERTIA.

PRobabilius eſt plures Angelos naturali virtute poſſe ſimul eſſe in eodem loco, non ſolùm materiali, ſed etiam definitivo*, Ita Doctor, qui quamvis dubius hac in quæſtione reſolvenda videatur, nihilominus affirmantem partem probat, negantis verò argumenta diſſolvit: Suadetur primò ex S. Patribus, quorum Aliqui licèt corpora Angelis affingant ſicut & hominum animis, utroſque tamen in eodem loco poſſe plures conſiſtere affirmant. Sic Tertullianus; *libro de anima*, cap. 25. Platonem ſecùs opinantem redarguit, *Quòd ſi quis ut Plato*, inquit, *non putat duas animas in unum convenire, ſicut nec corpora, ego illi non modò duas animas in unum congeſtas oſtendiſſem, ſicut, & corpora in fætibus; verùm, & alia multa cum anima conſerta, Dæmones ſcilicet, nec unius, ut in Socrate ipſo: verùm, & ſeptenarii ſpiritus, ut in Magdalena; & legionarii numeri, ut in Geraſeno: quo facilius anima cum anima conſeretur ex ſocietate ſubſtantiæ, quàm ſpiritus nequam ex diverſitate naturæ*. Gregorius vero Nazianzenus Epiſtola prima ad Cledonium refutans Apollinarem, qui perfectum hominem fuiſſe negabat in Chriſto, quòniam duo perfecta ſimul eſſe nequeunt; ita reſpondet: *Non ſanè, ſiquidem corporeo morem expendas; vas enim unius modii capax, duos modios minimè continebit, nec corporis unius locus duo, aut plura corpora. Si autem ut intelligibilia, & incorporea ea conſideres, illud animadverte, quòd idem ipſe, & animam, & rationem, & mentem, & Spiritum ſanctum continui*: Subdit, *hæc enim intelligibilium natura eſt, ut incorporeo, & indiviſibili modo, & inter ſe, & cum corporibus miſceantur*. Quæ mixtio non fit ſecundùm ſubſtantialem eorum unionem, ſed ſecundùm ejuſdem loci occupationem, & præſentiam.

Probat

Digitized by Google

Probat Doctor 1. quidem authoritate Richardi à ſancto Victore; qui colligit Dæmones non habere corpora, eò quod integra Dęmonum legio unicum hominis corpus occupaverit. Non enim potuiſſet legio fuiſſe
,, in aliquo, ſi Dæmones habuiſſent corpo-
,, ra, ideo, inquit Doctor, videtur arguere
,, quòd ſi habuiſſent corpora fuiſsent corpo-
,, ra eorum ſimul in eodem loco. Igitur modò quando non habent corpora, videtur dicendum quòd ſimul fuerunt abſque corporibus.
,, Inſuper ſi unus Angelus movens cœ-
,, lum ſit in meridie, & alius bonus Ange-
,, lus miſſus de cœlo ad terram debeat tran-
,, ſire per illum locum, non videtur neceſ-
,; ſitas quòd non tranſeat per lineam re-
,, ctam, vel quòd alius cedat ſibi. *Denique*,
,, inquit, ſi omnes Angeli fuiſſent creati
,, ante creaturam corporalem, ſicut videtur
,, verum ſecundùm Damaſc. lib. 7. c. 21. non
,, videtur facilè aſſignare quomodo tunc
,, non fuiſſent ſimul: & ſi tunc non fuiſſet
,, inconveniens coseſſe ſimul, nec modò:
,, quidquid autem ſit de facto, & de poſſi-
,, bili, de potentia dico naturali eorum:
,, De Poſſibili tamen reſpectu potentiæ di-
,, vinæ, non videtur eſſe impoſſibile, quin
,, per ipſum poſſent eſſe ſimul.

Probatur inſuper concluſio. Duo Angeli poſſunt virtutes ſuas naturales operativas, atque ſuas ſubſtantias eidem ſimul corpori ſeu loco totaliter applicare, & præſentes facere: Ergo in eodem loco adæquato poſſunt ſimul adeſſe ſecundùm ſuas virtutes, & eſſentias. Conſequentia eſt evidens: Antecedens probatur manifeſtiſſimè, quia Angelus poteſt ſimul cum anima rationali idem inhabitare corpus, ut patet in his qui vexantur à ſpiritibus immundis: Ergo pari ratione poterit eſſe ſimul cum altero Angelo, quia anima rationalis eſt ejuſdem rationis cum Angelis quantum ad modum exiſtendi in loco. *Deinde*, quia ſi virtutes, & eſſentiæ duorum Angelorum eidem loco ſimul applicatæ eſſe nequirent, maximè quia unius virtus, & eſſentia non compateretur ſecum virtutem, & eſſentiam alterius, ſed illam excluderet: quemadmodum quantitas una corporea à ſuo loco naturaliter pellit alteram; hoc autem dici non poteſt, cùm virtutes illæ, & eſſentiæ ſint ſpirituales, aliàs neque virtus animæ, & eſſentia ſecum pateretur in eodem loco, & corpore Angelicam virtutem, & eſſentiam: Igitur &c. *Denique* virtutes, & eſſentiæ Angelorum multò immaterialioris, & ſublimioris naturæ ſunt quàm lumen iſtud quod videmus; Sed conſtat duo diverſa lumina à duobus luminoſis cauſata in eodem ſimul adæquato loco exiſtere: Ergo à fortiori poterunt ſimul applicari, & in eodem loco eſſe duæ virtutes, & eſſentiæ Angelorum; atque adeò & duo vel plures Angeli, quia unus alteri non obſtat.

Dices 1. Non poſſunt dari duæ cauſæ totales reſpectu ejuſdem effectus: ſed operationis, qua conſtituitur Angelus in loco, ipſemet Angelus eſt cauſa totalis: Ergo alius Angelus nequit habere operationem in illo loco, & conſequenter nequit eſſe in illo loco.

Reſpondet Doctor primò, Falſum ſupponi in hoc argumento, nempę quòd Angelus conſtituatur formaliter in loco per operationem.

Reſpondet 2. Quòd quamvis id concederetur, & quòd una operatio provenire poſſet à pluribus Angelis, & conſequenter quòd ab una operatione non haberent eſſe in eodem loco; tamen inde non ſequeretur quin quando Angelus unus habet unam operationem, alter poſſet habere aliam: Quòd ſi dicatur quòd in corpore nequeat Angelus habere ullam operationem, niſi operationem loco motivam, quæ moveat ipſum localiter, & quòd quando movetur ab Angelo localiter per unum motum non poſſit moveri per alium alio motu,

Reſpondet 3. Hoc gratis conceſſo, adhuc duos Angelos poſſe concurrere ad eandem operationem, itaut uterque non ſit cauſa totalis ipſius, ſed partialis, & tum quamvis ab operatione eadem haberent eſſe in loco, non ſequeretur quòd idem effectus produceretur à duabus cauſis totalibus. Quòd autem Angelus poſſit eſse cauſa partialis talis motus, & admittere concurſum alterius, patet, quia eſt cauſa libera illius non minus quàm homo, & poteſt conſequenter adhibere totum conatum, vel partem: etſi partem adhibuerit alter Angelus, poteſt hic adhibere liberè aliam partem; & ſic motus integer erit ab utroque tanquam à duabus cauſis partialibus integrantibus unam cauſam totalem.

Dices 2. Quæ habent eundem modum eſſendi non poſsunt eſse ſimul: ſed Angeli habent eundem modum eſsendi in loco: Ergo non poſsunt eſse ſimul. Probatur major, quia propterea quòd corpora glorioſa nequeunt natu-

Digitized by Google

natura aliter eſſe ſimul, quamvis corpus glorioſum poſſit eſſe ſimul cum corpore non glorioſo; & propterea etiam ſi eſſent duo Dii, non eſſent ſimul ſecundùm Damaſcenum, quamvis uterque eſſet ſimul cum Creaturis.

Reſpondet idem Doctor negando majorem, quam meritò putat eſſe irrationabilem, ſeu improbabilem, quia eſſe in loco, non importat ullum reſpectum eſſentialem, & dependentiam rei locatæ ad locum; eſſe autem ab alio tamquam à cauſa per ſe ſicut effectus eſt à cauſa, dicit dependentiam eſſentialem effectus ad cauſam: Ergo ſi poſſunt eſſe plures effectus ab una cauſa; non erit inconveniens quòd plures res poſſint eſſe in eodem loco quantum eſt ad eſſe *in* præciſè. *Deinde* omnia temporalia dicunt eumdem reſpectum ad tempus, ſeu eumdem modum eſſendi in tempore, ſicut ſpiritualia dicunt eumdem modum eſſendi in loco: ſed hoc non obſtante plura temporalia poſſunt eſſe ſimul in eodem tempore: Ergo & plura ſpiritualia in eodem loco quantum ad hanc rationem. *Denique* omnia accidentia corporalia habent eumdem modum eſſendi in loco, & tamen hoc non obſtante plura ex illis ſunt in eodem loco ut albedo, & dulcedo lactis. Ad probationem autem majoris reſpondet: Si verum eſt quòd duo corpora glorioſa nequeant eſſe ſimul, aut duo Dii, quòd hoc non oriatur ex eo quòd habeant eumdem modum eſſendi in loco; ſed ex aliqua alia ratione. In rei autem veritate exiſtimandum potiùs eſt quòd duo corpora glorioſa poſſint eſſe ſimul, & duo etiam Dii ſi eſſent poſſibiles.

Dices 3. Plurimi è ſanctis Patribus in ea ſunt ſententia, quòd nulla res creata quamtumvis corporis expers, cum re altera ſpirituali miſceri infundique poſſit, utpote cùm hoc Dei ſit proprium, cui (inquit Paſchaſius lib. 2. de Spiritu ſancto c. 1.) *Tantùm debetur hoc privilegium ut conſcientiam poſſit intrare ſecretam: anima verò animæ aut Angelus Angelo conjungi poteſt, infundi non poteſt.* Hinc affirmat Dœmones hominum inceſſores, *Solas corporis latebras intrare poſſe; animæ verò interiora adire non poſſe.*: Quod eo argumento probat, *quia conſcientias ſcire non poſſunt.* Idem docet Didymus lib. 1. de Spiritu ſancto c. 15. ſed clariùs Caſſianus collat. 7. c. 13. ubi ait: *Nihil eſſe incorporeum niſi ſolum Deum, & idcirco ipſi tantummodò penetrabiles omnes ſpirituales, atque intellectuales eſſe ſubſtantias eò quòd ſolus, totus, & ubique, & in omnibus ſit; itaut cogitationes hominum, & internos motus abſque additamentis, & univerſa inſpiciat atque perluſtret*: Ergo reverà duo Angeli non poſſunt eſſe ſimul ſicut nec cum anima rationali.

Nego conſequentiam, Præfati namque Patres, & quicumque alii, qui ſimilia proferunt, non tam de ea penetratione, & infuſione quæ per loci conjunctionem fit, intelligendi ſunt, quàm de efficientia, & inſtinctu quo per ſeſe, nullaque re interjecta, Deus animam noſtram movet, quod Angeli præſtare nequeunt. Ita rem interpretari videtur S. Bernardus ſerm. 5. in Cantica: *Illud*, inquit, *ſcitote nullum creatorum ſpirituum per ſe noſtris mentibus applicari; ut videlicet nullo mediante noſtri ſuive corporis inſtrumento, ita nobis immiſceatur, & infundatur, quò ejus participatione docti ſive doctiores; vel boni ſive meliores efficiamur. Nullus Angelorum, nulla animarum, hoc modo mihi capabilis eſt, nullius ergo capax. Nec ipſi Angeli ita ſe alterutrum capiunt. Sequeſtretur proinde prærogativa hæc ſummo ac incircumſcripto Spiritui, qui ſolus cùm docet Angelum, ſive hominem ſcientiam, inſtrumentum non quærit noſtræ corporeæ auris, ſicut nec ſibi oris. Per ſe infunditur; per ſe innoteſcit, purus capitur à puris.*

SECTIO SECUNDA.

De motu Angelorum.

QUoniam localis motus ad locum comparandum ordinatur, idcirco explicato Angelorum loco, de illius acquiſitione, vel amiſſione; ac ſubinde de mutatione locali quæ ad illum terminatur, ordine methodico dicendum ſequitur, ejuſque non ſolùm exiſtentia, ſed & cauſa, natura, ac ſpecies variæ in præſenti Sectione ſunt aperiendæ.

QUÆSTIO PRIMA.

An, & per quid Angeli localiter moveri dicantur.

NOtandum 1. circa præſentis Quæſtionis determinationem triplicem eſſe Auctorum ſententiam: *Prima* fuit Durandi *in primum diſtinct. 37. ſecunda parte illius qu. 1. num.* 26. aſſerentis Angelum ſimul eſſe

eſſe ubicumque operari poteſt, ſive ſimul, ſive ſucceſſivè, unde ſentit, & quòd Angelus ſimul ſit in omnibus corporibus Univerſi, & quòd ſi plura vel majora fierent, ſtatim, & ſine ulla ſui mutatione in eis exiſteret, quia in omnibus poteſt ſemper ſucceſſivè operari, quamvis non poſſit omnia ſimul movere; quia, inquit, ſufficit habere ſimul poteſtatem ad operandum in quocumque loco disiunctim, & in omnibus ſucceſſivè, ut ſimul omnibus adſit, eo modo quo poteſt eſſe; *Inde quæſtione ſecunda* infert non poſſe Angelum propriè moveri localiter, itaut transferatur de loco ad locum, quia non eſt in loco circumſcriptivè, nec definitivè; ſed ſimul eſt in omni loco in quo eſſe poteſt. Hinc putat Angelum non propriè moveri localiter, ita quòd ejus ſubſtantia deſerat unum locum, & incipiat eſſe in altero: ſed ſolùm quia ſucceſſivè apparet in diverſis locis per varios effectus quos in illis producit. *Secunda* ſententia eſt S. Thomæ 1. *par. qu.* 53. *art.* 3. necnon & Cajetani ibidem articulo primo, ubi ait; Diligenter advertendum eſt motum localem propriè loquendo non convenire ſubſtantiis ſpiritualibus; ſed quemadmodum abuſivè, & æquivocè dicitur, ſubſtantias ſpirituales eſſe in loco; ita & moveri localiter. Unde moveri non eſt eas eſſe ſubjectum motus, ſicut nec locari eſt eas eſſe ſubjectum ubi: ſed virtualiter tangere in genere cauſæ efficientis diverſa loca. *Tertia* denique ſententia eſt Doctoris Subtilis *in ſecundum diſt.* 2. *qu.* 9. *& ſequentibus*, ubi ſicut Angelum verè, & propriè conſtituit in loco per ſuam ſubſtantiam, ita & affirmat verè, & propriè moveri.

Notandum 2. cum noſtro Herrera *diſp.* 7. *qu.* 1. quòd in unoquoque loco ſpatium reale aliter ſeſe habeat ad corpora quàm ad ſpiritus; nam reſpectu corporum ſe habet per modum continentis, quia reverà corpus continet, & per modum ſpatii repleti; quippe cùm corpore ita impleatur, ut aliud admittere nequeat; ſicdum aqua eſt in vaſe, vas dicitur locus aquæ, quatenus aquam continet, dicitur autem ſpatium, quatenus impletur aqua: Poteſt etiam dici *ubi* ipſius aquæ, quatenus nempe fundat vel terminat relationem præſentialitatis, quia ita aqua eſt hic ut non ſit alibi. Quantum autem ad ſpiritus, ſpatium illud reale poteſt quidem habere rationem *loci*, necnon & *ubi* reſpectu ſubſtantiæ ſpiritualis in ipſo locatæ, ſiquidem ſubſtantia illa Angeli vel animæ rationalis, ita ibidem eſt realiter, ut non ſit alibi, non tamen poteſt habere rationem ſpatii repleti, quippe cùm ſpatium illud reale non impleatur per præſentiam ſubſtantiæ ſpiritualis, ſed etiam ſi adeſſent omnes Angeli in aliquo reali ſpatio, non minùs ſpatium illud poſſet quodlibet corpus excipere quàm ſi nulli ſpiritus adeſſent.

Notandum 3. Ex Doctore *lib.* 11. in *Metaphyſicam num.* 93. aliquid moveri, & movere tripliciter, 1. Per accidens, 2. juxta aliquam partem; 3. ſecundùm ſe totum: illud dicitur moveri per accidens quod movetur ad motum alterius cum quo naturalem habet connexionem, ſive hæc conjunctio fiat per modum formæ ſubſtantialis aut accidentalis: Sic movetur anima ad motum corporis, & quodlibet accidens ad motum ſui ſubjecti: Vel ad modum integrantis, ſic partes moventur ad motum totius; vel uti contentum in continente naturaliter, ſic liquor movetur ad motum vaſis, & Nauta ad motum navis circumfertur; vel quod alicui conjungitur aliqua neceſſitate naturali, ut grave illi cui innititur. Secundo modo aliquid dicitur *motum*, aut *movens* propter motum ab aliqua ſui parte productum, aut in ea receptum: Sic Petrus dicitur ſanatus, propter ſanatum illius oculum, & jeciſſe lapidem, propterea quòd manu lapidem projecerit. Tertio modo aliquid dicitur *motum*, & *movens* ſecundùm ſe totum: Sic animal movetur ſecundum omnes ſui partes, & aqua frigefacit, & ignis calefacit ſecundùm omnes ſui partes.

His ita prælibatis, tria ſunt in præſenti quæſtione determinanda. Primum an Angelus reverà moveatur localiter, non ſolùm metaphoricè, ſed etiam realiter, & propriè: Secundum utrùm moveatur motu tam per ſe quàm per accidens. Tertium an non ſolùm ab alio moveri, ſed etiam ſeipſum movere poſſit.

CONCLUSIO PRIMA.

ANgelus *reverà movetur localiter*; *Idque motu propriè dicto*: hæc eſt communis quantum ad primam partem inter Theologos contra Durandum. *Probatur primò* auctoritate Scripturæ Sacræ, quæ motum localem tribuit Angelis non ſolùm in corpore exiſtentibus, ſed etiam extra corpus; ſic

ſic Iſaiæ 13. de Dœmonum principe dicitur: *Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer?* Quibus verbis Diabolorum principis, & omnium ſuorum Aſſeclarum memoratur lapſus, non ſolùm ſecundùm affectum depravatæ voluntatis, ſed etiam ſecundùm loci diſtantiam, & eorum è Cælo uſque ad inferiores partes terræ dejectionem. Quod utique confirmat Chriſtus Dominus, *Luc.* 10. dicens, *videbam Satanam quaſi fulgur de Cælo cadentem*: Hinc *Apocal.* 11. Narratur prælium magnum per Principem exercitus Domini, nempe Michaelem, adverſus rebellantes Angelos factum, & eos ita de Cælo fuiſſe detutpatos, ut non fuerit inventus ampliùs locus eorum in Cælo.

Idem confirmant omnes illi textus in prima concluſione præcedentis ſectionis à nobis laudati, quibus non ſolùm apertè ſignificatur Angelos reverà locum occupare, ſed etiam de loco in locum per motum localem deferri.

Confirmatur. Ex eo quòd idem aſſerendum ſit de Angelis, quod de anima ſeparata; ſed anima rationalis à corpore ſejuncta, reverà movetur localiter: Ergo & Angeli. Major conſtat tum ex illo *Matthæi* 22. ubi Chriſtus Dominus docet animarum in Cælo exiſtentium ſortem fore Angelis ſimilem, *erunt*, inquit, *ſicut Angeli Dei.* Tum ex eo quòd animæ ſeparatæ omnino ſint ſubſtantiæ ſpirituales, nullum actuale cum corpore commercium habentes ſicut Angeli; adeoque ſi non obſtante ſua ſpiritualitate, & indiviſibilitate locum occupare poſſint, & moveri localiter, idem de Angelis ferendum erit judicium. Probatur minor, tum ex articulo fidei quo credimus animam beatiſſimam Chriſti in triduo mortis deſcendiſſe ad inferos: Nam Concilium Lateranenſe ſub Innoc. III. *Cap. firmiter*, exponens illum articulum fidei, *Deſcendit ad inferos, reſurrexit à mortuis, & aſcendit in Cælum*, ait, *Sed deſcendit in anima, reſurrexit in carne, aſcendit in utroque*: Ergo reverà Chriſti Domini anima deſcendit ad inferos per motum localem corpus ſuum deſerendo, & inferiores terræ partes ſubeundo. Tum quia juſtorum animæ ſtatim è corporibus ſolutæ, dicuntur deportari per ſanctos Angelos in locum quietis. Sic *Lucæ* 16. anima Lazari dicitur deportata in ſinum Abrahæ: Ergo certum eſt eas de loco in locum moveri.

Reponit Durandus quod ad prædictorum textuum veritatem non ſit neceſſe Angelos ſubſtantialiter locum mutare, ſed ſatis eſſe quòd mediante aliquo effectu incipiant apparere, & ſe præſentes ſignificare ubi anteà non apparebant; quemadmodum *Matthæi* 3. dicitur de Spiritu ſancto quòd *deſcendit ſicut Columba ſuper Chriſtum*; & *Joannis* 3. de Filio quòd *deſcendit de Cælo*. Unde quemadmodum ille Filii, aut Spiritus ſancti deſcenſus non ſignificat in eis mutationem localem; ſed ſolùm quod Spiritus ſanctus per Columbam, & filius per aſſumptam humanitatem de novo produxerit aliquem effectum quem anteà non edebat: Ita à ſimili, non opus eſt ut Angeli ſecundùm ſuam ſubſtantiam locum mutent, ſed ſufficit quòd quædam opera alicubi exerceant, ut ad eum locum dicantur moveri.

Contra, toties Scripturæ Sacræ verba debent ad litteram uſurpari, quoties nullam in ſe repugnantiam, aut aliquid implicans, & indecens involvunt: Sed tales ſunt illi textus motum localem in Angelis affirmantes. Nihil enim exinde ſequitur abſurdum, ut conſtabit in ſolutione argumentorum objiciendorum, ſicut grande ſequeretur abſurdum, ſi Filius, aut Spiritus ſanctus diceretur mutare locum ſubſtantialiter; hoc enim apparet impoſſibile ex ipſamet Scriptura Sacra, quæ Deum ubique præſentem diſertè pronuntiat, adeoque incapacem qui ſubſtantialiter locum mutet, quod de Angelis dici nequit. Adde quòd præfatos contextus cum in modum interpretati fuerint ſancti Patres: Maximè S. Auguſtinus *lib.* 1. *retractationum cap.* 24. ubi ponit differentiam inter deſcenſum Angeli, & deſcenſum Filii Dei, *Quia Filius Dei non deſcendit, neque venit ubi antea non erat, ſed apparuit in humana carne ſecundùm quam antea non erat: Angelus autem reverà ſecundùm ſubſtantiam deſeruit Cælum, & cœpit eſſe ubi antea non erat.* Similiter S. Ambroſius, *libro de Spiritu ſancto cap.* 10. comparans Spiritum ſanctum cum Angelo ait. *Ille cùm ſit ubique non poteſt recedere à loco, neque acquirere locum; Angelus verò cùm loco definiatur, poteſt locum acquirere, & deſerere.* Quod egregiè explicat Diadochus apud Damaſcenum in Eglogis titulo 47. *Solius*, inquit, *divini Verbi, quod hominem ſuſcepit, proprium eſt*, (ubique eſſe) *quod & in terra hac verè, & non ſola ſpecie viſum eſt, & Cælum non reliquit, ſed omnia ſemper comprehendentis, uti ſemper propter incircumſcriptam immenſitatem naturæ divinæ,*

Digitized by Google

quod quidem Angeli non poſſunt: Quo enim tempore mittuntur in mundum, impoſſibile eſt eos in eodem loco eſſe, & ſupra Cælum.

Hoc ipſum confirmant omnes alii ſancti Patres: Sic S. Chryſoſtomus *homilia tertia in Epiſtolam ad Hæbreos*; tractans illa verba, *in miniſterium miſſi*, ait de Angelis: *in multa loca propter nos mittuntur, & ad noſtram miniſtrant ſalutem.... Circa nos curſitant, hoc eſt eorum miniſterium, propter nos in omnes mitti partes*: Quod variis Scripturæ teſtimoniis confirmat, & tandem differentiam miſſionum Filii divini, & Angelorum explicans ait, *Filius, non ſicut Angelus fuit miſſus, non enim à loco in locum tranſit, ſed carnem ſuſcepit, Angeli verò loca mutant, & prioribus, in quibus ſunt, dimiſſis, ad alia veniunt, in quibus non erant.* Concinit S. Gregorius Nazianzenus, *oratione* 34. ubi inter proprietates Angelorum ponit; *Quòd omnia loca peragrant, omnibus ubique impigrè adſunt. Tum ob miniſterii promptitudinem, tum ob naturæ levitatem.* Ubi notanda eſt hæc particula, *ubique adſint*, ejuſque explicatio, per quam ſatis declarat non eſſe ſimul *ubique*, ſed poſſe *ubique* nos juvare, & impigrè id facere per promptitudinem voluntatis, & naturæ velocitatem. Quomodo loquitur etiam Tertullianus in Apolog. cap. 22. dicens: *Omnis ſpiritus ales eſt, hoc eſt, Angeli, & Dæmones; Igitur momento ubique ſint, totus orbis illis locus unus eſt, quid ubique geratur, tam facilè ſciunt, quàm enunciant, velocitas divinitas creditur, quia ſubſtantia ignoratur.* Ubi per vocabulum *Ales eſt*, alludit ad Sententiam Dionyſii *in cap. ultimo de cæleſti Hierarchia* dicentis, *Angelos depingi pennatos, ut eorum celeritas ſignificetur*: Et ratione ejuſdem velocitatis dixit Tertullianus *Angelos in momento ubique eſſe*. Utique per velociſſimum tranſitum: qualiter etiam intelligendus eſt S. Hieronymus *Epiſtola* 55. ubi tractans illud Apocalypſis 14. *Sequuntur agnum quocumque ierit* dicit, *Si Agnus ubique*: Ergo Martyres, *qui cum agno ſunt, ubique eſſe credendi ſunt*; Unde ſubdit, *cùm Dæmones toto vagentur orbe, & ex celeritate nimia ubique præſentes ſint, multò magis Martyres, &c.* Quæ omnia verum, ac realem motum ſignificant: adeoque Angeli non ſolùm reverà moventur, ſed etiam motu reali, & proprio.

Probat pariter hanc veritatem ratione Doctor ſubtilis, qu. 9. num. 8. Omne receptivum formarum alicujus generis, quod non eſt ex ſe determinatum ad aliquam unam ex illis, nec eſt illimitatum ad illas omnes habendas, moveri poteſt ab una illarum formarum ad aliam, ut patet de ſuperficie, quæ cùm ſit plurium colorum receptiva, nec determinata ad illorum aliquem, poteſt nunc iſtum, nunc alterum recipere: Sed Angelus eſt receptivus plurium *ubi*, in quibus verè exiſtere poteſt definitivè, ut ſuprà probatum eſt, & non eſt magis determinatus ad unum locum, quàm ad alium, neque poteſt omnibus ſimul eſſe præſens, ſed interdum in uno, quandoque verò in alio, quia nec eſt infinitus, nec eſt immenſus: Ergo mutari poteſt ab uno *ubi*, & loco ad alterum.

Deinde Angelus habet locum definitum, cui ex natura ſua neceſſariò non adeſt: Ergo & mutabilitatem à loco in locum. Conſequentia eſt evidens, quia immutabilitas localis provenire tantùm poteſt, vel ex neceſſaria præſentia in omnibus locis ſimul, vel ex adhæſione neceſſaria ad unum locum. Antecedens verò conſtat quantum ad primam partem, nempe quòd Angelus habeat locum determinatum, ſiquidem reverà eſt in loco ut ſupra probatum eſt: Patet etiam quantum ad ſecundam partem: Locus enim realis, eſt quid corporeum; Angelus autem nulli corpori naturali neceſſitate adhæret, cum nec ſit ejus forma ſubſtantialis, nec ad ipſum conſtringatur ex natura ſua; adeoque ab ipſo præpediri non poteſt ejus motus, ſicut impediri poteſt motus animæ rationalis, dum in corpore detinetur. *Denique* cùm Angeli intellectu, & voluntate polleant, poſſunt cognoſcere, & appetere locum: at in eis fruſtraneus eſſet ille appetitus, ſi ad illum locum non poſſent ſeſe transferre: Ergo &c.

Secunda pars etiam ex dictis probata manet, nedum enim illi tum Scripturæ, tum ſanctorum Patrum contextus motum in Angelis affirmant, ſed etiam ipſum eſſe verum, & realem ſignificant, quod inſuper probatur. Angelus verè, & propriè exiſtit in loco corporali, quamvis non commenſurativè, ſed ſolùm definitivè: Ergo verè, & propriè moveri poteſt localiter. Conſequentia patet, quoniam eo modo convenit rebus finitis, & limitatis moveri, quo convenit eiſdem eſſe in loco. *Deinde* qui verè, & propriè mutat locum, unum deſerendo, & alterum acquirendo, etiam verè, & propriè mo-

movetur localiter; Motus enim localis fit per veram abjectionem unius termini à quo, & acquiſitionem termini ad quem: ſed Angelus dum de Cælo v.g. ad terras deſcendit, reverà cælum deſerit, & terram pertingit, ſiquidem ut ſupra dictum eſt ex ſanctis Patribus, non poſſunt eſſe naturæ viribus ſimul in Cælo, & in terra: Ergo, &c.

Denique, quidquid ſecundùm ſe tranſit de loco in locum per applicationem ſuæ ſubſtantiæ diverſis locis, etiam ſecundùm ſe, & ſubſtantialiter, non autem tantùm metaphoricè, & æquivocè dicitur moveri; Sed Angelus dum alicubi apparet, reverà ibi ſubſtantiam ſuam applicat, eamque removet à loco, in quo prius erat: Ergo ſubſtantialiter, & propriè movetur.

Dices 1. Ex Ariſtotele 3. *Phyſicorum textu 6*. Motus eſt actus entis in potentia ſecundùm quod eſt in potentia: Ergo eſt acquiſitio alicujus perfectionis, quam mobile habere non poteſt, niſi per motum. Sed nec *ubi*, nec *locus* poteſt eſſe perfectio Angeli: Ergo non poteſt moveri ad illa. Probatur minor, omnis perfectio præſtantior eſt perfectibili: Sed nec *ubi*, nec *locus* ſunt perfectiora Angelo: Ergo nec ſunt ipſius perfectiones.

Reſpondet Doctor num. 9. negando minorem cum majore probationis illius: *Etenim*, inquit, *Angelus habet intellectionem, quæ eſt perfectio potentiæ intellectivæ: tamen intellectio eſt ſimpliciter ignobilior, ſive imperfectior natura Angelica. Et ita poteſt concedi de* ubi, *vel præſentia corporali cum Angelo, quòd ſit aliqua perfectio Angeli, ſicut aliquis actus dicitur perfectio; ſed longe ignobilior illa natura, cui ineſt*. *Adde quòd*, non omnis motus terminari debeat ad perfectionem mobilis; nulla namque perfectio per motum neutrum, & violentum comparatur.

Inſtabis ex Philoſopho 4. *Phyſicorum*: indiviſibile moveri nequit; ſed Angelus eſt indiviſibilis: Ergo non poteſt moveri.

Reſpondeo, Philoſophum loqui de indiviſibili quantitativo, cujuſmodi eſt punctum, quod non movetur motu propriè dicto, per quem videlicet acquirat locum, & ubi circumſcriptivum, non autem loquitur de indiviſibili ſubſtantiali, cujuſmodi eſt Angelus.

Urgebis: motus eſt accidens diviſibile; ſed ſubſtantia indiviſibilis, qualis eſt Angelus, non poteſt eſſe ſubjectum accidentis diviſibilis: Ergo nequit Angelus eſſe ſubjectum motus, nec propriè moveri localiter.

Diſtinguo minorem, indiviſibile non poteſt eſſe ſubjectum accidentis diviſibilis permanentis, id eſt, habentis omnes ſuas partes ſimul, cujuſmodi eſt albedo, & nigredo, concedo: Succeſſivi, quod habet eſſe in fieri ut motus, nego. Vel aliter, *diſtinguo minorem*, non poteſt eſſe ſubjectum motus diviſibilis per ſuſceptionem illius diviſibilitatis, & extenſionis concedo; per commenſurationem, & quamdam proportionem ad ipſum, nego: Sic enim anima rationalis, licèt ſecundùm ſubſtantiam indiviſibilis, eſt in corpore diviſibili, quod informat, & Angelus in loco diviſibili, cui præſens eſt.

Dices 2. S. Auguſtinus *lib.* 8. *de Geneſi ad litteram c.* 20. docet corpus omne moveri per tempus, & locum: Creaturam autem ſpiritualem non moveri per locum, ſed tantùm per tempus; Deum autem nullo modo moveri: Ergo cenſet S. Auguſtinus Angelum non poſſe moveri localiter.

Reſpondeo S. Auguſtinum ibi ſermonem inſtituere de motu circumſcriptivo, qualis tantùm corporibus competit: Non autem de motu definitivo, qui fit abſque locali circumſcriptione, ut exponit Hugo Victorinus *cap.* 16. adeoque ejus ſententia opinioni Durandi non ſuffragatur.

Dices denique, S. Bernardus, *Sermone* 5. *in Cantica* apertè docet Angelos egere corporibus ad motum (quia) inquit, *Non eſt diſcurrere, nec de loco in locum tranſire niſi corporeum, quod Angelos facere tam indubitata, quàm nota probat auctoritas*. Ergo reverà Angeli per ſe non ſunt capaces motus.

Nego conſequentiam, non enim loquitur S. Bernardus de Angelis ſecundùm ſe ſpectatis, ſed tantùm penes miniſteria, quæ circa nos obeunt: cùm enim initio capitis dixiſſet, *Quatuor ſpirituum genera nota ſunt vobis, pecoris, noſter, Angelicus, & qui condidit iſtos. Non eſt ex omnibus, cui ſive propter ſe, ſive propter alium, ſive propter utrumque, neceſſarium corpus non ſit, corporiſve ſimilitudo, excepto dumtaxat illo, cui omnis tam corporalis, quàm ſpiritualis creatura meritò confitetur, & dicit* Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Poſtmodum de ſanctis Angelis ſermonem faciens ait, *Jam quòd & ſuper cæleſtes Spiritus opus corporibus habeant, illa maximè certos nos fa-*

faciat vera, & verè divina ſententia, Nonne omnes, ait, Adminiſtratorii Spiritus ſunt Miſſi in miniſterium propter eos qui hæ ræditatem capiunt ſalutis? *Quonam ergo modo implent miniſterium ſuum abſque corpore, præſertim apud viventes in corpore?* Unde ſtatim ſubdit, *Denique non eſt diſcurrerè, nec de loco in locum tranſire, niſi corporum, quod frequenter Angelos facere tam indubitata, quàm nota probat auctoritas: Hinc eſt quòd & viſi ſunt Patribus, & ad eos intraverunt, & manducaverunt, & pedes laverunt, &c.* Quibus apertè conſtat ipſum loqui de Angelis quantum ad miniſteria, quæ erga homines exercent, non autem quatenus ſecundùm naturam ſuam conſiderantur, nam inquit A-
,, lenſis, *quæſtione 33. membro 3.* ubi præ-
,, fatam auctoritatem ita pariter explicat.
,, Quantum eſt de natura ſua convenit
,, Angelis moveri de loco ad locum ſine
,, corpore, ſive corporis aſſumptione, quod
,, utique patet exemplo animarum ſepara-
,, tarum: animæ enim ſeparatæ, inquit,
,, poſſunt moveri non aſſumendo corpus:
,, Quoniam aut alienum corpus aſſume-
,, rent, aut ſuum; alienum non videtur
,, competere: de ſuo videmus, quòd non
,, aſſumunt; cùm jaceant in ſepulchris,
,, quare multò magis ſpiritus Angelici poſ-
,, ſunt moveri ſine aſſumptione corporis,
,, cùm ex ſe, & natura ſua ſint ſeparati;
,, nec videantur dependere aliquo modo
,, à corpore, aut aliquam relationem ha-
,, bere ad ipſum.

CONCLUSIO SECUNDA.

A*Ngelus non movetur motu per accidens, & ad motum corporum, quibus inexiſtit: Sed motu per ſe*: Hæc eſt Doctoris *in quartum diſt. 10. qu. 6.* ubi ait, *ſi Angelus voluntariè faceret ſeſe præſentem lapidi, ſi moveo lapidem, non propter hoc moveo Angelum, quia nec eſt mobilis per ſe à virtute mea, nec per accidens in propoſito, quia nec eſt forma, neque pars alicujus mobilis per ſe à me. Si ergo Angelus eſſet præſens lapidi moto à me in termino motus, hoc non eſſet per actum meum, ſed per actionem ſuam propriam, qua faceret ſe præſentem ibi.* Quòd autem non moveatur per accidens,

Probatur: quidquid movetur per accidens, debet habere naturalem unionem, & conjunctionem cum corpore, in quo exiſtit: Sed talem unionem, & conjunctionem non habet Angelus cum corpore, in quo eſt: Ergo, &c. Major conſtat ex tertio notabili, etenim ut aliquid dicatur moveri per accidens, neceſſum eſt quòd moveatur ad motum alterius ſecluſa omni alia cauſalitate effectiva; vel ex parte ſui, vel ex parte alterius cauſæ moventis ad ipſum directè terminata. Minor verò per ſe conſtat, ſiquidem Angelus cuicumque corpori inexiſtat, in ipſo non eſt nec per modum formæ ſubſtantialis, ut anima in corpore, vel accidentalis, ut albedo in pariete, vel contenti in continente, ut liquor in vaſe, & nauta in navi; vel corporis gravis in quiete, ut lapis in terra, nec alia poteſt excogitari naturalis conjunctio, quæ intercedat inter ipſum Angelum, & locum corporeum, in quo eſt: Ergo non videtur cum eo ullam naturalem habere conjunctionem, adeoque non poteſt ad ejus motum moveri, niſi quatenus ipſemet ſeipſum cum corpore moto movet, vel à cauſa ſuperiori, putà à Deo, efficaciter movetur.

Deinde, Si Angelus ad motum corporis moveretur, ſimul poſſet quieſcere, & moveri, nec-non & duobus motibus contrariis agitari; putà ſurſum, & deorſum: Sed hoc apparet abſurdum: Ergo & id unde ſequitur. Patet ſequela majoris: Si enim Angelus pro loco ſuo adæquato duos haberet lapides, & unus eorum moveretur, altero remanente immoto, vel alius ſurſum, alius deorſum projiceretur, neceſſum eſſet, quòd Angelus quieſceret cum immoto lapide, & moveretur cum lapide projecto, ſimiliter cum uno lapide ſurſum, cum altero deorſum laberetur, quæ certè cùm repugnent, etiam & abſurdum eſt id unde ſequitur.

Denique ſi Angelus moveri poſſet per accidens, ſequeretur quòd etiam invitus moveri poſſet ab homine; ex hypotheſi enim quòd v. g. unus Angelus fuiſſet Deo deſtinatus juxta ſacras alicujus ſancti Reliquias in altari conſtitutas, & aliquis homo eas manu ſurtiva, & ſacrilega ſurriperet: ſi ad motum corporis cui inexiſtit Angelus moveri deberet, neceſſum eſſet eum invitum ad deportationem earum ſanctarum Reliquiarum ab homine moveri; ſed conſequens non ſolùm abſurdum apparet, verùm etiam & contra experientiam qua conſtat nullum prævalentem per infirmam imbecillioris virtutem reluctante animo poſſe moveri: Ergo cùm Angelus longè ſit homine ſuperior, & fortior, dici non debet quòd invitus ab homine moveatur, & conſequenter moveri non poteſt per accidens.

Pro-

Digitized by Google

Probatur etiam ſecunda pars à Doctore, *in ſecundum diſt.* 2. *qu.* 9. *&* 10. Quamquam enim propriis terminis quæſtionem non expiicet, nihilominus in toto ſuo diſcurſu, id manifeſtè ſupponit, admittendo in Angelo potentiam receptivam motus, & docendo illum agere in ſeipſo cùm ſe movet. Adde quòd, ut mox diximus, apertè docet Angelum non moveri per accidens: neceſſum eſt ergo cenſeat illum moveri per ſe.

Probatur hujuſce aſſertionis veritas; Illud dicitur moveri per ſe, quod reverà per ſe eſt ſubjectum motus: Sed Angelus eſt reveta ſubjectum ſui motus: Ergo per ſe movetur: Major conſtat; res enim mota dicitur à motu: ergo quæ motum in ſe recipit, & immediatè, per ſe dicitur mota: Minor verò probatur, tum quia eo modo Angelus dici debet moveri localiter, quomodo eſt in loco: Sed ut ſupra probatum eſt, eſt in loco fundamentaliter per ſuam ſubſtantiam qua nihil magis ipſi intrinſecum, formaliter autem per reſpectum præſentiæ ad locum in ipſo Angelo receptum: ergo etiam movetur localiter per motum in ſe reſidentem: Minor conſtat ex dictis. Major verò admittitur ab omnibus Philoſophis. Cùm enim motus localis ſit tendentia mobilis ab uno loco ad alterum, neceſſum eſt, quòd ejus motus illius locationi correſpondeat ſaltem quantum ad rationem præſentiæ: *Tum quia* idem eſt ſubjectum termini motus in facto eſſe, & in fieri: Sed ſubjectum termini in motu locali in facto eſſe, eſt ipſa ſubſtantia Angeli præſens huic loco quem per motum acquiſivit: Ergo eadem eſt etiam ſubjectum illius termini in fieri, & conſequenter motus localis; quoniam motus localis nihil aliud eſt quàm ipſe terminus in fieri ſeu acquirendus: *Tum denique* quia motus Angeli eſt ipſa acquiſitio ſucceſſiva *ubi*, ſeu exiſtentiæ Angeli præſentis in alia atque alia parte ſpatii: Sed hujuſmodi exiſtentia, & præſentia reverà eſt in Angelo: Ergo pariter in ipſo eſt motus.

Dices: ſi motus Angeli eſſet quid reale in ipſo receptum, ſequeretur toties Angelum realiter mutari quoties movetur; Sed conſequens videtur abſurdum: infinitis enim realibus mutationibus foret obnoxius, quod præſtantiſſimam naturam creatam, & Deo omnino immutabili valde proximam, videtur dedecere: Ergo, &c.

Diſtinguo majorem: Foret obnoxius mutationibus per formas reales abſolutas quæ phyſicè, & entitativè ipſum immutarent, nego: Per formas reſpectivas, ſeu per relationes quæ nullam phyſicam, & entitativam mutationem pariunt, ſed ſolùm denominationem ad aliquid extrinſecum, nego: Motus enim Angeli ultra ejus ſubſtantiam non dicit aliquam entitatem abſolutam, ſed ſolùm actionem qua formaliter, & immediatè Angelus acquirit ſucceſſivè exiſtentiam propriæ ſubſtantiæ, ſeu reſpectum præſentiæ illius ſubſtantiæ ad hoc vel illud ſpatium per quod tranſit, & ad locum determinatum tendit; is autem reſpectus nullam realem, & entitativam mutationem importat, alioquin millies in qualibet temporis morula realiter homo mutaretur; quippe cùm innumeras de novo ſuſcipiat relationes, & correlationes.

CONCLUSIO TERTIA.

A*Ngelus ſeipſum movere poteſt localiter*. Ita Doctor *in ſecundum diſt.* 2. *qu.* 10. & communis eſt apud Theologos. *Probaturque primò*, ex Scriptura ſacra quæ de Angelorum motu eodem modo ſermonem inſtituit ac de motu hominum, vel aliorum animalium ſe moventium: Eiſdem enim verbis ſignificantibus motum procedentem à principio intrinſeco rei ſe moventis utitur. Sic Dœmon *Job* 1. dixit: *Circuivi terram, & perambulavi eam*, & de ipſo S. Petrus *Epiſtola prima cap.* 5. ait, *Circuit quærens quem devoret*: Unde *Lucæ* 8. *Matthæi* 4. *& Joannis* 13. Dœmonibus attribuuntur verba, *veniendi, accedendi, ingrediendi, & egrediendi*; Sic Chriſtus præcipiebat *ſpiritui immundo ut exiret ab homine*; ſic Chriſtum rogabant Dœmones, *ut permitteret eis in porcos ingredi*: Quibus conſtat Dœmones tamquam habentes poteſtatem ſe movendi ſolùm petiiſſe, ut permitterentur ingredi porcos, hoc eſt, ut non prohiberentur. Idipſum apertè convincitur ex illis Chriſti verbis Matthæi 12. *Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit: Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi, & veniens invenit eam, &c. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & intrantes habitant ibi*: In quibus ut ſcitè advertit Suares *libro* 4. *cap.* 23. ſex aut ſeptem verba ſunt quæ ſignificant motum localem, & ab intrinſeco, ſcilicet verbum, *intrandi, exeundi*,

di, ambulandi, quærendi, revertendi, veniendi, vadendi, & aſſumendi. Hæc enim dici non poſſunt de re, quæ ſeipſam movere non poteſt, ſed ab alio tantùm moveri.

Ex his etiam, inquit Suares, ſumitur optima ratio quam attigit Gregorius: quia omnes Dœmonum motus, & itinera ad malum finem, ſcilicet perniciem hominum ordinantur. Juxta illud *circuivi terram, & perambulavi eam*: Ergo dici non poteſt, quòd illi motus à ſolo Deo ſpecialiter fiant ad arbitrium ipſius Dœmonis; impium enim eſſet ita de Deo exiſtimare: Ergo neceſſe eſt fateri ab ipſis Dœmonibus ſe moventibus fieri. Probatur conſequentia, quia ſi Angelus non ſe movet; multò minùs unus Angelus poterit movere alium: Ergo à ſolo Deo moveri poterit, & ut talis motus non ſit Angelo violentus vel neceſſarius, oportebit Deum tunc ſolùm movere Angelum cùm ipſe moveri vult, ac proinde ipſum ſolum ducere Dœmones quando ipſi tentare nos volunt; quod repugnat præfatis Scripturæ textibus.

Concluſionem probat Doctor loco laudato hac ratione: Quotieſcumque aliquid habet potentiam ad acquirendum aliquid per motum, perfectio eſt in eo quòd habeat quoque potentiam activam, per quam poſſit illud acquirere: At verò Angelus habet potentiam paſſivam ad motum localem, ut mox diximus, ſiquidem Angelus eſt ſubjectum ſui motus: Ergo illi non eſt deneganda activa: Quandoquidem, ut ait Ariſtoteles, dignificanda eſt natura quantum apparentia permittunt: Patet conſequentia, quia Angelus non eſt minoris conditionis quàm res corporeæ, & inferiores creaturæ; immo eſt illis longè nobilior; atqui in illis cum potentia receptiva alicujus perfectionis, ſimul etiam reperitur activa virtus, ut patet in animantibus, in quibus eſt quoque potentia paſſiva, & activa ad augmentum, & operationes ſenſuum, & ad ſeipſos movendum: Patet etiam in rebus inanimatis, nam ex eo, quòd gravia habeant potentiam paſſivam, ut ſint in centro, habent etiam potentiam activam, ut poſſint illud acquirere: Ergo multò magis ſi ſit in Angelo potentia paſſiva, gaudet quoque activa, quidni autem moveret ſe, ſi ad movendum aliam virtutem activam habeat?

Confirmatur, quia movere ſe eſt gradus vitæ, quo Angeli fruuntur: Ergo movent ſe. Inſuper, Angeli ſunt viventes perfectiſſimi, & naturaliter non ſunt ubique, & ideo mutationis localis capaces ſunt: Ergo poſſunt illam in ſe efficere. Probatur conſequentia, quia ſuppoſita imperfectione propriæ limitationis, ad perfectionem vitæ pertinet facultas intrinſeca ſe movendi, cujus argumentum eſt, quia inferiora viventia ſi participant cognitionem non ſolùm intellectualem, ſed etiam ſenſitivam, perfectam virtutem habent ſe movendi localiter: Quis ergo dubitabit Angelos multò perfectiùs movere ſe poſſe, præſertim cùm in hoc nulla ſit difficultas, vel apparens repugnantia?

Objicies, nihil idem ſecundùm idem poteſt eſſe in potentia, & actu ſimul: ſed movens quà movens, eſt in potentia ad motum, & quod movetur ut ſic, eſt in actu motus, ſeu habet motum actu: Ergo nihil idem indiviſibile poteſt eſſe ſimul movens, & motum, ſeu poteſt ſimul movere, & moveri, & conſequenter Angelus nequit ſe movere.

Confirmatur, quia aliquæ differentiæ contrahentes, ac dividentes ens finitum ut ſic, ſunt incompoſſibiles in eodem, ut patet de differentiis, quibus contrahitur ens ad ſubſtantiam, & accidens: Ergo à pari, differentiæ actus, & potentiæ, quibus contrahitur ens ut ſic, nequeunt reperiri in eodem.

Negat majorem Doctor: ſed illam *diſtinguo;* nihil poteſt eſſe in potentia, prout dicit carentiam actus, & in actu ſimul, concedo majorem: Nihil poteſt eſſe in potentia virtuali producendi, aut ſuſcipiendi actum, & ſimul in actu formali, ideſt, ſimul habere actum formalem, nego majorem: Similiter diſtinguo minorem, ſed quod movetur eſt in potentia ad illud quod movetur, prout potentia dicit talem carentiam pro illo inſtanti, aut tempore quo movetur, & quod movet eſt in actu; ideſt, habet actum oppoſitum iſti carentiæ, nego minorem: Eſt in potentia, prout potentia non dicit talem carentiam, & in actu ſimul, concedo minorem, & nego conſequentiam.

Ad confirmationem dicit Doctor, quòd omnino oppoſita dividentia ens, quæ verè oppoſita ſunt, realiter nequeant reperiri in eodem; & conſequenter, quòd eſſe in actu, & potentia, prout ſunt differentiæ entis ſic oppoſitæ, nequeant reperiri in eodem; ſed nego, quòd talia reperiantur in eodem. Itaque quando dividitur ens finitum, ut ſic,

in

in ens in actu, & ens in potentia, non accipitur ibi ens in potentia pro ente productivo, aut ſuſceptivo alicujus, & ens in actu pro ente habente talem actum, aliàs materia prima non poſſet ſimul cum forma habere potentiam ſuſceptivam ejus, & quia aliàs malè ſic divideretur, & abſque fundamento, & contra veritatem: Sed ibi accipitur *ens in potentia* pro ente poſſibili non actu exiſtente, & *ens in actu* pro ente actu exiſtente; evidens autem eſt, quòd omne ens ſit, aut in actu, aut in potentia hoc modo, & quòd nullum ens ſit ſimul in actu, ac in potentia hoc modo.

Dices ſecundò, in illo qui ſe movet, debet diſtingui pars ſe movens à parte per ſe mota: Sed in Angelo nequit aſſignari pars movens, & pars mota: Ergo non ſe movet. Probatur major tum auctoritate Ariſtotelis, *libro Phyſicorum*; tum etiam ratione, quia ſi una pars moveret alteram, ſequeretur quòd totum ſimul quieſceret ad quietem unius partis, & non quieſceret ad motum alterius.

Reſpondeo, majorem eſſe veram de ſubſtantia corporea movente ſe motu organico, in ea ſiquidem hæc concurrunt ad motum, nempe cognitio quæ primò movet partem illam corporis quæ primò impellitur, quia potentia motiva concurrens ad talem motum, eſt organica, & conſequenter non ſolùm diſtinguitur ab anima realiter quæ eſt primum movens, ſed etiam fortaſſis ipſamet potentia organica reſidet in aliqua parte corporis, & primò movere debet aliquam aliam partem. Sed ex hoc non ſequitur quòd quidquid aliud moveatur à ſe alio motu non organico debeat habere duas partes realiter diſtinctas, ut patet in gravibus, & levibus in quibus quælibet pars movet, & movetur, quia quælibet pars habet intrinſecum principium activum, & paſſivum ſui motus. Unde non mirum ſi in Angelis, quorum ſubſtantia eſt indiviſibilis, ad eorum motum non ita requiratur una pars movens, & altera mota. Adde quòd in eis etiam, ſaltem metaphoricè, aſſignari poſſit pars movens, & mota; nam eorum ſubſtantia movetur per voluntatem.

Objicies 3. Potentia naturalis Angeli debet ordinari ad aliquem finem naturalem juxta naturalem ordinem Univerſi: ſed potentia motiva ſecundùm locum reſpectu ipſius Angeli ad nullum finem naturalem poteſt deſervire: Ergo non eſt in illo. Probatur minor, Angelus numquam movetur propter ſui indigentiam, neque etiam propter indigentiam naturalem aliarum rerum, eò quòd univerſæ res inferiores ſufficienter adjuventur ex motibus cæleſtium corporum; imo & ipſe homo, quod attinet ad corpus, & ad omnes potentias animales, ſufficienter etiam juvatur in ſuis operationibus ex cæleſtibus motibus; quod verò attinet ad mentem, immediatè ſubjicitur ipſi Deo, qui ſolus poteſt immediatè contingere intellectum, & voluntatem: Ergo ſuperflua eſt hujuſmodi naturalis virtus motiva ſecundùm locum reſpectu ipſius Angeli.

Nego minorem, illa namque potentia activa non eſt in Angelo fruſtranea, tum quia ipſa indiget ut rerum ſingularium ſpecies à rebus ſibi remotis per ſuum ad eas acceſſum poſſit accipere. Tum etiam ut operationes aliquas ad Univerſi moderationem ſpectantes poſſit exercere, quas aliter non poſſet exercere. Tum denique, quia motus ille maximè dicit libertatem Angelicam, qua poſſit de loco in locum ſe transferre.

Objicies denique, relationes oppoſitæ non poſſunt eidem extremo reali competere: Sed relationes moventis, & moti ſunt oppoſitæ: Ergo idem Angelo convenire nequeunt.

Reſpondeo cum Doctore, *in 2. diſtinct.* 25. Quòd relationes ſunt triplicis generis. *Quædam* enim ſunt, quæ repugnant inter ſe non ex eo quòd non poſſint eſſe in eodem fundamento; ſed quia aliquæ illarum includunt eſſentialem dependentiam; ſicut relationes cauſæ, & cauſati: Et quia idem non poteſt dependere eſſentialiter à *ſeipſo*; ideo iſtæ relationes non poſſunt eidem convenire. *Aliæ* ſunt relationes, quæ includunt eſſentialem ordinem originis, ut ſunt relationes producentis ad productum, & ſic implicat, quòd idem ſit producens, & productum: *Aliæ* autem relationes ſunt (uti moventis, & moti) quæ nec includunt dependentiam eſſentialem, nec originem, & ideo poſſunt fundari in eadem natura, & in eodem ſuppoſito, nec arguunt niſi dependentiam accidentalem. Neque ex hoc ſequitur, quòd iſta relatio ſit ejuſdem ad ſeipſum, quamvis eadem voluntas, & idem Angelus ſit movens, & motus: Nam ſi Angelus conſideretur, ut cauſans motum in ſe, fundat relationem moventis; ſi autem conſideretur Angelus præcisè quatenus recipit motum in ſe, tunc fundat relationem moti, &

ſic

Digitized by Google

ſic tantùm requiritur, quòd illa forma, ratione cujus Angelus movetur nempe motio paſſiva, ſit realiter diſtincta ab ipſo Angelo movente, & moto. Hæc Doctor.

Ex his collige primò, quòd potentia loco motiva Angeli ab ejus ſubſtantia non ſit diſtincta realiter: diſtinctio namque iſta eſſet omnino ſuperflua, quippe cùm non idem inferendum ſit de potentia loco motiva Angeli, ac hominis; ſiquidem cùm potentia loco motiva hominis ſit organica, pendeatque à facultate externa, & corporea, haud dubium eſt illam eſſe ab anima rationali realiter diſtinctam: Secùs autem eſt de Angelis, qui cùm corporis, & facultatis corporeæ ſint expertes, non apparet qua ratione eorum loco motiva potentia realiter diſtinguatur, tum ab Angeli ſubſtantia, tum ab ejus voluntate; Probabilius igitur mihi videtur illam eamdem eſſe omnino cum voluntate; quippe cùm non ſint multiplicandæ facultates abſque neceſſitate; nulla autem apparet neceſſitas admittendi facultatem loco motivam ab angelica voluntate diſtinctam; ſiquidem angelica voluntas habet ſuam entitatem, & ſubſtantiam ſibi ſubordinatam quantum ad locum, & motum; & conſequenter ſola ſufficere poteſt ad efficiendum motum, & ſuam propriam ſubſtantiam alicubi movendam, & locandam.

Collige ſecundò, Angelum quemlibet moveri poſſe à Deo extrinſecè, ita ut ipſe ſolùm concurrat paſſivè ad talem motum: Tum quia id non repugnat ex parte ipſius Angeli, cùm non ſit ubique, & moveri poſſit, nec moventi reſiſtat; & quamvis reſiſteret, ejus reſiſtentia, quoniam eſt finita, poſſet ſuperari ab agente majoris virtutis. Neque etiam repugnat *ex parte motus localis* abſolutè, & in communi, quia motus Angeli non eſt vitalis, & ex conſequenti non poſtulat, quòd neceſſariò fiat à principio intrinſeco ipſius mobilis. Neque denique repugnat *ex parte agentis*, quia vel Angelo ſuperiori, vel ſaltem Deo non deeſt virtus ad hujuſmodi effectum, neque in eo involvitur aliqua imperfectio, quæ Deum dedeceat: Ergo Deus Angelum per ſe movere poteſt.

Poſſet etiam Angelus ſuperior movere inferiorem etiam reſiſtentem propter majorem in illo virtutem, ſicut animal fortius movet minùs forte etiam invitum. Sic Magi, qui Dœmones habent potentiores, aliorum machinationes evertunt, uno ſcilicet Dœmone ſuperiori alium inferiorem coercente: ſic etiam Dœmones animas damnatas indubiè invitas rapiunt ad infernum. Qualiter autem id fiat, non ita facile eſt determinare; veriſimile tamen apparet, quòd Angelus potentior ſe uniat, & quodammodo alliget inferiori, quo poſito ſequitur ipſius quies vel motus, prout Angelus alligans quieſcit, vel movet ſeipſum: Sicut enim Angelus ſuperior ſe poteſt ad certum locum determinare, & alligare, ſic non apparet cur non poſſit alteri Spiritui ſe pariter alligare, ut eum deferat, & detineat quòlibet, & quamdiu libuerit. Quòd ſi Spiritus alterum alligans non ſit, vel maneat ipſi alligato præſens; faciliùs explicatur illa alligatio dicendo, quòd fiat tantùm à Deo, moraliter autem à Spiritu, prout ſancti nonnulli referuntur imperio ſuo detinuiſſe Dœmonia; qualiter etiam Angelus Raphael dicitur alligaſſe Dœmonem Aſmodeum in deſerto.

QUÆSTIO SECUNDA.

Qualis, & quotuplex diſtingui poſſit motus Angelicus.

NOtandum 1. Motum localem ſolitò quadruplicem diſtingui, nempe Continuum, Diſcretum, Succeſſivum, & Inſtantaneum. *Continuus* dicitur ille, in quo mobile per partes deſerit terminum à quo, & acquirit terminum ad quem: *Diſcretus* è contra ille eſt in quo mobile deſerit totum ſimul terminum à quo, & immediatè acquirit ſimul totum terminum ad quem; ita tamen ut in ultimo ſuo eſſe in termino à quo veluti quieſcere videatur, antequam immediatè inexiſtat termino ad quem per primum ſui eſſe in illo. *Succeſſivus* idem eſt omnino cum continuo, niſi fortè in hoc invicem diſcrepent, quòd motus continuus appelletur ille, quo mobile pertingit ad locum ſuum adæquatum à motore intentum, & propoſitum in inceptione motus: Succeſſivus verò ſit ille, quo mobile interdum non pertingit ad locum adæquatum propoſitum, ſed in medio ſubſiſtit; unde fit quòd omnis motus continuus ſit etiam ſucceſſivus; omnis verò ſucceſſivus hac ratione dici non debeat continuus. *Inſtantaneus* denique dicitur ille motus, quo mobile deſerit terminum à quo, & acquirit terminum ad quem eodem momento; itaut hæc unius termini abjectio, & alterius acquiſitio uni tantùm in-

inſtanti noſtri temporis coexiſtat. Hinc apparet, quòd motus continuus diſcreto, & ſucceſſivus inſtantaneo directè opponatur. Quærimus ergo an hoc duplici, ſeu quadruplici motu locali Angeli moveantur.

Notandum 2. Diviſibilitatem motus ex triplici capite maximè eſſe repetendam. *Primò* quidem ex parte mobilis, quando nempe illud eſt extenſum, & diviſibile, habetque partes extenſas, ita quòd una moveri non poſſit niſi poſt alteram, qualis eſt motus animalis: *Secundò*, ex parte ſpatii extenſi, & habentis varias partes quarum una decurri non poteſt niſi poſt aliam, putà aer medius inter cælum, & terram: *Tertiò* ex parte durationis temporaneæ; cùm enim tempus ſit menſura motus ſecundùm prius, & poſterius, ac proinde ſecundùm ſucceſſionem, neceſſum eſt, quòd menſuratum ſit diviſibile, quando menſura eſt diviſibilis. Hinc toties motus dicendus eſt diviſibilis, quoties mobile partes habet diſtinctas, aut ſpatium ita protenſum, & diſpoſitum eſt, ut una pars priùs decurri non debeat quin decurratur altera; vel dum motus per aliquam temporis ſucceſſionem durat: Non eſt autem neceſſe, quòd hæc tria ſimul concurrant, ut motum verè diviſibilem conſtituant, ſed ſufficit, quòd alterutrum intercedat in ipſo motu. Certum eſt autem, quòd angelicus motus dici nequeat diviſibilis ex parte ipſius Angeli, cùm ejus ſubſtantia ſit omnino indiviſibilis: An autem diviſibilitatem obtineat à ſpatio quod decurritur, vel à tempore quo durat, hic eſt reſolvendum.

Notandum 3. Motum conſiderari poſſe dupliciter, primò quidem in genere, & quatenus complectitur omnem tranſitum à termino à quo ad terminum ad quem; ſive ille tranſitus ſupponat aliquid medians inter utrumque terminum, ſive non. Secundò in ſpecie, prout reverà ſignificat, non ſolùm omnem talem tranſitum, ſed & medium inter utrumque terminum, quod mobile debeat pertranſire, ut à termino à quo pertranſeat ad terminum ad quem. Prior dicitur potiùs mutatio, quàm motus, complectiturque omnes illas mutationes inſtantaneas generationis, & corruptionis, illuminationis, & tenebrarum, &c. quas Philoſophi motum ſolent appellare, ſed laxiùs, & minùs propriè uſurpato vocabulo *motus*. Poſterior verò tantùm ſignificat illam tendentiam mobilis à termino à quo ad terminum ad quem per ſpatium medians inter utrumque. De utroque hic erit ſermo. Tria namque hìc ſunt determinanda. *Primum*, an Angelus per ſe moveri poſſit localiter motu continuo: *Secundum*, an moveri queat motu diſcreto: *Tertium*, an in inſtanti poſſit tranſire ab eodem loco ad alterum per verum motum, aut ſolùm per veram mutationem.

CONCLUSIO PRIMA.

ANgelus *poteſt moveri per ſe de loco ad locum motu continuo, & ſucceſſivo*: Ita Doctor in ſecundum diſt. 2. q. 9. n. 8. ubi cùm dixiſſet Angelum poſſe ſeipſum movere, *Quia non eſt immenſus, & illimitatus ad omnia ubi: Ergo poteſt mutari ab uno ubi ad aliud*: Addit, *& quòd continuè, patet: quia inter duo ubi ſunt infinita ubi media, quod probatur ex continuo motu corporis per omnia illa ubi; per omnia autem illa poteſt Angelus tranſire, ita quòd in nullo illorum ubi ſit niſi indiviſibiliter, & per conſequens non poteſt omnia illa pertranſire niſi continuè moveatur*. Quibus Doctor non ſolùm affirmat Angelum poſſe moveri, ſed etiam quòd moveri poſſit continuè abſque intermiſſione ulla per aliquod tempus, putà per quadrantem, aut horam, aut diem: Quod utique probat, quia inter duo loca, à quorum uno ad alterum poteſt moveri Angelus, ita ut neceſſariò debeat relinquere locum priorem priuſquam poſteriorem acquirat, ſunt vel infinita loca acquiſibilia ſucceſſivè, ex hypotheſi, quòd dentur infinitæ partes in continuo, ſive actu, ſive potentia, ut communiter conceditur; aut ſaltem ſunt plurima loca intermedia ſucceſſivè, & continuè acquiſibilia, alioquin corpus non poſſet ſucceſſivè, & continuè moveri ab uno loco ad alium: Ergo Angelus movendo ſe ab uno loco ad alterum, poteſt continuè per illa loca intermedia ſeipſum ſucceſſivè, & continuè movere.

Confirmat Doctor hanc rationem ex eo quòd ſi Angelus non poſſet continuè ſeipſum movere ſicut & corpora, maximè quia ſubſtantia ejus eſt ſpiritualis, & indiviſibilis: ſed hæc ratio non officit; anima namque rationalis eſt pariter ſubſtantia omnino indiviſibilis, ſeparata tamen à corpore moveri poteſt localiter, idque motu continuo: *Imò*, inquit, *Anima Chriſti beatiſſima movebatur localiter, quia deſcendit ad Inferos, ſicut dicit articulus fidei*: *Patet etiam ex Scriptura*, *quòd*

Digitized by Google

quòd Angeli mittebantur quandoque cum corpore aſſumpto, & ſi tunc cum corpore movebantur, videtur quòd tunc fuerit aliqua motio paſſiva ipſorum, alia formaliter ab ipſa motione paſſiva ipſius corporis, quia non erant formaliter aliquid ipſius corporis. Similiter credibile eſt, quòd frequenter miſſi ſint ſine corpore, ſicut de illo miſſo ad Joſeph de conceptu beatæ Mariæ dubitantem.

Probatur, Angelus poteſt ſucceſſivè deſerere locum aliquem, & eodem modo acquirere alterum ſine ulla interruptione: Ergo poteſt moveri de loco ad locum continuè. Conſequentia patet. Probatur antecedens, quando Angelus eſt in loco minori, eo qui ſibi eſt adæquatus, poteſt paulatim, & ſucceſſivè deſerere partem ejus, itaut remaneat in minori, & acquirere majorem intra latitudinem loci adæquati: Ergo etiam poteſt ſucceſſivè, & per partes deſerere totum locum in quo eſt, ſeipſum transferendo eodem modo ad alterum locum totalem. Patet hæc conſequentia, nulla enim apparet ratio cur non poſſit Angelus hoc modo deſerere, & acquirere locum totalem ſicut partialem. Probatur antecedens, Angelus liberè ſeſe applicat majori, aut minori loco intra latitudinem loci ſibi adæquati: Ergo etiam poſtquam eſt in aliquo loco minori adæquato, poteſt aut deſerere partem ejus, non ſimul, ſed per partes, aut extendi ad majorem locum, non enim poteſt aliter intelligi quomodo ſit Angelo liberum, poſtquam eſt in loco ſeſe vel ad minorem locum arctare, vel ad majorem protendere intra latitudinem ſui loci adæquati. *Deinde* ſi repugnaret Angelo moveri motu continuo, & ſucceſſivo, maximè quia ejus ſubſtantia eſt indiviſibilis: ſed anima rationalis quamvis ſit indiviſibilis poteſt ſucceſſivè deſerere partem aliquam materiæ illius, quam informat, quando nempe aliqua pars corporis ſucceſſivè corrumpitur, & tabeſcit: Similiter extendi poteſt ad informandam novam partem ſubſtantiæ, quæ per continuam nutritionem aggeneratur: Ergo pari ratione poterit Angelus non obſtante ſua indiviſibilitate, aut deſerere partem ejus loci adæquati in quo eſt, aut ſe extendere ad alias ejuſdem loci partes ſucceſſivè acquirendas.

Confirmatur, non magis repugnat Angeli indiviſibilitati acquirere locum extenſum ſucceſſivè, quàm eſſe in loco extenſo, & indiviſibili: ſed ſecundum eſt poſſibile: Ergo & primum. *Denique* Angelus poteſt tranſire ab uno loco ad alterum tranſeundo per omnia loca intermedia, nullum relinquendo impertranſitum, & in eorum nullo quieſcendo: Ergo poteſt moveri motu continuo, & ſucceſſivo. Conſequentia patet, quia non poteſt moveri per omnia illa media *ubi* nulla media quiete, niſi motu continuo, ac ſucceſſivo. Antecedens verò probatur, quia corpus poteſt omnia illa media tranſire: Ergo & Angelus. Patet conſequentia, quia in hoc minor repugnantia apparet; Item ad continuitatem, & ſucceſſionem motus ſufficit diviſibilitas ſpatii: Ergo Angelo, etſi indiviſibilis ſit, non repugnat moveri continuè. Conſequentia eſt aperta, præſertim cùm Angelus poſſit in loco diviſibili exiſtere. Antecedens verò patet ex ſecundo Notabili.

Dices 1. Angelus eſt indiviſibilis ſecundùm ſubſtantiam: Ergo non poteſt moveri motu continuo. Probatur ſequela, nam ad motum continuum requiritur, quòd movens ſit partim in termino à quo, & termino ad quem: quia quod movetur, non movetur quando eſt in termino à quo, tunc enim quieſcit, neque quando eſt in termino ad quem, quia jam mutatum eſt: Ergo quod movetur continuè, partim debet eſſe in termino à quo, & partim in termino ad quem: ſed Angelus eſt impartibilis: Ergo non poteſt moveri localiter continuè. *Confirmatur*, quia mobili indiviſibili debet correſpondere locus indiviſibilis: Ergo ſi Angelus pertranſit continuè aliquod ſpatium, neceſſarium erit, quòd ſuo tranſitu numeret infinita indiviſibilia, quæ ſunt in ſpatio, attingendo unum poſt alterum, quod tamen eſt impoſſibile; quoniam multitudo, quæ poteſt numerando pertranſiri, habet terminum, & ex conſequenti non eſt infinita.

Reſpondet Doctor loco ſupra laudato, num. 36. *Quando dicitur, quòd Angelus non poſſit moveri, quia eſt indiviſibilis, quamvis poſſit faciliter reſponderi, quòd Angelus occupat locum diviſibilem, & ideo reſpectu loci ſe habet, ac ſi eſſet diviſibilis, aut ſi occupat locum punctalem, & ita impunctaliter exiſtens non poteſt continuè moveri, ut ſemper habeat eſſe punctale; tamen quia non videtur ratio quare negatur indiviſibile moveri, etiamſi eſſet indiviſibile quantitatis per ſe exiſtens: ideo poteſt concedi, quòd Angelus habens ubi punctale poteſt continuè moveri, ut in puncto ſemper exiſtens.* Inde probat indiviſibile poſſe moveri localiter etiam continuè, ut conſtat

Digitized by Google

ſtat ex motu ſphæræ, & cubi ſuper perfectè planum: Quoniam, inquit, diviſibilitas, & ſucceſſio motus provenit ex diviſibilitate mobilis, vel ſpatii, quorum alterutrum ad motus diviſibilitatem, & ſucceſſionem ſufficit.

Dices 2. Succeſſio continua in motu oritur ex reſiſtentia mobilis ad motorem, vel medii per quod fit motus ad ipſum mobile, quod per ipſum movetur, vel medii ad motorem, qui per ipſum movet: ſed nullo ex his capitibus poteſt eſſe ſucceſſio in motu Angeli: Ergo motus ejus nequit eſſe ſucceſſivus continuè. Probatur minor, quia non ex primo capite, quandoquidem mobile hic ſit Angelus, & idem Angelus eſt motor quando movet ſe: Angelus autem ſibi ipſi non reſiſtit: Non etiam ex ſecundo, aut tertio capite, quia medium per quod fit motus angelicus non reſiſtit Angelo ut motori, aut ut mobili, quandoquidem Angelus poſſet movere ſe per medium penetrando ipſum ſine ulla motione medii. *Confirmatur*, quia corpus per medium vacuum non moveretur ſucceſſivè, quandoquidem tale medium non reſiſteret ipſi: ſed medium plenum non magis reſiſtit Angelo, quàm medium vacuum reſiſteret corpori: Ergo Angelus nequit moveri ſucceſſivè per ullum medium, ſive corporeum, ſive vacuum.

*Negat minorem Doctor loco laudato n.*40. ubi duplicem diſtinguit ſucceſſionem in motu, aliam quæ ipſi convenit ratione ſpatii, alteram quæ ipſi tribuitur ex reſiſtentia medii, quod facilè non poteſt decurri, putà propter ſuam craſſitiem, qua fit ut facilè mobili non cedat. Prima eſt eſſentialis; ſecunda accidentalis: Eſſentialis convenit illi ratione ſpatii cujus cùm partes non ſint ſimul, etiam ſimul non poſſunt decurri, & pertranſiri, quapropter neceſſum eſt, quòd mobile quodcumque ſucceſſivè pertranſeat, unam poſt aliam decurrendo: Sic Angelus à Cœlo in terram deſcendens neceſſariò debet medium aerem ſucceſſivè decurrere. Succeſſio verò accidentalis, quæ provenit, vel ex reſiſtentia medii, aut ex majori, vel minori impedimento ex parte ipſius vincendo, non poteſt habere locum in Angelo; quippe nec medium ipſi poteſt reſiſtere, nec in eo aliquod eſſe impedimentum ratione cujus velociùs, vel tardiùs terminum acquirat: inde concludit Doctor *n.*43. quòd fieri poteſt motus ſucceſſivus in vacuo, loquendo de ſucceſſione eſſentiali, quia nempe motus ille correſponderet partibus loci repleti; non eſſet tamen ſucceſſivus accidentalis, quippe non haberet majorem, vel minorem velocitatem, omnino enim, inquit Doctor, nullam velocitatem, aut „ tarditatem ſuperadditam haberet mobi- „ le in vacuo, ſicut haberet in pleno; ra- „ tione videlicet ſpatii faciliùs, aut diffi- „ ciliùs cedentis mobili. „

Dices 3. Si Angelus moveretur continuè, ſequeretur inferiorem Angelum pari velocitate moveri cum Superiori Angelo, quamvis uterque omnem ſuam virtutem loco motricem explicaret: Sed conſequens videtur abſurdum: Ergo & illud unde ſequitur. Minor patet, quò enim agens majorem habet virtutem, cæteris paribus, præſtantiorem effectum debet edere: Cùm igitur Angelus ſuperior præſtantiori natura, adeoque vegetiori facultate loco motiva polleat, quàm inferior, evidens eſt, quòd ſi uterque omnem ſuam movendi virtutem locomotivam explicet, ſuperior velociori, & promptiori motu ſpatium debeat decurrere, & terminum ad quem obtinere. Probatur itaque ſequela majoris: Si Angelus ſuperior moveat ſe motu continuo, & ſucceſſivo, oportet impendat aliquod temporis ſpatium in illo motu perficiendo; ſed quantumcumque breve foret illud ſpatium temporis, in altero æquali, poſſet Angelus inferior eadem velocitate de Cælo ad terram deſcendere, quippe cùm nullam reſiſtentiam patiatur ex parte ſpatii à qua poſſit in motu aliquantulum retardari: Ergo, &c.

Reſpondeo 1. negando majorem: Siquidem, ut mox dictum eſt, ſucceſſio motus Angeli non ſolùm petenda eſt ex parte ſpatii reſiſtentis: ſed etiam ex parte illius ſpatii, quatenus eſt diviſibile, habetque partes non ſimul poſitas, ſed extenſas, quarum una decurri debet poſt alteram.

Reſpondeo 2. Negari poſſe minorem; quamquam enim unus Angelus alium excedat in virtute loco motiva, non tamen inferendum eſt, quòd altero velociùs moveri debeat; poſſet enim Angeli ſuperioris virtus motiva virtutem inferioris in pluribus aliis excedere, putà quòd poſſet majus corpus movere, vel æquale majori velocitate agitare, imò ipſum Angelum inferiorem etiam invitum, & renitentem loco detinere, & præpedire ne moveatur: Quemadmodum v.g. non ſequitur, quòd quamquam corpus aliquod luminoſum aliud in virtute

il-

illuminativa excedat, quòd poſſit velociùs, aut citiùs illuminare; imò id videtur fieri non poſſe, cùm utrumque in inſtanti illuminet. Satis eſt ergo ad illam diverſitatem, quòd luminoſum præſtantius, majus lumen diffundat, & in majorem diſtantiam.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus moveri non poteſt naturaliter motu diſcreto. Hæc eſt Doctoris in 2. diſt. 2. qu. 11. contra S. Thomam, & nonnullos ejus Sequaces. Probatur: Moveri motu diſcreto, eſt deſerere per ultimum ſuum eſſe, totum terminum à quo, & immediatè poſt ſine ulla ſucceſſione acquirere terminum ad quem: ſed hoc præſtare nequit Angelus naturæ viribus: Ergo moveri nequit motu diſcreto. Major admittitur ab Adverſariis. Minor verò probatur; dari nequeunt duo inſtantia immediata indiviſibilia, alioquin ſequeretur dari aliquid compoſitum ex indiviſibilibus: ſed in motu diſcreto neceſſarium eſſet, quòd exiſterent duo inſtantia immediata; oporteret enim ut daretur ultimum inſtans, in quo Angelus eſſet in termino à quo, & primum inſtans, in quo fieret præſens termino ad quem: Sed ultimum inſtans in quo Angelus eſt in termino à quo, & primum inſtans, in quo inexiſteret termino ad quem, neceſſariò debent eſſe duo inſtantia diſtincta: Ergo fatendum eſt in illo motu diſcreto neceſſariò admittenda eſſe duo inſtantia immediata. Minor patet, inſtantia enim illa intrinſeca ſunt appoſitis terminis, nempe termino à quo, & ad quem: Ergo pariter debent eſſe oppoſita, & diſtincta.

Reponunt Thomiſtæ, quòd licèt in tempore noſtro duo inſtantia non poſſint ſibi immediatè ſuccedere, benè tamen in tempore diſcreto, & angelico, quo motus diſcretus, & operationes liberæ Angeli menſurantur, nam, inquiunt, tempus illud nihil aliud eſt, quàm indiviſibilium durationum, ſive inſtantium numerus.

Contra, unicuique illorum inſtantium temporis diſcreti reſpondet aliquid temporis noſtri, quodcumque etenim eorum habet durationem determinatam etiam per reſpectum, & ordinem ad noſtrum tempus, ſiquidem Deus novit determinatè, & diſtinctè quanta eſſet illius diſcreti motus duratio: Sed in tempore noſtro tantùm reperiuntur partes diviſibiles, ſive inſtantia indiviſibilia continuativa partium diviſibilium temporis; quodcumque verò inſtans motus angelici conferri poteſt aut cum parte præterita, aut cum futura noſtri temporis: Ergo neceſſe eſt quòd unicuique illorum duorum inſtantium temporis diſcreti reſpondeat in tempore noſtro, vel unicum inſtans, vel quòd primo inſtanti temporis diſcreti reſpondeat prior pars temporis noſtri cum inſtanti terminativo illius, & quòd ſecundo reſpondeat pars temporis ſubſequens cum inſtanti illius initiativo: Idem enim inſtans in tempore noſtro eſt terminativum prioris partis, & initiativum poſterioris, vel ſaltem ſequitur, quòd uni reſpondeat ſolùm inſtans temporis noſtri, & alteri pars ejuſdem temporis; ſed utrumque eſt abſurdum: Primum quidem, ſequeretur enim illa duo inſtantia noſtri temporis eſſe ſibi invicem immediata: etenim ſi inter illa mediaret aliquod tempus, verificari non poſſet, quòd ſecundùm inſtans motus diſcreti eſſet primum non eſſe Angeli in termino à quo; quippe cùm in illo tempore intermedio priùs verum fuiſſet dicere, Angelus non eſt in termino à quo. Adde quòd ſequeretur Angelum immediatè non tranſire ab uno termino ad alterum, ut volunt Adverſarii; neceſſarium enim eſſet, quòd illo tempore intermedio, priuſquam pertingeret terminum ad quem, eſſet in aliquo loco medio inter utrumque terminum, nec conſequenter deſerendo terminum à quo per ultimum ſui non eſſe, non acquireret terminum ad quem per primum ſui eſſe in eo. Secundum etiam dici nequit, aliàs ſequeretur non dari, aut primum eſſe Angeli in termino ad quem, aut ultimum eſſe ejuſdem in termino à quo, quia neque datur prima, neque ultima pars temporis.

Reponunt ſecundò, non videri inconveniens, quòd alicujus rei inceptio, aut deſitio indiviſibilis fiat in tempore, quando non ſit in eo per ſe, & tamquam per propriam menſuram; ſed tantùm per accidens, & ſecundùm quamdam coexiſtentiam, quia non eſt judicandum de natura durationis alicujus rei per ordinem ad quamcumque aliam durationem cui coexiſtit: ſed per ordinem ad eam, quæ habet rationem menſuræ reſpectu ipſius; & ita exiſtentia Angeli in termino à quo diceretur deſinere indiviſibiliter, & per ultimum ſui eſſe, & in termino ad quem incipere per primum ſui eſſe, quia

quod

quod ita deſinit, & incipit per ordinem ad propriam menſuram, ideſt, ad tempus diſcretum, licèt incipiat aut deſinat coexiſtendo parti diviſibili noſtri temporis, non minùs incipit, aut deſinit indiviſibiliter. Sicut eſſe ſubſtantiale Angeli non minùs incipit, aut deſinit indiviſibiliter, quàm exiſtentia in loco, & tamen non repugnat, quòd ſuum primum, aut ultimum eſſe coexiſtat tempori noſtro, alioqui non poſſet unus Angelus creari immediatè poſt alium per reſpectum ad noſtrum tempus; quia ſi creatio primi Angeli coexiſtir inſtanti noſtri temporis, neceſſarium erit, quòd creatio ſecundi coexiſtat tempori, eo quòd in tempore noſtro non dentur duo inſtantia immediata.

Contra: Repugnat, quòd acquiſitio termini ad quem coexiſtat tempori habenti partes, & fiat ſimul, & indiviſibiliter; nam vel illa acquiſitio in fieri coexiſtit ſecundùm ſe totam toti tempori, & ſecundùm diverſas partes diſtinctis partibus temporis, itaut tantùm una illius pars reſpondeat uni parti temporis, & altera alteri: aut tota coexiſtit ſimul toti tempori, & tota ſingulis partibus: ſed neutrum dici poteſt: Non primum, alioquin ſequeretur, quòd illa acquiſitio non fieret tota ſimul, ſed ſucceſſivè, & per partes, quod in motu diſcreto negant Adverſarii: Non etiam ſecundum, etiam ſi in qualibet parte illius temporis ſit tota acquiſitio, ſequitur quòd fiat infinities, quia in quolibet tempore ſunt infinitæ partes aliquotæ. Adde quòd duæ medietates temporis non poſſint eſſe ſimul; ſed adveniente ſecunda recedit prima, idemque dicendum de aliis partibus: Ergo illa termini acquiſitio non poteſt ſimul coexiſtere toti alicui tempori.

Probatur ſecundò Concluſio: Motus localis eſſentialiter eſt tranſitus medius inter duos terminos: ſed ſi Angelus deſerat ſimul terminum à quo, & ſimul etiam acquirat totum terminum ad quem, non poteſt inter duos illos terminos mediare aliquis tranſitus: Ergo neque ſic fieri motus localis ab uno ad alterum. Major conſtat: Omnis enim motus, maximè localis, eſt via, ſeu tendentia ab uno termino ad alterum.

Reponunt Thomiſtæ ipſam deſitionem unius termini, & acquiſitionem alterius habere rationem viæ, & tendentiæ; ſucceſſio enim, & habitudo unius termini ad alium, inquiunt, habet rationem alicujus medii.

Contra: Abjectio unius termini, & acquiſitio alterius non ſunt extra ipſos terminos: Ergo neutra poteſt habere rationem medii, ſeu tranſitus. Antecedens patet; Vel enim illa abjectio, & acquiſitio ſunt ſimul in termino ad quem, vel una fit in termino à quo, & altera in termino ad quem, quia cùm illa abjectio, & acquiſitio termini ſit operatio Angeli, aut operationem ſupponat, debet reperiri in altero extremorum ſimul, vel abjectio debet eſſe in uno, & acquiſitio in altero. Conſequentia etiam eſt evidens; Nam tranſitus eſt quid medium inter terminos; medium autem condiſtinguitur ab utroque extremo æqualiter, cùm non magis ſe teneat ex parte unius, quàm alterius.

Reponunt 2. Thomiſtæ exiſtentiam in termino à quo poſſe ſumi dupliciter, nempe aut ſecundùm ſe, & abſolutè, aut ut dicit ordinem cujuſdam potentialitatis ad exiſtentiam in termino ad quem ſibi immediatè ſuccedenti. Si ſumatur primo modo, verum eſt quòd Angelus dum eſt in termino à quo non movetur: Si autem ſumatur ſecundo modo, falſum eſt; quia ſecundùm hanc rationem eſt terminus ſucceſſionis diſcretæ, in qua conſiſtit motus diſcretus; & hoc ſatis eſt, ut exiſtentia ſic ſumpta dicatur inchoativè ſucceſſio, & motus. Similiter exiſtentia in termino ad quem poteſt dupliciter ſumi, ſcilicet abſolutè, vel ut dicit ordinem actuantis, & terminantis potentialitatem quam importat exiſtentia in termino à quo: Primo modo ſumpta non dicitur motus, ſumpta tamen ſecundo modo dicitur motus terminativè. Ratio verò ob quam quælibet ex his exiſtentiis, ut dicit ordinem ad alteram, poteſt dici motus diſcretus, ſumitur ex propria natura hujus motus, nam motus diſcretus nihil eſt aliud, quàm numerus diverſarum operationum, ratione quarum Angelus eſt ſucceſſivè in diverſis locis: Unde ſicut numerum componunt unitates, non quidem abſolutè conſideratæ, ſed una in habitudine ad aliam; ſic etiam motum diſcretum componunt operationes diverſæ, non abſolutè ſumptæ, ſed prout una dicit ordinem ad aliam.

Contra; Sive exiſtentia Angeli in termino à quo ſumatur abſolutè, & ſecundùm ſe, ſive reſpectivè, & per ordinem ad terminum ad quem, ſemper verum eſt, quòd Angelus

gelus realiter ſit in termino à quo, & non in termino ad quem, nec in medio: Ergo pariter verum eſt, quòd realiter non moveatur: Motus enim realis eſt tendentia à termino à quo ad terminum ad quem, ita quòd unus deſeratur, alius acquiratur: quamdiu autem Angelus realiter eſt in termino à quo ipſum non deſerit, niſi aliquam ejus partem abjiciat, & conſequenter non poteſt dici moveri.

Deinde, reſpectus ille, & ordinabilitas Angeli ad terminum ad quem, nullatenus poteſt dici motus formaliter: Ergo nec ratione illius Angeli dici poteſt formaliter moveri. Probatur antecedens, illud dici nequit motus formaliter, quod ſubſiſtere poteſt cum quiete: atqui Angelus etiam quieſcens per horam in termino à quo, non ſolùm in ultimo inſtanti illius horæ, ſed etiam in quolibet illius momento, dicere poteſt reſpectum, & ordinabilitatem ad terminum ad quem: Ex eo enim dicit illam ordinabilitatem, ex quo voluntariè ſtatuit, & ſe ordinavit ad illum locum ad quem acquirendum: at in primo inſtanti illius horæ quo exiſtit in termino à quo, poteſt ſtatuere, & ordinare acquiſitionem termini ad quem; adeoque ad ipſum ordinari, & conſequenter illa ordinabilitas ſubſiſtere poteſt cum quiete Angeli, ſubindeque non poteſt dici verus motus.

Denique, fatentur omnes Thomiſtæ omnem motum ſive diſcretum, ſive continuum, fieri poſſe in inſtanti vero, & reali; ſed motus ille diſcretus fieri deberet in inſtanti, quippe cùm inter abjectionem termini à quo, & acquiſitionem termini ad quem nullum verum ſupponant tempus, nec inſtans medium; Ergo eorum reſponſio invalidum eſt, & purum effugium.

Probatur tertio, de ratione motus localis eſt, quòd ſit unus: Atqui motus in quo Angelus ita ſe habet quòd per ultimum eſſe deſerat ſimul totum terminum à quo, & immediatè per primum eſſe acquirat totum ſimul terminum ad quem, non eſt unus, ſed aggregatum ex pluribus inſtantaneis mutationibus: Ergo, &c. Probatur minor: Motus interruptus quiete non eſt unus: ſed iſte motus eſſet interruptus aliqua quiete: Ergo non eſſet unus. Probatur minor, non poteſt Angelus eſſe in uno termino per ſolum inſtans, quin ſit in alio per tempus, quia poſt inſtans neceſſariò ſequitur tempus; quippe cùm, ut diximus, duo inſtantia temporis non poſſint eſſe ſibi invicem immediata: Ergo Angelus ſe movens neceſſariò debet aliquo tempore permanere in termino à quo, vel ad quem, ac ſubinde in alterutro quieſcere.

Probatur denique Concluſio ratione Doctoris qua ſolvit præcipuum Adverſariorum fundamentum, nempe; quod quieſcit in toto aliquo tempore non poteſt aliter ſe habere in ultimo inſtanti illius temporis, ſed etiam neceſſariò quieſcere debet in eo. Hoc, inquam, fundamentum ſic *impugnat Doctor*; Si id verum foret, inde ſequeretur, quòd panis qui erat ſub ſpeciebus Euchariſticis in eſſe quieto toto tempore prolationis verborum conſecrationis, eſſet ſub illis in inſtanti ultimo prolationis verborum, quod eſt falſum, quandoquidem in illo inſtanti fiat tranſubſtantiatio, & Corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus illis, panis verò non ſit tunc exiſtens in rerum natura. *Deinde* ſequeretur quòd aer, qui erat in eſſe quieto ſub tenebris toto tempore ante inſtans in quo illuminatur, eſſet etiam ſub tenebris in illo inſtanti, & ſic vel tenebræ, & illuminatio eſſent ſimul, quod implicat, vel certè illuminatio non fieret in inſtanti. Nec refert quòd Sol per motum localem applicetur ad aerem tenebroſum quem illuminat, & quòd illuminatio fiat in inſtanti terminante iſtum motum localem: Tum quia, ſi in inſtanti crearetur Sol, & aer præexiſteret ſub tenebris uſque ad iſtud inſtans, certè adhuc illuminatio fieret in illo inſtanti. Adde quòd quamvis illuminatio non fiat de facto niſi in inſtanti terminante motum, hinc non ſequitur quin fiat in illo inſtanti: Ergo vel tenebræ non ſunt in illo inſtanti, vel ſimul exiſtunt tenebræ, & illuminatio.

Impugnat ſecundò, ſi fundamentum S. Thomæ verum foret, ſequeretur quòd Angelus numquam moveretur localiter, nec in tempore continuo, nec diſcreto: ſed conſequens non admittunt Adverſarii: Ergo nec admittere debent id unde ſequitur. Probatur ſequela majoris, ex hypotheſi v. g. quòd Angelus quieverit per horam temporis noſtri in uno loco, ſecundùm Adverſarios deberet neceſſariò etiam quieviſſe ultimo inſtanti terminativo illius horæ in eodem loco. Hoc ſuppoſito quæro, quando dicunt Adverſarii quod poſſit ſe moveri in inſtanti temporis diſcreti ad alium locum, an illud inſtans temporis diſcreti coexiſtat inſtanti temporis noſtri, aut alicui parti ejus: Si parti: Ergo motus ille angelicus ſit in tempore continuo noſtro,

ſtro, & non habet aliquod inſtans in quo inciperet: Si in inſtanti; Ergo vel illud inſtans erit immediatum inſtanti terminativo quietis, & ſic duo inſtantia ſequerentur ſe invicem immediatè, quod ſupponitur hic etiam ab Adverſariis eſſe falſum, quia aliàs ſequeretur tempus noſtrum componi ex indiviſibilibus, & conſequenter non eſſe continuum, ſed diſcretum. Si mediatum: Ergo inter illud inſtans mediatum, & inſtans terminativum quietis, mediat tempus in quo quieſcit adhuc Angelus, ſed ſi quieſcat in illo tempore debet quieſcere in inſtanti terminativo illius temporis ſecundùm Adverſarios: ſed illud inſtans terminativum eſt inſtans illud mediatum in quo dicitur moveri: Ergo non poſſet moveri in illo inſtanti, quia aliàs moveretur, & quieſceret in eodem inſtanti.

Objiciunt Adverſarii; moveri motu diſcreto eſt deſerere per ultimum eſſe totum aliquem locum, & immediatè poſt per primum eſſe acquirere alium totum ſimul, & non per partes: ſed hoc præſtare poteſt Angelus: Ergo etiam moveri poteſt motu diſcreto. Major conſtat, per hoc ſiquidem differt motus diſcretus à continuo, quòd in motu continuo mobile per partes deſerit terminum à quo, & per partes acquirit terminum ad quem: in motu verò diſcreto è contra. Minor probatur: Angelus eſt indiviſibilis, ſubindeque non commenſuratur loco in quo exiſtit; Ergo poteſt per ultimum eſſe deſerere totum aliquem locum, & immediatè poſt totum alium locum ſimul acquirere. Probatur conſequentia: Primò, quia hoc ipſo quòd Angelus non commenſuratur loco, non debet eſſe in illo ſecundùm exigentiam ejus, ſubindeque nec continuè moveri in illo loco; licèt ſit continuus. Secundò, quia ex ſola mobilis extenſione provenit, quòd non poſſit acquirere totum ſimul terminum ad quem: Angelus autem hoc ipſo quòd eſt indiviſibilis caret extenſione. Tertiò, quia anima rationalis eo ipſo quòd eſt indiviſibilis in momento actuat totum corpus diviſibile, & in inſtanti ſimul totum deſerit: Quidni ergo poterit Angelus locum aliquem totum ſimul, & ſemel deſerere, & alium immediatè poſt ſimiliter totum ſimul acquirere? Ita Gonetus.

Nego minorem, & ad ejus probationem diſtinguo conſequens: Angelus ſic deſerere poteſt totum aliquem locum, & immediatè poſt alterum totum ſimul acquirere abjectione, & acquiſitione, quæ ſit verus motus localis, nego: quæ ſit tantùm mutatio, concedo: Nam ut patebit ſequenti concluſione, poteſt Angelus in inſtanti ſaltem virtute divina, tranſire à termino à quo ad terminum ad quem, non per verum motum localem, ſed per ſimplicem mutationem. Hic autem ſermo eſt de vero motu locali.

Ad primam illius conſequentiæ probationem dico, non eſſe neceſſum quòd Angelus commenſuretur loco ut in eo dicatur moveri continuè, ſed ſufficere quòd uni parti illius loci poſſit ſe ſiſtere præſentem, deinde alteri, & rurſus alteri.

Ad ſecundam probationem nego idcirco mobile non poſſe acquirere totum ſimul terminum ad quem eò quòd ſit extenſum; nam ut in ſecundo Notabili obſervavimus, diviſibilitas motus non ſolùm ex mobilis extenſione, ſed etiam ex parte temporis, ſeu ſpatii deſumenda.

Ad tertiam probationem nego paritatem, Anima enim non informat totum corpus per motum, ſed per quemdam illapſum inſtantaneum, adeoque exemplum illud inſtantaneæ informationis, aut derelictionis corporis non eſt ad rem; quippe cùm hic non de qualibet mutatione, ſed de mutatione motus localis ſermo fiat.

Objiciunt ſecundo, Ideo corpus non poteſt moveri motu diſcreto, ſed continuo tantùm, quia cùm ſit extenſum, ſubindeque habeat partes correſpondentes partibus loci, non poteſt ſimul totum aliquem locum deſerere; ſed neceſſe eſt quòd ultima pars ſui priùs egrediatur ab ultima parte loci in quo eſt, & ingrediatur alium locum quàm prima pars: ſed Angelus caret extenſione: Ergo motu diſcreto moveri poteſt.

Nego majorem: Non enim ſola hac ratione corpus moveri non poteſt motu diſcreto, ſed etiam ex eo quod decurrere debeat ſpatium diviſibile medians inter terminum à quo, & terminum ad quem: Siquidem ut mox diximus, motus diviſibilitas ex triplici capite repetenda eſt, videlicet ex parte mobilis extenſi, medii interjacentis, & terminorum à quo, & ad quem diviſibilium. Unde licèt motus Angelicus non habeat primariam rationem diviſibilitatis, & ſucceſſionis, ſufficit quòd dici poſſit diviſibilis ratione diviſibilitatis ſpatii, & terminorum.

Ex his colligit Doctor; Non eſſe neceſſariò recurrendum ad aliud tempus ad menſurandum motum localem Angeli, ſivè

Digitized by Google

quo continuè, & ſucceſſivè movet ſe localiter, ſive quo inſtantaneè, & non ſucceſſivè ſe movet; ſed omnino poſſe Angelum ſucceſſivè ſe movere pro tẽpore noſtro non minùs quàm corpus, & poſſe etiam ſe-ipſum inſtantaneè movere pro inſtanti temporis noſtri.

Probat primam partem; quia nihil poteſt ſalvari per tempus diſcretum, quod non poſſit ſalvari per tempus continuum: nam per tempus diſcretum non poteſt ſalvari aliud, quàm quòd Angelus poſſit moveri à loco ad locum vel indiviſibiliter, & ſine ſucceſſione, vel diviſibiliter, & cum ſucceſſione: ſed utrumque horum poteſt facere in tempore noſtro, comprehendendo ſub tempore inſtantia ipſius quæ ſuppono in ipſo includi: Ergo, &c. Probatur major quoad primam partem, quia ſi moveatur indiviſibiliter abſque ſucceſſione, motus ille poteſt fieri in inſtanti, ut eſt evidens. Probatur eadem major quoad ſecundam partem de motu diviſibili; quia ſi moveatur diviſibiliter, & ſucceſſivè, aut illæ partes motus ſunt omnes diviſibiles, & non continuę, ſed diſcretè ſuccedentes ſibi invicem, & tunc poſſunt omnes eſſe ſucceſſivæ, & diſcretæ pro inſtantibus temporis noſtri, & quæ ſunt diviſibiles poſſunt eſſe pro partibus diviſibilibus temporis noſtri; Aut omnes ſunt diviſibiles, ſed diſcretæ, & tum etiam poſſunt eſſe pro diverſis partibus temporis noſtri à ſe diſcretis, ita ſcilicet ut una habeatur pro quadrante, & tunc fiat ceſſatio, & alia pro alio quadrante poſt ceſſationem: Ergo quamvis ipſamet exiſtentia Angeli menſuretur ævo, tamen *ubi* ipſius, & motus ad ipſum non debent neceſſariò ſic menſurari, ſed poſſunt menſurari tempore noſtro, ſicut poſſunt ubi corporeum, & motus ad illud.

Probatur ſecunda pars; quia ſi moveatur ad plura ubi continuè abſque ulla intermiſſione, ſicut movetur corpus, quandoquidem adveniente poſteriore ubi deſinit prius, certè omnino movebitur in tempore tam benè, quàm corpus; & ſi moveatur ad locum unum ſine ſucceſſione, ita ut non prius ſit præſens uni parti quàm alteri, omnino movebitur in inſtanti temporis noſtri ad illum locum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus non poteſt in inſtanti moveri ab uno loco ad alterum motu propriè dicto: Poteſt tamen, in inſtanti ab uno loco ad alterum tranſire per ſimplicem loci mutationem. Hæc eſt communis Subtili, & Angelico Doctori eorumque Sequacibus, ait enim Doctor laudato loco numero 6. *Dico quòd dupliciter poteſt intelligi mutatio, & poteſt dici duplex mutatio, una includens totam realitatem motus, alia præciſè includens realitatem termini motus: Exemplum hujus eſt, quòd iſtud mutatur ab A ubi, uſque ad B ubi; Ubi poteſt intelligi dupliciter, vel quòd ſimul habeat omnia ubi intermedia, ſicut haberet, ſi præciſè moveretur ſucceſſivè, vel quòd illa mutatione præciſè haberet ultimum ubi, ſicut haberet ſi illa mutatio eſſet ultimus terminus motus. Primo modo contradicendo ſecundæ opinioni, non video qualiter Angelus virtute naturali poteſt mutari vel moveri in inſtanti, quia non videtur quòd virtute ſua naturali poteſt habere plura ubi æqualia. Secundo modo, non videtur inconveniens quin poſſet mutari in inſtanti, quia quòd terminus motus non ſtatim inducatur, hoc eſt ex imperfectione virtutis ipſius moventis, quæ imperfectio non eſt attribuenda Angelo niſi aliqua neceſſitas appareat, quia dignificanda eſt natura quantum apparentia permittunt*.

Quòd autem Angelus non poſſit moveri in inſtanti motu propriè dicto, probatur: Si ita moveretur, neceſſum eſſet quòd in inſtanti haberet plura ubi adæquata: ſed hoc naturæ viribus fieri nequit: Ergo nec in inſtanti moveri. Probatur ſequela majoris: Si Angelus moveretur ſucceſſivè per horam ab hac aula, quæ eſſet locus adæquatus ejus, ad aulam continuam, in quolibet inſtanti iſtius horæ haberet locum adæquatum ſibi. Nam in priori inſtanti eſſet tamquam in loco adæquato in parte hujus aulæ, & in parte alterius aulæ; in poſteriori verò inſtanti eſſet in alia parte hujus, & in alia etiam alterius aulæ, & ita paulatim, & ſucceſſivè mutaret locum adequatum, relinquendo partem poſt partem loci adæquati prioris, & acquirendo partem poſt partem loci adæquati poſterioris, donec tandem perveniret ad occupandam totam aulam ſecundam, nullam ampliùs partem occupando hujus aulæ: Ergo, &c.

Deinde, Illud quod per eſſentiam ſuam eſt ſucceſſivum, non poteſt eſſe in inſtanti: Sed motus ex ſua ratione intrinſeca, & eſſentiali eſt ſucceſſivus: Ergo implicat eſſe in inſtanti: Conſequentia eſt evidens cum minore ſupra probata. Major verò probatur, quia omne ſucceſſivum habet partem poſt

par

Digitized by Google

partem ſibi invicem ſuccedentes, & incompoſſibiles, adeoque in inſtanti eſſe nequeunt, quia jam eſſent ſimul.

Denique, Ubi eſt intrinſecè prius, & poſterius, ibi eſt intrinſeca ſucceſſio: ſed in motu Angeli eſt intrinſecè prius, & poſterius: Ergo & intrinſeca ſucceſſio. Minor probatur, Motus eſt tendentia mobilis à termino à quo ad terminum ad quem per ſpatium inter utrumque medians: ſed in hac tendentia eſt prius, & poſterius, quippe cùm mobile deſerendo terminum à quo, priùs debeat eſſe in medio quàm in termino ad quem: Ergo, &c.

Patet etiam ſecunda pars, nempe quòd Angelus mutare poſſit ſuum locum adæquatum in inſtanti; Primò, quia exinde non ſequitur eum eſſe ſimul, & ſemel in duobus locis adæquatis, quippe cùm illa ſubitanea mutatio fieret per primum non eſſe Angeli in termino à quo, & per primum eſſe in termino ad quem, quod ut patet non importat eſſe in duobus locis, ſed tantùm eſſe in uno, & non eſſe in altero. *Deinde*, ſi quid obeſſet huic inſtantaneæ mutationi, maximè quia terminus ad quem, qui eſt indiſtans à termino à quo, habet partes diviſibiles: At hoc non officit, quippe cùm in inſtanti anima rationalis totum corpus informet, & lux per totum aerem ſubitanea diffuſione protendatur. *Denique*, Si Angelus crearetur extra mundum, haud dubium eſt quòd in inſtanti totum locum adæquatum occupare poſſet in mundo: Ergo idem fieri poteſt dum jam locum occupat.

Dices 1. contra primam partem; Motus quo Angelus movetur de loco ad locum per ſpatia media, poteſt omnino, & abſque ulla proportione excedere motum, quo corpus illud ſpatium decurrit; ſed hic exceſſus non poſſet eſſe niſi Angelus moveatur in inſtanti: Ergo, &c.

Nego minorem, Ut enim motus Angelicus excedat in velocitate motum quemlibet corporis cujuſcumque, non opus eſt quòd moveatur in inſtanti; ſed ſufficit quòd fieri poſſit in minori, & minori duratione diviſibili, quàm poſſit eſſe motus cujuſcumque corporis: Cùm autem tempus ſit diviſibile in infinitum; conſequens eſt quòd Angelus poterit ſemper majori, & majori velocitate moveri quàm quælibet corpora.

Dices 2. Angelus, cùm ſit omnino ſpiritualis, longè ſubtilior, & velocior eſt luce corporea: ſed lux corporea in inſtanti pervadit omne aeris ſpatium: Ergo multò faciliùs illud pervadere poterit Angelus.

Diſtinguo minorem; Lux corporea pervadit univerſum aerem in inſtanti per verum motum, nego: Per ſimplicem diffuſionem, & mutationem quæ eſt terminus motus, concedo. Angelus autem tranſiens de uno loco ad alterum, cùm verè moveatur, non in inſtanti, ſed ſucceſſivè poteſt aerem parvadere.

Dices 3. Motus localis Angeli nil aliud eſt quàm acquiſitio loci: ſed ut probavimus in ſecunda parte hujus concluſionis, Angelus acquirere poteſt locum in inſtanti: Ergo etiam poterit moveri localiter in inſtanti.

Nego majorem: Nam ut diximus illa ſimplex loci acquiſitio eſt tantùm mutatio, non verò motus localis, qui ut ſit propriè dictus debet eſſe tranſitus à termino à quo ad terminum ad quem; nam ſi Angelus produceretur extra mundum, poſſet acquirere locum in mundo, non propterea tamen ſic diceretur moveri localiter.

QUÆSTIO TERTIA.

An Angelus poſſit tranſire de uno loco ad alium non tranſeundo per ſpatium intermedium.

NOtandum 1. Quòd quemadmodum Philoſophi diſtinguunt duo genera partium in quantitate continua, ſcilicet communicantium ſeu proportionalium, & non communicantium ſeu aliquotarum: ita pariter medium ſeu ſpatium medians inter terminum à quo, & terminum ad quem in motu locali diſtingui poteſt duplex, nimirum communicans cum utroque extremo, & non communicans cum eiſdem, v. g. ſi Angelus exiſtens in primo palmo unius corporis tripalmaris velit ad tertium palmum tranſire, medium non communicans erit ſecundus palmus, quia habet ſuam extenſionem diſtinctam ab aliis duobus palmis, nec de extremis aliquid participat; eſſe tamen poterit medium communicans ſi aliquid ſumatur de primo palmo, & aliquid de ſecundo, vel aliquid de ſecundo, & aliquid de tertio: Iſta verò media communicantia ſunt infinita in potentia, ſiquidem poſt aliquam partem indeterminatam primi palmi poteſt menſurari aliquis palmus, qui aliquid participet de primo, & aliquid de ſecun-

 do,

Digitized by Google

do, & jam cùm puncta ac partes proportionales videantur in potentia infinitæ, etiam media communicantia dici poſſunt infinita in potentia,

Notandum 2. Angelos poſſe mutare locum multipliciter, poſitivè, privativè & mixtè: Poſitivè, acquirendo novam præſentiam, & priorem non amittendo, ut cùm Angelus in puncto exiſtens, vel in ſpatio minore adæquato extendit ſe ad ſpatium majus retento priori: Privativè, cùm è contrariò contrahit ſe ad ſpatium minus, vel ad indiviſibile nihil novi acquirendo: Mixtè, cùm ſpatium prius deſerit, vel ex toto, vel ex parte, & aliud acquirit vel totaliter, vel ex parte diverſum, tunc enim præſentiam partim acquirit, partim amittit: acquirit ſcilicet novam, & veterem perdit, idque vel totaliter quando locum planè diverſum ſubit, vel ſecundùm quid quando non planè diverſum, ſed eumdem ſecundùm quid. Porro quando locus novus, & totaliter diverſus acquiritur, vel ille eſt remotus, & diſtans à priori, vel non diſtans, ſed continuus aut contiguus immediatè, ſed major quàm ut totum ſimul occupare poſſit Angelus. De utroque autem hic quæritur, an ab uno ad alterum tranſire poſſit immediatè, & abſque eo quòd per aliquod inſtans verè ſit in medio inter utrumque terminum à quo, & ad quem.

Notandum 3. Hic quæſtionem moveri non ſolùm de motu qui eſt extra ſphæram activitatis Angelicæ, ſed etiam de eo qui intra ſphæram ejus activitatis eſt; putà ſi ſphæra activitatis Angeli, & ejus locus adæquatus ſit una aula, quæritur an poſſit ſe movere ab una parte illius ad alteram extremam, abſque eo quòd moveatur per medium, quod eſt inter duas illas partes. Similiter ex hypotheſi quòd aliæ duæ ſint aulæ ſequentes extra locum adæquatum ipſius Angeli, & ſphæram illius activitatis naturalis; an poſſit in tertiam ſe transferre abſque eo quòd per mediam interjacentem tranſeat.

CONCLUSIO PRIMA.

Angelus tranſire non poteſt ab uno loco adæquato ad alterum diſtantem abſque eo quòd tranſeat per medium, ſi illud ſit communicans: Poterit verò ita tranſire motu inſtantaneo ſi medium non ſit communicans cum partibus intermediis. Hæc eſt Doctoris in 2. diſt. 2. q. 12. ubi cum hanc quæſtionem præmiſiſſet, ita reſpondet numero 3. *Videtur probabiliter quòd non, quia ordo præfixus à ſuperiori Agente videtur eſſe neceſſarius cuicumque Agenti inferiori, quando habet actionem præcisè circa talia ordinata.*

Probatur prima pars eadem ratione Doctoris quæ ſimul explicatur. Ordo præfixus à ſuperiori agente neceſſariò ſervandus eſt à quocumque inferiori, nec poteſt cauſa inferior ſibi præſcriptum ordinem à cauſa ſuperiori invertere: ſed eſt ordo præfixus à Deo quòd nulla creatura poſſit tranſire de loco in locum diſtantem, non pertranſito tali medio. Major conſtat. Cùm enim omnis creatura pendeat à Creatore, non ſolùm ſecundùm entitatem, & operationem, ſed etiam penes modum operationis, & activitatis ſuæ, opus eſt quòd agat juxta præſcriptum ordinem. Probat minorem Doctor, primò quidem experientia qua conſtat quod cùm, inquit, *Ordo formarum naturalium ſuccedentium ſibi in generatione naturali determinatus ſit ab inſtituente naturam, ideo reſpectu cujuſcumque Agentis naturalis eſt neceſſarius*. Hinc nulla cauſa inferior producere poteſt animam ſenſitivam in corpore organico, niſi vegetativa præceſſerit, nec rationalis in eodem corpore operationes ſuas exercere, niſi præceſſerint operationes vegetativæ, & ſenſitivæ: nec anima corpus informans tranſit ad informandam unam partem corporis diſtantem, quin informet priùs partes intermedias quibus continuatur pars diſtans cum parte alias priùs informata. Nec, inquit Doctor ex Ariſt. 8. *Metaphyſicorum*, Agens naturale poteſt facere immediatè acetum ex vino, quia inter vinum, & acetum naturaliter media eſt quædam alia ſubſtantialis forma: Ergo, &c.

Probat ſecundam partem Doctor; *Si autem loquamur de motu indiviſibili*, inquit, *dico quòd in tali motu poteſt pertranſire ab extremo in extremum immediatum non tranſeundo per medium, quod eſt aliquid utriuſque extremi, imò neceſſe eſt hoc quia ſi tranſiret per tale medium, continuè tranſiret, & non inſtantaneè*. Unde ſibi infrà objiciens, quòd ſi Angelus non poſſit tranſire de loco ad locum, non tranſeundo per medium non communicans, non poterit etiam tranſire per medium communicans, reſpondet hanc illationem eſſe falſam; *Quia*, inquit, *pertranſeundo ab uno ubi immediatè ad aliud ubi in-*

in-

inſtanti, habet iſta omnia ubi ordine quodam naturæ inter quæ eſt ordo potentialis ex natura rei: ſed non oportet quòd habeat ea ordine durationis: Si autem tranſiret à diſtanti in diſtans abſque ordine omnimodo, tunc nec ordine naturæ, nec durationis haberet illa, quorum eſt ordo naturalis, circa quæ tamen operatur præſupponens neceſſariò ordinem eorum.

Patet autem hujuſce Concluſionis veritas; dum enim Angelus tranſit inſtantaneè de loco ad locum contiguum, vel continuum, ſi eſset in loco intermedio participante de utroque loco, aut non moveretur in inſtanti ad locum vicinum, quod eſt contra hypotheſim, aut eſset ſimul in duobus locis adæquatis quod naturaliter implicat. Probatur, quando enim movetur ab hac aula in inſtanti ad alteram vicinam, debet eſse in illa aula vicina: Ergo vel ſimul eſt in loco intermedio participante, & integrato ex media parte loci prioris, & media parte loci poſterioris, vel non eſt, ſi non eſt: Ergo non pertranſiit omnia loca intermedia communicantia; ſi eſt: Ergo eſt ſimul in tota aula vicina, & in media parte hujus aulæ, & ſic eſt in duobus locis adæquatis, aut ſaltem in loco majori quàm ſit locus ejus adæquatus, quia aula proxima, ut ſupponitur, & media pars hujus aulæ eſt locus major quàm aula proxima ſola: Ergo eſset in loco majori quàm adæquato.

Diſparitas autem quam profert Doctor cur Angelus tranſire poſſit de loco ad locum abſque eo quòd tranſeat per medium communicans, non autem poſſit ita tranſire abſque eo quòd tranſeat per medium non communicans, in hoc conſiſtit, inquit Poncius *ad hunc locum*, quòd quando tranſit de loco ad locum immediatum in inſtanti, nulla eſt pars medii communicantis cui non fuit præſens, vel prioritate temporis, vel prioritate naturæ, antequam fuit præſens toti loco immediato, quamvis non fuit præſens aliquibus partibus medii priùs tempore. Quod clarè patet, ſupponendo Angelum occupare hanc aulam tanquam locum adæquatum, & hinc in inſtanti tranſire ad aulam totam contiguam ſeu continuam: In hoc caſu, media communicantia ſunt partes intercedentes inter utramque aulam, v. g. ſi hæc aula ſit quatuor palmorum & ſecunda totidem, unum medium communicans ſunt tres poſteriores palmi hujus aulæ, & primus aulæ vicinæ, aliud medium communicans ſunt duæ poſteriores palmi hujus aulæ, & duæ priores aulæ vicinæ, & ita de cæteris. Quando autem Angelus tranſiret de hac aula ad vicinam, pro illo tempore quo fuit in hac aula, occupavit omnes palmos, & partes hujus, & hoc priùs tempore quàm occupaverit inſtantaneè aulam vicinam; quando etiam in inſtanti poſuit ſe in aula vicina, ſimul occupavit omnes palmos, & partes ejus: Unde evidens eſt quòd in hoc caſu nulla eſſet pars media inter utrumque locum, cui Angelus non eſſet aliquando præſens, & quidem partibus aulæ hujus eſſet præſens priùs tempore; ſed partibus aulæ vicinæ prioribus, & vicinioribus eſſet præſens priùs quàm poſterioribus aut toti loco, non tamen tempore; quandoquidem omnes occuparet in inſtanti, ſed ſolùm natura, quia ſcilicet niſi eſſet præſens illis non poſſet eſſe præſens partibus aliis poſterioribus: ſed benè poſſet eſſe præſens illis prioribus ſine eo quòd poſſet eſſe præſens poſterioribus. Unde valet hæc conſequentia; eſt præſens poſterioribus: Ergo & prioribus eſt vel fuit præſens: Non valet autem hæc; eſt vel fuit præſens prioribus: Ergo eſt vel fuit præſens poſterioribus. Et conſequenter quandoquidem illud dicatur prius natura à quo non convertitur ſubſiſtendi conſequentia; præſentia Angeli ad partes priores aulæ vicinæ eſt prior natura quàm ad partes poſteriores, & ſic Angelus ipſe priùs natura eſt præſens partibus prioribus quàm poſterioribus, de quo non poteſt dubitari. Sed ſic eſt, quòd ordo neceſſariò obſervandus ex natura rerum creatarum in mutatione, non eſt, quòd priùs tempore debeat omnis res eſſe in medio quàm in extremo loco ad quem ſit motus; ſed quòd priùs tempore vel natura. Unde ſequitur manifeſtè quòd quamvis Angelus moveret ſe inſtantaneè de loco ad locum, non priùs tempore tranſeundo medium omne, tamen adhuc obſervaret ordinem naturæ, quia priùs tempore, vel natura eſſet in omni parte media. At ſi moveret ſe de loco in locum diſtantem non pertranſeundo medium non communicans, ut ab hac aula ad tertiam aulam relicta ſecunda, inverteret illum ordinem, quia nec priùs natura, nec priùs tempore fuiſſet in aula ſecunda intermedia, quàm in tertia. Hæc Poncius.

Hic autem adverte: Per motum inſtantaneum Doctorem non intelligere tranſitum à loco ad locum, qui ſit reverà motus propriè di-

ſpriè dictus, ſiquidem, ut ſupra probatum eſt, motus propriè dictus fieri nequit in inſtanti, ſed tantùm eum tranſitum appellat inſtantaneum qui eſt ſimplex loci mutatio, deſerendo nempe terminum à quo, & acquirendo terminum ad quem, quod in inſtanti fieri poſſe priori quæſtione probavimus.

Dices contra primam partem; Angelus eſt in loco per ſuam ſubſtantiam cum ſubordinatione ad imperium ſuæ voluntatis; ſed poteſt velle eſſe in loco diſtanti non volendo eſſe in medio: Ergo non eſt neceſſarium, ut de uno loco ad alterum tranſeat, quòd moveatur per medium.

Diſtinguit minorem Doctor num. 4. loquendo de Angelis pro eo ſtatu in quo nunc conſtituuntur: Angelus malus poteſt velle eſſe inordinatè in loco diſtanti non volendo pertranſire medium, ex qua volitione non ſequeretur ullus effectus, quia nempe illud virtutem ſuam naturalem excedit, nec id poſſet à Deo obtinere niſi extraordinariè agente, concedit: Angelus bonus poſſet ordinatè velle eſſe in loco diſtanti non volendo pertranſire medium quaſi virtute ſua id poſſet aſſequi, negat; in eo namque caſu, quo Angelus bonus optaret tranſire de loco ad locum impertranſito medio, Deus ejus votis annuens extraordinariè agendo, ita illum moveret de loco ad locum non movendo per medium, ſed hoc fieret virtute ſupernaturali, de qua non eſt ſermo.

Aliter diſtinguo minorem; Angelus poteſt velle eſſe in loco remoto volitione quæ ſufficiat ad hoc ut ſit in tali loco, ſeu per quam naturaliter locum remotum, & diſtans obtinere poſſit, nego: volitione inefficaci, & quæ optatum non obtineat, tranſeat: Itaque ſicut nos movemur de loco ad locum mediante voluntatis imperio, nec tamen poſſumus locum expeditum pro voluntate ſemper obtinere, ſed ſolùm quando reverà nos applicamus ad locum conſequendum: Sic quamvis Angeli moveant ſe localiter cum dependentia ab imperio ſuæ voluntatis, non poſſunt tamen locum expetitum obtinere niſi debito modo ſeſe applicent ad eum conſequendum: Hæc autem debita applicatio fieri nequit niſi cum ordine ad medium decurrendum priuſquàm locus ad quem pertingatur.

Dices 2. Adorandum Chriſti Domini Corpus de Cœlo ad altare tranſit non pertranſito medio: Ergo & Angelus poteſt ſic tranſire.

Diſtinguit antecedens Doctor: Corpus Chriſti ita ſit præſens in altari per virtutem extraordinariam, & ſupernaturalem, quæ non debeat ſe naturis rerum conformare, & earum virtuti commenſurari, concedit: *Quia*, inquit, *eſt ſupra illum ordinem præfigens illum, & non habens illum pro præfixo*. Ita ſit præſens virtute naturali, negat. Hic autem ſermo eſt de virtute naturali Angeli, quæ cùm ſit omnimodè limitata, & determinata, non poteſt rerum à Deo ſtatutum, & præfixum ordinem immutare, adeòque non poteſt à termino à quo ad terminum ad quem diſtantem abſque tranſitu per medium pertingere.

Dices 3. Angeli motus ſimilis eſt noſtræ cogitationi, nec non & motibus corporum Beatorum: ſed noſtra cogitatio tranſire poteſt à cœlo in terram abſque medio: Intellectus enim noſter de cœlo cogitans, illicò poteſt cogitationem ſuam in terram dirigere, non cogitando ullatenus de aere intermedio. Similiter corpora Beatorum, (inquit Author libri de cognitione veræ vitæ cap. 25. apud S. Auguſtinum Thomo 9.) tam citò poſſunt transferri ab Oriente ad Occidentem, quàm id poſſit cogitatio noſtra, quæ certè id poteſt in inſtanti, & ſine tranſitu per medium: Ergo multò magis Angeli ita poſſunt moveri.

Nego majorem: Differentia enim magna eſt inter motum cogitationis, & motum localem: Tum quia cogitatio non requirit præſentiam realem, & ſubſtantialem cogitantis ad objectum, ſed tantùm metaphoricam, & intentionalem: Secùs autem præſentia localis ad ſpatium: Tum etiam quia ſpatium intermedium non eſt medium cognitionis, adeòque non eſt neceſſe ut de illo medio cogitet intellectus quando unius extremi cogitationem abjicit, ut de altero extremo cogitet: Secùs autem eſt de motu locali, qui neceſſariò fieri debet per ſpatium medium inter utrumque terminum diſtans. Ad id autem quod dicit Author laudatus de corporibus Beatorum, reponere poſſum eum ſic intelligi, quòd ſcilicet tam citò illa beata corpora transferantur ac cogitationes noſtræ, propter vim movendi celerrimam, & dotem mirabilem agilitatis.

CONCLUSIO SECUNDA.

ANgelus per mutationem inſtantaneam poteſt transferri de loco adæquato in alterum

Digitized by Google

terum adæquatum continuum, & priori congruum: Necnon, & deſerere partem ſui loci adæquati, & reſtringere ſuam præſentiam ad minimam ejuſdem loci partem. Hæc Concluſio duas habet partes, quarum

Probatur prima: Non minor eſt concedenda Angelo virtus quàm animæ rationali, & corpori luminoſo: Sed anima rationalis ſimul infunditur toti corpori organico in inſtanti animationis, necnon & toti parti per nutritionem aggeneratæ Similiter lumen à Sole vel ab igne diffunditur in inſtanti per aerem contiguum, & continuum: Ergo ſimiliter Angelus per mutationem inſtantaneam tranſire poterit ab uno loco ad alterum contiguum. *Deinde* Si id præſtare non poſſet Angelus, maximè quia ſucceſſio neceſſariò requiritur in abjectione termini à quo, & acquiſitione termini ad quem; ſed hoc eſt falſum: *Probatur*: quia nulla ſucceſſio requiritur ex parte medii, quippe cùm nullum eſſe ſupponatur, nec ex parte termini ad quem, ſeu præſentiæ quæ acquiritur, quia quod poteſt ſimul eſſe, poteſt etiam ſimul acquiri ſi nihil aliud obſiſtat, nullum autem eſt contrarium obſiſtens, & impediens hanc acquiſitionem, ſicut calor v. g. ſucceſſivè producitur propter frigus obſiſtens: neque ex parte termini à quo, quippe cùm Angelus illum deſerat per primum ſui non eſſe in eo, ut dictum eſt in præcedenti quæſtione: Ergo nihil neceſſariò ſucceſſionem efficit, adeoque illa mutatio fieri poteſt inſtantaneè.

Dices: Terminus quem acquirit Angelus eſt extenſus, adeoque habet partes viciniores, alias medias, alias remotiores: ſed partes viciniores priùs ſunt acquiſibiles quàm mediæ, & hæ quàm remotiores: Ergo non poteſt Angelus locum adæquatum deſerere, & alium acquirere, niſi cum aliqua ſucceſſione.

Diſtinguo minorem: Si hæc acquiſitio fiat per verum motum, concedo: Si fiat per diffuſionem ſui per ſpatium adæquatum, necnon & per ſui replicationem, & poſitionem multiplicem in diverſis partibus aut punctis ſpatii, nego: Sicut enim lux Solis v. g. diffunditur ſine tranſitu per productionem diverſarum partium lucis in diverſis partibus totius hemiſphærii ſine temporis ſucceſſione, ſed cum ſolo naturæ ordine, quia priùs natura Sol illuminat partes ſibi vicinas quàm remotiores, poſito quòd naturaliter non poſſit agere in diſtans per ſe primò: Sic Angelus poteſt eodem inſtanti, & ſimul tempore diffundere ſe per ſpatium adæquatum per ſui replicationem, & poſitionem multiplicem in diverſis partibus, aut punctis ſpatii cum naturæ tantùm ordine, quia non poteſt occupare naturaliter partes remoras niſi mediantibus interjectis, cum non poſſit moveri in diſtans non occupato medio: Sic etiam anima rationalis ſimul adeſt omnibus partibus ſimul diſpoſitis ſufficienter, nec priùs tempore propinquis quàm remotis, ſimulque relinquit, & informare ceſſat partes ſimul abſciſſas; quo exemplo patet Angelum poſſe ſimul ſpatium ſibi adæquatum replere. Nam ſi non eſt neceſſaria in anima aliqua ſucceſſio ad occupandum ſimul totum aliquod ſpatium; imò neque illa ſit poſſibilis naturaliter, cùm anima nequeat initio informare unicum indiviſibile, neque in argumentatione diſpoſitio ultima fiat per indiviſibilia: non videtur magis Angelo neceſſaria ſucceſſio per ſe loquendo, ad replendum ſpatium illud, quod eſt virtuti ſuæ adæquatum.

Secunda pars patet ex dictis articulo præcedenti: In quo probatum eſt Angelum amittere poſſe per mutationem ſimultaneam præſentiam realem quam habebat ad omnes partes ſui ſpatii ſeu loci adæquati, conſervata tantùm præſentia in minori illius ſpatii parte; hoc tamen præſtare nequit per verum motum localem qui fieri non poteſt in inſtanti, ſed tantùm per ſubitaneam mutationem de qua ſæpiùs dictum eſt.

QUÆSTIO QUARTA.

An, & quæ ſit Angelorum durationis menſura.

N*Otandum primò*, diſtinguendum eſſe quadruplex genus menſuræ. 1. Eſt *perfectionis* juxtà illud Ariſtotelis 1. Metaph. cap. 3. *In unoquoque genere eſt unum quod eſt menſura cæterorum ſub eodem genere*. 2. Eſt menſura *cauſationis* ſic 9. *Metaph.* ſcibile dicitur menſura ſcientiæ quia ſcientiam cauſat. 3. Eſt menſura *Cognitionis* ſeu innoteſcentiæ, ſic ulna notificat quantitatem panni, & hoc modo menſura nihil aliud eſt quàm quantitas magis nota alteram notificans: ſecundùm quod *menſurari* triplicem involvit reſpectum, unum ad intellectum, alium ad rem menſuratam, & alium ad menſuram. 4. Eſt menſura *durationis*, ſic

Tempus dicitur menſura motus, Æviternitas menſura Angelorũ, Æternitas menſura Dei.

Notandum 2. Hoc eſse diſcrimen inter æternitatem, ævum, & tempus, quòd *Æternitas*, (ut diximus agendo de æternitate Dei,) ſit interminabilis vitæ poſseſſio tota ſimul, & perfecta, quæ ſcilicet triplicem dicit negationem, deſitionis, incæptionis, & ſucceſſionis ac dependentiæ. *Tempus* verò, ut diximus in phyſicis, eſt menſura motus ſecundùm prius, & poſterius; *Æviternitas* autem eſt menſura, & duratio permanens, incotruptibilis ab intrinſeco, defectibilis tamen per ſuperiorem potentiam externam. In quo Ævum dupliciter diſtinguitur ab æternitate, & tempore; *Primò* differt ab Æternitate, quia æternitas eſt ſemper actu præſens, & nullo modo in potentia: Tempus verò ſecundùm inſtans præſens eſt in actu, ſecundùm verò futurum, eſt in potentia abſque ulla penitus permanentia præteriti, & futuri. Ævum autem menſura quædam indiviſibilis eſt, & non eſt omnino præſens, ſed partim actu præſens, partim potentia: Nam quemadmodum eſſe Angeli eſt indiviſibile, & immateriale, & eſt actu præſens modò, ſed tamen aliquomodo eſt in potentia, quia eſt in potentia ut conſervetur in futuro per manutenentiam Dei, quæ ſi deſiſteret omnino Angelus annihilaretur: Pari ratione dicendum eſt de ævo quod eſt indiviſibile, & actu præſens, tamen aliquomodo in potentia ad futurum. Cæterùm differt à tempore, quia non eſt ita potentiale ſicut tempus, non enim habet partes præcedentes, & partes ſequentes. *Secundò* differt ævum ab æternitate, & tempore ex parte ſuæ menſuræ, quia Æternitas eſt menſura rei non deficientis nec potentis deficere: Tempus verò eſt menſura rei actu deficientis, & potentis deficere: Ævum autem eſt menſura media, ſcilicet menſura ſubſtantiæ non deficientis, & immutabilis, potentis tamen aliquomodo deficere, & mutari ſecundùm operationes ſuas. Declaratur exemplo; nam ſicut radius ſolaris productus à Sole in medio diaphano manente eodem eſt unus, & idem radius productus in inſtanti indiviſibili, eſt in actu; eſt tamen aliquomodo in potentia, quia recedente Sole, deſinit eſſe ſtatim: Ita dicendum eſt de Angelo, & ejus menſura. Alterum exemplum eſt imago in ſpeculo quæ ab objecto corporeo viſibili in inſtanti producitur, & eſt indiviſibiliter producta, tamen recedente objecto deſinit eſſe imago illa. At verò tempus ipſum comparatur fluvio cujus partes ab eodem fonte dimanant, ita quòd pars parti ſuccedat, atque adeò partes temporis ſunt menſura rei cum innovatione, & veteratione ejuſdem: Ævum verò eſt menſura rei ſine innovatione, & veteratione quantum ad ſubſtantiam.

Notandum 3. Ex Doctore *in ſecundum diſt. 2. quæſt. 2. n.* 10. Quòd *menſurare eſt quantitatem ignotam certificare per quantitatem magis notam*; Certificatio autem aliquando po- ,,
teſt fieri per quantitatem exiſtentem in ,,
re, vel imaginatione, ſicut Artifex ex- ,,
pertus per aliquam quantitatem, quam ,,
habet in ſua imaginatione, menſurat ,,
quantitatem quamcumque ſibi occurren- ,,
tem. Aliquando autem poteſt fieri per ,,
quantitatem aliquam exiſtentem in re, ,,
& hoc tripliciter, vel excedentem; & ,,
tunc certificatur intellectus de quanti- ,,
tate minore per acceſſum ejus ad quan- ,,
titatem majorem, vel receſſum ab ea; ,,
& hoc modo menſura ponitur in quid- ,,
ditatibus rerum, & menſura eſt perfe- ,,
ctior ipſo menſurato, quæ dicitur eſſe ,,
notior naturaliter ipſo menſurato: Si- ,,
cut albedo ponitur prima menſura in ,,
genere colorum, & Deus dicitur prima ,,
menſura omnium, quæ ſunt in quocum- ,,
que genere. *Alio modo* menſuratur per ,,
quantitatem exceſſam, quia quantitas ,,
nota minor eſt, & pars quantitatis majo- ,,
ris, quæ magis ignota eſt, & tunc illa ,,
quantitas minor per ſui replicationem ,,
menſurat ipſum totum quantum majus, ,,
& hoc modo minor motus poteſt eſſe ,,
menſura majotis motus ex natura rei. ,,
Tertio modo menſuratur quantitas ignota ,,
per aliam quantitatem notam, & diſtin- ,,
ctam, & æqualem ſibi, & hoc fit per ap- ,,
plicationem, ſive ſuperpoſitionem. Et ,,
quia illud, quod eſt menſura ex natura ,,
rei, debet eſſe notius naturaliter ipſo ,,
menſurato; ideo iſto modo ſcilicet tertio, ,,
unum ęqualium non eſt menſura aliorum, ,,
niſi illa æqualitas nota fuerit ex natura ,,
rei, hoc modo tempus, ſi eſt alia quanti- ,,
tas à motu, & notior eo, poteſt eſſe men- ,,
ſura motus ex natura rei. Alicui tamen ,,
intellectui poteſt illud eſſe menſura, quod ,,
ex natura rei non eſt menſura, putà ſi ali- ,,
cui ſit nota quantitas ulnæ, & quanti- ,,
tas panni ignota; poteſt tunc quanti- ,,
tas ulnæ eſſe menſura quantitatis pan- ,,
ni,

Digitized by Google

„ ni, licèt ex natura rei neutra quantitas „ habeat majorem certitudinem alia.

His ita prælibatis tria maximè hic ſunt reſolvenda: *Primum*, quòd Angeli non aliam habeant menſuram ſuæ durationis, quàm æviternitatem. *Secundum*, quòd illa menſura non ſit ſucceſſiva. *Tertium*, quòd ſit ab Angeli ſubſtantia realiter indiſtincta.

CONCLUSIO PRIMA.

A*Ngelorum exiſtentia menſuratur æviternitate*. Hæc eſt communis apud Theologos.

Probatur primò. Exiſtentia Angeli aliqua menſura eſt menſurabilis: ſed non menſuratur æternitate, nam hæc eſt menſura propria Dei, neque tempore, quia illo res corruptibiles menſurantur, licèt ipſa Angeli exiſtentia ob intenſivam perfectionem, virtutem, & magnitudinem durationis ſuę poſſit toti tempori coexiſtere, nulla varietate in ejus duratione facta: Sicut eſt exemplum de palo fixo in fluvio, circa quem fluit continuò aqua, ipſo palo ſtabili remanente: Ergo ævo ſolo menſuratur ipſa Angeli exiſtentia, cùm ſit inter ipſam, & illam Angeli exiſtentiam proportio, quæ inter menſuram, & menſuratum requiritur.

Deinde, ſi non eſſet tempus, Angelus poſſet cognoſcere ſuam durationem: Ergo habet aliquam aliam menſuram diſtinctam à tempore, per quam poſſit cognoſcere eam: Illa verò non poteſt eſſe æternitas, cùm ſit altioris ordinis; ergo eſt ævum, quia nihil aliud aſſignari poteſt, quod rationem menſuræ exiſtentiæ angelicæ habeat. *Denique* æviternitas ſecundùm Doctorem, eſt menſura entis creati permanentis, & uniformiter ſe habentis dum ſubſiſtit, ſeu quod habet uniformem modum exiſtendi: Vel juxta S. Thomam, eſt menſura entis incommutabilis ſecundùm ſuam ſubſtantiam; mutabilis verò, & variabilis ſecundùm ſuas operationes: Sed Angeli ſubſtantia eſt incommutabilis ſecundùm ſe, & uniformiter ſe habet dum ſubſiſtit: Ergo Angelus reverà menſuratur ævo. Quæ hanc adversùs concluſionem poſſent objici, faciliùs ſolventur in ſequenti concluſione.

CONCLUSIO SECUNDA.

Æ*Viternitas non eſt duratio ſucceſſiva*. Hæc eſt Doctoris in 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 1. ubi licèt opinionem S. Bonaventuræ de ſucceſſione durationis angelicę probabilem eſſe dixerit, ſolveritque omnia argumenta, quæ contra Seraphici Doctoris ſententiam ab aliis fuerant propoſita; nihilominus eandem ſententiam ipſe impugnat hoc modo *numero* 18. Illa duratio angelica, quæ ſecundùm ſanctum Bonaventuram dicitur quantitas habens ſuam diviſibilitatem, non permanentem, ſed ſucceſſivam, ita quòd uni ejus *nunc* raptim fluenti ſuccedat aliud; illa, inquam, duratio, ſeu quantitas, aut eſt identificata exiſtentiæ Angeli, aut non eſt identificata ipſi: Primum dici nequit, quia impoſſibile eſt eſſe ſucceſſionem in duratione ſine ſucceſſione in exiſtentia; in exiſtentia autem Angeli non eſt ſucceſſio, ſicut nec in eſſentia cui identificatur exiſtentia. Ergo, &c. Secundum pariter non poteſt affirmari, quia ſicut ipſa exiſtentia abſoluta Angeli poteſt poni in eſſe variis productionibus, aut eadem productione continuata, ita poteſt duratio abſoluta, quam habet per primam productionem poni in eſſe per ſecundam productionem, aut eandem continuatam: Ergo quando conſervatur Angelus pro ſecundo inſtanti, non eſt neceſſe dari ipſi novam durationem diſtinctam ab illa, quam habuit in primo inſtanti, & conſequenter duratio ipſius non erit quantitas ſucceſſiva conſtans ex variis partibus.

Si Dixeris, quòd eadem duratio abſolutà poſſit poni rurſus in eſſe, ſed pro diverſis *nunc*. *Contrà*. Si poteſt poni in diverſis *nunc*; ergo poteſt conſervari in illis: Ex quo ſic arguo, aut poteſt conſervari in illis per aliam durationem diſtinctam, & ita dabitur proceſſus in infinitum, quia eodem modo quæretur de alia duratione: Aut poteſt conſervari in illis abſque alia duratione, & ita ſicut eadem exiſtentia eſt in diverſis *nunc*, eadem etiam duratio erit in illis, quod eſt intentum.

Impugnat ſecundò Doctor eandem ſententiam quatenus aſſereret illam durationem eſſe quid ſucceſſivum, quia inquit, *Non videtur ponendus novus reſpectus ſine novo fundamento, vel termino, & abſque aliqua novitate ex parte extremorum: Ergo ſi Angeli exiſtentia ſit eadem, & eodem modo Deus ſe* ha-

habeat in ſecundo inſtanti ac in primo, *non videtur admittendus novus reſpectus*.

Probatur inſuper concluſio auctoritate ſanctorum Patrum, primò quidem S. Auguſtini *lib.*83. *qq. q.*72. ubi dicit, quòd tantùm id ſtat inter ævum, & tempus, *Quòd ævum eſt ſtabile, tempus autem mutabile*. Item S. Dionyſius, *de divinis nominibus cap.*10. ait, *Proprietatem ævi eſſe totum ſimul, ſecundùm totum metiri*; Non ergò ſecundùm partem, & partem, & ſucceſſivè. Et cap. 5. dicit *Ævum eſſe quietam, & totam ſimul vitam*. Item Gregorius *in moralibus*, dicit de gaudio Beatorum, *Nihil præteriiſſe, nihil adveniſſe, nihilque futurum eſſe*: Ergo eſt totum ſimul.

Probatur iterum ratione fundamentali. Ideo æviternitas foret ſucceſſiva, quia nempe conſtaret pluribus *nunc*, ſive inſtantibus ſibi invicem ſuccedentibus; ſed id non videtur eſſe verum: Ergo, &c. Major eſt S. Bonaventuræ. Minor probatur, Illud primum *nunc*, ſeu inſtans ævi, aut idem eſt cum exiſtentia Angeli, aut aliud: Si idem, igitur ſicut exiſtentia Angeli manet ſemper eadem ex S.Bonaventura, ita & nunc idem permanet. Si verò dicas, eſt aliud,

Contra: ſicut ipſa exiſtentia ex ſancto Bonaventura poteſt infinities poni in eſſe, ita & illud *nunc* aliud ab eſſentia, & exiſtentia Angeli poteſt frequenter poni in eſſe, & ita poteſt conſervari idem *nunc* ævi, ſicut & eadem exiſtentia: Ergo non eſt neceſſaria pluralitas ipſorum *nunc*; ſed unum ſufficit. Si verò dicas, quòd ſi frequenter ponitur in eſſe, ponetur in diverſis *nunc*.

Reſpondeo, quòd vel dandus erit proceſſus in infinitum, vel dicendum idem *nunc* poſſe conſervari ſine novo *nunc*. Probatur, quia illud primum *nunc*, vel poteſt conſervari ſine alio, vel non. Si primum, habeo intentum; Si ſecundum, quæro de illo alio *nunc*, an poſſit conſervari ſine alio; & ſic vel deveniendum erit ad aliquod *nunc*, quod poſſit ſine alio conſervari, vel dabitur proceſſus in infinitum. *Inſuper*, quamvis hoc ultimum detur, tamen non erit neceſſe in ipſo *nunc* eſſe ſucceſſionem; nam ſicut ponitur eſſentia Angeli eadem, & invariabilis, etſi in alio, & alio *nunc* ponatur: Ita idem *nunc* poteſt permanere invariabile in ſe, quamvis in alio, & alio *nunc* ponatur in eſſe.

Confirmatur, quia conſervatio Angeli, vel accipitur pro conſervatione activa, vel paſſiva: Si primum, eſt tota ſimul nullam habens ſucceſſionem, eſt enim actio divina cui permanentia ſecundùm ſe conſiderata non repugnat ſicut nec termino ejus, ſcilicet Angelo. Unde poterit Deus per hujuſmodi actionem conſervare Angelum, præſertim cùm talis conſervationis modus ſit rebus ipſis indiviſibilibus magis connaturalis, & conſequenter magis debitus. Præterea, quia actio conſervativa rei incorruptibilis ex natura ſua eſt incorruptibilis, quia nullum habet ſuæ deſitionis principium intrinſecum: Ergo, &c. Si ſecundum, eſt ipſum eſſe angelicum invariabile: Ergo nullam habet ſucceſſionem, & per conſequens non benè aſſerit oppoſita ſententia ævum ex parte conſervationis Angeli includere ſucceſſionem.

Objicit primò Doctor varias Sanctorum Patrum auctoritates, quæ ſententiæ Seraphici Doctoris videntur ſuffragari: In primis verò S. Auguſtinum l. 1. Confeſſionum c.4. *Nunc temporis ſi ſemper ſtaret, & non flueret, non eſſet tempus, ſed æternitas*: Ergo ſi *nunc* ævi non flueret, etiam deberet æternitas reputari; Sed conſequens eſt abſurdum: Ergo etiam id unde ſequitur. Item *lib.* 4. *ſuper Geneſim cap.* 14. exponens illa verba, *Pater meus uſque modò operatur*; ſubdit *uſque modò conſummationem operis ſignificat, aliter enim poſſet intelligi ſi diceretur*, nunc *operatur, ubi non eſt neceſſe ut operis conſummationem acciperemus, aliter autem cogit intelligi cùm ait, uſque* nunc *ex illo quo cuncta operatus eſt*. Quibus ſignificat S.Auguſtinus aliquam eſſe continuationem in actionibus Dei ad extra, per quam conſervat Creaturas à ſe productas, ſubindeque continuationem in duratione Creaturarum: ſed continuatio ſucceſſionem importat: Ergo quælibet creaturarum, adeòque Angelorum conſervatorum duratio ſucceſſiva eſt.

Subſcribit Boetius lib.1. de Trinitate cap. 9. *Quamvis*, inquit, *ſecundùm Philoſophos de corporibus cæleſtibus, & ſpiritibus poſſit dici, quòd ſunt ſemper, magna tamen eſt differentia in ſemper eſſe, in Deo enim tantùm præſens eſt, non currens; nunc autem fluens facit ſempiternitatem*, id eſt ævum: Ergo Æviternitas eſt duratio fluens. *Favet* etiam S. Damaſcenus lib.1. de fide cap.25. *Sæculum*, inquit, *dicitur quod ſemper protenditur cum Æternis, velut ſpatium*: Sed Angeli durant per ſæcula; Ergo eorum duratio protenditur velut ſpatium, & conſequenter includit partes ſibi invicem ſuccedentes.

Con-

Digitized by Google

Conſentit etiam S. Anſelm. in Proſologio c.24. *Hoc quoque modo tranſis omnia, etiam æterna*, inquit Deum alloquens, *quia tua, & illorum Æternitas tota tibi præſens eſt, cùm illa nondum habeat de ſua Æternitate quod venturum eſt, ſicut jam non habet, quod præteritum eſt*: Ergo cenſet durationem Angelorum non exiſtere quantum ad illam partem quæ præteriit, neque quoad illam, quæ futura eſt, adeòque putat Angelorum durationem includere partes ſibi invicem ſuccedentes. *Denique* ſanctus Hieronymus Epiſtola ad Marcellam, ait, *Tantùm Deus eſt, qui non novit fuiſſe, vel futurum eſſe*: Ergo creatura in ſuo eſſe, habet præteritum & futurum, & conſequenter ſucceſſionem.

Reſpondet Doctor numero 24. His omnibus auctoritatibus ſolùm ſuaderi, quòd nulla creatura eſt à prima Cauſa independens, ſed ſemper dependens; non tamen dependentia continua alia, & alia, ſed eadem propter quam creatura quælibet habere poteſt eſſe cum una parte temporis, & non cum alia, ſicque poteſt quaſi cadere ſub tempore, hoc eſt coexiſtere uni parti temporis, & non alteri; qua ratione dicitur fuiſſe, non verò fore, & ita non habere eſſe Æternum.

Reſpondeo ſecundò majoris elucidationis gratia ad eas omnes auctoritate ſigillatim, & quidem *Ad primam S. Auguſtini*, Dico eum ſolùm intendere, quòd ſi duratio temporanea ex ſe ſemper neceſſariò ſubſiſteret, nec ullatenus etiam ab extrinſeco poſſet deficere; reverà foret æternitas, quod, ut apparet, omnino eſt impoſſibile: Non autem vult, quòd ſi illa duratio ſubſiſteret abſque ullo fluxu, & cum ordinaria Dei conſervatione, deberet eſſe æternitas; exinde enim non ſequeretur eam non poſſe ullatenus deficere ſicut ipſa Æternitas omnino eſt indefectibilis. Unde diſtinguo conſequens: Si Æviternitas non flueret, hoc eſt, ſi eſſet omnino indefectibilis, foret Æternitas, concedo; nec enim ſic illam volumus eſſe non fluentem: Si non flueret, quatenus non haberet partes ſuccedentes, foret Æternitas, nego conſequentiam.

Ad ſecundam ex S. Auguſtino ſententiam, nego ex ea illatum ſubſumptum: Eo enim ipſo, quòd eadem ipſa actio, qua res producta fuit, ſemper continuatur, etiam continuatur ipſa res conſervata abſque aliqua ſucceſſione in ſeipſa, aut in ipſius duratione.

Ad auctoritatem Boetii Reſpondeo ipſum velle, quòd ſempiternitas Dei ſit ſemper præſens ita neceſſariò, ut omnino ſit indefectibilis, etiam reſpectu cujuſcumque; Sempiternitas verò, quam haberet Angelus ſi ab æterno fuiſſet creatus, non ſemper præſens neceſſariò extitiſſet, quippe cùm potuiſſet deficere Deo volente: Unde illa ſententia eo modo, quo prior S. Auguſtini eſt diſtinguenda.

Ad S. Damaſcenum dico ultimam ex ejus auctoritate conſequentiam illatam eſſe negandam: Protenſio namque per ſpatium, dici poteſt non quòd habeat partes ſibi invicem ſuccedentes; ſed quòd ipſamet exiſtentia eadem ſemper indiviſibilis conſervetur.

Ad S. Anſelm. dico tantùm velle, quòd cùm Angeli non ſemper neceſſariò extiterint, nec extituri ſint, quippe cùm Deo volente deficere poſſint; idcirco ratione illius poſſibilis defectionis reverà dici poſſunt non habere, quod futurum eſt, neque quod præteritum eſt: Quemadmodum Deus id habet neceſſariò, quia ſummè neceſſariò ſemper fuit, eſt, & erit. Hinc neganda eſt conſequentia: Tota namque illa Angeli duratio pro tempore præterito, & futuro modò exiſtit, licèt non neceſſariò extiterit pro præterito, nec abſolutè loquendo ita pro futuro ſit extitura.

Denique ad ſanctum Hieronymum nego conſequentiam ex ejus auctoritate illatam: Angelus namque etſi habeat durationem permanentem, cognoſcere poteſt præteritum, & futurum, quippe novit ſe non neceſſariò extitiſſe, nec extiturum, quandoquidem poſſint annihilari, Deo ita ſtatuenre.

Objicit ſecundò aliam ſancti Auguſtini auctoritatem ex lib.8. de Geneſi ad litteram cap.19. ubi ait, *Sicut aer reſpectu Solis non eſt factus lucidus, ſed fit lucidus, alioquin abſente Sole remaneret aer lucidus*: *Ita ſe habet creatura reſpectu Dei*. Ex quibus ſic pro opinione S. Bonaventuræ arguit Doctor ſubtilis ſup. laud. qu.1. num.4. Creatura continuò producitur à Deo conſervando, & conſervatur producendo, & non tantùm dependet à Deo, quatenus actio productiva ipſius exit à Deo pro primo inſtanri quo habet eſſe, ſed etiam quatenus pro quolibet inſtanti quo conſervatur in eſſe, actio

actio illa divina qua conſervatur continuò exit à Deo; At non eſt illa ipſamet actio qua producebatur à Deo pro primo inſtanti, quæ à Deo exit pro aliis inſtantibus in quibus conſervatur: Sed alia omnino actio diſtincta ſuccedens priori: Ergo duratio Angeli non eſt tota ſimul, ſed ſucceſſiva. Patet Conſequentia, quia actio illa conſervativa eſt de ratione durationis Angeli, vel tamquam ratio formalis, aut pars intrinſeca; vel tamquam conditio ſine qua non: Ergo ſi conſervatio illa ſit ſucceſſiva, etiam ipſa Angeli duratio ſucceſſiva erit, aut ſaltem pendebit ab aliquo ſucceſſivo. Probat minorem Doctor, actio conſervativa eſt vera actio poſitiva: Sed non eſt eadem qua Deus in primo inſtanti Angelum produxit: Ergo eſt alia ipſi priori ſuccedens. Major patet, quia, inquit Doctor, conſervare, non eſt tantùm non deſtruere, ſed eſt aliqua actio Dei poſitiva, alioquin diceretur conſervare lumen, qui non claudit feneſtram, quod apertè falſum eſt, poſſet enim etiam eo abſente lumen in aula conſervari.

Inſuper, ſi conſervatio non eſſet actio poſitiva, ſequeretur, quòd annihilatio ipſi oppoſita, eſſet actio poſitiva, quia non datur negatio negationis: Sed falſum eſt, quòd annihilatio ſit actio poſitiva, quia annihilare eſt non agere; igitur conſervare eſt agere. *Denique* nulla creatura eſt in ſuo eſſe independens, quia non eſt actus purus: igitur continuè dependet à cauſa, non tantùm ratione primariæ ſuæ productionis, qua accepit eſſe ab ea cauſa, quaſi illud eſſe continuò ab illa non acciperet, quia ſequeretur, quòd conſervare nihil aliud eſſet, quàm priùs egiſſe, & modò non deſtruere: Ergo neceſſum eſt, quòd actio conſervativa ſit poſitiva. Probatur itaque minor, nempe quòd actio illa poſitivè conſervans, diſtincta ſit ab actione primò productiva; quia per actionem illam productivam qua res accepit eſſe in primo inſtanti, non poteſt dici formaliter, & ultimatè abſque ullo ſuperaddito conſervari in illo eſſe pro aliis inſtantibus ſequentibus; poſſet enim eſſe illa actio primò productiva abſque eo, quòd res conſervaretur pro alio inſtanti ſequenti; ſiquidem in illo inſtanti ſequenti poſſet annihilari: Ergo, ut exiſtat pro alio inſtanti ſequenti, debet eſſe alia actio ipſius conſervativa à priori diſtincta.

Si dixeris quòd equidem ab illa actione ſola non habeat res per illam producta quòd exiſtat pro alio poſteriori inſtanti; ſed ulteriùs requiri, quòd ſit illud poſterius inſtans quo poſito, & ſine ulla actione nova, aut aliquo modo ſuperaddito res illa ipſi poſteriori inſtanti coexiſtit; *contra* ſic urget Doctor: Si Angelus productus in primo inſtanti haberet ex ſe, & ſine aliquo ſupperaddito poſſe coexiſtere tempori ſequenti, poſita ſolùm exiſtentia futuri temporis, ſequeretur quòd ipſius duratio ab Æternitate non diſcreparet; Æternitas enim non poteſt coexiſtere futuro tempori niſi futurum tempus exiſtat; ubi autem non ampliùs exiſtet, nec Æternitas ipſi coexiſtet. *Adde* quòd non obſtante productione Angeli pro primo inſtanti poſſet non habere coexiſtentiam cum inſtanti futuro, etiam exiſtente ipſo futuro tempore; quia poſſet pro illo inſtanti non conſervari: Ergo ab actione qua accipit eſſe pro primo inſtanti non habet eſſe pro inſtanti futuro, etiam exiſtente tali futuro inſtanti. Itaque

Reſpondet Doctor numero 20. Negando minorem, & concedendo conſequentiam utriuſque probationis, ex quibus non ſequitur quòd conſervatio ſit actio diſtincta à prima productione quantum ad poſitivum utriuſque; quamvis prima productio, quatenus dicit reſpectum ad non eſſe immediatè præcedens rei productionem, ſit diſtincta ab actione conſervante, quatenus non dicit talem reſpectum, ſed potiùs reſpectum ad eſſe immediatè præcedens: Actio enim productiva præſupponit non eſſe rei quæ producitur, actio verò conſervativa ſupponit rem, quæ conſervatur, priùs habuiſſe eſſe per primam ſui productionem. Ut autem faciliùs ſolvatur iſta objectio cum ſuis probationibus,

Reſpondeo ex hypotheſi quòd duratio eſſet modus diſtinctus ab ipſa re durante, inde quidem ſequi, quòd ille modus quo mediante coexiſteret res inſtanti primo, non poſſet ſufficere ut exiſtat inſtanti ſecundo; nec poſſet conſequenter facere Angelum exiſtentem pro inſtanti ſecundo, niſi ipſamet exiſteret pro inſtanti ſecundo: Ergo ut exiſteret res pro inſtanti ſecundo, deberet eſſe alius modus diſtinctus quo mediante ſic exiſteret. De ſuppoſitione verò quòd duratio Angeli, & actio qua producitur, non ſuperaddat aliquid ſupra entitatem, & exiſtentiam ipſius præter volitionem Dei, qua vult ipſum producere tanto tempore, aut tanto, argumentum nihil concludit; quia falſum

ſum eſt quòd actio illa Dei qua producitur pro primo inſtanti, de facto poſſit conſervari, quin conſervaretur Angelus, in ſenſu nempe compoſito, & ex hypotheſi, quòd actio Angeli conſervativa ſemper ſubſiſteret. Unde licèt dari poſſit aliqua actio productiva, quæ ex ſe, & ſine aliquo alio ſuperaddito non ſufficeret ad conſervationem rei, putà ſi Deus vellet producere Angelum cum ea intentione, ut per unicum tantùm inſtans Angelus ille ſubſiſteret: tamen cùm actio qua de facto creat Angelum ſit illa volitio qua vult ipſum producere pro Æternitate à parte poſt, cùmque illa volitio non poſſit eſſe quin Angelus neceſſariò ſic exiſtat pro Æternitate, hinc præfatum argumentum nullam difficultatem infert.

Objicies tertiò: Si duratio Angeli, quâ debet exiſtere v.g. pro anno, non ſit quid ſucceſſivum, ſed indiviſibile, ſimplex, & immutabile; ſequitur, quòd poſt medium annum Deus non poſſet efficere quin ille Angelus ſubſiſteret pro alia anni medietate ſequenti; Sicut non poteſt efficere quin extiterit pro præcedenti medietate ejuſdem anni. Sed conſequens eſt abſurdum; falſum enim eſt, quòd Deus pro quolibet tempore non poſſit creaturam à ſe productam deſtruere: Ergo, &c. Probat ſequelam majoris Doctor nu.6. In eo qui habet totum eſſe ſimul, idem eſt fuiſſe, eſſe, & futurum eſſe: Sed quod fuit, impoſſibile eſt, quod non fuerit: Ergo ſi in Æviterno idem eſt fuiſſe, & fore, etiam impoſſibile eſt, quòd non ſit futurum. At hoc proprium eſt ſolius Dei cujus Æternitas fuiſſe, eſſe, & fore neceſſariò, ac indiviſibiliter complectitur. *Deinde* Deus non poteſt ab æterno velle contradictoria, ut contradictoria: Sed poteſt velle Angelum creare, & annihilare, & conſequenter potuit velle ipſum eſſe, & non velle ipſum eſſe. Ergo eſſe Angeli, & non eſſe ipſius non videntur contradictoria: Sed reverà tamen eſſent contradictoria, niſi aſſignarentur diverſa *nunc*, ſeu diverſa inſtantia durationis in quorum uno vellet creare, & exiſtere Angelum, & in altero vellet ipſum annihilare, ſeu non vellet creare, & ipſum eſſe: At ipſa diverſa *nunc* non debent eſſe inſtantia temporis, quia poſſet Deus velle creare, & annihilare Angelum quamvis nullum daretur tempus: Ergo debent eſſe diverſa inſtantia Æviternitatis, ſeu durationis Angeli ſibi invicem ſuccedentia, & conſequenter duratio Angeli erit ſucceſſiva.

Resp. 1. Diſtinguo minorem; Abſurdum eſt, quòd Deus non poſſit annihilare Angelum pro quolibet inſtanti in ſenſu diviſo, & ex hypotheſi, quòd non decreverit ipſum conſervare pro illo inſtanti, concedo: In ſenſu compoſito, & ex hypotheſi, quòd ſtatuerit ipſum pro illo inſtanti conſervare, nego.

Reſpondeo ſecundò diſtinguendo ſequelam majoris: Si duratio Angeli ſit quid indiviſibile ſe tenens ex parte ipſius Angeli, neceſſariò debet facere Angelum durantem pro toto anno, concedo: Si illud indiviſibile non ſe teneat ex parte ipſius Angeli, ſed Dei, nego. Falſum autem eſt, quòd illa duratio ſit quid indiviſibile ſe tenens ex parte Angeli præcisè, eſt enim ipſa volitio Dei qua vult ipſum exiſtere pro anno, aut pro Æternitate, quæ volitio eſt una, & indiviſibilis; inde nullatenus eſt inconveniens, quòd ſi Deus velit Angelum producere, & conſervare pro anno, aut Æternitate, Angelus etiam debeat conſervari tanto tempore in ſenſu compoſito, & quòd Deus non poſſit ipſi non dare eſſe futurum, ſicut non poteſt ipſi non dediſſe eſſe præteritum.

Ad primam probationem ſequelæ, diſtinguo minorem: Repugnat durationi creatæ, quòd ſimul habeat eſſe, fuiſſe, & fore quatenus duratio eſt rei creatæ, ſe tenens ex parte ipſius creaturæ, concedo minorem: Se tenens ex parte Dei creaturam conſervantis per volitionem ſuam indiviſibilem, & ſimplicem, nego.

Ad ſecundam probationem nego minorem; qua ratione enim non eſſet contradictorium, quòd Deus vellet creare, & annihilare Angelum ſi duratio ipſius eſſet ſucceſſiva, ita pariter non foret contradictorium ſi duratio ejus ſit quid permanens, & indiviſibile: Ad ſalvandam enim illam contradictionem nihil juvat, quòd illa duratio ſit diviſibilis potiùs, quàm indiviſibilis. Qualiter autem illæ duæ volitiones oppoſitæ reſpectu Angeli conſervati, & annihilandi non poſſent eſſe contradictoriæ, colligitur ex eo, quòd Deus poteſt velle Angelum eſſe taliter, ut ſi eſſet tale, aut tale tempus exiſtens, vi iſtius volitionis non poſſit Angelus durare niſi tanto, vel tanto tempore finito; & exinde haberet volitionem qua vellet ipſum ulteriùs conſervare, ratione cujus volitionis fieret, quòd licèt ulterius tempus admitteretur, tamen Angelus in ipſo non exiſteret.

Un-

Digitized by Google

Unde diſtinguo ſubſumptum, illæ duæ volitiones oppoſitæ forent contradictoriæ, niſi aſſignarentur diverſa *nunc* ſive æviternitatis, ſive temporis actu exiſtentia, nego: ſi aſſignentur diverſa illa *nunc* poſſibilia in quorum uno poſſet eſſe creatio, & in altero negatio creationis, concedo. Igitur illa diverſa *nunc* non debent eſſe *nunc* temporis, aut ævi, quę exiſtant actu; ſed poſſent eſſe diverſa *nunc* temporis poſſibilia.

Objicit quartò: Angelus eſt in æternum duraturus: Ergo habebit durationem in infinitum, adeoque ſi ipſius duratio non ſit ſucceſſiva, ſed tota ſimul, conſequens eſt, quòd ipſius duratio ſit infinita actu; Et conſequenter, quòd aliquid creatum eſt infinitum actu: Sed abſurdum eſt, quòd aliquid creatum ſit actu infinitum: Ergo, &c.

Negat ſequelam majoris Doctor *numero* 23. Ad hoc enim, ut eſſet aliquid infinitum propter coexiſtentiam, quam poſſet habere cum infinito tempore, deberet coexiſtere omnibus partibus infiniti iſtius temporis: Sicut enim illud tempus non eſſet infinitum niſi quatenus includeret infinitas partes, ita id quod ipſi coexiſteret non foret infinitum niſi pariter coexiſteret omnibus ejus partibus: Cùm autem partes temporis infiniti nuſquam poſſint eſſe ſimul actu; Nec etiam coexiſtentia ipſis partibus poterit eſſe ſimul actu. Adeoque licèt Angeli duratio ſit indiviſibilis ſecundùm ſe, tamen cùm ſit diviſibilis reſpectu coexiſtentiæ ad tempus infinitum, ſi daretur, non ſequitur, quòd ſecundùm ſe, & permanenter debeant eſſe actu infinita, licèt habere poſſit coexiſtentiam ſucceſſivam ad partes temporis infiniti ſi daretur.

Objicit denique, Angelus potuit creari non peccator, & poſteà potuit peccare etiam ſi nullum fuiſſet tempus: Ergo in ipſius duratione poteſt eſſe prius, nempe in quo non eſſet peccator, & poſterius, in quo peccator exiſteret; adeoque ejus duratio eſt ſucceſſiva. *Confirmatur* poſſet Angelus creari, & poſtmodum annihilari, aliuſque poſteà Angelus creari: In illo autem caſu verum non eſſet, quòd illi duo Angeli ſimul exiſterent pro eodem *nunc*: Ergo pro diverſis *nunc* deberent exiſtere: Sed poſſet unus alius Angelus coexiſtere illis duobus Angelis, nempe annihilato, & alteri de novo producto; Ergo in duratione tertii Angeli eſſet prius, & poſterius; prius quidem, ratione cujus diceretur coextitiſſe Angelo annihilato: Poſterius verò per quod coexiſteret Angelo de novo producto.

Negat conſequentiam Doctor Tum argumenti, tum confirmationis *nu*.24. Quamvis enim unus Angelus alium ſubſequatur, & de non peccante fiat peccans, inde non ſequitur, quòd ſit ſucceſſio in ipſius duratione, ſed tantùm eſſet ſucceſſio inter durationem, & ipſius annihilationem, necnon inter innocentiam, & ipſius injuſtitiam: ita quòd quamvis ipſius duratio coexiſtat innocentiæ, & injuſtitiæ ſibi invicem ſuccedentibus, non inde ſequitur, quòd ſit aliqua ſucceſſio in ipſius duratione; indiviſibilis enim duratio, quæ priùs coextitit innocentiæ, poteſt coexiſtere ipſius injuſtitiæ. Eodem modo tertius Angelus poſſet coexiſtere Angelo priùs producto, & Angelo poſteriùs producto ſine ſucceſſione ulla in duratione ſua intrinſeca; ſicut ipſa æternitas, quæ eſt indiviſibilis, & ſine ulla ſucceſſione formali ſecundùm omnes, coexiſtit diei heſternæ, & hodiernæ.

CONCLUSIO TERTIA.

Duratio angelica non diſtinguitur realiter ab Angelo, ita ſubtilis Doctor *in ſecundum diſt*.2. *quæſt*.2. *n*.3. Ubi hanc concluſionem ſic probat. Hoc ipſo quo res aliqua producitur, & conſervatur, vel quòd terminat actionem productivam, & conſervativam, durat vel in inſtanti, vel in tempore: Ergo nihil aliud requiritur, ut duret: Tum quia ſi eſſet duratio aliquid diſtinctum à re durante, & actione ejus productiva, ac conſervativa, eſſet aliquid abſolutum, vel reſpectivum: ſed neutrum dici poteſt: Ergo non eſt diſtinctum aliquid ab illis. Minor patet: Non enim eſt reſpectivum, quia reſpectus realis debet habere terminum realem: Poteſt autem res durare abſque eo, quòd ſit aliquid reale ad quod diceret reſpectum, putà ſi Deus unicum Angelum produceret: Non etiam abſolutum, quia eſſet poſterius re durante, & conſequenter res durans produci poſſet abſque illo, quod eſt abſurdum, quia ſic duraret, & non duraret: Duraret quidem, quia produceretur: Non duraret autem, quia non haberet durationem, quæ eſſet aliud abſolutum poſterius non productum.

Probatur 2. Quotieſcumque aliqua diſtinguuntur realiter, & eorum aliquod eſt natu-

tura prius altero; etiam eorum unum poteſt exiſtere ſine altero: Ergo ſi æviternitas diſtinguatur realiter à ſubſtantia Angeli, cùm ſit ipſa ſubſtantia poſterior, ſequitur, quòd Angelus poteſt eſſe, & manere ſine ſua æviternitate, & ſic ſine duratione ſua durabit, quod implicat. *Inſuper* ſi ævum eſt diſtinctum realiter ab eſſe Angeli, vel Angelus ſeipſo durat, vel alio à ſe diſtincto: Si ſeipſo: Ergo pari ratione ipſa exiſtentia poterit ſeipſa durare formaliter, quia iſtud aliud non erit perfectius ipſa actuali exiſtentia ejus, cùm ſit quaſi paſſio ejus: Si autem alio à ſe abſoluto durat in eſſe, erit proceſſus in infinitum in menſuratis, & menſuris. Ampliùs, *pluralitas non eſt ponenda ſine neceſſitate*, ex primo Phyſicorum: Sed nulla neceſſitas eſt, quòd ævum pro duratione æviterni ſumptum, ſit aliud ab æviterno: Ergo non eſt aliud. *Denique*, ſi ævum realiter, & eſſentialiter diſtinguitur ab Angelo, vel æviterno cujus eſt duratio, ſequitur quòd ſit aliquod accidens ejus: ſed videtur impoſſibile, quòd per accidens duret ipſa ſubſtantia, magis enim videtur accidens durare per ſubſtantiam, quàm è converſo: Ergo, &c.

Dices primò; Tempus realiter diſtinguitur à motu, quem menſurat: Ergo pariter admitti debet neceſſariò aliquid diſtinctum realiter ab eſſentia Angeli, quod ſit illius menſura.

Negat conſequentiam Doctor: quia inquit *numero 8. ejuſdem quæſtionis*, licèt tem-
„ pus differat à motu, & per conſequens
„ inſtans à mutatione, non videtur idem
„ dicendum de duratione Angeli: Nam,
„ inquit, ſi tempus differt à motu, hoc
„ ideo eſt, quia partes ejuſdem proportio-
„ nis alicujus non neceſſariò ſunt æquales
„ in numero, & quantitate partium ejuſ-
„ dem proportionis temporis; nulla autem
„ quantitas eſt eadem alteri quantitati, niſi
„ partes ejuſdem proportionis, & quanti-
„ titatis in ea ſint æquales partibus ejuſ-
„ dem proportionis, & quantitatis in re-
„ liqua, & hoc æquales tam in numero,
„ quàm in magnitudine: loquendo autem
„ de quantitate, quæ eſt in motu, quam
„ habet ex parte magnitudinis, ſive forme
„ ſecundùm quam eſt motus, poſſunt ali-
„ quæ partes motus, putà decem partes in-
„ tegrantes totum motum, eſſe cum de-
„ cem partibus temporis; ſed non ſunt
„ eædem eis, quia, cum eiſdem partibus
temporis poſſunt eſſe plures partes mo- „
tus æquales prioribus partibus motus, „
vel tot inæquales, quia dupla virtus mo- „
vet idem mobile, & per conſequens in „
duplo velocius, nulla pars erit in motu „
tardiori, quæ non erit in motu velocio- „
ri, loquendo de partibus, quas habet in „
magnitudine, vel de partibus, quas ha- „
bet ſecundùm formam qua eſt: Quia mo- „
vens mobile motu velociori non facit ſi- „
mul pertranſire aliquas partes magnitu- „
dinis, ſed præciſè alteram poſt alteram: „
Ergo tot partes ſunt in motu velociori, „
& tantæ, loquendo de iſta quantitate; „
quot, & quantæ ſunt in motu tardiori; „
non poteſt autem idem tempus, & ha- „
bens eaſdem partes cum iſto motu, & „
cum illo motu: Ergo illæ partes tempo- „
ris non erunt eædem, nec partibus iſtius „
motus, nec illius, quia non in eadem „
proportione ſe habent ad totum, nec „
ſunt æquales iſtis partibus totius, ita Do- „
ctor. Non eſt autem eadem ratio de evi- „
ternitate, & Angelo, quippe tam An- „
geli ſubſtantia, quàm ejus duratio ſunt „
omnino indiviſibiles: Adeoque una non „
poteſt alteram excedere. „

Dices ſecundò, quantitas permanens eſt accidens diſtinctum à ſubjecto: Ergo & ſucceſſiva, quia utraque eſt ejuſdem generis, ſeu prædicamenti: Et conſequenter utraque debet eſſe diſtincta à ſubjecto, maximè ſi ſubjectum ſit ſubſtantia: Sed quod menſurat exiſtentiam Angeli eſt quantitas ſucceſſiva: Ergo menſura Angeli diſtinguitur realiter ab ipſo.

Reſpondet Doctor numero 11. Quòd non eſt aliquid in actuali exiſtentia Angeli, quod ſit propriè quantitas, nec indiviſibile de genere quantitatis; quia exiſtentia videtur poſſe noſci abſque omni alio addito. Unde negatur ſuppoſitum ſubſumpti, nempe quòd detur in Angelo aliquid, quod menſuret exiſtentiam ejus: quòd ſi etiam daretur aliquid tale, certè non eſſet quantitas, qua non eſſet aliquid realiter ab ipſo diſtinctum.

Dices tertiò; Si res durare poſſet à ſe ipſa ſine alio addito poſſet etiam eſſe in loco à ſe ipſa ſine novo ubi ſuperaddito, contra noſtram ſententiam.

Reſpondeo negando paritatem; Quia res non habet neceſſariò eſſe in loco ex eo, quòd producatur; poſſet enim independenter habere; habet autem durare hoc ipſo quo pro-

producitur, & conſervatur. Unde ut ſit in loco, debet aliquid convenire præter conſervationem: Ut verò duret, non debet aliquid aliud à conſervatione advenire.

Inſtabis Angelus eſt tam indifferens, ut ſit in hoc, vel in illo tempore, ac ut ſit in hoc, vel in illo loco: Ergo quemadmodum præter illam indifferentiam ponitur ubi diſtinctum, quod determinatur ad hunc locum potiuſquàm ad alium; ſic ut ponatur in hoc tempore potiuſquàm in alio, poni debet aliquid additum, illud autem non eſt aliud, quàm duratio: Ergo, &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum; Quia duratio non eſt illud à quo res habet eſſe hoc, vel illo tempore, ſed quo poſſit tanto, vel tanto tempore exiſtere, comprehendendo ſub nomine temporis vel partem ejus diviſibilem, vel inſtans indiviſibile.

COROLLARIUM PRIMUM.

EX *his colligit Doctor numero* 11. Quòd non detur in Angelo aliqua forma ipſi intrinſeca diſtincta realiter ab ipſius exiſtentia, per quam menſuraretur. *Probat hoc*; quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate: ſed nulla eſt neceſſitas ponendi hujuſmodi menſuram in Angelo: Ergo, &c. Probatur minor, quia ſi eſſet neceſſitas ponendi menſuram diſtinctam, eſſet neceſſitas ponendi durationem diſtinctam: Sed hoc non eſt neceſſe, ut patet ex probatione primæ concluſionis. *Confirmatur*, quia illa ipſa argumenta quibus probatum eſt non dari in ipſo durationem diſtinctam, probant non dari in ipſo menſuram diſtinctam.

Confirmatur ſecundò; Quia ſi poneretur menſura in Angelo, non poneretur in ipſo menſura excedens, nec exceſſa, cùm non poſſit intelligi qua ratione eſſet excedens aut exceſſa; ergo deberet poni menſura æqualis ipſi: Sed hoc etiam nequit dici, quia nihil poſitum in Angelo poteſt eſſe notius quantum ad menſurandum, neque ex natura rei, neque per accidens, quàm ipſamet exiſtentia Angeli: Ergo nihil ponitur in ipſo quod poſſit eſſe menſura iſtius exiſtentiæ: Et quamvis aliqua quantitas totalis diſtincta cognita poſſet eſſe menſura ipſius quantum ad aliquas partes ejus, tamen nec ſic etiam poteſt poni ratio menſuræ in Angelo, quia non habet partes quæ menſurari poſſent per ipſum. *Addit ad hoc doctor* quòd non ſolùm non ſit neceſſe ponere aliquid abſolutum pro menſura, ſed nec relationem aliquam, quia non eſt neceſſe hic aliam relationem aliquam ponere, quàm illam quæ eſt ad cauſam efficientem, vel conſervantem, & illa non eſt aliud à fundamento.

COROLLARIUM II.

COlligit *ſecundò quæſtione tertia*, menſuram externam aliquam eſſe admittendam in duratione Angelorum, eamque eſſe vel extra genus, vel in genere. Prior eſt ipſemet Deus ratione ſuæ infinitæ durationis ſecundùm quam res creatæ poſſunt dici ipſi plùs vel minùs coexiſtere. Poſterior verò eſt exiſtentia primi angeli, cujus æviterna duratio cæterorum dici poteſt menſura: Hæc enim menſura primi Angeli reſpectu omnium æviternorum eſt ſimpliciſſima, atque magis uniformis, regularis, & notior ſimpliciter in genere æviternorum, proinde eſt menſura omnium exiſtentiarum aliorum Angelorum: Sicut motus primi mobilis, quia eſt omnium ſimpliciſſimus, notiſſimus atque uniformior, & diuturnior, ponitur menſura omnium motuum, & tempus omnium temporalium. Quemadmodum ergo cujuslibet Angeli exiſtentia ſuo particulari ævo, tanquam menſura ſua extrinſeca menſuratur, & eo modo ab alio diſtinguitur, ita ut tot ſint æva, quot ſunt æviterna: Ita generaliter loquendo unicum eſt ævum omnium æviternorum, videlicet exiſtentia primi Angeli diſtincta ab exiſtentia cujuslibet æviterni, & proptereà dicitur menſura extrinſeca etiam in ratione durationis.

Probatur ex eo quòd, ut ſupra diximus ex Ariſtotele, in quolibet rerum genere eſt aliquod primum quod eſt cauſa, & menſura reliquorum: Igitur in durationibus rerum ſpiritualium eſt recurrendum ad primam durationem magis perfectam, & uniformem, ut metiamur aliarum durationes: Iſta autem duratio eſt in illo primo Angelo cujus natura eſt ſimplicior, perfectior, ac magis uniformis, & regularis in ſua duratione; & per conſequens ejus exiſtentia eſt aliarum rerum incorruptibilium menſura ſaltem extrinſeca, cùm unumquodque æviternum ſuam habeat propriam intrinſecam, ut dictum eſt. Unde ſicut menſura ſive tritici, ſive vini, & aliorum ejuſmodi in aliqua Re-

pu-

Digitized by Google

publica ſolet publico ſigillo muniri, ut omnibus innoteſcat illam eſſe fidelem, & certam, ad hoc ut ad illam cæteræ expendantur menſuræ; ita cùm ars imitetur naturam, dicendum eſt primi, & ſupremi Angeli ſubſtantiam proportione ſervata eſſe uniformem, & perfectam omnium aliorum ſpirituum menſuram, quæ quidem menſura eſt eadem realiter cum illius ſupremi Angeli exiſtentia cui ineſt, ſed diſtinguitur realiter ab exiſtentiis aliorum quas menſurat, ſicut ſupremus ille Angelus diſtinguitur realiter ab omnibus aliis Angelis.

Dices primò, Si ævum primi Angeli eſt menſura omnium æviternorum: Ergo deſtructo primo Angelo in quo eſt, etiam tale ævum deſtrueretur, & per conſequens omnia alia æviterna ab eo menſurata mutarentur: At hoc eſt inconveniens. Ergo, &c.

Reſpondeo quòd hoc dato, non menſurarentur ævo primi Angeli, nec proinde mutarentur ſecundùm ſuam entitatem abſolutam, quia relatio menſuræ ad menſuratum non eſt realis, ſed rationis, quæ nullam importat mutationem; nam primus Angelus ſe habet ad alia æviterna, ſicut menſura excedens, non autem ſicut menſura à qua menſuratum dependet.

Dices ſecundò: menſura debet eſſe notior re menſurata: Sed ævum primi Angeli non eſt notius aliis Angelis, nam potiùs proprium ævum eſt notius cuilibet Angelo, quàm ævum primi Angeli: Ergo, &c.

Reſpondeo ſufficere quòd menſura ſit in ſe notior, etiamſi non ſit notior ei qui ea utitur, nam quoad nos notiores ſunt motus horum inferiorum quàm motus primi mobilis qui eſt menſura omnium, quia in ſe eſt notior, ita autem ſe habet æviternitas primi Angeli.

Dices tertiò; Omnes Angeli ſimul creati fuerunt, & duratio omnium eſt æqualiter uniformis: Ergo non eſt major ratio cur ævum primi Angeli ſit menſura æviternorum, quàm æva horum ſint menſura primi Angeli.

Reſpondeo, Quòd ævum primi Angeli eſt ſimplicius, uniformius, & invariabilius, & ita eſt menſura reſpectu æviternorum: Sicut quamvis alii cæli ſint uniformes in ſuis motibus, nihilominus non dicuntur menſura primi mobilis, ſed potiùs ab illo menſurari, quia ſuperius eſt.

His tamen non obſtantibus non dubitarem aſſerere reverà nullum Angelum poſſe dici alterius durationis menſuram ratione majoris ſimplicitatis; non enim apparet qualiter unus Angelus quoad eſſentiam, poſſet dici ſimplicior alio Angelo, quandoquidem omnes ſint indiviſibiles quoad partes integrales, & phyſicas, & nullus ex ipſis ſit expers compoſitionis Metaphyſicæ, nec compoſitionis ex eſſentia, & exiſtentia, nec compoſitionis ex natura, & perſonalitate. Niſi diceretur ſimplicior fortè quòd poſſet plura ſimul per pauciores actus percipere, & in hoc ſenſu quamvis poſſit Angelus perfectior dici ſimplicior, tamen ex hujuſmodi ſimplicitate non ſequitur quòd poſſit menſurare exiſtentiam alterius quantum ad durationem ejus, de qua menſuratione loquimur.

Quæres quanam menſura operationes angelicæ menſurentur.

REſpondet Doctor *quæſt. quarta*, Operationes immanentes, nempe intellectionem, & volitionem Angeli, menſurari æviternitate ſicut & eorum ſubſtantiam, quod ſic probat: Quæ eodem modo exiſtunt, quamdiù exiſtunt, habent menſuram ejuſdem rationis, quamvis unum ex illis diutiùs exiſtat quàm alterum: Sed Angelus, & operatio ejus habent eundem modum exiſtendi dum exiſtunt abſque ulla differentia, niſi quòd Angelus diutiùs habeat durare quàm operatio ulla ipſius: Ergo Angelus, & ejus operatio habent menſuram ejuſdem rationis: Sed Angelus habet ævum pro menſura: Ergo & operatio ejus. Probatur major, quia eo ipſo quo habent ſimilem modum exiſtendi, quicquid poteſt menſurare unum, poteſt & alterum, & ſi non poſſet, certè ex hoc ipſo ſequeretur quòd non haberent ſimilem modum exiſtendi. *Confirmatur*, quia ex hoc ſequitur quòd omnes Angeli quamvis ſint alii aliis perfectiores, habent tamen menſuram ejuſdem rationis, quia videlicet habent omnes uniformem modum exiſtendi.

Confirmatur ſecundò, Quia quòd unum altero diutius exiſtat, non impedit quin utrumque ævo menſuretur, alioquin ſequeretur proportione ſervata quòd quia ſonus non tamdiù durat quamdiù motus cæli, non deberet menſurari tempore, ſicut menſuratur motus cœli, ſed aliqua alia menſura diverſæ rationis, quod eſt abſurdum.

Repones diſparitatem eſſe; Nam Angelorum exiſtentia ſemper erit; At eorum cognitio, & aliæ operationes immanentes poſſunt deficere.

Contra, Quia per accidens eſt ad durationem menſuræ quòd unum diutiùs quàm aliud permaneat, nam ſi Angelus ſolùm per horam duraret, adhuc ævo menſuraretur; non enim perpetuitas, vel deſtructio aut annihilatio variant menſuram formaliter: Ergo ſimiliter & ejus cognitio ac aliæ operationes immanentes cum ſua natura, dum manent, habeant eſſe totum ſimul, & uniformiter permanens, ſufficit ut habeant eandem menſuram quam habet ipſa Angeli exiſtentia.

Confirmatur hæc ratio, quia non alia de cauſa res ſucceſſivæ menſurantur tempore, niſi quia habent modum manendi permanentem; nam ut ſupra dictum eſt, menſura debet proportionari menſurato, & diverſitas menſuræ attenditur penes diverſum modum manendi menſurati: Sed tales Angelorum operationes interiores, & immanentes non ſunt ſucceſſivæ, ſed indefectibiles, & permanentes ſicut ipſamet Angelorum exiſtentia: Ergo eamet menſurari debent.

Probat ſecundò Doctor. Viſio beatifica menſuratur Ævo; ergo & operatio immanens Angeli. Probatur conſequentia, quia viſio beatifica procedit ab intellectu tamquam à cauſa partiali: Ergo intellectus habet productionem terminatam ad ipſam: Sed illa productio debet menſurari tali menſura quali menſuratur ipſamet viſio: Neque enim viſio poteſt eſſe æviterna, & productio continua ipſius à qua dependet neceſſariò, & per ſe, alterius menſuræ: Ergo illa productio eſt æviterna; hoc eſt menſurata ævo: Sed ſi illa productio menſuratur ævo, ſimiliter menſurari debet ævo omnis alia operatio Angeli producta, & conſervata indiviſibiliter.

Reponunt Thomiſtæ, illas operationes non menſurari quidem æternitate quæ eſt Dei menſura, ſed æternitate participata, quam dicunt eſſe inferiorem æternitate divina, ac differre ab illa ſicut perfectius à minùs perfecto; æternitas enim divina eſt menſura divini eſſe, æternitas verò participata eſt menſura eſſe ordinis divini, & ſupernaturalis, cujuſmodi ſunt gratia habitualis, virtutes à Deo infuſæ, & viſio beata.

Contra; Quidquid menſuratur propriè æternitate, ex ſua natura indefectibile eſt ut Deus: Ergo quod æternitate participata menſuratur, eſt indefectibile per participationem: Sed nullum datur ens ita indefectibile, quia omne ens creatum abſolutè loquendo defectibile eſt: Ergo nihil æternitate participata menſuratur.

Si dixeris gloriam hoc modo eſſe indefectibilem, *reponam* potiori ratione, quòd cùm Angelus ſit ſubſtantia vivens, ac proinde ſecundùm hanc conſiderationem nobilior ſit in entitate ipſa gloria quæ eſt accidens, etiam deberet ita menſurari; nam quòd ſit ens naturale aut ſupernaturale, parum ad præſentem difficultatem intereſt. Hoc tamen nullus admittit.

Dices primò, per hoc diſtinguitur duratio, & menſura Dei à duratione, & menſura Angeli, quòd duratio Dei ſit ex natura ſua independens ac indefectibilis; duratio verò Angeli ſit defectibilis ac dependens ex natura ſua, ita ut poſſet nullo modo eſſe; & poſtquam eſt, deficere: Sed operatio angelica habet aliquam defectibilitatem ex natura ſua quam non habet Angelus, quia Angelus petit connaturaliter poſtquam ſemel productus eſt, numquam deficere, quod non petitur ab operatione ipſius quæ connaturaliter poteſt deficere: Ergo operatio Angeli habet menſuram diſtinctæ rationis à menſura Angeli. Patet conſequentia; non enim eſt potior ratio cur defectibilitas Angeli, & indefectibilitas Dei diſtinctas menſuras exigant, quàm defectibilitas talis operationis angelicæ, & indefectibilitas ipſius ſubſtantiæ angelicæ, ſaltem ab intrinſeco, & ratione ſui: Nec videtur eſſe potior ratio cur diverſus ille modus exiſtendi quem habet Deus, & Angelus quatenus Angelus exiſtit defectibiliter, & Deus indefectibiliter, exigat diverſam menſuram, quàm diverſus ille modus exiſtendi quem habet Angelus, & ejus operatio, quatenus hic eſt defectibilis connaturaliter, ille verò non ita; ergo non habent eundem modum exiſtendi, nec conſequenter eandem menſuram.

Reſpondeo, quòd etſi Angeli ſubſtantia, & ejus operatio diverſam haberent durationem, & menſuram, nihilominus poſſent invicem convenire in ratione Ævi ut ſic, quatenus nempe Ævum diſtinguitur ab Æternitate, & tempore; Ævum enim ſic acceptum, nihil aliud eſt quàm duratio rei defectibilis ex ſe vel per aliud, & habentis totum ſuum eſſe ſimul ſine ulla partium ſucceſſione, talem autem durationem habet ange-

ge-

Digitized by Google

gelica ſubſtantia, & ejus operatio, adeoque in ratione ævi convenirent, quamvis in ratione ſpecifica talis aut talis ævi invicem diſcreparent.

Dices ſecundò, ſi Angeli ſubſtantia, & operatio menſurarentur ævo, ſequeretur etiam, quòd omnia entia permanentia pariter ævo menſurarentur: Sed hoc videtur abſurdum: Ergo, &c. Major conſtat; nihil enim eſt permanens cujus exiſtentia non permaneat eadem dum manet, & hoc abſque ſucceſſione propriè dicta, quæ ſit acquiſitio, vel deperditio partis poſt partem. Probatur minor: *primò*, quia ſecundùm Philoſophum 4. *Phyſicorum textu* 118. Quies menſuratur tempore; igitur illa circa quæ natus eſt eſſe motus, quando non ſunt amplius in motu, menſurantur tempore, ſicut, ac ſi eſſent in motu. *Secundò*, quia omnium generabilium, & corruptibilium generationes, & corruptiones menſurantur in inſtanti temporis, cujus autem primum eſſe menſuratur nunc temporis, ejus eſſe habitum menſuratur tempore: Ergo omnium iſtorum eſſe habitum poſt generationem menſuratur tempore.

Concedit majorem Doctor *eadem quæſtione*, *& numero* 9. Nempe, quòd ævo menſuretur *Quæcumque exiſtentia actualis invariabilis*, *hoc eſt*, inquit, *cui repugnat ut ſecundùm ipſam ſit variatio ſive fluxus vel acquiſitio partis poſt partem; nec enim perpetuitas aliquorum, vel corruptio, vel annihilatio aliquorum variat menſuram formaliter, dummodo exiſtentia ſit ejuſdem rationis dum manet*. Ad minorem autem ut reſpondeat, advertit plura poſſe conſiderari circa permanentiam, nam *primò* poteſt conſiderari fluxus formæ permanentis diviſibilis, quæ acquiritur ſucceſſivè, qui fluxus eſt ipſamet ſucceſſiva acquiſitio formæ, vel ſucceſſio partium formæ. *Secundò* conſiderari poteſt ipſamet forma ſecundùm quam natus eſt fluxus ille, ſeu, qui acquiritur actu ſucceſſivè, ut forma v.g. caloris, aut frigoris producta ſucceſſivè. *Tertiò* forma manens ſecundùm quam poteſt eſſe motus, quamvis de facto non ſit, ut calor v.g. poſtquam eſt productus. *Quartò* forma permanens circa quam non eſt natus eſſe fluxus, ſeu, quæ non eſt nata produci ſucceſſivè, ut formæ ſubſtantiales producibiles in inſtanti, v.g. forma animæ, quæ tamen forma habet aliam formam conſequentem ſecundùm quam natus eſt eſſe fluxus v.g. formam caloris, aut alterius qualitatis conſequentis formam ſubſtantialem illam permanentem. *Quintò* denique illud quod eſt ſic permanens, ut nec ad ipſum poſſit dari fluxus, nec ad aliquam formam antecedentem, aut conſequentem ipſam, ut ſunt corpora cœleſtia.

Ex his hoc ultimum nempe *Quintum*, nullo modo menſuratur tempore, nec per ſe, nec per accidens, tamquam per menſuram propriam intrinſecam. *Primum* verò menſuratur tempore. *Quartum* ſecundùm ſe non eſt natum menſurari tempore ratione conſequentis formæ, circa quam poteſt eſſe motus, & quies. *Tertium*, & *quartum* in reipſa ſunt eadem forma, quæ tamen habet unam rationem, ut ad ipſam eſt motus, & aliam rationem, ut eſt ſub quiete ſine motu.

Quem dicendi modum iterum duplicem diſtinguit Doctor. Primus eſt, quòd ſemper menſuretur tempore, etiam quando quieſcit, & manet ſecundùm omnes ſuas partes, quia eſt forma ex ſe variabilis ſeu acquiſibilis, ac deſtructibilis ſucceſſivè: & ſi hoc teneatur, tum major non debet intelligi de omnibus permanentibus, ſed de illis quæ debent produci, & conſervari indiviſibiliter, nec prima objectio urget etiam ſi totum concedatur, quod in ea proponitur. Secundus modus dicendi eſt, quòd illa forma quamdiu eſt ſub quiete menſuretur ævo, quia tunc habet omnes ſuas partes indiviſibiliter exiſtentes. Ait tamen hunc ſecundum dicendi modum eſſe minùs probabilem quàm primum, quia forma producta in tempore pro ultimo inſtanti illius temporis videtur habere inſtans illud pro ſua menſura, non verò *nunc* ævi; ſecundùm autem hunc modum dicendi hoc eſſet falſum.

Unde concludit, quòd quamvis quies hujuſmodi formarum menſuretur tempore, non tamen neceſſariò ipſæ formæ ſic menſurantur; vel ſi dicatur juxta priorem modum dicendi, quòd menſurentur tempore, tamen dicendum eſt quòd omnes ſubſtantiæ generabiles, & corruptibiles indiviſibiliter ſive ſucceſſivè ſecundùm ſe menſurentur ævo, quamvis per accidens ratione motus conſequentis poſſint dici menſurari tempore. Ita Doctor.

Dices 1. Inter rem cujus ſubſtantia, & actio menſuratur tempore, ut eſt ignis v.g. & rem cujus ſubſtantia, & actio menſuratur æternitate, ut eſt Deus, datur res media cujus ſubſtantia menſuratur ævo, & actio tempore: ſed talis res eſt Ange-

Digitized by Google

lus potiùs, quàm ulla alia res: Ergo operatio Angeli non menſuratur ævo. Major eſt Procli, qui eſt auctor libri de cauſis apud Ariſtotelem.

Negat majorem Doctor numero 13. & auctoritatem Procli reſpuit; *Eo quòd*, inquit, *doctrina de cauſis, tradita eſt ſecundùm doctrinam Avicennæ erroneam, ac ſi intelligeret ille Auctor intelligentias eſſe Deos quoſdam, & earum operationes menſurari nunc temporis, non quidem intrinſecam operationem, quia hoc non poneret potentialitatem, nec ſucceſſionem, ſed extrinſecam circa corpus eſſe in momento temporis: & ideò auctoritas illa non eſt habenda ſicut auctoritas, quia tradita eſt per radicem erroneam.*

Dices 2. Nihil producitur, ut ſtatim deficiat: Ergo quicquid producitur debet aliquandiu durare; & conſequenter operatio angelica debet aliquandiu durare; ſed ſi menſuraretur ævo, non deberet durare aliquo inſtanti; quidquid enim menſuratur ævo, & non eſt ſempiternum, debet exiſtere pro aliquo inſtanti tantùm, operatio autem angelica non eſt ſempiterna: Ergo ſi menſuratur ævo, debet exiſtere pro aliquo inſtanti.

Negat minorem Doctor: Quamvis enim natura non intendat productionem rei, ut deficiat, & idcirco ſecundùm intentionem naturæ res producta debeat aliquandiu durare, nihilominus poteſt aliunde deficere, ut conſtat in omnibus mutationibus inſtantaneis, *Quæ*, inquit Doctor, *non habent eſſe niſi raptim, & ſtatim non ſunt*, hoc eſt, ſtatim eſſe deſinunt.

Dices 3. Talis eſt menſura operationis angelicæ, qualis viſionis beatificæ; ſed viſio beatifica non menſuratur ævo: Ergo nec operationes angelicæ debent ævo menſurari: Major conſtat ex ſecunda probatione ſuperiùs deducta: Minor probatur: Tum ex illo Joannis 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te*: Tum ex S. Auguſtino *lib.*83. *qq. quæſt.*25. ubi noſtram beatitudinem æternitatem participatam appellat.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico, Primò contextum Scripturæ ſumi, non pro æternitate formaliter accepta, ſed pro ævo ſempiterno, quemadmodum anima dicitur æterna, eo quòd in perpetuum ſit duratura: Nam, ut obſervavimus articulo de æternitate, nomen æternitatis variis, ſed præſertim quinque modis, uſurpatur in Scriptura.

Ad S. Auguſtinum dico, eum non loqui de beata Viſione, ſed de anima noſtra, quam docet eſſe æternam participatione Æternitatis, quippe cùm à Deo, qui æternus eſt, in perpetuum ſint conſervandæ.

Quantum ad operationes tranſeuntes Angelorum, quales ſunt motus localis, corporum deportatio, & agitatio, dico ipſas eſſe menſurandas noſtro tempore. Hac enim ratione quandam conditionem corporibus communem, nempe motum localem, & *ubi* participant Angeli: Ergo debent etiam participare menſuram rerum corporalium, quæ eſt tempus continuum. *Confirmatur*; Nam in quantum moventur localiter, participant *ubi*, quod eſt conditio, & paſſio corporalis aliquo modo ejuſdem rationis in ipſis, & in corpore: Ergo etiam poſſunt menſurari menſura primi corporis moti.

Imò addo, quòd etſi prædicta de operationibus immanentibus ſecundùm ſententiam Doctoris, certiora appareant, nihilominùs non dubitarem aſſerere tam ipſius Angeli, quàm ejus operationes, nec-non & cujuſcumque rei permanentis durationem, reverà etiam menſurari poſſe noſtro tempore; ita quòd per eorum coexiſtentiam ad noſtrum tempus diſtinctè cognoſci poſſit quamdiù duraverint, nempe vel per annum, vel per diem, vel per horam: adeòque earum rerum duratio tam poteſt dici temporanea, quàm quæcumque alia. Quod utique ratione firmari poteſt, duratio enim angelica aliquam habere debet menſuram, unde facilè conjiciatur Angelum tandiu aut duraſſe, aut duraturum: ſed id cognoſci non poteſt diſtinctè per ipſammet Angeli exiſtentiam; licèt enim aliquis intuitivè cognoſceret naturam Angeli, & realem ejus exiſtentiam, inde tamen non poſſet certò cognoſcere quamdiù duraverit aut duraturus ſit: adeoque aliam debet habere menſuram ex qua cognoſcatur qualis, & quanta ſit ejus duratio, eamque ſaltem de præterito menſurare. Ad id autem tempus facilè deſervire poteſt; ſiquidem ex hypotheſi, quòd (ſicut probatum eſt ſupra) Angeli creati fuerint cum Univerſo, facilè quiſque judicare poterit eos jam per tot annorum millia, & centurias duraſſe, à condito ſcilicet orbe uſque nunc; & ſi tempus eſſet perpetuum, ex illo quiſque Angelorum poſſet cognoſcere ſe, & alios tot, & non pluribus annis, diebus, & horis duraſſe: Igitur ſi conſideremus Angelorum coexiſtentiam ad tempus, aſſerere licebit ipſum dici

dici poſſe menſuram externam durationis angelicæ , ſicut & aliarum quarumlibet rerum permanentium .

Inde tamen nollem ſubſcribere Thomiſtis aſſerentibus operationes immanentes Angelorum tempore diſcreto menſurari; Hęc enim aſſertio videtur improbabilis: Tum quia, ut ſupra probavimus *quæſt.*1. *concluſ.* 2. tempus illud diſcretum omnino fictitium eſt, & gratis excogitatum: Tum quia inſtans quodlibet temporis diſcreti neceſſariò coexiſtit alicui parti noſtri temporis , aut inſtanti: Si inſtanti: Ergo tempus noſtrum pariter eſt diſcretum , habetque inſtantia ſibi invicem immediatè ſuccedentia; ſubindeque non eſt quantitas continua, ut volunt Philoſophi: Si correſpondeat alicui parti temporis : Ergo ſequitur Angelum non poſſe in inſtanti indiviſibili noſtri temporis formare intellectionem , quia non poſſet illam formare niſi in inſtanti ſui temporis diſcreti, quod inſtans neceſſariò correſponderet non inſtanti, ſed parti diviſibili noſtri temporis : Sed iſtud conſequens eſt à veritate alienum; ſi enim homo poſſit in inſtanti noſtri temporis formare intellectionem, multò magis Angelus. Tum denique quia fatentur Thomiſtæ noſtras intellectiones , & volitiones non menſurari tempore diſcreto: Ergo à paritate rationis idem dicendum de angelicis. Patet conſequentia, nam intellectiones noſtræ ſunt totæ ſimul, ſicut & intellectiones angelicæ: Ergo habent menſuram proportionatam; adeoque ſi illæ non menſurentur tempore diſcreto, hæ pariter tali tempore dici non poſſunt ita menſurari.

SECTIO TERTIA.

De Activitate Angelorum erga corpora .

ETſi Angeli ex natura ſua nullum cum re corporea commercium habeant , quippe cùm nec corpore ſint concreti , nec ex materia, & ſpiritu coaleſcant, nec tandem formæ ſint ſubſtantiales ad corporis animationem, & agitationem ex natura ſua deſtinatæ ; certò tamen conſtat eos ſtupendos protſus effectus erga res corporeas interdum edere, dum vel corpora quævis movent , ut in eis latentes nobis appareant , vel in illis varios effectus operantur , & miranda quæque , ac inſolita proferunt. Quorum omnium , ut aliqua ſaltem delibemus, hìc tria maximè proponimus determinanda. *Primum* , an , & quæ corpora Angeli aſſumant , ut in eis hominibus appareant: *Secundum* , an , & quos vitales actus in eis corporibus edere valeant . *Tertium* , an, & qualiter res aliquas corporeas producere , aut immutare queant .

QUÆSTIO PRIMA.

An , & qualiter Angeli ſoleant in aſſumptis corporibus apparere .

N*Otandum* 1. ex Seraphico Doctore in *ſecundum diſt.*8. *art.*1. *qu.*2. Duplicem in Angelis eſſe virtutem , nempe *Contemplativam* , & *Adminiſtrativam* . Secundùm Contemplativam, inquit, convertuntur ad Deum, & ſic non indigent ſolatio corporis aſſumpti . Secundùm adminiſtrativam deſcendunt ad nos, & condeſcendunt nobis, & ut nobis congruentiùs condeſcendant indigent ſolatio aſſumpti corporis : Indigent, inquam, 1. ad aliquas operationes exercendas. 2. indigent ad ſeipſos manifeſtandos. 3. indigent ad noſmetipſos lętificandos, ſive confortandos, & ideo aſſumunt corpora ſicut inſtrumenta, vel organa ad operandum, ſicut ſigna ad manifeſtandum, ſicut cooperimenta, vel habitacula ad converſandum . Unde corpus aſſumptum conjungitur illis ſicut inſtrumentum motori, ſicut ſignum ſignificato, ſicut habitaculum in habitatore. Hoc autem magis exigit indigentia ex parte noſtra, quàm indigentia ex parte ſua: & quia finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem, & corpus effigiatum, vel organizatum humana effigie , maximè competit operationibus ſpiritus rationalis, & expreſſiùs ſignificat, & tanquam pulchrum indumentum quodammodo decorat; ideo Angelus aſſumit corpus , non qualecumque , ſed humana effigie inſignitum .

Notandum 2. ex eodem *art.*2. *quæſt.*1. quòd licèt Angeli aſſumant interdum humana corpora, non tamen perfectè organizata ſibi effingunt, quia, inquit, Angelus non poteſt educere formam naturalem in eſſe niſi adjutus à virtute naturæ; in virtute autem naturæ eſt producere corpora omnium animalium: verumtamen aliter, & aliter. *Ad quædam* enim edu-

cenda ſufficit Cauſa univerſalis ſine adjutorio agentis particularis conſimilis in ſpecie naturæ, cujuſmodi ſunt animalia, quæ generantur per putrefactionem: *Quædam* autem ſunt, ad quæ non ſufficit, niſi adjuvetur ab agente conſimilis ſpeciei, ſicut corpora animalium, quæ producuntur ſolummodò per propagationem, & iſtud planum eſt ad ſenſum. Si autem quæratur ratio hujus, prima eſt divina inſtitutio ſecundùm quam eſt limitatio in virtutibus, & naturis rerum: & hoc ſecundùm legem, quam indidit eis ab initio. Unde ſicut dixit, *Germinet terra herbam virentem*; non dixit, quòd germinaret hominem. Homini autem dixit, quòd ſe multiplicaret, ſic terra germinat herbam, & homo generat hominem.

Hæc autem lex, ſive inſtitutio, non eſt abſque ratione; quia quædam ſunt animalia imperfecta tam in organizatione, quàm in duratione: quædam verò perfecta utroque modo; quia verò quædam corpora animalium ſunt imperfecta & in organizatione, & in completione, ideò non indigent agente tantæ virtutis; ſed potuit virtus productiva ipſorum dari terræ, tanquam matri, & Soli tanquam patri, cum adjutorio aliorum corporum ſimplicium tam elementarium, quàm cæleſtium; quia verò ſunt in perfecta duratione, & aliquando pereunt; ideo oportuit hoc communicari agenti alterius naturæ, quia ad hoc data eſt vis generativa rebus, ut dicit Philoſophus: ut perpetuentur in eſſe. E contrario eſt de animalibus utroque modo perfectis: & ideo virtus productiva ipſorum majorem exigit actualitatem, & ratio ſeminalis cum majori difficultate profertur in actu: ideo majori indiget adjutorio.

Illa igitur animalia, quæ ad primum genus ſpectant, educi poſſunt ab Angelis, mediante naturæ adjutorio velociter, & quaſi ſubito; veraciter tamen, quia per vim naturæ. Sed animalia, & eorum corpora, quæ ſpectant ad ſecundum genus, educi non poſſunt veraciter niſi cum auxilio naturæ, & cum diuturnitate, & tempore. Et quoniam aſſumptio corporum ab Angelis eſt velociter, & quaſi repente, ideo vera corpora humana non aſſumunt, quia non poſſunt illa per ſe formare veraciter, & cum alterius adjutorio non poſſunt facere, quòd exeant in eſſe velociter: & eſtò quòd educerentur, adhuc non competerent, tum propter appetitum, quem haberent ad animam rationalem, tum propter gravitatem: quæ duo repugnant fini illius corporis. Nam ſi haberet animam rationalem, non eſſet competens ſignum ad apparendum: Si haberet gravitatem, non eſſet competens inſtrumentum ad operandum, maximè ad motum, non eſſet etiam competens habitaculum ad inhabitandum.

Notandum 3. ex eodem *ibid. quæſt.* 2. Variam circa præſentis quæſtionis reſolutionem fuiſſe gravorum Auctorum ſententiam: *quidam* enim dicere voluerunt, quòd Angeli aſſumunt corpora ex natura elementari; ita tamen, quòd non ex uno tantùm, ſed ex omnibus ſimul mixtis, aliquo tamen eorum prædominante: Unde dicunt corpus illud ab Angelo aſſumptum, eſſe verè corpus mixtum, quamvis non ſit verè corpus humanum. Illam autem formam mixtionis dicunt eſſe ab Angelo, tanquam à præparante ſolùm, ſed à Domino tanquam à dante, dante, inquam, non per creationem, vel infuſionem, ſed per intrinſecam operationem, quòd indidit rebus naturam, & virtutes ſeminalias, ſecundùm quas Deo cooperante cunctæ naturales formæ producuntur in eſſe.

Sed cùm corpus illud quaſi repentè formetur, & deſtruatur, aliis non videtur probabile, quod ſit plena mixtione mixtum: maximè cum in ejus reſolutione non appareat temporis longitudo, nec putrefactionis corruptio: & ideò dixerunt, quod corpus illud eſt de natura elementari ſimplici, ex qua dicunt illud corpus aſſumptum formari hoc modo. Natura enim elementaris ex qua corpus ſibi format Angelus eſt aeris elementum, quod de ſui natura eſt rarefactibile, & condenſabile, ſi adſit virtus, quæ hoc poſſit. Unde ſicut nunc videmus aquam ſolidari in cryſtallum, vel glaciem in frigore: ſi contingit aliqua virtute occulta, quæ non latet Angelos, aerem condenſari poſſe, ſed hoc ſecundùm plus, & minus ad voluntatem Angeli operantis: Hoc autem corpus dum condenſatur poteſt ſuſcipere figuram, & effigiem: &

ita

„ ita corpori organico effici conforme .
„ Poteſt nihilominus in una parte con-
„ denſari plùs, in alia minùs, in alia mi-
„ nimè, & ſic conformari nervo, oſſi, &
„ carni. Poteſt etiam in una ſui parte in-
„ tercipere plus de luce, in alia minus,
„ & in alia minimè, & ſecundùm hoc
„ habere in ſe diverſos colores: & ita cor-
„ pori humano effici quaſi in omnibus
„ conforme, quamvis non ſit in ſuis prin-
„ cipiis multiforme; & ita idoneum eſſe
„ inſtrumentum, ſignum, & habitacu-
„ lum, ut ab Angelo aſſumatur.
„ Sed adhuc quia difficile eſt hoc intel-
„ ligere, quomodo ex aere, ſine alterius
„ elementi commixtione fiat corpus ſoli-
„ dum ex diverſis coloribus coloratum,
„ cùm colores producere non ſit artis, niſi
„ mediante auxilio naturæ, ideo tertia via
„ videtur adhuc eſſe probabilior, ſcilicet
„ quòd corpus aſſumptum ab Angelo cor-
„ pus elementare eſt, non quia ſit ex qua-
„ tuor elementis, plena mixtione commix-
„ tum, ſicut corpus complexionatum, nec
„ quia ſit ex puro, & ſimplici elemento
„ formatum; ſed quia principaliter forma-
„ tur ex aere, cum aliqua admixtione al-
„ terius elementi, ſicut videmus in nube,
„ quæ non eſt corpus plenè mixtum, ha-
„ bet tamen in ſe naturas plurium elemen-
„ torum: Per hunc modum, & corpus ab
„ Angelo aſſumptum principaliter ab aere
„ intelligitur eſſe formatum, concurrente
„ ad hoc natura alicujus vaporis terræ,
„ vel aquæ, qui quidem faciat tam ad va-
„ rietatem condenſationis, quàm ad mul-
„ tiformitatem coloris; Hanc autem non
„ oportet Angelum de longinquo men-
„ dicare, cùm aer pro magna ſui parte
„ ſit commixtus vaporibus.

His prænotatis quatuor præcipuè ſuperſunt hic determinanda, & probanda: *Primum*, quòd reverà Angeli aſſumant interdum corpora, quibus ſenſibiliter hominibus appareant, ita quòd apparitio non ſit ſenſuum illuſio, & ludificatio, ſed reverà corporis exterius ſenſibilis manifeſtatio. *Secundum*, quòd illud corpus aſſumptum ſit aliquando ab Angelis ex materia ſenſibili effigiatum. *Tertium*, quòd illud corpus aſſumptum quandoque ſit humanum cadaver ad modum viventis delineatum, & agitatum. *Quartum*, quòd ipſi corpori Angelus inſit tantùm, ut extrinſecus motor, & director.

CONCLUSIO PRIMA.

R*Everà Angeli hominibus interdum apparent in corporibus viſibilibus, & ſenſu perceptibilibus*. Hæc eſt communis contra Guilielmum Pariſienſem parte ſecunda ſecundæ partis de Univerſo c.34. & ſequentibus, ubi probat Angelos non aſſumere corpora, ſed ſolùm immutare phantaſiam eorum, quibus apparent. Probatur concluſio illis omnibus Scripturæ textibus, quibus hujuſmodi ſenſibiles Angelorum apparitiones referuntur; Fuerunt namque frequentiſſimæ in Veteri Teſtamento. Nam *Geneſis* 3. Dæmon ſub ſpecie ſerpentis Evæ apparuit, & locutus eſt; & *c*.18. Tres viri apparuerunt Abrahæ; & *c*.19. Duo Angeli venerunt Sodomam in figura peregrinorum, & *c*.32. Angeli venerunt obviàm Jacob, quos cùm vidiſſet dixit, *Caſtra Dei ſunt hæc*; & poſteà unus eorum in hominis figura luctabatur cum Jacob uſque mane. Ac denique Raphael non ſolùm in tranſitu, ut ſic dicam apparuit Tobiæ, ſed etiam per multos dies, & per varia itinera illum comitatus eſt. In Novo etiam Teſtamento Gabriel Angelus viſibiliter apparuit, & locutus eſt Mariæ Virgini, & Diabolus ad Chriſtum tentandum ei viſibiliter apparuit: Et in Actibus Apoſtolorum *c*.5. & clariùs in 12. ſimiles apparitiones Angelorum narrantur. Itaque veritas hæc certa eſt, nec in illa generatim ſumpta dubitatio, aut difficultas occurrit: in modo autem explicandi hujuſmodi apparitiones, nonnulla eſſe poteſt.

Hoc ipſum probant ſancti Patres, imprimis Auguſtinus lib.15. de Civit. c.23. *Sic*, inquit, *apparuiſſe hominibus Angelos in talibus corporibus, ut non ſolùm videri, verùm etiam tangi poſſint, eadem veriſſima Scriptura teſtatur*. In quibus verbis parum abeſt, ut hoc de fide eſſe doceat. Idem apertè ſentit Damaſcenus lib.2. de Fide cap.3. dicens de S. Angelis, *Probis, ac virtute præſtantibus hominibus, quibuſque eos conſpiciendi ſui copiam facere Deus voluerit, non quales ſunt apparent, ſed aliam, atque aliam formam, prout videri ab hominibus poſſunt, aſſumunt*: Et ideo inferiùs cùm dixiſſet Angelos tribus dimenſionibus non conſtare, nec corporeo modo circumſcribi, nec figurari, addit, *quantùm ad naturam attinet*, indicans in corporibus aſſumptis tria illa recipere poſſe. Imò etiam cap. 4. de malis Ange-

lis inquit, *Poteſtate à Deo conceſſa*, *& viribus pollent*, *& immutantur*, *& in quamlibet formam*, *ut quidem apparet*, *migrant*; Ubi inquit Suarez lib.4. cap.33. particula, *ut quidem apparet*: non excludit ſenſibilem, ut ita dicam, oſtenſionem; at denotat, vel non apparere, quoad propriam naturam, ſed tantùm quoad corpus aſſumptum; vel denotat illa corpora, in quibus apparent, non eſſe illius naturæ, ſeu ſpeciei cujus oſtenduntur, quamvis verè ſint ſenſibilia, & externa.

Hinc S. Gregorius *Homilia* 34. *in Evangelia*; duplicem diſtinguit Angelorum miſſionem, ſcilicet inviſibilem, & viſibilem, ad eum modum quo Theologi eas in divinis Perſonis diſtinguere ſolent: illamque diſtinctionem in Angelis ex Dionyſio refert. Denique Cyprianus *lib. de cardinalibus Chriſti operibus* in Præfatione; *Sic*, inquit, *qui circa ipſum ſunt Angelici ſpiritus, licèt inviſibilis naturæ ſint, in legationibus tamen ſuis ſe auditui manifeſtant*, *& viſui*, *& ſalutis noſtræ miniſteriales ſæpiſſimè experimur*.

Probatur etiam rationibus Seraphici Doctoris ſupra laudati quæſt.2. *Primò* quidem nulli poteſt impendi hoſpitalitatis hoſpitium, niſi habeat corpus naturaliter unitum, vel aſſumptum: ſed Angelis aliquando impenſa ſunt hæc officia, ſicut dicitur *ad Hebræos cap. ultimo*, quòd quidam placuerunt Deo, Angelis hoſpitio receptis: Ergo vel habuerunt corpora unita, vel aſſumpta: ſed non habuerunt naturaliter unita: Ergo aſſumpta. *Secundò*, nulla ſubſtantia ſpiritualis ex ſui conſortio præbet ſolatium ſenſui, niſi per inhabitationem corporis fiat viſibilis: ſed Angeli frequenter præbent ſolatia, non ſolummodo ſecundùm ſpiritum, ſed etiam ſecundùm ſenſum, ſicut patet in Angelo Tobiæ: Ergo inhabitant corpora: ſed illa non habent ſemper unita: Ergo voluntariè aſſumpta. *Tertiò*, nullus ſpiritus poteſt viſibiliter demonſtrari ad demonſtrationem corporis, niſi ſit aliquo modo corpori illi conjunctus: ſed Angelus, qui loquebatur Tobiæ viſibiliter poterat demonſtrari, & verè dici hic eſt Raphael, vel hic eſt Angelus: Ergo habebat ſibi corpus illud aliquo modo conjunctum: ſed non per naturalem conjunctionem: Ergo per voluntariam aſſumptionem.

Dices 1. Proportio debet eſſe aſſumentis ad aſſumptum: ſed Spiritus angelicus eſt omninò incorporalis: Ergo non habet proportionem ad corpus: Ergo numquam aſſumit illud. *Confirmatur*, majorem convenientiam habet anima rationalis ad corpus, quàm habeat Spiritus angelicus: ſed anima ſeparata corpus non aſſumit: Ergo nec Spiritus angelicus.

Reſpondet Seraphicus Doctor quòd illa proportio debeat attendi ſecundùm modum aſſumptionis: unde cùm aſſumptio non ſit in unitatem naturæ, idcirco non requiritur, quòd ſit ibi proportio ſicut perfectivi ad perfectibile, ſed ſufficit quòd ſit proportio ſicut motoris ad mobile. Ad confirmationem reſpondet non eſſe paritatem inter Angelum, & animam ſeparatam, quia non habet vim adminiſtrativam, nec uſum adminiſtrandi, & ideo nec corpus aſſumit, nec habere debet potentiam aſſumendi.

Dices 2. corpus aſſumitur, aut propter aliquid, aut propter nihil: Si propter nihil: Ergo fruſtrà: Si propter aliquid, aut eſt bonum, aut malum: Si bonum: Ergo per corpus aſſumptum meretur: Si malum: Ergo per corpus aſſumptum demeretur: Ergo Angelus debet poſſe puniri, & præmiari cum corpore aſſumpto, quod eſt inconveniens, & planè falſum.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor illam aſſumptionem fieri, non in vanum, ſed propter rationes aſſignatas in primo Notabili. Illud tamen, inquit, propter quòd aſſumit, non perficit per corpus, tanquam anima per corpus proprium; ſed tanquam Artifex per inſtrumentum, & ideo ſicut inſtrumentum per quod quis meretur, non remuneratur: ſic nec corpus ab Angelo aſſumptum.

Dices 3. Ubicumque eſt aſſumptio, ibi eſt aliqua unio, vel in perſona, vel in natura, ſicut patet in aſſumptione humanæ naturæ à Filio Dei: Ergo ſi Angelus aſſumit Corpus, unit ſibi vel in perſona, vel in natura, ſed non in natura unit ſibi: quia non reſultat tertium; nec in perſona, quia non eſt communicatio idiomatum: Ergo nullo modo eſt ibi unio: Ergo nec aſſumptio.

Reſpondet idem ſeraphicus Doctor, negando antecedens: Non enim comprehendit omnes aſſumptionis modos, quia, inquit, homo aſſumit veſtimentum cùm ſe induit, non tamen unit ſibi in perſona, nec in natura: itaque antecedens ſolùm verum eſt de illa aſſumptione in qua eſt unio perfecta, qualis fuit aſſumptio humanæ naturę à

Ver-

Verbo divino. Ut autem ſolvantur aliæ ſimiles hujuſmodi formandæ objectiones, ſcitè admonet ibidem, quòd quando Angelus dicitur aſſumere corpus, hæc aſſumptio non ſic veniat intelligenda, quaſi tantùm moveat, vel operetur aliquid circa corpus: ſed quia illud accipit ad ſe, ut in illo operetur, ut in illo manifeſtetur, ut in illo converſetur: & quia in illa conjunctione ſive acceptione corpus potiùs ſequitur modum ſpiritus, quàm è converſo, quia ab illo formatur, & conſervatur, & regitur: Ideò Angelus ſe habet in ratione aſſumentis, & habentis; corpus verò in ratione aſſumpti, & habiti.

Dices 4. Angeli interdum hominibus apparent per ſolam ſenſuum interiorum, & phantaſiæ immutationem, putà cùm homines dormientes alloquuntur: ſic v. g. *Angelus apparuit in ſomnis Joſeph, dicens, ſurge, & accipe puerum, & matrem ejus, &c.* Cur ergo non affirmabimus ita ſemper apparere?

Reſpondeo: Id revera quidem interdum ita contingere, ſed nego id ſemper eo modo fieri. Fateor itaque, quòd apparitiones Angelorum alterutro ex his tribus modis fieri ſoleant. *Primò* per ſolius imaginativæ facultatis immutationem: *Secundò* per ſenſus externi quandam perturbationem ut fit in præſtigiis: *Tertiò* per objecti ſenſibilis externam repræſentationem, ſive interim id quod apparet, verum ſit, aut tantùm fictitium. Verum quidem eſt, quòd Angeli hominibus interdum apparent primo modo, conſpiciuntur etiam ſecundo modo, quippe cùm Dæmones ſuis præſtigiis hominibus illudant: At etiam fateri oportet eos nonnumquam tertio modo percipi, nempe in corporibus aſſumptis debitè propoſitis facultati viſivæ rectè ad operandum diſpoſitæ.

Dices denique cum Guillelmo Pariſienſi laudato initio concluſionis, ſi Angeli apparerent in corporibus, aut illa corpora effingerent, aut aliunde formata aſſumerent: ſed neutrum dici poteſt.

Non quidem primum, Fabricatio enim hujuſmodi corporum, aut eſſet ſubita, aut ſucceſſiva; quòd ſi ſubitò fieret: Ergo ſolo nutu, & imperio aſſumentium: hoc autem non eſt niſi omnipotentis virtutis Creatoris: Si verò ſubitò non fieret, ſed per ſucceſſionem, pars ſcilicet poſt partem, tunc eſſet generatio fabricatio hæc, quare eſſet ex aliquo, quod corrumperetur in generatum; quia igitur oportet illud eſſe viſibile, neceſſe eſt alibi fieri generationem hujuſmodi quàm ante homines quibus fit hujuſmodi apparitio: Cùm igitur numquam in toto mundo viſa fuerit, vel ipſa fieri, vel materia ex qua fit; neceſſe eſt ipſam fieri extra habitationem hominum: qualiter, igitur adveniunt ad conſpectum hominum tanta velocitate, & abeunt ſimiliter non minori? & ubi deponunt atque reponunt corpora iſta quorum nullum indicium poſt eorum diſparitionem apparet? Hæc ille.

Confirmat ex eo quòd Angeli interdum appareant maximo numero, videtur enim, inquit, exercitus eorum major omnibus exercitibus omnium Regum, & Principum „ terræ: Unde ergo aſſumpta eſſet materia ex qua tanta numeroſitas corporum humanorum, & novorum equorum, ſcutorum, „ lancearum, galearum, & aliorum apparentium ſabricata ſit, cùm integri montes omnes, & aliæ partes terræ perſiſtant? „

Non etiam ſecundum, Si enim eſſent „ vera corpora, inquit ibidem, qualia apparent, eſſent verè tangibilia, verè palpabilia, & verè paſſibilia omni genere „ paſſionis, nihil autem eorum reperitur in „ ipſis: *Inſuper*, ut ſubitò corrumpantur, „ & redigantur in nihilum non eſt poſſibile; Corruptio enim corporis, vel generatio non videtur poſſibile ut ſubitò fiat, ut „ de creatione manifeſtum eſt ipſam eſſe ſubitaneam, ſive inſtantaneam, & non fieri ullo modo rem per partes aut ſucceſſionem: ubi ergo fieret iſta corruptio, niſi „ ubi & apparitio eorum, & diſparitio? „ Ibi igitur neceſſe eſt apparere, & eſſe ſecundùm veritatem id in quo fit corruptio, „ ſeu reſolutio hujuſmodi corporum; manifeſtum autem eſt, quia nihil poſt ſe „ relinquunt, quod ſit corpus, vel corporeum. „

Reſpondet: Angelos quandoque apparere in corporibus à ſe effigiatis, quandoque verò in aliunde formatis; qualiter autem, & ex qua materia illa poſſint effingere, vel dimittere corpora tam facili, tamque ſubitanea formatione aut reſolutione, aperiet

CONCLUSIO SECUNDA.

ANgeli *interdum apparent in corporibus quæ efformant ex materia, non cæleſti, nec purè elementari, ſed mixta*. Hæc eſt

Digitized by Google

eſt communis ſecundùm rei veritatem apud omnes penè Theologos, quamquam nonnulli varient in modo explicationis, & probationis ejuſdem; eamque apertè tuetur Subtilis Doctor, *diſt.* 8. *n.* 3. cujus verba quoniam hujuſce reſolutionis veritatem, & probationem luculenter explicant, hic lubet exſcribere.

„ Dico, inquit, quòd non aſſumit cor-
„ pus cœleſte, nec corpus elementare
„ in quibus appareat, quia in elementari
„ non viſibiliter appareret; nec corpus
„ elementare eſt ſuſceptivum illorum acci-
„ dentium in quibus apparet. Corpora
„ autem mixta, jam à natura generata poteſt
„ aſſumere, ſicut eſt cadaver mortui, vel
„ lapis, vel aliquid tale. Et quando aſſu-
„ mit aliquod, quod non videtur priùs cau-
„ ſatum, vel formatum à cauſis naturali-
„ bus, ſed quaſi formari tunc, & ſubitò
„ completa operatione diſparere, ſicut fuit
„ de Raphaele, & Samuele; tunc vide-
„ tur probabile, quòd illud ſit corpus
„ mixtum propter accidentia quæ apparent
„ in corpore: ſed non mixtum plena mix-
„ tione; tum quia ex generatione tale
„ mixtum non poſſet ita ſubitò formari,
„ quia non eſſet natum generare niſi ſecun-
„ dùm determinatum proceſſum naturæ
„ qualis non eſt ibi, putà ſi appareat in
„ corpore hominis, non priùs geniti per
„ naturam, illud corpus non eſſet natum,
„ vel aptum generari niſi in materia.
„ Non poteſt dici, quòd Angelus ſubi-
„ tò inducat illam formam in materia, quia
„ non poteſt naturalem formam inducere,
„ ſed tantùm elementa activa, & paſſiva
„ poteſt convenienter ſimul adhibere, &
„ corporibus in ſitu convenienti approxi-
„ mare, ut inducatur forma particularis,
„ qualis nata eſt à talibus agentibus par-
„ ticularibus induci. Itaque corpus, quod
„ ita tam ſubitò formatur, & reſolvitur,
„ eſt mixtum imperfecta mixtione, qualis
„ poteſt induci ab agentibus naturalibus,
„ quaſi ſubitò facta approximatione elemen-
„ torum; ita quòd magis tale corpus aſſi-
„ milatur impreſſioni quæ eſt imperfectè
„ mixta, & ſignum hujus eſt, quia quando
„ diſparet tale corpus, non remanet aliquid
„ talis corporis in quod naturaliter eſſet
„ mediatè reſolubile corpus illud aſſum-
„ ptum, ſi perfectè fuiſſet mixtum; corpus
„ enim humanum, ſi eſſet perfectum mix
„ tum, non eſt natum redire niſi ad ca-
daver: ſed tale imperfectè mixtum reſolvi-
tur ſtatim in elementa, ſicut ex eis po- „
tuit ſtatim generari propter eorum imper- „
fectam mixtionem. „

Quibus Doctor tria maximè concludit: *Primum*, quòd Angeli non aſſumunt corpus cœleſte, quia, vel aſſumerent corpus cœleſte ante generatum ſeu productum, quod ſcilicet eſſet aliqua pars corporum cœleſtium, v. g. Cœlorum aut Aſtrorum; at hoc eſſet ſtupidum cogitare, quia ſequeretur illa ſuperiora corpora non manere integra, vel loco iſtius partis, quæ aſſumeretur ab Angelo aliam partem de novo produci: Vel eſſet aliquod corpus ejuſdem ſpeciei cum corpore cœleſti; at hoc etiam eſſet ludicrum, ſiquidem cùm ſpeciem præſeferat corporis ſublunaris, potiùs ſublunare quàm cœleſte dici deberet. Adde, quòd corpus cœleſte non eſſet proportionatum ſubjectum his accidentibus, quæ apparent in corporibus hujuſmodi aſſumptis.

Concludit ſecundò, Corpus illud ab Angelis effigiatum, & aſſumptum, non formari ex aliquo ex quatuor elementis. Si enim ad id aliquod purum elementum deſerviret, maximè aer: ſed aer non eſt proportionatum ſubjectum iſtorum accidentium, quæ ſunt in corporibus aſſumptis ab Angelo, putà tantæ ſoliditatis, ac denſitatis, quæ eſt in oſſibus, aut in illis partibus, quæ apparent oſſa in illis corporibus. *Deinde*, quandoquidem illud corpus appareat mixtum diſtinctum ab elementaribus, & non videatur faciliùs ab Angelo producere illa accidentia externa, quæ apparent, quàm corpus mixtum, potiùs debet dici, quòd ſit corpus mixtum, quàm aer, aut aliquod aliud elementum.

Hinc non poſſum aſſentiri Alenſi *q.* 34. *membro* 4. ubi cùm dixiſſet, quòd duplex eſt pars aeris, ſcilicet ſuperior, quæ purior eſt, quæ propriè dicitur *aer*, & alia inferior, quæ *Æther* nominatur, ſecundùm hæc diſtinguuntur duo Cœli; *æthereum*, & *aereum*: inde concludit, *quòd Angeli boni de æthere aſſumunt corpora, ſed mali potiùs de aere*. Hæc, inquam, vix probare poſſum, quippe cùm neutra aeris portio videatur poſſe in corpus ita condenſari, & compaginari, ut carnis mollitiem, & duritiem oſſium referat.

Unde concludit tertiò Doctor, quòd Corpus efformatum ab Angelis habeat pro materia quid mixtum, nempe vaporem, aut nubem:

bem: ut etiam conſentit S. Thomas affirmando Angelos ſibi interdum corpora ex nube effingere, quod etiam Maro non ignoravit cùm de Diabolo larvato cecinit.

Tum Dea nube cava tenuem ſine viribus umbram
In faciem Æneæ viſu mirabile monſtrum,
Dardaniis ornat telis, &c.

Ratio autem hujus eſt, quòd corpus mixtum facilè poſſit condenſari, & ſpiſſitudinem, ac figuram ſuſcipere, ut conſtat de nubibus, vaporibus, exhalationibus, & aliis metheoris, quorum aliqua ſic per frigus compaginantur, aut per ignem æthereum indurantur, ut difficilè poſſint reſolvi, ſicut compertum fit de fulmine, & grandine.

Fateor tamen vix poſſe explicari quomodo ab Angelis ex vaporibus, & nubibus efformata corpora, ita poſſint indurari, ut palpari, aut tangi queant, itaut tactui vel ſolida, vel mollia appareant; *Quis enim explicet*, inquit, ſanctus Auguſtinus in Enchiridio cap. 59. *cum qualibus corporibus apparuerint hominibus, ut non ſolùm cernerentur, verùm etiam tangerentur*: Et paulo poſt addit, *Faciuntque difficillimam quæſtionem quomodo Patres eis pedes laverint, quomodo Jacob cum Angelo tam ſolida concertatione luctatus ſit*; Et ibidem concludit, *Cùm iſta quæruntur, & ea ſicut poteſt quiſquis contrectat, non inutiliter exercentur ingenia: ſi adhibeatur diſceptatio moderata, & abſit error opinantium ſe ſcire, quod neſciunt: quidenim opus eſt, ut hæc atque hujuſmodi affirmentur, vel negentur, vel definiantur cum diſcrimine, quando ſine crimine neſciuntur?* & quamvis hæc dixerit Auguſtinus de corporibus quibus Angelos naturaliter conſtare putavit, idem fortiori ratione judicium eſſe debet de his, quæ voluntate ſola Angeli aſſumuntur.

Nihilominus affirmare poſſumus, quòd Angelus per eamdem virtutem, per quam corpus aſſumit, facere poſſit, ut corpus illud, quamvis in ſe ſolidum non ſit, ſolidum tamen tactui appareat; nimirum ſua virtute reſiſtendo, ne partes talis corporis facilè cedant, aut dividantur. Hinc poteſt efficere, ut quædam partes molliores ad modum carnis, & aliæ denſiores ad modum oſſis appareant; nam poteſt magis, vel minùs tactui reſiſtere, & in quibuſdam nihil omnino cedere, in aliis verò aliqualiter cedere; non ita ut dividantur, ſed ut aliquo modo comprimantur.

Fateor tamen, quòd ſi homo cum quo converſatur Angelus in corpore aſſumpto, attentè conſideret id, quod tangit, dum Angelicum corpus contrectat, facilè judicare poterit illam non eſſe veram duritiem, nec veram mollitiem qualis in oſſibus, & carnibus reperitur: quia ſi attenderet, facilè perciperet, non ita immutari tactum ab illis corporibus ſicut ab aliis, quæ vivunt, & veras carnes, & oſſa habent. Contrà verò accidit, quando homo ſibi perſuaſum habet illum eſſe verum hominem, cum quo converſatur, & quem videt, tunc enim quoniam oculis judicat eum eſſe hominem, & animo contrectat corpus illius, videtur ſibi carnes, & oſſa tangere, nec diſcernit utrùm ſit verum corpus, an apparens tantùm. Ita exiſtimo accidiſſe Abrahamo, & Loth dum *Geneſeos* 18. & 19. laverunt pedes Angelorum: neque enim tunc cognoverunt Angelos eſſe, & in corporibus aſſumptis apparentes.

Quantum autem ad colores, qui in corporibus aſſumptis effigiantur ab Angelis. Plurimi cenſent eos tantùm eſſe apparentes, illorum inſtar, qui in nubibus, aut collo columbæ identidem cernuntur. Sed hoc videtur difficile, cum plurimis iiſque, & diverſis locis contuentibus iidem appareant, Sole etiam non lucente, quod non contingit in iride, nubibus, & aliis coloribus merè apparentibus: Veri ergo ſunt, & partim ex Elementorum, & primarum qualitatum contemperatione orti, partim opera Angeli velut pingentis arte diſpoſiti.

De virtute verò, qua hæc corpora aſſumuntur, & præparantur: Cenſet ſanctus Thomas *quæſt.* 51. virtute Dei fieri. Alenſis vero *quæſt.* 34. *membro* 5. ait, quòd Angelus præparat hujuſmodi corpus aſſumptum, formatio autem ultima fit ab ipſo Deo. Verùm probabilius judico cum Doctore, illa corpora fieri ab Angelo propria virtute: cenſet enim Doctor, ut ſupra diximus, iſta corpora figurari condenſatione: cùm autem condenſatio ſolo motu compreſſionis fiat, quem poteſt Angelus propria virtute efficere, ſequitur propria virtute poſſe ab Angelo corpus aſſumi. Et quamvis non ſola condenſatione id ſemper fiat, poteſt tamen aliquando Angelus applicatione aliarum cauſarum naturalium talia corpora perficere, ut aſſumantur. Id autem exiſtimo proba-

probabilius, nam cùm mali etiam Angeli ad peſſimos fines corpora aſſumant, non eſt veriſimile Deum propria virtute illa formare, & ſolùm ipſo Dæmone, ut inſtrumento, uti.

Advertendum autem eſt inſuper, quòd quando Angeli, maximè Dæmones, apparent in aſſumpto corpore à ſe effigiato, poſſunt iſtud in corpus hominis cum quo loquuntur inferere, necnon & iſtud ſuo aſſumpto corpore circumdare; ita quòd homo tali corpore circumdatus, & indutus, aut alterius hominis effigiem referat, aut aliam formam induat: id enim ſuadet aereæ ſubſtantiæ facilitas ad dilatandum, ſive rarefaciendum, & ſpiſſandum denſandumque. Quam meritò Pſellus cauſam tradit cur ſpectra tam brevi ſpatio creſcere, & decreſcere videantur: Interdum enim illa ſpectra gigantem, aliàs verò nanum, aut puſionem referunt; quia materia illa ex qua aſſumptum corpus compaginarunt, cùm ſit tenuis, & mollis, facilè poteſt rarefieri, & condenſari.

CONCLUSIO TERTIA.

Dæmones plerùmque apparent in corporibus vel hominum, vel animalium vita functorum.

Hæc etiam eſt communis apud Theologos, ut probatur innumeris propemodum exemplis, quibus conſtat Dæmones plerùmque homines deluſiſſe in aſſumptis mortuorum cadaveribus: cujuſmodi plurima exempla profert Cæſarius Monachus Eiſterbacenſis *libro* 12. *miraculorum c.* 3. ubi imprimis refert Dæmonem geſtaſſe corpus cujuſdam Principis Germani vita functi, in integro anno, priuſquàm ſepeliretur, quaſi illud vegetaret: Ita quòd reverà è mortuis ſurrexiſſe videretur. *Subdit ibidem*, ſimilia legi in vita S. Patricii Hibernorum Apoſtoli, de quodam homine in cujus corpore multis annis, Diabolus habitans quaſi eſſet hominis anima, tandem ad nutum viri ſancti exivit, corpus verò corruit, & in pulverem redactum fuit; *Et cap.* 4. ſcribit, quòd quidam Clericus adeò dulcem vocem habebat, ut audire eum deliciæ putarentur, donec Religioſus quidam vir illud adjuravit, quò dicente, cadaver corruit planiſſimè fœtens.

Sic etiam induto cadavere Diabolus ſive incubus, ſive ſuccubus rem habet cum ſtrigibus, & fortiariis. Unde & in hoc genere hominum, cadaveroſus quidam fœtor graveolentiæ cernitur. Sic Guillelmus Pariſienſis *parte ultima de Univerſo* refert, quòd aliquando aſſumpto beſtiæ cadavere Diabolus deluſerit militem, qui cùm putaret ſe formoſa potitum Virgine, invenit ſe in amplexu cadaveris belluini tabe ſoluti fœtidiſſimè jacentem. Sic denique Dæmon aliquando ſepulta jam corpora ſuſcitat; eaque quaſi viventia eſſent agitat, ut reſurrexiſſe videantur, cujuſmodi rem ſtupendam refert Phlegon *lib. de mirabilibus, & longævis*, cujus authoritatem uſurpat Origenes *tractatu* 29. *in Matthæum* ad probandam eclypſim, quæ Chriſto moriente acciderat. Ille, inquam, Phegon teſtatur ſe cognoviſſe quemdam nomine Machatem, qui Philinnium ſui hoſpitis filiam, indignè id ferentibus parentibus, amaverat, & ſponſam ducere optabat, quæ abſente Machate mœrore tabeſcens, mortua eſt, & publicè funerata. Cùm autem ſexto poſt menſe eò rediiſſet Machates, circa noctem ad eum ingreſſa eſt Philinnium, & poſt longa colloquia cum ipſo noctem duxit; quòd cùm id audiiſſent parentes, dormientemque cum hoſpite ſuam filiam conſpexiſſent, in ejus quaſi vivæ amplexus ruunt; illa autem torvis in eos intuens oculis, ò vos crudeles, ait, in filiam parentes: Ergo ne vos invidiſſe mihi meo Machate paterna in domo, vel triduum ſolidum frui Magno vobis dolore hæc ſive curioſitas, ſive duritia ſtabit? renovabitis dolores præteritos, & filiam iteratò ſepelietis. His dictis expalluit, & concidit cadaver mortuo iterùm ſimile, ſeu potiùs reverà mortuum: Cùm enim jubente Magiſtratu illius Philinnii ſepulchrum fuiſſet apertum, inventum eſt vacuum cadavere, erantque in eo dumtaxat annulus ferreus, & Scyphus auratus, quæ Machates ipſi quaſi redivivæ dono tradiderat.

Contingit etiam, quòd Dæmon illectus Magorum opera, interdum viventes perſonas ſurripiat, eorumque loco mortua cadavera ad illarum perſonarum ſimilitudinem expreſſa ſubſtituat, quaſi languentia, demum ad mortem ægrotantia, deinde morientia, & tumulanda veluti mortua exhibeat, quo ſubductæ ab eo perſonæ quaſi reverà mortuæ cenſeantur. Cujuſmodi duo ſtupenda exempla refert Thomas Brabantinus *lib.* 2. *de bono Univerſ. cap.* 57. ubi ſcribit, quòd in villa Brabantiæ nomine *Gunercbena* qui-

quidam juvenis puellam Virginem adamavit, cùmque pro ejus nuptiis parentes anxiè ſollicitaret, & illi renuerent, puella medio tempore incidit in febrim acutam, qua ingraveſcente, omnibus mori viſa eſt, luctuque facto, Campanæ quaſi pro mortua pulſatæ ſunt. Nec mora juvenis amator puellæ de villa eadem in crepuſculo noctis tranſibat ad aliam, & cùm per dumeta pergeret, audivit vocem quaſi fœminæ lamentantis ſollicitè: Ergo diſcurrens, & quærens auditam, invenit puellam, quam mortuam æſtimabat; cui dixit, mortuam te plangunt tui, & huc unde veniſti? Ecce, ait, vir ante me vadit qui deduxit me: ſtupefactus ad hoc juvenis, cùm neminem alium niſi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra Villam protinus occultavit. Hinc ingreſſus in Villam amicis ſuis loquitur, & cum eis convenit patrem puellæ, unà cum ſua familia ſedentem ad funus; ab eo quærit ſi filiam ſuam ſibi daret, quam quaſi mortuam deplangebat? Cui pater admiratus reſpondit, numquid pro Deo mihi es, ut mortuam reſuſcites, & accipias in uxorem? Cui juvenis, ait, tantùm lubens ſpondeas, ut filiam tuam habeam in uxorem, ſi vivam reddidero, & ſanatam. Cui pater conſentiens, dictum coram omnibus confirmavit; mox juvenis relevato linteo quo cooperta putabatur filia, figmentum mirabile quale a nullo hominum fieri potuit invenerunt.

Dicitur autem ab his, qui figmenta hujuſmodi diabolica inſpexerunt, eſſe interiùs putrido ligno ſimilia, levique exteriùs pellicula circumducta: Hinc reducta puella eſt, & patri reddita, ſanaque poſt dies aliquot dictum juvenem maritum accepit, & uſque ad tempora noſtra incolumis perduravit, ita dictus Brabantinus. *Subditque* aliud, quid ſimile, quod contingit in confinio Flandriæ.

Si autem requiras qualiter, hæc operari poſſit Dæmon; Reponam id quidem fieri, Deo permittente, per vim magicam, qua fortè uſus fuerat ille juvenis, ut præfatam filiam ſibi in uxorem duceret. Alia his ſimilia referemus in ultima diſputatione dum nobis erit ſermo de Magis, & Sagis.

Advertendum autem eſt, Imprimis, Dæmonem non poſſe aſſumpta illa cadavera verè organizare, nec eis vitam reſtituere, cùm mortuorum vivificatio, ſit opus ſolius Dei. Poteſt tamen ſi permittatur, in aſſumpto defuncti corpore ſe præbere tangendum, & palpandum cum vera duritie, & mollitie ex parte corporis, adjunctis etiam extrinſecis cauſis, calore, & aliis qualitatibus ſufficientibus, ut tactui vivum appareat. *Advertendum* pariter, ſine dubio credendum eſſe nunquam hoc permitti Dæmoni circa eorum corpora, qui juſti mortui ſunt; quia non decet, nec eſt divinæ amicitiæ conſentaneum: De aliis verò fortaſſe aliquando id accidit, raró tamen exiſtimo id Dæmoni permitti, quia non datur illi tanta licentia, præſertim in Eccleſia Chriſti ad homines decipiendos.

Quantumvis autem ille velit pulcherrimam hòminis ſimilitudinem repræſentare, quæ Dei bonitas eſt, tantùm ſolet aſſumere quam, & qualem Deus permittit, teſte S. Chriſoſtomo Homilia 4. de Lazaro, & ideo vel ipſo invito fieri videmus, ut qui non obſeſſæ nimium mentis ſint, ſemper ſi attendant, fucum queant deprehendere: Aut enim ſe oſtendunt Dæmones humano corpore atro, illuvioſo, ſqualido, fœtente, tetro, ac formidabili, ſaltem obſcuro, nigro, fœdoque vultu, naribus vel deformiter ſimis, vel immanè aquilinis, oris rictu ſparſo, profundoque, luminibus valdè abditis, flammantibuſque, manibus, pedibuſque obunciis, & vulturinis, ſtrigoſis brachiis, cruribuſque, & admodum villoſis, caprinis etiam, vel aſininis tibiis, uno, vel utroque pede bifido corneoque; interdum, & ſolidungulo, interdum mutili pede altero, vel utroque: Demum ſtatura corporis numquam juſta, ac decora, ſed cui ſemper adſit aliquid inſolitæ notæ, & deformitatem, pravitatemque Dæmonis prodentis.

Dices: Si Dæmon verum corpus humanum poſſet aſſumere, ſequeretur nullum fuiſſe Chriſti Domini argumentum, quo Lucæ 24. dubitantibus Diſcipulis de ejus vera reſurrectione, ſuadere voluit ſe non eſſe phantaſma dicens, *Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*, quibus verbis eos invitabat ad palpandum, & videndum, quòd ipſe carnem, & oſſa haberet qualia non habent ſpiritus etiam dum aſſumunt corpora: Ergo cenſet ſpiritus non poſſe aſſumere ſibi corpus, quod ſit palpabile, carniſque mollitiem, ac oſſium duritiem habeat: ſed tale foret cadaver humanum à Dæmone aſſumptum: Ergo illud non poteſt aſſumere, vel Chriſti argumentum non multùm videbatur urgere.

Ne-

Nego conſequentiam: Intentum enim Chriſti tantùm erat ſuadere Apoſtolis ſe non eſſe phantaſma, qualem ipſum exiſtimabant, eo quòd viderant eum januis clauſis ingreſſum; quod rei corporeæ tam vivæ, quàm mortuæ repugnabat, quia penetratio corporum naturaliter fieri non poteſt: Idcirco probare voluit poſſe illos contactu ſentire, & dijudicare ipſum verum habere corpus, non verò phantaſticum. Et quia palpatione tantùm poterant corpus eſſe cognoſcere, non verò cujus eſſet corpus, ideo jubet eos videre, & tangere vulnera ejus corpore impacta, quibus deprehendere licebat ipſum illum eſſe, qui triduo ante crucifixus fuerat.

CONCLUSIO QUARTA.

Angelus non aſſumit corpus per modum formæ informantis: Nec per modum unionis hypoſtaticæ: Sed velut motor ipſum regens, & dirigens in quibuſdam operationibus eliciendis. Ita ſubtilis Doctor *diſt.* 8 *num.* 2. ubi cùm quæſiviſſet, quid ſit Angelum aſſumere corpus, reſpondet, *Hoc quidem*, inquit, *non eſt informare, nec etiam ipſum ſibi hypoſtaticè unire, ſed tantùm eſſe intrinſecùs motor corporis: Nam tunc aſſumit, id eſt ad ſe ſumit; quia ad operationes proprias ſibi explendas utitur illo ſicut inſtrumento. Nec dicitur iſta aſſumptio fieri, quando corpus aſſumptum movetur motu progreſſivo; quia talis motus non congruit fini, propter quem aſſumitur tale corpus.* Quibus Doctor reſolvit *primò*, Angelum non uniri corpori, tanquam forma, quia aliàs non eſſet ſubſtantia completa, ſed incompleta, non minùs quàm anima; imò eſſet anima; quia ſi poſſet informare aliquod corpus, maximè corpus organicum, quippe cùm illud ſit aptius ad informationem, ſicque eſſet actus corporis organici.

Infert ſecundò, Non aſſumere corpus hypoſtaticè cùm ſaltem naturaliter talis hypoſtatica unio fieri nequeat; Dæmones autem tantùm virtute naturali corpora aſſumunt: in bonis autem Angelis non videtur admittendum eſſe miraculum quoties hominibus apparent; res enim per ſe nimiùm levis eſt ad ſtatuendum tam grande miraculum, quale eſt ipſa unio hypoſtatica.

Concludit tertiò, Angelum aſſumere corpus, nihil aliud eſſe, quàm illi aſſiſtere tamquam motorem in mobili, in ordine ad operationes tales exercendas verè, vel apparenter, quibus Angelus videri poſſit corpus aſſumptum informare: In quo conveniunt pariter cæteri Theologiæ Principes, maximè S. Thomas *q.* 57. *art.* 2. & Seraphic. Doctor in 2. *diſt.* 8. *art.* 3. *q.* 2. Nihil enim videtur ultra requiri ad illam corporis aſſumptionem, quàm quòd Angelus intrinſecè ſic moveat corpus aſſumptum, quod utique patebit aſſignando rationem ſingularium partium hujuſmodi dictæ aſſumptionis.

Primò namque dicimus *Angelum eſſe intrinſecum motorem*, quia ſi eſſet extrinſecus motor non propriè diceretur aſſumere corpus ad ſe: ſimiliter ſi eſſet intimè præſens corpori, ſed non in ordine ad ipſum movendum, ſanè non diceretur aſſumere; ſicut nec anima præſens corpori poteſt aſſumere corpus, nec unum corpus ſimul penetratum cum alio corpore, dicitur alterum corpus aſſumere, etiam ſi virtute ſua propria poneret ſe penetrativè ſimul cum ipſo. Additur *in ordine ad operationes tales exercendas*, quia non ſufficeret, quòd eſſet intimè præſens per modum motoris localis, aliàs Angelus præſens Cœlo, & ipſum movens localiter, dici deberet aſumere Cœlum: Similiter Angelus, qui Prophetam Abacuc cincinno deportavit ad lacum leonum, in quo Daniel Propheta erat recluſus, diceretur eum reverà aſumpſiſſe, quod tamen omnes Interpretes negant; hæc namque translatio fuit quidem corporis deportatio, non autem aſumptio. Diximus *veras, vel apparentes*, quia aliquæ ex illis operationibus, quæ apparent, tales in rei veritate non ſunt; nam auditio ſenſibilis, & tactus corporeus, ac viſio ocularis, quas putamus Angelos in aſumptis corporibus exercere, non ſunt veræ actiones, ſed tantùm apparentes.

Denique colligit Doctor, non ſufficere ad illam aſumptionem corporis ab Angelo, quod moveat illum localiter; ſic enim Intelligentiæ motrices aſumerent ſphæras cœleſtes, quas movere dicuntur. *Adde* quòd corpora adhuc maneant aſumpta etiam quando Angelus ab omni motu ceſſat. Ut ergo verè dicatur aſumere corpus, quod movet motu progreſſivo, intelligi debet de motu progreſſivo, vel qui ſit ſignum vitæ, vel qui ſignificet Angelum eſſe corpori intimè præſentem, & eum intrinſecùs moventem.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & quas Angeli operationes vitæ edere poſſint in corporibus aſſumptis.

NOtandum 1. Actiones vitales maximè duplicis eſſe generis, quarum aliquæ dicuntur eſſe productivæ termini intrinſeci, qui dicatur vitalis, quia vel eſſentialiter pendet ab intrinſeco principio vitæ tum proximo, tum etiam principali; vel ſaltem naturaliter non poteſt alio modo fieri, cujuſmodi ſunt omnes actiones ſenſuum externorum, & internorum, atque etiam appetitus ſenſitivi: *Aliæ* verò ſunt actiones viventium, quæ licèt ab ipſis fiant vitali modo, & ſub ea ratione tales ſint, nihilominus producunt terminos, qui per actionem non vitalem fieri poſſunt, ut ſunt motus localis progreſſivus, vocis formatio, & ſimiles, quæ dici poſſunt actiones vitales quoad modum, & non quoad ſubſtantiam, ut à prioribus diſtinguantur, quæ eſſentialiter, ſeu in ſua ſubſtantia vitales dici poſſunt.

Notandum 2. ex Seraphico Doctore in 2. *diſt.* 8. *art.* 3. *q.* 2. quod ſenſatio poſſit accipi tribus modis, nempe communiter, propriè, & magis propriè. *Communiter* ſentire, idem eſt, quod rem ut præſentem cognoſcere, ſecundùm quem modum accipit Auguſtinus ad Paulinam in libro de videndo Deo. *Secundo modo*, ſentire idem eſt, quod rem ut hic eſt nunc cognoſcere, & ſic accipit Boetius, cùm dicit, quòd ſenſus eſt particularium, & intellectus univerſalium. *Tertio modo*, ſentire idem eſt, quod ſpeciem exiſtentem in materia, præter materiam mediante organo corporeo ſuſcipere, & ſic accipit Philoſophus in *ſecundo de anima*, cùm dicit, quod *ſenſus eſt ſuſceptivus ſpecierum in materia præter materiam*. Duobus prioribus modis non differt ſenſus ab intellectu re, ſed ratione tantùm, & hoc modo admitti poteſt ſenſatio in Angelo; Angelus enim per ſuam potentiam intellectivam cognoſcit rem, ut præſentem, & ut hic, & nunc dirigendo aſpectum per ipſam. Tertio vero modo differt potentia ſenſitiva ab intellectiva, re & ratione, & illo tertio modo, ſenſus eſt potentia alligata corpori, & hoc modo ſpiritui Angelico non convenit. Ita S. Bonaventura.

Notandum tertiò ex eodem *ibidem*. Quòd „cùm anima triplici modo corpori uniatur, nempe per modum moventis, aut perficientis, aut utroque modo; ita triplex genus operationum erga corpus habet: *Quædam* enim ſunt operationes, quæ conſequuntur ipſam animam in corpore, ut eſt motrix: *Quædam* ut perfectio; *Quædam* partim ſic, & partim ſic. Differenti autem modo exercet anima in corpore operationes, quæ ſequuntur ipſam, ut motricem, & ut perfectionem: Nam operationes, quæ conſequuntur animam, ut motricem ſic exercet per corpus, ut illas eaſdem exerceat in ipſum corpus: Quia non ſolùm movet alia corpora, ſed etiam corpus proprium: Operationes verò, quæ conſequuntur animam in corpore, ut eſt perfectio, ſic exercet anima in corpore per corpus, ut exerceat eas cùm corpore, ſicut patet, quòd anima clauſo oculo corpus aliquod videre non poteſt. Tertias autem operationes exercet in corpore quaſi utroque modo: & ideo primæ competunt animæ, ut eſt motrix differens à mobili: Secundæ verò, ut eſt forma juncta materiæ.

„Quoniam igitur Angelus unitur corpori aſſumpto non ut perfectio, ſed ut motor, ideo primas operationes exercet plenè in eodem corpore: ſecundas minimè, tertias verò quodammodo ſic, quodammodo non. Et hoc meliùs patet ſi deſcendamus exemplificando: Motus progreſſivus, ſive quicumque alius ſit, membrorum exteriorum, eſt ab anima in corpore, ut eſt motor, vel motrix, & ideo competit Angelo: Sentire verò per organa corporis competit animæ, ut eſt illorum organorum perfectio; ſicut enim anima perficit totum corpus, ita viſus, ſive potentia viſiva perficit oculum, & hæc non competit Angelo in corpore aſſumpto: Ridere verò eſt operatio, quæ partim competit animæ, ut eſt motrix, partim ut eſt perfectio, ibi enim eſt quædam cordis exhilaratio, & hæc eſt ab anima, ut eſt perfectio, eſt etiam ibi quædam genarum motio, & hæc eſt ab anima, ut eſt motrix. Ratione primi non convenit Angelo: ſed tantùm ratione ſecundi: ita Seraphicus Doctor, cum quo Subtilis in pluribus convenit, ut apariet „

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

A*Ngeli in corporibus aſſumptis poſſunt exercere operationes vitæ, quæ fiunt per motum corporis: Non verò, quæ à facultatibus ſenſitivis, aut vegetativis neceſſariò proveniunt*. Ita Doctor ſupra laudatus num. 4. ubi *primam concluſionis partem* ſic explicat. *Dico quòd motum localem poteſt cauſare Angelus in corpore aſſumpto, & ita motum qui videtur eſſe progreſſivus; motum etiam qui eſſet inſpirationis, & reſpirationis, motionem palpebrarum, & manuum, & ſimilium; & ratio eſt, quia non eſt aliquod corpus ita imperfectum in univerſo quin habeat in virtute ſua activa aliquod, ut patet de gravi reſpectu centri*. Ita Doctor. Quibus conſtat eum concedere, quòd omnem actionem vitalem, quæ fit per motum corporis, poſſit Angelus elicere in corpore aſſumpto. Quod probat, quia non eſt deneganda ulla virtus ſubſtantiæ ſpirituali, quæ corporeæ conceditur: Sed virtus acquiſitiva loci conceditur corporibus: Ergo & Angelis. Verùm fateor, quòd hæc probatio ſolùm levis conjectura ſit: Siquidem poſſet hæc virtus competere corpori, quamvis non competeret ſpiritui, nam plura corpori competunt, quæ ſpiritibus non quadrant, nullum enim eſt corpus, quod non poſſit producere aliquam qualitatem corpoream, tamen nullus ſpiritus, ut communiter ſupponitur, id poteſt efficere.

Vera ergo ratio cur Angelus poſſit hunc motum efficere, eſt quia poteſt corpus transferre de loco ad locum. Hoc autem præſtare non poſſet, niſi pariter poſſet ipſum movere localiter: poteſt ergo in corpore aſſumpto ambulare, &c. Hinc de Angelo Raphaele legimus, quòd cum Tobia gradiebatur, loquebatur, & alios corporis motus, & geſtus efficiebat.

Secundam partem etiam ibidem indicat Doctor, nempe quòd operationes, quæ neceſſariò proveniunt à facultatibus ſenſitivis, aut vegetativis, non poſſint edere Angeli in corporibus aſſumptis: idque primò *de operationibus facultatum ſenſitivarum* conſtat: Quia, inquit, illæ non ſunt natæ „ recipi niſi in compoſito ex organo ſaltem „ perfectè mixto, & ex anima, in quantùm „ habet potentiam perfectivam, quorum „ neutrum eſt ibi, nec ſcilicet talis mix„ tio, nec anima perficiens; & ideo ſimpliciter in tali corpore compoſito, quod aſſumit, nulla eſt ſenſatio. Operationes etiam, quæ conſiſtunt in verè agendo, cujuſmodi ſunt operationes vegetativæ, non competunt illi compoſito; quia vel illæ operationes natæ ſunt eſſe compoſiti animati, quale non eſt ibi; vel natæ ſunt eſſe corporis perfectè mixti, putà ſi caro generaret carnem: neutrum autem eſt ibi.

Quantum etiam *ad actus vegetativos*, qui apparent, ſi loquamur de vera *nutritione*, nihil ibi poteſt nutriri: Sed ſi loquamur de comeſtione, quæ præcedit nutritionem, illa non eſt niſi diviſio cibi per motum localem maxillarum, & trajectio ejus in ventrem per motum localem; tunc poteſt fieri exhalatio, & reſolutio in humorem, vel elementa; & iſti motus locales poſſunt fieri circa corpus virtute activa Angeli. Sicut autem dictum eſt de nutritiva, ita dicendum eſt de *augmentativa*, quia ibi nulla eſt nutritio, vel augmentatio: poteſt tamen eſſe vera juxta poſitio, ſi ipſe velit ſubitò alia elementa, quæ poſſunt imperfectè miſceri, ad talem imperfectam mixtionem apponere corpori ſuo, ut videatur creſcere.

At ſi dicas, ſi comeſtio non ſit operatio vitalis: Ergo non valet argumentum ad probandam veram Chriſti reſurrectionem de comeſtione ejus cum Diſcipulis ſuis, quod eſt contra ſanctos Patres,

Reſpondeo. quòd ad probandam reſurrectionem ejus ſunt multa alia argumenta in Evangelio efficaciora iſto, & ita cum aliis bene probat, etſi non per ſe tantùm. *Vel dico*, quòd erat comeſtio ordinata ad veram nutritionem, quia non eſt inconveniens, quòd corpus glorioſum poſſit convertere corpus non glorioſum in ipſum, ſicut eſſe ſimul poteſt cum corpore non glorioſo: Nec propter hoc eſt corruptibile, quia poteſt aliud convertere in ſe; poſſet enim Deus facere corpus glorioſum in minima quantitate, & illud augere per comeſtionem, nec tamen aliquid corrumperetur de nutrito, & aucto: in corporibus autem talibus aſſumptis non eſt nutritio, ſed tantùm additio, vel appoſitio. Ita Doctor.

Quibus tria maximè concludit, *Primum*, quòd actiones verè ſenſitivæ, ſeu ſenſationes

nes non poſſint elici ab Angelis in corporibus aſſumptis, quia illæ actiones requirunt organum vivum, vel tamquam principium effectivum, vel tamquam principium ſuſceptivum, vel fortè tamquam principium productivum, & ſuſceptivum: Ergo cùm in corporibus aſſumptis non ſint organa viva, aliàs corpus aſſumptum cenſeretur vivificari per Angelum, adeoque Angelus eſſet actus corporis, & conſequenter eſſet anima, ac ſubſtantia incompleta, & exigens connaturaliter eſſe in corpore, quæ omnia abſurda ſunt: Ergo nec illæ operationes ſenſitivæ verè, & propriè elici poſſunt in corporibus aſſumptis.

Infert ſecundò, quòd comeſtio fieri poſſit ab Angelis, quatenus eſt cibi contritio, & trajectio ejuſdem in partem interiorem, ſeu ſtomachum, non verò quatenus ſignificat converſionem alimenti in ſubſtantiam aliti; nam inquit Seraphicus Doctor *diſt.*8. *art.*3. *quæſt.*1. in cibatione, ſeu comeſtione perfecta, duplex eſt actio. Prima eſt cibi ſumptio, & conſumptio: Secunda eſt converſio, & unio ejuſdem cibi cum ſubſtantia aliti. Prima, inquit, competit Angelis in corpore aſſumpto, non ſimulatè, ſed verè, quia cibum ſibi appoſitum verè ſumunt, & conſumunt: non ita ſecunda, nam cibus aſſumptus eorum indigentiam, vel deperditionem non reſtaurat: Illa namque cibatio non eſt in Angelis ex indigentia, qualis eſt in corporibus verè nutritis. Unde cibi illi ab Angelis aſſumpti, vel in aerem ſolvuntur, vel aliunde deportantur. Hac ratione dicebat Angelus Raphael ad Tobiam: *Videbar vobiſcum edere; ſed ego inviſibili cibo utor*; nam dicendo *videbar*, indicabat, quòd reverà cibum ſumebat, dividebat, & trajiciebat in partem interiorem corporis aſſumpti, non verò illum convertebat in ſubſtantiam ejuſdem corporis.

Infert denique Doctor, quòd comeſtio facta à Chriſto poſt reſurrectionem coram Diſcipulis, reverà poterat fieri per converſionem alimenti in ejus ſubſtantiam, adeoque eſſe vera nutritio; quia nempe non videtur inconveniens, quòd corpus glorioſum, de potentia abſoluta, nutriri poſſit abſque deperditione alicujus partis priùs habitæ. Quam ſententiam immeritò, & abſque ulla prorſus ratione erroris notavit Suarez lib. 4. cap. 39. propterea quòd, inquit, nimia videatur, aut ſaltem temeraria, tum quia inquit, eſt contra communem conſenſum ſanctorum Patrum, & Eccleſiæ; tum etiam quia eſt contra impaſſibilitatem, vel perfectionem corporis reſurgentis.

Verùm utraque hæc ratio, ſicut & illius cenſura inſulſa prorſus apparet, primò namque gratis fingit illam eſſe contra ſenſum Eccleſiæ, quippe cùm hac de re, ne verbulum quidem apud Patres legatur. Secundò falsò ſupponit, quòd nutritio fieri non poſſit abſque deperditione partium præcedentium; quis enim Philoſophorum præter Suarem hæc aliquando ſomniavit? Nutritio quidem fit per aggenerationem novæ partis ſubſtantiæ, non autem neceſſariò infert deperditionem præcedentium. Nec plus veritatis habet id quod rurſus opponit, nempe quòd ſi nihil deperditum fuit per comeſtionem Chriſti poſt illius reſurrectionem, conſequens eſt, quòd ejus corpus fuerit incompletum, aut quòd per aggeneratam ſubſtantiam factum fuerit quodammodo monſtruoſum, quippe cùm redundantem ſubſtantiæ portionem haberet.

Reſpondeo namque, quòd cùm aggenerata illa ſubſtantia fuerit modica, inde Chriſti Domini corpus quid exuberans, & ultra naturalem ſortem ac juſtam proportionem habere dici non potuerit. Nec pariter inde ſequebatur ipſum fore paſſibile, ſiquidem nihil ex ipſo per illam nutritionem deperibat. Vana eſt ergo illa Suaris cenſura.

Dices Tertullianus lib. 3. adverſus Marcionem qui contendebat Chriſti Domini corpus fuiſſe tantùm phantaſticum, non autem verum & ſolidum, idque probabat ex eo, quòd *Angeli in phantaſmate putativæ Carnis egerint apud Abraham, Loth, & tamen verè ſint, & congreſſi, & paſti, & operati quod mandatum eis fuerat*. Reponit Tertullianus, *Scito nec illud tibi concedi ut putativa fuerit in Angelis caro, ſed vera, & ſolida ſubſtantia humana: ſi enim difficile non fuit illi putativæ carnis veros, & ſenſus, & actus exhibere, multò faciliùs habuit veris, & ſenſibus, actibus veram dediſſe ſubſtantiam carnis*. Concedit ergo Tertullianus Angelos ſicut & verum corpus, ſic & verè vitales corporeas operationes habuiſſe.

Reſpondeo Tertullianum prorſus fuiſſe dubium hac in ſolvenda quæſtione, utrùm Angeli vera corpora, veraſque corporeas vitales operationes aliquando habuerint, etenim negativam partem docet lib. de carne Chriſti cap. 6. ubi de Angelis ait. *Conſtat*, inquit, *Angelos carnem propriam non ge-*

geſtaſſe, ut putà naturæ ſubſtantiæ ſpiritalis, & ſi corporis alicujus, ſui tamen generis: In carnem autem humanam transfigurabiles ad tempus, ut videri, & congredi cum hominibus poſſent. Et apertiùs lib. de reſurrectione carnis cap. 62. *Quia Angeli*, inquit, *aliquando tamquam homines fuerunt, edendo, bibendo, & pedes lavacro porrigendo: Humanam enim ſuperficiem induerant ſalva intùs ſubſtantia propria.*

Hoc itaque ſufficere viſum eſt Tertulliano, quòd dogmati Apellis non conſentiret qui ex aerea ſubſtantia Angelos creatos dicebat: Qualia autem fuerint ab eis aſſumpta corpora, vera an larvata in dubium habuit. Quod certè mirum videri non debet, cùm ipſemet beatus Auguſtinus hanc perplexam quæſtionem referens *lib. 3. de Trinitate cap.* 1. fateatur illam excedere vires intentionis ſuæ; quem ſecutus eſt beatus Bernardus homilia 5. in Cantica. *Ceterum*, inquit, *utrùm ipſis ſpiritibus naturalia corpora ſint, ſicut hominibus ſua, an verò ipſi ſpiritus corpora cùm opus eſt, ſumant? Rurſumque expleto opere ponant in eamdem, de qua ſumpta ſunt, materiam diſſolvenda? Nolo ut hanc requiratis: videntur Patres de hujuſmodi diverſa ſenſiſſe, nec mihi perſpicuum eſt unde alterutrum doceam, & neſcire me fateor; ſed, & noſtris profectibus non multùm conferre arbitror harum rerum notitiam.*

Quantum autem ad locutionem quam frequenter efformant Angeli in corporibus aſſumptis, Alenſis noſter, *qu. 35. memb. 4.* eis tribuit virtutem, qua non ſolùm per corpus aſſumptum velut per inſtrumenta ſimilia organis deſervientibus humanæ locutioni, ſed etiam ſine ullo protſus aſſumpto humano corpore, poſſint vocem humanæ ſimilem efformare, quod etiam teſtatur omnis Antiquitas, quæ, & oraculorum non ſolùm in ſtatuis, & idolis, ſed etiam in antris, arboribus, beſtiis, imo calvariis à Dœmone editorum meminit.

Tamen exiſtimarem veriùs, formatam ab Angelis locutionem non eſſe propriè dictam, ſiquidem hæc actio, non minùs quàm ſupradictæ, vitalis eſt; non etiam propriè loquendo dicit tantùm ſonum in aere formatum, ſed etiam modum illius formationis importat, nempe, quòd fiat immediatè per propria organa vitalia, & ex motione phantaſiæ, ac cum intentione aliquid ſignificandi. Quamvis autem Angelus poſſit formare in aere, vel in corpore aſſumpto ſonum ſunilem illi, & materialiter ejuſdem rationis cim ſono vocis humanæ, tamen non poteſt eumdem effingere formaliter; quippe cùm ſonus ille locutionis Angelicæ non fiat per vitalia organa, nec per immutationem phantaſiæ, ac cum intentione aliquid ſignificandi. Solùm itaque loquuntur Angeli in corporibus aſſumptis ad eum fermè modum, quo quis artificioſè quodam inſtrumento, putà tibia, vel tuba ſonum vocis humanæ exprimat, vel quomodo cavæ valles, & murorum ſciſſuræ, nec-non & antri foveæ exceptam ac repercuſſam vocem, articulatè admodum reciprocant.

Advertendum eſt autem quòd Dœmones in corporibus loquentes plerumque utuntur voce ſtridula, ſubſibilante, confuſa, obſcura, debili, puſilla, & quaſi ex dolio, vel per teſtam rimoſam, ut fatetur Remigius lib. 1. de *Demonolatria c.* 8. poteſt autem Diabolus, quando in corpore aſſumpto apparet, & loquitur, videri, & audiri tantùm à quibus optat, ceteros verò omnino latere: idque naturaliter; ſi nempe quantum ad nonnullos, & non quoad ad alios, ex parte objecti vel organi impcdimentum afferat, putà ſi medium ita præpediat, ut per illud ſpecies ad oculum, vel auditum non perferantur: vel ſi ipſas ſimilitudines ad alios dirigi prohibeat, ad eos verò à quibus audiri, & videri vult, ſinat ſimulachra, & ſonos liberè commeare, & imaginationem eorum ad nulla alia obducat.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli in corporibus aſſumptis non poſſunt reverà per ſe generare aliquod animal perfectum. Ita communiter Theologi cum Doctore ſupra laudato *n.* 5. Quantum ad ge- „
nerationem, inquit, dicendum quòd illa „
fit virtute ſeminis deciſi à mare in fœmi- „
nam in qua ſervatur virtus patris, ſicut „
communiter dicitur: Si ipſe poteſt illud „
ſemen ab aliquo ſuccumbendo recipere, „
& ſervare illud in ſua naturali qualitate „
conveniente ſuæ generationi naturali, „
quouſque illud transfundat; ipſe nihil „
facit ibi, niſi quia primò recipit in cor- „
pore illo aſſumpto, illud quod poſtea „
movet localiter in aliquam cui eſt incu- „
bus: & ſi illud ſemen antequam ſit rece- „
ptum in matrice non amittat ſuam quali- „
tatem naturalem poteſt per ipſum fieri „
ge-

Digitized by Google

„ generatio, ſicut ſi immediatè transferret „ reverà primò decidentem in eamdem matricem. Et hoc modo attribuitur non „ quidem Angelo bono, quia abſit quòd „ talibus vilibus ſe immiſceat; ſed Dœmoni, generare, quia idem primò ſuccubus, & poſteà incubus ſemen à decidente primò transfuſum recipit, & deinde „ transfundit illud in matricem.

Idem habet ſeraphicus Doctor *eadem diſt. art.3. qu.1.* ubi probat Dœmones non poſ„ ſe per ſe generare primò. Quia generatio eſt productio ſimilis in ſpecie, ſed „ Dœmon aſſumens corpus non aſſimilatur homini, ſed Dœmoni: Ergo non poteſt hominem generare. *Deinde* ut fiat „ generatio neceſſe eſt ſecundùm Medicos, „ quòd concurrat triplex ſpiritus naturalis, vitalis, animalis; & ſecundùm Philoſophum triplex calor, videlicet calor „ animæ, calor cæli, & calor elementi: „ Ergo cùm Dœmon nec ſpiritum animalem, nec calorem animalem in corpore aſſumpto poſſit habere, videtur quòd „ nullo modo poſſit generare. *Denique* generare non eſt actus animæ, & corporis diviſim, ſed conjunctim; ſed ex Dœmone, & corpore non fit unum: Ergo „ numquam poteſt per corpus exire in „ actum generandi.

Subdit autem, quòd duo concurrant ad generationem, nempe facultates, & ſeminis conſtitutio, nec-non & ejuſdem ſemi„ nis transfuſio, & ſuſceptio: Primum, inquit, eſt ſolius illius cui Deus dedit vim „ propagativam, & hoc nullo modo competit Dœmonibus aſſumentibus corpus: „ Secundum verò ſcilicet ſeminis ſuſceptio, „ & transfuſio poteſt eis competere; Primò enim ſuccumbunt viris in ſpecie mulieris, ut ex eis ſemen pollutionis ſuſci„ piant, & quadam ſagacitate ipſum in ſua „ virtute cuſtodiunt, & poſtmodum, Deo „ permittente, fiunt incubi, & in vaſa mulierum transfundunt ex qua transfuſione „ homines generari poſſunt.

Hanc ipſam veritatem plurimis exemplis ſuadet Delrio *lib. 2. Magicarum quæſtionum qu.15.* Vetuſtas enim, inquit, à Dœmonibus ſpecie humana larvatis obtrudit genitos ſuos *ſemi-Deos*, *Hercules*, *Sarpedones*, *Servios Tullos*, Anglia *Merlinum*, Pannonia *Hunnos* ex Arlunis ſtrigibus Gothicis, & Faunis natos. Helinandus lib. 4. apud Belvacenſem, affirmat *Clrvenſium* familiam excitatam fuiſſe à Dœmone ſuccubo. Chieſa *c. 27. p. 2. hiſtor. Peruſ.* ſcribit in Hiſpaniola ſolitum *Crocoton* Dœmonem miſceri mulieribus, & ex eo nanos bicornes naſci.

Hanc ipſam veritatem confirmat S. Auguſtinus *in libris de Civitate Dei*; licèt enim *lib. 3. cap. 2.* dubius dixerit, *Utrùm potuerit Venus ex concubitu Anchiſis Æneam parere, in medio relinquamus: Nam pene talis quæſtio in Scripturis oritur, qua quæritur utrum prævaricatores Angeli cum filiabus hominum concubuerint? Unde natis gignantibus, idest nimiùm grandibus, & fortibus viris, tunc terra repleta eſt*: Tamen lib.5. cap.23. quæſtionem determinat in hæc verba. *Creberrima fama eſt, multiſque ſe expertos, vel ab eis qui experti erant de quorum fide dubitandum non eſt, ſe audiviſſe confirmant, Silvanos, & Faunos; quos vulgus Incubos vocant, improbos extitiſſe mulieribus, ac earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum: & quoſdam Dœmones, quos* Duſios *Galli nuncupant, aſſiduè hanc immunditiam, & tentare, & efficere pluries, taleſque aſſeverant, ut hoc negare impudentiæ ſit.* Hoc ipſum confirmat Gloſſa in illa verba Geneſis: *Videntes Filii Dei filias hominum, &c.* ubi dicit non eſſe incredibile, non ab hominibus, ſed ab Angelis, vel quibuſdam Dœmonibus qui mulieribus ſunt improbi, gigantes eſſe procreatos.

Probat etiam Guillelmus Pariſienſis 3. *part. de Univerſo cap.* 25. ubi cùm dixiſſet gentem Hunnorum ab hujuſmodi Dœmonibus eſſe generatam, nec-non & inſulam Cypri totam populatam eſſe, & inhabitatam à filiis Dœmonum: inde pluribus demonſtrat Dœmones poſſe homines gignere, aſſumpto, & transfuſo nedum ſemine humano, ſed etiam quorumdam animalium, quæ quamdam cum homine in generando convenientiam habent; quod utique confirmat hoc exemplo: Scito, „ inquit, quia in provincia Saxoniæ, Urſus quidam rapuit uxorem cujuſdam militis, & detulit in ſpeluncam in qua in- „ habitabat, ibique habuit eam diebus „ multis, & annis, genuitque ibidem fi- „ lios ex ea, qui poſteà recuperata muliere illa, & reſtituta viro ſuo, vixerunt „ cum eadem muliere, & facti ſunt poſt- „ modum milites: & cùm eſſent veri ho- „ mines de natura urſina, hoc apparebat „ in eis, quòd vultus eorum in ſimilitu- „ dinem urſinorum vultuum aliquantulum „ declinabant, cognominationem autem à „ Pa-

„ Patre ſcilicet , *Urſo* , à quo geniti fue-
„ rant, vocati ſunt *Urſini* .
„ Sciendum autem quòd Urſus in duo-
„ bus aſſimilatur hominibus, videlicèt in
„ hoc quòd coeunt ſicut conjugati ; &
„ cùm decoriati ſunt, tota figura corpo-
„ ris ſimilis apparet hominibus ,propter
„ quod , & multi eſum eorum carnium
„ abhorruerunt , videlicet tanquam eſum
„ carnium humanarum . Non igitur mi-
„ rum ſi ſemen Urſinum etiam tanta ſimi-
„ litudine humano ſemini appropinquet ,
„ ut ei etiam ad generationem convenienti
„ conjunctione applicetur . Cui autem in-
„ telligenti non eſt notum hujuſmodi ſpi-
„ ritus diabolicos , facilè eſſe ſubitò exhi-
„ bere, & adhibere mulieribus , quas ſic
„ ludificant, ſemina animalium quæ cogno-
„ verunt ad generationem convenientia ?

Ex his colligit infra, non improbabilem eſſe ſermonem famoſum opinione vulgatum de *Merlino* , qui in majori Britannia filius Dæmonis incubi ſuiſſe dicitur, nec id eſſe impoſſibile . Quòd autem idem Merlinus Propheta in eadem regione habitus eſt, eò quòd multa de futuris vaticinatus fuiſſe viſus eſt propheticè, id contigiſſe ex inſtructione vel doctrina paterna , non immeritò credi poteſt ; multa enim de futuris, & aliis abſconditis certum eſt noſſe Dæmones , & interdum aliis, nedum filiis, revelare .

Addit inſuper Dæmones incubos mulieribus pulchra cæſarie donatis magis infeſtos eſſe multiplici de cauſa ; aut quia, inquit, in cultu ornatuque , ac tinctura crinium cura nimia intendunt hujuſmodi mulieres: vel quia pulchritudine illa inflammare ſpectantes in ſuam libidinem conari conſueverunt: vel quia in eis inſolenter mulieres glotiantur. Et forſitan ad terrorem divinæ ſeveritatis hanc tentationem à malignis ſpiritibus ſuſtinent, ut ab hujuſmodi cultu deſinant , timentes viros ad ſuam libidinoſam concupiſcentiam inflammare , dum ipſos Dæmones ad eam inſtigare , & provocare videntur .

Simile quid refert ***Burchardus Abbas Balernenſis*** in vita S. Bernardi c.6. ubi narrat, quòd cùm ſanctus ille Nannetum veniſſet, invenit ibi mulierem, quæ à quodam petulante Diabolo vexabatur . Apparuit autem ei laſcivus ille Diabolus in ſpecie militis valdè pulchri aſpectus , & in amorem ſuum intus ſuggeſtione latenti , extra locutione

blandienti animum ejus fallaciter incli- „
navit . Cùmque mulieris aſſenſum obti- „
nuiſſet , expanſis brachiis , pedes ejus „
ſuper unam manuum ſuarum poſuit ; al- „
tera verò manu ejus caput operuit ,. ſibi- „
que eam fœderis hujus ſigno dotavit . Ha- „
bebat autem illa virum ſtrenuum militem, „
ſed hujus tam execrabilis commercii „
prorſus ignarum . Abutebatur ergo, et- „
iam in eodem lecto cubante marito, in- „
viſibiliter impuriſſimus ille adulter, & „
incredibili vexabat libidine . „
Sex annis tantùm latuit malum, nec „
detexit mulier perdita tanti criminis pro- „
brum . Septimo verò anno confuſa eſt in „
ſeipſa, & exponit tum propter colluvio- „
nem tam continuæ turpitudinis, tum pro- „
pter timorem Dei cujus judicio ſingulis „
momentis timebat intercipi, & damnari. „
Confugit ad Sacerdotes , & piaculum „
confitetur . Peragrat loca ſancta , & im- „
plorat ſanctorum ſuffragia ; ſed nulla ei „
confeſſio , nulla oratio, nulla eleemo- „
ſynarum largitio ſuffragatur . Quotidie, „
ut priùs, & importuniùs à Dæmone in- „
feſtatur. Denique in publicum tantùm ſce- „
lus effuſum eſt : quo audito, & cognito „
maritus ejus contubernium execratur . In- „
terea ad locum prædictum vir Dei cum „
comitatu ſuo advenerat ; cujus, ut audivit „
adventum infœlix mulier, ſe ad pedes ejus „
tremebunda projecit . Aperit ei lachrymis „
perfuſa paſſionem horribilem , & ludifi- „
cationem inveteratam ; & quòd nihil ei „
profeciſſent quæcunque feciſſet ſibi à „
Presbyteris imperata . Addit ſibi ab op- „
preſſore ſuo adventum ejus prædictum , „
& minaciter ei interdictum ne ante ejus „
iret præſentiam , quia nihil ei prodeſſet , „
& ipſo (recedente Abbate) qui fuerat „
amator , crudeliſſimus ei fieret perſecu- „
tor . Audiens hæc vir Dei blandis verbis „
conſolatur mulierem ; & de Cœlo pro- „
mittens auxilium , præcipit , ut die alte- „
ra (jam enim nox inſtabat) confidens „
in Domino revertatur . Reverſa manè , „
cùm viro Dei blaſphemias, & minas quas „
eadem nocte ab Incubo ſuo audierat, re- „
tuliſſet ; nec cures, inquit Vir Dei , mi- „
nas ejus , ſed tolle baculum hunc no- „
ſtrum , & pone in lectulo tuo, & ſi quid „
poteſt agat . Egit mulier quod juſſum fue- „
rat , & recubans in lectulo ſuo , ſigno cru- „
cis munita , juxta ſe baculum ponit · Ad- „
eſt ille continuò , ſed nec ad conſuetum „
„ opus

Digitized by Google

„ opus nec ad ipſum cubile præſumit accedere: minatur tamen acerrimè, quòd diſcedente viro Dei ipſe in ejus ſupplicia reverteretur. Inſtabat dies Dominica, & voluit vir Dei per edictum Epiſcopi in Eccleſiam acceiſiri. Cùmque ipſo die maximus populus ad Eccleſiam conveniſſet, inter Miſſarum ſolemnia comitantibus Epiſcopis Gaufredo Carnotenſi, & Brictio Nannetenſi, ipſe apud ambonem conſcendit, & ut omnes qui in Eccleſia erant, accenſas candelas in manibus teneant, locuturus edicit. Quod & ipſe cum Epiſcopis, & Clericis faciens, inauditos Diaboli auſus publicè aperit, & fornicatorem ſpiritum, qui in tam horrenda inquinamenta, etiam contra naturam ſuam exarſerat, cum omnium fidelium, qui aderant ſubſcriptione, anathematizat; & auctoritate Chriſti tam ad illam, quàm ad omnes mulieres deinceps interdicit acceſſum. Extinctis itaque Sacramentalibus illis luminibus, extincta eſt deinceps tota virtus Diaboli, & mulieri poſt confeſſionem communicanti numquam poſtea apparuit inimicus, ſed irregreſſibiliter eliminatus aufugit.

Simile quid refert Laurentinus Ananias lib. 4. de natura Dœmonis c. 3. evenisſe in Marrea regione, in qua haud multis ab hinc annis puella quædam, forma venuſta, & egregia, natalibuſque non minùs clara, diu detrectans conjugium, ventrem ferre reperta eſt; parentibus de eo, qui ſtuprum tale intuliſſet, ſolicitè inquirentibus, ſponte fatetur puella ſe tam noctu quàm interdiu venerem exercuiſſe cum adoleſcente quodam; Quis verò, aut undenam veniret, aut eſſet, ignorare. Ad quæ non potuere non parentes vehementer obſtupeſcere, angi animo ac affligi; à famula tandem hominem in cubiculo cum filia rem habere edocti, haud mora interpoſita ulla, facibus tædiſque accenſis, quòd nox eſſet, accurrentes, recluſis foribus monſtrum horrendum ingens, ac omnem humanam fidem excedens, & maximè terribile à filiæ complexibus pendere vident. Sacerdotem è veſtigio vitæ moribuſque probatis accerſunt, qui cùm in recitatione Evangelii S. Joannis verba illa exprimeret, *Verbum caro factum eſt*; Dœmon non ſine maximo, ac horrendo excitato ſtrepitu, terroreque incuſſo, & poſt ſe relicto, more nempe ſuo, diſparuit, cubiculi tectum ſimul auferens: At fœmina hæc infœliciſſima triduo poſt monſtrum, non minùs horrendum enixa eſt, quod ne in familiæ ſummam ignominiam aleretur, ac educaretur, extructa pro more pyra, flammis conſumptum eſt.

Cauſa autem quare Dœmones ſe incubos, aut ſuccubos efficiant, non eſt capeſſendæ delectationis, aut carnalis voluptatis ratio; ſiquidem cùm ſint puri ſpiritus, hujuſmodi delectationem percipere non poſſunt: Sed hæc eſt potiſſima, ut per luxuriæ vitium utriuſque hominis naturam lædant corporis, & animæ, ut ſic ad omnia vitia homines proniores exiſtant.

Dices 1. Dœmon eſt expers vitæ, & origo mortis: Ergo nequit eſſe auctor, & origo actus vitalis.

Reſpondeo, vim hanc vitalem non ineſſe Dœmoni, ſed ipſi ſemini; ſicut vis calefaciendi non ineſt ſcipho propinanti, ſeu tubo fundenti vinum, ſed ipſi vino. Si autem quæratur cujus filius exiſtat homo ſic genitus; Reſpondeo quòd non eſt filius Dœmonis, ſed filius hominis cujus eſt ſemen acceptum. Cùm autem inſtatur quòd nihil eſt ſuperfluum in operibus Angelorum ſicut & naturæ: Id concedo: Sed cùm infertur quòd Dœmon poteſt indiviſibiliter ſemen, & recipere, & infundere: Reſpondeo id eſſe verum; hoc autem potiùs operatur viſibiliter, ut ſuccubus, & incubus, ut ſic per talem ſpurcitiam inficiat corpus, & animam viri, & mulieris.

Dices 2. Dæmon, & homo ſpecie differunt: Ergo ex hac copula ſequi nequit proles.

Reſpondeo; Conſequentiam eſſe nullam, tum quia ex equo, & aſina, & aliis ſpecie diſcrepantibus animalibus Muli, Thoes, Leopardi, Pantheræ, & aliæ hybrides gignuntur. Tum quia generatio hìc non tribuitur Dœmoni, ſed homini cujus eſt ſemen, ut rectè ait *ſanctus Thomas quodlibeto ſexto, articulo octavo ad ſextum*, & ideo hìc ex homine, ſicut ex viro, & fœmina ſolitò naſcitur homo.

Inſtabis, generatio complentur per virtutem formativam, quæ eſt in ſemine, corpore vivo reſoluto: ſed corpus à Dœmonibus aſſumptum, non eſt vivum: Ergo Dœmones generare non poſſunt. *Deinde*, principium gignendi eſt cor: ergò cùm Dœmon corde careat, ipſi pariter deeſt virtus cordialis calorem, ut oportet, temperans. *Denique*, ſemen non habet vim generativam niſi quam-

eumdiù calor animæ in eo retinetur: ſed ipſum evaneſcere neceſſe eſt propter magnam diſtantiam, quò interdum deportatur a Dœmone, &c.

Reſpondeo ad primum, Dœmonem hac in re ſe habere non per modum cauſæ principalis, ſed inſtrumentalis, applicantis verum ſemen ad generationem neceſſarium: quod utique præſtare poteſt, ut ſupra dictum eſt.

Ad ſecundum dico, ſive à corde, ſive à cerebro vis gignendi oriatur, ſpiritus genitalis ipſi ſemini eſt infuſus in ipſa ſeminis ab humano corpore deciſione; Dæmon verò hunc ſpiritum cum calore ſuo tantùm conſervat. Poſſunt enim Dœmones aliqua adhibere ad ſeminis conſervationem nè calor vitalis evaneſcat; poſſunt etiam ita velociſſimè moveri, & ſemen deportare, ut ſpiritus illi effluere non poſſint: Quibus patet reſponſio ad ultimam objectionem.

Dices denique, non eſſe credendum Deum concurrere ad hujuſmodi actum, aut animam tali corpori ex hujuſmodi coitu nato infundere, & inchoato Dœmonis operi coronidem addere.

Reſpondeo Dœmonem, quoad naturæ operationem, hic dumtaxat eſſe inſtrumentum, & applicare ſolummodò agens principale, quod eſt verum ſemen humanum: Deum autem concurrere ad ultimam diſpoſitionem organici corporis ab humano ſemine nati: Accidentarium verò quid eſſe, & morale dumtaxat peccatum ſagæ atque Dœmonis malitiam. Itaque Deus, ut auctor naturæ, juvat naturam, peccato verò cujus auctor non eſt, non adminiculatur. Adde quòd, ſi quid hujuſmodi valerent argumenta, ſequeretur neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex inceſtu prolem gigni poſſe.

Repones, diverſam eſſe rationem, quoniam in his ordo naturæ ſervatur, non verò in iſto Dœmonis hymæneo, verùm hæc reſponſio non ſolvit noſtram replicam; ordo namque naturæ quantum ad phyſica generationis præcipua principia ſervatur, natura enim dumtaxat poſtulat, ut ex viri prolifico ſemine aptè mixto ſemini muliebri proles naſcatur.

Quæres 1. An etiam ex viro incubo, & Dæmone ſuccubo filii naſci poſſint.

Reſpondeo probabilius videri, quòd non, plura namque ad prolis generationem partumque, matres quàm patres ſuppeditant; requiritur enim tactus corporis, ut ſemen in matris utero in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura perficiatur: Requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo, & alia penè innumera naturæ arcana; quæ omnia utrùm Dœmon in aſſumpto corpore præſtare queat ſummè dubito, imò non poſſe reor. Hinc affirmabo conſtanter, quòd quæ de *Pictavorum Comitum* ex *Meluſina Sirena*, & viro nobili oriundorum, Francorum nonnullæ hiſtoriæ referunt, ſicut & quæ de *Urſini familia* ex urſo propagata ſupra retulimus ex Guillelmo Pariſienſi, inter decantatas aniles fabulas eſſe reponenda.

Cenſerem igitur pueros quos legimus ſuccubo Dœmone natos, vel ſuppoſititios fuiſſe alterius fœminæ veros partus à Dœmone furtim ſubductos: vel larvatos Dœmones ſub ſpecie parvuli recenter nati, & quaſi per nutritionem, & lactationem ad modum veri pueri creſcentis. Prioris generis exemplum plurimi Auctores cum Delrio *lib.* 2. *q.* 15. referunt de nobili quodam Bavaro, qui cùm defunctam uxorem ferret impatientiùs, quadam nocte fœminam rediiſſe, ſeque reſuſcitatam dixiſſe, Dœmon aſſumpta ſpecie defunctæ mulieris aſſeruit: qui poſtmodum quaſi præfata mulier, cum ſuo marito convixit, & ex eo liberos ſuſcepit: cùm autem maritus ille pluries à larvata illa uxore monitus, ut a convitiis, & blaſphemiis ſe abſtineret; nec tamen vitam emendaret, die quadam in hujus viri conſpectu ipſa ementita uxor evanuit, relictis ibi muliebri veſte, & parvulis quos aliunde furtim acceptos quaſi ex ſe genitos ſuppoſuerat.

Ad poſterius autem fraudis Dœmonis induentis formam parvuli ex Dœmone ſuccubo nati, exemplum refert Ulricus *Dialogo de Pithonicis mulieribus c.6.* Quod in regno „ Siciliæ imperante Rogerio contigit, quòd „ quidam ſtrenuus, & natandi arte peritus „ circa crepuſculum noctis lucente Luna „ in mari balneans, mulierem poſt ſe na- „ tantem per crines apprehendit, eſſe pu- „ tans

Digitized by Google

„ tans unum ex ſociis, qui cum vellet mer- „ gere; eam autem alloquens nullum ver „ bum extorquere potuit, opertamque pal- „ lio in domum duxit, & tandem in uxorem „ ſolemniter accepit. Inceparus aliquando „ à ſocio quodam, quòd phantaſma acce- „ piſſet, expaveſcens arripuit gladium, mi- „ natus in conſpectu ejuſdem mulieris filium „ quem ex ea ſuſceperat interfecturum, ni- „ ſi illa loqueretur, & diceret unde eſſet. „ Quid, inquit, vætibi miſero, utilem per- „ dis uxorem dum cogis affari, tecum eſ- „ ſem, & tibi benè foret, ſi injunctum mihi „ ſilentium tenere permiſiſſes? Nunc au- „ tem deinceps me non videbis, & mox „ evanuit. Puer autem crevit, maximum „ balneum frequentare cœpit, tandem una „ dierum phantaſtica illa mulier coram mul- „ tis eumdem puerum in eiſdem fluctibus „ occurrentem rapuit, quem ſi verus filius „ fuiſſet, mare ad littus expellere debuiſ- „ ſet. Hæc ille.

Ad hujuſmodi fraudis Dæmoniacæ probationem ſpectant parvuli ipſi, quos Dæmones mulieribus interdum ſupponunt, quaſi ab eis genitos, quique vulgò *Cambiones* appellantur, ideſt *Cambici*, inquit Guillelmus Pariſienſis *ultima parte de univerſo c.25.* quaſi commutati, & à mulieribus parentibus pro filiis propriis ſuppoſiti. Ferunt autem eos adeò eſſe lacte inſaturabiles, ut etiam quatuor nutricum rumis exhauſtis, macilenti perſeverent. Ponderoſiſſimi tamen, & tandem poſt aliquot annos prorſus evaneſcunt. Itali, ipſos à continuò vagitu *vagiones* appellant. Talem arbitratur Delrio fuiſſe puerum quem mendicus quidam per Galiciam ſumma cum defatigatione humeris bajulabat; cùm enim mendicus poſtmodum comprehenſus fuiſſet, confeſſus eſt puerum, Diabolum larvatum fuiſſe, qui ſibi promiſiſſet omnes ſe ad eleemoſynas ei conferendas pellecturum, quamdiu ſic circumferretur habitu pueri morboſi, & faſciis involuti.

Quæres 2. An Dæmones poſſint animalia per ſe producere.

R*Eſpondeo* 1. Animalia imperfecta putà muſcas, vermes, ranas, & hujuſmodi inſecta, & alia, quæ ex putrefactione naſcuntur, Dæmones poſſe producere celeriter; non quidem creando, ſed applicando activa paſſivis, ita S. Aug. *l.3. de Trinit. c.7.* Probaturque innumeris propemodum exemplis, quibus conſtat Magos plerumque accepto à Diabolo pulviſculo in aerem projecto, ſtatim producere diverſas ſpecies locuſtarum, bruchorum, murium, & ſimilium animalculorum varias peſtes. Sic etiam poſſunt producere quoſdam anſeres imperfectiores, quales ſunt qui gigni ſolent ex deciduis fructibus arborum in mari putreſcentibus, vel ex lignis navigiorum putridorum.

Reſpondeo 2. Poſſe etiam producere animalia, quæ perfecta vocantur; non quidem applicando activa paſſivis, quippe cùm illa non naſcantur ex putrefactione: ſed ex prolifico parentum ſemine: ſed illa poſſe producere eo modo quo homines, excipiendo nempe ab animali ſemen emiſſum, ut Dæmon incubus, & poſtmodum in aliud animal transfundendo, ut ſuccubus. Poſſet etiam Dæmon animalia jam nata callidè ſubducere, & in locis remotis ubi nata videantur, fovere, alere, & reſpirationem efficere; ſiquidem non rarò inter ſaxa reperiuntur non ſolùm muſcæ, mures, & ſimilia imperfecta viventia: ſed etiam interdum perfecta: refert enim Guillelmus Neubrigenſis *Hiſtor. Anglorum c.28.* quòd dum in quadam lapidicina, petra ingens ferramentis ſcinderetur, apparuere duo canes capacem ſui in eadem petra locum replentes abſque omni ſpiraculo, intellige perceptibili: videbantur autem eſſe ex eo canum genere quos leporarios vocant, ſed vultu truces, odore graves, pilorum expertes; & unus quidem eorum, ut dicitur, citò defecit, alterum verò ſtupendæ, ut ajunt, edacitatis Henricus Vvictonienſis Epiſcopus diebus plurimis in deliciis habuit. Subdit autem in alio lapide inventum bufonem catenulam auream circa collum habentem. Cenſeo huic catenulam à Dæmone additam; nam ipſe bufo ibidem naſci potuit, nam in Carbonariis fodinis Leodicenſibus, ſilices ingentes nonnumquam reperiuntur, quos vivi bufones conditi, ut in nativitatis ſuæ cunis latebant. Ita Delrio lib. 2. qu. 14.

Quæres 3. An Dæmones poſſint corpora in aliam ſpeciem mutare.

R*Eſpondeo* quòd non, omnes enim, quæ leguntur hujuſmodi permutationes, illuſoriæ ſunt, & deceptrices: Neque enim v.g. anima humana informare poteſt corpus Belluinum, ut nec anima leonis corpus equi-

num, vel anima equi corpus humanum; quia qualibet forma ſubſtantialis, ut ſuum eſſe tribuat informando, requirit peculiares, ſibique convenientes diſpoſitiones, & organizationem corporis propriam, ideò anima definitur actus organici corporis. Unde fit ut nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare.

Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura, multò minùs poterit, ſi ſit cum corpore, animal immutare. Quod utique egregiè probat S. Aug. lib.18. de Civitate Dei cap.18. ubi loquendo de ludificationibus Dœmonum, quibus Maga famoſiſſima Circes dicitur mutaſſe ſocios Uliſſis in porcos, ait,
„ Nec ſanè Dœmones natura creat, ſi ali-
„ quid tale faciunt de qualibus factis, iſta
„ vertitur quæſtio; ſed ſpecie tenus, quæ à
„ vero Deo ſunt creata commutat, ut vi-
„ deantur eſſe, quod non ſunt. Non itaque
„ ſolum animum, ſed nec corpus quidem
„ ulla ratione crediderim Dœmonum arte,
„ vel poteſtate in membra, vel in linea-
„ menta beſtialia veraciter poſſe converti:
„ ſed phantaſticum hominis, quod etiam
„ cogitando, ſive ſomniando per rerum in-
„ numerabilia genera variatur, & cùm cor-
„ pus non ſit, corporum tamen ſimiles mi-
„ ra celeritate formas capit: ſopitis, aut
„ oppreſſis corporeis hominis ſenſibus ad
„ aliorum ſenſuum neſcio quo ineffabili mo-
„ do figura corporea poſſe perduci, itaut
„ corpora ipſa hominum alicubi jaceant,
„ viventia quidem, ſed multò graviùs, at-
„ que vehementiùs, quàm ſomno ſuis ſen-
„ ſibus obſeratis. Phantaſticum autem il-
„ lud veluti corporatum in alicujus ani-
„ malis effigie appareat ſenſibus alienis,
„ taliſque etiam ſibi homo eſſe videatur,
„ ſicut talis ſibi videri poſſet in ſomnis,
„ & portare onera, quæ onera, ſi vera
„ ſunt corpora, portantur à Dœmonibus
„ ut illudatur hominibus, partim vera one-
„ rum corpora, partim jumentorum falſa
„ cernentibus.
„ Nam quidam nomine Præſtantius pa-
„ tri ſuo contigiſſe indicabat, ut venenum
„ illud per caſeum in domo ſua ſumeret,
„ & jaceret in lecto ſuo quaſi dormiens,
„ qui tamen nullo modo poterat excitari:
„ poſt aliquot autem dies eum velut evigi-
„ laſſe dicebat, & quaſi ſomnia enarraſſe,
„ quæ paſſus eſt, caballum ſe ſcilicet fa-
ctum, annonam inter alia jumenta baju- „
laſſe militibus, quæ dicitur retica, quo- „
niam ad retia deportatur, quod ita ut „
narravit, factum fuiſſe compertum eſt: „
quæ tamen ei ſua ſomnia videbantur. In- „
dicavit & alius ſe domi ſuæ per noctem „
antequam requieſceret vidiſſe venientem „
ad ſe quemdam Philoſophum ſibi notiſ- „
ſimum, ſibique expoſuiſſe nonnulla Pla- „
tonica, quæ antea rogatus exponere no- „
luiſſet, & cùm ab eodem Philoſopho quæ- „
ſitum fuiſſet, cur in domo ejus fecerit, „
quod in domo ſua petenti negaverat: „
Non feci, inquit, ſed me feciſſe ſomnia- „
vi: ac per hoc alteri per imaginem phan- „
taſticam exhibitum eſt vigilanti, quòd al- „
ter vidit in ſomnis. Hæc ad nos, non „
quibuſcumque qualibus credere putare- „
mus indignum, ſed eis referentibus per- „
venerunt, quos nobis non exiſtimaremus „
fuiſſe mentitos. Proinde quòd homines „
dicuntur, mandatumque eſt litteris à „
Diis, vel potiùs Dœmonibus, Arcades „
in lupos ſolere converti, & quòd *car-* „
minibus Circe ſocios mutavit Uliſſis ſecun- „
dùm iſtum modum, mihi videtur fieri „
potuiſſe quem dixi, ſi tamen factum eſt. „
Hæc S. Auguſtinus. „

Refert Jacobus Springerus *parte ſecun-* „
da mallei maleficarum qu. 2. quòd in civi- „
tate Salamina regni Cypri, cùm juvenis „
quidam unà cum ceteris è navi ibi appel- „
lente ut neceſſaria ſibi ad victum compa- „
rarent, ova à muliere venefica, & ſaga „
pretio excepiſſet, unumque ex eis na- „
vem repetendo comediſſet, ſtatim qua- „
ſi mente deſtitutus, & mutus effectus, „
quidnam ſibi accidiſſet conjicere non va- „
lens; dum vult navem ſubire repulſam „
patitur à ſociis, eum ut aſinum videnti- „
bus, & putantibus. Quocirca ut mo- „
nuerat mulier, ejus domum repetit, ei- „
que ad modum aſini per triennium de- „
ſervivit, neceſſaria domus in lignis, & „
bladis aſportans, quæ autem portanda „
erant, tamquam jumentum deportabat; „
hoc conſolationis ſibi relicto, ut licèt ab „
omnibus aliis jumentum reputaretur, ab „
ipſis tamen maleficis conjunctim, vel di- „
viſim morantibus, ut verus homo hu- „
manitus converſando in inceſſu, ſtatu, „
& habitu agnoſcebatur. Triennio igitur „
elapſo, dum quodam die ante meridiem „
civitatem præfatam intraſſet, & mulier „
à longè ſequeretur, contigit quamdam „

Ec-

Google

„ Eccleſiam, in qua divina celebrabantur,
„ juvenem ſic maleficarum præterire: qui
„ audiens notam campanæ pro elevatione
„ Corporis Chriſti, ad Eccleſiam ſe conver
„ tit, & intrare dum propter verbera, &
„ expulſionem non auderet, à foris genua,
„ & crura poſteriora in terram fixit, & an-
„ teriores pedes, id eſt manus, ſimul jun-
„ ctas elevans ex capite aſinino, ut puta-
„ batur, Sacramentum in elevatione intue-
„ tur, quod grande prodigium dum certi
„ Januenſes Mercatores conſpexiſſent, mi-
„ rantes aſinum ſequuntur, & inter ſe de
„ miro opere conferentes, ecce malefica
„ cum baculo aſinum inſequitur: & quia,
„ ut præmiſſum eſt, hujuſmodi maleficia
„ illis in partibus plurimùm practicantur,
„ ad inſtantiam Mercatorum, per Judicem
„ aſinus cum malefica capitur, interroga-
„ ta, & quæſtionibus expoſita crimen fa-
„ tetur, & ut ad domum redire valeat, ju-
„ venem reſtituere ſuæ formæ promſit.
„ Dimiſſa igitur, & domum regreſſa, ju-
„ venis ad priſtinam formam reducitur,
„ & ipſa denuò capta, debitam ultio-
„ nem pro commiſſis ſuſcepit, & juvenis
„ ad propria cum gaudio remeavit. Hæc
„ Springerus.

Simile quid refert Palladius in vita S. Macharii, ſcribens quòd quædam juvencula ope cujuſdam Judæi magicis artibus in equam ut videbatur converſa, deducta fuerit ad beatum Macharium cujus viſum Diabolus non potuit ludificare: Licèt enim omnes illam filiam velut equam conſpicerent, illam tamen S. Macharius hac equina ſpecie non larvatam intuebatur, ſuiſque precibus à Deo obtinuit, ut ab omni illa illuſione eſset libera; ipſique dixit, hoc ideo à Deo permiſsum fuiſse maleficium, quòd illa negligentiùs Sacramenta frequentaret, licèt aliunde honeſtè, ac devotè viveret.

Stupendum quid refert Delrio laudato loco, contigiſse non ita pridem juxta Dixmudam in Flandria, quòd cùm mulier cauponaria cum quodam ruſtico querimoniam habuiſset de pretio propter propinatam cerviſiam ſolvendo, ſtomachabunda ait, quòd illo die non poſset ſcapham, quam ad fluvioli ripam reliquerat, conſcendere, & à ripa contis depellere, quòd utique contigit ut minata fuerat mulier: Nam ubi vires omnes ſuas fruſtrà impendiſset ut ſcapham illam de ripa deduceret, duos treſve Milites in ſuppetias vocavit, qui cùm pariter diu fruſtrà laboraſsent, tandem conſpiciunt in ſcaphæ ſentina luridum bufonem ſcintillantibus oculis eos intuentem. Non tulit unus militum, ſed gladii cuſpide perforatum ad guttur tumidatum in aquam injecit. Ille quaſi exanimis in tergum pervolvitur ventre reſupinato, vulnera natitanti imponunt ceteri alia, & repentè navis ſolvitur. Lætus ruſticus auxiliatores ad idem, unde receſserat, hoſpitium reducit; potum petit, præbet ancilla; quærit ille ubi hoſpita? Audit peſſimè habere, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? Vix media pars horæ elapſa cùm ego illam iſthinc ſanam, & malam qualis tu reliqui? Eo, viſurus quid hoc rei? Intrat in thalamum, invenit collum, & ventrem vulneribus confoſsam laceramque mulierem expiraſse. Unde hæc, exclamat, vulnera? neſcire ſe profitetur ancilla, nec domo illam quòd ſciat, pedem extuliſse. Itur ad Magiſtratum: vulnera cæſim, punctimque illata, inveniuntur iiſdem in locis, quibus bufonem, qui nuſquam comparebat, milites diſtinxerant.

His itaque conſtat, veram non eſse, ſed tantummodo larvatam illam demutationem hominum, quam vel Magi arte diabolica, vel Diabolus ipſe efficit. Idque diverſimodè; nam ſolet aliquando aliud corpus ſubſtituere, & illis abſentibus, & alicubi in loco abdito ſoporatis, ipſe aſsumpto lupi corpore, vel ex aere formato, & ſibi circumdato iſta gerit, qui putant homines ab illo miſero abſente, & dormiente patrata. Quod ſtratagema à Sancto quodam cunctis manifeſtatum, narrat Guillelmus Pariſienſis *ultima parte de univerſo c.*13. Erat, inquit, „
quidam Arreptitius, & per dies arripie- „
bat eum malignus ſpiritus, & eò uſque „
dementabat, ut crederet ſe eſse lupum: „
in diebus autem arreptionis præcipitabat „
eum Diabolus in locum abſconditum, „
ibique relinquebat eum tamquam mor- „
tuum; tempore verò hujuſmodi abſcon- „
ſionis intrabat Diabolus lupum, vel ipſe- „
met in ſpecie lupi oſtendebat hominibus „
ſe, & faciebat incurſationes terrificas con- „
tra homines, & animalia, ita ut à facie „
ejus fugerent, devorari timentes ab ip- „
ſo. Erat quoque fama hominem illum „
lupum fieri per dies. Et hoc homo ipſe „
credebat, ſicut prædixi. Credebat inſu- „
per ſe eſse lupum illum, qui faciebat in- „
cur-

Digitized by Google

„ curſationes hujuſmodi. Quo audito venit vir ſanctus in regionem illam, in qua hæc fiebant, prædicavit hominibus non eſſe verum, quod de homine illo credebant, videlicet quòd lupus fieret: Adductuſque ad locum, in quo iacebat quaſi mortuus, oſtendit hominem populo, qui venerat ad hujuſmodi ſpectaculum; atque coram hominibus eo excitato, & à vexatione hujuſmodi liberato, oſtendit ei, & adſtantibus lupum, quem homo ille credebat ſe eſſe, ſicut etiam ipſe coram hominibus, qui aderant, confeſſus eſt.

Aliquando verò hominibus ipſiſſerarum exuvias hujuſmodi foras aptiſſimè circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quoppiam cavæ arboris occultandam, ut ex quorumdam confeſſionibus conſtat. Aliquando denique ex parte Magi aeream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur ſimilitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachiis accommodat. Hoc ſolet contingere cùm ad hoc injunctionibus certis, vel ſolis verbis conceptis utuntur, quo ſanè ultimo caſu nihil mirum eſt, ſi poſtmodum verè inveniantur faucii illis membris humanis, quæ in ferino corpore ictum exceperant; nam leviter ceſſit circumjectus aer, & vulnus vero corpori implantatus eſt.

Quod confirmat Bartholomeus Spineus „ *quæſt. de Strigibus c.16.* Hujus etiam, inquit, apparentis converſionis Strigum in Catos, teſtis alius in hac civitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo ſub judiciali juramento mihi aſſeruit hoc anno, ſtrigem quamdam ante tres menſes ei impoſuiſſe, ne prohiberet venire circa puerum (à ſe forte ſtrigatum) quem curandum aſſumpſerat, ſi quos blandientes, & alludentes videret catos. Eadem igitur die dum diſceſſiſſet illa, viderunt poſt horam ipſe, & uxor ſua catum magnum, & hactenus ab eis inviſum, qui ad puerum accedebat concito gradu: Quem cùm ex timore parentes ſæpiùs abegiſſent, poſtremo contra venientis vexationem ad impatientiam exarſerunt: clauſoque oſtio, vir ille graviſſimè Catum hinc illinc fugientem diutiùs haſta percuſſit, & demum feneſtram ſubiens, evaſit. Ex tunc autem ſtrix illa vetula, toto confracta, & vulnerata corpore per plurimos dies lecto decubuit. Ita Spineus. „

DISPUTATIO TERTIA.

De Angelorum gratia, merito, & demerito.

CErtum eſt duplicem Angelorum ſicut & hominum eſſe ſtatum, *naturalem unum*, quo in ſpiritualium rerum genere ſuum ordinem tenent: *Alterum* natura ſublimiorem, ac Divinitati ipſi propinquiorem, qui gratia continetur, & gloria. Priorem quantum licuit, in duabus præcedentibus Diſputationibus ſcrutati ſumus, & reſeravimus: Poſteriorem vero in præſenti Diſputatione revelandum, & ſolvendum auſpicamur. Conſtat autem naturam Angelicam ſicut & humanam capacem eſſe ſupernaturalis beatitudinis, quam nativis ſuis viribus aſſequi non poſſunt: Unde fit, duos fines ultimos, duoſque ordines, ſeu rectitudines bonorum actuum eſſe in Angelis ſicut & in hominibus diſtinguendos: unum quidem naturæ ſuæ veluti debitum, ac proportionatum: alterum verò longè præſtantiorem, omnemque naturæ capacitatem excedentem, & in quem fines ceteri à rationali creatura intenti, velut in ultimum illius ſcopum, collimcant.

His autem duobus finibus aſſequendis duo mediorum, & actuum ordines deſerviunt: quædam enim media ſunt tantùm ordinis naturalis, quæ per ſe ad naturalem finem ultimum aſſequendum rationalem creaturam promovent; juxta modum ipſi proportionatum, & naturaliter inditum: Alia verò ſunt ordinis ſupernaturalis, quibus ipſa rationalis creatura ultra proprias vires ad finem ſibi naturaliter indebitum, debitum tamen ad abſolvendam omnimodam ejus perfectionem, & ſummam beatitudinem ſtabiliendam ſublevatur. Ex quo etiam duplex diſtingui ſolet gratuitum donum, vel auxilium; unum quidem ſupernaturalis ordinis, quod in ſua entitate, & productione omnem naturæ captum tranſcendit: aliud naturalis ordinis, datum tamen gratuitò, & ultra exigentiam, ac naturæ debitum, necnon & cum quadam reſolutione, ac ordinatione ad ſupernaturalem finem.

Hic autem maximè ſermo fit de fine ultimo

timò ſupernaturali, & mediis ad eum aſſequendum ſimpliciter, & abſolutè neceſſariis. Quocirca præſens Diſputatio ſicut & ceteræ tribus Articulis conſtabit; quorum *Primus* conceſſam Angelis ab eorum initio gratiam, & illius uſum aperiet. *Secundus* ſanctorum Angelorum erga Deum, & homines obſequium refert. *Tertius* denique perduellium Angelorum demeritum, & peccatum indicabit.

ARTICULUS PRIMUS.

De Gratia Angelis conceſſa.

SUmma Dei rerum omnium Opificis providentia tria maximè in Creaturis quibuslibet finxit, & diſtinxit, videlicet, Naturam, Finem, & Inclinationem: *Naturam* qua conſtant, *Finem* in quem tendunt, ut in ejus adeptione quieſcant; *Inclinationem* denique per quam in finem propendent, & veluti nativo pondere rapiuntur. Hæc autem tria nedum naturalis, ſed & præternaturalis ordo rebus ineſſe demonſtrat. Lapis enim v. gr. naturam habet corpoream ex elementis, maximè terra, & aqua compactam: pro fine, terræ centrum, in quo velut in materno græmio pacificè quieſcit, & ſibi ingenitum gravitatis pondus, quo veluti inclinatione, aut propenſione quanto poteſt concito motu in terram fertur. Hæc eadem in ordine ſupernaturali cernere licet, etenim divina, ac beata Dei viſio, & fruitio finis eſt, ad quem tendimus: Gratia autem ſanctificans nos Dei filios adoptivos conſtituendo in quadam præternaturali entitate, & ſtatu nos inſtituit: Charitas autem, & ceteræ virtutes Theologicæ ſunt ipſæ propenſiones, & veluti cæleſtes alæ, quibus in Deum tamquam in noſtræ perpetuæ quietis centrum tendimus.

Hæc autem tria cùm pariter in Angelis reperiantur, idcirco de ſingulis hoc in Articulo diſſerendum eſt ſequentibus in quæſtionibus: quarum *Prima* aperiet, in qua beatitudine conditi fuerint Angeli: *Secunda* quam, & qualiter ad illam aſſequendam gratiam obtinuerint: *Tertia*, quibus meritis, & virtutibus fuerint illuſtrati, ut illam beatitudinem poſſent obtinere.

QUÆSTIO PRIMA.

An, & in qua Beatitudine creati fuerint Angeli.

NOtandum 1. Duplicem in Angelis diſtingui poſſe beatitudinem, *Naturalem* unam, quæ ultima eſt perfectio, quam Angelica natura per ingenitas ſibi vires comparare poteſt ſuis præſtantiſſimis operationibus, cognitione videlicet, & amore Dei, ut Auctoris naturæ: Alteram *Supernaturalem*, quæ eſt ultima perfectio naturæ Angelicæ, excedens omnem ejus facultatem naturalem, quamque nonniſi beneficio divini auxilii eam ſupernaturaliter elevantis comparare poteſt: Hæc autem rurſus duplex eſt, una viæ, altera patriæ; illa inchoata, hæc conſummata; illa, quæ fit per cognitionem fidei, qua Deum obſcurè, & in ænigmate cognoſcimus, & per infuſum charitatis habitum diligimus; hæc quæ conſiſtit in clara Dei viſione, ejuſque perfecta fruitione, qua potiuntur Animæ beatæ in cælis.

Notandum 2. Ad perfectam, & conſummatam beatitudinem ſupernaturalem tria maximè deſiderari. *Primum* eſt clara Dei viſio, dilectio præſtantiſſima, & fruitio perfecta: beatitudo namque conſiſtit in ſummi boni adeptione, & fruitione, quæ fit per cognitionem, & amorem. *Secundum* eſt, impotentia peccandi, cùm enim peccatum ſumma ſit miſeria, conſiſtere nequit cum vera, & perfecta beatitudine. Adde quòd impoſſibile ſit Deum intuitivè conſpicere, & ſummè diligere, & non præferre cum aliis omnibus rebus, quæ voluntatem allicere poſſent, & à Deo avertere. Tantæ enim eſt excellentiæ ſumma illa Dei majeſtas, ut clarè viſa in ſui amorem præſtantiſſimum voluntatem creatam rapiat, idque toto conatu, & tanta neceſſitate, ut ab ejus amore nec diverti, nec revocari poſſit, ſubindeque nec qui ita afficitur peccare queat. *Tertium* eſt perpetuitas, ac invariabilitas beatifici ſtatus, alioquin vel metus erit, & triſtitia, ſi beati ſe à tali ſtatu lapſuros intelligant; vel error, ſi perpetuò manſuros credant, vel anxietas, & inquietudo ſi dubii ſint, & neſciant, quæ futura ſit illius ſtatus ſors; hæc autem omnia, ut apparet, veræ, & perfectæ beatitudini repugnant, adeoque ſtatus ille debet eſſe perpetuus.

No-

Digitized by Google

Notandum 3. Hac in reſolvenda quæſtione, maximè duplicem eſſe oppoſitam Auctorum ſententiam: ſunt enim qui volunt Angelos à ſuæ creationis exordio perfecta eſſentiæ divinæ viſione, non permanente, ſed tranſeunte fuiſſe donatos, ita quòd ſaltem per nonnulla temporis inſtantia omnes Angeli tam boni, quàm reprobi, jucundam Dei fruitionem, quæ fit per cognitionem, & amorem, habuerint, idque firmare nituntur plurimis S. Auguſtini ſententiis in objectionibus proferendis. *Verùm* ſecunda ſententia omnino oppoſita eſt omnium ferè Theologorum aſſerentium nullos Angelos creatos fuiſſe de facto in ſtatu beatitudinis ſupernaturalis, quamquam nonnulli cum Doctore Subtili cenſeant, eos ita creari potuiſſe.

Tria igitur ſunt maximè hìc reſolvenda. *Primum*, quòd Angeli omnes creati fuerint in beatitudine naturali. *Secundum*, quòd eorum nullus ſupernaturali beatitudine in primo ſuæ formationis inſtanti donatus fuerit. *Tertium*, quòd eam tamen ſupernaturalem beatitudinem ab ipſomet ſuæ creationis exordio, ſi Deus ita voluiſſet, etiam potuiſſet obtinere.

CONCLUSIO PRIMA.

Angeli omnes creati fuerunt in ſtatu beatitudinis naturalis. Ita omnes Doctores Scholaſtici cum Subtili in 2. *diſt*. 3. *q*. 9. *n*. 8. ubi probat Angelis conceſſam fuiſſe ſpeciem divinæ eſſentiæ repræſentativam, qua „ diſtinctè Deum cognoſcebant. Benè qui„ dem, inquit, poſſibile eſt habere cogni„ tionem diſtinctam licèt abſtractivam; nam „ abſtractiva diſtinguitur in confuſam, & „ diſtinctam, penes rationem aliam, & „ aliam cognoſcendi: & iſtam talem ſpe„ ciem repræſentantem eſſentiam divinam „ intellectui Angelico, non videtur incon„ veniens ponere intellectui Angeli indi„ tam eſſe à principio: ita quòd licèt ipſa „ non ſit naturalis intellectui hoc modo, „ quòd iſte intellectus poſſit ex naturali„ bus ſuis eam acquirere: Neque etiam, „ quòd poſſit eam habere ex actione ali„ cujus objecti agentis naturaliter, quia „ non poteſt eam habere præſentialitate „ alicujus objecti finiti moventis, niſi eſ„ ſentiæ divinæ tantùm, quæ nihil aliud à „ ſe cauſat naturaliter naturali cauſatione. „ Tamen ſicut perfectiones datæ Angelo in ſua prima creatione, licèt non neceſſariò „ ſequantur naturam ejus, dicerentur na„ turales, diſtinguendo contra merè ſuper„ naturales ſcilicet gratiæ, & gloriæ: ita „ iſta perfectio data intellectui Angelico, „ qua eſſentia divina eſſet ei præſens di„ ſtinctè licèt abſtractivè, poteſt dici natu„ ralis, & ad cognitionem naturalem An„ geli pertinere, ita quòd quidquid cogno„ ſcit Angelus de Deo virtute hujus ſpe„ ciei, aliquo modo cognoſcit naturali„ ter, & aliquo modo non naturaliter, in „ quantum iſta non eſt principium gratui„ ti actus, nec glorioſi; non naturaliter „ autem, in quantum quod ad iſtam non „ poſſet attingere de naturalibus, neque „ aliqua actione naturali. „

Quibus Doctor apertè docet datam fuiſſe Angelo ſpeciem abſtractivè repræſentantem Deum, non tantùm confusè, ſed etiam diſtinctè, & quæ eſſet naturalis ſimul, & ſupernaturalis: *naturalis* inquam, quatenus naturale dicitur illud omne, quod non eſt ordinis gratiæ, aut gloriæ: ſupernaturalis verò, quia à ſolo Deo infunderetur, nec eam intellectus Angelicus poſſet acquirere.

Quòd autem probabile ſit Angelis conceſſam illam ſpeciem ab initio eorum creationis, probat *primò* quia videtur homini ante lapſum conceſſa aliqualis notitia Dei diſtincta, quam habere non potuit abſque tali ſpecie: ergo cùm Angeli cognitio, & beatitudo naturalis præſtantior ſit, quàm hominis, multò magis Angelis videtur illa ſpecies conceſſa. *Probat ſecundò* ex eo quòd S. Auguſtinus concedit in Angelis fuiſſe cognitionem creaturarum in Verbo, ſeu matutinam, priùs quàm ipſis concederetur veſpertina, quæ eſt cognitio rerum in proprio genere: ait enim lib. 4. ſuper Geneſim cap. 30. *Tunc nox ad diem pertinet, non dies ad noctem: cùm ſublimes, & ſancti Angeli illud, quod creatura in ipſo Creatore noverunt, referunt in ipſius honorem, & amorem, in quo æternas rationes, quibus creata eſt, contemplantur ea, quæ concordiſſima contemplatione ſunt unus dies, quem ſecit Dominus: cui conjungitur Eccleſia ex hac peregrinatione liberata, ut & nos exultemus, & lætemur in eo*; Ex quibus infert Doctor, quòd cognitio iſta in Verbo naturaliter præceſſit cognitionem creaturarum in genere proprio. Sed inquit, tunc erant Angeli in ſtatu innocentiæ, & non beati, quia aliqua mo-

moſula temporis fuit inter creationem, & lapſum eorum: erat igitur aliqua cognitio Angelorum matutina, ſcilicet creaturarum in Verbo exiſtentium in naturalibus, aut ſaltem non beatorum. Hæc autem cognitio diſtincta haberi non potuit abſque ſpecie impreſſa: ergo veriſimile eſt illam ſpeciem fuiſſe Angelis conceſſam, qua Deum diſtinctè cognoſcerent.

Probatur inſuper. Angeli tam boni, quàm mali, à ſuæ creationis exordio acceperunt quicquid pertinet ad integritatem propriæ eorum naturæ, necnon & ad naturalem ſuam perfectionem: ergo fuerunt creati in fœlicitate naturali. Antecedens patet, quia cùm perfecta Dei ſint opera, & omnia à ſe condita numeris omnibus abſolverit, non videtur quidpiam Angelicæ naturæ omnium præſtantiſſimæ denegaſſe, quod ad ejus perfectam, & naturalem beatitudinem conduceret.

Deinde Angeli ab initio habuerunt cognitionem, & perfectam dilectionem Dei, ut Auctoris naturæ: ſiquidem perfecta intelligendi, & amandi virtute donati ſunt, adeòque potuerunt cognoſcere, & diligere objectum ſuper omnia intelligibile, & amabile qualis eſt Deus: ſed in illa duplici operatione intellectus, & voluntatis conſiſtit beatitudo; illa namque eſt ultima perfectio quam natura Angelica per vires ingenitas ſibi comparare poteſt: ergo Angeli in beatitudine naturali à Deo fuerunt conditi.

Dices. Si Angeli fuiſſent creati in beatitudine naturali, in ea utique permanſiſſent, nam inamiſſibilitas eſt de ratione beatitudinis: ſed Angeli perduelles non habent beatitudinem naturalem, maxima namque triſtitia, & pœna afficiuntur: ergo non fuerunt creati in beatitudine naturali. Confirmatur; beatitudo naturalis maximè conſiſtit in amore Dei, ut Auctoris naturæ: ſed ille amor non permanet in Dœmonibus, ſummo namque odio Deum proſequuntur: ergo non fuerunt Beati.

Reſpondeo negando majorem; quamvis enim beatitudo naturalis ſit inamiſſibilis reſpectu Angeli in puris naturalibus conſtituti; tamen Angelus elevatus ad ordinem ſupernaturalem poteſt per accidens, & indirectè illam amittere, peccando directè contra præcepta ſupernaturalia.

Nec refert, quòd S. Dionyſius dixerit naturalia in Dœmonibus remanſiſſe integra: Intelligendus enim eſt de naturalibus in eſſe phyſico conſideratis qualia ſunt ſubſtantia, potentia, ſpecies intelligibiles, & hujuſmodi: non verò de naturalibus, quæ habent aliquid moralitatis admixtum cujuſmodi ſunt cognitio practica, & rectitudo voluntatis erga ultimum finem; hæc enim ſaltem quantum ad aliquid per peccatum deſtructa fuerunt in Angelis. Simili modo reſpondendum eſt ad confirmationem: quamvis enim Dœmones non perſeveraverint in illa dilectione Dei, ut Auctoris naturæ, non minùs dicendi ſunt eam habuiſſe à ſuæ formationis exordio, & dum adhuc erant viatores.

CONCLUSIO SECUNDA.

A*ngeli non fuerunt de facto creati in beatitudine ſupernaturali*. Hæc eſt Doctoris diſt. 5. qu. 2. n. 3. ubi inquirens utrùm Angeli boni de facto beati fuerint in primo inſtanti, & mali damnati, vel miſeri, reſpondet primò de malis, quòd non fuerint beati in primo inſtanti, idque probat: *Quia tunc*, inquit, *non fuerunt certi de beatitudine ſua; ſic enim poſteà non cecidiſſent: ſed ſi non fuerunt certi de beatitudine non fuerunt beati. Similiter ſicut dicit S. Auguſtinus lib. 4. ſuper Geneſim*, non priùs diſcernebat Deus bonos a malis quàm eſſent diſcreti inter ſe: *non ergo qui mali modò ſunt, in primo inſtanti fuerunt beati, quia fuerunt creati uniformes boni, & mali*, ſubdit *eodem modo patet de bonis*. Ipſi concinunt S. Thomas, & omnes ejus diſcipuli.

Probatur itaque Concluſio; primò quidem *de Angelis malis*. Si Dœmones fuiſſent ita beati, & Deum clarè vidiſſent in primo inſtanti ſuæ creationis, aut aliquantò poſt eorum formationem, vel fuiſſent viſione hac privati propter ſuperveniens peccatum, vel ex mero Dei beneplacito, qui ſeipſum clarè videndum eis ſe præbuerit aliquantulum, poſtmodum verò ſua ſe voluntate occultaverit: ſed neutrum dici poteſt: Non quidem primum; quia ut diximus in ſecundo notabili; clara Dei viſio peccatum omne excludit: Non etiam ſecundum, *dona enim Dei ſunt ſine pœnitentia*, inquit Apoſtolus Rom. 11. adeòque ſua beneficia à creaturis non removet, niſi ad id per eorum ingratitudinem moveatur. Deinde quamvis conceſſa fuiſſet Angelis illa Dei clara viſio primo inſtanti ſuæ creationis,

non

Digitized by Google

non propterea Dœmones dicendi fuiſſent beati defectu impeccabilitatis, & permanentiæ in eo fœlici ſtatu: ſecuritas enim, & innocentia, ſaltem ex conſequenti, deſiderantur ad ſtatum beatitudinis.

Idem patet *de bonis Angelis*, quòd nempe in primo inſtanti ſuæ creationis Deum non viderint, tum quia eadem eſt ratio de bonis, ac de malis, nec aliqua inter eos in ipſa creatione fuit diſcretio; ſed tantùm dum erant in via, ſiquidem inquit Doctor ſupra laudatus *n.* 14. omnes Angeli fuerunt uniformes in ſua creatione, boni autem à malis diſcreti fuerunt in via: Unde concludit, quòd in via fuerunt tres morulæ: Prima in qua fuerunt uniformes in gratia, (ſi volumus dicere, quòd mali habuerunt gratiam) vel uniformes ſaltem in natura; Secunda mora, in qua adhuc in via exiſtentes fuerunt deformes, ita ſcilicet quòd iſti ultimatè meruerunt, & iſti ultimatè demeruerunt. Tertia mora fuit diſtinctio finalis unius ab alio neceſſariò.

Probatur autem Concluſio *ſimul de bonis, ac malis*. Si Angeli in primo ſuæ creationis inſtanti Deum clarè vidiſſent, nec poſtmodum aliqui liberè ſtetiſſent malis cadentibus; nec facultatem habuiſſent merendi, vel demerendi; ſed hoc eſt abſurdum: ergo & id unde ſequitur, major conſtat; clara enim Dei viſio reddit videntem impeccabilem ſaltem ab extrinſeco, tantæque eſt efficacitatis propter ſummam objecti bonitatem, atque pulchritudinem, ut videntem neceſſariò in ſui notitiam, & dilectionem alliciat, ideoque ſi Angeli à primo inſtanti ſuæ creationis Deum clarè vidiſſent, non fuiſſent deinceps liberi ad merendum, vel demerendum.

Probatur itaque minor à SS. Patribus affirmantibus Angelos omnes habuiſſe libertatem adhærendi Deo, vel ſe ab illo avertendi, & ſanctos liberè ſtetiſſe in amore Dei, malis ab eo cadentibus. Ita imprimis docet ſanctus Auguſtinus lib. de Correptione, & gratia cap. 10. dicens: *Deum ſic ordinaſſe Angelorum, & hominum vitam, ut in ea priùs oſtenderet quid poſſet liberum arbitrium, deinde quid poſſet Dei beneficium*. Quibus verbis ſanctus Auguſtinus Angelos omnes facit æquales non ſolùm inter ſe, ſed etiam cum primo homine; ac proinde ſicut homo, & Angeli, qui ceciderunt, fuerunt ſine Dei viſione creati, ita de ceteris Angelis ſanctis dicendum eſt. Unde ſubdit de illis ſanctis Angelis. *Per liberum arbitrium* (utique gratia adjutum) *in veritate ſteterunt, eamque de ſuo caſu numquam futuro certiſſimam ſcire meruerunt*.

Subſcribit S. Damaſcenus lib. 2. cap. 3. necnon S. Gregor. homil. 7. in Ezechiel. ubi ait, *natura Angelica quando creata eſt, liberum accepit utrùm vellet in humilitate perſiſtere, & in omnipotentis Dei conſpectu manere; an ad ſuperbiam laberetur, & à beatitudine caderet: ſed quia cadentibus aliis ſancti Angeli in ſua beatitudine perſtiterunt, hoc acceperunt in munere, ut jam cadere omnino non poſſent*.

Nec refert, quòd ingerat verbum *perſtiterunt in beatitudine*; non enim vult ſanctos Angelos priùs habuiſſe conſummatam beatitudinem, ſed tantùm inchoatam, ſeu non in re, ſed in ſpe. Vel quia perſiſtentes in beatitudine, & dilectione naturali Dei, ſupernaturalem obtinuerunt, utramque verò Dœmones amiſerant.

Hanc autem veritatem omnium optimè explicat S. Proſper lib. 1. de vita Contemplativa cap. 3. *Voluntatis*, inquit, *ſanctorum Angelorum fuit, quòd malis ſponte cadentibus, ipſi in ſua dignitate manſerunt: & divino, juſtoque judicio actum eſt, ut quæ fuit cum Deo ſuo manendi voluntas, fieret permanendi voluntaria, fœlixque neceſſitas. Et ideo quia nec peccaverunt unquam, nec peccare jam poſſunt: illius contemplativæ vitæ ſemel facti participes, inexplicabiliter Auctorem beatitudinis ſuæ conſpiciunt: ac merito ſuæ ſtabilitatis in æternum fœlices effecti de ſua manſione ſecuri ſunt*.

Dices primò ſancti Patres conſtanter affirmant Angelos omnes beatos fuiſſe ab initio: ergo reverà ita cenſendum eſt. Probatur antecedens ex S. Auguſtino pluribi, maximè lib. 4. de Geneſi ad litteram cap. 24. ubi aſſerit omnes Angelos fuiſſe creatos cum cognitione matutina: ſed hæc eſt beatifica: Ergo & ſecunda. Ibidem ait eos fuiſſe beatos ea beatitudine, quam nos ſperamus: ſed hæc ſupernaturalis eſt: quod utique confirmat lib. 12. Confeſs. cap. 9. ubi exponens illa verba: *In principio Deus creavit cælum*, interpretatur de cælo intellectuali, id eſt, Angelica natura, quam dicit, *eſſe factam participem æternitatis, & inhærentem Deo, ex quo facta eſt, & ex dulcedine fœliciſſimæ contemplationis ſupra omnem mutabilitatem, & volubilem viciſſitudinem temporum fuiſſe*.

In-

Inſuper apertè docet lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 9. Angelos ſanctos in ea, in qua creati ſunt beatitudine, perſeverare.

Tertiò denique lib. 11. de Civitate Dei c. 9. ait bonos Angelos numquam eſſe peregrinatos à Domino, ***Magna pars eſt***, inquit, ***& eò beatior quò numquam peregrinata***. Peregrinari autem à Domino, idem eſt, ac per fidem ambulare, juxta illud S. Pauli 2. ad Corinth. 2. ***Dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino***. Cui ſubſcribit S. Bernardus ſerm. 13. & 17. ſuper Cantica, ubi dicit Diabolum ante ſuum lapſum vidiſſe Verbum, & res in Verbo, aſſerit enim ſermone 17. *Potuit autem contingere, ſi tamen incredibile non putetur, plenum ſapientia, & perfectum decore, homines præſcire potuiſſe futuros etiam, & profecturos in parem gloriam: ſed ſi præſcivit, in Dei Verbo abſque dubio vidit, & ſuo livore invidit.*

Nego antecedens, & ad primam auctoritatem reſpondeo S. Auguſtinum per ***matutinam cognitionem*** quandoque intelligère beatam viſionem, quandoque verò cognitionem ſupernaturalem, & fidei, quæ cum cognitione naturali comparata dici poteſt matutina, licèt obſcura. Vel dico eum interdum uſurpare cognitionem matutinam pro illa cognitione abſtractiva Dei, quam habuerunt Angeli per ſpeciem ſibi divinitus impreſſam, & ſtatim ab exordio ſuæ creationis, ut ſupra docebamus cum Doctore
„ diſt. 3. q. 9. n. 9. Ubi dicit Angelum habuiſ-
„ ſe ab initio ſpeciem intelligibilem diſtin-
„ ctè repræſentantem eſſentiam divinam per
„ cognitionem abſtractivam ipſius Dei, quæ
„ cognitio erat matutina, quia ſecundùm
„ S. Auguſtinum 4. ſuper Geneſ. c. 23. dies
„ illi ſex non erant in ſucceſſione tempo-
„ ris, ſed in cognitione Angelica creatura-
„ rum ordinem naturalem habentium: ita
„ quòd priùs naturaliter novit Angelus
„ creaturam in Verbo, ſecundò in genere
„ proprio, & non ibi ſtando rediit in Ver-
„ bum laudans ipſum ex opere ſuo: & in
„ illo iterum vidit rationem ſequentis crea-
„ turæ naturaliter. Ita quòd quando dixit
„ Deus *fiat lux*, vidit Angelus ſe in Verbo
„ æterno: cùm facta eſt lux, & cùm factum
„ eſt veſpere, vidit ſe in genere proprio;
„ & cùm factum eſt veſperè, & manè dies
„ unus, ex ſe exſurrexit in laudem Dei,
„ in quo vidit ſecundam creaturam: ita
„ quòd iſta viſio erat terminus præceden-
tis diei, in quantum ex cognitione crea- „
turæ primæ in Verbo, ſurrexit in cogni- „
tionem Verbi, imò requies omnium crea- „
turarum in primo Artifice, & Opifice. „
Ita diſtinguit S. Auguſtinus ſingulos dies „
uſque ad diem ſeptimum, cujus erat ma- „
ne ultimæ creaturæ in Verbo, & non „
ſequebatur veſpere, & erat principium „
ſequentis diei in quantum vidit illam „
creaturam in genere proprio. „

Nec refert, inquit Doctor *ibidem*, quòd „
illam cognitionem rerum in Verbo S. „
Aug. *c. 22. ejuſdem libri*, Beatificam ap- „
pellaverit; poteſt enim probari ex ejus „
dictis, quòd hæc cognitio, quæ vocatur „
communiſſimè cognitio matutina, ſit na- „
turalis, & non præcisè beatifica: Quia „
ſecundùm ſanctum Auguſtinum, iſte or- „
do erat in cognitione Angelica creaturæ „
poſt creaturam, quòd priùs naturaliter „
præceſſit cognitio Angelica creaturarum „
in Verbo, cognitionem earum in gene- „
re proprio: factis autem creaturis in ge- „
nere proprio, ſtatim potuit Angelus co- „
gnitionem earum habere in genere pro- „
prio: igitur omnes iſtæ cognitiones in „
Verbo præceſſerunt naturaliter cognitio- „
nem creaturarum in genere proprio: om- „
nes igitur, ſecundùm eum, erant ſimul „
productæ: igitur cognitio iſta in Verbo „
naturaliter præceſſit productionem ea- „
rum in genere proprio. Sed tunc erant „
Angeli in ſtatu innocentiæ, & non bea- „
ti, quia aliqua morula fuit inter crea- „
tionem, & lapſum eorum: erat igitur „
aliqua cognitio Angelorum matutina, „
ſcilicet creaturarum in Verbo exiſten- „
tium in naturalibus, aut ſaltem non bea- „
torum: & ita videtur, quòd oporteat da- „
re diſtinctam cognitionem Angeli ſtan- „
tis in cognitione naturali, vel in gra- „
tia, quia aliàs in ipſa cauſa præcisè co- „
gnita, non poſſet priùs cognoſcere crea- „
turas, & effectus ordinatos, quàm in ge- „
nere proprio. Nam ratio cognoſcendi „
rem confusè, non eſt ratio cognoſcen- „
di eam diſtinctè, & effectus ordinatos. „
Hæc Doctor. „

Ad teſtimonia ejuſdem S. Auguſt. ſecundo loco inducta. ***Reſpondeo*** ipſum non loqui de beatitudine illa perfectiſſima, & conſummata qua nunc fruuntur Angeli, ſed tantùm de beatitudine generali, & inchoata, quæ in cognitione, & amore charitatis Dei conſiſtit, maximè quando adjunctam

ſtam habet innocentiam, & poteſtatem, ac facilitatem carendi omni malo ſi quis velit: qualiter ſeſe explicat S. Auguſtinus *lib. de Correptione, & gratia c.10.* ubi poſtquam ſanctos de ſuo ſtatu ſecuros eſſe dixit, ita loquitur, *Diabolus verò, & Angeli ejus, etſi beati erant, antequam caderent, etſi in miſeriam caſuros eſſe neſciebant; erat tamen adhuc, quod eorum adderetur beatitudini, ſi per liberum arbitrium in veritate ſtetiſſent, donec iſtam ſummæ beatitudinis plenitudinem tamquam præmium ipſius permanſionis acciperent: id eſt, ut magna per ſpiritum ſanctum abundantia charitatis Dei cadere ulteriùs omnino non poſſent, & hoc de ſe certiſſimè noſſent.* Ac paulò poſt, primum hominem adhuc innocentem ſicut Angelos ab initio beatum fuiſſe aſſerit: quibus conſtat ipſum de generali beatitudine loqui, quatenus nempe gratia Dei, ac juſtitia continetur, adjuncto fœlici aliquo tranquilloque ſtatu.

Ad tertium verò caput Auctoritatis, dico S. Auguſtinum intelligendum eſſe, non de peregrinatione viæ ſimpliciter, quæ fit per fidem, ſed de peregrinatione peccati, de qua loquitur S. Petrus Epiſtola 1. c. 4. *Nolite peregrinari in fervore, qui in tentationem vobis fit.* Vel dico, quòd velit Angelos non fuiſſe peregrinantes, aut quia breviſſimo tempore poſt ſuam creationem comparaverunt ſuam beatitudinem: ſicque modico tempore ambularunt per fidem, parum autem pro nihilo reputatur: aut quia ipſi ſemper fuerunt in cælo empyreo, à quo nos elongati ſumus: aut quia per peccatum numquam à Deo receſſerunt: aut denique quia nullam habuerunt miſeriam ſicut homines.

Ad ſanctum verò Bernardum, *Reſpondeo* ipſum non aſſertivè, ſed dubitativè locutum, ait namque *ſi tamen incredibile non putetur*, quæ verba eum hac in re dubium hæſiſſe denotant.

Dices ſecundò, Scriptura ſacra apertè ſignificat ſupremum ſaltem Angelum donatum fuiſſe beatitudine cæleſti; nam Ezechiel 28. ſic primum Angelum prævaricatorem in perſona Regis Tyriorum alloquitur: *Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore, in deliciis paradiſi fuiſti*: deliciæ autem paradiſi ſunt amor beatificus, & gaudium de divina viſione: ergo primus Angelus dum eſſet viator, cæleſti beatitudine potitus eſt.

Nego majorem, per delicias namque paradiſi, quibus dicitur aliquando fruitus Lucifer, non intelligitur ipſa clara, & intuitiva viſio divinæ eſſentiæ, ſed Dei amor per charitatem, & cognitio per fidem, necnon & omnia gratiarum chariſmata, quibus cum aliis Angelis in ſuæ creationis exordio illuſtratus fuerat Lucifer, & quæ per peccatum perdidit: vel intelliguntur inferiores quædam deliciæ, nempe habitatio cæli empirei, quòd locus amœniſſimus eſt, & paradiſus plenus deliciis, in quo Lucifer cum aliis Angelis conditus eſt, & à quo per peccatum fuit dejectus.

Dices tertiò, ſi Angeli omnes à ſuæ creationis exordio non fuerint cæleſti beatitudine donati, maximè quia priùs eſſe debuerunt liberi, ut poſſent eam promereri: ſed hæc ratio non officit, ſiquidem Chriſtus Dominus licèt in primo inſtanti ſuæ conceptionis ſecundùm animam beatus fuerit, non minus mereri potuit, igitur ſtatus beatitudinis merito non officit.

Diſtinguo minorem, meritum ſubſiſtere poteſt cum ſtatu beatitudinis, quando non habet annexum periculum peccandi concedo: quando habet, nego: Chriſtus autem non meruit cum peccandi periculo, & libertate ad peccatum, quæ ſummè repugnat viſioni beatificæ, quæque fuit in eo ab initio creationis ejus animæ: Sed tantùm Chriſtus meruit, vel cum libertate ad actuum multiplicationem, quorum nullus determinatè erat neceſſarius ad implendum ſibi præſcriptum præceptum, quod tamen per ſingulos actus implebatur: vel cum libertate ad obtinendam à Patre diſpenſationem præcepti ſi voluiſſet; vel denique cum libertate ad varias circumſtantias, & diverſa motiva, quæ non præcipiebantur cum actibus ſibi præſcriptis.

Adde quòd Angeli non ſint hac in parte comparandi cum Chriſto Domino, ſed potiùs cum hominibus: ita ut quemadmodum homines priùs fuerunt viatores quàm comprehenſores, & Adulti priùs ordinati, ut per propriam cooperationem liberam, beatitudinem poſſent promereri, nempe claram Dei viſionem per actus fidei, comprehenſionem per actus ſpei, & per charitatem viæ ad charitatem patriæ tendere: Sic etiam Angeli ita fuerunt ordinati; àdeòque non videtur ipſis ab initio conceſſa beatitudo: ordo namque congruus exigebat, ut ſaltem per aliquod inſtans priùs fuerint ſub gratia, & capacitate merendi, quàm meriti præmium acceperint.

CON-

CONCLUSIO TERTIA.

A*Ngeli operari potuerunt in ſtatu beatitudinis, ſi Deus ita ordinaſſet*, hæc eſt Doctoris, *diſt.* 5. *qu. numero* 5. Ubi ait. Dico, quòd Boni potuerunt in primo inſtanti eſſe beati. Cujus ratio eſt iſta, quia beatitu-
„ do non poteſt ineſſe alicui creaturæ ca-
„ paci beatitudinis niſi à Deo: ergo pro
„ quocumque inſtanti eſt beatitudo poſſi-
„ bilis dari à Deo, & ineſſe creaturæ ca-
„ paci illius, pro illo inſtanti eſt ſimpli-
„ citer poſſibilis: ſed pro quocumque in-
„ ſtanti Deus potuit illam dare, ita benè in
„ primo ſicut in ſecundo, vel in tertio
„ inſtanti: & Angelus bonus pro quo-
„ cumque inſtanti ſuit capax, quia per
„ naturam eſt imago Dei, qua eſt capax
„ Dei, & illam plenam habuit natu-
„ ram, & perfectam in naturalibus;
„ quare, &c.

Quibus verbis Doctor apertè affirmat Angelos potuiſſe in primo inſtanti ſuæ formationis reverà eſſe beatos; idque, vel abſque ſua cooperatione, quemadmodum ſanctiſſima Chriſti Domini anima, quæ independenter à ſua cooperatione, & ullo liberi arbitrii actu, ſed ex ſolo Dei beneplacito ſtatim, ac formata fuit, beatitudinem, claramq; ac intuitivam Dei viſionem obtinuit. Vel ita ut eam beatitudinem ſibi à Deo oblatam cum liberà ſua voluntatis acceptatione illam acceperint, ſolo naturæ ordine ſervato inter hunc actum, & beatitudinem; qualiter ſervatur inter contritionem, & gratiam, vi ejus, tamquam ultimæ diſpoſitionis infuſam: An autem eam quoque in primo inſtanti mereri potuerint, dicetur infra. Nec quantum ad prædicta, ulla videtur eſſe diſcutienda difficultas.

Subdit Doctor, quòd etiam Angeli potuerint in primo ſuæ creationis inſtanti eſſe miſeri miſeria pœnæ, quæ non ſupponit culpam; *Quia*, inquit, *non videtur contradictio, quòd in primo inſtanti pœna aliqua Angelicæ naturæ infuiſſet; ſubindeque potuit etiam immediatè à Deo dari pro primo illo inſtanti ſicut & beatitudo*: Nulla inquam, quantum ad hoc aſſignari poteſt contradictio, vel repugnantia; etenim ſi, quæ eſſet, maximè vel phyſica, vel moralis: at *non Phyſica*, quia omnis oppoſitio phyſica, quæ eſſet in primo inſtanti inter Angelum, & pœnam, eſſe pariter deberet in ſequentibus inſtantibus: ſed nulla fuit talis oppoſitio in ſequentibus inſtantibus, quippe cùm plures Angeli fuerint pœnis æternis addicti. *Non etiam Moralis*, quia ſi aliqua, maximè quia dedeceret Deum punire abſque culpa tam gravi, putà pæna quam de facto patiuntur damnati, quippè hoc ſummè repugnare videtur bonitati divinæ; ſed ex hoc capite non repugnaret, quia cùm Deus ſit Dominus vitæ, & mortis creaturæ, poteſt pro libito ipſius ſtatum immutare. Quod confirmat Doctor Authoritate ſancti Auguſtini 3. de lib. arb. dicentis: *Si Deus ab initio feciſſet hominem in pæna, non eſſet propter hoc vituperandus Deus nec injuſtus*: Ergo nec dedeceret idem de homine conſtituere. Adeò que nulla apparet repugnantia, cur Deus creaturam aliquam non poſſet citra culpam pœnis addicere, ut fuſiùs demonſtrabimus agendo de ſtatu naturæ puræ in quo Deus hominem creare poſſet, & pœnis addicere, ubi pariter ſolventur, & quæ hanc adverſùs veritatem poſſent objici.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualem gratiam habuerint Angeli.

N*Otandum primò*, nomine *gratiæ* nos hic intelligere, non ſolùm donum ſeu beneficium divinum ex vi ſolius creationis aut naturæ rei non debitæ; ſed qualitatem illam ſupernaturalis ordinis qua rationalis creatura rectificatur, completur, & elevatur ut poſſit aliquem actum ſupernaturalem Deo gratum producere, vel in ſupernaturali ſtatu conſtitui, etenim, inquit Seraphicus Doctor in 2. *diſtinct.* 4. *q.* 2. *ad tertium*, gratiæ nomen tripliciter uſurpatur *uno enim modo* gratia dicitur communiter, prout comprehendit quidquid naturalibus eſt ſuperadditum; naturalibus, in- „
quam, quæ ſunt de eſſentiali rei conſti- „
tutione, ſicut dicitur ex gratia habere bo- „
num ingenium, benè legere, bene canta- „
re & alia hujuſmodi. *Alio modo* dicitur quòd „
ſuperadditum eſt libero arbitrio ad rectitu- „
dinem faciens, & diſponens, ſic virtutes „
naturales, ſicut innocentia, humilitas, „
& pietas dici poſſunt gratia. *Tertiò modo*, „
quòd eſt ſuperadditum tanquam rectiſi- „
cans, & complens, & elevans, & hæc „
dicitur gratia gratum faciens, quia ho- „
minem facit acceptum Deo, quia ipſi con- „
formem efficit. De gratia autem hac „
in

in poſteriori acceptione ſermo eſt in præſentiarum.

Notandum ſecundò, gratiam Angelis multipliciter, maximè verò quatuor modis, videri neceſſariam.

Primò, quidem *gratia prædeſtinationis* opus fuit eis, cùm enim beatitudo ſupernaturalis æquè Angelis ac hominibus ſit naturaliter indebita, gratiæ beneficium fuit, & donum naturæ non debitum, quòd Deus ex beneplacito Angelos ad finem ſupernaturalem ordinaverit; nec eos in ſtatu naturæ puræ deſeruerit. Hinc Conc. Viennenſe in Clementina *ad noſtrum de hæreticis*, meritò definivit naturam intellectualem (id eſt Angelos æquè ac homines) non eſſe naturaliter beatam: Et cenſura Pii V. & Gregorii III. contra Michaelem Bajum, ſtatuitur hominem adhuc integrum, & Angelos debuiſſe elevari per dona ſupernaturalia, ut mererentur vitam æternam.

Secundò, opus habuerunt *gratia præveniente atque concomitante*, ſiquidem Deus Angelos prædeſtinavit ad beatitudinem conſequendam per media convenientia, id eſt, per proprios actus liberos, & morales, media autem convenientia debent eſſe fini proportionata: ſubindeque cùm beatitudo ſit ordinis ſupernaturalis, ut ad eam poſſent Angeli ſeſe diſponere, neceſſaria fuit eis gratia præveniens, ſeu auxilium ſpeciale illuminationis, & piæ motionis, quo Deus intellectum, & voluntatem prævenit ad ejuſmodi actus liberos converſionis actualis in Deum exercendos: tum etiam gratia concomitans, & phyſicè cooperans in ipſo exercitio actus liberi ſupernaturalis conſenſus vocationem, ut docet S. Auguſtinus *lib. 12. de Civitate Dei c. 9.* aſſirmans gratiam excitantem, & cooperantem fuiſſe ſanctis Angelis neceſſariam ut Deo amore caſto adhærerent.

Tertiò, ut eſſent ſancti, & juſti opus habuerunt *gratia ſanctificante*, ſeu habituali quæ infert ſpecialem inhabitationem Spiritus ſancti: *Sanctificatio* enim inquit S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 16. *non eſt abſque Spiritu: nec cœlorum virtutes ſuapte natura ſanctæ ſunt*; & S. Auguſtinus ſupra laudatus, docet de Angelis æquè ac de hominibus intelligendum eſſe illud Pauli ad Romanos 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis*.

Quartò denique Angeli boni, ut malis cadentibus ſtarent in gratia, & ut ſollicitantibus ad perduellionem; reſiſterent; *gratia perſeverantiæ* opus habuerunt, ut docet S. Fulgentius libro de Fide cap. 3. & lib. 2. ad Thraſimundum cap. 3. dicit eandem gratiam operari in homine ut reſurgat, quæ in Angelo operata eſt ne caderet, quod etiam docet Beda in Pſalmum 32. exponens illud: *Verbo Domini cœli firmati ſunt*, &c. ubi ait, quòd *Cœleſtes exercitus Cherubim ac Seraphim prævaricante Diabolo perſliterunt, non ex ſe; ſed ex Domino Patre, & Verbo ejus habuerunt: & non pars virtutis, ſed omnis virtus eorum eſt ſpiritu oris ejus*. Hic autem tantùm ſermo eſt de gratia habituali, & ſanctificante. An videlicet Angeli eam habuerint in primo inſtanti creationis.

Notandum tertiò, circa præſentis difficultatis reſolutionem duas maximè eſſe Authorum Sententias.

Fuerunt enim aliqui, ait Seraphicus Doctor *loco ſupra laudato*, dicentes, quòd Angeli omnes creati ſunt in gratuitis grarum facientibus, & ratio quæ movit eos fuit hæc, „ ex parte Dei nempe perfecta liberalitas, „ & ex parte creaturæ idoneitas: quia „ enim ab inſtanti creationis erant vaſa, „ & receptacula munda, & Deus eſt promptus ſuam gratiam impertiri, niſi habeat „ obſtaculum ex parte ſuſcipientis, non „ dimiſit Deus illa ad momentum vacua; „ ſed ſtatim ut condidit, gratia illuſtravit, & talia debuerant de manu Dei „ exire receptacula, ut ſtatim eſſent prompta in bonum uſum. Unde ſicut probabiliter conjiciunt aliqui, quòd Deus „ fecerit arbores plenas fructibus, & alia „ in ſtatu nobiliſſimo, & perfectiſſimo: „ ſic etiam naturam Angeli ornaverit gratia à ſui conditione, quæ in primo „ uſu bono ſine victoria erat perpetuanda, & in prima deordinatione perpetualiter amittenda, hæc eſt una poſitio, & ſatis videtur conſona SS. „ Patrum authoritatibus. Hanc autem „ ſententiam docet S. Thomas quaſt. 2. „ articulo 3. „

Fuerunt etiam alii, qui dixerunt Angelos non habuiſſe gratiam gratum facientem ab inſtanti creationis, ſed poſt: & ratio quæ eos movit, eſt diſpoſitio Angelicæ naturæ, quæ fertur in id quod appetit ſine retardatione. Unde ſicut ex converſione ad malum ita profundè converſi ſunt, ut non poſſent redire; ſic, imò multò magis ex, converſione ad bonum;

Digitized by Google

bonum; ſive ex habilitate, ita bono totaliter adhæſiſſent, ſi gratiam habuiſſent, quòd numquam lapſi eſſent. Unde non videtur aliquo modo probabile, quòd Lucifer habuerit gratiam, & ſi ipſe non habuit cùm inter cęteros eſſet excelſus, à majori arguitur, nec alios habuiſſe à ſui origine; hanc poſitionem videtur acceptare Magiſter, eamque communiter tenent Doctores, & ita huic tanquam probabiliori, & communiori concordant; ita Seraphicus Doctor, ita pariter docent Hugo à S. Victore lib. 1. de Sacram. par. 5. c. 29. Henric. Cand. 4. quæſt. 10.

Quibus conſtat eum hac in re omninò eſſe probabilem, nec alterutram ſententiam apertè docere: talis pariter fuit Subtilis Doctor, qui utramque ſententiam probabilem exiſtimat, diſt. 5. qu. 1. ubi aſſerit tantùm omnes Angelos aliquando fuiſſe in gratia: an verò creati fuerint in gratia ſanctificante, vel in puris naturalibus, itaut poſtmodum ipſis gratia ſanctificans collata fuerit, non determinat: Sed dicit num. 7. tantùm, quòd ponere Angelos creatos fuiſſe in puris naturalibus, neceſſe eſt tunc ponere quatuor moras, ita quòd omnes in prima mora fuerunt in puris naturalibus, in ſecunda omnes in gratia, & meruerunt boni, & mali demeruerunt: in tertia boni perſeveraverunt in bono, & mali in malo; in quarta & iſti, & illi fuerunt in termino, & iſta ultima via de quatuor moris ſalvat plures ſtatus in eis, & plures affirmativas auctoritates. Quæ pluralitas morarum ſi non placeat, quia non habet neceſſitatem evidentem, ſaltem tres moras probabile eſt ponere, in quarum prima, inquit num. 6. omnes creati ſint in gratia, & ſint uniformes, in ſecunda fuerunt difformes, ſcilicet boni meruerunt, & mali demeruerunt, in tertia omnes fuerunt in termino, ſcilicet boni in beatitudine, & mali in pœna. Ita Doctor.

His præmiſſis, quatuor maximè hic ſunt reſolvenda: *primum*, quòd omnes Angeli ſive boni, ſive mali habuerunt aliquando gratiam ſanctificantem: *ſecundum*, quòd probabilius ſit eos in gratia ſanctificante creatos fuiſſe: *tertium*, quòd qui præſtantioris ſunt naturæ uberiorem gratiam acceperint.

CONCLUSIO PRIMA.

Certum eſt omnes Angelos aliquando expertes fuiſſe omnis culpæ, & in ſtatu gratiæ ſanctificantis extitiſſe. Hæc modò communis eſt apud Theologos, & probatur primò; ſi aliqui Angelorum gratiam ſanctificantem aliquando non habuerunt, maximè Lucifer cum ſuis perduellibus Aſſeclis: ſed ita non eſt: ergo, &c. Major conſtat, cùm enim boni Angeli non fuerint creati in ſtatu beatitudinis ſupernaturalis, ut ſuprà probatum eſt, ſed eam ſuis meritis obtinuerint, ut conſtabit infrà, haud dubium eſt eos aliquandiu ſtetiſſe in gratia habituali, & ſanctificante, quo in ſtatu poſſent illam beatitudinem promereri.

Probatur minor ex Scriptura ſacra. *Primò* quidem ex illo Iſaiæ 14. *Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? &c.* ubi licèt ad litteram ſermo ſit de Nabuchodonoſor Rege Babylonis, tamen in ſenſu myſtico de Lucifero principe perduellium Angelorum intelligunt, non ſolùm *Origenes* lib. periarchon cap. 2. & *Tertullianus* lib. 5. adversùs Marcionem cap. 17. ſed etiam *Athanaſius* lib. de Paſſione Chriſti: *Hieronymus* in cap. 14. Iſaiæ, *Ambroſ.* in Pſal. 118. necnon, & *Auguſt.* lib. 3. de Doctr. Chriſt. cap. 37. Licèt etiam hæc verba innuant Luciferi lapſum è cœlo, in quo cum cæteris Angelis creatus fuit, nihilominus tam gravis interrogatio, & admiratio videtur ſignificare caſum non tantùm è cœlo materiali; ſed ex eminenti quadam dignitate, & excellentia, non quidem naturali, quam non amiſit, ſed ſupernaturali, & gratiæ, qua per peccatum ſpoliatus eſt.

Probatur ſecundò eadem minor, ex illo Ezechielis 28. *Tu ſignaculum ſimilitudinis ſapientia, & perfectus decore, in deliciis Paradiſi Dei fuiſti, omnis lapis pretioſus operimentum tuum .... in medio lapidum ignitorum ambulaſti, perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa eſt iniquitas in te.* Quæ verba licèt ad litteram dicta ſint de Rege Tyri, tamen de Dæmone Angelorum rebellium principe intelliguntur paſſim à ſanctis Patribus, Ambroſ. lib. de Paradiſo cap. 2. Hieron. in hunc locum Ezechielis. Auguſt. lib. 11. de Geneſi ad litt. cap. 25. Cyrillo lib. 3. in Joannem cap. 29. & recentioribus Interpretibus, qui communiter ponderant primò verba illa, *tu ſignaculum*

Digitized by Google

ſimilitudinis Dei ſcilicet. cum ſingulari excellentia. Unde Gregorius lib. 32. Moral. cap. 18. *Quid doni non habuit, ſi ſignaculum Dei ſimilitudinis, fuit?* Secundò per verba illa, *in medio lapidum ignitorum*, intelligunt ſanctos Angelos charitate flagrantes, & ignitos, ut ſanctus Auguſtinus lib. 11. de Civit. c. 15. Atque adeo Luciferum in medio eorum poſitum inſtar Regis ſtipati Aulicis, quando inter eos ambulat eodem igne flagrare. Tertiò verba illa, *plenus ſapientia, & perfectus decore, & perfectus in viis tuis, donec inventa eſt iniquitas in te*, probabiliter ſignificant perfectionem, & juſtitiam ſupernaturalem, à qua Dæmon excidit, naturalia enim dona non ſolent in ſcriptura tantopere exaggerari.

Probatur tertiò eadem minor, ex illo Judæ cap. 6. *Angelos, qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium in judicio magni diei vinculis æternis ſub caligine reſervavit.* Quamquam enim nonnulli recentiores Interpretes hunc textum explicent de principibus in terra promiſſionis dominantibus, quos dicunt fuiſſe reſervatos in æternum Judicium, eo quòd non ſervaverint ſibi creditum principatum, à Deo conceſſam regiam dignitatem; nihilominus communior, & verior interpretatio eſt de Dæmonibus, quos conſtat privatos fuiſſe principatu, non quidem naturali, neque ſcientiis, & ſimilibus donis naturalibus, ſecundùm quæ eſt naturalis ſubordinatio inter malos Angelos. Neque etiam fuerunt Cœlo excluſi, & privati jure incolarum cœleſtis domicilii, niſi propter peccatum, & amiſſionem gratiæ ſupernaturalis, cui hæreditario jure debetur gloria.

Hæc eadem veritas probatur ex ſanctis Patribus, quorum plurimi affirmant Angelos aliquàndo habuiſſe gratiam, quam Dæmones per peccatum perdiderunt. Ita S. Cyprianus lib. de zelo, & livore in initio, ubi affirmat *Dæmonem aliquando fuiſſe Deo acceptum, & charum*; Et Baſilius Epiſtola 141. in qua de Spiritu ſancto diſputans, non ejuſdem illum eſſe cum Angelis naturæ, conditioniſque ſic oſtendit: *At neque mutabilem illius ſubſtantiam unquam audebis dicere, ſi ad naturam contrariæ Virtutis reſpicias, quæ ſicut fulgur cecidit de Cœlo, atque à vera vita excidit: Propterea quod adventitiam virtutem habuit: Et malam vitam conſecuta mutatio eſt. Itaque cùm ab unitate receſſiſſet, & Angelicam dignitatem abjeciſſet* Diabolus *à moribus appellatus eſt: Poſtquam prior ille, ac beatus habitus extinctus eſt, & huic oppoſita vis accenſa.*

Idem docet S. Hieronimus in illud Oſeæ 3. & *Et diligunt vinacia uvarum*, ubi addit, *Quæ vina non habent, & priſtinam gratiam perdiderunt, ſicut Dæmones, qui lapſi de propria dignitate, & antiquæ gratiæ poſſidentes aridi ſunt.* Sed omnium optimè S. Auguſtinus, qui licèt in aliquot locis dubius videatur, alibi tamen id affirmat, ut lib. 12. de Civit. cap. 9. circa medium. Ubi ait Deum creaſſe Angelos, ſimul in eis condendo naturam, & largiendo gratiam. *Unde*, inquit, *ſine bona voluntate, hoc eſt Dei amore, nunquam ſanctos Angelos fuiſſe credendum eſt; illi autem qui cùm boni creati eſſent, tamen mali ſunt, mala propria voluntate, quam bona natura non fecit, niſi quando à bono ſponte defecit; & mali cauſa non ſit bonum, ſed defectus à bono: aut minorem acceperunt amoris divini gratiam, quàm illi, qui in eadem perſtiterunt: aut ſi utrique boni æqualiter creati ſunt, iſtis mala voluntate cadentibus, illi ampliùs adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde ſe numquam caſuros certiſſimi fierent, pervenerunt.*

Favet etiam Concilium Braccharenſe primum Canone 7. cujus verba hæc ſunt, *Si quis dicit Diabolum non fuiſſe priùs Angelum bonum à Deo factum, anathema ſit.*

Dices, qui nuſquam habuit charitatem, nec gratiam habuiſſe dicendus eſt, *Omnis enim*, inquit S. Joannes epiſtola prima cap. 3. *qui non diligit, manet in morte*: ſed Dæmones nuſquam charitatem habuerunt.

Probatur primò, ex Joanne Papa in epiſtola ad Iſaac Syracuſanum, ubi de Dæmone ait, *Dolet ſatis, & erubeſcit charitatem, quam in cœlo habere nequivit, homines conſtantes ex lutea natura tenere in terris*: ſed hominestenent in terris charitatem qua juſtificantur apud Deum: ergo Dæmones illam in cœlis habere nequiverunt.

Deinde S. Gregorius lib. 32. Moral. cap. 23. expendens illud Ezechielis c. 28. *Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es, præparata ſunt.* Per *aurum*, ſapientiam Dæmonis intelligit: per *foramina* verò capacitatem charitatis, *qua*, inquit, *ſi repleri voluiſſet, ſtantibus Angelis tanquam poſitis in Regis ornamento lapidibus, inhærere potuiſſet.* Unde concludit, *Habuit ergo foramina, ſed per ſuperbiæ vitium, charitatis*

auro

auro non ſunt repleta. Quam utique ſenrentiam ſequitur Rupertus lib. 1. de operibus Trinitatis c. 28. ubi de Dæmone ait: *Durum eſt hic aſſerere illum non fuiſſe perfectum, durius autem affirmare illum habuiſſe unquam in ſe Creatoris dilectionem ſine qua nulla eſt perfectio viarum. Nam & ſi Propheta prædictus dixit*: Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata ſunt, *non tamen & hoc dixit, vel nullo modo ſignificat, quòd ejuſdem foraminibus auri ligaturam recepit; quia videlicet cùm ſit rationalis creatura, utique ingenium, intellectum, & memoriam habuit, quibus quaſi foraminibus, ſpiritum amoris Dei, quod eſt aurum optimum, recipere cùm debuiſſet, ſuperbè recuſavit*. Quibus conſtat Diabolum non habuiſſe unquam Creatoris dilectionem, ſubindeque nec gratiam, quæ aut charitas eſt, aut charitati indiviſim conjuncta.

Nego minorem, & ad primam ejus probationem dico cum Gloſſa canonica, illa verba Joannis Papæ intelligenda eſſe de perſeverantia finali in charitate, quam Diabolus habere non potuit: non quòd reverà non potuerit illam recipere, ſed quia jam receptam retinere non voluit, & idcirco maximè dolet, quòd illam homines obtineant, & conſtanter ſervent. *Vel dico* particulam *nequivit*, ſignificare impotentiam habendi poſt lapſum; ideſt recuperandi charitatem, vel propter ſuam in malo propoſito obfirmationem, vel propter defectum vocationis ad pœnitentiam ſupernaturalem ſine qua recuperati non poteſt. Unde etiam in quibuſdam exemplaribus, loco verbi præteriti *nequivit*, legitur præſens, *nequit*. Vel denique dico Dæmonem dolere, quòd nequiverit, non abſolutè, vel antecedenter, ſed conſequenter ex inconſtantia, & vitio ſuæ voluntatis, habere perſeverantem charitatem, quam videt multos homines lutea licèt natura conſtantes, & longè fragiliores, firmiter tenere.

Ad S. Gregorium, dico ipſum debere intelligi de charitate non ſimpliciter, ſed aucta per merita, ut indicat etiam verbum *repleri*; Vel etiam de charitate conſummata per beatitudinem, & gloriam, ac ſubinde loquitur de capacitate proxima ad eam charitatem conſummatam, quæ capacitas non eſt per ſolam naturam, ſed per charitatem viatoris. Quòd autem ita debeat intelligi inde liquet, quia aliàs ſibi contradiceret, nam c. 18. ejuſdem libri, expendens hæc verba Ezechielis: *In medio lapidum ignitorum perfectus ambulaſti*, illa verba interpretatur de Lucifero, quem teſtatur conditum fuiſſe in charitate: *Quia*, inquit, *inter Angelorum choros, charitatis igne ſuccenſus, clarus gloria conditionis extitit*. Similiter exponi poſſet Rupertus: vel dicendum eſt illum contrariam ſententiam ſecutum fuiſſe, quæ nunc improbatur à Theologis.

Dices ſecundò, qui ab initio ſuæ formationis peccavit, nec pœnituit, gratiam ſanctificantem non habuit: ſed ita eſt de Dæmone, ut probatur primò ex Joannis 3. *Qui facit peccatum, ex Diabolo eſt, quia ab initio Diabolus peccat*. Et cap. 8. Chriſtus Judæos ſibi adverſantes alloquens dicebat, *Vos ex Patre Diabolo eſtis, & deſideria Patris veſtri, vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit*; hoc eſt, non extitit, Verbum enim ſtare, in Scriptura frequentiùs uſurpatur pro eſſe, vel exiſtere; ſic ſecundæ ad Corinth. 3. *In ore duorum, vel trium ſtabit omne Verbum*, hoc eſt *erit*: Sequitur ergo, quòd Diabolus gratiam ſanctificantem nuſquam habuit.

Nego minorem, & ad primum contextum dico illius ſenſum eſſe, vel quòd Diabolus ab initio mundi moraliter, & non mathematicè ſumpto peccaverit, hoc eſt paulò poſt ſuam formationem: vel quòd deinceps pertinaciter, & continuò peccaverit, ex quo ſemel peccare cœpit. Ad poſteriorem verò textum, dico reverà quidem Diabolum ab initio mundi moraliter ſumpto eſſe reum homicidii, quippe non ſolùm Cainum ad Abelis fratricidium impulit: ſed etiam ejus invidia mors introivit in orbem terrarum propter peccatum primi Parentis ejus tentatione commiſſum, quocirca meritò Chriſtus Judæis ſibi mortem inferre conantibus dixit, illos eſſe ex Patre Diabolo, eò quòd Diaboli ſævitiam imitarentur. Non itaque inde colligitur Dæmones gratiam ſanctificantem nuſquam habuiſſe, imo contrarium ex poſterioribus verbis elicitur; ſiquidem Diabolus dicitur in veritate non ſtetiſſe, nam licèt verbum *ſto*, interdum in Scriptura idem ſignificet, ac exiſto, frequentiùs tamen ſtabilitatem, & permanentiam in aliqua re inchoatam, vel in aliquo bono incœpto deſignat, maximè verò hoc loco.

Quod utique confirmatur ex illo Jobi 4. *Ecce qui ſerviunt ei non ſunt ſtabiles, & in* *Ange-*

Angelis ſuis reperit pravitatem: dicuntur enim Dæmones nonfuiſſe ſtabiles, quia non perſeveraverunt in gratia, quam acceperunt: Quod utique ſignificat Chriſtus dicendo Diabolum in veritate non ſtetiſſe; hic autem *veritas* innocentiam, & ſanctitatem ſignificat, quemadmodum & in illo 4. Regum cap. 20. ubi dixit Ezechias, *Memento quòd ambulaverim coram te in veritate*.

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Robabilius eſt Angelos omnes in primo ſuæ creationis inſtanti gratiam ſanctificantem excepiſſe*.

Hæc pariter communior nunc eſt apud Theologos, & probatur primò ex illo Ezechielis 28. ubi de Lucifero ſub figura Regis Tyrii dicitur: *Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa eſt iniquitas in te*. Hanc veritatem expreſsè docet S. Auguſt. lib. 12. de Civitate Dei c. 9. ubi cùm dixiſſet, ut ſuperiori concluſione retulimus: *Deum creaſſe Angelos, ſimul in eis condendo naturam, & largiendo gratiam*: de bonis Angelis ſubjungit: *Unde ſine bona voluntate, hoc eſt Dei amore, nunquam ſanctos Angelos fuiſſe credendum eſt*. De malis autem: *Iſti qui cùm boni creati eſſent, mali ſunt, aut minorem acceperunt divini amoris gratiam quàm illi, qui in eadem perſtiterunt; aut ſi utrique boni æqualiter creati ſunt, iſtis mala voluntate cadentibus, illi ampliùs adjuti, ad eam beatitudinis plenitudinem, unde ſe numquam caſuros certiſſimi fierent, pervenerunt*.

Secundò Baſilius in Pſalmum 32. *Nihil ſanctum eſt, ſine Spiritus ſancti præſentia, Angelos namque ex nihilo, ut eſſent, Verbum opifex omnium condidit, ſanctificationem verò ſimul illis impendit Spiritus ſanctus: non enim in infantili ſtatura ſunt creati, deinde paulatim exercitati atque perfecti ſpiritus ſuſceptione digni habiti ſunt: ſed in ipſa conſtitutione, & quaſi quadam conſperſione ſuæ ſubſtantiæ ſimul infuſam habuere ſanctitatem*. Quod item de malis Angelis poſtea docet.

Tertiò Gregorius libro 27. Moral. cap. 23. *Virtutes Angelicæ, quæ in divino amore fixæ perſtiterunt, hoc in munere retributionis acceperunt, ut in contemplatione Conditoris ſine felicitatis ſine permaneant, & in hoc quod ſunt conditæ, æterna ſtabilitate ſubſiſtant*.

Probatur ratione, Angeli enim non fuerunt creati in minori perfectione quàm primus homo: ſed fatentur omnes Theologi Protoparentem in juſtitia originali fuiſſe conditum. Primò quia id videtur inſinuare Tridentinum ſeſſione 5. ubi dicit: *Adam per peccatum, juſtitiam, & ſanctitatem perdidiſſe in qua fuerat conſtitutus*. Secundo quia id apertè docet Anacletus Papa ep. 1. dicens: *Hominem ideo dici conditum ad imaginem Dei, quia in ſui creatione gratiam, & cæteras habuit virtutes*. Tertiò quia id Scriptura non obſcurè teſtatur, dum ait Eccleſ. 7. *Deus fecit hominem rectum*, rectitudo enim in Scriptura, gratiam, & ſanctitatem ſignificat. *Denique*, quia filii qui ex Adamo natifuiſſent, ſi ille in ſtatu innocentiæ perſeveraſſet, gratiam quaſi congenitam habuiſſent: ergo & ipſe Adam, qui erat ipſorum caput, & exemplar, illam à principio ſuæ conditionis habuit.

Deinde, Deus pronior eſt ad miſerendum quàm ad damnandum: ſed Angelos creavit eo in ſtatu ut illicò poſſent demereri, adeoque dàmnari: ergo eos etiam producere debuit in ſtatu in quo poterant mereri, ſubindeque in ſtatu gratiæ ſanctificantis, quæ eſt meriti principium. *Denique* Deus à principio condidit Angelos omnes propter finem ſupernaturalem, & ſub convenientiſſima providentia ad conſequendum illum: ſed conveniens providentia poſtulat, ut cuique rei medium neceſſarium tribuatur ad ſibi debitum finem aſſequendum: ergo cùm gratia ſanctificans ſit maximè neceſſaria ad beatitudinem promerendam, congruum fuit ut illam Deus Angelis omnibus ſtatim ab initio largiretur. Congruum, inquam, fateor enim ad hanc veritatem ſuadendam nullam rationem demonſtrativam ſuppeditari poſſe cùm res de facto ex mera Dei voluntate, & liberalitate pendeat.

Objicies primò, illud cap. 4. Jobi, nam ubi legimus, quòd *Deus in Angelis reperit pravitatem*, in Hebræo habetur, *in Angelis ſuis non poſuit laudem vel lucem*: ſed gratia, & juſtitia in ſacris litteris, appellatur lumen, & lux, juxta illud primæ Petri 2. *Vocavit eos in admirabile lumen ſuum*: & S. Paulus plerumque juſtos, filios lucis appellat dicens: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*.

Confirmatur ex eo quod S. Auguſtinus lib.

lib. 1. *de Geneſi ad litt. cap.* 9. dicit: *Angelicam creaturam primò factam fuiſſe informem, & cœlum dictam: deinde formatam fuiſſe, & lucem appellatam*: Ergo Angelus ab initio gratiam ſanctificantem non obtinuit.

Reſpondeo, quòd etſi præfatus textus Jobi, interpretetur de laude vel luce; non propterea officiet veritati concluſionis, ſiquidem ſignificavit Angelos non habuiſſe laudem, vel lucem conſummatam, & perfectam qualem habent beati Angeli, qui idcirco ab eodem cap. 38. dicuntur; *Aſtra matutina Deum laudantia*.

Ad ſanctum autem Auguſtinum dico, equidem ipſum hac in decernenda veritate pluribi videri ancipitem, & dubium; nihilominus, quoniam ut ſupra diximus, eandem veritatem alibi conſtanter edocet, benignè interpretandus eſt ne ſibi contrarius appareat. Dico igitur, quòd quando affirmat Angelos priùs fuiſſe informes quàm formatos, intelligit vel de ſola prioritate naturæ, non temporis: Vel quod judico probabilius, loquitur de informitate per carentiam viſionis beatificæ ac luminis gloriæ, quæ duratione beatitudinem præceſſit.

Dices ſecundò, ſi omnes Angeli fuiſſent in gratia ſanctificante creati, nullus eorum cadere potuiſſet: ſed falſum conſequens: ergo & antecedens. Minor conſtat, Dæmones enim lapſi ſunt. Probatur autem ſequela majoris: ſi in gratia ſanctificante creati fuiſſent, etiam fuiſſent ſupernaturaliter ad Deum converſi, non enim ſolet Deus gratiam ſanctificantem conferre perſonis propria voluntate utentibus, niſi ipſis conſentientibus, & volentibus illam habere; adeòque ad Deum converſis: ſed ſi Angeli fuiſſent ſemel ad Deum converſi, nunquam ab eo averti potuiſſent; Tum quia Angelorum voluntas, vel omnino mutari non poteſt ab eo, quod ſemel elegit, vel difficillimè mutatur, & ideo poſtulat ſtatim confirmari in ſua electione. Tum quia ſi in primo inſtanti converſi eſſent in Deum per gratiam, meruiſſent beatitudinem: ergo in ſecundo inſtanti in ſui meriti præmium eam accepiſſent, & ſic cadere non potuiſſent.

Nego majorem, & ad ejus probationem dico, quòd quamquam Angeli non ita facilè ac homines moveantur ab eo quod ſemel elegerunt; tamen omnino ex ſe non ſunt in ſua electione prorſus immobiles: ideo etiamſi Angelus in prima ſua operatione per gratiam ſanctificantem converſus fuerit ad Deum, tamen ab illa converſione recedere potuit, quippe cùm liber eſſet, & adhuc in ſtatu viæ, & inſuper, quia nova occaſio peccandi ipſi occurrit, ut docet ſanctus Gregorius Nazianzenus oratione 38. ubi de lapſu Angelorum cùm dixiſſet, *Vellem dicere eos immobiles ad malum, atque ad bonum dumtaxat agitationem habentes; utpote Deum circumſtantes, ac primas à Deo illuſtrationes haurientes*; Subjicit, *Verùm ut non omnino immobiles, ſed ægrè mobiles exiſtimem ac dicam, mihi perſuadet ille à ſplendore Lucifer, qui propter ſuperbiam caligo effectus eſt, & nominatur, ac ſubjectæ illi rebelles Poteſtates, quæ per boni fugam vitium effecerunt, & nobis contraxerunt*.

Dices 3. Gratia eſt medium inter naturam, & gloriam: Ergo debuerunt Angeli priùs creari in ſtatu naturæ puræ, poſtmodum gratia donari, & deinde beatitudinem promereri.

Nego conſequentiam, Etenim ſi quid probaret, etiam evinceret primum hominem non fuiſſe creatum in gratia. *Adde quòd* ratio in antecedente poſita eſt parvi momenti, multò enim meliuſeſt creaturæ rationali ſemper in gratia Dei ſtetiſſe, quamvis inſtanti immediatè ſequenti receptionem gratiæ non ſit beatitudinem recepturа, quàm fuiſſe aliquandiù in ſtatu naturæ puræ; ſtatus enim naturæ puræ non dicit perfectionem ſicut dicit ſtatus gratiæ. *Deinde* major Dei potentia, & liberalitas apparet donando ſimul gratiam cum natura, quàm ſi priùs naturam, poſtmodum gratiam conferret; nullaque apparet ratio cur Deus gratiam Angelis conferre diſtuliſſet, maximè cùm ut ſupra docebat ſanctus Baſilius, Angeli non fuerint creati infantes, ideſt non opus habuerint temporis decurſu ad ſanctificationem, & illuminationem recipiendam.

Dices 4. Magis congruum erat gratiam conferre poſt naturam, ſiquidem utramque ſimul conferendo, gratia videretur connaturalis: Ergo probabilius eſt Deum ſimul utramque non contuliſſe.

Nego antecedens: Licèt enim gratia ſimul cum natura Angelis fuerit collata, nullum tamen erat exinde periculum utramque confundendi, maximè cùm Angeli noſſe potuerint, ſaltem per fidem, auxilium ſibi

Digitized by Google

conceſſum ex mera Dei liberalitate pendere, & eorum vires naturales prorſus excedere: hæc namque notitia maximè conducebat ad eorum conſtantiam, & humilitatem probandam.

Dices denique; Deus nihil fruſtrà operatur: ſed gratia Angelis in primo inſtanti fruſtrà collata fuiſſet, quippe cum illa nondum poterant deliberare, nec conſequenter poterant operari mediante gratia. *Deinde* gratia fuiſſet fruſtranea in Dæmonibus, quippe nullum fructum boni operis, & meriti ex illa perceperunt. *Tandem* Angelus noviſſet ſe creatum in gratia, ſubindeque ſe eſſe Filium Dei, & conſequenter tantam dignitatem ita facilè noluiſſet deperdere: Ergo probabilius apparet ipſi non fuiſſe conceſſam gratiam ſanctificantem.

Nego conſeq. & ad primum argumentum dico, gratiam non fuiſſe fruſtraneam in primo inſtanti, ſiquidem maximè conducebat ad Angelorum perfectionem, & inſuper cum ea poterant deliberare ſufficienter, & operari, ut ultima concluſione probabimus.

Ad ſecundum dico quòd licèt Dæmones nullum gratiæ fructum fuerint ſortiti, illa tamen non fuit eis fruſtrà conceſſa; ſiquidem medium erat ad finem debitum conſequendum, conſerebatque ad demonſtrandam ſuavem illam rectamque Dei providentiam qui vult omnes ſalvos fieri, & ſingula media ad ſalutem neceſſaria ſubminiſtrat.

Ad tertium dico, quòd quamvis Angelus ſe noverit Filium Dei, & in gratia conſtitutum, tamen ex libertate ſua potuit illam dignitatem deperdere, agendo nempe contra gratiæ inclinationem, & inſtitutum; ſiquidem gratia voluntatem non neceſſitat, ſed juxta liberam ſuam conditionem adjuvat, & promovet ad actus ſupernaturales.

CONCLUSIO TERTIA.

Angelis gratiam inæqualem Deus contulit juxta majorem aut minorem perfectionem naturalem eorum: Hæc eſt communis apud Theologos, & probatur primò authoritate ſanctorum Patrum: imprimis enim S. Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto c. 7. docet Angelis uberiorem gratiam quàm hominibus collatam fuiſſe pro majori ac præſtantiori ſuæ conditionis dignitate: *Si putant*, inquit, *non eſſe ſpiritalem in Angelis ſanctitatem, ſed aliam quandam gratiam ſuæ proprietate naturæ, hi inferiores profectò Angelos hominibus judicabunt. Cùm enim & ipſi fateantur quòd Spiritui ſancto Angelos conferre non audeant, nec poſſint negare quòd hominibus infundatur Spiritus ſanctus, ſanctificatio enim Spiritus donum, munuſque divinum eſt; invenientur utique homines, qui meliorem ſanctificationem habent Angelis præferendi: ſed cùm Angeli hominibus in adjumentum deſcendant, intelligendum eſt, quòd creatura quidem ſuperior Angelorum ſit, quæ plus recipit gratiæ ſpiritualis, ejuſdem tamen & erga nos, & illos munus Authoris ſit.* Quibus verbis S. Ambroſius fatetur, idcirco Angelis uberiorem quàm hominibus collatam fuiſſe gratiam, eò quòd ſint præſtantioris naturæ; cùm autem Angeli etiam alii ſint aliis in natura præſtantiores, eadem ratione ſequitur illis uberiorem, pro cujuſque naturæ perfectione gratiam fuiſſe collatam.

Hoc ipſum edocet S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 16. dicens: *Cœlorum virtutes non ſuapte natura ſanctæ ſunt, ſed juxta proportionem qua ſe invicem ſuperant, à Spiritu habent ſanctificationis menſuram*. Similem ferè ſententiam habet Damaſcenus lib. 2. c. 3. ait enim, *Per Verbum omnes Angeli creati ſunt, & per ſancti Spiritus ſanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt; ita tamen ut pro ſua quiſque dignitate, & claſſe luminis gratiæque participes ſint*. Videnturque ſuam ſumpſiſſe ſententiam ex S. Dionyſio lib. de cœleſti Hierarchia, ubi Angelos perfectiores in natura dicit propinquiores eſſe Deo, tum in officio, tum in ſplendoribus gloriæ, & gratiæ: Quod à præceptore Paulo didiciſſe cap. 6. profitetur, & ita conſequenter ib. ait. *Primam Hierarchiam, ſicut eſt perfectior reliquis, ita primoribus Dei ſplendoribus majori propinquitate conjunctam eſſe.* Et c. 7. *Meritò prima illa cœleſtis functio ab altiſſimis Spiritibus agitur, cùm ſit ordo omnibus celſior atque ſacratior*, atque ad hunc modum de cæteris in ſequentibus capitibus philoſophatur.

Et quamvis iſti Patres expreſsè non loquantur de primo inſtanti creationis: tamen, inquit Suares lib. 5. cap. 10. ſine dubio idem cum proportione de illo ſentiunt: Tum ex parte Dei, quia videtur conſentaneum ſapientiæ ejus, ut quos meliores in natura condebat, in altioribus ſedibus gloriæ collocaret, & conſequenter etiam majoribus gratiis præ-

præveniret: Tum ex parte ipſorum Angelorum, quia quò ſunt natura perfectiores eò vehementiùs, & majori conatu per gratiam operantur, & ad illam ſe diſponunt; verùm hæc aſſertio difficultate non caret, quæ ut appareat,

Dices 1. Si Angelis Deus gratiam contuliſſet juxta naturæ perfectionem, ſequeretur Luciferum in primo inſtanti creationis fuiſſe cæteris Angelis ſanctiorem; ſed hoc videtur abſurdum: Ergo, &c. Patet ſequela majoris, Lucifer enim omnium Angelorum in naturalibus perfectiſſimus erat. Minor etiam conſtat, Veriſimile namque non ſit Deum, illum Angelum in ſanctitate aliis prætuliſſe quem ſciebat non fore in gloria cum illis collocandum. *Confirmatur*, inferius non poteſt eſſe menſura ſuperioris: ſed natura eſt inferior gratia: Ergo non poteſt eſſe menſura illius collationis.

Nego minorem: Non enim eſt inconveniens, quòd ſi Lucifer perfectior fuit omnibus Angelis in natura, etiam eis ſanctior extiterit, & abundantiorem habuerit gratiam quàm cæteri inferiores Angeli, quippe cùm Deus gratiam non conferat juxtà præſcientiam eventus futuri, ſed ſecundùm præſentem diſpoſitionem: Nec major gratia majorem ſemper infert conformitatem ad illam, quod exemplo Judæ ſit compertum, plures enim gratias excepit quàm plerique ſancti; periit tamen ille; hi verò in æternum ſalvantur.

Ad confirmationem diſtinguo majorem: Inferius non poteſt eſſe ſuperioris regula princeps aut formalis, concedo: Occaſionalis, aut inſtrumentalis, nego. *Ad minorem dico*, Naturam Angelicam eſſe menſuram gratiæ, & ejus diſtributionis inter Angelos, non quidem regulam principem, & formalem: Primaria enim regula diſtributionis gratiæ, tam inter Angelos quàm inter homines, eſt ipſa divina voluntas dividens ſingulis prout vult, ut loquitur Apoſtolus *primæ ad Corinth.* 12. Nihilominus ipſa Angelica natura poteſt eſſe regula occaſionalis, quatenus nempe Deus ex pura liberalitate diſtributurus gratiam Angelis, ſapienter voluerit eam diſtribuere juxta proportionem perfectionum naturalium, ut qui præſtantiores erant in ordine naturali, etiam & in ſupernaturali præcellerent.

Dices 2. Deus illam proportionem in diſtribuendis gratiis juxta naturæ dignitatem, & præſtantiam non ſervat erga homines: Ergo nec eam ſervare debet erga Angelos. Patet antecedens; Plures enim homines conſpicimus ingenio, & aliis animæ facultatibus cæteris præſtantiores, quos tamen Deus nec uberiori gratia donat, nec ad obeunda divina munera ſeligit, aut evocat; Imò, inquit Apoſtolus, primæ ad Corinth. 1. *Non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, &c.* Conſequentia etiam conſtat à paritate rationis, quippe cùm nulla appareat ratio cur Deus erga Angelos in gratiis diſtribuendis aliter ſe gerere debeat, quàm erga homines, maximè cùm illud beneficium utrique naturæ prorſus ſit indebitum.

Nego conſequentiam, quamquam enim nulla nobis appareat ratio cur Deus ita ſe gerat erga Angelos potiùs quàm erga homines, non minùs res ipſa nobis debet eſſe conſtantiſſima: maximè cùm non omnium Dei conſiliorum ratio nobis affulgeat. Quemadmodum non minùs certum eſt Deum non apprehendiſſe Angelos, ſed ſemen Abrahæ, ut cum ipſo hypoſtaticè uniretur, licèt ejus præferentiæ nulla ſuppeditetur alia ratio quàm ipſa divina voluntas, quæ pro ſuo nutu quam voluit naturam adoptavit: Ita etiam placuit homines ad varios gradus gratiæ pro ſua voluntate eligere: Angelis verò placuit gratiam diſtribuere ſervata proportione ad ingenitam eorum præſtantiam, propter ſcilicet rationes congruitatis in concluſione præmiſſas; maximè verò id conſtat propter auctoritatem ſanctorum Patrum, idipſum aſſerentium. Igitur non licet ab hominibus ad Angelos, aut è converſo argumentari: & fortaſſe noluit Deus utroque hoc diverſo modo gratiam hominibus, & Angelis largiri, ut ſe liberalem gratiæ donatorem oſtenderet, ut pote cùm eam quibuslibet, & quomodolibet diſtribuat.

Dices 3. Si ingenitæ Angelorum præcellentiæ eſſent rationes cur amplior gratia ipſis infunderetur, ſequeretur quòd cum æquali gratia, unus Angelus plus mereretur quàm alius: ſed falſum conſequens: Ergo antecedens. Probatur ſequela majoris; Idcirco unus Angelus ampliorem gratiam obtinuit, quia nempe præſtantiorem habuit naturam, & facultates vegetiores, adeoque ad ipſam gratiam excipiendam ſeſe nobiliùs, & efficaciùs diſpoſuit: Ergo à pari, ſi unus

ſi unus Angelus cum æquali gratia majorem adhibeat conatum in implendo ſibi præſcripto divino mandato quàm alius, etiam præſtantiùs habebit meritum: non propter gratiam, quæ ſupponitur æqualis: Ergo propter ma orem conatum, adeoque illa meriti exuberantia refundenda eſt in vires purè naturales.

Negant ſequelam majoris communiter Theologi, amplioris namque meriti ratio deſumenda eſt, inquiunt, ex parte gratiæ, & conſequenter cum æquali gratia ſiduæ potentiæ opus aliquod implerent, quarum una vegetiùs ageret quàm altera, non propterea abundantiùs, ſed omninò æquale cum altera haberet meritum.

Verùm quoniam hanc reſponſionem non probant Scotiſtæ contendentes etiam cum æquali lumine gloriæ Deum ab intellectu perſpicaciori, & vegetiori clariùs videri, Idcirco *nego minorem*, & ad ejus probationem dico, illam meriti amplitudinem majorem in uno quàm altero, non eſſe refundendam in ſolas naturæ vires, ſed in facultatem per gratiam elevatam, ut à ſimili diximus agendo de principio inæqualitatis luminis gloriæ.

QUÆSTIO TERTIA.

An, & quomodo Angeli gratiam ſanctificantem, & ſuam beatitudinem ex propria operatione, & merito fuerint aſſecuti.

NOtandum 1. ex Seraphico Doctore *lib.* 5. *Compendii Theologici cap.*11. Quòd meritum eſt boni operis efficacia ad obtinendum id quod non habetur, vel ad habendum juſtiùs, quod habetur: Unde per meritum de non debito fit debitum, & ipſum debitum fit magis debitum. Sicut Rex dat equum quem miles non meruit; ſed per uſum equi meretur eumdem equum jam datum. Meritum autem generatim triplex diſtinguitur, ſcilicet, congrui, digni, & condigni. *Meritum congrui* eſt per quòd diſponitur ſubjectum, ut poſſit recipere gratiam ſecundùm rationem divinæ Juſtitiæ, iſtud vocatur diſpoſitio materiæ, ſcilicet cùm quis facit, quod in ſe eſt. *Meritum digni* dicit idoneitatem operantis ad aſſequendum id quod meretur. *Meritum condigni* dicit æqualitatem meriti ad remunerationem: Dico autem æqualitatem non arithmeticam, ſed geometricam, ideſt non quantitatis, ſed proportionis, & hoc patet, quia Deus ſemper remunerat ſupra meritum, ſicut punit citra condignum. Unde non eſt inter meritum, & præmium æqualis quantitas, ſed proportio, quia apud Deum non eſt juſtitia commutativa, juſtitia fori, qua datur unus panis pro uno denario, vel ulna panni pro ſolido; juſtitia verò diſtributiva eſt principium, quo diſtribuuntur dona, ſecundùm proportionem ad merita, & iſta eſt apud Deum. Unde Apoſtolus primæ ad Corinth. 3. *Unuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem*. Unde infert Seraphicus Doctor, quòd nullus meretur ſibi primam gratiam merito digni, vel merito condigni, ſed tantummodo merito congrui. Similiter exiſtens in charitate non poteſt alteri mereri primam gratiam merito condigni, ſed merito digni, & merito congrui. Poteſt autem exiſtens in gratia mereri ſibi augmentum gratiæ ex condigno, & per conſequens merito digni, & merito congrui.

Notandum 2. Ex eodem ibidem *c.*13. quòd opera meritoria totaliter ſunt à gratia, & totaliter ſunt à libero arbitrio, licèt principaliter à gratia, quia gratia comparatur ad liberum arbitrium, ſicut ſeſſor ad equum: Sicut enim ſeſſor equum dirigit; ita gratia dirigit liberum arbitrium in exercitio virtutum; per nos enim malum facere poſſumus, ſed non bonum. *Inſuper* ad efficaciam merendi, tria valent: *Primum* eſt difficultas operis, quod patet in martyrio. *Secundum* promptitudo voluntatis; nam, inquit, Apoſtolus ſecundæ ad Corinth. 5. *Hilarem datorem diligit Deus*: *Tertium* eſt magnitudo charitatis, ipſa enim charitas pondus eſt ſanctuarii ſecundùm quod omnia, quæ erant in templo, ponderabantur; ut legitur Levitici 27.

Rurſus, ut aliquod opus ſit meritorium, tria requiruntur: *Primò*, quòd ipſum opus fiat in charitate, quia opera, quæ fiunt extra charitatem mortua ſunt, ſicut carbo extinctus. *Secundò*, quòd fiat ex charitate: multa enim fiunt in charitate, quæ tamen non ſunt meritoria, ex eo, quòd non fiunt ex charitate; ideſt, quia non referuntur ad finem debitum.

Ter-

„ *Tertiò*, quòd ipſum opus ſit referibile „ ad bonum: Mala enim non poſſunt „ bona intentione fieri, alioquin ſequeretur abſurditas, quòd idem opus eſſet „ meritorium, & demeritorium.

Denique tria attenduntur in merito ex parte hominis, ſcilicet *ſubjectum*, hoc eſt anima, *principium*, ideſt liberum arbitrium, & intentio *finis*: Quibus tria reſpondent ex parte Dei, ſcilicet gratia, virtus, charitas. Gratia quidem reddit ſubjectum Deo gratum: Virtus autem habilitat liberum arbitrium: Charitas verò dirigit intentionem ad debitum finem.

Notandum 3. Ex eodem ibidem *c.*15. quòd opera bona ſunt meritoria trium, ſcilicet vitæ æternæ, augmenti gratiæ, remiſſionis pœnæ. Primum reſpondet radici operis, ſcilicet charitati, & hoc eſt præmium ſubſtantiale vitæ æternæ; præmium verò accidentale reſpondet generi operis, ſicut & augmentum gratiæ, quia operibus excellentibus, & ſupererogativis meremur magis augmentum gratiæ, quàm aliis operibus; remiſſio autem pœnæ reſpondet pœnalitati operis, quia opera quò magis ſunt pœnalia, magis ſunt meritoria remiſſionis pœnæ: Hæc Seraphicus Doctor.

Sciendum autem eſt, hic ſermonem non inſtitui de merito remiſſionis pœnæ, quippe cùm Angelis peccantibus non pepercerit Deus, nec tempus ad pœnitendum, & veniæ gratiam conceſſerit; ſolùm itaque hic ſupereſt examinandum: *Primum* an Angeli propriis ſuis operibus cum gratia actuali ſeſe diſpoſuerint ad recipiendam gratiam ſanctificantem. *Secundum*, an reverà bonis ſuis operibus S. Angeli beatitudinem ſuam meruerint. *Tertium*, quibus maximè virtutibus illam fuerint aſſecuti.

CONCLUSIO PRIMA.

PRobabilius eſt omnes Angelos gratiam ſanctificantem accepiſſe per propriæ voluntatis cooperationem, & veluti diſpoſitionem: Hæc eſt communior inter Theologos, eamque apertè docent S. Thomas *prima parte quæſt.*62. *art.*2. & omnes illius Diſcipuli. Quamvis autem Doctor ſubtilis de ipſa veritate nihil expreſsè determinet, eam tamen ſatis indicat, *diſt.*5. *quæſt.*1. *numero* 5. ubi varios referens dicendi modos de duratione, & ſtatu viæ Angelorum, dicit, *Quòd poſſunt quatuor moræ aſſignari, in quarum prima omnes Angeli fuerunt in naturalibus: In ſecunda omnes in gratia: in tertia boni ſteterunt, & meruerunt in gratia, & mali deliquerunt: In quarta, & hi, & illi fuerunt in termino*. Quam aſſertionem licèt probabiliorem non judicet, ut explicat infrà, verius exiſtimando Angelos omnes in gratia ſanctificante fuiſſe creatos: illam tamen non improbat, ſed probabilem exiſtimat.

Suadetur concluſio primò: Angeli ſanctificati fuerunt nobiliori modo, qui creaturam rationalem decebat: ſed ſanctificatio, quæ fit per propriam diſpoſitionem, longè nobilior eſt, & præſtantior, quàm quæ fit per puram Dei miſericordiam, & liberalitatem: quia ex ſuo genere ac cæteris paribus, ſemper eſt perfectius habere aliquid à ſe, quàm ab alio tantùm, & eſſe ſaltem ex parte cauſam ſuæ perfectionis, quàm illam totaliter ab altero emendicare: qui autem ad gratiam habitualem ſe præparat per proprium actum, eſt ſaltem ex parte cauſa ſuæ ſanctificationis, quippe cùm concurrat cum auxilio actuali ad illam gratiam habitualem, & ſanctificantem recipiendam. Hinc communiter Theologi diſtinguunt duplicem ſanctificationem; unam quidem Adultorum, qui ſecundùm proprium actum ſanctificantur: Alteram Puerorum, qui non ſanctificantur per proprium actum fidei; ſed ſecundùm fidem parentum, vel Eccleſiæ: Fatentur autem primam ſanctificationem eſſe perfectiorem quàm ſecundam eò, quòd actus ſit perfectior quàm habitus: Habitus enim ordinatur ad actum, adeoque perfectius fuit in Angelis ſanctificari per propriam diſpoſitionem, quàm per ſimplicem Dei conceſſionem. *Adde quòd*, qui ſe diſponit ad gratiam habitualem ſeu ſanctificantem, illam impetrat à Deo, & meretur ſaltem de congruo, Deumque aliquatenus excitat, & allicit ad illam gratiam ſibi conferendam, ac ſubinde aliquo modo eſt cauſa ſuæ gratiæ ſanctificantis, concurrit nempe cum auxilio ſupernaturali actuali ad illam ita promerendam.

Secundò, Homines adulti non recipiunt gratiam ſanctificantem niſi mediante propria diſpoſitione, eò quòd libertatis uſum habeant quo carent Parvuli in quibus illa prævia diſpoſitio non exigitur: ſed Angeli conditi fuerunt cum perfecto uſu liberi arbitrii: *Neque enim*, inquit S. Baſilius in Pſalm.32. *in infantili ſtatura ſunt creati, deinde paulatim exercitati*; ſed ab initio ſuæ pro-

Digitized by Google

productionis perfecta notitia, & libertate donati ſunt: Ergo veriſimilius eſt, quòd gratiam ſanctificantem aliter quàm per propriam diſpoſitionem, & conſenſum, non receperint.

Confirmatur; quia cauſæ liberæ non minùs poſſunt operari cùm primùm habent omnia ad agendum requiſita, quàm cauſæ naturales ſeu neceſſariæ: ſed cauſa naturalis, quæ in primo inſtanti ſuæ formationis habet omnia requiſita ad agendum, eodem inſtanti operatur, ut patet de Sole, & quolibet alio corpore luminoſo, quod ſtatim illuminat ac exiſtit: Ergo pari ratione cauſa libera poteſt operari primo inſtanti, quo eſt, ſi in eo habeat omnia requiſita ad liberè operandum: atqui Angeli habere potuerunt omnia neceſſaria ad operandum in primo inſtanti ſuæ formationis, tam ex parte Dei, quàm ex parte eorum: *Ex parte quidem Dei*, nempe auxilium actuale ſupernaturale, quo eorum voluntas ad Deum moveretur, & pio in ipſum affectu tenderet: *Ex parte verò ſui*, nimirum plenam cognitionem, & vim completam voluntatis, qua concurrere poſſent cum auxilio divino ſibi oblato ad actum ſupernaturalem eliciendum, vel non eliciendum: Igitur habuerunt ab initio omnia neceſſaria quibus ſe liberè diſponere poterant ad gratiam ſanctificantem recipiendam.

Tertiò denique, per receptionem gratiæ ſanctificantis initur amicitia inter Deum, & creaturam, imò & quoddam ſpirituale matrimonium contrahitur: Amicitia autem fundatur in conſenſu amantium, & ad matrimonium contrahendum requiritur utriuſque partis conſenſus: Ergo gratia ſanctificans non communicatur creaturæ intellectuali uſum libertatis habenti, niſi adſit ejus conſenſus. *Adde quòd* conveniens eſt, ut Deus, quos in filios adoptat, adultos jam, & liberos non promoveat ad ſtatum illum ſupernaturalem, niſi ut liberos, ideſt, volentes, & conſentientes liberè, idque magis conſentaneum eſt naturæ rationali, & libertæ, atque amicitiæ ineundæ quam mutuo partium conſenſu iniri convenit: quo etiam modo Deus ſe gerit cum hominibus adultis jam, & liberis, juxta illud, *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*; quæ lex reſpectu noſtri certa, & univerſalis eſt, juxta Tridentinum *ſeſſ.6. cap.5.*

Dices 1. Chriſtus Dominus ſecundùm humanitatem paulò minùs minoratus eſt ab Angelis: ſed illi datus eſt habitus gratiæ ab inſtanti ſuæ conceptionis, ſine propria diſpoſitione, & ab illo habitu proveniebat primus actus ab eo elicitus: Ergo idem de Angelis ferendum eſt judicium.

Nego paritatem; Nam prima gratia habitualis Chriſti erat veluti reſultans ex gratia unionis, & ita illam habebat nobiliori modo quàm per diſpoſitionem propriam. *Inſuper*, Gratia Chriſti ab initio fuit conſummata, & primi ejus actus fuerunt viſio, & fruitio beata, qui non poterant eſſe diſpoſitiones ad gratiam, ſed potiùs fructus illius.

Dices 2. Deus alias res creavit cum fructibus perfectas, v.g. arbores, & abſque ulla diſpoſitione ex illarum parte: Ergo multò magis Angelos condidit cum fructibus, hoc eſt, gratia habituali, & juſtitia inhærente, abſque prævia eorum diſpoſitione.

Reſpondeo: Res alias non poſſe per diſpoſitiones proprias recipere altiores perfectiones, ſicut poſſunt Angeli, & homines adulti.

Dices 3. Perfectior agendi modus Angelis ab initio tribuendus eſt, ipſe namque divinæ operationi, & Angelicæ dignitati conſentaneus eſt: ſed nobilius eſt, & perfectius operari ex habitu ſupernaturali, quàm ſine ejus concurſu: Ergo nobilius erat Angelis primò operari ex habitu gratiæ ſanctificantis, quàm per auxilium actuale, adeoque non potuerunt ſeſe diſponere ad receptionem ejus gratiæ habitualis.

Diſtinguo majorem: Operari ex habitu cœteris paribus, melius, & connaturalius eſt, quàm operari ſine illius habitus concurſu, concedo: Quando cætera non ſunt paria, nego: Fieri namque poteſt, ut convenientius ſit operari ſine habitu quàm cum ejus concurſu: Ita autem fit in propoſito; nobilius namque fuit Angelis ſeſe diſponere ad propriam ſanctificationem, & eſſe aliqualiter cauſam ſuæ juſtitiæ, & per proprium conſenſum Dei amicitiam, ac deſponſationem acceptare, quàm aliter hanc recipere: Ergo ita factum fuiſſe judicandum eſt.

Dices 4. Angeli habuerunt gratiam ſanctificantem ſibi concreatam: Ergo ad illam non potuerunt ſeſe diſponere. Antecedens patet ex dictis in priori quæſtione: Conſequentia probatur; Diſpoſitio præcedit formam, quippe ſubjectum præparat ad illam recipiendam; ſed aliquid concreatum non poteſt preſupponere aliquid prævium in ſubjecto

ſto quod ſit diſpoſitivum ad ſui receptionem: Ergo cùm gratia ſanctificans fuerit Angelis concreata, ad eam non potuerunt ſeſe diſponere.

Nego conſequentiam, & majorem illius probationis diſtinguo: Diſpoſitio præcedit formam, inſtanti naturæ, concedo: temporis, nego: Siquidem, ut etiam conſtat in rebus Phyſicis, ultimum eſſe diſpoſitionis, eſt primum eſſe formæ ſubſtantialis; & actus contritionis, qui eſt diſpoſitio ad gratiam ſanctificantem ſimul eſt cum ipſa gratia ſanctificante, licèt natura eam præcedat: Ergo à ſimili Angeli cum auxilio ſupernaturali ſibi ab initio conceſſo, eodem inſtanti, quo creati ſunt, potuerunt ſeſe ad Deum convertere per actum amoris, quo veluti quadam diſpoſitione acceptabant ea omnia, quæ ſibi tum in naturalibus, tum in ſupernaturalibus ab ipſo magnifico rerum omnium Artifice monſtrabantur: ipſique propter ingentia ſibi collata beneficia grates referebant.

Inſtabis: Si Angeli per auxilium actuale ſibi conceſſum aliquem elicuerint actum quo ſeſe diſponerent ad gratiam habitualem, ſequitur, quòd ſimul tempore duos actus habuerint, unum quidem elicitum à voluntate cum concurſu illius gratiæ actualis, alterum verò cum concurſu gratiæ habitualis: ſed una eademque facultas duos ſimul actus elicere non poteſt: Ergo nec Angeli illos duos actus ſimul habuerunt. Probatur ſequela majoris. Primò aſſerimus eos elicuiſſe actum cum auxilio ſupernaturali actuali, quo ſeſe ad gratiam habitualem diſponerent; ſed etiam debuerunt alterum actum elicere ex illa gratia habituali ſibi concreata, alioquin habitus ille fuiſſet aliquandiù in Angelis otioſus, quod apparet abſurdum: Ergo, &c.

Reſpondeo conceſſa majore diſtinguendo minorem: Una eademque facultas non poteſt ſimul elicere duos actus totales, & non ſubordinatos, concedo: Partiales, & invicem ſubordinatos, nego: Quemadmodum enim Sol v. g. eadem illuminatione adæquata, & Lunam, & ipſa mediante aerem noctu lumine perfundit: ita eadem voluntas duobus actibus ſimul in Deum poterit tendere, quando maximè unus ſe habet per modum diſpoſitionis ad alterum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli de facto meruerunt beatitudinem, idque priùs tempore, quàm eam fuerint adepti. Ita Doctor *diſt*.5. *quæſt*.1. *nu*.3. ubi refert, & impugnat ſententiam Magiſtri dicentis Angelos non meruiſſe eam beatitudinem antequam accepiſſent: ſed poſtquam illam acceperunt: ſicut miles dicitur mereri equum per opera non facta, ſed fienda. Quæ ſententia, inquit, Doctor, abſurda eſt, ſi enim propter opera prævisa quis diceretur mereri, ſequeretur gratiam non eſſe gratiam, ex eo namque, inquit, *quòd aliquis prævidetur benè uſurus accepto, non meretur accipere illud. Tunc enim poſſet homo mereri primam gratiam, quia prævidetur à Deo dante, benè uſurus ea, & tunc gratia non eſſet gratia, quia eſſet ex meritis, licèt non poſitis in effectu, tamen prævisis; igitur Angelus non meruit beatitudinem, ſi tantùm habuit eam propter bonum uſum prævisum ipſius in obſequendo circa electos*. Deinde ſubdit: *Ideo tenetur, quòd Angeli meruerunt beatitudinem ſuam priuſquam reciperent eam*: Primam autem concluſionis partem

Sic probat: Omnis natura conſequitur ſuam perfectionem per operationem propriam; ſed perfectio, & finis cujuſlibet creaturæ rationalis, eſt beatitudo, quæ ſoli Deo eſt naturalis: Ergo illam Angelus per propriam actionem conſequi debuit. Finis autem conſequendus per operationem, vel eſt per eam faciendus, vel per eam promerendus, ſeu ut loquitur Doctor, omnis operatio ducens in finem, vel eſt factiva finis, quando ſcilicit finis non excedit virtutem operantis propter finem, ſicut medicatio reſpectu ſanitatis: vel eſt meritoria finis, quando ſcilicet finis excedit virtutem operantis propter finem, & tunc expectatur finis ex dono alterius: Beatitudo autem excedit omnem naturam creatam: ideo tam Angelus, quàm homo non poteſt illam conſequi per operationem effectivam, ſed tantùm per meritoriam.

Probatur 2. Natura Angelica ita capax eſt merendi ſuam beatitudinem, quàm homo: Ergo qua ratione homines non conſequuntur beatitudinem, niſi per proprium ſuum meritum, eam pariter Angeli debuerunt promereri: Conſequentia patet: tum quia, cæteris paribus, Angeli ſunt aptiores ad merendum apud Deum, quàm homines: Tum

Tum quia ſi hominibus natura imbecillioribus, & infirmioribus non datur gloria ſine merito, pari ratione non videtur abſque merito Angelis concedenda. Tum denique quia Apoc. 21. *Menſura hominis, quæ eſt Angeli*: hoc eſt, ut quidam interpretantur, eadem ratione ſe habet erga homines, ac ſe habuit erga Angelos in eorum ordinatione ad beatitudinem, quia nempe in conſequenda beatitudine, eadem menſura, ſeu regula menſurantur homines, & Angeli: Ergo cùm in hominibus menſura conſequendæ beatitudinis ſit meritum, pari ratione dicendum eſt, Angelos per proprium meritum beatitudinem fuiſſe adeptos.

Confirmatur Hæc veritas auctoritate ſanctorum Patrum, maximè verò S. Auguſtini *lib. de Correptione, & Gratia cap.* 11. Ubi loquendo de ſtatu primi hominis, cui Deus auxilium conceſſerat, quo perſeveranter bonum tenere poſſet, ſi vellet, inquir, ſed quia, *noluit permanere, profectò ejus culpa eſt, cujus meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: Sicut fecerunt Angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per liberum arbitrium ſteterunt ipſi, & hujus manſionis mercedem recipere meruerunt, tantam ſcilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certiſſimum ſit ſemper ſe in illa eſſe manſuros*. Fatetur ergo S. Auguſtinus reverà ſanctos Angelos promeruiſſe ſuam beatitudinem.

Probat etiam ſecundam partem Doctor, Nempe quòd Angeli meruerint gloriam priùs tempore, quàm ipſam fuerint adepti: Non poteſt voluntas ſimul, & ſemel eſſe in eo ſtatu, in quo velit objectum mutabiliter, & contingenter, & etiam immutabiliter, & neceſſariò; Sed ſi Angeli eodem tempore acciperent beatitudinem, quo ipſam merentur, ſequeretur eos velle idem objectum mutabiliter, & immutabiliter, contingenter, & neceſſariò; Ergo non poſſunt mereri, & obtinere eodem inſtanti temporis beatitudinem. Major patet: Duo namque actus omninò oppoſiti non poſſunt ſimul ab eadem facultate procedere: Probatur minor, ut quis mereatur eo debet eſſe in ſtatu, ut non ſit ita determinatus ad actum, quin habeat libertatem non ſolùm eſſentialem, ſed etiam contradictionis, habendi talem actum, vel non habendi, ſeu debet eſſe indifferens ad actum eliciendum, vel non eliciendum: Sed quando voluntas eſt in ſtatu beatifico, non habet ampliùs talem indifferentiam, quippe cùm per viſionem beatificam ita determinetur, & alliciatur ad amandum Deum, ut ab eo eliciendo actu non poſſit ceſſare; Ergo ſi eodem inſtanti, quo meretur, haberet beatitudinem, ſequeretur, quòd ſimul mutabiliter, & immutabiliter, contingenter, & neceſſariò poſſet per actum amoris in Deum tendere, quod cùm ſit abſurdum, etiam abſurdum eſt, eos ſimul mereri beatitudinem, & eam accipere.

Deinde ſtatus beatitudinis omne meritum excludit, alioquin homines de facto mereri poſſent in Cœlo; nec ſtatus viatoris ad merendum neceſſariò deſideraretur: ſed conſequens eſt contra communem Theologorum ſententiam, qui ad meritum volunt requiri ſtatum viæ, non patriæ: Ergo meritum nequit eſſe ſimul cum beatitudine, ſubindeque debet illam tempore præcedere.

Denique Diſpoſitio ad formam, & via ad terminum, debent eſſe priùs forma, & termino, quando ex ratione ſua ſpeciali quamdam habent incompatibilitatem, ratione cujus non poſſunt ſimul ſubſiſtere: ſed meritum Angelorum eſt via, & diſpoſitio ad beatitudinem, quæ cum ipſa non poſſunt ſubſiſtere; quia meritum Angelorum ſupponit fidem, & cognitionem, ac ſtatum viæ: utrumque autem beatitudo excludit; Ergo non poſſunt ſimul ſubſiſtere: adeoque meritum tempore beatitudinem debet præcedere.

Dices 1. Angeli merentur aliquid propter obſequia hominibus impenſa: ſed illud meritum ſimul conſiſtit cum præmio, aliàs illud expectarent, hæc autem expectatio eorum fœlicem ſtatum interturbaret; Nam ex Prov. 13. *Spes, quæ differtur affligit animam*: Illud autem, quod merentur, non poteſt eſſe aliud, quàm beatitudo, ſubindeque meritum, & beatitudo ſimul poſſunt ſubſiſtere, & conſequenter Angeli ſimul potuerunt mereri beatitudinem, & eam poſſidere.

Diſtinguit majorem Doctor: Per illa obſequia Angeli merentur beatitudinem eſſentialem, negat: accidentalem, concedit; quamvis autem hanc accidentalem beatitudinem priùs non habuerint, & illam poſſint appetere, ac deſiderare: inde tamen nulla in eis ſequitur moleſtia, quippe cùm eam omnem beatitudo eſſentialis excludat.

Dices 2. Majus præmium ſupponit majus me-

meritum; ſed Angeli majus præmium, amplioremque beatitudinem habent, quàm plurimi homines electi: Ergo pariter majus meritum debent habere: ſed non potuerunt habere majus meritum ante perceptam ſuam beatitudinem, quàm plurimi ſancti homines, qui diuturno viventes tempore plurima merita congeſſerunt: Ergo neceſſum eſt, quòd Angeli mereantur gloriam per opera conſequentia, & conſequenter ipſorum meritum ſimul cum beatitudine ſubſiſtit.

Diſtinguit majorem Doctor. Majus præmium requirit majus meritum intenſivè, concedit: extenſivè, negat: Hoc eſt, requirit opus meritorium, quod ſit præſtantius, & perfectius, ratione ſcilicet vel præſtantioris principii, vel intenſioris actus charitatis, & amoris, non verò requirit plura opera meritoria quantum ad numerum: & ſimiliter diſtincta minore, Neganda eſt conſequentia; meritum enim Angelorum, quamquam modico tempore comparatum fuerit, nihilominùs longè perfectius potuit eſſe intenſivè, quàm merita hominum multiplicata per varios annos.

Inſtabis: Meritum adjunctam habet difficultatem: ſed in Angelis nulla fuit difficultas in bonum proſequendo: Ergo vel nullum in eis fuit meritum, vel ſaltem minùs perfectum in hominibus, qui maximam difficultatem patiuntur in proſecutione boni.

Diſtinguit minorem Doctor: Non fuit in Angelis difficultas proſequendi bonum ex inclinatione ſenſibili ad oppoſitum, concedit: ex proportione objecti, circa quod tendere debebant, negat; Sciendum enim eſt, inquit, quòd difficultas aliquando accidit in aliquo opere ex inclinatione voluntatis ad oppoſitum: Aliquando accidit difficultas in opere propter hoc illud, circa quod operatur, quod excedat naturam operantis. Et hoc modo fuit conſecutio beatitudinis difficilis, & laudabilis in Angelis, non autem primo modo, quia non inclinabant ad oppoſitum. *Addo* omnino veriſimile eſſe, quòd Angeli magnam paſſi ſint difficultatem, ut Deo amore, & obſequiis adhærerent; Id enim denotat prœlium magnum initum inter Angelos Perduelles, & Fideles: Significatur etiam ex lapſu tot Angelorum, qui probabiliter ita non corruiſſent, nec à Deo exorbitaſſent, niſi quamdam difficultatem in ejus adhæſione paſſi fuiſſent.

Denique ſi quid argumentum concluderet, inferendum eſſet, quòd etiam Angeli non poſſent ullatenus mereri per opera ſubſequentia adeptionem beatitudinis, quippe cùm ſtatus ille omnem difficultatem removeat, maximè circa amorem Dei, quem intuentes facie ad faciem etiam ſummè diligibilem agnoſcunt.

CONCLUSIO TERTIA.

Angeli meruerunt ſuam beatitudinem maximè per actus virtutum Theologicarum Fidei, Spei, & Charitatis.

Probatur Concluſio, primò quidem *de Fide*, nam ex Abacuc, ſecundò, *Juſtus ex Fide vivit*, & ut addit Apoſtolus ad Hæbræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Angeli autem, ut mererentur, Juſti eſſe debuerunt, & Deo placentes: Ergo & fidem habere. *Inſuper*, non minùs oportebat Angelos per fidem juſtificari, & ad viſionem pervenire, quàm homines; ſed homines juſtificari nequeunt, & ad viſionem pervenire abſque fide; Siquidem, inquit Apoſtolus ad Hæbræos cap. 11. *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum*. Unde ibidem concludit; *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*: Ergo, &c. Denique viſio quadam peculiari ratione fidei reſpondet tanquam præmium illi ſpecialiter proportionatum. Hinc beatis accommodari poteſt illud Pſalmiſtæ, *ſicut audivimus* per fidem in via, *ſic videmus* per evidentem manifeſtationem, *in civitate Domini virtutum*. His adde, quòd Angeli charitatem habuerunt, eſt enim charitas, vel eadem cum gratia, vel ab ipſa inſeparabilis: Charitas autem neceſſariò fidem ſupponit, ſubindeque neceſſum fuit, ut Angeli fidem infuſam habuerint.

Hinc veriùs dicendum arbitror, Angelis revelatum fuiſſe, & eos per fidem cognoviſſe, *Primò* Deum ut Auctorem gratiæ, & finem ultimum, objectumque beatitudinis ſupernaturalis, nam ut ſupra dicebamus ex Apoſtolo, *accedentem ad Deum*, &c. Quæ verba de Angelis æquè, ac de hominibus intelligi debere docet S. Thomas 2.2. *qu.5. art.* *Secundò* explicitè noverunt myſterium Trinitatis. Nam, inquit Thalaſſius *t.5. Bibliotec. Patrum ſententia* 59. Tam Angelorum, quàm hominum ſanctificatio, & Deificatio eſt ſanctæ conſubſtantialis Trinitatis cognitio. Suaderi etiam poteſt, quia cognitio viæ

An-

Angelorum debuit reſpondere cognitioni patriæ: Fides enim eſt diſpoſitio maximè accommodata per quam paulatim ad ſcientiam beatificam rationalis creatura promovetur: ſed beatitudo ſupernaturalis maximè conſiſtit in cognitione myſterii Trinitatis: Ergo, &c.

Tertiò, Probabilius etiam exiſtimo myſterium Incarnationis illis pariter fuiſſe revelatum: Tum quia talis revelatio, & cognitio, non ſolùm ad perfectionem ipſorum Angelorum ſpectabat; ſed etiam valde conveniens erat honori, & maieſtati Chriſti, idque indicat S. Paulus Hæbr. 1. Dicens, ***Cùm iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dixit: & adorent omnes Angeli ejus***: quod præceptum dari decuit etiam Angelis viatoribus, non ſolùm erga Filium ut Deum, ſed etiam, ut Deum hominem; nam cùm myſterium Incarnationis cognoſcatur à beatis Angelis, ut unum è præcipuis, cùmque cognitio viæ Angelorum correſpondere debeat cognitioni patriæ, congruum fuit, ut myſterium illud in via cognoſcerent.

Dices S. Paulus ***ad Ephesſos 3. & 1. ad Timoth. 3.*** ſignificans Myſterium Incarnationis fuiſſe abſconditum à ſæculis in Deo, & per Eccleſiam Evangelium innotuiſſe Principatibus, & Poteſtatibus in cœleſtibus; Unde illæ Angelorum interrogationes, ***Quis eſt iſte Rex gloriæ?*** Pſal.23. ***Quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra?*** Iſay.63. Ergo, &c.

Reſpondet Poncius ex eodem Apoſtolo ***ad Hebr.1.*** conſtare, Angelos ante omnem pacem, & Eccleſiæ prædicationem agnoviſſe myſterium Incarnationis ab ejus initio, & Chriſtum Dominum adoraſſe in ipſo ejus Conceptionis, vel Nativitatis puncto. Alia ergo ejus loca intelligenda ſunt de cognitione Incarnationis, non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, nimirum vel ſecundùm cognitionem intuitivam ejuſdem jam executioni traditæ, vel ſecundùm fructum in omnes gentes, prædicatione Pauli, & Eccleſiæ patefactum Angelis, experimentaliter ſaltem; vel ſecundùm abrogationem legalium, & alias circumſtantias reipſa exhibitas. Iſtæ verò interrogationes, vel Prophetarum ſunt, vel potiùs Angelorum, non ignorantium, ſed admirantium. Neque enim verum eſt, quod à nonnullis affirmatur, aliquos quidem ante cognoviſſe, ſed alios ignoraſſe, putà eos, qui interrogarunt in Aſcenſione Chriſti; Paulus enim ***ad Hebr.1.*** affirmat omnes Angelos Chriſtum Dei primogenitum adoraſſe cùm in orbem terræ introduceretur.

Confirmatur ex eo, quod S. Dionyſius ***cap.4. cœleſtis Hierarchiæ***, affirmat, omnes Angelos edocuiſſe omnia myſteria, quę hominibus prænuntiarunt, maximè verò, quæ Chriſtum ſpectabant. Unde ſubdit: ***Divinum etiam humanitatis Jeſu myſterium, Angelis primùm patefactum eſſe video, deinde per eos ad nos cognitionis beneficium pervenit***. Cui concinit S. Auguſtinus ***lib. 7. de Civit. cap.32.*** dum ait; ***Ab exordio generis humani Incarnationis myſterium fuiſſe Angelorum miniſterio prænuntiatum, & præfiguratum***; Supponit ergo ab Angelis fuiſſe præcognitum: adeoque præfata S. Pauli verba non poſſunt eo rigore accipi, ut excludant omnem notitiam ante habitam ab Angelis de adorando Chriſti Verbi incarnati myſterio; maximè verò quantum ad Angelos ſuperioris ordinis: Nam Doctor Subtilis, ***diſt.19. num.2.*** non vult illius myſterii cognitionem innotuiſſe Angelis inferiorum ordinum, ut conſtabit ***quæſt. 1. ſequentis articuli***.

Dices 2. Cognitio Angelica fuit evidens: ſed cognitio, quæ habetur per fidem, non eſt evidens; Ergo illa cognitio non erat per fidem. Probatur major, Angeli evidenter cognoſcebant Deum ſibi revelare illa myſteria, quorum notitiam accipiebant; Unde meritò S. Bonaventura in ***3. diſt.23. art.2. quæſt.3.*** docet quòd Angeli, ***à prima conditione ſua habuerunt cognitionem aliquam de articulis pertinentibus ad Trinitatem, quæ tamen non meretur dici fides; imò potiùs cognitio contemplationis propter abſentiam ænigmatis***.

Diſtinguo majorem: Cognitio illa fuit evidens ex parte atteſtantis, & revelantis, quia Angeli evidenter cognoſcebant revelationem, ſive manifeſtationem myſteriorum fieri à Deo, concedo: ex parte rei revelatæ, nego: & ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam: Evidentia enim ex parte atteſtantis abſolutè non repugnat fidei, nos enim nobis loquentes cognoſcimus, & tamen eorum verbis credimus. Similiter contingebat in Angelis, qui Deum equidem ſibi loquentem noverunt, ſed quæ referebat, & manifeſtabat, evidenter non cognoverunt.

Quod de fide diximus, idem potiori jure de

de ſpe, & charitate Angelica dicendum eſt: Conſtat enim Angelos bonos, tempore illius prælii, quod adversùs perduelles habuerunt in Cælo, & Deum amaſſe, & in eo ſpem ſuam repoſuiſſe; quippe propter ejus tuendam gloriam præliabantur, quod certè fieri non poterat, niſi maximo ejus amore flagrarent, & opportunum ab eo auxilium adversùs ingentem illam rebellantium Angelorum catervam præſto lati fuiſſent.

Quæres, Qualis fuerit viæ Angelorum duratio.

R*Eſpondet Doctor diſt. 5. qu. 1. n. 5. & ſequentibus*: Varias hac in re determinanda fuiſſe Doctorum ſententias: Primò namque S. Thomas 1. *par. qu. 65. art. 5.* docet duas tantùm fuiſſe Angelorum moras, unam qua creati ſunt in gratia, & meruerunt, alteram qua boni beatitudinis eſſentiale præmium acceperunt, mali autem æternum ſupplicium. Magiſter verò ſententiarum exiſtimat tres ſtatuendas eſſe durationis moras, quas ſic explicat, ut velit in prima Angelos beatos conditos fuiſſe in puris naturalibus, in ſecunda verò mora mali peccarunt, meruerunt juſti; in tertia verò omnes fuerunt in termino, boni quidem in beatitudine, mali verò in tormentis; ſunt itidem aliæ veterum Theologorum ſententiæ.

Verùm omnes jam penè recentiores Theologi conveniunt cum Subtili Doctore tres tantùm admittendas eſſe Angelicæ viæ morulas, quas inſtantia vocant, etſi non ſint neceſſariò indiviſibilia, uti inſtantia noſtri temporis: *Primum* inſtans fuit eorum creationis, in quo omnes, & naturam, & ſanctificantem gratiam ſibi concreatam acceperunt, & Creatori per amorem caſtum adhæſerunt, adeoque amore in illo inſtanti pariter meruerunt; ſed non in merito ſteterunt omnes: *Secundum* inſtans fuit, in quo facta eſt diſcretio inter bonos, & malos: bonis in merito perſeverantibus, malis autem in perduellionem, & peccatum labentibus. *Tertium* inſtans fuit, in quo conſummata eſt illa diſcretio, bonis beatificatis, malis verò damnatis.

Seu ut loquitur Doctor qu. 2. n. 15. Prima *mora, in qua fuerunt uniformes in gratia, ſi volumus dicere, quòd mali habuerunt gratiam, vel uniformes ſaltem in natura*. Secunda *mora, in qua adhuc in via exiſtentes fuerunt difformes, quòd iſti ultimatè meruerunt, & iſti ultimatè demeruerunt*. Tertia *mora fuit diſtinctio formalis unius ab alio neceſſariò. Probabile eſt etiam, quòd in ſecunda mora, in qua fuerunt difformes in via, fuerunt multæ morulæ, quia mali peccaverunt multis ſpeciebus peccati, ſcilicet ſuperbia, odio, & invidia: & iſti actus ordinatè, & non in eodem inſtanti fuerunt eliciti*.

Dixi autem inſtantia illa non fuiſſe omnino indiviſibilia, maximè primum, & ſecundum. Quantum enim ad *primum* ſpectat, oportuit ipſum fuiſſe virtualiter diviſibile reſpondens aliquali durationi noſtri temporis: Gratis enim fingeretur Angelos perverſos ſtatim poſt primum inſtans omnino indiviſibile lapſos fuiſſe: Nec fit veriſimile amorem illum caſtum, in quo omnes concreati ſunt, unico tantùm indiviſibili inſtanti perſeveraſſe, & illicò extinctum fuiſſe; Imò contrarium ſuadere videtur Ezechiel ſub perſona Regis Tyri graphicè Luciferum delineans, dicens, *In medio lapidum ignitorum ambulaſti, perfectus in viis tuis*. Quod indicat ipſum aliquamdiù ſtetiſſe in amore caſto, & velut in eo greſſum feciſſe per continuationem ipſius amoris, & bonorum operum pluralitatem.

Unde multò minùs verum apparet, quod docent plurimi Thomiſtæ, poſt primum indiviſibile inſtans bonos omnes fuiſſe beatificatos, malos verò damnatos, quia tot ponenda ſunt inſtantia pro via Dœmonum, quot fuerunt operationes realiter inter ſe diſtinctæ, ſibique ſuccedentes, quibus eorum via ultimò terminata fuit: Supponunt enim Thomiſtæ inſtantia temporis diſcreti, quo via Angelorum duravit, multiplicari juxta numerum operationum ſibi ſuccedentium; ſed Dœmones tria operationum genera exercuerunt: in primo namque inſtanti creationis elicuerunt actum meritorium, poſtmodum mortaliter peccaminoſum, quem deinde ſecuta eſt damnatio: quæ tres operationes omnino ſunt incompoſſibiles: *Prima* namque fuit converſio actualis in Deum, ut ultimum finem: *Secunda* fuit averſio actualis ab eodem; *Tertia* verò neceſſariò pariter diſtingui debuit à ſecunda; ſumma namque delectatio, & ſumma triſtitia ſunt inter ſe incompoſſibiles reſpectu ejuſdem ſubjecti: Angelus autem in eo inſtanti, quo peccavit, habuit ſummam delecta-

ſtationem, & complacentiam in ſua perfectione naturali: Ergo in eodem inſtanti non potuit habere ſummam triſtitiam, ſubindeque tertium illud inſtans diſtingui debet à ſecundo.

Secundum inſtans viæ ſimiliter aliquam habuit temporis continuationem, quo boni augendis meritis, & pugna ſive reſiſtentia adversùs peccantes, eorumque peccata occupabantur. Quamvis enim in Angelis ad operandum per naturam, & gratiam expeditiſſimis longa mora non fuerit neceſſaria; congruebat tamen, ut per quamdam temporis durationem ſua merita prorogare poſſent, & ſic ampliorem ſi vellent beatitudinem promereri: quemadmodum docent Theologi, quòd ſi homo ſtetiſſet innocens, nec ipſe, nec ejus poſteri, ſtatim fuiſſent in Cælum deportati, ſed diuturno tempore in terris degiſſent, ut multiplicato bonorum operum fœnore abundantiorem in Cælis gloriam, & beatitudinem aſſequerentur. *Adde* quòd eamdem protractam durationis moram ſuadeat vulgata opinio de peccato Luciferi ceteros ad perduellionis conſortium inſtigatione inducentis; non enim veriſimile fit eodem indiviſibili momento omnes rebelles Angelos ipſi adhæſiſſe; imò credibilius apparet, aliquos interdum fuiſſe reluctatos, & tandem urgente ipſius ſollicitatione ad ejus partes declinaſſe.

Tertium verò inſtans conſummatæ diſcretionis bonorum Angelorum à malis per illorum glorificationem, & horum damnationem, indiviſibile quidem fuit, ea ratione qua viam clauſit, & terminavit: in æternum tamen duraturum eſt.

Quæres 2. Quamdiù duraverit Angelorum via.

RESpondeo rem eſſe prorſus incertam; *quidam* enim exiſtimant Angelos viæ ſuæ terminum habuiſſe ipſa prima die mundi, quando Deus diviſit lucem à tenebris, quaſi in iſta diſcretione myſticè delineata fuerit ac deſignata Angelorum bonorum à malis diſcretio: *Sunt qui* exiſtiment, id contigiſſe ſecunda die, quando Deus creato firmamento diviſit aquas quæ ſunt ſuper firmamentum ab his quæ ipſi inferiores ſunt, quaſi per hanc diviſionem adumbrata fuerit ſanctorum Angelorum à Dæmonibus ſeparatio. *Putant ceteri*, nullos adhuc Angelorum lapſos fuiſſe ſexta die mundi, quippe cùm Deus vidit cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona, ſubindeque nullæ adhuc creaturæ peccato deformes, & inficiatæ tunc temporis videbantur.

Verùm hæ omnes ſententiæ levioribus, & incertis ducuntur argumentis; ſiquidem Moyſes illis mundi diebus rerum corporearum formationem delineat; ſicque diviſionem lucis, & aquarum corporearum, ut natura ipſa demonſtrat, refert ſanctiſſimus Propheta, nec fortè de illa bonorum Angelorum à malis diſcretione, quidquam tunc cogitabat; ſic pariter docet Deum probaſſe omnia quæ fecerat ad totius Univerſi integritatem, & ornatum: An autem illis verbis etiam complexus fuerit formationem ſpiritualium creaturarum, incertum prorſus.

Nihilominus conveniunt omnes Theologi viam Angelorum non ita diù protractam, ſed fuiſſe valdè brevem; *Tum* ob perfectionem potentiarum Angelicarum, quæ facillimè opera ſua implent maximè cùm nulla adverſantia impedimenta, nec corporea organa habeant Spiritus illi ad intelligendum, & volendum expeditiſſimi: *Tum* propter ingentia ipſis collata diviniti̇ùs auxilia, quibus eorum intellectus irradiabatur, & voluntas ad operationem ſtimulabatur. *Adde quòd* præmii comparandi magnitudo, nec temporis diuturnitatem, nec bonorum operum multitudinem ac pluralitatem exigat; nam ut loquitur Doctor diſt. 5. qu. 1. num. 4. *Ad magnum præmium, non requiritur multitudo meritorum, ſed multò magis requiritur unum meritum intenſum, quam centum millia remiſſa. In Angelis autem fuit motus meriti valdè intenſus pro iſta morula qua merebantur, in tantum fortè quòd nullus homo ſecundùm communem legem, poſſet habere ita intenſum actum meriti, ſicut ipſi habuerunt.*

ARTICULUS SECUNDUS.

De Officiis ſanctorum Angelorum erga homines, & Obſequiis hominum erga Angelos.

ANgelorum in humanum genus infinita propemodum, & illuſtria ac quotidiana ſunt officia & beneficia; *In ſupernis enim Spiritibus non ſolùm admirabilis dignitas, ſed etiam dignatio amabilis invenitur*, ait S. Bern. ſerm. 1. de S. Michaele. Præcipuum autem in homines Angelicæ beneſi-

neficentiæ munus, eſt eorum cuſtodia, quàm tum publicè univerſorum, tum ſingulorum privatim ſuſcipiunt; quocirca meritò homines, ut aliqua ex parte tanta ab Angelis impenſa ſibi beneficia rependere valeant, dignum eſt, ut eos in grati animi teſtimonium laude, & cultu celebrent. Unde in hoc Articulo tria ſuſcipimus determinanda. *Primum*, an omnes Angeli a Deo ad homines interdum mittantur, ut aliquod ipſis beneficium aut obſequium impendant. *Secundum*, an & qui Angeli ad privatam, & publicam hominum tutelam, & cuſtodiam à Deo deputentur. *Tertium*, quo cultu, & qua veneratione homines ſanctos Angelos venerari, & celebrare debeant.

QUÆSTIO PRIMA.

An omnes omnino Angeli ad hominum obſequia interdum deputentur.

NOtandum 1. Angelos omnes, præter eorum diſtributionem in tres Hierarchias, & novem Ordines, communiter dividi in Aſſiſtentes, & Miniſtrantes, quæ diviſio ſumitur ex Daniele 3. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei*: Ex quo oraculo Doctores inſerunt plures eſſe Angelos aſſiſtentes, veluti cæleſtis aulæ Principes, quàm Miniſtrantes; majori namque numero aſſiſtentes deſignat Propheta quàm Miniſtrantes. *Hinc* conjiciunt aliqui non omnes Angelos à Deo ad homines è Cælo in terras deputari; ſed eos qui ſunt ultimæ Hierarchiæ, ceteros verò Deo ſemper in Cælo præſentes aſſiſtere, nec uſquam hominibus apparere, quod an verum ſit, hic determinandum.

Notandum 2. Ex Doctore in 2. *diſt*. 10. *qu. unica*, *num*. 2. duplicem diſtingui poſſe Angelorum Miſſionem: exteriorem unam, ſenſibilem, & immediatam; interiorem alteram inſenſibilem, & mediatam. Prior eſt, qua Angeli à Deo ad homines mittuntur, quatenus vel eis divinam voluntatem inſinuent, vel eorum affectum ad divinum amorem ſtimulent, & accendant, vel intellectum illuſtrent, & illuminent, nedum eis divinam lucem impertiendo, ſed & ſibi concreditas veritates ſuggerendo: Poſterior verò eſt, qua Angeli ſuperiores ad inferiores mittuntur, ut eos de divinis myſteriis, divinaque voluntate inſtruant, quatenus ipſi eadem homines poſſint docere: *Secundùm communem proceſſum, & ordinem*, inquit Doctor, *revelantur majora Dei myſteria ſuperioribus, priuſquàm inferioribus: & ita ſuperiores mittuntur ad inferiores loquendo, & illuminando eos interiùs: & alii inferiores mittuntur exteriùs, ad illa revelata nuncianda hominibus, vel explenda: & ita non omnes communiter mittuntur extra*. An autem extraordinariè ſaltem omnes Angeli à Deo ad homines propter grandia quædam denuncianda myſteria aut implenda negotia, vel beneficia conferenda mittantur, hic eſt reſolvendum.

Notandum tertiò, quòd quamquam conveniant omnes Doctores Scholaſtici, Angelos interdum à Deo ad homines mitti, ut eorum intellectum illuminent, & affectum inflamment; diſſentiunt tamen invicem plurimi in aſſignando modo illius illuminationis, & inflammationis, nam inquit Seraphicus Doctor, *diſt*. 101. *art*. 2. *par*. 2. Animæ noſtræ à beatis Angelis per eorum revelationes illuminari poſſunt tripliciter, „ *Uno modo*, inquit, ut intelligatur Ange- „ lus inferiorem portionem illuminare per „ modum luminis irradiantis: *Alio modo* ut „ intelligatur illuminare per modum ſpe- „ culi deferentis. *Tertio modo*, ut intelliga- „ tur illuminare per modum linguæ viva- „ citer exprimentis. Omnes hi modi etſi „ aliquo modo ſint intelligibiles, cum An- „ gelus ſit lumen, & ſpeculum, & habeat „ etiam ſpiritualis interpretationis ſive lo- „ cutionis officium, ſuſtineri poſſunt; ter- „ tius tamen modus intelligibilior eſt. Non „ enim multum benè apparet quomodo An- „ gelus irradiet, nec quomodo ſe offerat „ aſpectui animæ; ſed hoc ſatis intelligi- „ bile eſt quomodo poſſit animæ quod con- „ cepit, ſuggerere: Et ſicut Doctor dum „ exteriùs loquitur, & viam parat ad in- „ telligendum, & viva, & efficax locutio „ quadam vivacitate ad intellectum no- „ ſtrum habet ingreſſum, dum ſonat in „ aure corporis exteriùs, ratione cujus et- „ iam libentiùs audit homo bonum Cle- „ ricum, cujus ſermo eſt efficax, & vi- „ vus: cùm habeat aliquid latentis ener- „ giæ vivæ vocis actus, ut dicit Hierony- „ mus: Sic & hoc modo intelligendum eſt, „ quòd Angelus hoc poſſit facere interiùs, „ & ſic illuminare, non lumen infunden- „ do, nec ſolùm offerendo ſicut objectum „ vel ſpeculum, ſed etiam vivaciter exci- „

O 2 tan-

Digitized by Google

„ tando, ſicut Doctor exterius, & adhuc „ efficaciori modo.

His ita prænotatis, tria ſunt reſolvenda, *primum* an revera Angeli à Deo ad hominum obſequia è cælo in terram mittantur: *Secundum* an non ſolùm ex ultima Hierarchia, ſed etiam ex aliis duabus ſuperioribus interdum ita deputentur. *Tertium*, quiſnam ſit præcipuus, & ordinarius illius Angelicæ miſſionis effectus.

CONCLUSIO PRIMA.

A*Ngeli revera interdum mittuntur ad homines*. Hæc eſt de fide, & probatur variis Scripturæ textibus Exodi 23. *Ecce ego mittam Angelum meum qui præcedat in via*. Lucæ 2. *Miſſus eſt Angelus Gabriel*. Act. 12. *Nunc ſcio verè quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis*.

Probat hanc Concluſionem Seraphicus Doctor loco ſupra laudato qu. 1. ex eo quòd hæc miſſio maximè congruat charitati divinæ quæ per eam miſſionem manifeſtatur; & Angelicæ, quæ per ipſam nos adjuvat; & noſtræ quæ cùm ſit infima, per Angelicum obſequium fovetur, nutritur, & excitatur. Hæc, inquam, miſſio concordat charitati divinæ, quia in hoc manifeſtatur divina bonitas, quantum noſtram ſalutem diligat, dum nobiliſſimos Spiritus, qui ei intima charitate junguntur, dirigit, & tranſmittit ad procurandam ſalutem noſtram. Et competit etiam charitati Angelicæ, cùm enim charitatis ardentis ſit, maximè deſiderare aliorum ſalutem, ob quam dicit Dominus ſicut etiam dixit Iſaias cap. 6. *Ecce ego Domine mitte me*: & Angeli poſſint nos juvare pro eo, quòd vident nos ſuo auxilio indigere, & malos Angelos indeſinenter nos impugnare; ideo, quòd ad nos mittantur, lex exigit charitatis Angelicæ.

Competit etiam hoc charitati humanæ, quæ quoniam parvula eſt, quamdiu ſumus in via, indiget foveri, & nutriri, & excitari. Et quoniam Angeli ſunt concives hominibus, cùm non ſint eis juncti per ſimilitudinem naturæ quæ excitat ad amorem, oportuit jungi per obſequium beneficentiæ.

Dices 1. Fruſtra mittit quis nuntium, ubi ipſe præſens eſt, & meliùs poteſt facere per ſeipſum: ergo cùm Deus nobis præſentiſſimus ſit, & omnia poſſit facere per ſeipſum, ad nos fruſtra mittit Angelum: ſed Deus nihil fruſtra molitur: Ergo nec Angelum mittit.

Reſpondet, Seraphicus Doctor, quòd quamvisſit Deus præſens, tamen propter cæcitatem, & caliginem intellectus noſtri in qua ſumus, ipſum cognoſcimus ut abſentem. Et quia illi Spiritus propter claritatem luminis, & beatitudinis perfectionem ſemper vident Deum facie ad faciem, & ſunt ei præſentes, quemadmodum illi qui ſunt in camera Regis indicant his qui ſunt in exercitu, Regis voluntatem, & ad hoc mittuntur à ſuo Domino: ſic intelligendum eſt in propoſito. Nec valet, Dominus per ſe poteſt facere: ergo non debet ad hoc nuntium mittere. Multa enim poteſt ille, qui præeſt per ſe facere, quæ tamen injungit ſervo, vel nuntio, ut ſalvetur in miniſterio de actionibus decens, & congruus ordo.

Dices 2. Deus miſit filium, & Spiritum ſanctum ad noſtram ſalutem inſtaurandam: ergo ad eam procurandam non eſt neceſſaria Angelorum miſſio.

Negat conſequentiam Seraph. Doctor. Quamquam enim revera Filius, & Spiritus ſanctus per ſuam ad nos miſſionem ſufficientiſſimè ſalutem noſtram inſtauraverint, quoniam tamen libertate donantur, & noſtrum arbitrium pigrum eſt, & non benè gratiæ cooperatur, ideo indiget excitari; ad hoc autem nullus eſt magis idoneus, quàm ſit Angelus: Et ideo conveniens eſt, ut ad nos mittatur, non propter indigentiam procurationis ſalutis noſtræ ex parte Filii, vel Spiritus ſancti, ſed propter negligentiam cooperationis ex parte noſtri.

Dices 3. Angelus beatus ſedem habet in cælo empyreo, tamquam in loco ſibi congruo, & maximè convenienti, ſubindeque appetit ibi eſſe: Ergo ſi extra cælum empyreum mittatur, fruſtratur ejus appetitus, ſicque non erit perfectè beatus: hoc autem conſequens eſt abſurdum: ergo & id unde ſequitur.

Reſpondet idem, quòd locus non debetur Angelo propter ejus neceſſitatem, vel indigentiam: ſed ſolùm propter quamdam congruentiam. Hæc autem congruentia compenſari poteſt, & tunc nullam ponit imperfectionem, vel indecentiam per ſui ipſius abſentiam: Et ſic eſt in propoſito, plus enim delectatur Angelus implere voluntatem Domini ſui, & adjuvando hominem placere Deo, quàm delectetur eſſe in empyreo.

Ro-

Digitized by Google

Rogabis primò, num etiam Deus interdum malos Angelos ad homines mittat.

Affirmo, id enim expreſsè Scriptura ſignificat, legimus enim 3. ***Regum cap. ultimo***. Quòd Dœmonem alloquens, qui habebat in animo petere facultatem, ut deciperet Achab. ***Egreſſus eſt autem Spiritus coram Domino, & ait, ego decipiam illum, cui ait Dominus, in quo? Et ait, Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum***. Cùm ergo Angelus ille offerebat ſeſe ad decipiendum, ſequitur quòd ſit malus, & à Deo miſſus ſit, ut ſignificatur verbis ſequentibus, ***decipies, & prævalebis, egredere, & fac ita***. Ergo mali interdum ad homines mittantur.

Hoc ipſum luculenter explicat Gregorius *lib*. 2. ***Moralium*** . ubi loquens de bonis Angelis, & malis, dicit . ***Sicut de bonis Angelis in hac vita laborantibus auxilium pietatis impenditur; ita iſti occultæ ejus juſtitiæ neſciendo ſervientes, miniſterium exequi reprobationis conantur: non enim miniſtrant Deo ſoli, qui adjuvent boni, ſed etiam mali, qui probant non ſolùm qui redeuntes à culpa ſublevent, ſed etiam qui redire volentes gravent***.

Nec refert, quòd Angeli perverſi ſeductionem hominum, & animarum perditionem intendant; licèt enim inquit Alenſis noſter *qu*.41. ***membro*** 2. ſit contraria intentio ipſius Diaboli intentioni divinæ, quantum ad hoc, quòd hæc eſt bona, & illa mala, nihilominus utitur Dominus tentatione Diaboli ad bonum; tentatio enim qua tentavit Diabolus Job, quantum fuit de voluntate Diaboli, fuit ad ſeducendum: ſed illam ordinavit Dominus ad bonum, ut patientia Job probaretur. Miſſio erga Domini reſpicit ordinationem poteſtatis ad tentandum, quæ eſt ſub poteſtate divina, non in ordine ad voluntatem Dei, ſed ejus malam voluntatem ordinat Deus ad bonum.

Rogabis ſecundò, an Angeli inferiores interdum à ſuperioribus mittantur ad homines.

Affirmo, idque probat S. Gregorius in Moralibus ex illis Zachariæ Prophetæ verbis, ubi dicit Propheta, quòd ***Angelus, qui loquebatur in me egrediebatur, & alius Angelus egrediebatur in occurſum ejus, dixit ad eum; loquere ad puerum iſtum dicens: abſque muro habitabitur Jeruſalem***. Ex quo accipitur, quòd Angelus mittit, unde dicit: ***In conſpectu Conditoris Angelica miniſteria ordinata ſunt, ut pro communi fœlicitate beatitudinis Opificem ſuum videntes, gaudeant: cùm pro diſpoſitione dignitatis alii aliis ſubminiſtrant. Ad Prophetam Angelus Angelum mittit, & quæ ſecum de Deo communiter conſpicit, edocet, & eligit quia eum per ſuperiorem ſcientiam virtute cognitionis, & præſtantiorem gratiam culmine poteſtatis excedit***. Hæc S. Gregorius. Ex quibus manifeſtè colligitur, quòd unus Angelus ab alio interdum mittatur.

Confirmatur, quia veriſimile eſt, quòd quando Deus inferioribus Angelis vult revelare aliquid, id revelat prius ſuperioribus, communiter loquendo, & his mediantibus inferioribus: Ergo mittuntur ſuperiores ad inferiores illuminandos: ſed inferiores etiam ſimiliter illuminant alios ſibi inferiores, donec veniatur ad ultimum ordinem, ex quo veriſimiliter mittuntur aliqui ad illuminandos homines.

Dices, quòd etſi ſuperiores illuminent inferiores, tamen non inde ſequitur, quòd mittantur, quia ad miſſionem, de qua hic agitur, requiritur motus localis: ſed ut ſuperiores illuminent inferiores, non eſt neceſſe, ut moveantur localiter, alioqui non poſſent ſibi proximos illuminare.

Reſpondeo, fortaſſis choros Angelicos ſuperiores eſſe tam diſtantes ab inferioribus, ut non poſſint eos illuminare, quin moveantur localiter.

Deinde poſſet dici, quòd miſſio quæcumque non neceſſariò importet motum localem, ſed ordinationem Angeli ad illuminandum alium, itaut ille Angelus dicatur ad alium mitti, cui Deus præcipit ut alium inſtruat, ſive interim id fiat cum, vel abſque motu locali.

CONCLUSIO SECUNDA.

A***Ngeli non ſolùm Inferiores, ſed etiam Superiores quique interdum à Deo ad homines deputantur***. Ita Doctor loco ſupra laudato num. 2. ubi ait: ***Videtur quòd ſupremi, vel aliqui de ſupremis mittantur quandoque ad extra***. Probaturque concluſio ex Scriptura Sacra, imprimis verò ex illo ***Iſaiæ*** 6. ubi legimus: ***Seraphim ſtabant ſuper illud ſex alæ uni, ſex alæ alteri***, & ſubdit ſtatim: ***Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulit de altari, ac tetigit os meum***. Sed Seraphim ſunt ſuperioris ordinis, ut ſupra probatum

Digitized by Google

eſt, & indicat ſanctus Damaſcenus *lib.* 2. *cap.* 4. ubi referens doctrinam S. Dionyſii ait: ***Primum ordinem Angelorum eſſe, qui Deum ſemper circumſtat, aſſiduèque, ac citra ullius rei interventum ei copulatur**: **nempe ſex aligerorum Seraphim***. Item *Gen.* 3. legimus, quod Deus ***collocavit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem ad cuſtodiendam viam ligni vitæ***. Diximus autem ſuprà Cherubim eſſe ſecundi ordinis Angelorum, qui Deo proximiores ſunt, unde etiam 4. Regum 19. ***Domine Deus Rex Iſrael, qui ſedes ſuper Cherubim tu es Deus ſolus Iſrael***.

Idipſum etiam evincitur ex eo Danielis 18. ***Michael unus ex principibus primis venit in adjutorium meum***: & infra, ***nemo eſt adjutor meus niſi Michael princeps veſter***. Hinc Eccleſia in officio Angelorum orat: ***Angelum pacis Michael ad iſtam cælitus mitti rogitamus aulam***. Et iterum, ***Michael Archangele veni in adjutorium populo Dei***. At verò Michael unus ex primis ſi non primus Seraphinorum eſſe creditur, ut cenſet Pantaleon Diaconus, ***in hom. de S. Michaele apud Surium 29. Septembris***, necnon S. Baſilius ***hom.* 1. *de Angelis***, ubi hæc legimus, ***Michael Dux ſupernorum Spirituum, qui dignitate, & honoribus prælatus es omnibus Spiritibus tibi ſupplico***. Idem ſentit Laurentius Juſtinianus dicens in ſermone de S. Michaele: ***In ſpirituali primo conflictu ceteris Spiritibus ſanctis prælatus eſt Michael, ſicut Lucifer malis***. Quod etiam firmari poteſt ratione, nam in bello Angelico, quod in exordio mundi fuit Michael fuit dux bonorum, qui illos ad obediendum Deo excitavit, ſicut Lucifer ſocios ad defectionem induxit.

Confirmatur, veriſimile eſt mentem Eccleſiæ eſſe ſupremum omnium Angelorum plùs venerari, quàm reliquos: quia hoc etiam magis conſentaneum voluntati divinæ eſſe meritò præſumi poteſt; ſed Eccleſia maximè veneratur Michaelem, ut in officio Angelorum profitetur, & præ ceteris ipſi templa dicat: ergo ſentit illum eſſe ſupremum Seraphinorum.

Non tamen me latet S. Thomam in 2. diſt. 1. Aſſerere Michaelem eſſe ex ordine Principatuum, & ad litteram intelligit verba Danielis cap. 10. ubi Michael dicitur, ***Unus ex principibus primis***: quam ſententiam ſequitur Toletus in primum caput Lucæ, & Pererius lib. 12. in Danielem: Non deſunt etiam, qui inter Poteſtates illum collocent, quia ad illum ordinem ſpectat debellare, & amovere Dæmones, in quo Michaeli maxima poteſtas tribuitur *Apoc.* 12. Cui ſententiæ videtur Eccleſia favere in officio ipſius ſancti Michaelis dicens, quoties miræ virtutis aliquid agitur, Michael mitti perhibetur. Verùm probabilior ſententia jam invaluit, ipſum eſſe ſupremum inter Seraphinos, adeoque principem omnium prorſus Angelorum; qui cùm ad nos mittatur, certum eſſe debet nedum inferiores, ſed & ſuperiores Angelos interdum à Deo ad homines delegari.

Denique hoc ipſum apprimè edocet S. Paulus, ubi ſine ulla exceptione teſtatur omnes Angelos mitti à Deo, & mandata ſibi miniſteria capeſſere, & perficere: ***Nonne omnes***, inquit ad Hebræos 1. ***ſunt adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis?*** quæ verba diſertiſſimè veritatem concluſionis confirmant; maximè ſi advertatur ſeries totius S. Pauli diſcurſus: intendit enim probare Chriſtum rebus omnibus creatis antecellere; præſertim Angelis, qui ceteris creatis omnibus præſtant: ***Tantò***, inquit, ***melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit***, nimirum quòd Dei filius appelletur, & ad ejus dexteram, ut Patri æqualis ſedeat: Unde ſubdit ***ad quem Angelorum dixit aliquando, ſede à dextris meis, quoad uſque ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?*** quas dignitatis prærogativas, ut evincat Apoſtolus Angelis non convenire, ſubdit ***omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, &c.*** quæ certè ratio imbecillis, & nulla prorſus appareret, niſi Angelos omnes ſine ulla dignitatis, vel ordinis exceptione comprehenderet, nam ſi ſummi ordines eximantur, videri quidem poterit Chriſtus Angelis, & Archangelis, aut aliis quibuſdam excellere; non autem Cherubinis, & Seraphinis, qui nec à Deo cum ceteris mitterentur, nec in miniſtrandi partes venirent. Quare quod de Angelis dicit illo loco Paulus, ad omnes etiam ſupremos Angelos pertinet. Certum ergo eſſe debet omnes etiam ſuperiores Angelos ad nos interdum à Deo deputari.

Eamdem veritatem probant ſancti Patres, maximè S. Athanaſius ***oratione ſecunda contra Arianos***, ubi demonſtrat Filium Dei eſſe verè Deum, ex eo quòd ſuperior ſit Angelis, qui ad miniſterium mittuntur, ***& Angeli qui Deum***, ait, ***ſurſum, deorſumque Comitan-***

tan-

Digitized by Google

ſtantes miniſtros ſe præbent *de Filio verò dicit*, & *adorent eum omnes Angeli ejus*. Quæ ultima verba ex Apoſtolo deſumpta omnes prorſus Angelos etiam ſuperiores denotant; quippe non minùs principes quique Angeli, quàm infimi Chriſtum venerari juſſi ſunt. Expreſſiſſimus eſt etiam Chryſoſtomi locus *Hom.8. in Gen.* ubi illa verba, *Faciamus hominem*, non ad Angelos, ut Hebræi putant, referri probat, quod Angeli non ſint divinorum arcanorum principes, ſed miniſtri: *Non eſt*, inquit, *Angelis tributum, ut ſint conſilii participes, ſed ut aſſiſtant, & miniſteriò fungantur; quod ut diſcas audi magni loquentiſſimum Eſajam de ſuperioribus Angelorum virtutibus loquentem: Vidi Cherubim ſtantia à dextris Dei, & Seraphim*. Conſentit Gregorius Nazianzenus *oratione* 34. Cùm Angelorum ſummos, & infimos recenſuiſſet ordines, mox univerſè ait: *Illos divinæ voluntatis adminiſtros loca omnia peragrare, omnibus ubique adeſſe promptos miniſterii alacritate, tum naturæ agilitate, alios aliam mundi partem obtinentes, ſive alteri cuipiam parti univerſitati attributos*.

Mitto plurimos alios è SS. Patribus idem affirmantes, uni cumque profero S. Bernardum, qui ſermone de S. Benedicto, Luciferum interpellans ait: *Cherubim*, inquit Propheta, *ſtabant, & non ſedebant, quid laboraſti, ut jam ſedeas! Omnes adminiſtratorii ſunt ſpiritus miſſi in miniſterium propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, & tu ſedebis?* Et Sermone primo de S. Michaele, cùm dixiſſet ipſum licèt è ſuperioribus Angelis, nobis tamen advigilare, & opitulari, ſubdit: *Neque id quidquam incredibile videatur, quandoquidem ipſe quoque Creator, & Rex Angelorum, venit non miniſtrari, ſed miniſtrare, & animam ſuam dare pro multis*.

Eamdem veritatem probat Doctor Subtilis loco laudato, ex eo quòd Gabriel miſſus ad Beatam Virginem fuerit unus ex ſupremis Angelis, quippe cùm cognoverit myſterium Incarnationis, quòd multos inferiores Angelos (ut putat) latuit. Nam, „ inquit, Incarnationem neſcierunt multi „ Angeli ante tempus Incarnationis, vel „ Paſſionis Chriſti, ſicut patet, per illud „ Iſayæ 63. ubi quæritur in perſona infe- „ riorum Angelorum, *quis eſt iſte, qui ve- „ nit de Edom tinctis veſtibus, &c.* & per „ illud Pſalmi, *quis eſt iſte Rex gloriæ?* & reſpondit *Dominus fortis, &c.* apparet „ etiam per Apoſtolum ad Epheſios 3. & „ *innoteſcat Principibus, & Poteſtatibus per* „ *Eccleſiam, &c.* ubi gloſſa Hieronymi, „ Angelicas poteſtates, vel dignitates dicit „ præfatum myſterium Incarnationis ad „ plenum neſciiſſe, donec completa eſſet „ Paſſio Chriſti, & Apoſtolorum prædica- „ tio fuiſſet gentibus dilatata, quod tamen „ uſque tunc non latuit majores ſecundum „ gloſam Auguſtini ibidem dicentis: *Con-* „ *ſtat autem, quòd Angelum miſſum ad bea-* „ *tam Virginem, ad hoc nunciandum non la-* „ *tuit*: Ergo ille cui hoc patuit erat de „ ſuperioribus, & non de infimis, quos „ latuit illud ſacrum myſterium, ita „ Doctor. „

Dices S. Dionyſius *cap.13. de Cæleſti Hierarchia*, arbitratur ſupremos Angelos nunquam ad hæc infima miniſteria deſcendere: Quòd autem ad Iſayam purgandum unus è Seraphinis lapſis legitur, id ſic explicat, ut non ſummi ordinis quiſpiam munus hoc obierit, ſed inferior aliquis, cui Seraphinorum proprium nomen imponitur, quia propriam iſtius ordinis functionem gerebat, cùm ignito carbone Prophetæ labia perurebat. Quam etiam interpretationem S. Gregorius Magnus in caput primum ad Hebræos amplectitur, probatque, ex eo quòd etiam interdum Angeli nomine Dei appellentur quando vices illius gerentes opera majoris momenti obeunt: Ergo iſti Patres cenſent ſuperiores Angelos ad nos non tranſmitti.

Reſpondeo equidem illam fuiſſe illorum ſententiam; verùm hac in re non videntur audiendi, maximè cum Scriptura ſacra ſatis apertè noſtram ſententiam firmet, & ceteri Patres nobis adſtipulentur, ut ſupra dictum eſt. *Addo* illam expoſitionem S.Dionyſii videri pugnare in ipſamet verba Prophetæ: *Seraphim ſtabant ſuper illud ſex alæ uni, & ſex alæ alteri* Seraphinorum, qui per illas imagines repræſentabantur: Sicut enim dicit Propheta: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium*, ita dicit ſe vidiſſe Seraphinos illi aſſiſtentes: ergo ſicut priora illa verba intelliguntur de Deo ipſo repræſentato in illa imaginaria viſione: ita poſteriora intelliguntur de veris Seraphim aſſiſtentibus, & laudantibus Deum.

Adde quòd inquit Suarez *lib.6.c.10.* in nullo alio loco Scripturæ fit mentio Seraphinorum, niſi in illo, ut ibi notat Hieronymus: Er-

Ergo ſi ibi Seraphim non ſignificat proprium ordinem, ſed generaliter Angelum accendentem, non habebimus in Scriptura mentionem illius ordinis, nec unde illum probemus; nam quod dicit Pſalmo 103. *Qui facit Angelos Spiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis*, licèt ab aliquibus de Seraphinis exponatur, itaut ſenſus ſit, Deum etiam ſupremos Angelos in ſe ardentes, ut flammam ignis, facere miniſtros ſuos; verus tamen ſenſus eſt, Davidem loqui de omnibus Angelis, quos vocat flammam ignis, vel quia charitate ardent, vel quia efficaciam habent ſpiritaliter urendi, & accendendi homines, ut ibi exponunt Auguſtinus, Theodoretus, & Gregorius *hom.* 34. *in Evangelium*. Unde potiùs roboratur argumentum; nam cùm omnes Angeli miniſtri Dei ſint, & generali ratione flamma ignis, ſi propter hoc ſolùm vocantur Seraphim apud Iſaiam, non ſupereſt locus, unde ex nomine Seraphim proprium ordinem Seraphinorum probemus.

Dices ſecundò, Angeli, ut diximus in primo notabili, ſolitò diſtribuuntur in aſſiſtentes, & miniſtrantes: ſed illa diviſio nulla foret, ſi omnes deligerentur ad miniſterium: ergo neceſſariò fatendum eſt ſuperiores Angelos, qui Deo dicuntur aſſiſtere, ad miniſteria deputari.

Confirmatur ex S. Gregorio *lib.* 17. *Moral. cap.* ubi verba illa Danielis declarans: *Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei*, Ita ſcribit: *Aliud eſt aſſiſtere, aliud miniſtrare, aſſiſtunt enim illæ proculdubio Poteſtates, quæ ad quædam hominibus nuntianda non exeunt, miniſtrant verò hi, qui ad explenda officia nunciorum veniunt; ſed tamen ipſi quoque contemplatione ab intimis non recedunt: & quia plures ſunt, qui miniſtrant, quàm hi qui principaliter aſſiſtunt, aſſiſtentium numerus quaſi definitus, miniſtrantium verò infinitus oſtenditur.*

Diſtinguo majorem, diſtribuuntur Angeli in aſſiſtentes, & miniſtrantes, ſecundùm ordinariam divinæ providentiæ diſpoſitionem, concedo: ſecundùm extraordinariam, & quantum ad extraordinaria opera, nego: ordinariè quidem ſoli inferiores Angeli ad tutelam, & cuſtodiam deputantur. Nihilominus etiam interdum ſuperiores emittuntur; quod utique ex Scripturæ teſtificatione liquet, quæ Angelos quoſdam, qui nominatim aſſiſtere dicuntur, è cælo mitti docet in terras, ac variis legationibus, miniſteriiſque perſungi; talis fuit *Raphael*, qui ſe unum è ſeptem eſſe fatetur, qui adſtant ante Deum, & is tamen ad Tobiam miſſus, nulla ne infima quidem ſervorum obſequia detrectavit: ita *Gabriel* Zachariæ Sacerdoti oblatus in templo: *Ego ſum*, inquit, *Gabriel qui adſto ante Deum*: idemque Angeli alterius juſſu Danieli ſe ſtetit: & ei ventura prædixit: *Michael* verò unus de principibus primis apud eumdem Danielem venire nihilominus ad opem ferendam legitur, ac de Moyſis corpore certaſſe cum Diabolo; in Judæ canonica: nam de Seraphinis, qui ſupremi omnium habentur, ſatis ex Iſaia conſtat mitti eos, ac diverſis functionibus operari. *Cherubim* item ante Paradiſum voluptatis collocatus refertur à Moyſe. Quod autem de utriſque Dionyſius quorumdam ex opinione ſcribit, non illos ex Seraphinorum, aut Cherubinorum ordinibus fuiſſe, ſed ex inferiore, ac majorum illorum geſſiſſe vices, minimè conſentaneum videtur, eique complures reclamant veterum, qui quorum nominibus appellantur, eorum ad ordines pertinere illos putant, uniusex omnibus Hieronymi teſtimonio ero contentus, qui de Seraphinis ita loquitur: *Quidam Græcorum in Scripturis apprimè eruditus Seraphim virtutes quaſdam in cælis eſſe expoſuit, quæ ante tribunal Dei aſſiſtentes, laudent eum, & in diverſa miniſteria mittantur, maximè quæ ad eos, qui purgatione indigent, & ob priſtina peccata aliqua ex parte ſuppliciis purgari merentur.*

CONCLUSIO TERTIA.

Ordinarius, & præcipuus Angelicæ ad homines miſſionis effectus, eſt animæ purgatio, intellectus illuminatio, & affectus inflammatio. Ita Seraphicus Doctor *diſt.* 10. *art.* 2. *qu.* 1. & 2. Hancque veritatem luculenter expendit ipſemet, vel alius ex ipſo quiſquis fuerit auctor compendii Theologicæ veritatis *lib.* 2. *cap.* 18. ubi ait, S. Dionyſius attribuit Angelo, tres actus, ſcilicet purgare, illuminare, & perficere: purgant itaque Angeli removendo phantaſmata, quæ impediunt illuminationem, quam Angelus intendit facere in nobis. Unde tria removent ab anima, ſcilicet ignorantiam, & nubila phantaſiarum, ac falſas opiniones philoſophicarum rationum revelationi contrariarum. Illuminant verò animam tripliciter, ſcilicet ad ſenſum, ut pa-

„ patet quando aliquid manifeſtatur jn
„ ſumpto corpore: item ad imaginatio-
„ nem, ſcilicet cùm fumoſitates, quæ per
„ ſpiritum animalem ad cerebrum elevan-
„ tur tranſmittunt in diverſa phantaſma-
„ ta; & hanc poteſtatem habet etiam Dia-
„ bolus: item ad intellectum, & talis il-
„ luminatio ſolùm perfecta eſt.
„ Non autem, quòd Angelus illuminet
„ intellectum efficiendo novam cognitio-
„ nem in anima, quia non poteſt in intel-
„ lectu novam ſpeciem imprimere, nec ha-
„ bitum novi luminis dare, ſed nec ejus
„ intentionem quò vult convertere, quia
„ hoc eſt contra naturam liberi arbitrii.
„ Hæc enim tria requiruntur ut intellectus
„ noſter intelligat aliquid, ſcilicet ſpecies,
„ qua cognoſcatur, & lumen in quo cogno-
„ ſcatur, & intentio qua convertatur intel-
„ lectus ſuper ſpeciem. Illuminat autem
„ Angelus intellectum noſtrum excitan-
„ do, & diſponendo, & lumen divinum
„ in nos transferendo, facit enim ut dictum
„ eſt, in phantaſia tranſmutationem ſpe-
„ cierum componendo, & dividendo ſe-
„ cundùm exigentiam rei, quam vult re-
„ velare. Item irradiat lumen intellectus
„ ſui ſuper illas ſpecies, ut moveant intel-
„ lectum noſtrum, & ſic plura, & ſubtiliora
„ videre poſſunt in lumine duplicato. Item
„ excitat intentionem animæ aliquo motu,
„ ut ipſa convertat ſe ſuper illa phantaſma-
„ ta abſtrahendo ſe ab aliis: perficit autem,
„ id eſt, promovet ad melius.

Idem docet quantum ad inflammationem affectus, dum probat, priùs præmonendo accendi poſſe intellectum humanum tripliciter; ſcilicet vel efficiendo, vel excitando,
„ & adjuvando, vel movendo. Primo mo-
„ do, ſolus Deus poteſt inflammare affe-
„ ctum, ſcilicet per effectum. Secundo mo-
„ do, ipſum deſideratum inflammat affe-
„ ctum, ſcilicet excitando, & adjuvando.
„ Tertio modo, poteſt Angelus affectum no-
„ ſtrum incendere per motum. De his ha-
„ bemus exemplum in naturis; quia primo
„ modo ignis accendit ligna; ſecundo mo-
„ do ligna incendunt ignem; & tertio mo-
„ do, qui ligna igni apponit, ignem accen-
„ dit: Differentia autem eſt, inter emittere
„ cogitationem, & incendere, & mentem il-
„ luminare; quia cogitationem immittere
„ eſt, ut dicit Beda, intus creare, & face-
„ re cogitationem; ſed incendere, eſt co-
„ gitationem jam factam inflammare; Il-
luminare verò eſt dare revelationem de „
aliquo occulto intelligibili. „

Obſervandum eſt autem primò cum Subtili Doctore in 2. *diſt*. 11. *n*.4. quòd Angeli intellectum humanum illuminando, nullam intellectionem actualem, aut ſpeciem intelligibilem ullo modo cauſare poſſunt, ut cauſæ totales. Ratio autem, inquit, non eſt ex aliqua impotentia ex parte Angeli, quia ſufficienter eſt in actu primo, & poteſt cauſare in alio Angelo actum ſecundum: ſed ratio eſt ex intellectu noſtro, qui pro ſtatu iſto eſt paſſivum determinatum ad determinatum activum, ut ad phantaſmata, & intellectum agentem: & ideo impeditur ne poſſit recipere immediatè immutationem ab aliquo actu intelligibili ſine phantaſmate; quia phantaſmata ſe habent pro ſtatu iſto ad intellectum noſtrum, ſicut ſenſibilia ad ſenſum; quoad hoc ſcilicet, ut ſicut ſenſus non immutatur primò, niſi à ſenſibili extra, ſic nec intellectus noſter prima immutatione immutatur, niſi à phantaſmate.

Ex quibus infert, quòd nullus Angèlus poteſt naturaliter hominem in extaſim rapere per intellectionem ſeu viſionem intellectualem, & quòd omnis raptus factus virtute Diaboli, fiat primò, & directè ad imaginationem aliquam vehementem, quam concomitatur, aut poteſt comitari cognitio intellectualis ejuſdem objecti, quæ imaginatio poteſt eſſe tam vehemens, ut diſtrahat hominem ab attentione ad ullum aliud objectum; & denique quòd omnis raptus ad quem homo poteſt ſeipſum per conſuetudinem diſponere, ſit etiam ad aliquid imaginabile conſiderandum. Quamvis fortè Deus animam conſuetam ſe retrahere ab omnibus aliis objectis ad conſiderationem alicujus unius objecti boni, v.g. paſſionis Chriſti, aut gloriæ Paradiſi quandoque rapiat ab illa conſideratione ad conſiderationem merè intellectualem independentem à phantaſmatibus, talem ſcilicet, quam haberet anima extra corpus.

Obſervandum ſecundò ex eodem ibidem *n*.5. ut ipſum explicat Pontius, quòd Angelus non poſſit in homine producere cognitionem ullam independentem à phantaſmatibus, neque etiam dependentem tamquam cauſa totalis aut partialis immediatè concurrens effectivè ad ipſam cognitionem; poſſet tamen docere hominem; quæ ſententia eſt communis, & probatur. Quia ſicut homo docet hominem proponendo

ſigna

ſigna illi taliter inter ſe ordinata, ut ipſe poſſit cognoſcere, quod ignoravit ante: Ita etiam Angelus poteſt facere; quia in corpore aſſumpto poſſet loqui tam benè quàm homo, & quia meliùs cognoſcit naturas rerum, faciliùs, & citiùs poſſet perducere ad cognitionem, quàm homo. *Deinde* Angelus poteſt excitare illas ſpecies quas quis habet, eo ordine quo determinare poſſint ipſum ad cognoſcendum aliquid antea ignotum, & hoc faciendo doceret, & inſtrueret.

Rurſus poſſet ipſaſmet res proponere ſecundùm talem rationem, ſecundùm quam ex ipſis poſſet quis cognoſcere aliquid, quòd antea ignoravit; & ſic etiam doceret, in quo non eſt difficultas.

An autem Angelus citiùs hominem docere poſſet utendo ſignis naturalibus ad placitum inſtitutis, quàm doceri poſſit ab altero homine, id fore mirum exiſtimat Doctor; *Mirum enim*, inquit, *videretur, ſi citiùs poſſet immutare viſum multis ſenſibilibus, vel viſibilibus, à quibus abſtraherentur ſpecies neceſſariæ ad unam magnam argumentationem hominis, quàm poſſet ipſe, vel homo uti ſignis illis ad placitum inſtitutis repræſentantibus illa objecta.*

Verùm id non ſolùm mirum videri debet, ſed etiam impoſſibile, ſi ſit ſermo de cognitione, quæ indigeret variarum rerum propoſitione; ſed non dubito quin poſſit citiùs docere monſtrando rem ipſam unam, vel alteram de natura illius, quàm homo poſſet loquendo.

Obſervandum tertiò, ex eodem ibidem *n.* 6. quòd Angelus nequit producere novum phantaſma in phantaſia hominis, niſi mediante objecto naturaliter cauſativo ejus; & ratio eſt, quia non poteſt producere viſionem albedinis cum oculo abſque concurſu ipſius albedinis, nec poteſt etiam conſequenter producere ſpeciem viſibilem ejus abſque albedine, ut omnes fatentur; Et certè gratis illa virtus ipſi concederetur: Ergo à pari, non poteſt producere actum phantaſiæ, aut ſpeciem requiſitam ad talem actum abſque concurſu objecti: Poſito autem concurſu objecti, ſufficit concurſus ipſiuſmet potentiæ, & ſic Angelus nullum debet habere concurſum immediatum ad actum aut ſpeciem. Itaque ſolùm poteſt concurrere per modum proponentis objectum, aut ſpeciem ejus, & per modum etiam removentis impedimentum.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualiter Angeli ſancti ad hominum cuſtodiam deputentur.

NOtandum 1. Quòd quamvis Deus, ſicut omnia per ſemetipſum immediatè produxit, ita pariter res omnes ſua providentia particulari adminiſtret, dirigat, ſervet, & certos ac ſibi debitos in fines ordinet, ac deducat; nihilominus executionem hujus providentiæ, quam gubernationem, ſeu directionem appellamus, ſolus immediatè non intendit, nec efficit; ſed quibuſdam creaturis interdum utitur ad alias ſervandas, & moderandas. Conſentaneum enim ſuæ divinæ bonitati judicavit, non ſolùm creaturas ſui eſse participes efficere, ſed & virtutem agendi, & communicandi ſe aliis voluit impertiri, quatenus divinam bonitatem, & modum illius communicationis poſſent aliquatenus æmulari, & participare. Ideo per quaſdam creaturas in alias influit, ſicut per Solem in alia corpora lucem, ac ſplendorem diffundit, & ut loquitur S. Auguſtinus lib. 3. de Trinitate cap. 4. *Sicut corpora craſſiora, & inferiora per ſubtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur; ita omnia corpora per Spiritum vitæ, & Spiritus vitæ irrationalis per Spiritum vitæ rationalis, & ſpiritus deſertor per ſpiritum pium, & juſtum, & ille per ipſum Deum regitur, & adminiſtratur... Nihil enim fit viſibiliter, & ſenſibiliter, quod non de interiori, inviſibili, & intelligibili aula ſummi Imperatoris, aut jubeatur, aut permittatur.*

Notandum 2. Duos maximè eſſe modos cuſtodiendi rem aliquam. *Primus* fit cùm ab ea removentur, & eliminantur cauſæ omnes, vel occaſiones, quæ ipſi nocere poſſunt, & bonum ipſius, vel acquiſitum auferre, vel acquirendum præpedire. *Secundus* verò fit cùm bonum ipſius promovetur, ipſam nempe ad perfectiorem ſtatum aut excitando, aut ad eum adipiſcendum illam adjuvando per vires internas ſuperadditas, vel per interiùs inſpiratam majorem illius boni notitiam, ex qua deſiderium ardentius illius conſecutionis accendatur. Sic bonus Paſtor oves dicitur cuſtodire, non ſolùm ab eis lupum, & omnia nocentia removendo; ſed etiam uberiora, & meliora paſcua, & alia ipſis commoda animo vigili procurando. An autem

ut o-

Digitized by Google

utroque hoc modo Angeli nos cuſtodiant, hic determinandum eſt.

Notandum 3. Angelos maximè nobis invigilare, & ſervire propter tria, ut obſervat ſeraphicus Doctor, vel quiſquis eſt alius Auctor compendii Theologicæ veritatis *lib.* 2. *cap.* 18. ſcilicet, propter ruinæ ſuæ reparationem, quia homines ſalvandi intrabunt in locum cadentium Angelorum. Item propter meriti accidentalis cumulationem, quod augetur in eis uſque ad diem Judicii. Item propter amoris erga nos demonſtrationem. Ut fuſiùs infra demonſtrabimus. Quibus præmiſſis, tria ſunt hic determinanda. *Primum*, an reverà Angeli ad hominum cuſtodiam deputentur. *Secundum*, an hominum quilibet ſibi ſpecialem Angelum cuſtodem deſtinatum habeat. *Tertium*, an etiam ceteræ creaturæ Angelo cuſtode donentur.

CONCLUSIO PRIMA.

De fide eſt SS. Angelos per ineffabilem Dei providentiam ad hominum viatorum cuſtodiam deputari.

Probatur primò ex Scriptura, imprimis verò ex illis verbis Pſalmi 33. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos*; ſeu, ut ex Hebræo vertit S. Hieronymus, *Circumdat Angelus Domini in gyro timentium eum*. Vel ut alia verſio habet. *Caſtrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum*. More quidem Ducum, qui caſtra ſua juxta arcem, vel civitatem conſtituunt, & ordinant, ut eam ab hoſtibus tueantur. Unde Salmeron ex Græco vertit, *Caſtra ſua inſtructis aciebus Angelus collocavit in circuitu timentium eum*. Nempe, ut immiſſiones per Angelos malos undequaque propellat. Hinc S. Baſilius in eadem verba Pſalmi, *Sicut*, inquit, *muri civitatis circumducti omni ex parte arcent propulſantes hoſtiles incurſus: Sic & Angelus te præmunit à fronte, & à tergo cuſtodit: & nihil utrinque in cuſtodiendo relinquit*. Clariùs hanc Angelicam tutelam, & cuſtodiam deſcribit, & aperit Regius Vates *Pſalmo* 90. his verbis, *Angelis ſuis Deus mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te*, &c. quem Pſalmum licèt ad litteram de Chriſto exponant *S. Ambroſius Luc.* 4. *& Auguſtinus ad illa Pſalmiſtæ verba*, nihilominus cenſent alii S. Patres, & Doctores cum S. Hieronymo, & ibi ſermonem eſſe generalem de omnibus hominibus, maximè de Juſtis: ſiquidem Pſalmi principium Juſtos omnes deſignat his verbis, *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi*. Unde præfata verba mirum in modum exponens S. Bernardus in Pſalmum, *qui habitat*, ait, *Mira dignatio, & verè magna dilectio charitatis, quis enim, quibus, de quo, quid mandavit conſideremus fratres*? Tum ſingula ea „ quatuor expendit, & *Primum* quis; quan- „ tuſque ſit, qui tale mandatum dedit, Deus „ nempe qui magnus eſt, & laudabilis ni- „ mis, & cujus magnitudinis non eſt finis. „ *Secundum* quibus mandavit? Angelis ip- „ ſis, utique creaturis nobiliſſimis, poten- „ tiſſimis, ſapientiſſimis: Tam ſublimibus, „ tam beatis, tamque ſibi proximè cohæ- „ rentibus, & familiariter adhærentibus, „ ac verè domeſticis: *Tertium* de quo man- „ davit Deus? Utique de homine, unde ex- „ clamat idem Bernardus cum Davide, *Do-* „ *mine quid eſt homo, quòd memor es ejus, aut* „ *filius hominis quoniam reputas eum*? Quaſi „ verò non ſit *Homo putredo, & filius homi-* „ *nis cinis*. Apponis tamen erga eum cor „ tuum, geris pro eo ſollicitudinem, cu- „ ram ejus habes, neque ei ſolùm mittis Uni- „ genitum tuum, immittis Spiritum tuum, „ promittis vultum tuum: ſed interim, ne „ quid in cæleſtibus vacet ad opera ſolli- „ citudinis noſtræ, beatos illos Spiritus „ propter nos mittis in miniſterium, cu- „ ſtodiæ noſtræ deputas, noſtroſque jubes „ fieri Pedagogos. „

Addo quid eſt admirabilius, quàm pulcherrimos Aulæ ſydereæ proceres, Triadis honorarios, Palatinos cælites? Genios illos magnificos, & ornatu omnium gratiarum nobiles, illos divinis honoribus perfruentes, & beatos devolare ad homines, ſe illis benigniſſimè adjungere, eoſque tueri, & humaniſſimè complecti? Homines, inquam, in Deum impios, itæ filios, multis criminibus maculatos, crudelitate prope belluas, vecordia pecudes, in eos ipſos tutelares ingratos? Sunt enim Angeli Olympici Dynaſtæ, & Empyreæ domus purpurati, apud Auguſtum orbis terræ opificem, & Dominum gratioſi, Præfecti Univerſitatis, & rerum omnium creatarum Præſules, quibus dominans in nobis Deus, & ſupremus Imperator, dedit hominum atque omnium, quæ ſub Cælo ſunt curam providentiamque, ait Juſtinus martyr *Apolog.* 1.

Quartum denique conſiderandum occurrit

rit ex S. Bernardo. Quid mandavit Deus Angelis ſuis de nobis, ut videlicet cuſtodiant nos in omnibus viis noſtris? Nempe in omnibus vicis, foris, & plateis in quibus inſtar ſponſæ Canticorum Deum quærimus; in omnibus itineribus, locis, negotiis, & exercitiis, quippe in omnibus lapis offenſionis, petra ſcandali, & laqueus tentationis ab hoſte immittitur.

Hæc ipſa veritas firmatur pluribus ex Novo teſtamento depromptis oraculis; maximè verò ex illo *Matthæi* 18. ubi Chriſtus de fidelibus, puſillorum, hoc eſt, humilium nomine, loquens, ait, *Videte ne contemnatis unum ex his puſillis, dico enim vobis, quia Angeli eorum in Cœlis ſemper vident faciem Patris mei qui eſt in Cœlis.* Quaſi diceret, eos non eſſe contemnendos, maximè quia tanti ſunt meriti apud Deum, ut non dedignatus fuerit Angelorum illis cuſtodiam tribuere: Namque inquit Euthimius in hæc verba, *Quos ſervant Angeli, hos deſpicere non oportet, etſi non propter illorum virtutem, ſaltem propter Cuſtodes eorum.* Unde S. Hylarius, *periculoſè ille contemnitur, cujus deſideria, & poſtulationes ad Deum, Angelorum miniſterio perveniuntur.* Confirmatur ex illo Pauli ad Hæbreos: *Omnes ſunt Adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.*

Probatur hæc eadem veritas teſtimonio SS. Patrum, primò quidem Dionyſii qui in cap. 9. *de cæleſti Hyerarchia*, ſpecialiter de tertia, ſeu infima Hyerarchia Angelorum dixit præeſſe humanis ordinibus, ut referantur ad Deum, & convertantur. Hermas etiam alius S. Pauli Diſcipulus ut fertur *in lib. qui Eccleſia dicitur, diviſione* 3. Scribit ſe cuſtoditum, & præſervatum per Angelum bonum dictum *hegrim*, à magna quadam beſtia quæ in forma Cetis apparuerat, ex cujus ore locuſtæ igneæ egrediebantur. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum circa finem: *Divina virtus*, inquit, *præbet bona per Angelos, ſive videantur, &c.* Origenes hom. 8. in Geneſim, *Angeli tenent curam animarum noſtrarum, & quod eis ab infantia tamquam Tutoribus, & Curatoribus committimus.* Nazianz. carm. 6. de ſubſtantiis ſeparatis, de miniſtrantibus Angelis ſic ait, *Pronaque ad obſequium pars altera ſuſtinet orbem, auxilioque ſuo ſervat, &c.* Gregorius Nyſſen. lib. de vita Moyſis; *Eſt*, inquit, *ſermo ex Majorum traditione fidem ſibi vendicans, quid inſit poſteà quàm natura noſtra in peccatum decidit, Deum hunc lapſum noſtrum providiſſe, ſua cura minimè deſtituiſſe: ſed Angelum quemdam ex his qui naturam corporis expertem ſortiti ſunt adhibuiſſe, ad unius cujuſque tutelam ac præſidium. At ex adverſo, naturæ Corruptorem pari machinatione contra niti, & pravo quodam ac malefico adjuncto Dæmone humanæ vitæ perniciem efferre. Porro hominem in amborum medio conſtitutum alterutrius ad certum ſcopum ac propoſitum alterius propoſito contrarium ſuopte momento, valentius reddere.* Ambroſius lib. de viduis poſt medium: *Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt:* Et in Pſalmum 37. *Quomodo*, inquit, *longè ſtant qui ad adjumentum ſunt attributi?* Et Pſalm. 43. in id, *qui mandas ſalutes Jacob: Salus*, ait, *in miniſteriis Angelorum, qui ad protectionem hominum deputantur.*

Suadet hanc veritatem Seraphicus Doctor *diſt.* 11. *art.* 1. *qu.* 2. triplici ratione; Con- „
veniens erat, inquit, homini lapſo depu- „
tari cuſtodiam Angelicam: Tum quia de- „
cet altitudinem divinæ potentiæ: Tum „
quia decet ordinem ſapientiæ: Tum quia „
etiam decet dulcedinem miſericordiæ. „
Altitudinem namque decet potentiæ, du- „
plici ex cauſa, una eſt, quia Deus non ſo- „
lummodo vult honorari in ſe, ſed etiam „
in ſuis ſervis: Unde non ſufficit altitu- „
dini divinæ potentiæ quòd Angeli mini- „
ſtrent ſibi, ſed etiam ad oſtenſionem ex- „
cellentis ſuæ potentiæ hoc ab eis exigit, „
ut miniſtrent etiam creaturæ ſuæ: Alia „
eſt ratio, quia cùm Deus habeat Diabo- „
lum, & ejus Dæmones adverſarios, ma- „
gis decens eſt quòd ipſe eos vincat per „
ſuos miniſtros, ut per hoc oſtendatur po- „
tentia manus Dei, quia non ſolùm po- „
tens eſt in ſe, ſed etiam in ſervis ſuis; & „
ut non indebitè poſſit Dominus exerci- „
tuum appellari. Ordinem verò ſapientiæ „
ſimiliter decet; nam hic eſt ordo quem „
divina lex in ſuis operibus exequitur, & „
conſervat, ut poſtrema per media dedu- „
cat ad ſumma; quoniam igitur Angelus „
tum ratione immortalitatis naturæ, tum „
etiam ratione gratiæ conſummatæ medium „
tenet inter Deum, & hominem lapſum, „
decens fuit, ut Deus hominem adjuva- „
ret, & cuſtodiret per Angelum. Dulce- „
dinem etiam decet divinæ miſericordiæ, „
quæ aperuit ſinum homini lapſo, nec in „
aliquo ei defuit, quod ſpectat ad ſalutis „
ſuæ promotionem; & ideo cùm homo „
la-

„ lapſus, eſſet venumdatus ut faceret malum, ei miniſtravit pretium ſanguinis Filii ſui, per quem eſt redemptus, ut faciat bonum; & quia habet adverſarium impugnantem, dedit ei miniſtrum cuſtodientem, vel cuſtodem auxiliantem; ut ſic ex nulla parte miſeria remaneret humana ſine divinæ miſericordiæ ſubſidio, & beneficio. Competebat igitur homini lapſo dari ex hac triplici ratione Angelicam cuſtodiam.

Hanc eamdem veritatem mirum in modum probat, & confirmat Guillelmus Pariſienſis „ ſecunda parte de Univerſo c. 158. *Primò* quidem quia, inquit, naturalis eſt pietas, & dilectio in hominibus ad invicem, naturaliſque amor honeſtatis, & compoſitionis vitæ, per quem unuſquiſque paterfamilias ad hoc intendit, ut componantur mores, & decoretur vita familiæ ſuæ in forinſecos. Etiam oſtendit hanc pietatem, & dilectionem, movens eos atque corripiens à vitiis, & peccatis quibus deformantur mores hominum, & vita turbatur; & nemo dubitavit adhuc quin hoc & bonum ſit, & Deo altiſſimo placitum. Quantò fortiùs igitur in Sanctis, ac beatiſſimis Angelis eſt iſta naturalis pietas atque dilectio, & etiam tantò major quàm in hominibus, quantò nobilitas eorum ad hæc, & alia bona omnia expeditior eſt atque potior quàm ipſi homines in miſeria vitæ præſentis. Si igitur natura humana in iſta depreſſione, & miſeria homines bonos à correptione, & gubernatione hominum, quod poſſibile eſt, abſtinere non patitur; quantò magis nobiliſſima illorum bonorum Angelorum natura ex incomparabiliter majori pietate atque dilectione, miſerabiliſſimos homines ſuis conſiliis, & auxiliis aliiſque omnibus ad gubernationem eorum pertinentibus, carere non ſinet?

„ *Secundò*, ſi in tantum poſſunt apud homines naturalis pietas atque dilectio, ut quemadmodum prædixi, alii aliis conſulant, alii alios adjuvent, aliiſque officium regiminis impendant; quantò magis hoc poterunt pietas ac dilectio, ut beati ac ſancti Angeli in tanta miſeria, ac deſolatione deeſſe nolint hominibus?

„ *Tertiò*, ſi juſtitia eſt quæ nec miſerum facit, nec miſerum deſerit, nulla igitur erit juſtitia ſanctorum, ac beatorum Angelorum, ſi curam non gerant hominum.

Quartò, ſi hominibus datur poteſtas in homines, & præficiuntur eis Rectores hominum, & hoc contra perturbatores publicè faciunt homines atque privatè; quantò fortiùs contra malignos Spiritus qui maximè infeſti, maximè noxii ſunt hominibus, neceſſarii ſunt eis Rectores, & Defenſores? Si igitur cura eſt Creatori, videlicet Deo altiſſimo, ut omnes Rectores, & Defenſores habeant ſive Reges, & Principes contra infeſtatores, & perturbatores homines; quantò fortiùs cura eſt eidem Creatori benedicto, ut ſint eis rectores, & defenſores, contra infeſtatores, & perturbatores ſpirituales, videlicet malignos ſpiritus, ubi tantò magis indigent hujuſmodi regimine, & cura, quantò majora ſunt ſpiritualia bona, & mala corporalibus, & temporalibus. „

Quintò, cùm ordinata ſit univerſalis gubernatio Dei altiſſimi, & nihil ultra gubernationem ſuam eſſe patiatur, nihil ſinat debito carere regimine, unumquodque igitur pro modo, & ordine ſuo congruentibus ſubjecit rectoribus: manifeſtum autem eſt quia homines hominibus, nec congruentes pro toto, nec ſufficientes rectores exiſtunt, maximè cùm in majori, & meliori parte regiminis eorum deficiant, videlicet contra principes militiæ ſpiritualis; contra eos enim virtute ſua aut ſapientia incomparabiliter minùs poſſunt, quàm requirat cura gubernationis hominum. Ut igitur perfecta ſit gubernatio Dei altiſſimi qua regi totum indiget univerſum, neceſſe eſt & ſapientiores, & fortiores atque modis omnibus meliores eſſe rectores hominibus; præſertim propter infeſtationes ac perturbationes quæ hominibus, & rebus humanis à ſpiritibus proveniunt; præſertim cùm manifeſtum ſit per gubernationem Rectorum, hoc eſt regentium, homines nec aſtutiæ, nec potentiæ malignorum ſpirituum reſiſtere poſſe; alioquin, quid aliud eſſet de hominibus? Niſi quòd malignis ſpiritibus tamquam animalia occiſionis abſque Paſtoribus, & Cuſtodibus dati eſſent in prædam, & devorationem, quod bonitas atque benignitas Creatoris benedicti nullo modo patitur. Ita Guillelmus. „

Dices 1. Angelica cuſtodia detrahit omnium libertati, & meritorum præſtantiæ:

Er-

Ergo non videtur admittenda. Probatur antecedens: Homo per liberum arbitrium non poteſt ad malum compelli, nec violenter agitari: Ergo de ſe ſufficiens eſt qui reſiſtat Adverſariis: Fruſtra ergo Angeli ad ejus cuſtodiam deputantur, aut ipſius libertatis gloriæ Angelica illa cuſtodia quidpiam detrahit.

Inſuper, tantò major eſt gloria Vincentis, quantò paucioribus auxiliis de adverſario triumphat. Ergo glorioſius eſſet homini diabolum vincere per ſeipſum, quàm cum adjuvante, & comprælianteAngelo: ſubindeque ipſa Angelica cuſtodia ipſius gloriæ ſicut & libertati quidpiam detrahit.

Nego antecedens, quantum ad utramque partem, quamvis enim fortè homo per liberum arbitrium gratiæ auxilio, & beneficio roboratum per ſe ſufficeret ad repugnandum contra adverſantes, & illuſtrem de ipſis triumphum reportandum: Attamen quoniam non eſt ipſi colluctatio adversùs carnem, & ſanguinem, ſed adversùs Principes, & Poteſtates, & contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus, cùm ipſe ſit debilis, & infirmus, frequentiùs ab eis vinceretur, quàm vinceret, niſi Angelos ſanctos haberet adversùs malos Angelos comprælliantes. *Neque enim*, inquit Petrus Damianus Epiſt. ad Alexand. II. ſummum Pontificem, *verſutiæ tam callidi, & exercitati hoſtis poſſet fragilitas humana reſiſtere, niſi eum à tentationibus Electorum virtus Angelica propulſaret*. Multò igitur ei melius eſt, & glorioſius cum Angelico præſidio tam formidandos hoſtes vincere, quàm abſque præſidio ſuperari.

Dices 2. Ex illo Chriſti Domini Luc. 22. Oraculo, *Major eſt qui recumbit quàm qui miniſtrat*: Ergo ſi Angelus hominem cuſtodiendo ei miniſtrat, ſequitur hominem Angelo eſſe ſuperiorem: ſed falſum conſequens: Ergo & antecedens. *Inſuper*, ſi Angelus hominem cuſtodiat, vel id habet à natura, vel à gratia: ſi à natura, ſequitur, quòd Dæmones debeant etiam hominum cuſtodes cenſeri, naturalia namque in eis integra permanſerunt: Si à gratia, cùm una anima aliam in gratia excedat, ad illius cuſtodiam deberet deputari.

Nego utramque conſequentiam, & ad antecedens primæ, dico illud quidem verum eſſe de miniſterio ſubjectionis, non verò de miniſterio præſidentiæ: Angelus autem hominem cuſtodiendo miniſtrat ei præſidendo, & illum regendo ac docendo, ut pedagogus parvulum; non ſerviendo, & obediendo, ut famulus Domino.

Ad antecedens ſecundæ conſequentiæ, dico Angelum habere ſimul à natura, & à gratia, quòd hominem poſſit cuſtodire: A natura quidem, quia eſt homine fortior, & potentior: à gratia verò quia eſt præſtantior, & firmior: Ideo ex utroque capite ei convenit hominem regere, & protegere.

Dices 3. Soli Deo convenit hominem cuſtodire: Ergo non Angelo: Probatur antecedens. Tum quia Deus in Scriptura dicitur hominum cuſtos ſic Job 7. *Quid faciam tibi o cuſtos hominum?* Et Pſalmo 120. *Ecce non dormitabit neque dormiet qui cuſtodit Iſrael... Dominus cuſtodit te ab omni malo cuſtodiat animam tuam Dominus: Dominus cuſtodiat introitum tuum, & exitum tuum*. Tum quia cuſtodia ordinatur ad præſervandum hominem, ne in Diaboli captivitatem ruat: ſed ejuſdem eſt præſervare in libertate, cujus eſt liberare, & redimere à captivitate: Ergo cùm ſolius Dei ſit à captivitate redimere, etiam ſolius ejus eſt in libertate cuſtodire, & conſervare.

Nego antecedens, & ad primam ejus probationem dico cum Seraphico Doctore ſupra laudato ad 5. quòd perfectio divinæ cuſtodiæ non excludit utilitatem Angelicæ. Sicut enim Deus propter ſuæ bonitatis oſtenſionem, & ordinis ſapientiæ manifeſtationem, creaturis communicavit poſſe operari, & effectivè alias creaturas producere, ipſo tamen producente, & cooperante; ſic dedit Angelis poſſe hominem cuſtodire, cùm tamen à ſervorum ſuorum cuſtodia nuſquam ipſe deſiſtat, quia talis cuſtodiendi virtus Angelicæ gratiæ, & naturæ dignitatem decebat: Divina ergo cuſtodia Angelicæ non officit: imò divina confert ad Angelicæ perfectionem; & Angelica ad divinæ commendationem, & manifeſtationem.

Ad ſecundam probationem, nego paritatem cum eodem Seraphico Doctore: Redimere enim, eſt mortuum vivificare; ſolius autem Dei eſt vitam primò conferre, & eam deperditam de novo reſtituere: Cuſtodire verò dicit tantùm aliquem beneficentiæ actum externum, qui poteſt à præſtantiori natura, & virtute potentiori conferri: ideo non mirum, ſi Angeli qui hominem à Dæmonis captivitate ſolvere non potue-

tuerunt, poſſint tamen eum cuſtodire, & ſervare, ne rurſus in eam præceps per peccatum ruat.

CONCLUSIO SECUNDA.

Singulis hominibus, ſive parvulis, ſive adultis, ſive fidelibus, ſive infidelibus, prædeſtinatis, aut reprobatis, peccatoribus, aut juſtis deputantur ſinguli Angeli cuſtodes. Hæc receptiſſima eſt apud Catholicos contra Calvinum *lib.*1. *Inſtitutionum cap.*14. ubi mendaciſſimè affirmat incertum eſſe an ſingulis hominibus ſinguli Angeli aſſignentur: *Et ſuper Pſalmum* 90. addit falſum eſſe commentum. Hanc veritatem ex Scriptura Sacra colligit S. Baſilius lib.3. contra Eunomium: *Quòd autem*, inquit, *unicuique fidelium adſit Angelus tamquam Pedagogus aliquis, & Paſtor vitam gubernans, nemo contradicat, qui Domini verborum meminerit dicentis, Ne contemnatis unum ex his puſillis, quoniam Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in Cælis eſt*. Et Pſalmiſta dicit, *Caſtra metabitur Angelus Domini in circuitu timentium ipſum*. Et *Angelus qui eruit me à juventute mea*, & cetera id genus. Quibus Scripturæ locis commune Catholicorum dogma Baſilius adverſus Calvinum adſtruit. Ipſi ſubſcribit Hieronymus, qui eumdem locum expendens ait, *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum*. Primò ſignanter dicit *unaquæque*, non enim unus Angelus cuſtodit plures homines: *Tum quia* non poteſt eſſe Angelus cuſtos ſimul in pluribus locis, & ſæpe poteſt contingere, ut duo homines loco diſtantes indigeant locali præſentia, & aſſiſtentia ſui Angeli: Unde ſi eſſet unus Angelus, & idem, non poſſet utrique convenienter ſubvenire. *Tum quia* hoc magis magnificentiam, & liberalitatem Dei commendat. *Tum denique quia* veriſimile eſt in infima Hierarchia plures eſſe Angelos, quàm ſint homines actu, & de facto exiſtentes, ſubindeque non apparet neceſſum, quòd unus plures homines cuſtodiat.

Probatur inſuper Concluſio; idque primò de infantibus, & parvulis. Hoc enim primò diſertè edocet S. Hieronymus dicens, *Supra hoc unaquæque anima ab ortu nativitatis ſibi deputatum habet Angelum*. Quæ verba licèt aliqui ut S. Thomas 1.*p.q.art.*5.*ad*3. explicent de Nativitate non in utero, ſed extra uterum; quia, inquiunt, puer cùm eſt in utero eſt veluti pars, & fructus matris. Unde quemadmodum, qui cuſtodit corpus, aut arborem, etiam cuſtodit partem corporis, & fructum arbori connexum; ita Angelus Matrem cuſtodiens, etiam puerum cuſtodit quamdiù eſt in ejus utero.

Attamen jam omnes pœne conveniunt, quòd illa Angeli deputatio fiat ſtatim, ac anima corpori infuſa eſt. Hocque apertè docuit S. Anſelmus in elucidario ſcribens, *Unaquæque anima, dum in corpus mittitur, Angelo committitur*: Anima autem in conceptione infunditur: Ergo in conceptione ad ejus cuſtodiam Angelus deputatur. *Suadetur inſuper* hæc veritas ratione, *primò*, quia ſtatim, ac parvulus formatus eſt, incipit eſſe homo viator: Unde licèt phyſicè ſit quaſi pars Matris, tamen in ordine ad ſalutem animæ, eſt perſona diſtincta; Unde eſt capax peccati originalis, etiamſi Mater ſit ſancta, & per gratiam Dei eſt capax meriti, ut in Joanne Baptiſta cernere eſt. *Item* credibile eſt ſtatim illi adjungi Dæmonem, qui ſpecialiter nocere, & damnum inferre procuret: Ergo etiam debet illi Angelus ex tunc deputari, ut Dæmonem arceat, & alia impedimenta tam corporalia, quàm ſpiritualia, ex tunc præcaveat. *Neque* obſtat, quòd Angelus cuſtos Matris, poſſit hanc curam ſuſcipere: quia ſolùm pertinet ad illum, quamdiù ad bonum Matris eſt neceſſaria. Poteſt autem in ſolius Filii utilitatem redundare, & ſpeciali affectu, & magis proprio proprius Angelus illam habebit. Et interdum Mater non parens ſuo Angelo, poteſt aliquid tentare Filio nocivum, quod Angelus Filii cuſtos impedire poterit. *Denique* hæc providentia liberalior eſt, ideoque huic parti libentiùs adhæreo.

Qualiter autem, & quam ob cauſam fiat hæc Angelica cuſtodia erga parvulum ſive in utero, ſive extra Matris uterum exiſtentem, edocet Alenſis *qu.*41. *memb.*4. *art.*3. Accipitur autem, inquit, ratio hujus cuſtodiæ tam ex parte Angeli cuſtodientis, quàm ex parte hominis cuſtoditi: *Ex parte Angeli*, ratio eſt meritum, meretur enim præmium accidentale ex cuſtodia hujuſmodi: *Ex parte verò parvuli* accipitur ratio, tum ex parte corporis, ut ſcilicet bonus Angelus cuſtodiat corpus parvuli à vexatione contrariæ poteſtatis: Tum ex parte animæ, & hoc dupliciter, quia ſumitur ratio animæ ſecundùm

dùm ſe, & ex conjunctione animæ ad corpus. *Ex parte animæ in ſe*, quia quàm citò anima creatur, vertibilis eſt ad bonum, ſive ad malum, & poteſt proficere, non tunc, ſed poſtmodum: & ideo datur ei cuſtos Angelus, non pro tempore iſto, ideſt, non ut tunc faciat eam proficere, vel retrahere à malo, ſed ut ordinet eam, & diſponat, & habilitet ad hoc, ut poſtmodum proficiat, quando tempus erit utendi ratione. *Ex parte autem animæ prout conjungitur corpori*, poteſt accipi ratio cuſtodiæ in parvulo, quia anima, quàm citò unitur corpori, corrumpitur corruptione vitioſa; exinde contrahit corruptionem: Unde anima, quàm citò eſt conjuncta corpori, ſubitò procedit in alteram habilitationem, ſive ad malum, ſive ad bonum; quamvis non ſit nota hujuſmodi habilitatio, & ad hujuſmodi habilitationem juvat, & ordinat Angelus bonus, qui datur ei cuſtos: ſicut fortè illa corruptio, quam contrahebat ex corpore, juvabat ad habilitandum ad malum.

Dices, pueri non poſſunt deficere per culpam, nec in melius proficere per bonum opus, cùm uſu rationis careant: Ergo fruſtranea ipſis eſt Angelica cuſtodia.

Diſtinguo antecedens, non poſſunt proficere pro tunc, & quamdiù rationis uſum non obtinent, concedo: non poſſunt proficere pro tempore futuro, dum perfecto rationis uſu donabuntur, nego, ut expoſuit Alenſis ſupra.

Probatur ſimiliter Concluſio quantum ad ceteras partes: Nempe quòd omnes prorſus Adulti ſive prædeſtinati, ſive reprobi, ſive peccatores, ſive juſti ſpecialem ſibi deputatum Angelum ad cuſtodiam habeant. Et quidem primùm conſtat *de Reprobis*; Tum quia ipſis conceditur auxilium ſufficiens ad ſalutem: Cuſtodia autem Angelica eſt extra latitudinem talis auxilii ſufficientis: Ergo ipſis eſt concedenda. Major conſtat: Minor probatur. Deus permittit reprobos tentari à Dæmone, & conſequenter debet illis protectionem, & ſufficientem defenſionem præbere: Hanc autem per Angelos cuſtodes ſubminiſtrat: Ergo illam ipſis denegare non debuit: *Tum quia* licèt hæc cuſtodia non habeat effectum meriti vitæ æternæ; nihilominus per illam revocantur à pluribus malis, quæ haud dubiè perpetrarent, niſi bonus Angelus illos retraheret. *Tum quia* Deus permittit prædeſtinatos habere Dæmones ipſorum ſaluti inſidiantes: Ergo pari jure Angelicam cuſtodiam reprobis debet concedere, ut eorum ſaluti qua poſſunt via invigilent. *Tum denique quia*, hæc cuſtodia in bonum prædeſtinatorum redundat; nam per illam arcentur Dæmones inſtigantes reprobos homines, ne noceant Electis quantum cupiunt.

His ſolvi poteſt, & explicari S. Paulus, dum aſſerit Hebræorum primo, *Angelos in miniſterium mitti propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis*: Sic enim miniſteria Angelorum circa reprobos redundant in bonum eorum, qui hæreditatem capiunt ſalutis; præfatis enim verbis ſignificare voluit S. Paulus, finem Angelici miniſterii in univerſum, eſſe hominum ſalutem, & idcirco circa homines exerceri, licèt fructus maximè compleatur in his, qui effectivè ſalvantur.

Hæc eadem veritas conſtat *de peccatoribus quibuſque*: *Tum quia* inquit Seraphicus Doctor *diſt.* II. *qu.* I. Parcior non eſt bonus Angelus ad conſervandum in bono, „ quàm ſit malus Angelus ad præcipitandum in malum: ſed malus Angelus quantumcumque homo ſit bonus, uſque ad „ mortem non ceſſat ipſum infeſtare: Ergo videtur quòd nec bonus quantumcumque malum hominem uſque ad mortem deſinat cuſtodire. *Tum quia* quantò aliquis pejor eſt, tantò eſt pronior „ ad malum, & quantò pronior ad malum, tantò magis indiget retrahente: „ Ergo cùm Angelus ad cuſtodiam deputatus ad hoc ordinetur, ut retrahat à „ malo, videtur quòd non debeat hominem, quantumcumque peccatorem deſerere: *Tum denique quia* de nemine deſperandum eſt, dum adhuc viator exiſtit: Ergo quantumcumque aliquis in „ peccato ſit obſtinatus, ſemper affulget „ aliqua ſpes ejus ſalutis: Sicut igitur medicus nullum ægrotum deſerit, niſi priùs „ de reſtituenda ejus ſalute ſpem omnem „ perdiderit; ita nec Angeli animarum medici, neminem deſerere debent, quamdiù *viget aliqua ſalutis ſpes*. „

Hæc autem tamdiù viget, quamdiu homo viator exiſtit: Ergo neminem Angelus cuſtos deſerere debet ante mortem.

Dices I. Plurimi è ſanctis Patribus affirmant non omnes homines, ſed juſtos tantùm habere Angelos cuſtodes, ita indicat Didymus apud Damaſcenum *lib.* 3. *Parallel. c.* 7. dicens, *Probi, ac ſancti viri lucidos An-*

Angelos cuſtodes habent; Mali autem tenebroſos. Idem Evagrius apud eumdem indicat, ſcribens, *Scientiæ, ac Sapientiæ ſpes multos vobis Angelos jungunt: at vir impius, ac flagitioſus etiam ab eo Angelo, qui ipſi à puero datus eſt, disjungitur*. Hoc ipſum ſignificat S. Baſilius *in Pſalmum* 33. ubi docet ſolis fidelibus, & piis Angelos aſſiſtere, peccatores autem deſerere: *Cuicumque credenti in Dominum*, inquit, *Angelus aſſiſtit, niſi fortè nos ipſum improbis factis effugemus: nam ut apes fumus in fugam agit, & columbas malus odor abigit: ita vitæ noſtræ cuſtodem Angelum lacrymoſum, fœtidum peccatum repellit*. Et in Commentariis ad Iſaiam exponens illa verba Prophetæ, & *auferam ſepem ejus*, de Angelorum cuſtodia interpretatur, ſcribens; *Fieri etiam poteſt Angelum, ut cùm unuſquiſque noſtrum habeat ſanctum, qui caſtra metatur in circuitu timentium Dominum, in peccatis deprehenſus, huic plagæ, quam minatur, fiat obnoxius, & muro privetur, hoc eſt ſanctarum virtutum tutela*. Confirmari poteſt ex illis verbis Jeremiæ 51. *Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam*.

Reſpondeo Sanctos Patres ita poſſe explicari, ut ſolùm velint Angelos homines pios dumtaxat cuſtodire, & peccatores deſerere, non quòd omnino horum curam non habeant, ſed quòd actualem operationem, & exercitium cuſtodire interdum remittant propter hominum incapacitatem, vel reſiſtentiam. Non autem volunt, quòd eum omnino deſerant, nec ullam illius curam ampliùs gerant, contrarium enim legimus *Exodi* 23. ubi Deus promittens Judaico populo Angelum cuſtodem ſubdit, *non dimittet cùm peccaveris*. Et hoc ipſum ratione ſuadetur. Cùm enim Dæmon non deſiſtat à tendando juſtum propter eximia juſtitiæ opera, ſic nec ſanctus Angelus deſeret peccatorem: nam ut dixit Ambroſius in id Pſalmi 38. *Obmutui, & humiliatus ſum, &c. Angelus in circuitu eſt hominis, ne quis noceat ei, non diſcedit Angelus, niſi juſſus à Domino*. Inſuper hæc cura data eſt Angelo independenter ab hominis viatoris fide, vel gratia; Ergo ſicut cuſtodiunt Angeli eos homines, qui vel gratiam, vel fidem nunquam habuerunt: ita etiam eos, qui illas perdiderunt. *Denique* Deus non deſerit hos peccatores quoad auxilia ſufficientia interna, & externa. Ergo neque Angeli illos deſerere poſſunt propter peccata, cùm hoc non ſit conſentaneum voluntati Dei; Igitur Angelus peccatorem omnino non deſerit: ſed remiſſivè, & minori fortè ſollicitudine, propter continuam ejus reſiſtentiam erga eum ſe gerit.

Hinc fit etiam interdum, ut juſtum videatur Angelum cuſtodem quodammodo derelinquere, ſeu remiſſiùs juvare, ut id tandem in majus ipſius bonum cedat; ſic Ambroſ. verba illa Pſalmi 35. *Qui juxta me erant, à longe ſteterunt. Ne abhorreat*, inquir, *myſticus pietatis affectus, ut pro Angelis dixerit, qui prætendunt timentibus Dominum ut eripiam eos de tentationibus, quas ferre non poſſunt: quomodo ergo longè ſtant, qui in adjumentum ſunt attributi? Sed non illi ſe ſeparant, ſed qui urgetur tentationibus, putat eos longè abeſſe, quos proprius adeſſe deſiderat, & arbitratur diſſimulare, cùm illi juvandi tempus nutu ſui ſuperioris expectent, qui athletam ſuum, quò glorioſiùs vinceret, diutiùs certare præcepit*.

COROLLARIUM.

Ex *his collige*, quòd obduratus quiſque peccator Angelo cuſtode non careat, imò etiam non carebit ipſemet *Antichriſtus*, ut docent Alenſis, S. Bonaventura, & S. Thomas; idque colligitur ex eo quòd Deus velit omnes homines ſalvos fieri, nullumque excipere, ſed omnes comprehendere, etiam peſſimos; & per conſequens ipſum quoque Antichriſtum. Favet etiam ratio, qui enim proponit alicui finem, debet providere de mediis ad illum obtinendum; at verò cunctis quantumvis impiis proponitur vita æterna, & cuſtodia Angelica medium eſt ad illam obtinendam, & acquirendam: Ergo &c. ac proinde Antichriſto non denegabitur. *Adde quòd* quemadmodum ſemper inſidiantur mali Angeli: ita è contra boni ea qua fervent charitate, volunt continuò auxiliari, & in hoc Deum miſericordiæ, & charitatis fontem imitantur.

Neque dicendum eſt, cuſtodes Angelos homines quantumvis peccatores deſerere, quamdiù ſunt in hac vita. Quemadmodum enim nulli viatori omnino denegatur auxilium ſupernaturale commune; ita neque dum eſt in via, cuſtodia Angelorum prorſus deſtituitur. Sicut autem propter peccata hominum interdum eis denegantur auxilia quædam particularia, & efficaciora, quæ Deus non tenetur dare, ita denegatur cuſto-

cuſtodia Angelorum quoad peculiares aliquos effectus.

„ *Sciendum enim eſt*, inquit Alenſis, quòd „ multiplex eſt effectus cuſtodiæ Angelicæ „ circa animas, unus eſt ut proficiat anima in bonum gratiæ: Alius ut non cadat in malum culpæ. Tertius eſt, ut ſi „ cadit, poſtmodum reſurgat: vel ne toties „ cadat, vel in tantum malum cadat.

„ *Hinc concludit*: Dicimus ergo quòd Antichriſtus habebit cuſtodiam Angelicam, „ non ad primos effectus, ideſt, Angelus „ Cuſtos iſtos effectus circa eum non habebit, ſed tantùm ultimum, ſcilicet, ut „ non toties cadat, quoties caderet ſine Angelo Cuſtode. Nulli enim viatori in quantum viator eſt, deficit miſericordia Dei, „ quæ eſt in dando Angelum Cuſtodem.

Cenſet tamen Joannes Alteſtaing Mindelhaimenſis in ſuo vocabulario Theologico, quòd Angelus bonus deputabitur primò Antichriſto ad Cuſtodiam; ſed quando ita obſtinabitur in peccato, quòd dicet ſe eſſe Deum, & extollet ſe ſuper omne id, quod dicitur Deus, aut colitur, ſicut dicit Apoſtolus, tunc primò deſeret eum Angelus ex toto, nec habebit eum poſtmodum ad protectionem.

Collige ſecundò, quòd Chriſtus Dominus Angelum Cuſtodem non habuerit; quia, „ inquit Seraphicus Doctor *diſt.11. quæſt.3.* „ Chriſtus non indigebat Angeli Cuſtodia, nec ipſa eum decebat; non egebat, „ inquit, quia adverſarius ejus nec poterat „ opprimere per violentiam Corpus Divinitati unitum; nec poterat ſeducere per „ aſtutias intellectum à Verbo plenariè „ illuſtratum; nec poterat allicere per blandicias affectum plenitudine gratiæ confirmatum: ideò Chriſtus non indigebat Angelo bono, nec quantum ad defenſionem Corporis, nec quantum ad eruditionem operationis, nec quantum ad incitationem affectionis. Non ſolùm autem „ non indigebat Angelica Cuſtodia, ſed „ nec etiam ei competebat. Cuſtodia enim „ in Cuſtodiente reſpectu Cuſtoditi, dicit „ præſidentiam quamdam: & quia Angeli „ Chriſto Domino ſuberant, non præerant; „ ideo nec aliquod officium præſidentiæ „ ipſis Angelis reſpectu Chriſti committi „ debebat, & propterea nullus Angelus „ debuit deputari ad Cuſtodiendum Chriſtum, ſed Angelorum multitudo debuit „ deputari ad ejus miniſterium.

Confirmatur, ex eo quòd egeamus Angelo Cuſtode propter tres potiſſimùm cauſas: prima ut nos doceat, & inſtruat, ne decipiamur: ſecunda, ut moneat, & hortetur ad benè agendum: tertia, ut removeat occaſiones, & pericula peccandi: At Chriſtus nullo eorum indigebat: Primò, quia erat majori ſcientia præditus, quàm omnes Angeli: Secundò, quia cùm eſſet plenus gratia poterat ſeipſum excitare ad benè agendum: Tertiò, quia intrinſecè erat impeccabilis propter unionem hypoſtaticam, gratiam, & gloriam: qui ergo cuſtodit Iſrael, imò Cuſtos eſt omnium, ipſe Angelo Cuſtode opus non habuit.

Dices Angeli delegati ſunt ad Chriſti cuſtodiam: Ergo reverà Angelos Cuſtodes habuit.

Probatur antecedens ex illo Pſal. 90. *Angelis ſuis Deus mandavit de te, ut cuſtodiant te, &c.* quem Pſalmum de Chriſto ſcriptum fuiſſe plurimi SS. Patres teſtantur.

Deinde mœrentem ſolari, & deficientem roborare, officium eſt, & munus Angeli Cuſtodientis; ſed *Luc.*22. legimus quòd Chriſto, dum ejus anima triſtis eſſet uſque ad mortem: *Aſtitit Angelus Domini confortans eum*; Ergo Chriſtus habuit Angelum Cuſtodem.

Denique Chriſtus ſecundùm naturam humanam, minoratus eſt paulò minus ab Angelis: Ergo eorum miniſterio, & cuſtodia ſicut cæteri homines, egebat.

Nego has omnes conſequentias, & ad primum antecedens, dico quòd quanquam nonnulli SS. Patres illa Pſalmi verba de Chriſto interpretentur, nihilominus cæteri contendunt non de Chriſto, ſed de quolibet homine juſto à Davide ſcripta fuiſſe. Adde quòd ſi de Chriſto accipiantur, poſſunt intelligi, non de Cuſtodia Chriſti adverſus Dæmones, quorum erat expugnator; Angelorum nempe auxilio opus non habuit, ut ipſum vinceret, ſed tantùm de miniſterio quodam externo, quod ipſi impenderunt. Hinc Matthæi 4. legimus quòd devicto Diabolo, *Acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei*, nempe Chriſto.

Ad ſecundum antecedens, dico cum Alenſi ſupra laudato *art.*2. quòd duplex eſt confortatio, una auctoritativa, altera miniſterialis; prior auctoritatem importat, poſterior amicitiam, & reverentiam ſonat: Priori modo Dominus ſervum ſolatur, ei nempe gratias, & beneficia largiendo: Poſteriori ſervus

vus Dominum, ipſi quædam excitantia ad liniendum dolorem ſubminiſtrando, ſolari poteſt. Sic inquit S. Damaſcenus lib. de Fide cap. 3. *Angelus Chriſtum Dominum confortavit, non quidem proponendo ipſi aliquid quod ipſum lateret, ſed tantùm ipſi repræſentando, quod, quidquid gerebatur à Divino Patre decretum fuerat; exinde quòd Deo ſumma gloria, & hominum ſalus erat oriunda.*

Ad tertium dico; quòd etſi Chriſtus dicatur minoratus ab Angelis ratione paſſibilis humanæ naturæ, numquam tamen ſic minoratus eſt, ut eorum præſidio, & regimine opus habuerit: in quolibet enim ſtatu etiam paſſionis, & mortis, Angelorum ſupremus Dominus extitit, & eis ad nutum imperavit.

Collige 3. quòd Beatiſſima Virgo, quamquam gratiis illuſtrata, & ſtipata virtutibus, quia tamen intrinſecè non erat impeccabilis, ſed tantùm extrinſecè per ſpecialem protectionem, & quatenus erat in gratia confirmata, cenſent omnes Theologi cum S. Bernardo 77. ipſam habuiſſe Angelum Cuſtodem, quem arbitrantur fuiſſe S. Gabrielem, qui ut S. Ambroſius ſcribit, *ipſam conſolabatur in anguſtiis, & divina ipſi mandata, & arcana intimabat.* Scribit autem Andreas Cretenſis non ſolùm illam habuiſſe Angelum Gabrielem Cuſtodem, ſed ut erat Regina cæli, & Angelorum Domina, multis ipſorum turmis fuiſſe circumdatam, quæ Angelica agmina regebat, & ordinabat S. Gabriel, ait Gregorius Nicomedienſis *in oratione de Maria in templo præſentata.* Idque prænunciatum fuiſſe videtur *Canticorum* 7. ubi *Sunamitis*, quæ ſanctiſſimæ Virginis ſpecimen præferebat, dicitur terribilis, ut caſtrorum acies ordinata: Chori enim caſtrorum, ſunt cæleſtium Civium agmina, atque legiones cæleſtes, quæ ſanctiſſimam illam Virginem tuebantur, & ſolabantur.

Collige tandem, quòd etiam Protoparentibus in ſtatu innocentiæ deputati fuerint Angeli Cuſtodes, ut docent Alenſis, necnon & Seraphicus Doctor: Tum quia Deus pronior eſt ad miſerendum, & ſuccurrendum, quàm ad damnandum: ergo ſi in ſtatu naturæ innocentis permiſit, ut Angelus malus hominem infeſtaret, & tentaret, potiori jure debuit ipſi delegare Cuſtodem Angelum, qui cum ipſo adversùs impugnantem Diabolum depugnaret; maximè cum ſcripſerit Eccleſiaſt. 23. *Contra bonum malum, & contra vitam mors, & ſic intuere in omnibus operibus Altiſſimi unum contra unum, & duo contra duo.* Tum quia idcirco nobis deputati ſunt Angeli Cuſtodes, ut per eorum auxilium à malo revocemur: ſed homo in ſtatu innocentiæ opus habebat à malo removeri, ſiquidem peccare poterat: Ergo ad id egebat Angelica cuſtodia. *Denique*, ideo bonus Angelus homini deputatur in cuſtodiam, ut nempe eum defendat ab oppreſſione contra violentiam, inquit Seraphicus Doctor *qu.* 2. ut eum erudiat, & dirigat contra fallaciam, & exhortetur, & inducat ad bonum contra blanditias: Cùm ergo Diabolus in ſtatu innocentiæ Protoparentum rationem ſeducere poterat per aſtutiam, voluntatem ad malum deducere per blanditias, & virtutes per quamdam violentiam opprimere, ſiquidem homine innocente erat fortior, & aſtutior, & in propoſito malitiæ pertinacior; ideo congruum erat homini innocenti concedi Angelicam cuſtodiam quatenus adversùs tam formidandum hoſtem repugnare poſſet.

CONCLUSIO TERTIA.

Angeli non ſolùm hominibus, ſed & ceteris rebus deputantur in Rectores Adminiſtratores, & Cuſtodes.

Probatur hæc veritas, primò quidem auctoritate SS. Patrum, maximè S. Auguſtini qui lib. 83. q. 79. ait, *Unaquæque res viſibilis habet Angelicam poteſtatem ſibi præpoſitam.* Quæ utique ſententia confirmari poteſt ex Scriptura; nam Apocalypſis 14. dicitur, *Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat poteſtatem ſuper ignem:* Et cap. 15. *Audivi Angelum aquarum dicentem, juſtus es Domine, &c.* ubi Arethas ait; *Hinc ſcimus Angelicas poteſtates præpoſitas eſſe creaturis; hanc quidem aquis, hanc autem igni, hanc verò alii cuidam particulari creaturæ.* Hinc Origenes 8. in Jeremiam docet quòd *Omnibus rebus Angeli præſident tam terræ, & aquæ, quàm aeri, & igni, ideſt principalibus elementis, & in hoc ordine pervenire ad omnia animalia, ad omne germen, ad ipſa quoque aſtra Cæli.* Idem Homilia 23. ait; *Virtutes cæleſtes mundi hujus miniſteria ſuſcepiſſe, ut illa terræ vel arborum germinationibus, illa fluminibus, ac fontibus, alia ventis, alia marinis, alia terrenis animalibus, vel ſingulis è terra gignentibus præſint, & eſſe in his ſingulis Sacramenta ineffa-*

bilia divinæ diſpenſationis in ordine ſuo cuncta, & competenti per unamquamque virtutem dirimatur officio.

Præcipuè autem ſancti Angeli deputantur ad cuſtodiam Provinciarum, Eccleſiarum, & Communitatum. Quòd enim pro Regnorum cuſtodia peculiares Angeli deſtinentur, ſatiſapertè colligimus ex illo Danielis 10. ubi Daniel Gabrielem alloquens, ait, *Princeps Regni Perſarum reſtitit mihi viginti, & uno diebus, & ecce Michael unus de Principibus primis venit in adjutorium mihi, & ego remanſi ibi cum Principe Regni Perſarum*; Et infrà: *Nunc revertar ut prælier adversùs Perſarum Principem; Cùm ergo egrederer apparuit Princeps Græcorum veniens, &c.* Quibus verbis mentio fit Angelorum deſtinatorum ad cuſtodiam Judæorum, Perſarum, & Græcorum, ut interpretatur S. Dionyſius *c.9. de cœleſti Hierarchia*: & Theodorus *lib.5. de divino decreto cap.7.* Hyeron. in illa verba, & Gregorius *lib.17. Moral.* Qui omnes cenſent ibi fieri mentionem de ſanctis Angelis, inter quos licèt nulla ſit pugna nec diſcordia, ſed omnes ſumma pace fruantur; juxta illud Job.25. *Qui facit concordiam in Sublimibus ſuis*; Nihilominus abſque præjudicio pacis, & charitatis, ſuis precibus invicem apud Deum pugnabant: Gabriel quidem partem Judæorum agens Deum exorabat, ut Iſraelitas à captivitate ſolveret, quippe cùm pollicitus fuerat ejuſmodi captivitatem non ampliùs ſeptuaginta annis duraturam, quod tempus pene jam effluxerat. Alii verò duo Angeli Perſis, & Græcis in cuſtodiam aſſignati, Deum enixè deprecabantur, ut diutiùs Judæi apud Græcos, & Perſas incolatum protraherent; quia nempe plurimi ex infidelibus Judæorum doctrinâ illuſtrati, idolorum cultum reſpuebant, & verum Deum venerabantur: & ita invicem precibus pugnabant, quia quid Deus facere decreverat eis non erat adhuc compertum: Unde poſtquam S. Michael, qui tribus illis Principibus erat ſuperior, divinam eis voluntatem manifeſtaſſet, tunc maximè concordes extiterunt.

Confirmatur hæc veritas ex illo Deuteronomii cap.2. ac 30. ubi legimus: *Quando dividebat Altiſſimus gentes, quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum, juxta numerum filiorum Iſrael.* Septuaginta Interpretes vertunt, *Juxta numerum Angelorum Dei.* Hinc Origenes Hom.35. in Lucam ex eo loco concludit: *Quòd Principibus idest Angelis, ab exordio terra diviſa ſit.* Sic etiam Theodoretus in illud caput Danielis cùm dixiſſet, *Singulis Angelis uniuſcujuſque noſtrum creditam eſſe curam, ut cuſtodiant, & tueantur, & à pravi Dæmonis nos liberent inſidiis*: Ex Matth.18. cap. concludit. *Archangelis verò illud munus impoſitum, ut Gentium ſint præfecti, ſicut beatus Moyſes docuit, cujus dictis beatus item Daniel conſentit cùm dicit ipſe regni Perſarum Principem: & ruſus paulò poſt Principem Græcorum.*

Hoc ipſum teſtantur quique SS. Patres, imprimis verò Clem. Alex. lib. 6. Strom. ubi ait, *Per Gentes, & Civitates diviſæ ſunt Angelorum præfecturæ*: Et lib.7. *Juſſu divino, & antiquo per Gentes ſunt diſtributi Angeli.* Hoc ipſum docet S. Baſilius lib.3. adversùs Eunomium ubi affirmat; *Singulis fidelium adeſſe comites Angelos, ſic Gentibus alios præeſſe; & quò præſtantior eſt gens integra ſingulari aliquo viro, eò potiorem eſſe dignitate præſidem gentis Angelum, quàm illum cui unius cujuſpiam cura committitur*: Similiter Epiphanius hæreſi 51. *Regna*, inquit, *& Gentes ſub Angelis poſita ſunt*: Idem paſſim docent cæteri SS. Patres.

Similiter non abs re cenſent Doctores Theologi quòd cùm nationibus populiſque præſint Angeli, multò magis Eccleſiis, templis, ac cœtibus religioſis: *De Eccleſiis* quidem Apoc.1. cap. teſtimonium extat, ubi ſeptem Eccleſiis totidem præſides Angeli nominantur, ut interpretatur Origenes Hom.20. in Numeros: *Secundùm ea, quæ Joannes in Apoc. ſcribit* inquit, *unicuique Eccleſiæ generaliter Angelus præeſt.* Et Hom.13. in Lucam dicit, in ſingulis Eccleſiis duos Epiſcopos præſidere, alterum viſibilem, alterum inviſibilem. Quod utique confirmat Ambroſius lib.2. in Lucam, ubi ait, *Non ſolùm Epiſcopus ad tuendum gregem Dominus ordinavit, ſed etiam Angelos deſtinavit.* Subſcribit Greg. Naz. oratione 32. *Nec enim*, inquit, *mihi dubium eſt, quin alii aliarum Eccleſiarum Præſides, ac Patroni ſint, quemadmodum in Apocalypſi Joannes me docet.*

Hinc non mirum ſi plurimi viri ſanctiſſimi Eccleſiæ Præſules Angelos ſuarum Eccleſiarum cuſtodes in miniſteriis etiam ſenſibiliter adlaborantes habuerint: Nec pariter in dubium revocari debet, quod pleræque referunt Hiſtoriæ, nempe pluries apparuiſſe S. Angelos in Templis quibus cuſtodiendis ſunt deſtinati. Sic in *Prato ſpirituali cap.4.* legi-

Digitized by Google

gimus, quòd Leontinus Abbas Monaſterii Lauræ vidit in cornu altaris ſtantem Angelum qui dixit ei, *Ex quo ſanctificatum eſt altare iſtud, ego ei jugiter adſtare juſſus ſum*. Similia refert Lanſpergius de S. Geltrude Virgine, &c. Quòd autem maximè Religioſorum cœtibus cuſtodiendis adſint, pluribus probat noſter le Petit *cap.17. ſect.1. de SS. Angelis*; præcipuè verò ex eo quòd Angelicam vitam religioſi æmulentur; amant enim Angeli concives ſuos, & ſuorum contubernalium ſummopere curam gerunt.

QUÆSTIO TERTIA.

Quænam beneficia per ſuam cuſtodiam nobis impendant Angeli, quæve ob eam eis rependat Deus, noſque rependere debeamus.

NOtandum 1. hoc fuiſſe Origenis paradoxum, ut putaret tutelares hominum Angelos non alia conditione viſionem Dei obtinere quàm ſi fidei ſuæ commiſſos ad ſalutem perducant. *Eam ob cauſam*, inquit homilia 23. & 35. in Lucam, *Angeli pro nobis ſolliciti ſunt, ſcientes, quòd ſi nos benè gubernaverint, & ad ſalutem uſque perduxerint, habeant etiam ipſi fiduciam videndi faciem Patris: Quomodo enim ſi per curam eorum, & induſtriam ſalus hominibus comparatur, faciem Patris ſemper attendunt: ſic ſi per negligentiam eorum homo corruerit, etiam ſui periculi rem eſſe non neſciunt. Et ſicut bonus Epiſcopus, & optimus Eccleſiæ Diſpenſator ſcit ſui meriti eſſe, atque virtutis, ſi oves gregis ſibi creditæ fuerint cuſtoditæ; ita intellige & de Angelis. Ignominia Angelo eſt, ſi homo juſtus creditus fuerit, & peccaverit: ut è contrario gloria eſt Angelo ſi creditus ſibi ſaltem minimus in Eccleſia fuerit. Videbunt enim non aliquando, ſed ſemper faciem Patris, qui eſt in Cœlis, cùm alii ſemper non videant. Secundùm meritum enim eorum, quorum Angeli ſunt, aut ſemper aut nunquam, vel parum, vel plus, faciem Dei Angeli contemplabuntur*. Sed, & homilia 20. in Numeros idipſum docuit, *Culpari Angelos, tamquam Pedagogos, ſi eorum commiſſi curæ ab officio deflexerint*. Quod Apocalypſis teſtimonio probat; ubi unicuique Eccleſiæ unus præeſſe dicitur Angelus, qui, inquit, *vel collaudatur pro benegeſtis populi, vel etiam pro delictis ejus culpatur*.

Origenis errorem pridem ſopitum, & extinctum iterum excitavit Calvinus, nam Fevardentius noſter in ſua Theomachia Calviniſtica *lib.9. cap.19.* refert Calvinum dicentem *lib.3. Inſtitutionum cap.14*. Angelos non poſſe ſatisfacere juſtitiæ Dei; quia, ut idem Calvinus ſerm.16. In Job ſcripſit: *Si Deus ſummo jure cum Angelis agat, inveniet, quod in eis deſideret, non ſtabit in eis conſtans, & perpetua firmitas*. Et infrà; *Deus non invenit in Angelis ſolidam veritatem, ſed ſtultitiam, vanitatem, & inconſtantiam*. Inferiùs autem declarat ſe loqui de Angelis, qui perſtiterunt in obedientia Dei, & faciem ejus intuentur. Verùm

Notandum 2. hunc errorem pridem proſcriptum eſſe à SS. Patribus, qui conſtantiſſimè docent Angelos bonos cùm priùs peccare poſſent, non peccando in via, meruiſſe, ut ampliùs peccare non valeant. Sic docet Auguſtinus *in Enchiridio* 57. Fulgentius *de Fide ad Petrum cap.23*. Gregor. *lib.34. mor. c.4.* Colligiturque maximè hæc veritas ex verbis Chriſti quibus nos docuit Deum orare hoc modo, *Fiat voluntas tua ſicut in Cœlo, & in terra*; per hæc enim petimus, ut nos voluntatem Patris in terra impleamus, ſicut illam in Cœlis implent Angeli. Nec enim dicere potuit Chriſtus illa verba niſi propter Angelos; ſiquidem tunc temporis nullæ in Cœlis erant creaturæ niſi ſoli Angeli: Supponit ergo ab Angelis divinam voluntatem fideliſſimè, & perfectiſſimè impleri; ſubindeque eos non poſſe peccare. *Adde quòd* de Angelis prædicat David Pſal. 102. *Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius*. Unde quaſi per Antonomaſiam ſubdit; *Miniſtri ejus, qui facitis voluntatem illius*. Denique ſi, ut quis ingrediatur cœleſtem Hieruſalem, debebat eſſe purus ab omni macula, juxta illud Apocalypſis 24. *Non intrabit in illam aliquid coinquinatum*; multò magis ſemper innocens eſſe debet, qui Dei viſione ſemper donatur: ſiquidem ait David ad Deum Pſal.5. *Non habitabit juxta te malignus, nec permanebunt injuſti ante oculos tuos*: At verò Angeli ſemper cum Deo permanent, ſiquidem de ipſis dicit Chriſtus, *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris*. Conſequens eſt ergo eos nullatenus poſſe peccare, neque ſuam beatitudinem deperdere. Futile eſt ergo, & prorſus erroneum commentum, arbitrari propter homines in peccatum labentes, Angelos eſſe culpandos, & puniendos,

Digitized by Google

dos, quaſi ſibi creditos non qua decebat vigilantia cuſtodierint. Solùm itaque ſupereſt examinandum an aliquid præmii propter impenſam nobis ſuæ cuſtodiæ curam à Deo recipiant, quod ut planiùs fiat,

Notandum 3. Duplicem ſolitò diſtingui beatitudinem, Eſſentialem nempe, & Accidentalem: *Eſt enim*, inquit Seraphicus Doctor diſt. 11. art. 2. quæſt. 2. *duplex gaudium in Beatis: primum in quo conſiſtit præmium ſubſtantiale, & hoc eſt gaudium de bono increato, quod habet Angelus de Deo, & in Deo*; nempe Deo fruendo per ejus unionem, & amorem. *Aliud eſt gaudium accidentale, quod habet Angelus de bono creato, ſivè proprio, ſive alieno*: Cujusquidem Scriptura plerumque meminit: ut Pſalm. 149. cùm dicitur; *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis*. Et Lucæ 15. *Gaudium erit in Cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*. Huc etiam pertinet judiciaria poteſtas, quam voluntariè pauperibus Chriſtus repromittit; imò & illud centuplum, quod præter æternam vitam idem Dominus Matthæi 19. ſpondet his, qui propter ipſum omnia reliquerint. Spectat etiam ad illam gloriam accidentalem aureola Virginum, Martyrum, & Doctorum, & ſimilia, quæ ſuo modo, & cum proportione Angelis communia ſunt. Licèt enim eis propriè aureolæ non conveniant, quia non ſunt capaces Virginitatis, aut Martyrii, tamen habent alia objecta proportionata, de quibus poſſint accidentaliter gaudere.

Sciendum inſuper, quòd nomine *accidentalis beatitudinis*, hic non intelligimus ea, quæ per ſe Dei viſionem, amorem, & gaudium infallibiliter ſequuntur; vel in univerſum, vel in unoquoque Beato, ſecundùm modum ſuum; quales ſunt v. g. memoria priorum bonorum operum cum lætitia, quæ ex hac oritur, item honor, & gloria Beatorum inter ſe, & apud Deum; qualiter etiam gloria corporum reſurgentium reſpectu beatitudinis animæ, inter accidentales beatitudines numeratur. De hoc ergo genere beatitudinis accidentalis in præſenti non loquimur; licèt enim hæc in Angelis etiam reperiatur, illa tamen non eſt augmenti ſuſceptiva; quia hæc accidentaria beatitudo, vel ex natura rei, vel ex ordinatione divina conſequitur eſſentialem beatitudinem infallibiliter; adeoque cùm hæc non ſit augmenti ſuſceptiva, nec illa creſcere poteſt.

Hic itaque tantùm ſermo eſt de beatitudine illa accidentali quæ conſiſtit in quodam actu intellectus, & voluntatis circa objecta creata, qui eſſentialem beatitudinem non conſequitur; ſed ex peculiari Dei favore conceditur, ut ſunt revelationes per Verbum de effectibus gratiæ, & contingentibus futuris, quæ Angeli à principio beatitudinis non noverant. Ejuſdem rationis ſunt gaudia, & alii affectus circa res ſic cognitas, ut eſt illud gaudium de peccatore pœnitentiam agente. Gloria igitur, & gaudium ex his reſultans, beatitudo accidentalis appellatur; quia non ſolùm eſſentialem circumſtat, ſed etiam ab ea ſeparabilis eſt per modum accidentis.

His ita prænotatis, tria ſuperſunt determinanda: *Primum*, quænam beneficia per ſuam cuſtodiam Angeli ſancti nobis impendant. *Secundum*, qualem beatitudinem ob illam cuſtodiam Deus ipſis retribuat. *Tertium*, quæ gratitudinis, & venerationis obſequia, ipſis fideliſſimis cuſtodibus rependere debeamus.

CONCLUSIO PRIMA.

Sex ſunt præcipua beneficia, quæ ſancti Angeli per ſuam cuſtodiam nobis largiuntur. Colligitur hæc Concluſio ex ſeraphico Doctore in 2. *diſt.* 11. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 7. ubi cùm dixiſſet: Credendum eſt, quòd multis modis Angeli, qui nos cuſtodiunt, „ ſtudeant promovere ad bonum, & retrahere à malo, quamvis hoc non percipiat „ habitudo ſpiritus noſtri: propter quod „ multi ſuperbiunt, multi fiunt ingrati, „ & frequenter ſibi attribuunt, quod eſt „ ex beneficio Angelico, & ex hoc minùs „ fiunt digni, ut ab Angelis adjuventur: „ Perutile eſt ergo effectus Angelicæ cuſtodiæ noſſe, & intelligere: Conſueverunt autem à Magiſtris duodecim effectus aſſignari: Ea tamen omnia ad ſex „ præcipuos reduci poſſunt. „

Primus eſt pro delictis increpare. Sic Judicum 2. *Aſcendit Angelus Domini de Galgalis ad locum Flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in terram pro qua juravi patribus veſtris, & pollicitus ſum, ut non facerem irritum pactum meum vobiſcum in ſempiternum: Ita dumtaxat, ut non feriretis fœdus cum habitatoribus hujus terræ, ſed aras eorum ſubverteretis: & noluiſtis audire vocem meam: Cur hoc feciſtis? &c.* Imò interdum con-

Digitized by Google

contingit, ut etiam pœnas hominibus quos cuſtodiunt, immittant: pœnæ enim hujus vitæ quædam ex pura juſtitia Dei vindicativa proveniunt, & *ſupplicia* appellantur: Aliæ verò ex miſericordia Dei ordinantur, & *pœnæ medicinales* vocantur: Prioris generis pœnas immittit Deus per Dæmones, juxta illud Pſalmi nu. 7. *Mittit in eos iram indignationis ſuæ, immiſſiones per Angelos malos: Utitur enim Deus Angelis malis*, inquit S. Auguſt. in hæc verba, *non ſolùm ad puniendos malos, ſicut in Rege Achab quem fallaciæ Spiritus ex Dei voluntate ſeduxit, ut caderet in bello: verùm etiam ad probandos, & manifeſtandos bonos, ſicut fecit in Job*. Poſterioris generis pœnas etiam per Angelos bonos Deus interdum immittit, ut idem Auguſt. docet, lib. 9. de Civit. Dei cap. 5. ubi ait, *Sanctos Angelos ſine ira punire, quos accipiunt æterna lege puniendos, & miſeris ſine miſeriæ compaſſione ſubvenire*. Hæc eadem veritas ex Scriptura ſacra ſatis apertè colligitur; nam juxta communiorem Interpretum ſententiam munus puniendi homines peccatores, aliquando per ſanctos Angelos Deus exequitur: Sancti enim erant Angeli miſſi ad ſubvertendam Sodomam Geneſis 19. Sanctus erat Angelus, qui extendebat manum ſuam ſuper Iſraelitas, ut eos propter Davidis peccatum exterminaret. Unde potiori jure Deus interdum pœnis medicinalibus juſtum hominem caſtigat per Angelum bonum; quippe hæc punitio opus miſericordiæ eſt, & maximè ad officium Pædagogi ſeu cuſtodis pertinet; Tum ut perſona cuſtodita divinæ juſtitiæ propter ſuas negligentias debitam pœnam perſolvat; Tum, ut his tribulationibus, & afflictionibus vitam æternam promereatur, & meritum augeat.

Secundus effectus eſt à vinculis peccatorum abſolvere, cujus rei ſpecimen edidit Angelus ille, qui *Actorum* 2. Petro in vinculis ab Herode conjecto aſtitit, & catenas de manibus ejus ſolvit, eumque priſtinæ libertati reſtituit. Quam utique peccatorum ſolutionem non præſtant Angeli effectivè nec auctoritativè, ſed ſolùm diſpoſitivè, dum nempe, inquit Creſolius *lib. 3. Myſtag. c. 3.* hominibus peccato fœdatis lugendum eorum ſtatum indito cœlitùs lumine ita exhibent, ut hominum mentes videant ſcelerum turpitudinem, & monſtrificam veluti effigiem plenam horroris, & contemptionis, intueanturque peſtem ante oculos poſitam, crudelem exitium, funeſtam calamitatem, & damnationem æternam, ſi ſubitò illo in ſtatu è corporis domicilio eripiantur. Inde fit, ut peccatores animadvertant Numinis iracundiam, arcana judicia formidabilia hominum generi, mucronem illum in divinis oraculis depictum: inſtar fulguris expolitum, & vibrantem, illius oculum penetrantem omnia, & retruſas animi cogitationes pervadentem: inſuperabilem potentiam, fortem manum, quam pœnas repetentem nullius hominis vis, doluſque effugiat.

Tum blandiùs ſui luminis radium injiciens Angelus in animum hominis peccatoris, perſpicuè illi oſtendit ſceleris infamiam, labem animi, inexplicabilem hominum ſtultitiam malo ſuo lætantium, ingratæ mentis indignitatem: Inſuper demonſtrat divinæ gratiæ vim, & fortitudinem, quæ nequitia perditur, & qua perdita fit homo Dæmonis ludibrium, herebi ſpolium, Cœli exul: Ponit etiam ante oculos conſcientiæ bonæ lætitiam, quæ omnem corporis voluptatem liquido animi gaudio, & jucunditate antecellat. Hæc, & ſimilia Angelus tutelaris noſter nobis interdum ingerit, ut à fœtido peccatorum ſtatu nos vel removeat, vel revocet.

Tertius effectus eſt, Dæmones coercere ne tam graviter tentationibus nos urgeant, neve tot pravas cogitationes immittant, aut occaſiones peccandi ſubjiciant: Nam, ut loquitur Granatenſis concione de S. Michaele; *Quamdiu in corpore militamus, non deſunt ſpiritus nequam, qui ſint ad malum incentores; ſic etiam non deſunt Angeli, qui ſint ad bonum hortatores, qui videlicet lucem nobis ad veritatis cognitionem præferant, qui viam qua itur ad Cœlum monſtrent; qui ab hoſtibus tueantur, qui à ſceleribus avocent, & ad honeſta ſemper inducant*. Sicut ergo illi mala ſemper ſuggerunt, ita è contra iſti ſemper honeſta ſuadent, & adverſantis nobis Diaboli vires, & virus reprimunt. Sicut ergo de S. Angelo Raphaele apud Tobiam legimus; quod *apprehendit Dæmonium, & religavit illud in deſerto ſuperioris Ægypti*: Ita Angeli noſtri cuſtodes terroris ſunt ipſis Dæmonibus inimicis noſtris, & maxima potentia illorum furorem compeſcunt; ſunt enim illi ſexaginta fortes ex fortiſſimis Iſrael qui lectulum Salomonis myſtici, nempe animam fidelem, Chriſti Domini triclinium, & ſacrarium, ambiunt: *Fortes enim*, inquit ſanctus Athanaſius lib. qq. qu. 22. *An-*

Zeli Dei ſunt, qui perfectum virum circumeunt, & circa ipſum incedunt, ut nempe à Dæmonum incurſibus, & occurſibus tueantur & ſervent.

Quartus effectus eſt obſtacula ad virtutem removere, & facilem ad ejus aſſecutionem viam ſternere: quod utique ſignatur in Exodo, ubi legimus, quòd Angelus percuſſit primogenita Ægypti: Siquidem ad eorum cuſtodiam maximè ſpectat tollere impedimenta ſpiritualis profectus; in via namque virtutis non proficere, deficere eſt; Hinc meritò de Angelo cuſtode cecinit Vates Regius, *In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum*. Unde S. Auguſtinus in Soliloquio cap.27. *Sancti Angeli ambulant nobiſcum in omnibus viis noſtris, intrant, & exeunt nobiſcum, attentè conſiderantes, quam piè, quàm honeſtè in medio pravæ nationis converſemur: quantoque ſtudio, & deſiderio quæramus regnum tuum, & juſtitiam ejus; quantoque timore, & tremore ſerviamus, & exultemus tibi in lætitia cordis noſtri. Adjuvant laborantes, protegunt quieſcentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes, &c.* Unde monet S. Bernard. ſerm.2. in prædictum Pſalmum, *Sancti cuſtodes noſtri fideles ſunt, prudentes ſunt, potentes ſunt, quid trepidamus? Tantùm ſequamur eos, adhæreamus eis, ut in protectione Dei Cœli commoremur*.

Quintus effectus eſt orationes eorum quos cuſtodiunt, offerre Deo, quamdiu in terris hanc mortalem vitam agunt, & eis in mortis inſtanti adeſſe, ut eorum animas ſi cujuſvis debiti, & delicti expertes ſint, in Cœlum deducant. Idque colligitur ex Tobiæ 12. *Ego obtuli orationem tuam Domino*; quæ verba expendens S. Auguſtinus ſermone 3. de Natali Domini ait, *Vota noſtra, & opera bona Deo offerentes, videlicet eleemoſynas, jejunia, & alia denique, ut conſtat de Raphaele, qui non ſolùm orationes Tobiæ Deo offerebat; verùm etiam, & ejus eleemoſynas, & alia bona opera, quæ exercebat circa mortuos, quos ſepeliebat*. Unde in Actis Angelus ait, *Orationes, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei*: quaſi diceret, illas Deo obtuli.

Cùm autem preces offerunt, & deſideria nunciant, rationes etiam Deo allegant, ut nos exaudiat, & ſuas preces noſtris conjungunt; & quò ferventiores ſunt, & ardentiora, ac puriora deſideria, eò libentiùs illa Deo annunciant, & offerunt: idque maxima præſtant eloquentia, ut colligimus, ex eo quod habetur apud Jobum cap. 3. *Si fuerit*, inquit, *pro eo Angelus loquens unus de millibus, annuncians hominis æquitatem*. Fagninus, & Regia impreſſio vertunt *eloquens*; Nam ſicut ſolent Oratores benè compoſita, præmeditataque oratione uti, ut eos quos alloquuntur, ad id quod intendunt, inducant; ita Angeli dum noſtras preces Deo offerunt, nulli dubium eſt, quin id maxima eloquentia præſtent, ut illas Deus exaudire dignetur.

Idem ſuadet ſanctus Bernardus ex illis Pſalmiſtæ verbis 67. Prævenerunt Principes conjuncti pſallentibus: *Credimus*, inquit, *ſanctos Angelos aſtare orantibus, offerre Deo preces, & vota hominum*. Ad quod etiam facit viſio Jacob, de qua in Geneſi cap.28. legimus: *Viditque in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens Cœlum; Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam, &c.* Quem locum explicans Origenes *lib.5. contra Celſum*, ait; *Angelos dicimus aſcendere, ut hominum vota, preceſque ad ea loca perferant, quæ cæleſtia ſunt*. Et illud idem eſt, quod piè proſequitur S. Auguſtinus in Soliloq. cap. 27. *Magna cura*, inquit, *& vigilanti ſtudio adſunt nobis, ſolliciti, diſcurrentes inter nos & te, Domine; gemitus noſtros, atque ſuſpiria referentes ad te, ut impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propitiationem, & referant ad nos deſideratam tuæ gratiæ benedictionem*.

Hanc eandem veritatem egregiè declarat S. Hylarius in Matthæum c.18. *Angeli*, inquit, *puſillorum, præſunt fidelium orationibus. Præeſſe Angelos, abſoluta auctoritas eſt. Salvandorum igitur per Chriſtum orationes Angeli quotidie Deo offerunt. Ergo periculosè ille contemnitur, cujus deſideria, ac poſtulationes ad æternum, & inviſibilem Deum ambitioſo Angelorum famulatu, ac miniſterio pervehuntur*.

Tandem idipſum ſuadetur ex his verbis Apoc. 8. *Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo*: Quibus ſignificat quantam vim preces, & bona opera accipiant, dum ab Angelis offeruntur. Sicut enim incenſa, & aromata niſi prunis imponantur, parum olent; igni verò impoſita, longè lateq; redolent non aliter orationes noſtræ, & opera, quæ per ſe fortè parum valerent, dum tamen Angelorum precibus ſunt intermixta, & illis

lis commendationes ſuas adjungunt, & ſic ab illis Deo offeruntur, multum valorem ex offerentibus accipiunt. Quod utique luculenter explicat S. Thomas 2.2. *q.* 83. *art.* 1. ubi air, eorum precibus, & meritis orationes noſtræ ſortiuntur effectum, & noſtra opera bona à ſua divina majeſtate ſunt accepta.

Qui autem durante hac mortali vita tanta charitate nobis opitulantur, etiam animabus noſtris è corporibus ſolutis non deſunt. Nam ſi omnino puræ, ſine macula, & ruga venialis culpæ, aut reatus alicujus pœnæ ab hac vita decedunt, à ſuis Angelis cuſtodibus, & interdum ſimul ab aliis juxta varia earum merita, & divinæ Providentiæ diſpoſitionem uſque ad Cœlum deducuntur. Si autem aliqua purgatione indigent, ſancti Angeli eas deducunt uſque ad Purgatorii locum, ibique eas viſitant, & conſolantur. Hoc imprimis colligitur ex Lucæ 16. ubi de Mendico ait Chriſtus Dominus: *Factum eſt autem ut moreretur Mendicus, & portabatur ab Angelis in ſinum Abrabæ*. Ubi Chryſoſt. in ſpeciali Homilia: *Probatur*, inquit, *in humeris Angelorum, ne ſaltem ambulans laboraret*: Num
,, ſufficeret ad portandum unus Angelus?
,, ſed propterea plures veniunt, ut chorum
,, lætitiæ faciant. Gaudet unuſquiſque
,, Angelorum tale onus tangere, libenter
,, talibus oneribus prægravantur, ut addu-
,, cant homines ad regna Cœlorum.

Sextus tandem effectus eſt mœrentium conſolatio. Sic legimus Geneſ. 32. quòd *Angelus conſolatus eſt Agar fugientem à facie Domini ſui, dixitque ei, Revertere ad Dominam tuam, & humiliare ſub manu ejus*: & ſic ejus mœrorem, & triſtitiam dum eſſet in ſolitudine fugitiva abſterſit. Conſtat etiam de Gedeone, ad quem conſolandum miſit Deus Angelum, qui honorificè eum ſalutavit, dicens; *Dominus tecum, virorum fortiſſime*, ut exanimatum animaret, & de fuga cogitantem retineret. Sic Angelus Raphael conſolatus eſt Tobiam cùm ei dixit, loquens de filio ſuo, quem ad peregrinandum ſuſcipiebat ducendum, Tobiæ 5. *Ego ſanum ducam filium tuum, & reducam*. Sic in reditu dum ipſum ejus filium ſanum, & incolumem ei repræſentavit, non minori conſolatione eum recreavit. Sic Eliæ apparuit unus Angelus, amaritudine confectum animum cœleſti conſolationis rore perfundens, & oblato ſubcinericio pane deficientes præ itineris fatigatione, & famis inedia, corporis vires reparans.

Plurima alia Angelicæ conſolationis argumenta Scriptura ſacra ſubminiſtrat, quibus conſtat ingentia SS. Angelorum erga nos eſſe beneficia, quæ tantò majori affectu nobis impendunt, quòd nedum hac in re divinis mandatis obſequantur; ſed etiam flagrantiſſima erga nos charitate æſtuent: *Neque enim*, inquit Bloſius in dictis Patrum, *ulla unquam mater erga unicè dilectum filium ſuum regendum, cuſtodiendum, tuendumque vigilavit, uti hi beatiſſimi Spiritus ſaluti invigilant, & præcipuè Angelus proprius noſtræ ſpeciatim cuſtodiæ à Domino deputatus; nam noctu, & diu, omni loco, & tempore, in cunctis cauſis, & neceſſitatibus noſtris ſumma cum fidelitate nobis adeſt, & ne ad momentum quidem unquam à nobis recedit*, ſanè cùm cœleſtes illi Spiritus videant, & cognoſcant, quàm admirabili, immenſo, atque ardenti amore, & noſter, & ipſorum Dominus nos proſequatur, ita etiam & ipſi tanta dilectione nos complectuntur, ut à nullo dignè id queat exprimi.

Hæc omnia luculenter declarat ſan- ,,
ctus Bernardus *ſermone* 1. *de ſancto Michaele*; Hic eſt, dilectiſſimi, funiculus tri- ,,
plex, quo de excelſo Cœlorum habitacu- ,,
lo ad conſolandos, ad viſitandos, ad adju- ,,
vandos nos attrahitur ſupereminens cha- ,,
ritas Angelorum, propter Deum, pro- ,,
pter nos, propter ſeipſos. *Propter Deum* ,,
utique, cujus tanta erga nos miſericor- ,,
diæ viſcera ipſi quoque, ut dignum eſt, ,,
imitantur. *Propter nos*, in quibus nimi- ,,
rum propriam ſimilitudinem miſerantur. ,,
Propter ſeipſos, quorum ordines inſtauran- ,,
dos ex nobis toto deſiderio præſtolantur. ,,
In ore enim parvulorum, qui lacte mo- ,,
dò veſcuntur, & nondum ſolido cibo, ,,
perficienda eſt lausilla majeſtatis divinæ, ,,
cujus habentes primitias Angelici Spiritus ,,
beata nimirum delectatione fruuntur: ſed ,,
tantò avidiùs nos expectant, quantò con- ,,
ſummationis ejus expectatione, & expo- ,,
ſitione ſollicitantur. ,,

CONCLUSIO SECUNDA.

A*Ngeli cuſtodes ob impenſa nobis ab eorum obſequiis cœlica beneficia, gaudii accidentalis incrementum à Deo recipiunt*: Ita communiter Doctores Scholaſtici, cum

noſtro

Cœli Dei ſunt, qui perfectum virum circumeunt, & circa ipſum incedunt, ut nempe à Dæmonum incurſibus, & occurſibus tueantur & ſervent.

Quartus effectus eſt obſtacula ad virtutem removere, & facilem ad ejus aſſecutionem viam ſternere: quod utique ſignatur in Exodo, ubi legimus, quòd Angelus percuſſit primogenita Ægypti: Siquidem ad eorum cuſtodiam maximè ſpectat tollere impedimenta ſpiritualis profectus; in via namque virtutis non proficere, deficere eſt; Hinc meritò de Angelo cuſtode cecinit Vates Regius, *In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.* Unde S. Auguſtinus in Soliloquio cap.27. *Sancti Angeli ambulant nobiſcum in omnibus viis noſtris, intrant, & exeunt nobiſcum, attentè conſiderantes, quàm piè, quàm honeſtè in medio pravæ nationis converſemur: quantoque ſtudio, & deſiderio quæramus regnum tuum, & juſtitiam ejus; quantoque timore, & tremore ſerviamus, & exultemus tibi in lætitia cordis noſtri. Adjuvant laborantes, protegunt quieſcentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes, &c.* Unde monet S. Bernard. ſerm. 2. in prædictum Pſalmum, *Sancti cuſtodes noſtri fideles ſunt, prudentes ſunt, potentes ſunt, quid trepidamus? Tantùm ſequamur eos, adhæreamus eis, ut in protectione Dei Cœli commoremur.*

Quintus effectus eſt orationes eorum quos cuſtodiunt, offerre Deo, quamdiu in terris hanc mortalem vitam agunt, & eis in mortis inſtanti adeſſe, ut eorum animas ſi cujuſvis debiti, & delicti expertes ſint, in Cœlum deducant. Idque colligitur ex Tobiæ 12. *Ego obtuli orationem tuam Domino*; quæ verba expendens S. Auguſtinus ſermone 3. de Natali Domini ait, *Vota noſtra, & opera bona Deo offerentes, videlicet eleemoſynas, jejunia, & alia denique, ut conſtat de Raphaele, qui non ſolùm orationes Tobiæ Deo offerebat; verùm etiam, & ejus eleemoſynas, & alia bona opera, quæ exercebat circa mortuos, quos ſepeliebat.* Unde in Actis Angelus ait, *Orationes, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei*: quaſi diceret, illas Deo obtuli.

Cùm autem preces offerunt, & deſideria nunciant, rationes etiam Deo allegant, ut nos exaudiat, & ſuas preces noſtris conjungunt; & quò ferventiores ſunt, & ardentiora, ac puriora deſideria, eò libentiùs illa Deo annunciant, & offerunt: idque maxima præſtant eloquentia, ut colligimus, ex eo quod habetur apud Jobum cap. 3. *Si fuerit*, inquit, *pro eo Angelus loquens unus de millibus, annuncians hominis æquitatem.* Pagninus, & Regia impreſſio vertunt *eloquens*; Nam ſicut ſolent Oratores benè compoſita, præmeditataque oratione uti, ut eos quos alloquuntur, ad id quod intendunt, inducant; ita Angeli dum noſtras preces Deo offerunt, nulli dubium eſt, quin id maxima eloquentia præſtent, ut illas Deus exaudire dignetur.

Idem ſuadet ſanctus Bernardus ex illis Pſalmiſtæ verbis 67. Prævenerunt Principes conjuncti pſallentibus: *Credimus*, inquit, *ſanctos Angelos aſtare orantibus, offerre Deo preces, & vota hominum.* Ad quod etiam facit viſio Jacob, de qua in Geneſi cap.28. legimus: *Viditque in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens Cœlum; Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam, &c.* Quem locum explicans Origenes *lib.5. contra Celſum*, ait; *Angelos dicimus aſcendere, ut hominum vota, preceſque ad ea loca perferant, quæ cœleſtia ſunt.* Et illud idem eſt, quod piè proſequitur S. Auguſtinus in Soliloq. cap. 27. *Magna cura*, inquit, *& vigilanti ſtudio adſunt nobis, ſolliciti, diſcurrentes inter nos, & te, Domine; gemitus noſtros, atque ſuſpiria referentes ad te, ut impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propitiationem, & referant ad nos deſideratam tuæ gratiæ benedictionem.*

Hanc eandem veritatem egregiè declarat S. Hylarius in Matthæum c.18. *Angeli*, inquit, *puſillorum, præſunt fidelium orationibus. Præeſſe Angelos, abſoluta auctoritas eſt. Salvandorum igitur per Chriſtum orationes Angeli quotidie Deo offerunt. Ergo periculosè ille contemnitur, cujus deſideria, ac poſtulationes ad æternum, & inviſibilem Deum ambitioſo Angelorum famulatu, ac miniſterio pervehuntur.*

Tandem idipſum ſuadetur ex his verbis Apoc. 8. *Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo*: Quibus ſignificat quantam vim preces, & bona opera accipiant, dum ab Angelis offeruntur. Sicut enim incenſa, & aromata niſi prunis imponantur, parum olent; igni verò impoſita, longè lateq; redolent non aliter orationes noſtræ, & opera, quæ per ſe fortè parum valerent, dum tamen Angelorum precibus ſunt intermixta, & illis

Digitized by Google

lis commendationes ſuas adjungunt, & ſic ab illis Deo offeruntur, multum valorem ex offerentibus accipiunt. Quod utique luculenter explicat S. Thomas 2.2. *q.* 83. *art.* 1. ubi ait, eorum precibus, & meritis orationes noſtræ ſortiuntur effectum, & noſtra opera bona à ſua divina majeſtate ſunt accepta.

Qui autem durante hac mortali vita tanta charitate nobis opitulantur, etiam animabus noſtris è corporibus ſolutis non deſunt. Nam ſi omnino puræ, ſine macula, & ruga venialis culpæ, aut reatus alicujus pœnæ ab hac vita decedunt, à ſuis Angelis cuſtodibus, & interdum ſimul ab aliis juxta varia earum merita, & divinæ Providentiæ diſpoſitionem uſque ad Cœlum deducuntur. Si autem aliqua purgatione indigent, ſancti Angeli eas deducunt uſque ad Purgatorii locum, ibique eas viſitant, & conſolantur. Hoc imprimis colligitur ex Lucæ 16. ubi de Mendico ait Chriſtus Dominus: *Factum eſt autem ut moreretur Mendicus, & portabatur ab Angelis in ſinum Abrahæ*. Ubi Chryſoſt. in ſpeciali Homilia: *Probatur*, inquit, *in humeris Angelorum, ne ſaltem ambulans laboraret*: Num „ ſufficeret ad portandum unus Angelus? „ ſed propterea plures veniunt, ut chorum „ lætitiæ faciant. Gaudet unuſquiſque „ Angelorum tale onus tangere, libenter „ talibus oneribus prægravantur, ut adducant homines ad regna Cœlorum.

Sextus tandem effectus eſt mœrentium conſolatio. Sic legimus Geneſ. 32. quòd *Angelus conſolatus eſt Agar fugientem à facie Domini ſui, dixitque ei, Revertere ad Dominam tuam, & humiliare ſub manu ejus*: & ſic ejus mœrorem, & triſtitiam dum eſſet in ſolitudine fugitiva abſterſit. Conſtat etiam de Gedeone, ad quem conſolandum miſit Deus Angelum, qui honorificè eum ſalutavit, dicens; *Dominus tecum, virorum fortiſſime*, ut exanimatum animaret, & de fuga cogitantem retineret. Sic Angelus Raphael conſolatus eſt Tobiam cùm ei dixit, loquens de filio ſuo, quem ad peregrinandum ſuſcipiebat ducendum, Tobiæ 5. *Ego ſanum ducam filium tuum, & reducam*. Sic in reditu dum ipſum ejus filium ſanum, & incolumem ei repræſentavit, non minori conſolatione eum recreavit. Sic Eliæ apparuit unus Angelus, amaritudine confectum animum cœleſti conſolationis rore perfundens, & oblato ſubcinericio pane deficientes præ itineris fatigatione, & famis inedia, corporis vires reparans.

Plurima alia Angelicæ conſolationis argumenta Scriptura ſacra ſubminiſtrat, quibus conſtat ingentia SS. Angelorum erga nos eſſe beneficia, quæ tantò majori affectu nobis impendunt, quòd nedum hac in re divinis mandatis obſequantur; ſed etiam flagrantiſſima erga nos charitate æſtuent: *Neque enim*, inquit Bloſius in dictis Patrum, *ulla unquam mater erga unicè dilectum filium ſuum regendum, cuſtodiendum, tuendumque vigilavit, uti hi beatiſſimi Spiritus ſaluti invigilant, & præcipuè Angelus proprius noſtræ ſpeciatim cuſtodiæ à Domino deputatus; nam noctu, & diu, omni loco, & tempore, in cunctis cauſis, & neceſſitatibus noſtris ſumma cum fidelitate nobis adeſt, & ne ad momentum quidem unquam à nobis recedit*, ſanè cùm cœleſtes illi Spiritus videant, & cognoſcant, quàm admirabili, immenſo, atque ardenti amore, & noſter, & ipſorum Dominus nos proſequatur, ita etiam & ipſi tanta dilectione nos complectuntur, ut à nullo dignè id queat exprimi.

Hæc omnia luculenter declarat ſanctus Bernardus *ſermone* 1. *de ſancto Michaele*; Hic eſt, dilectiſſimi, funiculus triplex, quo de excelſo Cœlorum habitaculo ad conſolandos, ad viſitandos, ad adjuvandos nos attrahitur ſupereminens charitas Angelorum, propter Deum, propter nos, propter ſeipſos. *Propter Deum* utique, cujus tanta erga nos miſericordiæ viſcera ipſi quoque, ut dignum eſt, imitantur. *Propter nos*, in quibus nimirum propriam ſimilitudinem miſerantur. *Propter ſeipſos*, quorum ordines inſtaurandos ex nobis toto deſiderio præſtolantur. In ore enim parvulorum, qui lacte modò veſcuntur, & nondum ſolido cibo, perficienda eſt lauſilla majeſtatis divinæ, cujus habentes primitias Angelici Spiritus beata nimirum delectatione fruuntur: ſed tantò avidiùs nos expectant, quantò conſummationis ejus expectatione, & expoſitione ſollicitantur. „

CONCLUSIO SECUNDA.

ANgeli cuſtodes ob impenſa nobis ab eorum obſequiis cœlica beneficia, gaudii accidentalis incrementum à Deo recipiunt: Ita communiter Doctores Scholaſtici, cum noſtro

noſtro Alenſi 2. *part. quæſt.* 41. *membro* 6. & Seraphico Doctore *diſt.* 11. *q.* 2. ubi eum duplicem hac de re opinionem retuliſſet; quarum prima affirmabat in beatis Angelis ex hominum ſalute creſcere gaudium eſſentiale ſimul, & accidentale; non ſolùm extenſivè, ſed etiam intenſivè, eò quòd hujus ſententiæ Sequaces cenſerent Angelos nondum eſſe perfectè beatos, licèt ſint in gratia confirmati: Secunda verò contendebat neutrum gaudium, tam eſſentiale, quàm accidentale creſcere intenſivè, ſed ſolùm extenſivè, ſicut eorum charitas non eſt nunc major, quàm fuerit ab initio, quamvis plures nunc diligant, quàm tunc: Tandem concludit, tertiamque ſententiam inſtituit, nempe quòd in Angelis nullatenus præmium, & gaudium augeatur: Quia, inquit, quantum ad illud, perfectè beati ſunt: ſed „ gaudium, in quo conſiſtit præmium accidentale, non ſolùm extenſivè, verùm etiam intenſivè, & ratione boni proprii, & „ ratione conjuncti; quia miniſtrando aliis, „ bona opera faciunt, in quibus præmium accidentale merentur, & etiam „ conceives ſuos ad beatitudinem perducunt, ſuper quibus abſque dubio gaudent, & gratulantur: & hæc poſitio „ tertia videtur eſſe probabilior, & ſecundùm hanc patet reſponſio ad partes „ oppoſitas: Nam rationes oſtendentes, „ quod ex noſtra beatificatione Angelis accreſcat gaudium, concludunt ſolùm de „ gaudio accidentali, quod eſt circa bonum creatum, in quo tamen non conſiſtit eſſentialis præmii augmentatio. „ Eandem ſententiam amplectitur, & docet Gabriel *art.* 3. *dubio* 2. affirmatque Angelos, quantum ad illud gaudium accidentale, non eſſe in termino, ſed in via; quia priuſquàm detur, carent illo, unde poſſunt illud mereri, adeoque propter meritum ipſis à Deo conceditur.

Verùm vix adduci poſſum ut credam, Angelos aliqua ex parte adhuc eſſe Viatores, & aliquatenus poſſe novum præmium promereri. Ut enim aliquis ſit in ſtatu merendi, non ſatis eſt quòd careat re aliqua; ſed ultra neceſſum eſt quòd ſit in via ad merendum deſtinata ex divina ordinatione; quæ via regulariter in Angelis, & hominibus, eſt ſtatus fidei, intuitivæ Dei viſioni oppoſitus. *Adde, quòd*, gaudium illud accidentale ſufficienter intelligi poſſit Angelis à Deo concedi, abſque eo quòd illud promereantur; illud enim gaudium de novo ſuſcipiunt Angeli, vel ex nova præſentia objectorum, & abſque peculiari revelatione vel illuminatione ex parte Dei aut Angelorum Superiorum, ſicut gaudent ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quia ejus pœnitentiam cognoſcere poſſunt per ſcientiam propriam: Unde cùm ſumma charitate homines diligant, ita de illorum ſalute lætantur; Nam, inquit Auguſtinus cap. 27. Soliloquiorum; *Quoties benè agimus, gaudent Angeli, & triſtantur Dæmones: Quoties à bono deviamus, Diabolum lætificamus, & Angelos tuos ſuo gaudio defraudamus; Gaudium eſt enim eis ſuper uno peccatore pœnitentiam agente; ſed Diabolo ſuper uno Juſto pœnitentiam deſerente*. Hoc modo autem gaudium conſequuntur Angeli abſque ullo ſuo merito.

Vel dici poteſt, quòd augmentum illius gaudii proveniat ex eo, quòd aliquid de novo reveletur Angelis in ordine ad ſua miniſteria; ut quando Gabrieli Archangelo revelata fuit Incarnatio tali tempore, & modo exequenda, ut illam Virgini nunciaret: & tunc etiam opus non habuit aliquo novo merito ad illud gaudium recipiendum; quippe proveniebat illud ex illa nova revelatione ſibi facta. Vel denique concipi poteſt novum illud gaudium Angelo concedi propter novam revelationem ſibi factam, quæ ad ejus miniſterium ſpectet, ut quando ipſi revelatur, quòd homo ipſius cuſtodiæ traditus, tali tempore ſit talem pœnitentiam acturus, aut talia, vel alia opera meritoria acturus. Sic autem gaudium illud etiam non advenit propter aliquod ſpeciale Angeli meritum; ſed ſolùm propter divinam revelationem, & peccatoris converſionem; adeoque non videtur neceſſarium eſſe Angeli meritum ad illam accidentalem beatitudinem aſſequendam.

Verùs itaque dicendum cenſeo, quòd augmentum illius gaudii beatifici, ſeu illa beatitudo accidentalis proveniat tum ex parte Dei liberaliter gaudium illud Angelo concedentis, tum etiam ex parte Angelorum, qui propter ſummam charitatem qua homines proſequuntur, eximia perfunduntur lætitia, ingenſque concipiunt gaudium, quoties eos ſaluti ſtudere, & invigilare conſpiciunt.

Rogabis qualiter ſe habeat Angelus erga hominem ſuæ Cuſtodiæ deputatum, quem Deo revelante novit eſſe damnandum.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondet Alenſis noſter *membro 6. art:* 2. Quòd quamvis alicui Angelo reveletur
,, damnatio ejus, cui deputatus eſt: tamen
,, non revelatur ei quantitas damnatio-
,, nis, ſcilicet quanta futura eſt ejus dam-
,, natio: hoc enim eſt de ſecretiſſimis Dei.
,, Unde quamvis eum damnandum eſſe ſciat
,, per revelationem; & cognoſcat ſe nihil
,, profecturum circa eum, quantum ad
,, hoc ut ſalvetur: tamen quia neſcit quan-
,, ta futura eſt ejus damnatio ideo neſcit
,, an profecturus ſit circa eum quantum
,, ad hoc, quòd minor ſit ejus pœna, ſive
,, damnatio. Unde adhuc curam apponit
,, circa eum, nec derelinquit eum ex toto;
,, nec diſſonat hoc à voluntate divina. Unde
,, quamvis non operetur circa eum ad tra-
,, hendum eum ad ſalutem; tamen opera-
,, tur ad retrahendum eum à majori damnatione, quam ſcilicet incurreret, niſi Angelus cuſtodiret eum.

CONCLUSIO TERTIA.

T*Rria maximè ſanctiſſimis noſtris Angelis tutelaribus in animi noſtri gratitudinem rependere debemus; nempe Venerationem, Dilectionem, & invocationem.* Ita S. Bernardus ſerm. 12. *Si ipſe*, Deus, *mandavit ipſis qui & ei ex tanta charitate obediunt, & nobis ſubveniunt in tanta neceſſitate, ingratos eſſe non licet; Simus ergo devoti, ſimus grati tantis Cuſtodibus, redamemus eos, honoremus eos quantum poſſumus, quantum debemus; totus tamen ei reddatur, & amor, & honor à quo tam ipſis quàm nobis eſt totum, unde honorare poſſumus, vel amare, unde amari, honorari ve meremur.*

Quantam autem ſanctis Angelis reverentiam debeamus impendere, egregiè explicat idem Doctor mellifluus *in Pſalmum* 90. *ſerm.* 12. Ubi inter cætera, ita admonet: *In quovis diverſorio, in quovis angulo, Angelo tuo reverentiam habe: tu ne audeas illo præſente, quod vidente me non auderes.* Et ſermone primo de Sancto Michaele, nobis erga amantiſſimos illos Tutelares ſummam reverentiam habendam ita inculcat: *Penſate quanta nobis ſollicitudine opus eſt, dilectiſſimi, ut dignos nos exhibeamus eorum frequentia, & eo modo converſemur in conſpectu Angelorum, ne fortè ſanctos offendamus obtutus. Væ enim nobis, ſi quando Angeli provocati peccatis, & negligentiis noſtris, indignos nos judicaverint præſentia, & viſitatione ſua, ut jam neceſſe habeamus, & nos cum Propheta plangere ac dicere:* Amici mei, & proximi mei adverſum me appropinquaverunt & ſteterunt, & qui juxta me erant de longè ſteterunt, & vim faciebant, qui quærebant animam meam; *elongatis nimirum iis, quorum præſentia protegere nos, & propulſare poterat inimicum. Quòd ſi tam neceſſariam habemus familiaritatem dignationis Angelicæ, cavenda nobis eorum offenſa, & in his maximè exercendum, quibus eos novimus oblectari. Sunt enim plurima, quæ eis placent, & quod in nobis invenire delectat; ut eſt ſobrietas, caſtitas, paupertas voluntaria, crebri in cœlum gemitus, & orationes cum lacbrymis, & cordis intentione: attamen ſuper omnia hæc, unitatem, & pacem à nobis exigunt Angeli pacis.*

Quantam pariter beatiſſimis illis Cuſtodibus gratitudinem debeamus, etiam declarat ipſemet Bernardus præfato *Serm.* 12. *in Pſalmum* 90. ubi cùm dixiſſet: *Adſunt igitur, & adſunt tibi, non modò tecum, ſed etiam pro te: adſunt ut protegant, adſunt ut proſint: quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit tibi?* ſubdit: *Simus ergo devoti, ſimus grati tantis Cuſtodibus, redamemus eos, honoremus eos, quantum poſſumus, quantum debemus*; & ſequentia quæ habet ſupra: num. 15.

Tandem invocationibus noſtris, & precibus ſunt interpellandi, quoties anguſtiæ ſpirituales, & corporeæ nos premunt, id namque fecerunt ſanctiſſimi Patriarchæ: imprimis vero Jacob, qui filiis Joſeph benedicens ajebat Geneſ. 48. *Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis*, quibus verbis conſtat Angelum ſui protectorem invocare. Idipſum *cap.* 5. *Job* legimus ubi Eliphaz. Jobum arguens ait: *Voca ergo, ſi eſt qui reſpondet, & ad aliquem Sanctorum convertere*; Ubi nomine *Sanctorum* beatos Angelos intelligit, ut interpretatur S. Auguſtinus in annotationibus in Job. qui etiam illud: *Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei*, ad Angelos dici exiſtimat, juxta quod dicitur apud eumdem Jobum capite 33. *Si fuerit Angelus loquens pro eo unus de millibus, miſerebitur ei, & dicet, Libera eum, ut non deſcendat in corruptionem.* Quod utique confirmatur ex illo Oſeæ 12. ubi de Jacob Patriarcha legimus, quòd *invaluit in Angelum, & confortatus eſt, flevit, & rogavit eum*: ſic enim explicatur lucta illa, quam idem Patriarcha habuit tota no-

cte

cte cum Angelo Geneſ. 32. Roganti autem Angelo ut eum dimitteret ad auroram, reſpondit; *Non dimittam te, niſi benedixeris mihi*.

Hanc eamdem veritatem edocent ſancti Patres, imprimis verò ſanctus Chryſoſtomus in ſua Liturgia, ita ſcribit: *Cœleſtis militiæ Princeps Michael, rogamus te nunc indigni, ut tuis interceſſionibus munias nos*. Et clariùs lib. de Incomprehenſibili Dei natura, loquens de Angelis ait: *Rogant pro genere humano, quaſi dicant, Pro his Domine rogamus, quos tu adeò dilexiſti, ut pro eorum ſalute mortem obires, animam in cruce efflares; pro his ſupplicamus, pro quibus ipſe tuum largitus es ſanguinem, pro his oramus, pro quibus corpus tuum immolaſti, &c.* Idipſum præſtat Eccleſia, quæ in ſacro Miſſæ Canone poſt conſecrationem hæc verba à Sacerdote proferenda præſcripſit: *Supplices te rogamus omnipotens Deus. jube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum in conſpectu divinæ majeſtatis tuæ*. Atque ita planè contigiſſe cuidam ſui temporis Sacerdoti, refert Beatus Climacus, in *ſpeculo exemplorum*, ſcribens, quòd ubi prædicta verba quidam Sacerdos ſui temporis inter celebrandum pronunciaſſet, illicò magna cæleſtium Spirituum adſuit multitudo viſibiliter, inter quos unus ſpecie illuſtrior, & majeſtate ſublimior viſus eſt ſacram Hoſtiam accipere, & illam divino conſpectui præſentare, tum oblatam omnibus aliis Angelis ſumma reverentia congratulantibus, iterum ſuper altare ad ſacrificii conſummationem depoſuiſſe.

Hinc ſanctus Bernardus ſermone de triplici genere bonorum, devotè monet: *A ſanctis Angelis*, inquit, *auxilium quærendum eſt, ut occultis ſuſpiriis, & frequentia lachrymarum, & illi ſupereminenti majeſtati preces noſtras offerant, referant gratiam; quia miſſi adminiſtratorii ſpiritus ſunt propter nos, ut hæreditatem capiamus ſalutis*. Quod utique confirmat ſermone 12. in Pſalm. Qui habitat, *Quoties ergo graviſſima cernitur urgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere, invoca Cuſtodem Angelum tuum, Doctorem tuum, Adjutorem tuum in opportunitatibus, & tribulationibus, inclama eum, & dic, Domine ſalva nos: perimus*. Inde non mirum ſi Seraphicus Pater noſter Franciſcus, ut ait S. Bonaventura in ejus vita, *Tanto erat ipſis Angelicis ſpiritibus amoris vinculo copulatus, atque ita eos venerabatur, ut ob devotionem ipſorum ab aſſumptione Virginis glorioſæ, quadraginta diebus inſiſtens jejunaret; Beato autem Michaeli Archangelo, eò, quòd animarum repræſentandarum haberet officium, ſpirituali erat amore devotior, propter fervidum quem habebat zelum ad ſalutem omnium ſalvandorum*.

Dices. Sanctus Paulus *ad Coloſſ.* 2. religioſum omnem cultum Angelorum interdixit, ita ſcribens; *Nemo vos ſeducat volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ*. Unde Theodoretus exponens hæc verba capitis ſequentis, quibus Paulus hortatur: *Omnia in nomine Domini Ieſu facite; Hanc legem*, inquit, *ſecuta Laodicæna Synodus, ut veteri illi morbo remedium afferret, decrevit, non eſſe ſupplicandum Angelis, neque derelinquendum eſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum*: Ergo, inquiunt Calviniſtæ, Angeli non ſunt interpellandi.

Nego conſequentiam: Neque enim hunc ſenſum ſancti Pauli, & Concilii Laodiceni verba præſeferunt: quid enim voluerit Apoſtolus, explicat apertè ſanctus Chryſoſt. Homil. 6. in idem cap. *Quid ſibi*, inquit, *omnino volunt iſta verba?* Reſpondet, *Erant nonnulli dicentes: Non oportet nos per Chriſtum aditum habere ad Deum, ſed per Angelos; illud enim captum noſtrum ſuperat*. Hinc Apoſtolus ubique ea quæ de Chriſto dixerat inculcare ſtudet: *Per ſanguinem crucis ipſius reconciliati ſumus, & pro nobis paſſus eſt*. Quod idem habet Theophylactus, *Aiebant*, inquit, *indignum eſſe majeſtate Vnigeniti nos ad Patrem adducere; majuſque quàm pro humana tenuitate: Unde*, inquiunt, *rationi magis eſt conſentaneum dicere Angelos conciliationi noſtræ ſerviiſſe*. In hunc verò cultum Angelorum invehebant, ac ſimplicioribus perſuadebant, ut his intenderent animum, tanquam his qui nos ſervaſſent. Nec ab hac interpretatione abhorret Theodoretus, ait enim *Pertinere hæc ad quorumdam hæreſim; qui tanquam humilitate ducti, cum aſſerebant inviſibilis univerſorum Deus, nec attingi, nec comprehendi poſſit, oportere per Angelos divinam ſibi conciliare benevolentiam*: Subdit autem illos Judaicis ritibus aſſuefactos fuiſſe, & illud jactaſſe, legem per Angelos traditam eſſe, ac propterea cultu ac veneratione dignos videri. Hinc ſubinfert, *Morbus hic*, inquit, *in Phrygia, & Pyſidia longo tempore hæſit: cujus gratia, Synodus apud Laodiceam Phrygiæ oppidum habita lege voluit*

Digitized by Google

luit Angelos orare , hodieque oratoria ſancti Michaelis apud illos, & eorum finitimos videre licet. Quibus patet non eam fuiſſe Teodoreti mentem , ut voluerit per Laodicenam Synodum, proſcriptum fuiſſe cultum Angelorum, ſed tantùm damnatos illos hæreticos, qui Angelos, ſpreto Chriſto, velut primarios , & unicos apud Deum interceſſores adhibebant , ut ferunt ultima verba in objectione poſita.

Quod autem commemorat in illis regionibus crebra eſſe oratoria S. Michaeli ſacra, non eò pertinet, ut ea damnet, qualia tunc populari cultu celebrabantur: ſed ut indicio ſit populos iſtos in Angelorum venerationem propenſiſſimos fuiſſe, eo quòd frequentia illis in locis ſancti Michaelis eſſent oratoria , quæ pridem inſtituta fuerant ; non quidem ut ibi ſuperſtitioſus honor tribueretur Angelis, uti poſtmodum fecerunt illi hæretici, ſed ut manifeſtum fieret ſanctos Angelos à fidelibus ab ipſis etiam Eccleſiæ primordiis ſumma veneratione eſſe habitos. Quòd autem ea fuerit etiam Laodiceni ſententia, patet ex *Canone* 37. in quo conſtitutum legimus; *Non oportere Chriſtianos Eccleſiam Dei relinquere , & ire , atque Angelos nominare , & Congregationes facere , quæ interdicta noſcuntur. Si quis igitur inventus fuerit huic occultè idolatriæ ſerviens, ſit anathema , quia reliquit Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium Dei, & ſe idololatriæ tradidit*. Quibus verbis perſpicuum eſt , non prohiberi quemcumque cultum , & invocationem Angelorum; ſed eum tantummodo , qui ad contemptum pertinet Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut faciebant illi humiles Angelorum cultores.

Porrò Angelorum , ac præſertim ſancti Michaelis, Theodoreti ætate , venerationem percrebuiſſe, & in illius honorem frequentia per totum Orientem oratoria inſtituta fuiſſe , teſtatur Sozomenus æqualis Theodoreti *lib.* 2. *c.* 3. ubi *Michaelia*, idest baſilicas, & oratoria ſancto Michaeli dicata, & ingentia in eis facta miracula refert, ex eoque Nicephorus *lib. 7. cap. ult.* His itaque conſtat , quàm levibus momentis ducantur Calviniſtæ, ut Angelorum cultum nobis exprobrent.

ARTICULUS TERTIUS.

De Angelorum peccatis , & pœnis.

Mirum certè qualiter obſcuratum fuerit aurum cœleſte, mutatus color optimus, diſperſi ſint illi lapides pretioſi , quibus inſtauranda , integrandaque erat cœleſtis Jeruſalem: Angelos dico illos perduelles, & in Deum rebellantes, qui divinam æqualitatem æmulati cum ſuo Principe Lucifero, omnibus quibus à ſuæ creationis primordio ditati fuerant chariſmatibus , ſpoliati, è Cœlorum ſublimi in inferni profundum æterno, & irrevocabili lapſu ruerunt. Horum autem naturam ſuperfluum eſſet ſpeciatim hic diſcutere, cùm alia non ſit à ſanctis Angelis, ut prima initio hujuſce Tractatus diſputatione apertè ſatis declaratum eſt.

Inſuper tamen hic è limine Lectorem monitum volo, nonnullos è ſanctis Eccleſiæ Patribus docuiſſe Dæmones aliam , quàm ſancti Angeli, ſortitos fuiſſe naturam . Etenim *primò* plerique contendunt eos fuiſſe à primordio corpore, & carne veſtitos. Ita imprimis opinatus eſt Juſtinus Martyr, qui cùm dixiſſet Deum terrena hominibus ſubjeciſſe, hominum verò , rerumque cæterarum providentiam Angelis attribuiſſe, ſubdit; *Angeli porrò hunc ordinem prætergreſſi , conſuetudine mulierum capti ſunt , ac filios genuerunt , quos Dæmones appellamus : atque inſuper humanum deinde genus ſibi ſubjecerunt , partim magicis ſcriptis ; partim terroribus , ac ſuppliciis , quæ inferebant ; partim ſacrificiorum , ac ſuffituum, & libaminum inſtitutione , quibus indigere cœperunt , poſtquam cupiditatum perturbationibus tanquam ſervos ſe ſubjecerunt*.

Quibus verbis quamquam ſignificet omnes Angelos eſſe corpore veſtitos , tamen aliam eſſe Dæmonum ab Aliis naturam apertè declarat. Idem habet ejus Diſcipulus Tatianus *Lib. contra Græcos* , docens Dæmones non carne præditos eſſe, ſed tenuiſſimis corporibus : *Dæmones* , inquit , *omnes carne præditi non ſunt, ſed ſpiritualis illis ineſt concretio, ut ignis, & aeris : porro ab his ſolis , qui Dei ſpiritu uniuntur, Dæmonum corpora perſpici poſſunt*, &c.

Eamdem ſententiam approbat Origenes l. 3. contra Celſum , & inſuper affirmat Dæmones *liguritores eſſe , ac circum ſacri-*

ficia

ficia & cruores, & vapores ſacrificiorum volitare; Angelos verò bonos *diſcrepantis eſſe tum naturæ, tum propoſiti ab his omnibus Dæmonibus, qui in terris habitant*. Idem docet ſanctus Baſilius, vel quiſquis eſt Author commentarii ad primum caput Iſaiæ, ubi legimus quòd *Dæmonibus propter naturam voluptatum appetentem, & perturbationibus obnoxiam, ſacrificia voluptatem quamdam, & uſum afferunt in nidorem abeuntia, quod ex uſtione ſanguis evaporatus, & ad hunc modum tenuatus, in illorum ſubſtantiam aſſumitur. toti enim per totum vaporibus aluntur, non mandendo, vel ventris officio: ſed quemadmodum capilli omnium animalium, & ungues, ac cætera id genus in totam ſubſtantiam ſuam alimentum accipiunt. Ob id nidores affectant, thuriſque fumos tanquam ad nutricatum ſuum vehementer expetunt*. Subſcribit etiam Chryſoſt. Oratione 2. in ſanctam Babylam *Dæmones*, inquit, *cùm nidore, ac fumo, & fuſo cruore coluntur, accurrunt tanquam canes ſanguinem vorantes, & guloſi ad lambendum; quando autem nemo eſt, qui hæc illis præbeat, velut fame quadam enecantur*. Non abnuit etiam Hieronymus Epiſtola 146. ad Damaſum ita ſcribens. *Talis eſt Dæmonum multitudo, quæ per idola manufacta cruore pecudum, & victimis paſcitur*.

Ex hoc ipſo argumento Tertul. *Cap. 22. Apologetici*, demonſtrat Dæmones eſſe ſpiritus immundos: *Quod*, inquit, *ex pabulis eorum ſanguine, & fumo, & putidis rogis pecorum, & impuriſſimis linguis ipſorum natum intelligi debet*. Euſebius denique, *Lib. 5. de præparatione Evangelica*, eamdem veritatem confirmat, affirmans idcirco Dæmones homines ad ſacrificia frequentanda, & ſimulachra veneranda traducere, ut ex oblatarum victimarum nidore ſaginentur. *Iſti igitur*, inquit, *circa terram, ac ſub ea degentes, ac terrenum aerem craſſum illum, caliginoſumque pervagantes, & in tenebricoſum, ac terrenum domiciliumrelegati .... circa mortuorum ſepulchra, & monumenta, ac ſordidam omnem, impuramque materiam oberrantes, ſanguine, ac tabo, & omnigenum animantium corporibus, atque eorum, qui ex terra manant ſuffituum, vaporumque habitu gaudent*.

Nec alia videtur fuiſſe ſancti Auguſtini ſententia, quamvis dubius totus videatur in determinando num Dæmones ex aerea, aut alia materia formati fuerint, nam 3. de Geneſi ad litteram ita ſcribit: *Et hi*, inquit, *Dæmones, aerea ſunt animalia, quoniam corporum aereorum natura vigent: & propterea morte non diſſolvuntur, quia prævalet in eis elementum, quod ad faciendum, quàm ad patiendum eſt aptius, &c*. Ac paulò poſt: *In qua fortaſſis parte* (ſuprema ſcilicet aeris, ac puriſſima) *ſi fuerunt ante tranſgreſſionem ſuam tranſgreſſores cum principe ſuo nunc Diabolo, tunc Archangelo: nam nonnulli noſtri non eos putant cæleſtes, vel ſupercæleſtes Angelos fuiſſe: non mirum ſi poſt peccatum in hanc ſunt detruſi caliginem*, &c. Mox: *Si autem tranſgreſſores illi antequam tranſgrederentur, cæleſtia corpora gerebant, neque hoc mirum eſt, ſi converſa ſunt ex pœna in aeream qualitatem, ut jam poſſint ab igne, id eſt, ab elemento naturæ ſuperiori aliquid pati*.

Ea autem ſententia de permutatione ſubſtantiali, quam in Angelis peccando factam ſupponunt præfati Patres, diu apud Græcos invaluit; nam in *Concil. Florentino* legimus eos dixiſſe, quod Diabolus, & qui cum ipſo exciderunt gloria Dei, carnem
propemodum acceperunt, & qui materiæ „
erant expertes, ex parte materiales facti „
ſunt: idcirco & ad materialia currunt „
corpora, & in corporibus acquieſcunt: „
cujuſmodi erat ille, qui dixit Matth. 8. „
Si ejicis nos, Domine, permitte nos intrare „
in gregem porcorum: & permiſit ipſis, & „
irruit grex in præcipitium, ac propterea „
& in humanis corporibus habitare cu- „
piunt; in ipſis enim requieſcunt. Ecce „
quomodo ex parte carnales ſunt, & ſup- „
plicio ſunt afficiendi, & materia quam ac- „
ceperunt, in igne concremabitur in æter- „
num. Angeli autem omnino ſunt exper- „
tes materiæ, ut qui cadere amplius ne- „
queant; nec ulla ineſt ipſis materia. „

Verùm hæc ſententia prorſus abſona eſt, ſiquidem *prima diſp. hujuſce Tractatus* ſufficienter demonſtravimus Angelos omnes eſſe omnino materiæ, ac corporis expertes, & Dæmones initio ſortitos eſſe cum ſanctis Angelis eamdem naturam, nec ab ea peccando deſciviſſe; quocirca ne trita jam ſtadia remetiamur, abſtinendum duxi ab iterata improbatione hujus ſententiæ. Solùm itaque hic inquirendum, & reſolvendum auſpicamur, quodnam fuerit, & quàm grande Angelorum perduellium malum; Cùmque generatim duplex Angeli malum incurrerint peccando, & avertendo ſe à

Deo

Digitized by Google

Deo incommutabili bono, ut ad bonum proprium ſe converterent; nempe malum culpæ, & pœnæ; de utroque diſſerendum erit in ſequentibus quæſtionibus, quarum *Prima* aperiet, an & qualiter Angeli peccare potuerint: *Secunda*, quale primarium, & capitale fuerit Angelorum peccatum. *Tertia* an peccatum illud ſit omnino inexpiabile, Dæmoneſque ita ſint in malo obſtinati, ut nullatenus reſipiſcere queant: *Quarta*, quænam eorum pœna, & qualiter à Deo criminum vindice torqueantur.

QUÆSTIO PRIMA.

An, & qualiter Angeli peccare potuerint.

TRia maximè veniunt in præſenti quæſtione determinanda: *Primum*, an Angeli creati potuerint eſſe omnino impeccabiles. *Secundum*, an peccare potuerint primo ſuæ creationis inſtanti: *Tertium*, an aliqua ducti neceſſitate, vel plenè libera voluntate peccaverint, quæ ut evidentiùs reſolvantur,

Notandum 1. Nullam de facto exiſtere, aut extitiſſe unquam puram creaturam ex natura ſua, & intrinſecè impeccabilem; nam omnis creatura intellectualis, angelica eſt vel humana; certum eſt autem utramque peccato fuiſſe fœdatam. Unde meritò *Iob.* 4. dicitur, *Ecce qui ſerviunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit pravitatem; quantò magis hi, qui habitant domos luteas?* Quaſi diceret, ait ibidem S. Gregorius, *Si illi Spiritus incommutabiles eſſe nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimuntur, qua temeritate homines in bono permanere conſtanter exiſtimant, quos in eo quòd intellectus ad ſumma evehit, carnalis infirmitas aggravans præpedit, ut per corruptionis vitium in ſemetipſis habeant unde ab intima novitate veteraſcant?*

Solùm ergò difficultas eſt, an de potentia Dei abſoluta formari poſſit aliqua rationalis creatura, quæ ex ſe, & ex natura ſua ſit omnino indefectibilis. Circa cujus difficultatis reſolutionem, duæ maximè oppoſitæ ſunt ſententiæ; quarum *Prima* contendit non repugnare aliquam creaturam rationalem eſſe ab intrinſeco impeccabilem. Ita ſentit Ochamus *in* 1. *diſt.* 44. *q. unica art.* 1. ubi ſupponit poſſe dari hominem longè eſſentialiter perfectiorem illo, qui creatus eſt, & conſequenter illum potuiſſe produci natura ſua impeccabilem. Sunt autem, qui repetunt modum hujus impeccabilitatis, ex eo quòd putant poſſe produci creaturam aliquam, cui eſſet connaturalis viſio beatifica, quæ, inquiunt, hominem efficit natura ſua impeccabilem. Sunt etiam, qui volunt hujus impeccabilitatis modum deduci poſſe ex eo, quòd non repugnet à Deo produci creaturam rationalem non liberam, ſed ex neceſſitate determinatam ad unum, ſubindeque illam peccare non poſſe; quia cùm naturaliter non poſſit ad malum determinari, conſequens eſt, quòd illa eſſet ex natura ſua formaliter ad bonum determinata. *Secunda* verò ſententia negat creaturam produci poſſe, quæ ſit intrinſecè impeccabilis, tam in materia naturali, quàm in ſupernaturali, ita quòd ſive naturæ ſuæ relicta, ſive ad ordinem ſupernaturalem evecta peccare poſſet.

Notandum 2. Reverà Angelum non fuiſſe peccatorem in primo ſuæ creationis inſtanti, ſiquidem, ut ſupra docuimus, omnes Angeli creati fuerint in ſtatu gratiæ ſanctificantis, unde in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. determinatur, quòd Diabolus, & alii Dæmones à Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali. Et in Concilio Carthaginenſi 4. *cap.* 1. inter alia fidei dogmata interroganda ab eo, qui Epiſcopus creatur, unum eſt, an credat quòd Diabolus non per conditionem, ſed per arbitrium factus eſt malus. Hinc Origenes homilia in Ezechielem: *Serpens*, inquit de Diabolo, *non ſemper fuit ſerpens, primò quidem à Deo bonus creatus, ſed propriæ voluntatis pravitate Dæmon effectus.* Cui concinit S. Chryſoſtomus de patientia Job. *Diabolus*, inquit, *non naturæ nomen, ſed præſumptionis eſt ... non enim Diabolus factus eſt à principio, ſed Angelus creatus eſt.* Quibus concinit ſanctus Auguſt. pluribi, maximè *Lib.* 1. *de nuptiis, & concupiſcentiis cap.* 23. *Diabolus*, inquit, *ſpiritus immundus eſt, & utique quoniam ſpiritus eſt natura, immundus eſt de vitio, bonum quòd ſpiritus, & malum quòd immundus: quorum duorum illud à Deo eſt, hoc ab ipſo.* Unde *lib. de Civit. c.* 13. ait, *Nec ipſius Diaboli natura, in quantum natura eſt, malum eſt; ſed perverſitas eam malam facit.*

Hæc etiam veritas ratione firmari poteſt: Si enim Dæmones creati fuiſſent mali, non viderentur digni ſupplicio propter tale malum, in his enim, quæ à natura ſunt,

nec

Digitized by Google

nec prœmio, nec ſupplicio quis dignus eſt cenſendus: Tum quia ſequeretur talis malitiæ Deum eſſe principalem Authorem; etenim qui dat formam, dat naturaliter conſequentia ad formam: ſed illa malitia formalis ſequeretur talem naturam, ut ſupponitur: Ergo principaliter ab Authore talis naturæ proveniret. Tum denique quia Deus ipſe *Geneſ.* 1. omnia à ſe condita opera ut perfecta, & bona probavit; *Vidit* enim, *Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*. Adde quòd ad hujus veritatis aſſertionem ſufficiant verba Judæ Apoſtoli dicentis, *Angelos qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed reliquerunt ſuum domicilium, in judicio magni diei, vinculis æternis ſub caligine eſſe reſervatos*. Non fuerunt ergo mali natura: ſed tales propria voluntate facti ſunt. Reſtat itaque determinandum, an Angeli in primo ſuæ creationis inſtanti reverà peccare potuerint. Negant Thomiſtæ cum Angelico doctore, *prima parte q. 63. art. 5.* Affirmat verò ſubtilis Doctor *in 2. diſt. 5. q. 2. num. 13.*

Notandum 3. Reverà Angelos fuiſſe ab initio ſuæ formationis libero arbitrio donatos: *Saluberrimè enim confitemur*, inquit S. Auguſtinus lib. de correptione, & gratia cap. 10. *quod rectiſſimè credimus, Deum, dominumque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exoritura eſſe præſcivit, & ſcivit magis ad ſuam omnipotentiſſimam bonitatem pertinere, etiam de malis benè facere, quàm mala eſſe non ſinere: ſic ordinaſſe Angelorum, & hominum vitam, ut in ea priùs oſtenderet quid poſſet eorum liberum arbitrium, deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, juſtitiæque judicium*. Denique *Angeli quidam quorum princeps eſt, qui dicitur Diabolus, per liberum arbitrium à Domino Deo refugæ facti ſunt: refugientes tamen ejus bonitatem, qua beati fuerunt, non potuerunt ejus effugere judicium, per quod miſerrimi effecti ſunt. Cæteri autem per ipſum liberum arbitrium in veritate ſteterunt*. Quibus verbis apertè docet S. Auguſtinus omnes Angelos tam bonos, quàm malos ab initio donatos fuiſſe pleniſſima libertate, & malos liberrimè à Deo fuiſſe averſos: bonos autem proprio ſuo arbitrio actuali gratia roborato, & illuſtrato in veritate, & obſervantia ſtetiſſe. An autem aliquo ad peccatum ſuadente, & moraliter impellente Dæmones deviaverint, hic erit determinandum.

CONCLUSIO PRIMA.

Reverà *non poteſt aliqua produci rationalis creatura, quæ ex natura ſua, & intrinſecè ſit impeccabilis*. Ita Doctor *in 2. diſt. 23. q. unica num. 6.* ubi ait, *Dico igitur, ad quæſtionem, quòd non poteſt fieri talis natura, ſive voluntas, quæ ſit impeccabilis per naturam: quia authoritates Sanctorum ſunt expreſsè de hoc*.

Probat itaque concluſionem, primò quidem authoritate *S. Hieronymi Epiſtola* 148. circa finem, ubi expendens illa verba Pſ. 142. *Non juſtificatur in conſpectu tuo omnis vivens*, ait, *Non dicit* omnis homo, ſed omnis vivens, *id eſt, non Evangeliſta, non Apoſtolus, non Propheta: ad majora conſcendo, non Throni, non Dominationes, non Poteſtates, cæteræque Virtutes: Solus Deus eſt in quem peccatum non cadit, cætera cùm ſint liberi arbitrii, in utramque partem ſuam poſſunt flectere voluntatem*. Eamdem ſententiam edocet S. Auguſtinus *Lib. 3. contra Maximinum cap.* 12. ubi ex illis verbis 1. *ad Timotheum* 6. quibus de Deo dicitur, *Qui ſolus habet immortalitatem*: concludit Deum etiam ſolum habere impeccabilitatem; nam homines, & Angeli peccando aliquo modo moriuntur: *Et omnes*, inquit, *qui non peccaverunt, peccare potuerunt, & cuicumque creaturæ rationali præſtatur, ut peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ propriæ, ſed Dei gratiæ*.

Rem expreſsè declarat S. Gregorius libro 5. moral. cap. 27. *Natura Angelica*, inquit, *etiam ſi contemplatione ſui Authoris inhærendo in ſtatu ſuo immutabiliter permanet; eo tamen ipſo, quo creatura eſt, in ſemetipſa viciſſitudinem mutabilitatis habet*. At omnium evidentiſſimè rem definit S. Anſelmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 10. ubi Diſcipulo ab eo quærenti cur non potuit Deus facere creaturam impeccabilem per naturam, reſpondet: *Quia non potuit ipſam facere Deum*: Ergo (ſubinfert Doctor) nulla creatura poteſt eſſe impeccabilis, niſi ſit Deus, vel aſſumpta à Verbo.

Eamdem veritatem duplici ratione probat Doctor; quarum primam ſic format; Omnis voluntas, quæ poteſt appetere ſuum commodum, & illud non appetere rectè, poteſt peccare: ſed nulla eſt creata voluntas nec creabilis, quæ non poſſit appetere ſuum commodum, & illud non appetere rectè: Ergo

nulla

Digitized by Google

nulla pariter eſt, quæ non ſit defectibilis. *Major conſtat*: Nam eo ipſo, quò voluntas proprium commodum appetendo poteſt omittere affectum juſtitiæ, & rectitudinis, ſeu non appetere illud commodum ob finem honeſtum, & à Deo præſcriptum, poteſt peccare; peccatum quippe nihil aliud, eſt quàm carentia rectitudinis debitæ actui. *Minorem probat Doctor* Omnis voluntas in qua non neceſſariò conjunguntur iſta duo; nempe appetere commodum, & illud rectè appetere: poteſt illud bonum commodum appetere rectè, & non rectè: ſed in nulla voluntate creata poſſunt conjungi illa neceſſariò; nempè, quòd appetendo ſuum bonum commodum, neceſſariò illud appetat rectè: nulla enim voluntas prçter divinam rectè appetit ex eo formaliter, quod appetit: Ergo, &c. *Patet Major*: Si enim illa duo non ſint neceſſariò connexa, nempe appetere commodum, & illud appetere rectè, evidens eſt, quòd voluntas poterit commodum ſibi bonum appetere, & illud non appetere rectè. *Minorem probat Doctor*: Omnis voluntas creata ſicut poteſt appetere ſibi commodum, ſic poteſt illud appetere modo ſibi non convenienti ſecundùm ordinationem divinam; quia poſſet illud commodum velle tali modo, quo appareret eſſe ipſi majus commodum: ſic poſſet appetere, & velle ſummè beatitudinem ſummam, & omnium maximam; quia melius eſt habere beatitudinem ſummam quàm eam habere in gradu remiſſo: ille autem appetitus non eſſet conformis divinæ ordinationi; quia ex Dei præſcripto beatitudo commenſurari debet meritis: Ergo nulla eſt voluntas creata, quæ ex ſe non poſſit aliquid velle contra Dei voluntatem; adeoque nulla eſt, quæ non poſſit peccare.

Confirmat. Omnis voluntas, quæ non eſt ſua regula, nec neceſſariò eſt conformis ſuæ regulæ, poteſt deficere à ſua rectitudine: ſed omnis voluntas creata naturæ ſuæ relicta, nec eſt ſua regula, nec conformis ſuæ regulæ: Ergò, &c. *Major conſtat*: Omnis namque voluntas, quæ nec eſt ſua regula, nec eſt conformis ſuæ regulæ, haud dubiè poterit ipſi eſſe difformis; adeoque non erit recta, nec proinde debitam rectitudinem in ſuis actibus habebit, ſubindeque peccabit; cùm peccatum, ut mox diximus, nihil ſit aliud quàm carentia debitæ rectitudinis in actibus à voluntate liberè elicitis. *Minor* etiam eſt evidens; nulla namque voluntas creata poteſt eſſe ſua regula, cùm neceſſariò voluntatem ſuperiorem nempe divinam habeat, à qua dependet, & per quam regulari debet: nec ipſi eſt neceſſariò conformis; quippe cùm ſupponatur libera, adeoque poteſt velle aliquid contra divinam voluntatem, aut ſaltem velle alio modo, & alterum ob finem: Ergo, &c.

Probat 2. Omnis voluntas, quæ non eſt ſatiata per amorem alicuius objecti, & quæ non habet neceſſariò, ſed per propoſitum bonum infinitum, quo ſatiari poteſt; poteſt quando libuerit ceſſare à quocumque objecto, quod amat, & amare aliqua objecta, non in ordine ad bonum illud infinitum ſatiativum: ſed nulla voluntas creata eſt ex ſe ſatiata amore ullius objecti; nec habet neceſſariò ſibi propoſitum bonum infinitum ſemper, quo ſolo ſatiari poteſt: Ergo omnis voluntas creata poteſt cùm libuerit ceſſare ab amore cujuſcumque objecti, quod amat, & amare aliqua objecta ſine relatione eorum ad objectum infinitum ſatiativum: ſed omnis voluntas; quæ poteſt hoc facere, poteſt peccare; quia poteſt ceſſare ab amore alicujus objecti, etiam quando præciperetur: Ergo omnis voluntas creata poteſt peccare, & conſequenter nulla eſt ex ſe impeccabilis. Advertit etiam hac ratione poſſe confirmari ſecundam, & tertiam probationem Alenſis.

Probari poſſet ulteriùs hæc concluſio; quia eatenus poſſet dari voluntas rationalis non peccabilis; vel quia determinaretur ex natura ſua ad proſequendum quodcumque bonum propoſitum, itaut non eſſet ipſi liberum ceſſare à proſecutione: vel quia determinaretur ad bonum honeſtum, ut ſic, itaut non poſſet proſequi aliud bonum quam bonum honeſtum, quamvis ex ipſiſmet bonis honeſtis poſſet pro ſua libertate hoc prę illo eligere, ſicut voluntas Beatorum eſt de facto determinata. Sed neutrum ex his dici poteſt: Non *primum*, quia ſic voluntas non eſſet libera: & præterea, quia ſi eſſet determinata ad quodcumque bonum propoſitum, deberet etiam eſſe determinata eodem modo ad fugiendum quodcumque malum propoſitum: ſed hoc eſt inconveniens: quia ſequeretur, quòd intellectus non deberet habere virtutem proponendi ſimul bonum, & malum, nec duo bona, in quæ non poſſet voluntas ſimul tendere, aut duo mala;

quia, quando quidem voluntas eſſet determinata ad unum, fruſtra ſimul proponeretur alterum, & fruſtra daretur talis facultas intellectus. Non etiam *ſecundum*; quia abſurdum eſt, quòd appetitus ullus ſit, qui non poſſit tendere in quodcumque bonum ſuum: ſed impoſſibile eſt, quòd poſſit voluntas eſſe ulla creata, quæ non poſſit habere aliud bonum quàm honeſtum: impoſſibile eſt enim, quòd ſit potentia ulla vitalis, quæ non habeat aliquod objectum delectabile: Ergo impoſſibile eſt, quòd ſolùm determinetur ad bonum honeſtum ex ſua natura intrinſecè.

Dices 1. Deus poteſt facere corpus, quod non poteſt deordinari à ſuo motu, ut eſt cœlum, quod naturaliter nequit aliter moveri, quàm de facto movetur: Ergo poteſt facere ſpiritum, qui non poſſit deordinari à motu ſuo, & conſequenter erit impeccabilis.

Reſpondet Doctor, negando antecedens, ſi loquamur de corpore ſecundùm naturam ſuam intrinſecam: nam ſine dubio quodcumque corpus poteſtà quocumque motu impediri, ſaltem divinitùs, & moveri motu omnino diſtincto, & oppoſito. Deinde, quamvis verum eſſet antecedens, negari poteſt conſequentia: diſcrimen enim eſt, quòd tale corpus cùm libertatis ſit expers, nec poſſit eſſe culpæ particeps ſicut voluntas, non poſſet etiam deordinari in motu ſuo deordinatione culpabili: non ſic autem voluntas, quæ cùm ſit libero arbitrio donata, & non ſolùm poſſit habere motum circa unum objectum, ſed etiam circa aliud, non debet neceſſariò habere unum præ alio, & conſequenter ſi ſolus motus in unum ex illis, ut in bonum honeſtum, ſit motus rectus, & ordinatus ipſius, poterit deordinari ab illo motu habendo alium motum in bonum commodum non honeſtum, qui motus eſt inordinatus.

Dices 2. Deus facere poteſt voluntatem aliquam, quæ neceſſariò tendat in aliquod bonum, putà in finem; Ergo poterit facere, quòd talis voluntas tendat in omne ordinatum ad illum: Ergo, &c. Antecedens patet per Aug. 13. *de Trinit. cap.* 3. dicentem, *Quòd omnes volunt neceſſariò beatitudinem*. Conſequentia probatur, quia eadem neceſſitate, qua aliquid tendit in finem, tendit in ea, quæ ſunt ad finem.

Reſpondet Doctor, Primò juxta ſua principia, quòd voluntas creata non neceſſariò tendit in finem ſibi oſtenſum; nec in particulari, nec in univerſali: idcirco negat antecedens cum ſua probatione.

Reſpondet ſecundò juxta communem ſententiam, conceſſo antecedente negando conſequentiam: nam alia eſt ratio de fine ultimo, atque de mediis ad ipſum ordinatis; nam in fine ultimo, cùm ſit infinitum bonum, eſt perfectiſſima bonitas alliciens voluntatem ad amorem ejus, non verò eſt talis ratio boni in mediis ad ipſum ordinatis. Addit Doctor, quòd quamvis neceſſariò talis voluntas tenderet in finem: non inde ſequeretur, quòd in media tendere deberet modo debito, & conſequenter inde non ſequitur, quòd non poſſit peccare.

Dices 3. Poſſe peccare juxta S. Anſelmum, non eſt libertas nec pars ipſius: Ergo poteſt eſſe vera libertas abſque peccandi potentia: proindeque Deus poterit producere aliquam voluntatem omnino impeccabilem.

Reſpondet primò Doctor, explicando S. Anſelmum, & diſtinguendo antecedens. Poſſe peccare, id eſt, poſſe producere ipſum peccatum formaliter, ſeu privationem, in qua communiter ſupponitur conſiſtere ratio formalis ipſius peccati, concedit antecedens: poſſe peccare, id eſt, poſſe producere actum illum qui eſt peccaminoſus pro inſtanti, quo eſt peccaminoſus, negat antecedens: & ſimiliter diſtinguit primum conſequens, & negat ſecundam conſequentiam.

Reſpondet ſecundò diſtinguendo aliter antecedens: Poſſe peccare non eſt ita eſſentia libertatis etiam creatæ, quin poſſit haberi conceptus libertatis abſque conceptu talis potentiæ, concedit; quia poteſt quis conſiderare potentiam, ut potentem unum bonum præ alio eligere ad libitum ſuum, & hic conceptus eſt ipſius, ut eſt libera, & ſufficienter diſtinctivus ipſius à potentia naturali: poſſe peccare non eſt de eſſentia libertatis creatæ ex ſe ſic, ut non conveniat ex natura ſua intrinſeca cuicumque potentiæ liberæ creatæ; negat antecedens.

Dices 4. Deus poteſt facere voluntatem impeccabilem per gratiam, & gloriam, ut patet in Beatis, & confirmatis in gratia: Ergo & per naturam; quia Deus poteſt communicare creaturæ alicui omnem omnino perfectionem finitam ipſam ei identificando realiter: At perfectio illa quam habet ſtatus beatitudinis, confirmationis in gratia, ratione cujus voluntas ſit impeccabilis, eſt

eſt perfectio finita: Ergo poteſt illam identificare voluntati: ſed voluntas, cui identificaretur, eſſet ſine dubio tam impeccabilis, quàm eſt voluntas Beati, & confirmati in gratia.

Confirmatur. Quod non repugnat alicui creaturæ, poteſt illi concreari, & conſequenter poteſt eſſe ipſi connaturale: ſed gratia, & charitas non opponuntur creaturæ rationali: Ergo poſſunt eſſe ipſi connaturales.

Reſpondeo primò, Negando majorem: nam, ut diximus in diſputatione de Viſione beatifica, nulla eſt creabilis ſubſtantia ſpiritualis, cui Viſio beatifica ſit connaturalis. Idem dicendum de gratia, & charitate, ſubindeque etiam neganda eſt confirmatio.

Reſpondet ſecundò Doctor negando conſequentiam cum majori probationis ſuæ, neque enim poteſt efficere Deus, ut ulla ſubſtantia v.g. habeat ſibi identificatum calorem formalem, aut ullus intellectus creatus intellectionem aut Viſionem beatificam; unde quantumvis poſſet facere perfectiorem intellectum in infinitum, nunquam tamen poſſet facere, ut ullus finitus eſſet realiter gratia, aut intellectus intellectio.

Dices 5. Voluntas creata eſt impeccabilis in primo inſtanti ſuæ creationis; quia pro illo inſtanti habet rectitudinem naturalem ſibi datam à Deo, & motum naturalem, & per conſequens rectum naturaliter, & neceſſariò: Sed Deus poteſt conſervare creaturam pro quolibet altero inſtanti eodem in ſtatu, quo primò formata fuit: Ergo ſemper poterit eſſe ex ſe impeccabilis.

Reſpondet Doctor primò negando antecedens, cujus falſitas patebit ex concluſione ſequenti. Reſpondet ſecundò juxta S. Thomæ doctrinam, negando, quòd illa creatura conſervari deberet in ſequentibus inſtantibus eodem in ſtatu, quo erat in primo, quia pro aliis inſtantibus exigit connaturaliter habere operationes ex ſe ſibi ipſi imputabiles, & non neceſſariò imputabiles Deo: in primo autem inſtanti neceſſariò imputantur Deo omnes operationes ejus; conſequenter non poteſt habere pro primo inſtanti operationem malam juxta illam ſententiam.

Dices Denique: Non implicat contradictionem, quòd creata voluntas neceſſariò determinetur ad ſequendum dictamen rationis, adeoque Deus talem voluntatem poteſt producere: quidquid enim contradictionem non implicat, à Deo fieri poteſt: Sed voluntas neceſſariò ſequens dictamen rationis eſt ex ſe impeccabilis: Ergo, &c. *Minor* conſtat: Probatur *Major*: Tam appetitus voluntarius poteſt determinari ad dictamen rationis ſive rectum ſive erroneum, quàm appetitus ſenſitivus determinatus eſt ad dictamen ſenſus, formale, vel virtuale: Ergo poteſt eſſe appetitus determinatus ad dictamen rationis, ita quòd non poſſet ire contra dictamen rationis, & poſſet nihilominus in diverſa objecta liberè tendere ſecundùm dictamen rationis; quando ſcilicet ratio dictaret plura bona, nec unum alteri præferret, tunc voluntas liberè poſſet ex his unum eligere, aliud dimittere, nec in hoc peccaret; quippe non ageret contra dictamen rationis.

Nego majorem, & ad ejus probationem dico, quòd in eo caſu nec voluntas, nec dictamen rationis haberent perfectam rationem voluntatis, & dictaminis; ſicut verbi gratia, ſi Deus tantùm concurreret cum intellectu alicujus ad intelligendum bona, & non ad intelligendum mala; tunc voluntas neceſſariò vellet bona, & non mala: illa tamen determinatio voluntatis non eſſet ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco; quæſtio autem præſens movetur de determinatione voluntatis ab intrinſeco.

CONCLUSIO SECUNDA.

ANgelus *potuit peccare in primo inſtanti*. Ita Doctor in 2. diſt. 5. q. 2. numero 13. *Teneo igitur*, inquit, *quòd potuit in primo inſtanti habere potentiam volitivam perfectam, & non limitabatur ad rectam operationem: non enim habuit in ſecundo inſtanti magis determinans quàm in primo*: Ergo, &c. Quæ ratio Doctoris ſic elucidari poteſt: Potentia, quæ poteſt habere operationem perfectam, & non limitatur nec determinatur neceſſariò ad operationem rectam, poteſt habere operationem non rectam: ſed Angelus in primo ſuæ creationis inſtanti habuit potentiam volitivam perfectam; & ideo potuit habere volitionem perfectam, & non limitabatur, nec determinabatur ad operationem rectam: Ergo in illo inſtanti potuit non rectè operari, & per conſequens peccare. Conſequentia eſt optima, cum majori evidenti. *Minorem probo*: Quia voluntas Angeli in primo inſtanti non habuit

buit majorem determinationem, quàm in ſecundo; cùm nihil reale intrinſecum habeat in primo, quod non habeat in ſecundo: Ergo, &c.

Secundò: Voluntas in primo inſtanti creationis priùs natura quàm peccaret, potuit habere omnes conditiones requiſitas ad agendum, & eliciendum actum peccaminoſum: Ergo reverà potuit pro illo inſtanti peccare. *Probatur antecedens*: Non aliæ deſiderantur conditiones ad peccandum, quàm cognitio objecti ſub ratione boni aut utilis, aut delectabilis, & prohibiti, & negatio omnis impedimenti: Sed illa omnia poſſunt eſſe in primo inſtanti. *Probatur*, Illa, quæ ſunt in ſecundo inſtanti poſſunt eſſe in primo præter reſpectum ad eſſe præexiſtens, ſed ille reſpectus nihil prorſus facit ad rem: Ergo quæ requiruntur ad peccandum in ſecundo inſtanti, poſſunt eſſe in primo.

Probatur 3. Angelus in primo inſtanti potuit mereri, & habere omnia requiſita ad merendum: imò, ut fatentur Thomiſtæ, de facto meruerunt: Ergo & peccare, & habere omnia prærequiſita ad peccandum: tum quia prorſus eſt eadem ratio: tum quia ſi non poſſet peccare, non poſſet mereri, quia quidquid impedit quominus poſſet peccare, impedit quominus poſſet mereri; imò plus requiritur ad merendum, quàm ad demerendum; nam mereri eſt bonum quoddam perfectum, demereri autem eſt malum: bonum verò ex integra cauſa, & malum ex quolibet defectu.

Confirmatur: Idcirco Angelus non habuiſſet in primo inſtanti neceſſaria ad peccandum, quia non fuiſſet perfectè, & complete liber: ſed ſufficienter liber extitit, ut peccare poſſet. *Probatur*. Ad hoc, ut Angelus in inſtanti ſuæ creationis peccare potuerit, ſufficit, quòd fuerit liber libertate contradictionis, & exercitii: Sed hanc ſaltem libertatem in primo inſtanti creationis habuit. Ergo in illo peccare potuit. *Probatur major*, Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis tenebatur ex præcepto divino elicere actum dilectionis Dei ſuper omnia: Sed cùm fuerit liber quoad exercitium reſpectu prædicti amoris, potuit tunc non amare, ſeu amorem illum omittere, maximè quia tunc Deus potuit illi denegare auxilium efficax ad illum elicíendum; hujus enim auxilii collatio illi non erat debita; ſed omnino liberalis, & gratuita: Ergo tunc potuit Angelus peccato ſaltem omiſſionis peccare; nam poſſe peccare peccato omiſſionis, eſt poſſe non elicere actum ad quem aliquis ex præcepto tenetur, ſeu poſſe illum actum omittere.

Reponunt Thomiſtæ cum Cajetano, Angelum in primo inſtanti non potuiſſe omittere actum; quia ſtante præcepto ex parte Dei de eliciendo tali actu ab Angelo, v. g. de converſione facienda in Deum, erat judicium ipſi inditum ab Authore naturæ; quod quidem non poterat eſse niſi verum practicum de faciendo, quod à Deo præcipitur: ac proinde voluntas non poterat contrarium operari, nec ab actu ceſsare; nec minùs tamen propterea erat libera. Quod utique explicant exemplo Chriſti Domini, qui reſpectu actus cadentis ſub præcepto, fuit liber quoad exercitium; & tamen peccare non potuit: Unde licèt illum actum potuerit eliccre potentia antecedenti, & in ſenſu diviſo, non tamen pòtentia conſequenti, & in ſenſu compoſito. *Addunt*, quòd Angeli in primo inſtanti potuerint incurrere omiſſionem actus, non tamen omiſſionis peccatum; quia licèt potuerint omittere talem actum, prout omiſſio eſt pura negatio actus oppoſiti, non tamen ut eſt privatio prædicti actus, ut debiti, & à Deo præcepti.

Contra primò hæc reſponſio ſupponit tamquam certum, non eſse dabilem puram omiſſionem culpabilem, quod tamen controvertitur inter Theologos; quorum plurimi affirmant ſimplicem omiſſionem illius præcepti, quod quis tenetur implere, eſse peccaminoſam; ſiquidem eo tempore præceptum obligat ad diligendum Deum, v. g. vel ad audiendum ſacrum die Dominica, poteſt quis ratione alicujus negligentiæ culpabilis, ſe merè negativè habere circa illum actum, itaut nullum voluntatis actum eliciat, quo poſitivè velit Deum non diligere, vel adeſse ſacro; quæ negligentia erit omnino culpabilis, quia, ut omiſſio ſit peccatum, ſatis eſt, quòd negligentia ſit voluntaria; indirectè; ut autem negligentia ſit hoc modo voluntaria, ſufficit quòd voluntas poſſit, & teneatur illam vitare, excitando intellectum ad actum ſollicitudinis ei oppoſitum, & tamen non vitat: ad hoc autem non eſt neceſſarius actus voluntatis, quo ipſa negligentia ſit volita: nam S. Thhomas 2. *quæſt.* 54. dicit, *Quòd negligentia provenit ex quadam remiſſione voluntatis, per quam contingit quòd ratio non ſollicitetur, ut percipiat ea quæ debet, vel eo modo quo debet*. Et conſequenter ad negligentiam culpabilem

lem non requiritur actus voluntatis, quo ſit volita.

Deinde, ſi voluntas Angeli non poterat ſuſpendere talem actum converſionis ad Deum, conſequens eſt, quòd neceſſitabatur ad illum ponendum: Ergo in eo ponendo actu Angelica voluntas non erat libera, nec ille actus erat voluntarius, proindeque non potuit eſſe meritorius: ſed hoc conſequens ut falſum negant etiam ipſimet Adverſarii; proindeque fateri debent illum actum fuiſſe liberum, ac ſubinde potuiſſe fieri peccaminoſum per omiſſionem ſuæ productionis.

Ad exemplum autem de Chriſto Domino, quod in ſuæ reſponſionis confirmationem adducunt, dico illud non eſſe ad rem, quippe cùm Chriſtus Dominus nec in primo, nec in quovis alio inſtanti ſuæ vitæ potuerit peccare: Tum quia primus, & princeps erat confirmatorum in gratia: Tum quia intuitiva Dei viſione donabatur: Tum denique quia habebat unitam hypoſtaticè ſuam humanitatem Verbo: Angelus autem in primo inſtanti ſuæ creationis nullo horum gaudebat privilegio: Ergo ex privilegiis Chriſti, & ex ejus impeccabilitate, non rectè infertur impeccabilitas Angeli in primo inſtanti.

Dices 1. Si Angelus in primo ſuæ creationis inſtanti peccaret, tale peccatum Deo ut Authori, ac Motori ſpecialiter tribueretur; ſed implicat peccatum Deo attribui: Ergo & Angelum in primo inſtanti creationis peccare. Minor conſtat. Probatur Major. Prima operatio, quæ incipit cum ipſo eſſe rei, tribuitur cauſæ productivæ ipſius rei; nam idcirco motus gravium, & levium ad ſuum locum naturalem, ſive centrum, dicitur ineſſe eis à generante, quia motus ille cum eorum eſſe incipit; ſtatim enim moventur, & exiſtunt, maximè ſi producantur extra locum ſuum naturalem.

Secundò, idem ſuadetur exemplo tibiæ, quæ ſi naſcatur curva, & ſtatim incipiat claudicare, illa claudicatio reducitur in debilitatem principii generantis.

Tertiò, idcirco motus cordis in animalibus generanti tribuitur, quia incipit unà cum ipſis animalibus. Ratio autem eorum omnium eſt, quia operatio, quæ incipit cum eſſe rei productæ, eſt veluti corollarium quoddam ſequens ad naturam illius, ſicque procedere debet ab Agente, & Authore illius eſſe; unde vulgare illud, Qui dat eſſe, dat etiam conſequentia ad eſſe.

Confirmant, ex eo quòd operatio procedens à natura ſecundùm inclinationem ab Authore naturæ acceptam, ipſi naturæ Authori debet attribui; nam moveri ſurſum, ineſt igni à generante, quia eſt ſecundùm inclinationem, quam habet à generante ad locum ſurſum: ſed operatio, quæ incipit ſimul cum eſſe rei, procedit à natura ſecundùm inclinationem ab Authore naturæ acceptam: Ergo ipſi naturæ Authori debet attribui. Probant minorem. Quando res incipit eſſe, non habet aliam inclinationem, & diſpoſitionem, præter illam quam accipit ab Authore naturæ: Ergo ſi in eo inſtanti operatur, neceſſum eſt, quòd operetur ſecundùm inclinationem ſibi ab Authore naturæ inditam.

Negat majorem Doctor loco ſupra laudato n. 4. Primò quia ſecundùm S. Auguſtinum 11. de Civitate Dei c. 3. *qui dicunt Angelos à principio fuiſſe malos, non ſentiunt cum Manichæis, qui ponebant unum Deum malum immediatè eſſe cauſam mali, & alterum eſſe immediatè cauſam boni*: Sed hoc ſentire deberent ſi Angeli in primo ſuæ formationis inſtanti non poſſent eſſe mali, & peccatores, quin eorum peccatum in Deum refunderetur: Ergo ex S. Aug. licèt Angeli peccaſſent in primo inſtanti ſuæ creationis, eorum propterea peccatum Deo non eſſet tribuendum. *Secundò*, Defectus cauſæ ſecundæ in agendo, pro quocumque inſtanti quo agit, non eſt Deo tribuendus, ſed ipſimet cauſæ ſecundæ, quamvis agere nequeat niſi cum concurſu ipſius Dei; ſed defectus qui ineſſet actui peccaminoſo Angeli peccantis in primo inſtanti, eſſet ipſiuſmet Angeli defectus: Ergo non Deo, ſed ipſis Angelis eſſet adſcribendus. *Tertiò*, Eatenus peccatum Angelicum in primo inſtanti refunderetur in Deum tamquam in cauſam illius peccati, quatenus Deus pro illo inſtanti voluntatem produceret, ipſique infunderet principia omnia, quibus mediantibus poſſet peccare, necnon & conditiones ſine quibus non peccaret: puta objectorum applicationem, & motionem: Sed ſi hac ratione Deus dicendus eſſet author peccati, pari jure omnia peccata, quæ fierent in ſecundis inſtantibus in ipſum eſſent refundenda: quippe ille ipſe eſt, qui formavit voluntatem, quæ peccat, & cum ea ad actum peccaminoſum phyſicè concurrit, necnon & cum obje-

cto ipſam movente, & aliis cauſis ad actum peccaminoſum inducentibus: Ergo multò magis dicendus eſſet author peccati, quod fit in illis ſequentibus inſtantibus: quod tamen cùm aſſerere ſit execranda blaſphemia, pari jure non eſſet dicendus author peccati, qui fieret in primo inſtanti.

Denique, hoc argumentum in ipſoſmet Adverſarios retorquet Doctor *n*. 8. nempe quòd ſi Angeli non potuerint peccare in primo inſtanti, quin eorum peccatum totum in Deum unicum authorem refunderetur; nec etiam potuerunt in illo inſtanti mereri; quia idcirco, inquiunt, non potuit Angelus demereri in primo inſtanti, quia omnis operatio, quam habet in primo inſtanti, eſt Dei producentis, & conſequenter non ſua: Operatio autem peccaminoſa debet eſſe ſua propria: ſed operatio meritoria tam debet eſſe ſua propria, quàm peccaminoſa: Ergo ſi operatio, quam habet in primo inſtanti, ſit Dei, & conſequenter non propria; ſequitur quòd non poſſit eſſe meritoria; quod cùm non admittant Adverſarii, nec etiam alterum admittere debent.

Ex iis itaque conſtat falſam eſſe majorem illius argumenti, quo maximè nititur ſententia Adverſariorum. Unde in forma, nego antecedens illius probationis, & ad primam ejus confirmationem dico, Motum gravium, & levium non aliter tribui generanti, quàm quia tribuit illis eſſe; non enim alius eſſet deſcenſus lapidis producti in medio aere, v.g. qui in primo ſuæ formationis inſtanti in terram laberetur, quàm ſit deſcenſus illius pro inſtantibus ſequentibus: unde ſicut deſcenſus in ſequentibus inſtantibus non aliter tribuitur generanti, quàm quia producendo lapidem ipſi indidit gravitatem illam, quæ eſt principium immediatum iſtius deſcenſus; Sic non eſſet inconveniens, quòd pari ratione operatio mala voluntatis tam in primo, quàm in ſequentibus inſtantibus tribueretur Deo, ſolùm ex eo quòd voluntatem liberam creaturæ rationali indidit, quæ voluntas eſt principium immediatum, & per ſe actus peccaminoſi.

Confirmatur; quia ſecundùm Adverſarios, ſicut deſcenſus lapidis in primo inſtanti tribuitur cauſæ generanti, etiam eidem attribuitur in aliis inſtantibus: Ergo ſi ſit eadem ratio de deſcenſu lapidis, ac de operatione mala voluntatis; ſicut illa operatio adſcribetur Deo in primo inſtanti, ita & in aliis inſtantibus; maximè ſi non eſſent aliæ cauſæ præter voluntatem, à quibus in aliis inſtantibus proveniret: quod cùm ſit abſurdum, ut etiam fatentur Adverſarii, neceſſum eſt fateantur illud exemplum non eſſe ad propoſitum.

Nec magis juvat exemplum tibiæ: concedo namque, quòd curvitas ipſius debeat adſcribi cauſæ generanti, non verò ipſi tibiæ, ſed nego idem eſſe dicendum de omnibus perfectionibus, vel imperfectionibus quas creaturæ propria ſua operatione ſibi comparare poſſent in primo inſtanti productionis; Diſparitas enim eſt maxima; quia ipſa tibia non habet virtutem producendi in ſe curvitatem, & propterea illa curvitas in aliam cauſam eſt refundenda; Voluntas autem habet virtutem producendi in ſe operationem malam; idcirco non eſt recurrendum ad aliam cauſam. *Adde* quòd rectitudo alterius tibiæ non provenit effectivè ab ipſa tibia, ſed à cauſa generante, & aliis circumſtantiis: Ergo ſi debeat eſſe paritas inter tibiam claudicantem, & voluntatem peccantem in primo inſtanti; etiam debet eſſe aliqua paritas inter tibiam rectè ambulantem, & voluntatem bene operantem in primo inſtanti: Adeoque ſicut rectitudo tibiæ non provenit ab ipſa; nec etiam in primo inſtanti operationes bonæ poſſent à voluntate procedere, quod Theologorum nullus admittet. Idem à pari dicendum ad cætera, quæ proferunt.

Dices 2. Angelus non habet primum velle à ſe, ſed ab alio: at Angelus non poteſt peccare per velle habitum ab alio, & non à ſe: Ergo prima volitio ipſius nequit eſſe peccaminoſa. Probatur major ex S. Anſelmo *de caſu Diaboli cap.* 13. ubi ait: *Si primum velle à ſe habet, aut hoc eſt volens, aut nolens: Si volens, igitur illud non eſt primum velle; Si nolens, idem ſequitur, quia ante illud velle noluit illud: Igitur voluit illud non eſſe: igitur aliquid voluit*. Ergo peccatum quod eſſet in primo inſtanti, non poſſet eſſe à voluntate; & conſequenter deberet eſſe à Deo: quod cùm fieri nequeat, conſequens eſt, quòd voluntas Angeli non poſſit eſſe peccaminoſa in primo inſtanti.

Negat majorem Doctor num. 5. Sicut enim Angelus poteſt habere à ſe velle ſecundum; ita & potuit habere à ſe primum velle: alioquin ſequeretur proceſſus in infinitum: Nam, inquit Doctor, *Quæro à quo primum habet velle. Aut à ſe, per aliam volitionem, aut*

aut ſine alia volitione: Si ſine alia volitione, ergo voluntas poteſt à ſe habere primam volitionem abſque alia: Si per aliam, ergoillam aliam debet habere per aliam, & illam rurſus per alteram, & ſic neceſſariò erit proceſſus in infinitum.

Unde ad authoritatem S. Anſelmi, dicit Doctor: quòd per volitionem, quæ debet præcedere primum velle Angeli, intelligit S. Anſelmus ipſam voluntatem in actu, quam Angelus debet habere à Deo, ex ſuppoſitione, quòd ipſemet eam in ſe producere non poſſit: quam ſuppoſitionem fortè facit Anſelmus diſcurrendi causâ. Certum eſt autem quòd produci non poſſit volitio, niſi à voluntate prævia, adeòque volitio debet voluntatem præſupponere. Quòd ſi aliud voluerit S. Anſelmus, hac in re eſſet negandus, quippe cùm illa ſententia Principiis Philoſophicis, & Theologicis non quadret.

Ad diſcurſum autem ejus, Reſpondeo Angelum habere primum velle, non per aliud velle, aut nolle, ſed per ipſum primum velle: Sicut à pari, cauſa effectiva habet primam actionem, non per aliam actionem, aut negationem actionis, ſed per ipſammet actionem primam quæcumque illa ſit. *Adde quòd*, ſi Angelus non poſſet peccare in primo inſtanti, quia non poſſet habere primum velle à ſe; ſequeretur etiam quòd non poſſet peccare in ſequentibus inſtantibus. Quæro namque à quo in aliis inſtantibus haberet illud primum velle peccaminoſum. Si à ſe, ergo idem dici poteſt de primo inſtanti: Si ab alio: Ergo cùm, inquiunt Adverſarii, prima volitio, quam habet in primo inſtanti, nequeat eſſe peccaminoſa, quia eſt ab alio, idem ſequitur in quocumque alio inſtanti.

Dices 3. Si Angelus peccaret in primo inſtanti, neceſſario peccaret; ſicque peccaret, & non peccaret: ſed hoc eſt abſurdum: Ergo, &c. Patet ſequela majoris; Quia ſi in primo inſtanti peccavit; non potuit non peccare: Ergo neceſſariò peccavit, adeoque cùm peccatum debeat eſſe liberum, ſequitur quòd peccavit, ut ſupponitur; & quòd non peccavit; quia non liberè, ſed neceſſariò peccavit. Probatur autem hæc conſequentia, nempe quòd ſi peccaverit, neceſſariò peccavit; quia ſi potuit non peccare, aut potentia ante actum, aut potentia cum actu; *Non primum*; quia Angelus non fuit ante illud inſtans, quod ſupponitur primum ſuæ formationis: *Non etiam ſecundum*, quia in ipſo inſtanti primo quo peccavit, non potuit non peccare; & ideo per illam potentiam non potuit non peccare: Ergo neceſſariò peccavit.

Negat primam ſequelam Doctor n. 6. Ad cujus probationem dicit, quòd voluntas Angeli peccans in primo inſtanti, reverà potuit non peccare potentia ante actum; non quidem prioritate temporis, ſed naturæ; quia ipſamet voluntas ex ſe, ut concipitur prior actu peccaminoſo, quem producit, eſt indifferens, & potens ad illum actum producendum, vel non producendum; quòd autem non ſit neceſſe, ut cauſa, vel facultas prioritate temporis effectum, vel operationem præcedat; ſed quòd ad utrumque ſufficiat prioritas naturæ, demonſtrat Doctor; quia aliàs ſequeretur primò, quòd Deus ipſe nihil poſſet libere velle ab æterno; ſimiliter quòd creatura rationalis non poſſet velle liberè in primo inſtanti, adeòque ſequeretur quòd Angeli non potuiſſent mereri in primo inſtanti ſuæ formationis, quod tamen Adverſarii non admittunt.

Dices 4. Angelus in primo inſtanti non potuit habere deliberationem ſufficientem ad peccandum: Ergo nec in illo peccare potuit. Probatur antecedens: Ad deliberandum plures cognitiones deſiderantur; oportet namque varia objecta percipere, & variam in eis deprehendere rationem amabilitatis, vel averſionis, ut nempe unum præ alio voluntas proſequatur: ſed in primo inſtanti non potuit Angelus varias habere cognitiones: Ergo nec deliberare.

Negans antecedens Doctor n. 7. necnon & minorem ejus probationis; quia ad peccandum non requiritur alia cognitio, quàm ea qua objectum cognoſcitur eſſe bonum bonitate utili, vel delectabili; aut illud eſſe prohibitum: Certum eſt autem, quòd talem cognitionem habere potuit Angelus pro primo inſtanti tam facilè, quàm pro quocumque alio ſequenti. *Adde quòd* non major requiritur deliberatio ad peccandum, quàm ad merendum: Ergo cùm in primo inſtanti Angelus habere potuit ſufficientem deliberationem ad merendum, etiam & ſufficientem ad peccandum habere potuit.

Dices 5. Nullus peccare poteſt, niſi ſit debitor juſtitiæ: ſed in primo inſtanti Angelus non fuit debitor juſtitiæ; quia ſecundùm S. Anſelmum ſupra laudatum c. 12. &

14. Angelus in primo inſtanti juſtitiam non accepit: Ergo non potuit peccare. Major conſtat, quia juſtitia, & peccatum opponuntur ſicut habitus, & diſpoſitio: Ergo peccatum privat juſtitia: ſed non poteſt privare juſtitia, niſi juſtitia ſit debita, & conſequenter niſi peccans debeat habere juſtitiam.

Negat majorem Doctor num. 11. & ad ejus probationem dicit, quòd ſi Angelus in illo primo inſtanti non fuit debitor juſtitiæ, quia eam non accepit; ſequeretur, inquit, quòd ſemper exiſtens in peccato mortali, nunquam eſſet debitor juſtitiæ, quia nunquam accepit eam: Ideò de iſta juſtitia non valet argumentum: Similiter nec de juſtitia acquiſita, nam iſta poteſt admitti in juſtitiæ elicitis: nec ille qui nunquam fuit juſtus moraliter teneretur ad juſtè operari, ſi non eſſet debitor juſtitiæ; quia nunquam iſtam accepit.

CONCLUSIO TERTIA.

L*Ucifer alios Angelos ad peccandum induxit, illorumque perduellionis, & lapſus cauſa extitit*. Hæc eſt communior ſententia Theologorum, quam tradit Seraphicus Doctor in 2. *diſt.* 5. *art.* 2. *quæſt.* 1. & 2. In prima namque quæſtione ita loquitur. Notandum quòd ſuperbia Dæmonum conſormis fuit capiti, totius militiæ principi, ſcilicet tenebrarum: ipſe autem Diabolus attendens ſuorum naturalium ſtrenuitatem, & excellentiam, & præcellentiam, voluit præeſſe, & requieſcere ſua authoritate, hoc eſt, ſine meritis, & ſine miniſterio. Dæmones verò ei ſubjecti, non ſunt auſi tantùm appetere, ſed conſiderantes naturalium ſtrenuitatem, voluerunt ſub umbra illius requieſcere, ita quòd non miniſtrarent, ſed quadam ſub illo potirentur voluntaria libertate, quam videbant ſe non poſſe habere ſub divino dominio. Cognoverunt autem Angeli ſe eſſe factos ad percipiendam quietis beatitudinem, & acquirendam per merita, & miniſteria: In hoc ergo ſuperbierunt, quia ſine meritis voluerunt beati eſſe, & ſine miniſterio quieſcere, & ſine limite propriam voluntatem implere; & hoc totum eſt ſuperbire; quamvis non ſit tantæ ſuperbiæ, quantæ fuit appetere omnibus præcellere, & nulli ſubeſſe.

Secunda autem quæſtione explicat qualiter primi Angeli peccatum quamdam ſupra peccata cæterorum Angelorum præeminentiam habuerit. Fuit enim ibi ordo, inquit, & quantum ad gradum, & quantum ad occaſionem, & quantum ad durationem: Quantum ad gradum, quia illud Luciferi fuit majus: Quantum ad occaſionem, quia aliis præbuit exemplum: Quantum ad durationem, quia ſicut Luciſero neceſſe fuit tempore ante eſſe cognitionem, quàm peccare: quia non potuit in eodem inſtanti habere cognitionem, quæ exigitur ad peccatum cum deordinata affectione; ſic in minoribus Angelis dicunt fuiſſe in peccando, & cùm peccaverunt aſpiciendo, quod Angelus volebat, & exinde aſpiciendo commodum ſuum.

Probatur autem concluſio variis Scripturæ locis; Primò quidem S. Hieronymus damnatorum Angelorum congregationem per Luciferi ſuggeſtionem corruiſſe colligit ex illo Ezechielis 37. *Æmulata ſunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in Paradiſo*. Nam *æmulari* nihil aliud eſt quàm imitari; & ita ſi per metaphoram applicentur illa verba ad Angelos, optimè ſignificant inferiores peccando, Luciferum fuiſſe imitatos. S. Aug. ex illo Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*, Sed Diabolus, inquit, dicitur qui fuit aliis cauſa, vel incentivum peccandi: Ergo aliquis Angelorum illorum fuit inter Angelos peccantes Diabolus: & per conſequens ille qui dixit, *Super aſtra Dei exaltabo ſolium meum*, fuit inter Angelos Diabolus.

Sed maximè probatur ex illo *Apocalip.* 12. ubi dicitur: *Factum eſt prælium magnum in Cœlo; Michael, & Angeli ejus præliabantur cum Dracone; & Draco pugnabat, & Angeli ejus, & non prævaluerunt, nec locus inventus eſt eorum ampliùs in cœlo. Et projectus eſt Draco iſte magnus, ſerpens antiquus, Diabolus, Satanas, & ſeducens univerſum orbem*: Ergo fuit aliquis primus peccans inter omnes peccantes, & inducens alios ad peccandum, & ſeducens illos. *Probatur antecedens*. Fuit aliquis antiquus Draco inter peccantes: Ergo fuit aliquis primus peccans. Patet ſequela, quia ſi omnes ſimul peccarent, nullus eſſet altero antiquior.

Confirmatur. Fuit aliquis inter illos alios ſeducens: Ergo non ſimul omnes peccaverunt.

runt. Patet ſequela; nam ſeducens priùs eſt ſeducens, quàm alii ſint ſeducti: Ergo ſeducens priùs peccavit, quàm alii peccarent.

Hanc ipſam veritatem docent ſancti Patres tam Græci, quàm Latini; Græci quidem; imprimis verò Origenes lib. 1. Periarchon: *Apud plurimos*, inquit, *iſta habetur opinio, quòd Diabolus apoſtata effectus, quàmplurimos Angelos ſecum declinare perſuaſerit, qui & nunc uſque Angeli ejus nuncupantur*. Subſcribit Cæſarius Gregorii Nazianzeni frater Dialogo 1. *Ad malum*, inquit, *verſus Auctor ille mali Diabolus ſecum ad defectionem multos Angelorum trahens, non natura, ſed voluntate mutatos perduxit ſuggeſtione, qui convenientem ſuo facto ſuſcepit appellationem*. Item ſanctus Chryſoſtomus in Pſalm. 14. *Unus*, inquit, *illic civis tanquam Inquilinus movit ſeditionem, & ejectus eſt tanquam externus, & à Deo alienus, & cum eo qui eum ſecuti ſunt Dæmones*. Similia habet Damaſcenus lib. 2. cap. 4. *Principem malorum Angelorum*, inquit, *adversùs opificem ſuum Deum, ſe extuliſſe, & rebellare contra eum in animum induxiſſe*. Et ſubdit inferiùs; *Una cum eo avulſa eſt, eique comitem ſe adjunxit, ſimulque corruit innumerabilis ſubjectorum ſibi Angelorum multitudo*.

Eadem eſt concors ſanctorum Patrum Latinorum ſententia; imprimis namque S. Ambroſius Epiſt. 55. ad Demetriam apertè dicit, *Diabolum, qui quoniam ſua quam à Creatore ſuo acceperat potentia, dignitate ſibi placuit, cum his Angelis quos in conſenſum impietatis ſuæ traxerat, à cœleſti ſublimitate dejectum eſſe*. Idem ſignificat Arnobius Junior lib. 2. de Deo trino, & uno, dicens: *Primus omnium Angelorum in ſuo corde peccavit, ex quo pullulare omnium præſumptionum genera tunc cœperunt, cùm nullius exemplum ſecutus, à ſe dedit peccandi exordium*. Denique idem indicat S. Bernard. Tractatu de grad. humilitatis de Lucifero dicens, *Tu ſolus ſedere affectans, fratrum concordiam, totius cœleſtis patriæ pacem, ipſius quantum in te eſt, quietem Trinitatis infeſtas. Quò te tua, miſer, curioſitas ducit, ut præſumptione ſingulari non dubites civibus ſcandalum, injuriam facere Regi?* Dum ait enim ſolum Luciferum ſcandalum aliis tribuiſſe, & pacem turbaſſe, indicat profectò ipſum ſeditionem contra Deum moviſſe. Unde inferiùs ait, *Voluiſſe Luciferum dominari omnibus filiis ſuperbiæ, quos ſuæ malitiæ æſtibus ſtuduit inflammare*.

Dices primò: Omnes Angeli boni ſimul converſi ſunt in Deum, nullo altero Angelo ſuggerente, nec illius converſionis motivum, & exemplum præbente: Ergo pariter omnes mali averſi ſunt à Deo, nullo ſuggerente.

Reſpondeo poſſe negari antecedens, qua ratione enim Lucifer aliis Angelis perduellibus inobedientiæ cauſam præbuit, quocirca dicitur, quòd *Draco pugnabat, & Angeli ejus*, eadem ratione S. Michael fidelis in Deum obſervantiæ, cæteris Angelis ſubditis exemplar, & incentivum fuit, ſiquidem legitur *Apoc.* 20. quòd *Michael pugnabat, & Angeli ejus*.

Reſpondeo ſecundò negando paritatem: Boni namque Angeli per gratiam ſanctificantem, perque evidentem ſuæ ad Deum dependentiæ cognitionem, ſufficiens habebant motivum, & incentivum quo in Deum fideli obſervantia tenderent: mali verò nullum in ſe tale motivum ad rebellandum habuerunt; adeoque veriſimile eſt ipſos ad perduellionem fuiſſe per Luciferum excitatos.

Dices 2. cum Guillelmo Pariſienſi 2. *par. de Univerſo*; Omnes Angeli per ſuperbiam peccarunt: Ergo omnes non ab alio inducti, ſed per ſe, ac propria excellentia, & amore abſtracti, & illecti, aliquid ſuperbè appetierunt. *Secundò*: Non poterat Lucifer vel rationibus eos ſuadere, vel per errorem, vel deceptionem eos inducere; quia ſciebat, eos non poſſe decipi in cognitione, & debita exiſtimatione Creatoris; nec etiam per promiſſiones, vel alia objecta concupiſcentiæ poterat eos allicere; quia nulla re indigebant, quam ab illo expectare poſſent; nec in hoc etiam falli potuiſſent. *Tertiò addit*, Quia ſi peccatum Angelorum inferiorum fuiſſet perduellionis contra Deum, ad quam à Lucifero fuiſſent inducti, non fuiſſet auſus ſolus Lucifer contra Deum rebellare, niſi præcognoviſſet voluntates inferiorum propenſas ad rebellionem contra Deum fuiſſe; Sicut in regnis humanis nullus vaſſallus quantumcumque potens, audet contra Regem inſurgere, niſi multorum conſenſus accedat, & inter eos contractus ad rebellionem præcedat: Ergo ſimiliter in Angelis neceſſarium fuiſſet, ut Lucifer aliorum voluntates agnoſcens, ab eis invitaretur ad perduellionem, vel ſaltem inter ſe convenirent, & de rebellione tractarent. *Quartò*, Quia om-

omnes Angeli ſimul cum Lucifero peccaverunt: Ergo non ſunt ab illo inducti ad peccandum.

Nego omnes conſequentias, & ad primam rationem dico, Quòd licèt omnes Angeli ſuperbia peccaverint, inde tamen non ſequitur, quòd ad illam non fuerint inducti; nam Lucifer priùs ſuperbiit propter ſuam excellentiam: Deinde ſingulis Angelis propriam excellentiam exponens, eos pariter ad complacendum in eo, & ſuperbiendum ſtimulavit.

Ad ſecundam rationem, Dico peccatum Angelorum habuiſſe aliquam annexam inconſiderationem; nam nimiùm complacentes circa propriam beatitudinem naturalem, non retulerunt Deo gratias, propter dotes, & excellentias quas in primo inſtanti ſuæ creationis acceperant: Forſan enim tenebantur aliquo præcepto ad continuandum actum illum ſupernaturalem, & meritorium, quem in primo inſtanti incœperunt; & Lucifer nimis complacens in ſua beatitudine naturali, non ſolùm non continuavit actum incœptum, ſed oſtendens illam Angelis inferioribus, & quaſi animadvertens illos de propria beatitudine naturali complacere, non ſolùm ille, ſed & alii à tali actu ceſſaverunt; & ſic peccaverunt peccato elationis, & ſuperbiæ. Quare quando Lucifer alios ſollicitavit ad malum ſuperbiæ, non propoſuit illis aliquod malum ex parte objecti, ſed tantùm ex modo operandi. Nam propoſuit illis excellentiam propriæ naturæ, extollendo fœlicitatem, & beatitudinem naturalem, nulla facta mentione de beatitudine, & fœlicitate ſupernaturali; & tunc nimis complacentes in tali beatitudine naturali, nec ſe, nec ſua in ſupernaturalem retulerunt, in quo fuit modus quidam elationis, & ſuperbiæ.

Ad tertiam rationem, nego pariter conſequentiam, Nam Lucifer, & Angeli ejus non rebellabant contra Deum, quaſi vim illi inferre volentes, aut per virium fortitudinem illum vincere ac ſuperare tentantes, ad quem modum rebellionis ſolet inter homines precedere ſecreta conſiliorum communicatio, aut ſeditioſus contractus, ac negotiatio; eò vel maximè quòd contra Deum hic modus perduellionis poſſibilis non erat, cùm nulla cogitatio eum latere poſſit, quod Angeli non ignorabant. Rebellarunt ergo contra Deum ſolo affectu quem Lucifer ex propriis, & ſine aliorum conſilio, tractatu, vel communicatione habere potuit: & inde potuit ad ſimilem ſeu proportionatum affectum proprio judicio, & deliberatione alios inducere, ſine prævia cognitione voluntatis, vel determinationis, aut conſilii eorum, cum ſola ſpe illos in propriam ſententiam, & ſpiritualem perduellionem trahendi.

Ad quartam denique rationem, Dico omnes Angelos ſimul cum Lucifero peccaſſe; quia nempe modica fuit mora inter peccatum Luciferi, & aliorum Angelorum: de repente enim, & quaſi non perceptibili tempore ſimul ac voluntatem primi Angeli perceperunt, ei ſtatim conſenſerunt, & adhæſerunt; ſi enim priùs aliqua diuturna temporis prioritate peccaſſet Lucifer, quàm reliqui Angeli, cùm ex illo peccato ſuborta ſuiſſet deformitas per expoliationem, & carentiam omnium ſupernaturalium donorum, quibus ipſe Lucifer in primo ſuæ creationis exordio fuerat illuſtratus, cùmque divina juſtitia in ipſum animadvertiſſet; illud advertentes cæteri Angeli, haud dubium eſt, quòd ipſi non conſenſiſſent, nec à partibus ipſius ſtetiſſent.

Ex his infert Alenſis quæſt.98. nu.6. longè gravius fuiſſe peccatum Luciferi quàm aliorum, ex duplici capite; Primò, quia libido appetitus ejus major extitit. Secundò, quia ante ſe non habuit aliquod exemplar, cùm ad nullius peccantis imitationem peccaverit, ſed fuit ipſe totius peccati inventor, & principium.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quodnam, & quale fuerit primarium, & capitale Diaboli peccatum.

NOtandum 1. varia cogitari poſſe peccata quæ perduelles Angeli à ſuæ rebellionis initio committere potuerunt; putà peccatum præſumptionis de propriis viribus ac præcellentiis; invidiæ erga homines; odii in Deum: Similiter inordinati cujuſdam deſiderii beatitudinis, in quantùm præcisè eſt bonum quoddam delectabile; & tandem complacentiæ nimiæ in propriis perfectionibus, quam peccatum luxuriæ Subtilis Doctor appellat; *Sicut*, inquit ipſe, *peccatum quo inordinatè delectatur aliquis in ſpeculatione concluſionis Geometricæ ad luxuriam reducitur.* Quodnam autem horum omnium primarium ac capitale fuerit, invicem diſſentiunt

tiunt Auctores; maximè verò duas in partes ſcinduntur, quorum *Aliqui volunt* cum noſtro Alenſi 2.*parte qu*.98. *memb*.2. S. Bonaventura in 2.*diſt*.5. *art*.1.*qu*.1. & S.Thoma 1.*p*.*q*.63. *art*.1. primum Angelorum peccatum non eſſe aliud, quàm ſuperbiam propriè dictam; *Contendunt verò Alii* cum ſubtili Doctore, primum peccatum Angeli fuiſſe inordinatum ſui ipſius amorem, & quandam ſuperbiam, luxuriam impropriè dictam, ſeu potiùs ſpiritualem, qua Angeli in ſuis dotibus nimiùm complacentes, inordinatè concupiverunt bonum ſpirituale delectabile, nempe ſuam beatitudinem naturalem. Sicut enim cupiditas inordinata boni delectabilis corporalis, conſtituit ſpeciem luxuriæ; ita appetitus inordinatus boni ſpiritualis ſummè delectabilis ſpeciem luxuriæ ſpiritualis efficit. Quæ autem earum ſententiarum ſit verior, hic eſt reſolvendum.

Notandum 2. Sanctos Patres variè de primo Diaboli peccato ſenſiſſe: Quadruplex enim diverſa diſtingui poteſt eorum hac de re ſententia. *Primò* namque illi omnes qui Angelos corpore præditos putarunt, tale peccatum eorum fuiſſe cenſent, ut cùm orbi huic adminiſtrando præpoſiti eſſent à Deo, mulierum capti ſpecie, ſtupri cum eis conſuetudinem habuerunt, ac propter impuritatem, & flagitium, Cœlo ac Dei conſortio ſunt ejecti; ita enim interpretandum putaverunt illud Geneſis 6. *Videntes Filii Dei*, vel ut ferunt alii codices, *Angeli Dei, filias hominum quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant*. Ita in primis cenſuit Juſtinus in Apologetico à nobis laudatus initio præſentis Articuli. Subſcripſit Clemens Alexandrinus *in quinto Stromatum*, ubi ait Angelos mulierum ſpecie captos eis arcana quædam ac recondita pateſeciſſe; *Angeli*, inquit, *illi quibus ſuperna ſors obtigerat, delapſi ad voluptates, enunciarunt arcana mulieribus, & quæcumque ad eorum venerunt cognitionem, &c.* Idem docuit Tertull. *lib. de idololatria cap*.9. affirmans Dæmones Dei deſertores, amatores fœminarum, homines vanam aſtrologiæ curioſitatem docuiſſe. Et *lib. de habitu muliebri*, aſſerit Dæmones fuiſſe Doctores, & inventores eorum omnium quæ mulieres ad ſui ornatum ſuperbè aſſumunt: *Propriè*, inquit, *& quaſi peculiariter inſtrumentum iſtud muliebris gloriæ contulerunt; lumina lapillorum quibus monilia variantur, & circulos ex auro quibus brachia arctantur: & medicamenta ex fuco, quibus lanæ coronantur: & illum ipſum nigrum pulverem quo oculorum exordia producuntur*. Hinc *lib. de Virginibus velandis*, monet velanda mulierum capita, ut docet Apoſtolus 1. ad Corrinth. 11. propter Angelos; *Quos*, ait, *legimus à Deo è Cælo excidiſſe ob concupiſcentiam fœminarum ...... Debet ergo adumbrari facies tam periculoſa, quæ uſque ad Cælum ſcandalum jaculata eſt*. Quod autem mirum eſt, eamdem in ſententiam ivit ſanctus Ambroſius qui in lib.7. de Virginibus ait; *Quàm præclarum*, inquit, *Angelos propter intemperantiam ſuam in ſæculum decidiſſe de Cælo, Virginem verò propter caſtimoniam in Cælum tranſiſſe de ſæculo!*

Non deſunt qui putent Angelos invidia primùm lapſos fuiſſe; quod utique trifariam explicant, nam *Aliqui volunt* eum homini invidiſſe, eò quòd ad imaginem Dei factus, & expreſſus eſſet. Ita Gregorius Nicen. in Catecheſi cap.6. *Hos autem*, inquit, *homo animal erat in quo divina intelligibilis naturæ pulchritudo inexplicabili quadam virtute temperata erat, quod indignè tulit Dæmon, nec tolerabile ratus eſt ille qui terrenarum rerum curationem ſortitus fuerat, quòd ex ſubiecta ſibi natura ſubſtantia quædam eſſet condita, quæ ad excellentis illius dignitatis ſimilitudinem expreſſa foret*. Idem habet Cyprianus *lib de zelo, & livore*, nec non & Auguſt. *lib. de Geneſi ad litteram cap*.14. Lactantius vero putavit Dæmonem invidiſſe Filio Dei, quem Pater produxerat ſimilem ſui Spiritum, qui eſſet virtutibus Dei Patris præditus. Bernardus denique *ſermone* 17. *in Cantico*, putat eum invidiſſe incarnationi Verbi, ac homini Deo, uti jam ex ipſo ſemel, & iterum declaravimus.

Sunt etiam plurimi qui putant primum ac capitale Dæmonis peccatum fuiſſe ſuperbiam; quos utique referemus ac refellemus in objectionibus; *Cæteri verò* edocent illud peccatum non aliud fuiſſe, quàm nimium ſui ipſius amorem, & inordinatam in propriis dotibus complacentiam. His itaque conſtat hac de re non eſſe concordem SS. Patrum ſententiam; adeoque nobis fas eſſe alterutram partem amplecti.

Notandum 3. cum Doctore Subtili in 2. *diſt*.6. *quæſt*.2. omnes actus voluntatis adæquatè dividi in nolitionem, & volitionem; ita ut nullus ſit actus, nec bonus,

nec

nec malus voluntatis, niſi actus quo proſequitur conveniens ſeu bonum, qui actus vocatur volitio, vel velle: ſeu actus quo fugit diſconveniens, ſeu malum, qui actus vocatur nolitio, ſeu nolle. Advertit prætetea Doctor inrer utrumque actum hunc eſſe ordinem, ut priùs non poſſit haberi nolitio quàm volitio, *A nullo enim*, inquit, *refugio, niſi quia non poteſt ſtare cum aliquo quod accepto tanquam conveniens*; quæ veiba non ita uſurpanda ſunt, quaſi non poſſit haberi, abſolutè ulla nolitio, ſine ptiori actu volitionis; non enim apparet, cur non poſſit aliquis nolle moleſtiam aut cruciatum ſibi propoſitum abſque ulla prorſus formali volitione delectationis, aut boni convenientis oppoſiti: ſed tantùm vult Doctor, quòd non poſſit aliquis nolle diſconveniens ſub ratione formali diſconvenientis, & quatenus eſt oppoſitum bono convenienti, impeditque illius conſecutionem; niſi quia priùs vult bonum illud conveniens.

Monet inſuper actum volitionis diſtingui in amorem amicitiæ, quo aliquem amamus propter ſe; & concupiſcentiæ quo aliquid alicui volumus, ſeu ut ipſe loquitur; *Duplex eſt velle, quod poteſt nominari amicitiæ, & concupiſcentiæ; & dicatur velle amicitiæ eſſe iſtius objecti cui volo bonum: & velle concupiſcentiæ iſtius objecti, quod volo alicui amato*. Quod utique non ſic accipiendum eſt, quaſi amor amicitiæ eſſet præciſè volitio, qua quis perſonam diligit non volendo illi bonum, alter verò nempe concupiſcentiæ, ſit volitio qua ſolùm vult bonum perſonæ amatæ; etenim amor amicitiæ eſt etiam actus quo volo bonum perſonæ quam diligo; ipſam namque verè non diligerem, ſi ipſi bonum non optarem; Sed per amorem amicitiæ, eum intelligit Doctor, quo quis vult bonum alicui propter ſolum ipſius amorem, dilectionem, abſque eo, quòd ad id moveatur amore alterius; amor verò concupiſcentiæ, ſit volitio qua quis vult bonum alicui propter amorem quem habet erga alterum: Sic v.g. dum quis amat proximum propterea, quòd Deum diligit, qui amorem proximi imperat, & ipſi benefaciendum eſſe præcipit, illa volitio qua vult bonum proximo, dici poterit amor concupiſcentiæ: Siquidem non vult ipſi bonum præciſè, quia ipſum diligit, ſed tantùm propter amorem quem habet erga Deum, qui imperat bonum eſſe proximo procurandum.

Obſervat Denique Doctor ibidem, iſtorum duorum amorem concupiſcentiæ præſupponere amorem amicitiæ: *Cùm enim*, inquit, *amatum ſit reſpectu concupiti quaſi finis cui volo bonum (nam propter amatum concupiſco ſibi bonum quod ſibi volo;) & cùm finis voluntatis habeat primam rationem objecti voliti; patet, quòd velle amicitiæ præcedit velle concupiſcentiæ*.

His ita prænotatis, Tria ſuperſunt hac in quæſtione determinanda: *Primum*, an primarium ac capitale Angeli peccatum fuerit inordinatus amor amicitiæ ſui: *Secundum*, Quid per amorem inordinatum concupiſcentiæ deſideraverit: *Tertium*, An ille uterque amor amicitiæ, & concupiſcentiæ fuerit ſuperbia propriè dicta, vel potiùs luxuria ſpiritualis.

CONCLUSIO PRIMA.

P*Rimum Angeli peccatum fuit inordinatus amor amicitiæ ſui ipſius*. Ita Subtilis Doctor loco ſupra laudato, *num*.4. ubi ait, quòd ſimpliciter actus primus inordinatus voluntatis Angeli fuit primum velle amicitiæ voluntatis ejus, qui voluit bonum, hoc autem objectum non fuit Deus, quia non potuit Deum inordinatè ex intentione amare amore amicitiæ: Nam Deus eſt tale amabile, quod ex ſola ratione ſui, ut objectum eſt, dat completam rationem bonitatis actui perfectè intenſo: nec eſt veriſimile; quòd aliquid aliud à ſe nimis intensè dilexerit actu amicitiæ: Tum quia inclinatio naturalis magis inclinavit ad ſe, quàm ad aliquid aliud creatum ſic amandum. Tum quia non videtur quòd aliquid aliud creatum à ſe ſic intellexerit ſicut ſe: Ergo primus actus inordinatus fuit actus amicitiæ reſpectu ſui ipſius. *Hæc Doctor*, quibus apertè indicat primum peccatum Angeli fuiſſe inordinatum amorem amicitiæ ſui ipſius; quod utique ſic probat.

Primum Angeli peccatum fuit amor inordinatus ſui: ſed non fuit amor concupiſcentiæ, quatenus ille ab amore amicitiæ diſtinguitur: Ergo revera fuit amor inordinatus amicitiæ. Minor conſtat. Amor enim quo Angelus amavit ſeipſum, is non erat quo ſe diligebat ob amorem alterius, ſiquidem non eſt veriſimile, quòd ullam aliam creaturam aut priùs, aut magis amaverit, quàm ſe: Nec etiam ſe amavit propter Deum;

Amor

Digitized by Google

Amor enim ille non fuiſſet inordinatus: ſed ille amor quo ſeipſum amavit, & non propter amorem alterius, eſt reverâ amor amicitiæ: & conſequenter ille amor quo inordinatè ſe Angelus amavit, non erat amor concupiſcentiæ, quatenus ille ab amore amicitiæ diſtinguitur. Majorem verò probat Doctor: *Primò* quidem auctoritate S. Auguſtini *lib.*12. *de Civit. c.6.* ubi cùm dixiſſet cauſam beatitudinis ſanctorum Angelorum eſſe, *quia ei adhærent, qui ſummè eſt*: ſubdit: *Cùm verò cauſa miſeriæ malorum Angelorum quæritur, ea meritò occurrit, quòd ab illo, qui ſummè eſt, averſi, ad ſeipſos converſi ſunt.* Hæc autem adhæſio, vel converſio per amorem primariò fit: adeoque cenſet S. Auguſtinus primum Angeli peccatum fuiſſe inordinatum ſui amorem. Idipſum repetit, & evidentiùs explicat *lib.* 14. *cap. ult.* ubi aſſerit quòd duo amores fecerunt duas civitates: *Civitatem Dei, amor Dei uſque ad contemptum ſui. Civitatem Diaboli, amor ſui uſque ad contemptum Dei.* Prima igitur radix Civitatis Diaboli, inquit Doctor, fuit inordinatus amor amicitię ſui, quæ radix germinavit uſque ad contemptum Dei, in quo eſt conſummata iſta malitia. Idipſum inſuper docet *lib.*11. *de Geneſi ad litteram cap.* 15. ubi ait: *Angelum peccaſſe amando, non pecuniam, ſed propriam poteſtatem, & proinde perverſus ſui amor privat ſanctâ ſocietate turgidum ſpiritum.*

Eamdem majorem ratione confirmat Doctor. Primum peccatum Angeli aut fuit volitio, aut nolitio: Si volitio, maximè vel qua inordinato modo complacebat in ſe, vel qua volebat aliquod bonum ſibi indebitum: Si primum, apertè conſtat, quòd illa volitio erat amor ſui inordinatus: Si ſecundum vel illa volitio præſupponebat aliam, qua inordinatè complacebat in ſe: nullus namque vult alteri bonum, niſi priùs ipſum diligat, & ſic illa prima volitio complacentiæ in ſe, neceſſariò fuit primum peccatum. Vel non præſupponebat, & ſic ipſamet volitio erat amor inordinatus ſui: ſiquidem volitio qua quis vult ſibi bonum, & non propter amorem alterius perſonæ, vel eſt amor proprius, vel præſupponit amorem proprium. Si dicatur, quod fuerit nolitio, quod tamen nullus hactenus affirmavit: ſiquidem docent omnes, primum Angeli peccatum fuiſſe commiſſionis, & non ſolius omiſſionis: nihilominus etiamſi fuiſſet aliqua nolitio, illa neceſſariò præſupponere debuiſſet volitionem, vel non debuiſſet præſupponere: Si præſuppoſuit, illa pręſuppoſita volitio fuiſſet amor proprius inordinatus; ſi non præſuppoſuit, illa nolitio fuit amor proprius vel formaliter, vel æquivalenter: quia quando quis non vult ſibi malum, idque non ob amorem alterius perſonæ, ſine dubio cenſendus eſt illud malum ſibi nolle ob amorem ſui ipſius.

Dices: Amor amicitiæ ille eſt, quo Angelus non concupiſcit aliquod bonum à ſe diſtinctum: ſed complacet tantùm in ſuis perfectionibus intrinſecis: ſed ille amor non poteſt habere aliquam malitiam ſibi adjunctam: Ergo non potuit eſſe primum Angeli peccatum. Major conſtat: Minor probatur. Amor ille non poteſt eſſe malus, cujus objectum non eſt malum; nec ullam habet circumſtantiam, qua deordinetur, aut inficiatur: ſed amor ille, quo Angelus ſeipſum diligebat, habebat objectum bonum, nempe Angeli dotes tam naturales, quàm ſupernaturales; nec videtur habuiſſe ullam circumſtantiam inficientem, aut deordinantem. Si enim aliqua poſſet aſſignari, maximè major aliqua intenſio ipſius amoris, quàm oporteat: ſed quoties actus ſecundùm ſubſtantiam ſuam eſt bonus, & habet bonum objectum, non videtur quòd poſſit eſſe mala ipſius intenſio: Ergo talis amor non potuit eſſe malus, nec conſequenter potuit eſſe primum Angeli peccatum.

Reſpondeo 1. negando majorem; Nam amor amicitiæ ſecundùm Doctorem Subtilem, ut *in tertio Notabili* declaravimus, non ſolùm ille eſt quo quis vult ſibi bonum aliquod intrinſecum, ſed etiam quo quis poteſt velle bonum aliquod extrinſecum à ſe diſtinctum, non propter amorem alterius, ſed propter amorem ſui. Unde quamvis Angelus non poſſet peccare nimiùm complacendo in ſuis perfectionibus intrinſecis, & eas intenſiſſimè diligendo; inde non ſequeretur, quòd ejus amor amicitiæ non poſſet eſſe inordinatus; ſiquidem hoc amore poſſet velle ſibi bona aliqua extrinſeca, quæ vellę non deberet: Hic autem amor cùm alterum amorem non pręſupponeret, inde non ſequeretur, quòd ille non eſſet amor amicitiæ; ſiquidem juxta Doctorem Subtilem, amor amicitię in hoc ab amore concupiſcentię non diſtinguitur, quòd per illum Angelus velit tantùm bonum ſibi intrinſecum; per hunc verò bonum extrinſecùm ſibi cupiat, ut non ita rectè ipſum interpretatus eſt Suares *lib.*7.

lib. 7. numero 9. cap. 14. Siquidem ſecundùm ſententiam Doctoris, amore amicitiæ potuit etiam Angelus bonum velle ſibi aliquod externum, & à ſe diſtinctum.

Reſpondeo 2. negando minorem; Falſum enim eſt, quòd amor perfectionum intrinſecarum non poſſit eſſe malus, & inordinatus, ratione majoris intentionis quam deberet habere; etenim unuſquiſque tenetur Deum ſupra ſe, & pluſquam omnia diligere; & conſequenter toties peccare poteſt, quoties poteſt majorem erga ſe, quàm erga Deum amorem elicere: ſed aliquis etiam non concupiſcendo ſibi bona externa, & diſtincta, poteſt majorem erga ſe amorem elicere, quàm erga Deum; adeoque ille amor ſui ipſius poteſt eſſe malus.

Eſt autem veriſimilius, quòd primum Angeli peccatum fuerit ipſemet amor inordinatus ſui ipſius, non quo bona quædam extrinſeca ſibi volebat; etenim Doctor *numero* 15. videtur ſupponere, quòd peccaverit Angelus amore concupiſcentiæ, deſiderando bona illa extrinſeca; ſubindeque indicat, quòd amor amicitiæ, quo primùm peccavit, fuerit aliquis amor inordinatus, quo in ſeipſo nimium complacuit: Idque rationi apparet conſentaneum; Tum quia Angelus non minùs perfectam ſui cognitionem habuit, quàm aliarum rerum; adeoque veriſimile eſt, quòd ipſa cognitio ſuarum perfectionum ejus voluntatem induxerit ad nimiam ſui complacentiam: Tum quia exinde facilè concipitur qualiter ille inordinatus ſui ipſius amor eum ad cætera committenda peccata ſtimulaverit: Tum denique quia hoc ipſum apertè videtur ſentire S. Auguſtinus à nobis ſupra laudatus, affirmans Angelum idcirco à ſocietate Sanctorum fuiſſe ſegregatum, quòd propriam poteſtatem amando, perverſo amore ſibi complacuerit.

CONCLUSIO SECUNDA.

A*More concupiſcentiæ peccavit Angelus, maximè inordinatè appetendo beatitudinem ſupernaturalem:* Ita Doctor eadem qu. 2. num. 5. *Videtur*, inquit, *dicendum, quòd primò concupierunt ſibi immoderatè beatitudinem.*

Quanquam autem apertè non explicet de qua beatitudine, naturali an ſupernaturali loquatur, veriùs tamen dicendum arbitror ipſum de ſupernaturali eſſe intelligendum: Tum quia illa eſt, quæ abſolutè, ſimpliciter beatitudo appellari ſolet à Scholaſticis: Tum quia ibi loquitur Doctor de beatitudine quam Angelus non habebat: non carebat autem beatitudine naturali ſubindeque eam inordinatè appetendo præcipuè non peccavit, quanquam tamen in ea inordinatè appetenda peccare potuiſſet; nimirum illam appetendo cum independentia à Deo, vel eam tanti faciendo, ut ad beatitudinem ſupernaturalem non tenderet, licèt noviſſet ſe ad eam procurandam creatum, & ordinatum fuiſſe à Deo.

Probat autem Concluſionem Doctor: Primò quidem ratione deducta ex S. Anſelmo *de caſu Diaboli cap. 4.* Primus actus concupiſcentiæ inordinatus Angeli, vel proceſſit ex affectu juſtitiæ, vel ex affectu commodi, hoc eſt, proceſſit à voluntate, vel ſecundùm quod habet inclinationem ad bonum honeſtum, quod juſtè, & juxta dictamen rectæ rationis appeti, & comparari poteſt: vel ſecundùm quod habet inclinationem ad bonum commodum. *Non primum*; quod enim juſtè, & ſecundùm rationem diligitur ac concupiſcitur, non inordinatè amatur: *Ergo ſecundum*; Sed veriſimile eſt, quòd voluntas agens, & aliquid appetens ex affectu commodi contra juſtitiæ præſcriptum, primò verſetur circa maximum bonum commodum ex omnibus, quæ ipſi manifeſtantur: Hoc autem maximum commodum bonum, eſt ipſa beatitudo ſupernaturalis: Ergo prima concupiſcentia inordinata voluntatis Angelicæ circa bona commoda non habita, maximè verſabatur circa beatitudinem ſupernaturalem. Major conſtat, Minor probatur: Quoties voluntas in appetendo bonum commodum nullam aliam regulam ſequitur, quàm impetum appetitus inordinati ejuſdem boni commodi; cùm ille appetitus ſit naturalis; agens autem naturale toto niſu, totiſque viribus in ſuum actum erumpat; Conſequens eſt, quòd appetitus ille immoderatus voluntatis Angelicæ, ipſam ad volendum, & appetendum bonum commodum totis viribus ſtimulabat; ſubindeque impellebat illam ad maximum commodum inter ea, quæ ipſi proponebantur, & manifeſtabantur; tale autem commodum, & bonum maximum, erat beatitudo ſupernaturalis. Ergo &c.

Reponunt aliqui Thomiſtæ hanc rationem nihil probare; quia, inquiunt, primus appetitus commodi in Angelo, potuit eſſe circa aliquod particulare delectabile; non au-

autem neceſſum eſt, quòd verſetur circa ſummè delectabile, vel commodum.

Contra: Voluntas Angeli non regulabatur, niſi ab appetitu commodi inordinato, & immoderato: ſed, ut ſic totis viribus, ſummoque affectu tendebat ad id, quod ſibi maximè commodum videbatur: Appetitus enim totis viribus impellit ad bonum commodum, adeòque impellit ad maximum commodum; agentia namque naturalia, qualis erat ille appetitus commodi, toto impetu erumpunt in actus, niſi præpediantur; ibi autem nihil erat impediens: Si quid enim illum impetum reprimere potuiſſet, maximè affectus juſtitiæ, & dictamen rectæ rationis; Neutrum autem ibi aderat, adeoque nihil erat, quo refrænaretur ille impetus; & conſequenter toto niſu ferebatur in commodum ſibi propoſitum, ſubinde appetebat maximum commodum, qualis eſt beatitudo ſupernaturalis.

Probat ſecundò. Prima inordinata Angeli concupiſcentia fuit aliquis actus volitionis: Ergo verſabatur circa bonum honeſtum, utile, aut delectabile. Non circa honeſtum, aliàs eſſet honeſta ac ordinata: Non etiam circa utile, quia concupiſcentia, & amor boni utilis, præſupponit concupiſcentiam, & amorem boni, ad quod conſequendum illud eſſe utile videtur: Ergo illa volitio verſabatur circa bonum delectabile: ſed veriſimilius eſt, quòd verſabatur circa maximum delectabile, qualis eſt beatitudo; quamvis enim illa ſit etiam bonum honeſtum, poſſitque honeſtè appeti, tamen quia etiam eſt bonum valdè delectabile, potuit inordinatè appeti; nimirum, vel eam tanto ardore appetendo, ut dolor eſſet, quòd non ita citò à Deo conferretur, & propterea optaret eam poſſidere aliter quàm Deus ordinaſſet: vel etiam vellet eam independenter à Deo poſſidere.

Probat tertiò: Omnis appetitus maximè id deſiderat, quod ſibi proponitur maximè conveniens, & delectabile; ſic enim appetitus, qui fertur in viſibile, ſummè appetit id quod ab oculo tamquam viſibile magis oblectans percipitur: Ergo cùm voluntas Angeli non habeat appetitum ſenſitivum, quo moveatur ad appetenda ſenſibilia, maximè appetit id quod proponitur ab intellectu, ut ſummum delectabile: Sed talis eſt beatitudo ſupernaturalis: Ergo maximè in eam tendit appetitus Angelicus: ſed veriſimile eſt, quod appetitus inordinatus Angeli ferebatur circa illud, quod maximè appetebat: Ergo ferebatur circa beatitudinem ſupernaturalem.

Probat quartò. Illud primò appetitur à voluntate non regulata per affectum juſtitiæ, ſed commodi, quod ea appeteretur quamvis alia appetibilia non eſſent, & quod ſi cætera abeſſent, non minùs appeteretur: ſed tale eſt objectum delectabile: Ergo primo appetitu fertur in objectum delectabile: Sed ſi feratur in objectum delectabile primo ſuo appetitu, veriſimile eſt, quòd feratur in maximum delectabile: Ergo, &c.

Major videtur manifeſta, quia voluntas deſtituta affectu, & regula juſtitiæ, ſequitur omnino commodum ſuum, & nullum vult incommodum: Siquidem incommodum ſolùm volumus, & appetimus affectu juſtitiæ, ut patet in martyribus, & pœnitentibus. *Minor* etiam apparet vera; bonum enim quantumvis excellens, ſi eſſet triſtabile, & non delectabile, certum eſt, quòd non appeteretur appetitu commodi.

Denique probatur Concluſio: Certiſſimum eſt, quòd Angelus aliquem actum circa beatitudinem ſupernaturalem habuerit: illam enim cognovit, ut ſibi poſſibilem, novitque media quibus illam conſequi poſſet; alioquin perfectus viator non extitiſſet: Ergo vel actus ille fuit ordinatus, & ſic non peccavit, ſed meruit; vel fuit actus neuter, ideſt, nec bonus, nec malus, nec ordinatus, nec inordinatus, quod nullus Theologorum admittit; vel fuit inordinatus: Sed non fuit ordinatus, nec neuter; Ergo neceſſum eſt, quòd fuerit inordinatus; & per conſequens, quòd fuerit peccatum. Quòd autem fuerit primum peccatum, ex eo conſtat; quia cùm objectum illud fuerit maximè delectabile, & potentia ab appetitu naturali duceretur, & impelleretur ad bonum, neceſſariò ſequi videtur primum actum concupiſcentiæ illius voluntatis fuiſſe circa beatitudinem ſupernaturalem.

Confirmantur, & explicantur ſupradictæ rationes ab eodem Doctore *nu.6.* ubi obſervandum monet, quòd quælibet potentia cognoſcitiva habet appetitum ſibi correſpondentem; unde cùm anima habeat potentiam cognoſcitivam, nempe intellectum, habet etiam ſibi correſpondentem appetitum, qui in voluntate reſidet; quæ licèt ſit libera, tamen maximè conformatur appetitui naturali in agendo, & ideo, inquit Doctor, in hominibus ſecundùm diverſitatem comple-

plexionum, eſt dominium appetituum ſenſitivorum, & ſiquidem quælibet potentia cognoſcitiva habet proprium appetitum, tunc ſecundùm diverſitatem complexionum, eſt diverſitas dominii in cognitivis diverſis, & in eorum appetitivis: in quolibet, inquam, voluntas ſecundùm prædominium appetitus ſenſitivi maximè inclinatur ad actum ejus. Et ideo quidam ſequentes inclinationem primam ſine regula juſtitiæ, primò inclinantur ad luxuriam, quidam primò ad ſuperbiam: Voluntas ergo agendo ſequitur appetitum naturalem, ut plurimum. Licèt autem voluntas ſeparata ab omni ſenſu, & appetitu ſenſitivo, non poſſit inclinari in aliquod objectum ſenſibile; cùm tamen ſit potentia naturalis, habet inclinationem naturalem ad objectum maximè ſibi conveniens, in quantum eſt potentia naturalis; illud autem eſt beatitudo; quia idem eſt objectum appetitivæ, & facultatis cognoſcitivæ. Cùm ergo beatitudo ſit maximum objectum intellectivæ virtutis, etiam erit ſummum, & maximè motivum appetitus intellectivi, qui eſt voluntas: & conſequenter licèt voluntas ſit potentia libera, tamen cùm in agendo ſequatur appetitum naturalem, niſi reguletur, & refrenetur per affectum juſtitiæ, & dictamen rationis, conſequens eſt, quòd toto conatu primo concupiſcit primum objectum delectabile, non ordinatè; ergo inordinatè; ſubindeque primus illius Angelicæ voluntatis concupiſcentis affectus inordinatus, fuit circa beatitudinem. Ita Doctor.

Dices 1. Ex S. Auguſtino *lib.*13. *de Trinit. cap.*5. beatitudo ab omnibus appetitur; quod autem ab omnibus appetitur, uniformiter eſt naturale; igitur beatitudo naturaliter appetitur: ſed appetitus naturalis ſemper eſt rectus; quia eſt à Deo: Ergo voluntas conformis appetitui naturali ſemper eſt recta; quod enim eſt conforme recto, rectum eſt: Ergo in appetendo beatitudinem nullus peccare poteſt; adeoque primum amoris concupiſcentiæ Angeli peccatum, non fuit appetitus inordinatus beatitudinis.

Negat minorem Doctor *numero* 10. Cùm enim volitio ſit libera, & poſſit habere rationem mali, quamvis eſſet conſona inclinationi naturali, ſeu volitioni talis objecti ad quod haberetur inclinatio naturalis, inde ſequitur, quòd licèt feratur in objectum ad quod inclinatur naturaliter, non minùs poteſt ejus affectus eſſe inordinatus; inclinatio enim ad quodcumque delectabile, v.g. naturalis eſt, & tamen certum eſt, quòd deſideria plurium delectabilium ſunt inordinata, & mala: Non eſt ergo verum, quòd volitio elicita conformiter ad inclinationem naturalem rectam ſit ſemper recta, & ordinata: quia voluntas, ut eſt libera, & elicitiva actus circa objectum, tenetur ſe conformare juſtitiæ, & regulæ ſuperiori, quæ præcipit, & ordinat, ut illum appetitum naturalem regulet, & moderetur juxta dictamen rectæ rationis, & præſcripta regulæ juſtitiæ.

Dices 2. Nullus intellectus errat circa prima principia: Ergo nec voluntas errare poteſt circa ultimum finem qualis eſt beatitudo. Antecedens eſt *Ariſtotelis* 2.*Metaph. textu* 1. Conſequentia probatur ex eodem 2. *Phyſic. textu* 8. ubi ait, *Quòd ſicut ſe habet principium in ſpeculabilibus, ita ſe habet finis in agibilibus, ſeu operabilibus.*

Reſpondet Doctor num. 11. negando conſequentiam; & rationem diſparitatis profert, quòd principia prima determinant intellectum ad actum rectum, finis verò non determinat voluntatem ſemper ad actum rectum: ſed ipſa ex ſe poteſt habere vel actum malum, vel bonum circa finem pro ſuo arbitrio; cùm enim intellectus ſit potentia naturalis, & naturaliter ſit operans, idcirco non poteſt non aſſentiri principiis ſibi propoſitis, ſed in tantum eis aſſentitur, in quantum eorum veritas magis, ac magis ei manifeſtatur: Secus eſt autem de voluntate, cùm enim hæc ſit libera, ideo moderari poteſt appetitum proprium ne illi dominetur, & prævaleat in eliciendis ſuis actibus, imò ne actus abſolutè eliciatur; poteſt enim avertere intellectum à cogitatione illius objecti delectabilis circa quod ipſe occupatur.

Dices 3. Si Angeli perduelles ex appetitu, & affectu commodi peccaverint, concupiſcendo nempe beatitudinem quatenus erat bonum commodum; ſequitur etiam quòd Angeli obſequentes pari modò peccaverint; ſed illud conſequens eſt abſurdum: Ergo & id unde ſequitur. Patet ſequela majoris, ſiquidem juxta S. Anſelmum lib. de Concordia cap.26. & 43. *Voluntas quod commodum eſt non velle nequit*: Ergo cùm omnes tam boni, quam mali habuerint affectum commodi, & maximè ſummi commodi, qualis eſt beatitudo; conſequens eſt, quòd ſi ſit in hoc affectu peccatum, etiam Angeli boni peccaverint.

Re-

Reſpondet Doctor n. 12. negando ſequelam; quia quamvis boni habuerint tantam inclinationem naturalem ad beatitudinem, quatenus eſt bonum commodum, quantam habuerunt mali, imò fortè majorem, nempe præſtantiorem habebant naturam; quia iſta inclinatio, inquit Doctor, eſt ſecundùm perfectionem naturalem: tamen quia boni operabantur ex affectu juſtitiæ concupiſcendo beatitudinem, etiam temperabant affectum ſuum circa illam, ipſumque regulabant juxta dictamen rationis, & regulas Superioris, unde illam honeſto, & debito modo concupiſcebant: *Non enim*, inquit Doctor, *utebantur voluntate ſecundùm rationem ejus imperfectam, in quantum ſcilicet eſt tantùm appetitus intellectivus, agendo ſcilicet tali modo quo competeret appetitui intellectivo agere; ſed utebantur voluntate ſecundùm perfectam ejus rationem, quæ eſt libertas; agendo ſcilicet ſecundùm voluntatem eo modo quo congruit agere liberè in quantum liberum agit: Hoc autem erat ſecundùm regulam ſuperioris voluntatis determinantis, & hoc juſte.*

Ad probationem autem ſequelæ, nego, quòd voluntas non poſſit non velle bonum commodum; quotidie enim contingit, ut non velimus bona commoda, propterea quòd noverimus illa nobis eſſe prohibita. *Vel dico*, quòd licèt fortè voluntas non poſſet non velle bonum commodum, maximè ſummum, qualis eſt beatitudo, tamen voluntas Angeli poterat ipſam velle inordinatè, aut ordinatè; ordinatè quidem, nempe ſi vellet ipſam tantùm obtinere quando, & quomodo Deus ordinaverat, aut ſi illam habere concupiſceret tantùm, ut Deum amore præſtantiori diligeret.

Poſſet autem illam inordinatè appetere: „ idque tripliciter, inquit Doctor *n.9.* vel „ *quantum ad intenſionem*, putà volendo eam „ majori conatu, quàm ſibi conveniat; vel „ *quantum ad accelerationem*, putà volendo „ eam ſibi citiùs, quàm ſibi conveniat, vel „ *quantum ad cauſam*, putà volendo ſibi „ eam aliter, quàm ſibi congruat; v. gr. „ ſine meritis, vel fortè modis aliis, de „ quibus omnibus non oportet hic curare. „ Aliquo iſtorum modorum eſt probabi- „ le, quòd exceſſerit voluntas ejus, ſcilicet „ *vel plus appetendo* ſibi beatitudinem in „ quantum eſt bonum ſibi, quàm amando „ illud bonum in ſe: vel plus appetendo illud bonum, ut objectum beatificum eſ- „ ſe bonum ſuum tamquam ſibi bonum, „ quàm appetendo illud ineſſe alii, ut Deo „ ſuo: & in hoc eſt ſumma perverſitas vo- „ luntatis, quæ eſt *uti fruendis, & frui utendis*, ſecundùm S. Auguſtinum *lib.*83. qq. „ *q.*30. *Vel ſecundo modo* potuit appetere ha- „ bere illam ſtatim cùm tamen Deus velit „ eum illam habere poſt morulam viæ. *Vel* „ *tertio modo* appetendo eam ex naturali- „ bus habere, non habendo eam gratio- „ sè, cùm tamen Deus velit eam haberi „ ex meritis. Debuit ergo libera voluntas „ moderari affectionem quantum ad iſtas „ circumſtantias quas recta ratio habuit „ oſtendere: quia beatitudo debuit minùs „ appeti ſibi quàm Deo, & debuit appe- „ ti pro tempore, pro quo Deus voluit: „ & ex meritis, pro quibus Deus voluit „ eam debere appeti: Ergo ſi aliquo iſto- „ rum modorum ſequebatur affectionem „ commodi, non moderando eam per ju- „ ſtitiam, hoc eſt per infuſam, ſi habuit, „ vel acquiſitam, vel innatam ſive natu- „ ralem, quæ eſt ipſamet libertas, pecca- „ vit. Qualia autem fuerint objecta appetitus Angelici, reſolvetur ad calcem iſtius quæſtionis. An autem uterque ille amor inordinatus Angeli, tam amicitiæ, quàm concupiſcentiæ, ſit ſuperbia propriè dicta, vel potiùs ad luxuriam ſpiritualem ſit reducendus, aperiet

CONCLUSIO TERTIA.

A*Mor inordinatus Angeli, tam Amicitiæ, quàm Concupiſcentiæ, fuit ſuperbia: non formaliter, & propriè, ſed radicaliter, & impropriè dicta.* Hæc videtur eſſe genuina Subtilis Doctoris ſententia in præfata qu. 2. num. 14. ubi cùm præmiſiſſet ſententiam S. Thomæ, & aliorum dicentium, quòd amor ille inordinatus Angeli fuerit propriè dicta ſuperbia, concludit: Ideo dico, *quòd primum peccatum ejus non fuit ſuperbia propriè dicta; ſed propter delectationem, quam importabat, magis videtur reduci ad luxuriam; ſicut peccatum quo inordinatè delectatur quis in ſpeculatione concluſionis geometricæ, ad luxuriam revocatur*: In quibus verbis duo maximè advertenda ſunt: *Primum* quòd Doctor abſolutè non neget amorem illum eſſe ſuperbiam, juxta aliquam ſuperbiæ uſurpationem, ſed tantùm, quòd non ſit ſuperbia propriè dicta. *Secundum* eſt,

eſt, quòd non dixerit illum amorem eſſe formaliter luxuriam, ſed quòd ſi ad aliquod ex ſeptem capitalibus criminibus ſit revocandus, magis congruè ad luxuriam, quàm ad ſuperbiam revocetur. Quòd autem amor ille Angelicus inordinatus, non fuerit propriè dicta ſuperbia,

Probatur 1. primum peccatum Angeli fuit immoderata complacentia in ſuis perfectionibus: ſed ſuperbia propriè dicta, non eſt talis immoderata complacentia, inquit S. Auguſt. lib.14.c.15. *Quid eſt enim ſuperbia, niſi perverſæ celſitudinis appetitus?* Appetitus autem celſitudinis non eſt formaliter amor ſui, ſed ex eo ſequitur: quia nemo poteſt appetere immoderatè ſuam excellentiam, & beatitudinem, niſi quia ſeipſum inordinatè diligit: Ergo primum Angeli peccatum non fuit formaliter ſuperbia. *Deinde* amor inordinatus amicitiæ erga alterum non eſt formaliter ſuperbia: Ergo nec amor inordinatus ſui; eadem enim videtur eſſe ratio. *Denique* propriè dicta ſuperbia eſt inordinatus appetitus excellentiæ reſpectu aliorum: unde S. Auguſt. lib. 19. de Civit. cap. 12. ait: *Superbia perversè imitatur Deum; odit namque cum ſociis æqualitatem ſub illo, ſed imponere vult ſociis dominationem ſuam pro illo*: Quibus verbis ſignificat, quòd ratio formalis ſuperbiæ conſiſtit in appetitu excellentiæ, ut dicit relationem dominationis ſuper alios: ſed ille affectus dominationis non poteſt eſſe primarium Angeli peccatum: Idcirco namque voluit ſupra cæteros dominari, quia ſeipſum inordinatè diligebat; qui inordinatus amor fuit equidem radix, & origo ſuperbiæ, non autem ipſa ſuperbia formaliter: Ergo &c.

Objiciunt primò Thomiſtæ varios Scripturæ contextus, quibus ſignificari contendunt primum Angeli peccatum fuiſſe ſuperbiam formaliter dictam. Imprimis verò illud Iſaiæ 14. ubi in perſona Regis Aſſyriorum allegoricè deſcribitur peccatum principis Dæmonum his verbis, *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua; quomodo cecidiſti de Cælo Lucifer, qui dicebas in corde tuo;* in Cælum conſcendam? &c. quæ verba manifeſtæ ſuperbiæ ſunt indicia. Secundò illud *Ezechielis* 28. ubi ſub perſona Regis Tyri deſcribitur Diaboli peccatum, & inter alia de eo dicitur: *Inventa eſt iniquitas in te.* Quæ autem fuerit iniquitas illa, declarat dicens: *Elevatum eſt cor tuum in decore tuo, &c.* Elevatio autem cordis ſuperbia eſt, vel effectus ſuperbiæ propriè dictæ. Addunt illud Eccleſiaſtis 10. *Initium omnis peccati ſuperbia*. Unde *S. Aug. lib.14. de civit. Dei c.13.* addit: *Malæ voluntatis initium quid potuit eſſe aliud niſi ſuperbia?*

Confirmant ex illo Tobiæ, ubi Tobias pater filio dicit: *Superbiam numquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas, in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio*: atqui omnis perditio hominum, imò & Angelorum ſumpſit initium à peccato principis Dæmonum: ergo peccatum illius fuit ſuperbia.

Hoc ipſum probare nituntur variis ſanctorum Patrum oraculis: Imprimis verò S. Ambroſ. vel alius Auctor epiſtolæ ad Demetriadem Epiſt. 33. *Hæc ſuperbia*, inquit, *à Diabolo ſumpſit exordium; qui quoniam ſua quam à Creatore acceperat, potentia, & dignitate ſibi placuit, idque Auctoris ſui gloriæ comparavit, cum Angelis, quos in conſenſum impietatis ſuæ traxerat, à cœleſti ſublimitate dejectus eſt.... Subinde itaque in lapſu Diaboli ſive in prævaricatione hominis, initium peccati ſuperbia eſt, quæ congruenter, & avaritia nominatur, quia utraque appellatio eum ſignificat appetitum, qui & ſuam menſuram concupiſcat excedere; & non dignetur dives eſſe, niſi propriis. Tamquam habeat hoc ſimile Deo, ut bonorum ſuorum ipſe ſibi fons, ipſe ſibi ſit copia.*

Conſentit S. Athanaſius in oratione de Virginitate; *Satanas*, inquit, *non propter fornicationem aut adulterium aut furtum de cælo dejectus eſt: ſed ſuperbia ipſum in inferiores abyſſi partes præcipitavit*. Subſcribit *Hieronymus in caput* 16. *Ezechielis*, ubi ſuperbiam proprium Diaboli, primumque peccatum vocat. Hoc ipſum pluribi docet S. Auguſt. maximè *lib. 14. de civit. Dei c. 13.* ubi ait, *Malæ voluntatis, quid potuit eſſe niſi ſuperbia? initium omnis peccati ſuperbia eſt: quid eſt autem ſuperbia niſi perverſæ celſitudinis appetitus? Perverſa enim celſitudo eſt deſerto eo, cui debet animus inhærere, principio, ſibi quodammodo fieri atque eſſe principium. Hoc fit cùm nimis ſibi placet; ſibi verò ita placet cùm ab illo bono incommutabili deficit, quod ei magis placere debuit, quàm ipſe ſibi.* Subſcribit Fulgentius lib. ad Monimum c.17. *Si initium peccati requiritur*, inquit, *nihil aliud niſi ſuperbia invenitur: dicit enim Scriptura, Initium omnis peccati ſuperbia; quæ itaque tunc initium ſumpſit, cùm*

Digitized by Google

Cùm Angelus adverſùs Deum elatus, & ipſa elatione proſtratus per concupiſcentiam, quæ radix eſt omnium malorum, volens uſurpare, quod illi datum à Deo non fuit, à Deo deceſſit, & cecidit, in quo ſi ſtetiſſet, non cecidiſſet. Tandem Bernardus lib. de modo benè vivendi ſerm. 37. *Superbia*, inquit, *radix omnium malorum, Angelos depoſuit, potentes ſtravit, ſuperbos dejecit*. Hinc ſuperbia communiter peccatum Dœmonum appellatur, & *Job* 12. Lucifer vocatur *Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ*. Conſtat igitur tum ex Scripturæ, tum ex ſanctorum Patrum oraculis, ſuperbiam fuiſſe primum, ac capitale Dœmonum peccatum.

Negat conſequentiam Doctor *n.* 17. & ad Scripturæ, & ſanctorum Patrum auctoritates reponit, præſumptionem fuiſſe ſimpliciter primum peccatum Angeli, *Non quatenus*, inquit, *eſt prima ſpecies ſuperbiæ propriè ſumptæ; ſed quatenùs ſignificat nimiam complacentiam, & amorem inordinatum ſui ipſius, quæ complacentia, & præſumptio, cauſa fuit, & radix ſuperbiæ*, ut explicat S. Auguſtinus, & evidentiùs aperit lib. de Geneſi ad litteram, cap.25. ubi ait, *Diabolum amaſſe propriam poteſtatem, & perverſo ſui amore privatum ſancta ſocietate turgidum Spiritum*. Et cap.23. *actu continuo ſe à luce veritatis avertit, ſuperbia tumidus, & propriæ poteſtatis delectatione corruptus*. Itaque præfatæ tum Scripturæ, tum ſanctorum Patrum auctoritates ſic poſſunt explicari. *Primò* quòd ſignificent primum peccatum Diaboli fuiſſe ſuperbiam, non formaliter, & propriè dictam, ſed radicaliter, & effectivè, quatenus nempe inordinatus ille amor ſui ipſius, Angelum induxit, ut de ſe præſumeret, divinam præeminentiam, & dominationem affectaret, ac tandem Deo ſubjici renueret. Vel quòd ſuperbia Diaboli cauſa fuerit totius peccati, quod à primo Parente in univerſum humanum genus Diabolus derivavit, ut explicat S. Auguſtinus in Pſalmum 121. *Cecidit*, inquit, *Angelus, & factus eſt Diabolus. Propinavit homini ſuperbiam; dejecit ſecum invidentia eum qui ſtabat; iſti ſibi noluerunt ipſum eſſe, ſibi dominari voluerunt*. Denique dico cum Seraphico Doct. *art.*7. *qu.*7. quòd Diaboli peccatum conſiderari debet quantum ad triplicem ſtatum: ſcilicet, quantum ad inchoationem, conſummationem, & confirmationem: Initiatum eſt in complacentia, & præſumptione; ſtatim enim ut vidit ſuam pulchritudinem, præſumpſit: Conſummatum eſt in ambitione, quia præſumens de ſe, appetiit quod omnino ſupra ſe fuit, & ad quod pervenire non potuit; ſed confirmatum eſt invidiæ, & odii averſione; quia ex quo obtinere non potuit, quod appetiit, ideo invidere cœpit, & affectu odii contra ire, & in hoc firmatum eſt, quia hæc omnino ipſum à Deo ſeparavit, & perfectum obſtaculum poſuit, ſicut charitas perfectè Deo jungit.

Dices ſecundò, ſecundùm S. Joannem; *Omne, quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ*: ſed primum Angeli peccatum non fuit concupiſcentia carnis, aut oculorum: ergo fuit ſuperbia vitæ.

Negat conſequentiam Doctor, quia illa diviſio comprehendit tantùm peccata ordinaria hominum, non verò Angelorum. Quòd ſi Angelorum peccatum ad aliquod ex illis tribus membris reduci debeat, potiùs revocandum eſt ad concupiſcentiam oculorum, quàm ad alia duo membra: *Sicut enim*, inquit Doctor, *in nobis ad concupiſcentiam oculorum ſpectant immoderati appetitus alicujus viſibilis pulchri: ita & in Angelis ad concupiſcentiam oculorum debet ſpectare immoderatus appetitus delectabilis*.

Dices tertiò, peccatum Angelorum reduci debet ad aliquod ex ſeptem vitiis capitalibus: ſed ad nullum commodè revocari poteſt, quàm ad ſuperbiam: ergo debet eſſe ſuperbia propriè dicta.

Reſpondet primò Doctor *n.* 17. negando majorem: illa namque diviſio peccatorum in ſeptem genera, nec eſt adæquata, nec eſt etiam congrua: quod optimè probat; quia ſi diviſio peccatorum fiat juxta numerum habituum malorum oppoſitorum ſeptem virtutibus, nimirum tribus Theologicis, & quatuor Moralibus, certum eſt, quòd non ſit bona, quia deberent aſſignari ſeptem peccata diſtincta, & ſeparata ab illis ſeptem; nam infidelitas, & præſumptio deberent numerari inter illa, & aliqua alia ex illis ſeptem omitti. Quòd ſi diviſio peccatorum non ſumatur ſic, ſed prout opponuntur actibus bonis, quibus obſervantur decem præcepta decalogi, deberent eſſe decem peccata. Unde concludit, quòd illa diviſio non debet admitti tamquam adæquata, nec ut comprehendens omnia peccatorum genera, nec etiam fortè omnes radices peccatorum; *ſiqui-*

quidem, inquit, *infidelitas*, *& deſperatio, ſunt oppoſita ſpei*, *ſuntque graviora peccata*, *quàm peccatum gulæ*, *aut accidiæ*, *nec tamen ſub illis membris comprehenduntur propriè*, *& directè*; hinc infert, quòd hæc diviſio ſit peccatorum, quæ fiunt ordinariè; & quæ ſunt radices, & occaſiones plurium peccatorum.

Reſpondet ſecundò negando conſequentiam, quia illa diviſio non eſt adæquata; nec quodlibet peccatum debet eſſe aliquod ex illis formaliter, & propriè: plura enim ſunt peccata, quæ nonniſi reductivè ad illa ſeptem ſpectant.

Reſpondet tertiò negando minorem, ſi enim reductivè Angelorum peccatum ad unum ex illis ſeptem revocetur, potiùs ad luxuriam, quàm ad ſuperbiam ſpectabit; *Sicut*, inquit Doctor, *omnis inordinatus appetitus delectabilis*, *ad concupiſcentiam oculorum revocatur*.

Inſtabis, inordinatus delectationis affectus non ſolùm in luxuria, ſed etiam in gula, aliiſque ſimilibus intemperantiæ vitiis invenitur: ergo dato, quòd primum Angeli peccatum conſiſteret in deordinato delectationis affectu circa propriam excellentiam, non magis luxuria, quàm gula ſpiritualis dici deberet.

Reſpondet primò, quòd etſi conſequentia foret vera, tamen non pugnaret contra ſententiam Doctoris: non enim contendit Doctor illam complacentiam inordinatam Angeli eſſe potiùs ad luxuriam, quàm ad gulam revocandam; ſed quòd potiùs ad luxuriam, quam ad ſuperbiam revocari poſſit. *Reſpondeo ſecundò* congruentiùs tamen ad luxuriam, quàm ad quodlibet aliud peccatum eſſe revocandam; cùm enim luxuria verſetur circa objectum magis delectabile, quàm gula; delectatio autem illa ab Angelo inordinatè concepta de propria ſua excellentia, & perfectione fuerit ſumma; quia aliàs non moviſſet Angelum ad tot gravia patranda peccata; conſequens eſt, quòd ad luxuriam magis, quàm ad alia peccata reduci debeat; quippe cùm majorem in delectationis exceſſu proportionem habuerit cum luxuria, quàm cum alio quovis peccato.

Quæres, *an reverà Angelus appetiverit æqualitatem cum Deo*, *ſeu Deum eſſe*.

Reſpondeo reverà ipſum appetiiſſe æqualitatem cum Deo ſecundùm ſe ſpectatam. Ita Doctor in 2. *diſt.* 6. *q.* 1. *n.* 2. ubi cùm impugnaſſet ſententiam, & rationes ſancti Thomæ docentis objectum excellens, cujus appetitione Angelus primò peccavit amore concupiſcentiæ, non fuiſſe omnimodam æqualitatem cum Deo in natura; concludit Doctor *poteſt aliter ad quæſtionem reſpondere*; *ſcilicet*, *quòd Angelus potuit appetere æqualitatem Dei*: idque probat ratione quadruplici: Sed priùs firmanda eſt hæc noſtra reſponſio auctoritate tum Scripturæ, tum ſanctorum Patrum.

Primò namque ex Scriptura deducitur, quòd de facto Lucifer appetiit hanc æqualitatem: ergo reverà potuit eam appetere. Probatur antecedens ex illo *Iſaiæ* 14. ubi Lucifer ait, *Aſcendam ſuper altitudinem nubium*, *ſimilis ero Altiſſimo*, quamvis enim de ſimilitudine, quæ poteſt eſſe minor, quàm æqualitas, ibi fiat ſermo; nihilominùs ſimilitudo ſine æqualitate perfecta non eſt. *Adde* quòd ſi antecedentia verba conſiderentur, videntur perfectam ſimilitudinem denotare, & exigere.

Accedit illud *Ezechielis* 28. ubi pariter de Lucifero dicitur, *Elevatum eſt cor tuum*, *& dixiſti*, *Deus ego ſum*, *& in cathedra Dei ſedi in corde maris*; & ideo Angelus primus, qui Lucifero reſtitit, dicitur *Michael*, hoc eſt *quis ut Deus?* quia nempe repugnavit Lucifero, & hæc ei verba Divinitatem affectanti exprobravit.

Idem docent ſancti Patres: imprimis verò S. Ambroſ. *epiſt.* 33. ubi ait: *Quoniam ſua quam acceperat potentia*, *& dignitate ſibi placuit*, *ſeque Auctoris ſuæ gloriæ comparavit*, *a cæleſti ſublimitate dejectus eſt*. Clariùs id indicat octon. 3. in Pſal. 118. *Ille*, ait, *ſic ſe exaltavit*, *ut vellet æquari Altiſſimo*. Subſcribit S. Chryſoſt. homil. 3. de verbis Iſaiæ: *Dei*, inquit, *ſperavit æqualitatem*, *quæ res eum cælo expulit*. Concedit S. Auguſtinus 14. *de civit. cap.* 11. ubi ait, *Luciferum quodam quaſi tyrannico faſtu gaudere ſubditis magis*, *quàm eſſe ſubditum elegiſſe*. Quaſi diceret, quòd Lucifer cum Deo æqualitatem in auctoritate, & poteſtate concupivit, quippe omnibus aliis præeſſe, nulli verò ſubeſſe optabat. Rem clarè indicat Nazianz. *orat.* 17. ubi Luciferi elationem exponit, his verbis: *Indignum*, inquit, *atque intolerandum dicebat ſe cùm divinus eſſet*, *non Deum quoque exiſtimari*, quod eleganter expreſſit carmine, quod eſt de ſubſtantiis mente præditis ubi inter alia ſcribit.

Quo-

Digitized by Google

Quocirca primus ſana mente tumeſcens
Lucifer (eximio nam quòd frueretur honore
Sperabat regale Dei ſoliumque decuſque)
Corruit amiſſo vilis ſplendore, miſerque:
Dum Deus eſſe cupit, terræ caligine totus
Obrutus eſt.

Probat autem hanc reſponſionem Doctor. Primò quidem. Voluntas ſecundùm actum amoris amicitiæ, & actum amoris concupiſcentiæ. habet totum ens pro objecto, ita quòd ſicut quodcumque ens poteſt ipſa amare amore amicitiæ, ſic & poteſt illud amore concupiſcentiæ proſequi: ſed æqualitas Dei ſecundùm eſſentiam, eſt aliquod bonum concupiſcibile ſecundùm ſe: ergo cùm Angelus potuerit ſe amare amore concupiſcentiæ, potuit ſibi appetere omne bonum concupiſcibile, ſubindeque potuit appetere æqualitatem Dei.

Probat ſecundò, & priorem rationem confirmat. Si aliquid impediret quominùs Angelus poſſet illam æqualitatem affectare, maximè quia non ſolùm in ſe eſt impoſſibilis, ſed etiam ut impoſſibilis apprehenditur ab Angelo: abſurdum eſt enim aſſerere eum fuiſſe ita malitia excæcatum, ut eam æqualitatem divinam creaturæ omnino impoſſibilem eſſe non agnoverit: ſed illa impoſſibilitas non impedit, quin potuerit Angelus ipſam Divinitatem appetere: Ergo &c. Majorem concedunt Adverſarii, minorem verò probat Doctor.

Primò quidem auctoritate Ariſtotelis *lib.* 3. *Ethic. cap.*2. dicentis, *Electio quidem non eſt impoſſibilium. Voluntas autem eſt impoſſibilium, putà immortalitatis.* Inſuper damnati Deum odio habent juxta illud Pſalmi 73. *Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper*; odiens autem vult objectum ſui odii non eſſe: ergo damnati Deum non eſſe cupiunt: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo poteſt aliquid impoſſibile appeti. *Suaderi poteſt* ex illo ferventiſſimo dilectionis actu, quem S. Auguſtinus his verbis exprimebat erga Deum. *Domine ſi eſſes Auguſtinus, & ego poſſem eſſe Deus, mallem te quàm me eſſe Deum.* Inſuper ſæpe ſæpiùs Juſti optant Deum diligere amore infinito, & pœnitentes deſiderant, quòd numquam peccaſſent: ſed hæc, ut apparet, ſunt impoſſibilia: ergo poteſt voluntas velle id, quod intellectus impoſſibile judicat.

Thomiſtæ duplex diſtingunt impoſſibile: unum quidem per ſe, & abſolutè; aliud per accidens, & ex ſuppoſitione. *Primum* eſt illud, quod ex ipſis terminis involvit contradictionem, ut hominem eſſe lapidem; hoc enim meritò dicitur eſſe impoſſibile abſolutè, & ſimpliciter, quia non eſt tale reſpectu hujus aut illius loci, temporis, vel cauſæ, ſed reſpectu omnium abſolutè: *Secundum* verò eſt illud, quod non ex ipſis terminis, aut ex natura rei, ſed ex aliqua tantùm hypotheſi involvit contradictionem: ſicut v.g. Petrum non peccaſſe, hoc enim abſolutè non repugnat, quia poterat Petrus non peccare: ſed jam repugnat ex hypotheſi, quòd peccavit, quia ratione temporis impoſſibile eſt ipſum non peccaſſe poſtquam peccavit. Inter utrumque autem impoſſibile hoc ſtatuunt diſcrimen, quòd impoſſibile per ſe quacumque facta ſuppoſitione, & addita conditione, nihil habet entitatis, aut bonitatis, ex quo provenit, ut non poſſit appeti, nedum per electionem efficacem tendentem ad executionem, ſed neque etiam per ſimplicem voluntatem, ſive per inefficacem voluntatis actum, etiam ſub conditione ſi eſſet poſſibile. At verò impoſſibile per accidens, licèt, ut ſtat ſub illa poſitione impoſſibilitatis, & in ſenſu compoſito illius, non ſit poſſibile, nec conſequenter habeat aliquam rationem boni, & convenientis; tamen ſecundùm ſe ſumptum, & ut per abſtractionem purè præciſivam, abſtrahit à tali ſuppoſitione, & impoſſibilitate, ſive in ſenſu diviſo illius, habet per ſe aliquam poſſibilitatem, & bonitatem: & ita conſideratum, licèt non poſſit eſſe formaliter volitum per actum electionis, quia electio tendit ad executionem, poteſt tamen eſſe volitum per ſimplicem actum voluntatis, qui dicitur voluntas; quia cùm hic actus non tendat ad executionem, poteſt terminari ad objectum ſecundùm ſe, abſtrahendo à particularibus circumſtantiis: unde propterea peccator vult inefficaciter non peccaſſe, quamvis ex ſuppoſitione, quòd peccaverit, ſit impoſſibile. Ita Gonetus poſt Cajetanum. Quibus præmiſſis, reſpondent impoſſibile per ſe, & abſolutè nullatenus poſſe appeti, bene verò impoſſibile per accidens: Ergo, inquiunt, cùm divina æqualitas ſit impoſſibilis creaturæ, ab Angelo nullatenus poteſt appeti.

Contra, impoſſibile per accidens ex eis, poteſt appeti: ergo etiam impoſſibile per ſe. Patet conſequentia, ad concupiſcendum enim bonum apprehenſum, ut impoſſibile, perinde eſt, quòd ſit impoſſibile aut per ſe, aut per accidens; quippe cùm apprehendens noverit utrumque à ſe nuſquam poſſe obtineri: Ergo ſi idcirco impoſſibile per ſe ſit inappetibile, quia ſcilicet nulla ratione poteſt obtineri ab appetente; pari ratione, impoſſibile per accidens erit inappetibile, quippe cùm appetens illud noverit ſe tale bonum non eſſe aſſecuturum. Sic pœnitens, qui optaret ſe non peccaſſe, cognoſcit hoc eſſe impoſſibile, etiam per divinam potentiam, quia hoc ſolo privatur Deus, ut quæ facta ſunt, infecta eſſe nequeant. Deinde damnati, ut dictum eſt, appetunt Deum non eſſe, & tamen illum non eſſe, eſt impoſſibile ſimpliciter. Denique hæc ipſa eorum replica non ſubſiſtit cum Doctrina ſanctì Thomæ: ille ſiquidem docet *qu.16. de malo art.3. ad nonum*, & 1.2. *qu.13. art.5. ad primum*, duplicem eſſe actum voluntatis: unum quidem efficacem, & completum: alium verò inefficacem, & incompletum. Unde ſubdit poſteriori loco, *Voluntas completa non eſt niſi de poſſibili, quod eſt bonum volenti: ſed voluntas incompleta eſt de impoſſibili, quæ ſecundùm quoſdam velleitas dicitur, quia ſcilicet aliquis vellet illud ſi eſſet poſſibile: Electio autem nominat actum voluntatis jam determinatum ad id, quod eſt huic agendum, & ideo nullo modo eſt niſi poſſibilium*: Ergo S. Thomas admittit voluntatem etiam poſſe eſſe impoſſibilium:

Confirmatur hæc impugnatio, & priores Doctoris rationes iterum firmantur à Doctore, ex S. Auguſtino *lib.83. qq. qu.30.* ubi docet, quòd voluntas poteſt uti fruendis, & frui utendis: Ergo voluntas creata poteſt frui ſeipſa: ſed non poteſt frui niſi ſummo bono: Ergo poteſt concupiſcere ſibi ſummum bonum, quo unà cum ſeipſa fruatur: Hoc autem ſummum bonum eſt æqualitas cum Deo: Ergo creata voluntas poteſt appetere æqualitatem cum Deo, non quidem appetitu efficaci, ſed ſaltem inefficaci.

Nam, ut obſervat Doctor ibidem *n.8.* duplex eſt actus volendi, ſeu volitio: alia enim, inquit, eſt volitio *efficax*, alia volitio *complacentiæ*, v. g. duo infirmi quorum unus ſperat ſanitatem reſtituendam, alter verò deſperat, ambo ſanitatem exoptant, & volunt; ſed diverſimodè; primus enim vult ſanitatem quia ſperat eam reſtituendam, & ideo inquirit, & applicat media conducentia ad ejus reſtitutionem: ſecundus verò, quia non ſperat ſanitatem ſe poſſe conſequi talia media nec inquirit, nec applicat. Prima volitio dicitur efficax, ſecunda verò dicitur inefficax, aut complacentia tantùm: Prima verſatur tantùm circa poſſibile; Secunda verò etiam circa impoſſibile occupatur. *Hæc autem*, inquit, *ſufficit ad meritum, & demeritum, quia etſi ſit impoſſibile, tamen poteſt conſentire illi pleno conſenſu: & iſta volitione potuit Angelus appetere æqualitatem Divinam. Sed de prima volitione, quæ efficax eſt, dico quòd Angelus non potuit appetere; ſimplici tamen volitione potuit ſibi concupiſcere tantum bonum, & tanto deſiderio quanto concupiſceret, ſi eſſet poſſibile.*

Objiciunt primò Thomiſtæ, primum Angeli peccatum non fuit ex paſſione, neque ex ignorantia, quia paſſio, & ignorantia eſt pœna peccati; proindeque peccavit tantùm ex electione: ſed electio non eſt impoſſibilium: Ergo non peccavit deſiderando æqualitatem divinam ſibi impoſſibilem.

Diſtinguit minorem Doctor, electio quæ eſt volitio efficax, qua applicantur media ad conſecutionem finis, concedit: Electio prout dicit ſolùm complacentiam, & appetitum voluntatis, quo velit liberè aliquid ſibi propoſitum ſub ratione boni, ſive impoſſibilis non poteſt eſſe erga bonum impoſſibile appetenti, negat. Supra namque probatum eſt, quòd revera voluntas inefficax poſſit verſari circa impoſſibilia.

Inſtabis, electio qua peccavit Angelus, debuit eſſe demeritoria. Sed illa volitio inefficax, ſeu velleitas, non poteſt eſſe meritum, vel demeritum: Ergo per hanc non potuit peccare Angelus.

Nego minorem, quis enim neget actum eſſe meritorium, & perfectiſſimæ charitatis, quo S. Auguſtinus cum Deo loquens dicebat: Si poſſem eſſe Deus, mallem te quàm me eſſe Deum? hic tamen actus eſt ſimplicis complacentiæ, & velleitatis, & eſt etiam circa impoſſibile: Poteſt ergo aliqua velleitas eſſe meritoria. Inſuper, actus meritorius eſt, cùm quis, poſtquam peccavit, cogitat ſe, ac ſi non peccaſſet, & in hoc delectatur, velletque ſe nullatenus peccaſſe, & in priori innocentiæ ſtatu exiſtere, ut majori affectione, & acceptione Deo inſerviret; hic tamen actus eſt ſimplicis affectus, quem velleitatem appellant. Similiter, in

hoc

hoc affectu ſimplici poteſt eſſe graviſſimum peccatum: ut ſi quis odio Deum habens non ſolùm exoptaret Deum non eſſe, ſed etiam deſideraret, ut aliquod malum ipſi accideret, in quo genere peccati Dœmones, ac damnatos verſari non dubito.

Dices ſecundò, Angelum eſſe æqualem Deo eſt impoſſibile, adeoque eſt non ens; ſed non ens non eſt appetibile, in tantum enim aliquid eſt appetibile in quantum bonum, non ens autem bonum eſſe nequit: nec conſequenter appetibile: Ergo Angelus non potuit appetere æqualitatem cum Deo.

Reſpondeo primò, quòd ſi quicquam probaret hoc argumentum, etiam evinceret impoſſibile per accidens non poſſe appeti, quod tamen Thomiſtæ negant, utrumque enim impoſſibile tam per ſe, quàm per accidens, eſt non ens.

Reſpondeo ſecundò diſtinguendo majorem: Non eſt ens aliquod unum, & habens in ſe bonitatem poſſibilem, concedo: non eſt ens aliquod multiplex includens duo, quorum unum eſt in ſe bonum abſolutè, & eſſet etiam bonum reſpectivè ad alterum, ſi poſſet cum ipſo conjungi, nego: Itaque quamvis voluntas angelica non poſſit appetere æqualitatem, Dei volitione abſoluta, qua ferretur in ipſam per modum unius objecti poſſibilis, quia ipſi non proponitur ab intellectu; tamen poteſt volitione comparativa ferri in ipſam æqualitatem divinam appetendam, quatenus ipſa eſſet ipſi bona, ſi illam conſequi poſſet.

Dices tertiò, voluntas angelica nequit appetere æqualitatem Dei, niſi ipſi proponatur ab intellectu: ſed non poteſt proponi ab intellectu: vel enim proponeretur ab intellectu errante, vel ab intellectu non errante: *Non primum*, quia cùm nondum peccaſſet, nullum habebat errorem in intellectu, alioquin pœna fuiſſet prior culpa; ille namque error non potuit eſſe in Angelo, niſi per modum pœnæ inflictæ: *Non etiam ſecundum*, quia intellectus non errans nequit proponere voluntati aliquid falſum; falſum autem eſt Angelum poſſe eſſe æqualem Deo: Ergo &c.

Negat minorem Doctor, ad cujus probationem dicit, quòd proponi poſſit illa æqualitas ab intellectu non errante: *Æqualitas enim Dei*, inquit, *poteſt apprehendi ſine errore, quia eſt in aliquo ſine errore, quia Filius Dei eſt æqualis Patri, & ille poteſt apprehendi.* Deinde potuit Angelus apprehendere illam æqualitatem eſſe ſibi bonam, ſi eſſet poſſibilis; & ſuppoſita tali apprehenſione, & judicio, voluntas potuit illam æqualitatem appetere: ſanè Dei apprehendimus æqualitatem ſine errore, necnon & judicamus, quòd ſi illa æqualitas eſſet poſſibilis Angelo; ſicut eſt poſſibilis, & de facto convenit Filio Dei; quòd reverà Angelus longè perfectior eſſet, quàm modò ſit, quantam perfectionem nunc habeat; Ergo multò magis Angelus poteſt apprehendere illam æqualitatem, & tale judicium efformare.

Objiciunt quartò, nullus poteſt appetere ſuum non eſſe, ex S. Auguſtino 3. *de libero arbitrio*: ſed ſi Angelus appeteret æqualitatem Dei, conſequenter appeteret ſe non eſſe Angelum, quia Angelum eſſe Deum, eſt ipſum non eſſe Angelum; nam Angelum eſſe, eſt creaturam Deo eſſe ſubditam: Ergo Angelus non poteſt appetere ſe eſse æqualem Deo. *Confirmatur* ex illo S. Anſelmi *lib. de ſimilitudinibus c.6.* ubi ait, *Quòd ſi quis vellet eſſe ſimilis alteri in propria perſona, vellet ſe non eſſe, quod velle nequit.*

Reſpondet Doctor primò, quòd quamvis fortè aliquis non poſſit directè velle ſuum non eſse, tamen indirectè id velle poteſt, volendo nempe aliquid ex quo poſito ſequeretur ipſum non eſse: *Sic*, inquit, *quilibet peccans mortaliter vult aliquid in quo non vult ſubeſſe Deo, & in hoc ex conſequenti vult ſe non eſſe, quia non poteſt eſſe, niſi ſubſit Deo.*

Reſpondet ſecundò negando minorem; quia quamvis ſequeretur deſtructio ſui ex æqualitate cum Deo, tamen non eſt neceſse, quòd volens æqualitatem, velit formaliter, & expreſsè non eſse ſuum, ſeu ſuam deſtructionem: Non enim *ſequitur*, inquit, *quòd ſi aliquis velit antecedens, velit etiam conſequens, quandò conſequens poteſt intelligi abſque antecedente*: ſicut v. g. aliquis poteſt appetere Epiſcopatum, non volendo Sacerdotium: in propoſito autem conſequens non eſt neceſſariò connexum cum antecedente: non enim abſolutè ſequitur, quòd ſi Angelus velit æqualitatem cum Deo, etiam velit ſui deſtructionem; poſset enim appetere æqualitatem cum Deo ex ſuppoſitione impoſſibili, quòd ipſa æqualitas nòn inferret deſtructionem Angeli. Ad S. Anſelmum reſpondet Doctor, ipſum loqui de voluntate ordinata; Non poteſt autem quis ordinatè velle ſe non eſse, inquit, *quia ordinata voluntas non eſt volendo aliquid, & non volendo id-*

illud, quod neceſſariò ſequitur ad ipſum, ſive illud ſit ipſi intrinſecum, ſive non: hæc autem vera non ſunt de voluntate inordinata.

Inſtabis, Angelus cognoſcebat ſe ens creatum, & per participationem; ſciebat pariter nullum ens per participationem poſſe eſſe ejuſdem naturæ cum ente per eſſentiam, adeoque perfectè noverat, quòd non poſſet optare æqualitatem divinam quin optaret ſe non eſſe.

Nego conſequentiam, quamvis enim Angelus ſeipſum cognoſceret eſſe ens per participationem, tamen potuit apprehendere illam æqualitatem divinam ut bonum aliquod appetibile; ſubindeque potuit eam ſibi appetere; non quidem appetitu efficaci, ſed inefficaci: Unde potuit ſibi diſplicere, quòd eſſet Deo ſubjectus, & inferior, potuitque optare independentiam reſpectu Dei, & ſuperioritatem reſpectu aliorum Angelorum; quod, ut apparet, eſt velle æqualitatem cum Deo ſecundùm naturam.

Urgebis, poteſt aliquis abſque ullo peccato deſiderare ſe eſſe Deum: Ergo licèt Angelus æqualitatem divinam fuerit æmulatus, exinde non cenſetur peccaviſſe. Probatur antecedens, poſſet aliquis appetere ſe fieri Deum, ut nempe ſicut Deus, foret immunis à peccato, & ut Deum diligeret quantum in ſe diligibilis eſt: ſed appetitus ille non eſſet peccaminoſus; imo reverà pius, & innocens: Ergo appetitus æqualitatis Dei non eſt culpabilis; nec proinde fuit primum Angeli amoris concupiſcentiæ peccatum.

Nego antecedens, & ejus probationis minorem diſtinguo: Appetitus ille non eſt culpabilis ſi ſit hypotheticus, & conditionatus, concedo: ſi abſolutus, nego. Poſſet itaque hunc habere affectum vir pius conditionatè, nempe ſi hoc foret poſſibile, & abſque ullo Divinitatis præjudicio: parem autem affectum non habuit Angelus Divinitatem æmulatus; imò eum abſolutè affectavit, ut colligere eſt ex verbis tum Iſaiæ, tum Ezechielis à nobis ſupra laudatis.

Quæres 2. An etiam Angeli æmulati fuerint unionem Hypoſtaticam, & reverà homini ad eam aſſumendo inviderint.

Reſpondeo 1. reverà Angelos invidia peccaſſe: ut egregiè docet S. Auguſtinus lib. 11. de Gen. ad litteram cap. 14. *Nonnulli*, inquit, *dicunt ipſum fuiſſe lapſum à ſupernis ſedibus, quòd inviderit homini facto ad imaginem Dei. Porrò hæc invidentia ſequitur ſuperbiam, non præcedit. Non enim cauſa ſuperbiendi eſt invidentia, ſed cauſa invidendi ſuperbia. Cùm igitur ſuperbia ſit amor excellentiæ propriæ, invidia verò ſit odium fælicitatis alienæ; quid inde naſcatur ſatis in promptu eſt. Amando enim quiſque excellentiam ſuam, vel paribus invidet, quòd ei coæquantur, vel inferioribus ne ſibi coæquentur, vel ſuperioribus, quòd eis non coæquetur. Superbiendo igitur invidus, non invidendo quiſque ſuperbus eſt.* Subſcribit S. Bernardus ſermone 17. *Ergo in Cælo concepit dolorem, & in Paradiſo peperit iniquitatem, prolem malitiæ matrem mortis, & ærumnarum omnium parens ſuperbia.*

Reſpondeo 2. de facto Diabolum inordinatè appetiiſſe beatitudinem, & idcirco naturæ humanæ invidiſſe; ut docet S. Bernardus variis in locis, præcipuè ſermone 17. in Cantica: *potuit autem contingere*, inquit, *(ſi tamen incredibile non putetur) plenum ſapientia, & perfectum decore homines præſcire potuiſſe futuros, etiam & profecturos in parem gloriam; ſed ſi præſcivit, in Dei Verbo abſque dubio vidit, & in livore ſuo invidit, & molitus eſt habere ſubjectos, ſocios dedignatus. Infirmiores ſunt, inquit, inferioreſque natura: non decet eſſe concives, nec æquales in gloria.* Et infrà ipſum Diabolum interpellans ait; *Tu tibi miſer ſedem collocas in aquilone, plaga nebuloſa, & frigida, & ecce ſuſcitantur de pulvere inopes, & de ſtercore pauperes, ut ſedeant cum Principibus, & ſolium gloriæ teneant, doleaſque impleri illud: Pauper, & inops* laudabunt nomen tuum. Quamquam autem ibi S. Bernardus nullam expreſſam invidiæ Diaboli erga Chriſti incarnationem mentionem faciat, poteſt tamen ex illo non leve fundamentum, à fortiori ſumi. Nam ſi ex eo, quòd Lucifer præſciverit homines in parem gloriam fuiſſe profecturos, colligit S. Bernardus credibile eſſe Luciferum doluiſſe, & ex invidia erga homines peccaſſe; multò profectò magis credi poteſt, ſi Lucifer præſcivit hominem aliquem futurum eſſe multò excellentiorem ipſo, non ſolùm in gloria, ſed etiam in gratia unionis, & in Perſonæ divinæ majeſtate; indignatum propterea fuiſſe, vehementerque doluiſſe, & invidia contabuiſſe.

Reſpondeo 3. etiam probabile videri, quòd inordinatè unionem hypoſtaticam affectaverit, neque enim ſolemus invidere aliis bo-

bona, niſi, quæ optamus nobis, quando ea non habemus: & deinde non eſt magis credendum de malitia Diaboli, quòd inviderit illam dignitatem hominibus, quàm inordinatè eam ſibi concupierit. Unde quotquot Patrum, aut Doctorum dicunt Diabolum invidiſſe homini dignitatem ſuam, pro hac aſſertione citari poſſunt; quia vel directè volunt dignitatem unionis hypoſtaticæ, vel ſi de alia loquantur expreſsè, certè ex hoc, quòd aliam quamcumque dignitatem inviderit, colligitur valde veriſimiliter, quòd hanc etiam invidit, quæ omnium maxima eſt.

QUÆSTIO TERTIA.

An voluntas Dæmonum ita ſit in malo obſirmata, ut nec poſſit aliquatenus reſipiſcere, nec bonum aliquod operari.

SCiendum eſt è limine, maximè duplicem eſse circa primæ partis quæſtionis reſolutionem Auctorum ſententiam. ***Prima*** fuit Origenis, quam refert S. Thomas 1. *par. qu.* 64. *art.* 2. aſſerentis omnem voluntatem creatam, tam beatorum, quàm damnatorum eſſe flexibilem in bonum, ſive in malum; dempta tamen voluntate animæ Chriſti. ***Secunda*** eſt omnium Doctorum Catholicorum affirmantium, quòd Dæmonum, & damnatorum voluntates ita ſint in malum obfirmatæ, ut nullatenus reſipiſcant. Cauſam autem hujus obſtinationis, non eamdem omnes proferunt, imò in illa aſſignanda varias ſcinduntur in ſententias. *Primò* namque S. Thomas aſſignata priùs quæſtione, docet cauſam obſtinationis Dæmonum eſſe immobilitatem, & inflexibilitatem eorum voluntatis circa actum quem voluntariè, & determinatè ſemel elicuerunt. ***Hæc enim eſt***, inquit, ***natura Angelorum, ut ubi ſemel uni parti determinatè adhæſerunt, non poſſint in alteram flecti***, à qua ſententia non longè abeſt Henricus Gandavenſis *quodlibeto* 8. *qu.* 11. docens, quòd idcirco Angelus eſt immutabilis ab actu, quem ſemel elicuit, quia voluntas ſeparata ita profundè immergit ſe objecto, ut ab eo reſilire nequeat. ***Secundò***, Aureolus aſſerit hanc obſtinationem provenire ab habitu quodam vitioſo, quem Deus producit in voluntate damnatorum in pœnam ſuorum delictorum, & ita per eum ad malum inclinantur, ut nullatenus bonum aliquod valeant operari. ***Tertiò***, ſunt qui docent cum Marſilio in 2. *qu.* 5. *art.* 3. cauſam damnatorum obſtinationis in malo ex eo repeti, quòd Deus nolit cum eis concurrere ad ullum bonum opus eliciendum. ***Quartò***, Ochamus *in* 2. *diſt.* 29. contendit illam obſtinationem oriri ex eo, quòd aliquis actus in Angelo damnato admittatur, qui non eſt in ejus poteſtate: Unde infert, quòd Deus totaliter, & immediatè cauſat aliquem actum in voluntate Angeli mali. ***Ultima*** tandem ſententia eſt Doctoris Subtilis, docentis cauſam obſtinationis Dæmonum, & aliorum damnatorum non aliunde repetendam eſſe, quàm ex denegatione divini auxilii ad reſipiſcendum, & ex perverſa damnatorum voluntate, ex qua ſequitur prava quædam affectio voluntatis, qua unuſquiſque damnatorum immobiliter adhæret fini perverſo, in quem in ultimo ſtatu viæ deciderunt; quæ ſententia, ut clariùs innoteſcat,

Notandum 1. quòd longè diverſus eſt ſtatus Viatorum, Comprehenſorum, & Damnatorum: Status viatorum, eſt ipſa generalis, ac univerſalis Dei lex, qua decrevit cum voluntate concurrere ad actum pœnitentiæ, & diſpoſitionis ad gratiam ſanctificantem, necnon & ad augmentum ejus, quoties homo pœnitere voluerit, & bonum aliquod opus elicere; juxta illud Ezechielis 18. ***Nolo mortem peccatoris***, &c. Status Comprehenſorum eſt lex divina, qua Deus ſtatuit ipſos Comprehenſores ita ſervare, ut nec ab eo poſſint declinare, nec ab opere bono ceſſare unquam, juxta illud Chriſti Domini Joan. 10. ***Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me: & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea***. Denique ſtatus Damnatorum eſt lex ipſa univerſalis Dei, qua ſtatuit ſe nullatenus concurſurum cum damnatis ad ullum actum meritorium, nec ad diſpoſitionem ad gratiam juſtificantem propter eorum demerita finalia, juxta illud Eccl. 11. *Si ceciderit* ***lignum ad auſtrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit***. Hoc eſt, ut explicat Doctor, in cujuſcumque creaturæ rationalis amore perverſo ſteterit in fine viæ, permanebit in æternum.

Notandum 2. ex eodem Doctore *diſt.* 7. *n.* 11. quòd in voluntate creata præter ejus entitatem, & bonitatem naturalem, quæ competit ipſi in quantum eſt ens poſitivum

ſe-

ſecundùm gradum ſuæ entitatis magis aut minùs perfectæ, triplex eſt alia bonitas moralis, ſcilicet objectiva, circumſtantialis, & gratuita; Prima ex objecto: Secunda ex circumſtantia; Tertia ex gratia provenit. *Prima* dicitur bonitas ex genere, & convenit actui, ex eo, quòd verſetur circa objectum juxta dictamen rectæ rationis; ita quòd objectum appareat per rationem probabilem aut certam, quòd taliter ſit conveniens, & congruum, ut in illud creatura rationalis tendere poſſit abſque peccato. *Bonitas* circumſtantialis ea eſt, quæ convenit actui elicito cum omnibus circumſtantiis, quas recta ratio dictat ipſum debere ſortiri. Dico autem cum omnibus, quòd ſi deficeret aliqua circumſtantia requiſita, aut adeſſet alia, quæ non deberet adeſſe, actus non haberet hanc bonitatem; nam juxta S. Dionyſium *lib. de Divinibus c.4.* bonum eſt ex integra cauſa, malum autem ex quovis defectu. *Tertia* denique bonitas, ea eſt, à qua actus habet eſſe meritorius, reſpectu alicujus præmii, quam bonitatem habet, tum à gratia ſanctificante, tum ab acceptatione divina; nullus enim actus præcisè poteſt eſſe meritorius, niſi mediante ordinatione, pacto, aut acceptatione divina: Hæc autem bonitas neceſſariò duas priores ſupponit; ut enim actus ſit meritorius, debet occupari circa objectum congruum, & habere omnes circumſtantias ſibi debitas.

Harum autem bonitatum proponit exemplum Doctor; nam cùm quis dat eleemoſynam, habet bonitatem ex objecto; ſiquidem recta ratio dictat bonum eſſe proximi neceſſitatem ſublevare: habet pariter bonitatem ex circumſtantiis, ſi eleemoſynam illam cum debitis circumſtantiis largiatur: putà ſi de ſuo, non verò de alieno, ſi tempore opportuno, ſi propter bonum finem, putà Dei amorem &c. Habebit verò bonitatem meritoriam, ſi præter duas præfatas bonitates, fiat ex gratia ſanctificante, & charitate ſupernaturali.

Notandum 3. ex eodem Doctore; quòd huic triplici bonitati triplex opponitur malitia. *Prima* quidem malitia ex genere; quando ſcilicet actus, qui tantùm habet bonitatem naturalem fertur in objectum, quod ſecundùm rationem rectam eſt diſconveniens creaturæ rationali; putà ſi odium ejus tendat in Deum. *Secunda* eſt malitia ex aliqua circumſtantia deordinante actum, putà ſi largiatur eleemoſynam propter vanam gloriam. *Tertia* denique eſt malitia demeritoria, quæ advenit actui, quando non ſolùm non eſt meritorius vitæ æternæ; ſed potiùs pœnæ. Advertit inſuper Doctor, quòd quælibet ex illis tribus malitiis poſſit conſiderari, ut oppoſita bonitati ſibi correſpondenti; vel privativè, vel contrariè. Si primo modo conſideretur, nihil aliud dicit, quàm privationem, aut negationem bonitatis in actu humano libero, pro eo inſtanti quo poſſet elici à voluntate actus bonus; & actum eſſe malum nihil aliud eſt, quàm eum carere aliqua tali bonitate: Unde ſi quis eliceret actum abſque ullis circumſtantiis bonis, actus ſic elicitus eſſet malus malitia privativè oppoſita bonitati circumſtantiali; quia non haberet bonitatem circumſtantialem: & ſi quis eliceret actum non ſecundùm inclinationem charitatis, eo ipſo actus eſſet malus privativè malitia oppoſita privativè bonitati meritoriæ; & eodem modo ſi quis eliceret actum abſque bonitate objectiva, eſſet malus privativè malitia oppoſita privativè bonitati objectivæ. Si verò actus non ſolùm habeat objectum conveniens, ſed objectum diſconveniens, tum actus habebit non ſolùm malitiam objectivam privativè, ſed malitiam objectivam contrariam. Similiter ſi actus non habeat circumſtantias bonas, quas poſſet habere; ſed etiam habeat aliquam circumſtantiam, quam non deberet habere, tum habebit malitiam circumſtantialem, non ſolùm privativam, ſed contrariam; & denique ſi non ſolùm non habeat bonitatem meritoriam, ſed habeat malitiam demeritoriam, tum erit malus malitia contraria bonitati meritoriæ.

Denique addit Doctor malitiam demeritoriam objectivam, privativam, & contrariam, invicem converti, non ſic autem circumſtantialis, ac demeritoria; actus enim, qui eſt malus per carentiam bonitatis objectivæ, neceſſariò debet eſſe malus malitia contraria illi bonitati. Secus eſt autem de malitia circumſtantiali, ac demeritoria; poteſt enim fieri, ut aliquis actus ſit malus per carentiam bonitatis circumſtantialis, & meritoriæ, quin habeat malitiam contrariam ipſis; nam poteſt benè fieri, quòd actus non ſit meritorius, quia non elicitur ex inclinatione charitatis, & tamen non ſit demeritorius: Actus enim bonus moraliter elicitus à peccatore, aut homine conſtituto in puris naturalibus, non eſſet meritorius, nec demeritorius. *Deinde* actus elicitus circa

obje-

objectum bonum abſque additione alicujus circumſtantiæ bonæ; vel ex inconſideratione, vel ex eo quòd non teneretur quis adjungere ullam ulteriorem bonam circumſtantiam, eſset malus malitia circumſtantiali privativè, non verò poſitivè, ſeu contrariè, quia non haberet ullam circumſtantiam ratione cujus deberet ſimpliciter dici malus, & ſufficiens ad fundandam rationem demeriti.

His ita præmiſſis tria reſtant determinanda: *Primum*, an Dæmonum voluntas ita fuerit in malo obſtinata, ut nullatenus reſipiſcere poſſint: *Secundum*, unde proveniat hæc obduratio: *Tertium*, an ratione iſtius obdurationis in malo Dæmones nullum bonum opus elicere poſſint.

CONCLUSIO PRIMA.

D*Æmonum, & aliorum Damnatorum voluntas, ita eſt in malo obſirmata, ut nuſquam reverà ad juſtitiæ ſtatum ſit revocanda.* Hæc eſt communis apud omnes Doctores Catholicos, & probatur primò illis omnibus Scripturæ textibus, quibus ſignificatur damnatos perpetuis, & nuſquam finiendis pœnis addici; ſubindeque eos nuſquam admiſſi peccati veniam aſsecuturos, nec delictorum ſalutarem pœnitentiam acturos: Ita *Matth.* 25. de Reprobis dicitur, *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*; Et infra, *Ibunt hi in ſupplicium æternum*: Et *Marci* 9. de iiſdem Reprobis Chriſtus ait: *Vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Hinc *Apocalip.* 20. de Diabolo dicitur, *Miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris, ubi & beſtia, & Pſeudo-Propheta cruciabuntur die, ac nocte in ſæcula ſæculorum.*

Secundò hæc veritas definita fuit *in* 5. *Synodo*, necnon & in 6. *actione* 16. ubi approbatur Epiſtola Sophronii damnantis Origenem, quòd docuerit damnatorum pœnas aliquando finiendas, & ipſos in ſtatum innocentiæ reſtituendos. Idipſum determinatum eſt in *Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. firmiter*, ubi decernitur de Reprobis, quòd *cum Diabolo pœnam æternam recipient*. Eamdem veritatem docet ſanctus Athanaſius *in ſuo Symbolo*, ubi ait: *Qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum.*

Probatur eadem veritas à SS. Patribus, qui conſtanter ajunt Dæmones eſse ſalutaris pœnitentiæ, & gratiæ recuperandæ prorſus incapaces. Ita S. Gregorius Nyſſenus lib. 1. Philoſoph. cap. 3. *Solus homo*, inquit, *inter intellectuales creaturas principium habuit pœnitentiam agendo venia dignus effici; nec enim Dæmones, aut Angeli pœnitentiam agendo venia digni effici poſſunt*: Et inferiùs ait; *Quod hominibus eſt mors, Angelis eſt caſus*.

Confirmat S. Damaſcenus *lib.* 2. *de Fide c.* 3. ubi abſolutè dicit Angelum capacem non eſse pœnitentiæ, quia corpore vacat, quam rationem ſic explicat; *Nam quòd homo è vitiorum cæno emergere, atque ad meliorem frugem ſe convertere queat, id ob corporis imbecillitatem eſt conſecutus.* Quibus apertè declarat ſe loqui de pœnitentia fructifera, & quæ à ſpeciali Dei auxilio, ac benignitate pendet. Quibus ſubſcribit S. Fulgentius *de Fide ad Petrum c.* 3. ubi cùm dixiſset Deum creaſse omnes Angelos cum dilectione ſui, & cum tanta libertate, ut unuſquiſque eam habere poſset, & perdere; ita tamen ut qui eam ſponte perderet, eam deinceps ſuo arbitrio, & ſine gratiæ auxilio reſumere non valeret, adjungit: *Et de Angelis quidem hoc diſpoſuit, & implevit, ut ſiquis eorum bonitatem voluntatis perderet, numquam eam divino munere repararet.* Hoc ipſum confirmat, & explicat S. Gregorius lib. 2. Moral. c. 3. *Deus*, inquit, *apoſtatam ſpiritum ad pœnitentiam nequaquam revocat, ſed viam ſuperbiæ ejus reſcindens damnat*: Et lib. 4. c. 9. & 10. abſolutè ait: *Angelum ita per ſuperbiam cecidiſſe, ut reparari non poſſit, quia ad reſtaurationis lucem nulla ſpe veniæ, nulla converſionis emendatione revocatur.*

Hanc veritatem confirmat Seraphicus Doctor in 2. diſt. 7. art. 1. qu. 1. ex S. Damaſceno lib. 2. de Fide c. 4. ubi ait: *Quòd hoc eſt Angelis caſus, quod hominibus mors*; ſed homo poſt mortem non poteſt recuperare bonam voluntatem, & rectam quam amiſit in vita: Ergo &c. *Secundò*, ſimilis eſt ratio confirmationis in bono, & obſtinationis in malo: ſed Angeli ſtatim, ut bene moti ſunt, confirmati ſunt in bono: Ergo & mali ſtatim ut peccaverunt, obſtinati ſunt in malo: ſicut ergo boni non poſsunt cadere, ita nec mali reſurgere. *Tertiò*, graviùs peccavit Angelus, quàm homo: Ergo & graviùs debet puniri: ſed peccatum hominis punitum fuit aliqua pœna irremediabili, ut pœna mortis, de qua nullus evadit: Ergo neceſse eſt peccatum Angeli, quod erat

mors

mors ſpiritus, puniri pœna mortis: ſed non potuit puniri pœna mortis naturæ: Ergo neceſſe fuit ipſum puniri pœna damnationis æternæ.

Dices 1. Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus *Catecheſi* 2. poſtquam benignitatem Dei erga homines in remittendis eorum peccatis exaggeravit, ſubdit: ***Sed neſcimus quanta ille & Angelis condonaverit; indulget enim & illis:*** Cenſet igitur beatos Angelos poſſe peccare; ſubindeque & Dœmones pœnitere poſſe.

Nego conſequentiam, & ad antecedens dico S. Cyrillum ita eſſe intelligendum, ut loquatur de indulgentia anticipata per prævenientem gratiam efficacem, & præſervationem; ſicut S. Auguſtinus dicit gratiæ Dei tribuendum eſſe, quòd multa peccata non facimus, quæ ſi permitteret Deus, faceremus. Quòd autem hæc fuerit ejus mens declarat ipſe, ſubjungens, ***Indulget illis, quandoquidem ipſe tantùm unus eſt, qui peccare non poſſit.*** Hac enim ratione probat Deum indulgere S. Angelis manutenendo eos ne peccent, quia nempe non ſunt natura impeccabiles, ut Deus: non autem ſignificat, quòd eis parcat poſtquam peccaverint.

Dices 2. ſi Angeli non poſſent reſipiſcere, nec eorum voluntas rectificari, illa impotentia repeteretur vel ex parte Dei, vel ex parte Angeli, vel ex parte peccati: ſed neutrum dici poteſt. Non quidem ex parte Dei: Tum quia obſtinatio malæ voluntatis, vel ejus impoſſibilitas ad rectitudinem, eſt tantùm defectus, non verò effectus: Ergo non habet cauſam efficientem, ſed deficientem: at Deus nullius eſt cauſa deficiens: Ergo non eſt cauſa, nec ratio hujus impoſſibilitatis: Tum quia Deus antecedenter vult omnes homines, & Angelos ſalvos fieri, adeoque Angelorum perpetua perditio ex eo non eſt repetenda: Tum quia ſi Diabolus veniam peteret, illam à Deo conſequeretur, neminem enim pœnitentem Deus reſpuit: Ergo illa impoſſibilitas ex parte Dei non provenit. Non etiam provenit ex parte voluntatis naturæ Angelicæ: Tum quia Angelus peccando non amiſit arbitrii libertatem, quia libertas arbitrii eſt ei naturalis: ſed ratione liberi arbitrii Angelica voluntas ſuſceptibilis erat rectitudinis ante peccatum: Ergo quantum eſt ex natura ſua, etiam adhuc rectitudinis eſt ſuſceptibilis. Tum quia peccatum Angelicum non excedit peccatum hominis in infinitum: Ergo nec in infinitum Angelum elongavit à Deo: ſed peccatum hominis non abſtulit ab eo poſſibilitatem recuperandi illam beatitudinem: Ergo nec eam abſtulit peccatum Angelicum: adeoque poteſt reſtitui. Non denique ex parte peccati; Tum quia gratia quæcumque ſanctificans, ſi ineſſet Dœmonis voluntati, omne peccatum ab ea ſolveret, & expurgaret; ſubindeque peccatum illud non eſt de ſe incurabile. Tum quia nulla culpa inducit neceſſitatem voluntati: Ergo non aufert poſſibilitatem ad recuperandam rectitudinem, adeoque nulla impoſſibilitas eſt ex parte peccati, quin Angelica voluntas priſtinam integritatem obtineat.

Reſpondet Seraphicus Doctor, quòd equidem impoſſibilitas illa recuperandæ prioris integritatis à damnatis, non ſit præciſè, & formaliter repetenda, nec ex parte Dei, nec ex natura Angeli, nec ex gravitate peccati: ſed ex parte ſtatus: ***Quia enim***, inquit, ***voluntas Angeli eſt extra meriti ſtatum, idcirco abeſt ab omni gratia; & quia eſt in ſtatu damnationis, ideo ipſi adeſt deſperatio certiſſima, quæ duæ ſunt conditiones omnino diſponentes voluntatem ad impoſſibilitatem rectitudinis.***

Aliam rationem Doctoris Subtilis ſequenti concluſione ſubjiciemus.

Dices 2. Ad rectificationem voluntatis, & innocentiæ reſtitutionem duo maximè deſiderantur, ſcilicet indulgentia ex parte divinæ miſericordiæ, & actus pœnitentiæ ex parte peccatoris: ſed utrumque eſt poſſibile in Angelis lapſis. ***Primum*** quidem, quia miſericordia Dei eſt infinita, Dœmonum autem culpa finita eſt; infinitum autem ſuperari nequit à finito: Ergo divina miſericordia poteſt remittere, & condonare peccatum ab Angelis lapſis commiſſum. ***Secundum*** pariter verum apparet, ſiquidem Angeli lapſi naturalia ſervaverunt integra, adeoque habent libertatem reverà perfectam, & flexibilem; ſicque, ut potuerunt ſe determinare ad peccatum, ita poſſunt ejus affectum exuere: Ergo ex neutra parte repugnat eorum innocentiæ reſtitutio.

Reſpondet Seraphicus Doctor, negando conſequentiam: Nec enim eorum impœnitentia tantum provenit ex Deo denegante gratiam, & indulgentiam: ſed etiam, ex eo quòd ſint extra ſtatum, & tempus merendi.

Digitized by Google

„ di. Notandum eſt enim, inquit, quòd „ in formatione, & diſpoſitione rerum non „ attenditur ratio Miſericordiæ, & Juſtitiæ „ principaliter; ſed Sapientiæ. Decrevit „ enim divina Sapientia in Univerſo facere „ duplicem creaturam rationalem, ad hoc „ ut eſſet Univerſum completum: unam „ corpori unitam, ut animam rationalem; „ ſpiritualem aliam, ut Angelum: Et quo- „ niam ſubſtantia omnino ſpiritualis om- „ nino eſt incorruptibilis, & ingenerabilis, „ non potuit unus Angelus ex alio produ- „ ci, & ideo ſimul producti ſunt, & quia „ ſimul producti, ideo ſimul glorificandi, „ ſive diſpoſiti ad ſimul glorificari. Et quia „ ſunt ſpirituales, & incorporales, nullo „ modo habentes retardativum; hinc eſt, „ quòd in loco gloriæ ſunt conditi, ſcili- „ cet in Empyreo; & ita de proximo ad „ gloriam diſpoſiti, & ratione naturæ, & „ loci; & ideo tempus meriti eſt eis ita „ breve præfixum ſicut potuit: & ideo uſ- „ que ad primam averſionem, & conver- „ ſionem deliberativam. Homini verò quia „ conditus eſt in corpore animali ad pro- „ creandam prolem ad cultum Dei, & ita „ in diſpoſitione remotiori à gloria, datus „ eſt locus diſtans ad merendum à ſui con- „ ditione, ſcilicet Paradiſus terreſtris; & „ præfixus eſt ei terminus diuturnus pro- „ pter officium procreandi prolem: Et pro- „ pterea cùm peccavit Angelus, ſtatim exiit „ tempus meriti ſtatuti, homo verò non: „ & ideo potuit iſte rectificari, ille verò non. Et hoc eſt, quod dixit S. Auguſtinus de mirab. ſacræ Scripturæ (vel quiſquis eſt Auctor) *Angelus de ſublimiſſimo ſui ordinis ſtatu cecidit: ideo reſurgere non potuit*. Patet igitur, quòd voluntas Angeli non eſt rectificabilis, nec fuit à tempore ex quo cecidit; quia enim fuit extra ſtatum meriti, certiſſimè revelata eſt ei ſua damnatio: & ideo ſicut Beati non poſſunt timere damnationem; ita Angelus malus propter certitudinem damnationis, non poteſt ſperare ſalutem, & propter abſentiam gratiæ non poteſt pœnitere, & ideo nec bonus eſſe.

CONCLUSIO SECUNDA.

Ratio formalis ob quam Dæmones, & Damnati non poſſint reſipiſcere, non eſt neque inflexibilitas, vel immobilitas voluntatis eorum: Nec ullus habitus vitioſus cauſatus à Deo in voluntate damnatorum, eamque neceſſitans ad malè agendum: Nec actus à Deo immediatè productus in eorumdem voluntate: Sed illa oritur præcisè, & formaliter ex denegatione divini auxilii neceſſarii ad reſipiſcendum, ex qua ſequitur prava affectio voluntatis eorum, qua unuſquiſque Damnatorum immobiliter adhæret fini perverſo, quem unuſquiſque ſelegit in ultimo inſtanti viæ. Hæc quatuor præcipuas partes complectitur; quarum

Primam ſic probat Doctor. Idcirco voluntas Angelica foret immobilis in actu, quem ſemel elegit, quia nempe appetitus ejus proportionari debet potentiæ cognoſcitivæ; cognoſcitiva autem facultas Angeli, ſeu intellectus, apprehendit immobiliter, & ſine diſcurſu omne objectum circa quod verſatur: ſed hoc fundamentum falſum eſt: Ergo & id unde ſequitur.

Majorem admittunt Thomiſtæ; Probat minorem Doctor; *Primò* quidem quia falſum ſupponunt, affirmando, quòd intellectus ſit ſufficiens motor voluntatis: Non enim poteſt aliter intellectus movere voluntatem ad actum, niſi quatenus proponit ei objectum ſub ratione boni, & mali, aut quatenus ad illam propenſionem ſequitur imperium aliquod practicum determinans voluntatem ad proſecutionem boni, aut fugam mali: ſed ante primum peccatum proponebat voluntati objecta illa circa quæ operabatur ſub ratione boni delectabilis, & mali inhoneſti; nec ſequebatur aliquod imperium potiùs in ordine ad proſecutionem boni delectabilis, quàm ad fugam mali inhoneſti, aut proſecutionem alterius boni honeſti, quod ſimul tum proponebatur Angelo; quia aliàs omnes Angeli determinarentur ad malè agendum; quia æqualiter omnibus proponebat intellectus hujuſmodi objecta ſub his rationibus, & ſimilia judicia practica in omnibus ſequebantur; Non enim eſt aliqua ratio diverſitatis ex parte intellectus, imò ſi intellectus ad aliquod determinaret, deberet potiùs determinare ad bonum honeſtum, quàm ad bonum delectabile inhoneſtum in illo priori inſtanti.

Secundò, inquit Doctor, ſi ex ratione motoris, & mobilis, intellectus immobilis in apprehendendo immobilem voluntatem efficiat, ſequeretur, quòd Angelica voluntas non tantùm eſſet immobilis poſt primam electionem voluntatis, ſed etiam in ipſa prima, vel ante primam, quia intellectus

eorum ſicut immobiliter oſtendit aliquid poſt primam electionem; ita & ante eam, etſi ipſe immobiliter apprehendens moveat appetitum immobiliter: Ergo etiam in primo actu movebit immobiliter, & per conſequens, voluntatem efficit immobilem.

Denique, Angelus malus habuit gratiam in primo inſtanti: Ergo in illo inſtanti benè operatus eſt: Ergo ſi ſit immobilis, ut volunt Thomiſtæ, debuit ſemper perſeverare in operatione bona. Probatur. Quia ſi in primo inſtanti non haberet operationem bonam amoris Dei ſuper omnia, peccaret mortaliter, maximè ſecundùm Thomiſtas, qui docent creaturam rationalem teneri ad amandum Deum ſuper omnia in primo inſtanti uſus rationis: ſed non habuit in illo primo inſtanti peccatum mortale, quia tale nequit habere cum gratia ſanctificante: Ergo habuit talem amorem, adeoque bene operatus eſt: ac proinde ſi Angeli voluntas in prima electione eſt immobilis, neceſſariò ſemper benè ſic debuit operari; quod conſequens cùm ſit falſum, fatendum eſt ejus voluntatem ex natura ſua non eſſe invertibilem.

Nec valet etiam illa diſparitas quam S. Thomas conatur inſtituere inter voluntatem hominis, & Angeli, quòd nempe intellectus angelicus ſit immobilis, & moveat voluntatem neceſſariò, quia intelligit ſine diſcurſu; humanus verò intelligat per diſcurſum. Quamquam enim hæc ſententia vera eſſet, quam tamen, ut falſam ſupra impugnavimus cum Doctore, tamen exinde non ſequeretur intellectum Angelorum magis eſſe immobilem in aſſenſu ſuo, quàm humanum. Ita enim certitudinaliter, inquit Doctor, hoc eſt non dubitando, tenet concluſionem ad quam diſcurrit, ſicut Angelus tenet eam videndo in principio ſine diſcurſu: Ergo iſta immobilitas intellectus humani, hoc eſt certitudo, haberet æquè immobilem voluntatem, ſicut illa alia, quæ ponitur in Angelo. *Deinde*, intellectus humanus tam immobiliter, & ſine diſcurſu adhæret primis principiis, nempe, quòd bonum honeſtum ſit amandum, & malum inhoneſtum fugiendum, quàm Angelus adhæret ſine diſcurſu illi propoſitioni. Ergo deberet voluntas immobiliter operari circa tale objectum, ita ut ſi ſemel vellet perſequi bonum honeſtum, ſemper deberet illud velle; quod etiam eſt falſum: Ergo illa diſparitas nulla eſt. *Denique*, quamquam Angelus non diſcurreret, non minùs propterea poſſet ſuam mutare apprehenſionem propter nova motiva ante non cognita; ut patet exemplo Dæmonum, qui priùs ſuaſerunt interfectionem Chriſti, & poſtea diſſuaſerunt eam, ut SS. Patres teſtantur, quia priùs non ſciverunt mortem illam ſibi fore in præjudicium; poſtea verò ſciverunt.

Patet etiam ſecunda pars, nempe, quòd illa obduratio non proveniat ex infuſo vitioſo habitu; ſi namque ille habitus concurreret cum voluntate maximè vel partialiter, vel totaliter. Si partialiter, ergo cùm voluntatem à propria ratione non immutet, ſequitur, quòd ſi illa non eſt ex ſe determinata ad odium Dei, v. g. nec per talem habitum ad illud odium poterit determinari: ſi autem ſit cauſa totalis illius odii, ita quòd voluntas ſe habeat tantùm merè paſſivè reſpectu iſtius odii per talem habitum producti; ſequitur, quòd odium illud non ſit peccaminoſum, eſſet enim illud odium totaliter à Deo cauſatum ſaltem mediatè: Quod autem à Deo eſt, peccatum eſſe nequit, ſiquidem Deus eſſe non poteſt auctor peccati: Ergo &c. Conſequens autem falſiſſimum eſt: Ergo voluntas damnatorum reſpectu illius odii in Deum, non habet ſe merè paſſivè; ſubindeque non habet habitum aliquem, qui ſit cauſa totalis illius odii, ceterorumque Dæmonum peccatorum.

Pari ratione evincitur tertia pars, nempe, quòd illa in malo obfirmatio non fiat per actum aliquem à Deo productum in voluntate Dæmonum: cùm enim talis obfirmatio ſit cauſa continuationis odii in Deum, & omnium peccatorum, quæ perſeveranter Dæmones operantur, ſi hujus obdurationis Deus eſſet auctor totalis, & unicus, eſſet pariter eorum peccatorum auctor cenſendus: Quod cùm ſit abſurdum, etiam & abſurdum id unde ſequitur.

Probatur itaque quarta pars; nempe, quòd Dæmonum obſtinatio proveniat partim à voluntate, partim à denegata gratia, non diviſim ſed conjunctim. *Si enim illa obſtinatio voluntatis malæ ſit à Deo*, inquit Doctor, n. 20. *ergo iſta malitia erit à Deo, & ſic Deus eſt cauſa peccati; ſi autem & à voluntate, videtur, quòd ipſa poſſit reſilire ex ſe ab ea ſicut ipſa potuit ex ſe illud malum malè velle. Qua enim virtute movet ſe ad aliquid, eadem quieſcit in illo, & æqualiter poteſt ſe retrahere ab illo, & movere in aliud magis inclinans, quale eſt oppoſitum*

ſtum illud: *Ergo neceſſum eſt, ut ab utroque illa proveniat*. Unde huic principio infra reponens Doctor, ait, *Cùm ergo arguitur, quòd ſi iſta eſt à voluntate ſola: Ergo voluntas ſola poteſt in oppoſitum reſilire, ſcilicet ab illo objecto in quod inordinatè ſe inclinavit. Reſpondeo, dico, quòd ad reſiliendum meritoriè, requiritur aliud principium à voluntate, putà gratia, quam Angelus non poteſt ex ſe habere, & Deus, ſecundùm quod deſeruit ipſum, diſpoſuit ſibi eam non dare*.

Hanc eamdem veritatem confirmat S. Fulgentius *lib. de fide ad Petrum*, *c.*3. ubi ait, ita Deum diſpoſuiſſe Angelorum, & hominum cauſam, ut ſi propriæ voluntatis arbitrio contra Creatoris imperium ſuam niterentur facere voluntatem, ad ſupplicium eis relinqueretur æternitas miſera, in erroribus doloribuſque crucianda. Et adjungit: *Ac de Angelis quidem hoc diſpoſuit, & implevit, ut ſi quis eorum bonitatem voluntatis perderet, numquam eam divino munere repararet*. Et inferiùs addit, *Ut Angeli mali nec mala poſſint unquam voluntate carere nec pœna; ſed permanente in eis injuſtæ averſionis malo, permaneat etiam juſtæ retributionis æterna damnatio*. Et rurſus, inferiùs dicit *nullum Angelorum ex quo ruinæ ſuæ merito è cælo ejecti ſunt, bonam poſſe reſumere voluntatem*.

CONCLUSIO TERTIA.

NEC *Angeli nec homines damnati poſſunt ullatenus elicere bonum opus meritorium: Habent tamen potentiam ad eliciendum actum naturalem, qui poſſet eſſe moraliter bonus; quem tamen nuſquam elicient propter obfirmatam in malo voluntatem*.

Hæc eſt Doctoris, quantum ad tres partes; quarum primam declarat *n.*14. ubi primò præmittit, quòd non repugnet Dæmonem poſſe habere actum meritorium. Neque *potentia logica*; quia nempe non implicat contradictionem, quod Dæmon poſſit habere gratiam, & cum ea operari; Neque *potentia reali paſſiva*; quia quod eſt ex natura ſua capax recipiendi volitionem rectam, quamdiu idem in ſe manet, nequit fieri non receptivum illius: voluntas autem Dæmonis fuit aliquando receptiva bonæ volitionis, & actus meritorii, quia ante damnationem potuit meruiſſe, & fuiſſe beatus: Neque tandem *potentia reali activa*, quia, inquit, *n.*15. voluntas reſpectu rectæ volitionis, eſt principium activum partiale; & illam habet integram, ſecundùm Dionyſium, & eamdem quam habuit in ſtatu innocentiæ; & per conſequens non eſt verum negari ab eo potentiam, hoc eſt principium activum partiale volitionis meritoriæ: Sed iſtud principium non eſt totale, quia non ſufficit ſola voluntas ad meritoriè volendum; ſed requiritur gratia tamquam principium cooperans; Concludit *n.*17. Secundùm hoc ergo quantum ad omnia membra, de potentia, ut eſt principium, non videtur negandum ab Angelis poſſe meritoriè velle, niſi quia non habent principium merendi totale; nec principale partiale reſpectu volitionis bonæ; nec reſpectu gratiæ ſpecialis, quæ requiritur ad bonam volitionem. Subinfert autem, quòd inter Diabolum, & opus meritorium non ſit repugnantia intrinſeca, ſed tantùm extrinſeca; nempe quia Deus non poteſt concedere Diabolo gratiam, impotentia abſoluta, quaſi Diabolum habere gratiam, contradictionem involvat: *Cùm enim*, inquit n.18. *natura Angelica ſit capax gratiæ, ſequitur, quòd nulla ſit contradictio in hoc, quòd gratia informet illam naturam*; ſed tantùm repugnat ex potentia Dei ordinaria, quæ debet eſſe conformis in agendo regulis prædeterminatis à divina ſapientia, vel magis à divina voluntate, quæ quantum ad creaturam rationalem beatificandam, vel puniendam, has ſtatuit regulas: nempe, quòd *ubicumque ceciderit lignum ibi erit*; hoc eſt, in cujuſcumque creaturæ rationalis amore permanſerit, in illo permanebit: *& ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non morietur, & ibunt hi in ſupplicium æternum; juſti autem in vitam æternam*: Et ex talibus regulis Scripturæ concludit Auguſt. 21. *de Civit. Dei c.*23. *&* 24. quod certum eſt Deum numquam daturum eis gratiam: *Secundùm hoc ergo impoſſibile eſt eos benè velle; quia impoſſibile Deo (de potentia dico ordinaria) eis gratiam dare*. Ita Doctor.

Patet etiam ſecunda pars ex eodem Doctore, nempe, quòd Dæmones poſſint habere actum bonum moralem; ſiquidem poſtquam impugnaſſet ſententiam S. Thomæ dicentis, Dæmones non poſſe ullum actum bonum elicere, quia omnem actum deformant ex aliqua circumſtantia inordinata, referendo illum inordinatè ad amorem ſui; & quia non poſſunt à malo ceſſare propter vehementem inclinationem ad illud, concludit *n.*24.

Digitized by Google

*n.*24. quòd non neceſſariò habent aliquem actum malum, nec loquendo de aliquo actu determinato, vel indeterminato, ſive vago; *Primam* partem probat, quia ſuppoſito, quòd ex natura voluntatis Angelicæ non ſit, quòd perſeveret perpetuò in actu ſemel elicito, non poteſt aſſignari aliquid aliud determinativum ipſius ad ullum actum determinatum, niſi fingatur, quòd habeant aliquem habitum determinantem ad illum: ſed imprimis gratiſſimè aſſeritur talis habitus; & præterea abſurdum eſt, quòd omnes actus malos quos Dæmon poſſit habere, habeat ſimul, & ſimul etiam conſervet; quod ſequeretur ex oppoſita ſententia: Ergo nec habitus, nec ipſa voluntas ipſius eſt determinata ad omnes: Ergo poteſt aliquando ſine aliquo ex illis ſubſiſtere.

Probat etiam tertiam partem, nempe quòd voluntas Dæmonis nullum habeat actum malum indeterminatum; quia ſaltem quantum ad actum in genere, poteſt habere aliquem actum indifferentem, qui ſcilicet nec habeat circumſtantias omnes requiſitas ad actum bonum moraliter, nec etiam ullam circumſtantiam malam oppoſitam poſitivè circumſtantiis bonis, nihil enim prorſus impedit, quominus talem poſſit habere. Mirum enim videtur, inquit Doctor, negare potentiam naturalem in natura illa excellente, ubi non apparet aliquid propter quod ſit neganda: Nihilominus infert Doctor, probabile eſſe, quòd ſecundùm hanc potentiam non exeant in actum, propter vehementem malitiam, ſecundùm quam magis probabile eſt, quòd agunt, quàm ſecundùm poteſtatem naturalem, ſecundùm quam poſſent in actus aliquo modo oppoſitos. Quibus patet quàm perperam aliqui Doctorem inſimulent, quaſi reverà docuiſſet Dæmones interdum opus honeſtum elicere; quamquam enim id judicet non eſſe impoſſibile, oſtendatque omnes rationes, quæ ad id probandum profert S. Thomas, nullius eſſe momenti; tamen cenſet de facto Dæmones nullum bonum opus morale elicere poſſe, propter ſcilicet ſummam illam malitiam qua eorum voluntas afficitur.

Dices primò ex S. Jacobo cap. 2. *Dæmones credunt, & contremiſcunt*; ſed credere, & contremiſcere ſunt actus boni: Ergo aliquando eliciunt actus bonos, adeoque non omnis actus illorum eſt malus.

Negat minorem Doctor *n.*25. quia quamvis ille actus credendi eſſet bonus diminutè, quatenus ſcilicet haberet bonum objectum, & non afficeretur aliqua circumſtantia mala, non tamen eſſet eo ipſo bonus ſimpliciter, quia deeſſe poſſet ipſi aliqua circumſtantia, quæ requireretur ut eſſet bonus: unde poſſet eſſe actus indifferens. Vel ut inquit Doctor, licèt credant, ille tamen actus credendi eſt in eis malus, quia oderunt illud creditum.

Dices ſecundò, in Dæmonibus, & damnatis remanet imago Dei, ratione cujus ſunt capaces amoris ipſius Dei: ſed non ſunt capaces ipſius niſi per actum bonum: Ergo habent actum bonum.

Reſpondet Doctor, negando minorem, ſunt enim imago Dei particeps, & capax ejus per hoc, quòd habeant naturam intellectualem, quamvis non haberent ullum actum bonum, & quamvis etiam non haberent potentiam proximam ad talem actum, in quo nulla eſt difficultas.

Dices tertiò, nullum violentum eſt perpetuum, quia eſt contra inclinationem ejus cui ineſt, quod inde conſtat, quia ſi ſibi ipſi relinqueretur, ſtatim priſtinum ſuum ſtatum naturalem repeteret, ut patet in aqua calefacta: ſed peccatum eſt contra inclinationem naturæ rationalis: Ergo nequit eſſe perpetuum, & conſequenter poterunt aliquando bonum operari.

Reſpondet 1. Doctor diſtinguendo majorem: Nullum violentum eſt perpetuum in cauſis merè naturalibus, concedit: in cauſis partim naturalibus, partim liberis, negat: *Verum equidem eſt*, inquit, *quòd in agentibus merè naturalibus, ceſſantibus impedimentis, reditur ad diſpoſitionem naturalem, non prohibente actione violenta. Et ratio eſt, quia principium intrinſecum eſt neceſſarium reſpectu bonitatis naturalis quantum eſt ex ſe; & ideo ſemper cauſat eam niſi vincatur per dominans. Hoc modo voluntas non eſt cauſa reſpectu ſuæ bonitatis in actu ſuo, ſed tantùm habet inclinationem quamdam naturalem, quaſi paſſivam ad bonitatem in actu; quam licèt poſſet dare actui, non tamen inclinatur ad dandum eam neceſſitate naturali, ſicut grave ad deſcendendum deorſum.*

Reſpondet 2. diſtinguendo minorem, peccatum eſt contra inclinationem naturæ; quatenus eſt contra actum rectum ad quem inclinatur natura, concedo: quatenus ipſa natura ſecundùm ſe non haberet inclinatio-

nem

Digitized by Google

nem aliquam ſecundùm affectionem commodi ad peccatum, nego.

Dices quartò: Damnati in inferno pœnitentiam agunt de anteactis peccatis, juxta illud Sapientiæ 1. ubi damnati *pœnitentiam agentes, & præ angustia Spiritus gementes, &c.*

Confirmatur: nam ille dives Epulo qui ſepultus fuit in inferno, deſiderabat ut Abrahamus mitteret aliquem ad fratres in ſæculo viventes, quatenus eos moneret de agenda pœnitentia, ne poſt mortem cum ipſo ruerent in locum tormentorum: ſed hoc erat opus honeſtum, & bonum: Ergo revera damnati poſſunt aliquod opus bonum operati.

Nego conſequentiam, & ad authoritatem Scripturæ dico, quòd damnati in inferno pœnitent de anteactis peccatis, non ex bono fine, ſed ex malitia: ubi talis pœnitentia nihil aliud ſignificat quàm quemdam remorſum conſcientiæ, qui ſemper eſt in omnibus damnatis vindicans peccata præterita, qui remorſus non eſt peccatum, ſed pœna peccati.

Ad Confirmationem, Dico, quòd illa compaſſio divitis non fuit orta ex pietate naturali, neque ex amore fratrum, ſed ex amore proprio: verebatur namque ne graviùs ipſe puniretur, ſi fratres ſimul cum ipſo damnarentur propter peccata quæ ipſo vel inſtigante, vel malum exemplum præbente commiſerant.

Objicies quintò: Nullus intellectus ita poteſt eſſe perverſus, nec in eo ſtatu conſtitutus, ut non poſſit intelligere prima principia propoſita: Ergo nec voluntas poteſt eſſe ita corrupta, ut finem ultimum non poſſit velle: ſed volendo finem ultimum, bonum actum eliciet, volitio namque finis ultimi eſt operatio recta: Ergo damnatorum voluntas poterit aliquando bene velle.

Probatur ſequela majoris: Sicut ſe habet principium in ſpeculabilibus, ſic ſe habet finis in moralibus. *Deinde*. Omnis malus eſt ignorans: Ergo nulla poteſt eſſe malitia in voluntate, niſi prævius ſit error in intellectu, & conſequenter ubi poteſt non eſſe error talis in intellectu, quin intelligat objectum quatenus eſt intelligibile, etiam poterit voluntas ita non perverti, quin poſſit bonum rectè velle.

Reſpondet Doctor negando ſequelam, quæ, inquit, tantùm urgere poteſt Thomiſtas aſſerentes intellectum eſſe motivum ſufficiens voluntatis; inde namque ſequitur quòd intellectus primi Angeli nullum principium practicum poſſit rectè concipere, quin moveat voluntatem conformiter, adeoque ad rectè volendum. Ad primam ſequelæ probationem, dico, illam propoſitionem ſic eſſe intelligendam; quòd quemadmodum principia ſe habent ad concluſiones in ſpeculabilibus: ita finis ad media in operabilibus: non quidem quantum ad omnia, ſed quantum ad hoc, quòd ſicut non poteſt quis aſſentiri concluſioni quin aſſentiatur principiis, & propterea priùs debet aſſentiri principio quàm concluſioni: ita etiam non poſſit velle media niſi velit finem; & propterea priùs debet velle finem quàm media: non autem ſenſus eſt, quòd ſi non poſſit haberi error in intellectu circa principium, non poſſit etiam haberi error in voluntate circa finem. Ratio autem cur poſſit voluntas errare circa finem, quamvis non poſſit intellectus errare circa prima principia, eſt manifeſta; quia intellectus eſt cauſa naturalis, & naturaliter determinatur à principio propoſito ad cognitionem rectam, unde illam neceſſariò habere debet: voluntas verò eſt cauſa libera, & non determinatur à fine propoſito ad actum rectum: ideo, inquit Doctor, poteſt eſſe ità averſa, quòd quantumcumque bonum ſibi oſtenſum non moveat ipſam ad amandum ipſum, ſaltem ordinatè, unde non ſequitur: Intellectus nequit errare circa prima principia; Ergo nequit voluntas peccare: quamvis enim non poſſit eſſe error in intellectu, non minùs poteſt voluntas deficere; aliàs ſequeretur, quòd voluntas pro ullo ſtatu non poſſet errare.

Objicies ſextò: Si Dæmones, & damnati neceſſariò malè velint, ſequitur, quòd ſemper ſunt in actu malè volendi: Ergo in infinitum augent malitiam ſuam, & conſequenter ſemper augebunt pœnam, ita quòd ſicut nunquam erunt in termino malitiæ, ſic nec uſquam habebunt terminum pœnæ.

Confirmatur: Si poſſet augeri pœna, & malitia ſemper in damnatis, ſimiliter poſſet augeri bonitas, & præmium in beatis: Sed conſequens eſt abſurdum, ſequeretur enim inde, quòd beati nunquam forent in termino beatitudinis: Ergo, &c.

Negat majorem Doctor n. 27. quia, inquit, quando habitus eſt in ſummo, & habet id omne, quod requiritur ad ſuum complementum in tali ſubjecto, vel ſecundùm terminum ſibi præfixum à ſapientia divina, omnes actus ſequentes nihil augent: ſed tantùm proce-

procedunt ex habitu jam generato; quemadmodum actus Angeli non augent habitum charitatis ejus, nec effectivè, nec meritoriè, quia ille eſt in termino, vel ſecundùm naturam habitus, vel ſecundùm capacitatem ſubjecti, vel ſaltem ſecundùm terminum ſibi præfixum à Deo, ſed omnes illi actus procedunt ex plenitudine illius habitus ſic perfecti: Ita autem eſt in propoſito: perfectio namque, ſeu complementum malitiæ damnatorum eſt in termino ſecundùm regulam divinæ ſapientiæ, quæ non permittit eos creſcere in malitia intenſivè: Et ideo actus ſequentes non augent præfatum habitum, ſed ſe habent ſicut effectus illius. Ita Doctor, quibus ſignificat, quòd quamvis damnnati ſemper velint malè, non tamen propterea augent malitiam ſuam intenſivè, quia nempe illorum malitia eſt in termino.

Unde ſequitur, quòd pariter non ſit augenda eorum pœna, ſicut nec augetur beatorum gloria: Quia, inquit, *num.* 28. ſicut præmium ſubſtantiale in primo inſtanti in quo aliquis Angelus eſt beatus, determinatum eſt, nec ex tunc creſcit, quia actus boni qui ſequuntur, non ſunt meritorii licèt ſint boni; ita in Angelo damnato in primo inſtanti ſuæ damnationis determinatur ad certam pęnam, quæ non creſcit intenſivè: nec tamen mali actus quos elicit erunt impuniti, ſicut nec boni Angeli actus boni erunt irremunerati: Quemadmodum enim Angeli ſancti actus includuntur in primo actu, quia procedunt ex perfectione actus beatifici; ſed quantum ad accidentale præmium, quod poſſunt habere, quilibet actus eſt ſibi præmium: Ita etiam mali actus quos elicit damnatus includuntur in prima pœna ſibi certitudinaliter determinata: Unde quilibet, ſicut poſſet habere pęnam accidentalem, & propriam, ita habet ſeipſum pro pœna, juxta illud S. Auguſtini lib. primo Confeſſionum cap.12. *Juſſiſti Domine, & ita eſt, ut ſit ſibi pœna omnis peccator*: potiſſima enim, & maxima pœna eſt privatio maximi boni, qualis eſt formaliter in actu malo malitia culpæ peccatorem avertente à Deo. Creſcet ergo pęna eorum in infinitum extenſivè, ſicut & malitia, neutrum verò intenſivè. Ita Doctor.

Inſtabis: Actus damnatorum ſunt demeritorii quia ſunt mali: Ergo debent habere pœnam ſibi correſpondentem.

Reſpondet Doctor, concedi poſſe quòd actus damnati poſſit eſſe culpabilis, non tamen propriè demeritorius: quia non elicitur à viatore, cujus ſolius eſt mereri, & demereri: unde magis propriè actus ille dici poteſt actus damnati quàm demerentis: ſicut ex alia parte actus beati, licèt ſit acceptabilis Deo, non tamen propriè eſt meritorius, ſed magis dicitur actus beatificus, vel actus beati, vel de beatitudine procedens.

Ad evidentiorem autem hujuſce poſtremæ difficultatis ſolutionem, placet adſcribere quæ docet Seraphicus Doctor, *diſt.7. art.1. quæſt.2.* ubi loquens de mala voluntate Dęmonum, ait, Illam poſſe conſiderari tripliciter: ſcilicet quantum ad deformitatem, quantum ad pronitatem, & quantum ad actualitatem. Quantum ad deformitatem eſt in mala voluntate Diabolus continuè, ita, quòd nulla intervenit variatio per deformitatis deſitionem ſive minorationem: quia ita adhæſit macula peccati voluntati Diaboli, ut nullo modo poſſit ab ea ſeparari. Quantum ad pronitatem, eſt continuatio ejuſdem; ita tamen, quòd intervenit variatio quantum ad modum inclinandi; Diabolus enim ad ipſum, quod primò appetiit, etiam nunc pronitatem habet, ſed differenti modo quàm priùs: Priùs enim appetiit, cum propoſito obtinendi, unde dixit, *Ponam ſedem meam ad aquilonem, &c.* nunc verò appetit quantùm in ſe eſt, ſicut ambitioſus qui ſperat obtinere Epiſcopatum, etſi non obtineat, non recedit ambitio, ſed modus ambiendi variatur: ſic & in Diabolo eſt. Quantum ad actualitatem, eſt continuatio in actu peccandi; tamen intervenit variatio quantum ad genus, quia non peccat continuè peccato unius generis, cùm non moveatur ſimul motibus diverſis; modò enim peccat ſuperbia, modò invidia, &c. tamen voluntas ejus nunquam requieſcit; quia nunquam laſſatur, cùm ſit incorruptibilis; & cùm in ea regnet perverſitas, ſemper omnem actum quem elicit deformat & depravat, & ita continuè peccat.

Qualiter autem Dæmonum malitia augeatur, aperit quæſtione ſequenti docendo, illam ſemper augeri quantum ad vim adminiſtrativam, videlicet comparatione ad hominem: non verò quantum ad vim contemplativam, qua eſt ſimpliciter, & neceſſariò averſio a Deo, unde concludit Dæmonis demeritum non augeri. Ad incrementum enim, inquit, voluntatis malæ, ſive

„ de-

„ demeriti, non ſufficit inordinata affe-
„ ctio, quia hæc eſt in damnatis, & erit
„ in ſempiternum: ſed requiritur ultra
„ tempus meriti, & ſtatus merendi, &
„ demerendi: Diabolus autem eſt in ſta-
„ tu demerendi quantum ad vim admini-
„ ſtrativam, non verò quantum ad con-
„ templativam. Ratio autem hujus eſt,
„ quia Deus ſic condidit univerſum, ut
„ major, & potentior minorem adjuvet,
„ ideo non tantùm Angelo dedit vim con-
„ templativam, qua mereretur, & ad De-
„ um converteretur, ſed etiam adminiſtra-
„ tivam, qua homini ſuffragaretur. Quia
„ ergo vis contemplativa erat ipſius An-
„ geli in ſe: quantum ad illam præfixum
„ eſt illi ſpatium merendi, & demerendi
„ uſque ad primam converſionem, vel
„ averſionem. Sed quia adminiſtrativa re-
„ ſpectum habet ad hominem; ideo præ-
„ fixum eſt Angelo ſpatium merendi, &
„ demerendi; uſquequo homines aſſume-
„ rentur totaliter ad gloriam: Manſit er-
„ go quantum ad iſtam, ſtatus merendi,
„ & demerendi, & manet uſque ad diem
„ judicii; Sed quoniam meritum, & de-
„ meritum non eſt in vi adminiſtrativa,
„ niſi per vim contemplativam, & in bo-
„ nis contemplativa ita eſt converſa in
„ bonum, quod non poteſt averti, ideo
„ adminiſtrativa non habet niſi locum me-
„ rendi: è contrà, quia in malis ita eſt
„ averſa contemplativa, quòd non poteſt
„ converti; ideo quantum ad adminiſtra-
„ tivam non habet niſi locum, & ſpatium
„ demerendi. Et in hoc patet, quòd di-
„ vinum decretum manet juſtum, & in-
„ violatum; quia tempus quod à condi-
„ tione præfixerat non debuit auferre,
„ nec bonis, nec malis; & illis quidem
„ diligentibus Deum ſpatium illud con-
„ verſum eſt in bonum, impiis autem,
„ & peccatoribus Angelis converſum eſt
„ in malum, & ideo patet quo modo
„ creſcit mala voluntas in malis, ſcilicet
„ quantum ad vim adminiſtrativam ſo-
„ lùm. Hæc Seraphicus Doctor, quibus idem docet quòd Subtilis, nempe Dæmonum demeritum augeri extenſivè, non intenſivè quia nempe augetur eorum malitia per varios actus erga homines quos infeſtant, non verò augetur ratione averſionis quam habent erga Deum, quem ab initio ſummo odio proſequuntur.

QUÆSTIO QUARTA.

An, & quali pœna Dæmones crucientur.

CONveniunt omnes Theologi duplicem eſſe damnatorum pœnam: unam quam appellant *damni*, alteram quam *ſenſus* pęnam nominant. *Prima* conſiſtit in carentia viſionis, & fruitionis ſummi boni ad quod rationalis creatura naturali ſuapte inclinatione tanquam ad ſuum finem ultimum tendit: & idcirco pęna damni nuncupatur, quia nempe hæc carentia maximum creaturæ damnum affert, ut pote quæ ipſum omni ſua perfectione, quiete, ac voluptate ſpoliat. *Pœna* verò ſenſus ſeu accidentalis, dicitur illa quæ conſiſtit in privatione cujuſcumque alterius boni præter viſionem beatificam, atque in dolore ſeu cruciatu, quem ab igne infernali, ſeu etiam aliunde percipiunt. Latè autem hic *ſentiendi* vocabulum ſumitur, ut non ſolùm ad animalium appetitum ſenſibilem ſe extendat, ſed etiam ad appetitum rationalem ſeu intellectualem, & voluntatem creatam: in Dæmonibus autem hic appetitus omnium conſenſu admittitur, ſicut etiam in animabus ſeparatis; & hinc fit, ut nullius delectationis, & gaudii ſint capaces. Quòd autem detur utraque pęna, docet Chriſtus Matth. 25. in extremo ſiquidem judicio dicet Reprobis. *Diſcedite à me maledicti*, ecce pœna damni; *in ignem æternum*, ecce pœna ſenſus.

Hæc porro duplex pœna correſpondet duplici inordinationi quæ eſt in peccato mortali; nam per peccatum mortale avertimur à Deo, & convertimur ad creaturam; itaque pœna damni correſpondet averſioni à Deo; & propterea conſiſtit in carentia ipſius Dei; pœna ſenſus correſpondet converſioni ad creaturam, & ideo infligitur à creatura: qui enim inordinatè appetit res creatas, dignus eſt ut ab eis crucietur. Et quoniam Dæmones, ſuo Conditore ſpreto, ab eo ſe averterunt, ut ad creaturas ſe converterent; hoc eſt, ad Luciferum, & ſeipſos, ſeſe nimiùm, & inordinatè diligentes, & ſibi ipſis ac propriç excellentiæ complacentes, libertatem ſuam, pulchritudinem, nobilitatem, cæteraque Dei dona intemperanter diligentes, & in ſumma, res creatas ſuo Creatori præferentes; meritò ex divinæ juſtitiæ decreto, à creatura, hoc eſt, ab igne crucientur in perpetuum, ſicut eorum ſcelera

Digitized by Google

perpetuò manent; *Superbia* enim *eorum aſcendit ſemper* ut ait Pſaltes Regius: & ſic Deus res creatas ad eorum reprimendam ſuperbiam uſurpat, & horrendam deformitatem inducendam, eoſque ſempiterno carcere claudendos.

In præcedenti quæſt. ſatis declaravimus Dæmonum pœnam damni; jam eorum pœna ſenſus eſt inquirenda: idcirco

Notandum 1. eam fuiſſe plurimis è ſanctis Patribus communem ſententiam, Dæmones poſt peccatum ſuum non ſtatim ad ima Tartara præcipitatos fuiſſe; ſed eos in aere, ac ſupra terras degere, donec extremus mundi occaſus ac judicii dies adveniat. Ita in primis Athenagoras in legatione pro Chriſtianis, ubi poſtquam docuit Angelos mulierum cupiditate in libidinem exarſiſſe, & ex iis propagatos fuiſſe gigantes, ſtatim addit; *Hi igitur Angeli, qui cùm Cœlis excidiſſent, circa aerem, & terram oberrantes, non ampliùs evehi ſupra cęlos poſſunt, &c.* Subſcripſit Tertullianus *in Apologetico cap.* 22. ubi Demones aeris incolas fatetur: *Habent*, inquit, *de incolatu aeris, & de vicinia ſiderum, & de commercio nubium cœleſtes ſapere Creaturas*.

Hoc ipſum cenſuiſſe S. Auguſtinum colligi poteſt ex variis ejus ſcriptis, maximè verò ex *Enarratione in Pſalm.*149. ubi ait, *Propterea ad iſtam caliginoſam regionem*, id eſt, *ad hunc aerem, tanquam ad carcerem damnatus eſt Diabolus de apparatu ſuperiorum Angelorum lapſus cum Angelis ſuis: Nam Apoſtolus hoc de illo dicit* Epheſiorum 1. *Secundùm principem poteſtatis aeris hujus, qui nunc operatur in filiis diffidentiæ; Et alius Apoſtolus dicit* (nempe S.Petrus 2. Epiſtola cap. 2.) *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed carceribus caliginis Inferni retrudens tradidit in judicio puniendos ſervari*: Infernum hoc appellans, quòd inferior pars ſit mundi.

Non diſſentit etiam S. Hieron. *Nam in Comment. ad Epiſtolam Pauli ad Epheſios* explicans illa verba cap. 6. *contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus*, vocabulum cœleſtium de aere interpretatur, *Hæc autem*, inquit, *omnium Doctorum opinio eſt, quòd aer iſte qui Cœlum, & terram medius dividens, inane appellatur, plenus ſit contrariis fortitudinibus*.

His conſentit Rupertus *lib.* 1. *in Gen. cap.* 17. ubi docet Dæmones omnes in aerem dejectos, uſque ad diem ſupremi judicii in eo permanere: *Ille*, inquit, *terribiliter indignatione Dei, trementibus cunctis Angelorum ordinibus, è Cęlo excuſſus in hunc aerem miſer cecidit, & ab omni luce extinctus, & jam in æternum lucem Dei non viſurus: & nunc quidem in hunc aerem eſſe dejectum, & omnes ſatellites ejus quos aereas catervas dicimus, paſſim in Scripturis habemus*: *Verbi gratia* in Apoſtolo dicente: *Non eſt nobis colluctatio, &c. Futurum eſt autem ut in Infernum inferiorem videntibus cunctis præcipitetur in ignem æternum qui paratus eſt ei & Angelis ejus*. His concinit Alcimus Avitus qui libro 2. de peccato originali Diabolum ſic de homine loquentem inducit.

Sit comes excidii, ſubeat conſortia pœnæ.
Et quos prævideo nobiſcum dividat ignes.

Hinc Caſſianus collatione 8. cap. 12. ait, quòd *tanta ſpirituum denſitate conſtipatus eſt aer iſte qui inter Cœlum, terramque diffunditur, in quo non quieti, nec otioſi pervolitant; ut ſatis utiliter humanis aſpectibus eos providentia divina abſconderit, atque ſubſtraxerit. Aut enim terrore concurſus eorum, vel horrore vultuum in quos ſe pro voluntate ſua cùm libitum fuerit transformant atque convertunt, intolerabili formidine homines conſternarentur atque deficerent, nequaquam valentes hæc carnalibus oculis intueri: aut certè nequiores quotidie redderentur exemplis eorum jugibus, & imitatione vitiati; & per hoc inter homines, & immundas, atque aereas poteſtates fieret noxia quædam familiaritas atque pernicioſa conjunctio*. Quæ Caſſiani verba ſic exponenda ſunt, ut Deus non permittat Dæmonibus horrifica corpora ſibi fingere, ut ſpectris, & imaginibus illudant mortalium oculis, & illos è vicino perterrefaciant.

Notandum 2. plures ſimiliter ex antiquioribus Patribus cum Origene ſenſiſſe ignem cui jam addicti, vel addicendi ſunt Dæmones, non eſſe corporeum, nec aliud ſignificare, quàm peccatorum ſtimulantem conſcientiam, ut ipſe docet Origenes *lib.* 2. *Periarchon cap.* 11. ubi hęc Iſaiæ verba cap. 51. *Ambulate in lumine ignis veſtri, ac flammæ quam accendiſtis*; ſic declarans ait; *Per hos ſermones hoc videtur indicare peccator, ut flammam ſibi ipſe proprii ignis accendat; & non in aliquem ignem qui antea fuerat accenſus ab alio, vel ante ipſum ſubſtiterit, demergatur*. Hanc quoque Origenis fuiſſe ſenten-

tentiam ſcribit S. Hieron. *Apologia* 2. *contra Ruffinum*, ubi ait; *Ignes autem æternos quos intelligere ſolet Origenes, puto, quòd te non fugiat, conſcientiam videlicet peccatorum, pœnitudinem interna cordis urentem*, de qua Iſaias loquitur cap. 66. *Vermis eorum non morietur & ignis eorum non extinguetur*. Quod fuſiùs explicat *Epiſtola* 63. *ad Avitum*, ubi de Origene loquens ait; *Ignis quoque gehennæ, & tormenta quæ Scriptura ſacra peccatoribus comminatur, non ponit in ſuppliciis, ſed in conſcientia peccatorum: quando Dei virtute, & potentia omnis memoria delictorum ante oculos noſtros ponitur: & veluti ex quibuſdam ſeminibus in anima derelictis univerſa vitiorum ſeges exoritur: & quidquid feceramus in vita vel turpe, vel impium, omnis eorum in conſpectu noſtro pictura deſcribitur, ac præteritas voluptates mens intuens, conſcientiæ punitur ardore, & pœnitudinis ſtimulis confoditur*.

Eamdem ſententiam Theophilactus amplectitur in 9. caput Marci: *Vermis autem*, inquit, *& ignis, qui peccatores puniunt, uniuſcujuſque conſcientia eſt, & memoria eorum, quæ in hac vita turpia commiſſa ſunt: quæ tanquam vermis conſumit, & ſicut ignis incendit*. Huic pariter interpretationi favet S. Ambroſius lib. 7. in Lucam cap. 14. ubi ſententiam ſuam iiſdem pene verbis, quibus utitur Origenes, aperit: *Ergo*, inquit, *neque corporalium ſtridor aliquis dentium, neque ignis aliquis perpetuus flammarum corporalium, neque vermis eſt corporalis; ſed hæc ideo, quia ſicut ex multa cruditate, & febres naſcuntur, & vermes: ita ſi quis non decoquat peccata ſua, velut quadam interpoſita ſobrietate abſtinentiæ; ſed miſcendo peccata peccatis tanquam cruditatem quandam contrahat veterum, & recentium delictorum, igne aduretur proprio, & ſuis vermibus conſumetur*.

Notandum 3. eam pariter Origeni adſcribi erroneam ſententiam, quòd docuerit Dæmones, & Reproborum animas tandem aliquando ab omni pœna ſolvendas, & priſtinam in ſanctitatem reſtituendas, ut de ipſo Origene affirmat Epiphanius Epiſtola quam adversùs Origenem ſcripſit ad Joannem Jeroſolymitanum, ubi ipſi Origeni adſcribit, quòd docuerit, *Diabolum id rurſum futurum eſſe, quod fuerat, & ad eandem rediturum dignitatem, & conſcenſurum regna Cœlorum*. Hieronym. item *in Epiſt.* 51. *ad Pammachium*, eundem Origenem ait exiſtimaſſe, poſt multa ſæcula, atque unam omnium reſtitutionem, idipſum fore Gabrielem, quod Diabolum, Paulum quod Caipham, Virgines quod proſtitutas. Idem dogma Origeni adſcripſit S. Auguſtinus libro de Hæreſibus; ubi ait, *Sunt, & alia hujus Origenis dogmata, quæ Catholica Eccleſia omnino non recepit: In quibus nec ipſum falſò arguit; nec poteſt ab ejus Defenſoribus excuſari, maximè de purgatione, & de liberatione: ac rurſus poſt longum tempus ad eadem mala revolutione rationalis univerſæ creaturæ. Quis enim Catholicus Chriſtianus, vel doctus, vel indoctus, non vehementer exhorreat eam, quam dicit purgationem malorum, ideſt etiam eos, qui hanc vitam in flagitiis, & facinoribus, & ſacrilegiis, atque impietatibus quamlibet maximis finierunt; ipſum etiam poſtremò Diabolum, atque Angelos ejus, quamvis poſt longiſſima tempora purgatos, atque liberatos, regno Dei, lucique reſtitui: & rurſus poſt longiſſima tempora omnes qui liberati ſunt, ad hæc mala denuò relabi, & reverti: & has vices alternantes beatitudinum, & miſeriarum rationalis creaturæ ſemper fuiſſe, ſemper fore*.

Hoc ipſum de Origene conſtat ex *quinta Synodo*, in qua damnati ſunt Origenis errores, inter quos hic recenſetur, quòd diceret: *Omnium impiorum hominum, ipſorumque etiam Dæmonum tormenta finem habitura: atque Impios, & Dæmones in priorem ſuum ſtatum reſtitutum iri. Præterea Chriſtum oportere pro Dæmonibus crucifigi, & idipſum ſæpiùs per futura ſæcula perpeti à ſpiritibus nequitiæ, qui ſunt in cœleſtibus*.

Origeni videtur ſubſcripſiſſe S. Gregorius Nyſſenus *libr. Catechiſtico*, ubi Incarnationis beneficia referens ait; *Hæc, & ejuſmodi alia tradit magnum divinæ Incarnationis myſterium. Hoc enim ipſo, quòd cum humanitate mixtus eſt, per omnes naturæ proprietates generationem, & educationem, & incrementum, & ad mortis experimentum uſque tranſiens omnia illa, quæ diximus, effecit; ut & hominem à malitia liberaret, & ipſummet inventorem malitiæ ſanaret: Ægritudinis enim ſanatio eſt morbi purgatio, tametſi laborioſa ſit*. Idem libr. de *Anima, & reſurrectione* ſignificat, ubi expendens illa verba Epiſtolæ ad Philipp. *In nomine Jeſu omne genuflectatur*; triplex diſtinguit genus ratione

ne præditorum, nempe *Angelos*, *Homines*, *& Dæmones*; quos in humanæ naturæ detrimentum, & perniciem incumbere dicit, quam nempe Dæmonum naturam, *Quidam*, inquit, *ajunt Apoſtolum inter ſubterranea, & inferna numerare, id illo ſermone ſignificantem, quòd vitioſitate longis ſæculorum anfractibus, & circuitionibus aliquando abolita, nihil extra bonum relinquetur, ſed etiam Dæmones, concorditer dominationem Chriſti confitebuntur*.

Accedere etiam videtur huic opinioni Ambroſius *in Pſal.*118. *Octon.*20. ubi docet, Diaboli æterna fore ſupplicia, ideoque pœnam illius poſt judicium differri, ut ſempiterna ſit; hominum verò, quia miſericordia temperari, ac circumſcribi ſupplicia debent, ſtatim poſt obitum ordinari, & infligi. *Diabolus enim*, inquit, *& miniſtri ejus cum hominibus non flagellabuntur, ſeparata eſt pœna ubi diſtat & culpa*. Hinc & divitem illum, qui Lazari opem imploravit evaſurum aliquando putat: Verba illius hæc ſunt: *Si hoc operatur humanum examen, (ut judicis miſericordiam impetrent rei, ac relegatis non in perpetuum intercludatur reditus) quanto magis Chriſti judicium eſt omnibus expetendum? Differtur Diaboli judicium, ut ſit ſemper in pœnis reus; ſemper improbitatis ſuæ innexus catbena conſcientiæ ſuæ, ut in perpetuum ſubeat ipſe judicium. Ideo dives ille in Evangelio, licèt peccator pœnalibus urgetur ærumnis, ut citius poſſit evadere: Diabolus autem nequaquam puniri ad judicium demonſtratur, nequaquam adhuc pœnis eſſe ſubjectus, niſi quas ipſe tantorum conſcius ſcelerum ſolvit timore perpetuo, ne aliquando ſit ſecurus*. Certum eſt tamen hos S. Patres ab Origenis ſententia eſſe alienos.

His ita prænotatis tria ſunt in præſenti quæſtione reſolvenda. *Primum*, An omnes Dæmones ſtatim poſt peccatum fuerint in Infernum detruſi. *Secundum*, An revera igne corporeo torqueantur. *Tertium*, An eorum pœna ſit aliquando finienda.

CONCLUSIO PRIMA.

D*Æmones reverà poſt ſuum peccatum in Infernum fuerunt detruſi, ac præcipitati*. Probatur primò ex Scriptura ſacra, quæ apertis verbis declarat Dæmones omnes in Tartarum præcipitatos eſſe. Iſaiæ 14. *Detracta eſt ad Inferos ſuperbia tua*. Et infrà, *Verumtamen ad Inferos detraheris uſque ad profundum laci*. Sic S. Petrus in Epiſtola Canonica 2. cap. 2. ſcribit: *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit; ſed rudentibus Inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos in judicium reſervari*. Cui S. Judas conſonat in Canonica ver.6. *Angelos verò*, ait, *quia non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit*. Quamquam autem S. Auguſt. *in Pſal.*149. Tartarum, & Infernum à S. Petro nominatum, pro inferiori parte aeris accipi putet, non eſt tamen probabilis hæc interpretatio. Quippe Tartarus, & infernus, & caligo, perſpicuè inferos ſignificant: quibus tamen ſic addictos eſſe, & affixos Dæmones non puto, ut inde tanquam è carcere nunquam exeant; ſiquidem S. Apoſtolus Epheſiorum 2. Diabolum vocat, *Principem poteſtatis aeris hujus*: Cui ſcilicet obſequuntur, & ſubjecti ſunt Dæmones, qui in aere degunt.

Probatur hæc eadem veritas ex Concilio Florentino, ubi definitur; *Animas illorum, qui poſt baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, eas etiam animas, quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel iiſdem exules corporibus ſunt purgatæ, in Cœlum nulla mora recipi, & intueri clarè ipſum Deum Trinum, & Unum ſicuti eſt; meritorum tamen diverſitate alium alio perfectius: Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt*, mox *in Infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas*. Quamquam autem de Dæmonibus ibi nihil definiat; tamen idem de ipſis, ac de Animabus ſentiendum eſſe, ratio ipſa ſuadet: *Tum quia* Dæmones, qui ſunt impugnatores hominum, ſunt etiam eorum tortores; & ideo neceſſe eſt ut ad torquendum homines damnatos, quos vicerunt, ſint in eodem loco. *Tum quia* illa pœna fuit à principio debita eorum ſuperbiæ; ideoque à principio ad illam definitiva ſententia fuerunt damnati: at in principio non fuit neceſſarium illam ſuſpendi, vel differri; & ideo convenientius fuit, ſtatim, ut ſic dicam, in ejus poſſeſſionem mitti, donec creatis hominibus propter eorum bonum, & propter alias rationes Providentiæ divinæ, licentiam inde exeundi acceperunt. Quia ergo præſentia Dæmonum in inferno eſt quaſi ordinaria lex, & regula, ut ſic dicam; abſentia verò eſt ex diſpenſatione, & pro-

pter

pter extrinſecum finem; ideo per ſe credibile eſt infernum numquam ſpoliari Dæmonibus omnibus: ſed in eo numero permitti exire, qui ad exercitium hominum ſufficiat. *Tum denique quia* animæ damnatæ non ſunt pejoris conditionis, quàm Dæmones: ſed illæ ſine intermiſſione illam pœnam patiuntur: Ergo à fortiori Dæmones. Minor conſtat ex præfata definitione Concilii Florentini, necnon & ex illo Job.21. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad Inferna deſcendunt*: Et Luc.16. *Mortuus eſt Dives, & ſepultus eſt in Inferno*.

Inſuper eadem ratio ultimi præmii, & pœnæ in Angelis intervenit; Sicut ergo ſancti Angeli completam beatitudinem receperunt in termino viæ, à qua non recedunt, quando in hunc mundum veniunt, niſi ſolùm quoad diſtantiam à loco cœleſti; ita omnino cum proportione de Dæmonibus, & eorum pœna ſentiendum eſt.

Hoc ipſum edocet S. Gregorius lib.4. Dialog. cap.28. dicens: *Si eſſe Sanctorum animas in Cœlo ſacri eloquii ſatisfactione credidiſti: oportet ut per omnia eſſe credas, & iniquorum animas in Inferno, quia ex retributione æternæ juſtitiæ, ex qua juſti jam gloriantur, neceſſe eſt per omnia, ut & injuſti crucientur. Nam ſicut Electos beatitudo lætificat, ita credi neceſſe eſt, quòd à die exitus ſui, ignis Reprobos exurat*. Quocirca vix concipere poſſum qualiter cenſeat *libr*. 4. *Moral. cap*.10. Dæmones nondum in Tartarum fuiſſe præcipitatos, cùm eadem de ipſis, ac de Reprobis animabus videatur eſſe ratio.

Ut autem hæc ſententia cum dictis SS.Patrum in primo Notabili laudatorum concordet, cenſerem dicendum, nec omnes prorſus Dæmones fortè in inferorum clauſtris fuiſſe reſeratos, nec qui ibidem recluſi fuerunt, vinculis igneis perpetuò detineri; Sed eorum pleroſque in Tartarum fuiſſe deturbatos, reliquos in ae e, viciniſque locis ſtationem habere; tum viciſſim mutare ſedes, & qui in inferis erant, illinc emergere; & ad inferos, terræ, aeriſque penetrare incolas; atque ultro citroque commeare; uti docuit Euſebius lib.7. *de præparatione Evangelica*, ubi declarat Angelorum multitudinem ſupra terram conſtitiſſe: pleroſque autem in ima detruſos eſſe Tartara: *Innumerabile eſt*, inquit, *aliud genus illi ſubjectum, iiſdem delictis obnoxium: quod propter impietatem à piorum ſorte excidens, ſplendente, ac diviniore, quo dudum circumdatum erat, ornatu, & honoris gradu, quem in regio Palatio ſortitum erat quum inter beatos Angelorum choros degebat, conſentaneum impiis domicilium, & Tartari habitationem, quam abyſſum divinæ Scripturæ nominant, ac tenebras nequaquam noſtrarum ſimiles, ſed cujuſmodi ſacræ litteræ ſignificant, permutare compulſum eſt juſto magni Dei judicio, ac ſententia, quorum perexigua particula ad Athletarum pietatis exercitium, circa terram, & ſublunarem aerem relicta, ſuperſtitioſi illius erroris, qui Deorum multitudinem aſciſcit, nec ab omnimoda Divinitatis ignoratione, contemptuque diſcrepat, cauſam hominibus attulit*. Hoc ipſum ſuaderi poteſt ex illo Lucæ 8. ubi Dæmones rogabant Chriſtum, ne imperaret illis, ut in abyſſum irent; exinde namque liquet, quòd Dæmones aliqui è corporibus humanis ejecti, Tartarum non repetunt niſi divino mandato urgeantur.

CONCLUSIO SECUNDA.

DÆmones igne vero, & corporeo in Inferno cruciantur: Non phyſicè, ſed intentionaliter, ita Dæmonis intellectum detinendo, & afficiendo, ut ad alia objecta pro ſuo arbitrio non poſſit ipſum convertere.

Hæc concluſio duas habet partes, quarum *probatur prima*. Illud maximè aſſerendum eſt, quod Scriptura ſacra disertè indicat, & SS. Patres conſtanter affirmant: ſed Scriptura ſacra ſæpe pronuntiat homines, & Dæmones damnatos igne cruciari, & ita frequenter hoc repetit, ut metaphoricè non videantur accipienda: Ergo fatendum eſt, eos torqueri igne corporeo. Probatur minor, variis ejuſdem Scripturæ textibus, maximè ex illo Deut. 22. *Ignis ſucceſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad Inferni noviſſima*; Et Judith 16. *Dominus omnipotens vindicabit in eis, in die judicii viſitabit illos; dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum*. Pſalm. 10. *Pluet ſuper peccatores laqueos ignis, & ſulfur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum*. Eccleſiaſt. 7. *Vindicta carnis impii ignis, & vermis*. Et cap.21. *Stupa collecta Synagoga peccantium, & conſummatio illorum flamma ignis*.

Idem conſtat ex Novo Teſtamento. Sic Matth.3. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur*. Et idem 5. 14. & 18. infernus, *Gehenna ignis* vocatur, & damnati dicuntur mitti *in ignem*

æternum. Marc.9. *In ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur*, *&c.* Tam conſtans autem modus loquendi Scripturæ ſolùm metaphoricum ſenſum non redolet; nam juxta regulam à S. Auguſt. traditam, lib.3. de Doctrina Chriſtiana cap.10. Scriptura ſacra ad litteram eſt accipienda, quoties litteralis ſenſus, nec ullam contradictionem, nec abſurditatem aliquam præſefert, quæ regula maximè locum habet, quando uſus eſt frequens, & uniformis, & quando proprius ſenſus non ſolùm inconveniens non habet, ſed etiam ad bonos mores utilior eſt: utrumque autem in præſenti reperitur.

Idem conſtanter docent SS.PP. In primis ſanctus Cyprianus lib. de laudibus Martyrii cap.12. ubi Infernum ſic eleganter deſcribit: *Sæviens locus cui gehenna nomen eſt, magno plangentium murmure, & gemitu, & eructantibus flammis per horrendam ſpiſſæ caliginis noctem ſæva ſemper incendia camini fumantis expirat, globus ignium arctatus obſtruitur, & in varios pœnæ exitus relaxatur. Tunc ſæviendi plurima genera, tum in ſeipſo convolvit, quidquid ardoris emiſſi edax flamma cruciavit ora*. Idem ſerm. de Aſcenſione Domini, *Incorruptibiles flammæ*, ait, *nudum corpus allambent: ardebit purpuratus dives ..... In proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter ſartagines, & flammas miſerabilia corpora cremabuntur*.

Hanc veritatem disertè expendit S. Auguſtinus lib.21. de Civit. cap.10. ubi cùm inquiſiviſſet, quòd ſi ignis Inferni non ſit ſpiritualis, qualiter in eo poſſint Dæmones cruciari: Si verò non ſit corporeus, quomodo hominum corpora torquere poterit, idem quippe ignis erit ſupplicio hominum attributus, & Dæmonum, dicente Chriſto Matth.25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*; ita reſpondet, *Niſi quia ſunt quædam ſua etiam Dæmonibus corpora, ſicut doctis hominibus viſum eſt, ex iſto aere craſſo, atque humido, cujus impulſus vento flante ſentitur. Quod genus elementi ſi nihil igne perpeti poſſet, non ureret fervefactus in balneis: ut enim urat, priùs uritur, facitque quod patitur*. Verùm licet incorporei ſint Dæmones, nihilominus ab igne affici, cruciatique mox aſſerit. *Si autem quiſquam nulla habere corpora Dæmones aſſeverat, non eſt de hac re aut laborandum operoſa inquiſitione, aut contentioſa diſputatione certandum. Cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis etiam ſpiritus incorporeos poſſe pœna corporalis ignis affici, ſi ſpiritus hominum etiam ipſi profectò incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum ſuorum vinculis inſolubiliter alligari? Adhærebunt ergo, ſi nulla ſunt eis corpora ſpiritus Dæmonum; imò ſpiritus Dæmones, licèt incorporei, corporeis ignibus cruciandi: Non ut ignes ipſi, quibus adhærebunt, eorum junctura inſpirentur, & animalia fiant, quæ conſtent ſpiritu, & corpore: ſed ut dixi, miris, & ineffabilibus modis adhærendo, accipientes ex ignibus pœnam, non dantes ignibus vitam*.

Eandem veritatem luculenter explicat S. Gregorius lib.4. Dialog. cap.28. ubi ſic inquit: *Sicut Electos beatitudo lætificat, ita credi neceſſe eſt, quòd à die exitus ſui, ignis Reprobos exurat*. Petrus verò diſcipulus interrogat; *Et qua ratione credendum eſt, quòd rem incorpoream tenere ignis corporeus poſſit?* quod capite 29. proſequitur, & tandem disertè interrogat, *An ignis Inferni corporeus ſit?* & reſpondet Gregorius, *corporeum eſſe non ambigo*.

Secundam verò noſtræ concluſionis partem, quòd *ignis ille non realiter, ſed intentionaliter Dæmones cruciet*, idem Greg. ibidem edocet. Petro enim ſciſcitanti, *Quomodo rem incorpoream tenere ignis corporeus poſſit?* in hunc modum occurrit: *Si viventis hominis incorporeus ſpiritus tenetur in corpore, cur non poſt mortem, cùm incorporeus ſit ſpiritus, etiam corporeo igne teneatur?* Deinde cujuſmodi ſit ea pœna, declarat. *Teneri autem ſpiritum per ignem dicimus, ut tormento ignis, videndo, atque ſentiendo puniatur. Ignem namque eo ipſo patitur, quod videt; & quia cremari ſe aſpicit, crematur. Sicque fit, ut res corporea incorpoream exurit, tum ex igne viſibili ardor, ac dolor inviſibilis trahitur, ut per ignem corporeum, mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur. Quamvis colligere ex dictis Evangelicis poſſumus, quia incendium anima non ſolùm videndo, ſed etiam experiendo patiatur*.

Qualiter autem hæc pœna ab igne corporeo ſpiritibus inferatur, docet Doctor in 4.diſt.44. quæſt.2. ubi ſupponens nu.5. quòd ſecundum S.Aug.14. de Civit. cap. 15. *Dolor carnis tantummodo eſt offenſio animæ ex carne, & quædam ab ejus poſſeſſione diſſenſio, ſicut animæ dolor, qui nuncupatur triſtitia*,

ſtitia, eſt ab his rebus, quæ nobis nolentibus
„ *accidunt*. Ex hoc, inquit Doctor, ap-
„ paret quòd dolor eſt paſſio conſequens
„ apprehenſionem ſenſitivam, & in appe-
„ titu ſenſitivo: Triſtitia autem eſt propriè
„ in appetitu intellectivo, aut in volun-
„ tate, & conſequens apprehenſionem
„ eventus alicujus objecti noliti. *Deinde*
„ declarat *num.* 7. quòd ignis Inferni eſt
„ objectum diſconveniens Dæmonibus,
„ idque dupliciter. *Primò*, ut detinens ſpi-
„ ritum definitivè. *Secundò*, ut immutans
„ objectivè, & utroque modo cruciat Dæ-
„ mones: *Primò* quidem; quia nolunt de-
„ tineri ab igne, & ad iſtud nolle, in-
„ quit Doctor, inclinat affectio commo-
„ di ſecundùm quam appetit liberum u-
„ ſum potentiæ; ut ſicut natura ſua eſt in-
„ differens ad quodcumque corpus, ſic
„ poſſet ſe facere præſentem cuicumque
„ corpori. Promovet autem ſuperbia pro-
„ pter quam appetit uti propria poteſtate:
„ conſummat invidia propter quam nun-
„ quam vellet determinatè eſſe propter ſen-
„ tentiam, vel actionem divinam. Iſtud
„ nolle præcedit detentio, & apprehenſio
„ detentionis: Iſto autem nolle licèt inor-
„ dinatè poſito in voluntate ejus, ſequi-
„ tur apprehenſio certa de eventu iſtius
„ noliti: & ex hoc tertio, vel quinto
„ computato iſta duo quæ præcedunt nol-
„ lè, ſequitur triſtitia.

Obſervat deinde, quòd ignis Angelum non
detinet, nec effectivè, nec formaliter per
„ ſe. *Non quidem effectivè*, quia, inquit,
„ nullus locus corporeus detinere poteſt
„ ſpiritum; quia quod non locat effectivè,
„ nec impedit ipſum moveri, neque effe-
„ ctivè ipſum detinet: *Non etiam formaliter*
„ neceſſariò; ſpiritus enim corpore ſolu-
„ tus, à nullo corporeo loco clauditur,
„ & ambitur; Cùm enim materiæ, ac quan-
„ titatis ſit expers, nullam habet ambien-
„ tem ſuperficiem, nec conſequenter for-
„ malem locum. Sed tantùm detinetur for-
„ maliter ab ipſo igne ſecundùm ordina-
„ tionem divinam, ita quòd Deus effectivè
„ ipſum Dæmonem in igne, velut in car-
„ cere detineat; ignis autem ex Dei ordi-
„ natione ipſum, ut carcer detinet, & al-
„ ligat; ita ut ab eo exire nequeat. Unde
„ ſummè triſtatur; non enim tantùm odit
„ detentionem activam Dei, & ſuam paſ-
„ ſivam à Deo: ſed etiam, inquit Doctor,
„ *num.9.* odit detentionem formalem per-
petuam ab illo igne: & per conſequens „
de illa detentione formali triſtatur. „
Cùm autem triſtari, ſit formaliter cru- „
ciari, ſequitur quòd ignis ut formaliter „
detinens Diabolum, etiam aliquatenus „
effectivè ipſum cruciet. *Nec refert*, quòd „
ipſum non detineat *effectivè*: Inde nam- „
que non ſequitur, quòd non poſſit ip- „
ſum etiam effectivè cruciare; quia ut „
detinens formaliter, eſt objectum noli- „
tum, & apprehenſum, ut diſconve- „
niens; Objectum autem nolitum effecti- „
vè infert triſtitiam. „

Idipſum docet S. Thomas quæſt. de anima art.21. *Quælibet*, inquit, *ſpiritualis ſubſtantia quantum eſt de ſua natura, non eſt alligata alicui loco; ſed tranſcendit totum ordinem corporalium: Quòd ergo alligetur alicui, & determinetur ad aliquem locum per quandam neceſſitatem, eſt contra ejus naturam, & contrarium appetitui naturali.*

Deinde docet Doctor nu.11. quomodo etiam intellectus Angeli perpetuò determinetur ab igne objectivè, & ut ſic ipſum etiam Dæmonem cruciet. *Primò* namque, „
inquit, intellectus Angeli determinatur „
perpetuò ad intensè conſiderandum ignem „
in ratione objecti. *Secundò*, apprehendit „
iſtam determinationem ad talem conſi- „
derationem. *Tertiò*, odit, & ſicut prius „
iſtud odium oritur ex affectione com- „
modi, ex qua vult quodcumque obje- „
ctum, prout ſibi delectabile fuerit, con- „
ſiderare nunc hoc, & nunc illud: & „
promovetur ex ſuperbia, ex qua vult „
uti intellectiva ſua ſecundùm imperium „
voluntatis propriæ: & conſummatur ex „
invidia, propter quam odit determina- „
ri à Deo ad aliquam conſiderationem „
unicam. *Quartò*, ſequitur apprehenſio, „
non tantùm nuda iſtius conſideratio- „
nis, ſicut in ſecundo, ſed apprehenſio „
certa de eventu iſtius conſiderationis „
intenſæ, & perpetuæ. *Quintò* ex hoc „
ſequitur triſtitia. „

Et ſi quæras, inquit Doctor, quomo- „
do illa poſſit competere igni, cùm nul- „
lum corpus poſſit intelligentiam ſpiritus „
ita efficaciter movere, quin ipſa intelli- „
gentia, & operatio intellectus ſubſit vo- „
luntati ipſius ſpiritus, ut pro libito eam ab „
objecto diſconvenienti revocet, & ad a- „
liud convertat, *Reſpondeo*, quòd iſtud non „
convenit igni virtute propria, quia tota „
virtute activa ignis poſita, Angelus ibi „
„ di-

„ dimiſſus, poſſet ignem, vel aliud corpus indifferenter conſiderare pro imperio voluntatis ſuæ. Ideo neceſſum eſt, quòd illa detentio in conſideratione ignis intenſa, & perpetua, & contra voluntatem Angeli, ſit effectivè à Deo principaliter, & ab igne activè quidem, ſed minùs principaliter. Quemadmodum enim intellectus agens, & phantaſma ſe habent ad movendum intellectum paſſibilem in nobis: ita Deus ſe habens ad modum intellectus agentis, & ignis ad modum phantaſmatis, movent efficaciſſimè intellectum paſſibilem Angeli, contra voluntatem ejus. Nec obſtat, inquit Doctor, quòd principale agens, & inſtrumentum non ſunt hic in eodem ſuppoſito, ſicut intellectus agens, & phantaſma ſunt in eodem homine. Hoc, inquit, non obſtat; quia ordo agentium illorum non requirit identitatem ſuppoſiti.

Ex his infert Doctor *nu.* 13. quòd multò graviùs, & acerbiùs crucientur Dæmones per illam perpetuam detentionem ſuæ intelligentiæ in intenſa conſideratione ignis, quàm per detentionem formalem ſui localiter ab igne. Quia, inquit, longè liberiores ſunt Angeli ſecundùm ſuam intelligendi virtutem, quàm circa vim ſui motivam; ſiquidem pro imperio voluntatis ſuæ circa quodcumque objectum occupari deberet eorum intellectus, juxta exigentiam perfectionis ſuæ naturæ, quòd certè longè nobilior eſt in ipſis perfectio, quàm ſit ea qua pro libito ex natura ſua locum mutare poſſunt. Illa autem detentio in conſideratione „ intenſiſſima ignis, impedit primam libertatem; ita namque per eam detinetur intellectus in conſideratione illius ignis vindicis, ut nullatenus conſiderare poſſit alia objecta: detentio autem localis ab igne ſolùm impedit liberum uſum potentiæ motivæ, ut non poſſit ſe præſentem ſiſtere cuicunque corpori; ex quo ſequitur, quòd multò major erit triſtitia ex detentione illa objectiva, quàm locali; quia ubi eſt major nolitio, & æquè certa apprehenſio de eventu, ſequitur major triſtitia. *Adde*, quòd ignis objectivè detinens intellectum Angeli, magis effectivè ipſum cruciat, quàm quatenus ipſum detinet localiter: nam ut detinens localiter, tantùm affligit Dæmonem effectivè quatenus eſt objectum nolitum: ut verò ipſum detinet objectivè, cauſat effectivè primam apprehenſionem ad quam determinatur intellectus, quæ eſt nolita: & ita hæc ultima detentio habet quaſi duplicem actionem in intellectum Dæmonis; prior verò habet tantùm ſimplicem, & unicam.

Dices: Per id Dæmones formaliter, & effectivè cruciantur, per quod inæqualiter torquentur: ſed non torquentur inæqualiter per illam detentionem localem, aut objectivam: Ergo, &c. Major conſtat, & eam apertè tradit S. Aug. 21. de Civit. c. 10. *Nequaquam*, inquit, *negandum eſt ipſum æternum ignem aliis leviorem, aliis futurum eſſe graviorem; ſive ipſius ardor pro pœna digna cujuſcumque varietur, ſive æqualiter ipſe ardeat, ſed non æquali moleſtia ſentiatur*. Deinde, ſi ignis tantùm intelligibiliter ſuam impreſſionem in Dæmones faciat, tantum abeſt, ut eos cruciet, imò ipſos delectat; illa namque impreſſio conveniens eſt potentiæ intellectivæ. *Denique*, ſi Dæmon non nolit, vel non odiat ſic detineri, aut ab objecto ſic immutari, non triſtabitur: ſed in poteſtate ejus eſt non nolle: Ergo in poteſtate ejus erit etiam non cruciari. *Adde* quòd æquè poſſet affligi in lapide, in Sole, vel in Cœlo Empyreo, ſi ab ipſis definitivè detineretur, & mutaretur objectivè.

Reſpondet Doctor ad primum, negando minorem: & ad ejus probationem dicit, quòd detentio formalis Dæmonum ab igne, eſt quidem æqualis, ſed ipſorum nolle non eſt æquale: imò longè intenſior eſt illa nolitio in his, qui magis peccaverunt, & ideo longè major eſt in eis triſtitia. *Ad ſecundum* dicit, quòd non ſit in poteſtate Dæmonum hanc nolitionem non habere; quippe illa continuatur per cauſam ſuperiorem agentem, & eos ita perpetuò in igne alligantem, ac eorum intellectum in ignis conſideratione detinentem. Unde ſequitur, quòd non poſſit aliquis Dæmonum remiſſiùs aliquando nolle, quàm modò nolit; quia ſicut non eſt in poteſtate ejus actus; ita nec modus actus: & ſicut cauſa ſuperior uniformiter agit ad illud nolle producendum cum voluntate Dæmonis, ita quòd hæc non poſſit aliter operari; ſic etiam uniformiter agit ad intenſionem hujus nolle, ita quòd non poſſit remiſſiùs aliquid nolle.

Quòd ſi dixeris, inquit Doctor, quòd prima illa apprehenſio ignis ab intellectu Dæmonis ſaltem in primo inſtanti cauſabat ipſi in eo delectationem. *Reſpondet*, id dici

Digitized by Google

nonpoſſe, quia eodem inſtanti, quo intellectus Dæmonis ignem apprehendit, concepit triſtitiam vehementem, quæ omne gaudium non tantùm contrarium, ſed & omnino impertinens excludit.

Si urgeas, dicendo, quòd cauſa delectationis eſt prior naturaliter quàm cauſa triſtitiæ.

Reſpondet, quòd in habentibus tantùm ordinem naturæ, & quæ ſimul tempore exiſtunt, efficacius excludit minùs efficax, licèt efficacius ſit poſterius natura: *Nec mirum*: inquit, *quia impediens ſive prohibens aliquando eſt poſterius naturaliter; agens tamen primum impeditur per contra actionem ejus, ſi enim generatio unius eſt corruptio alterius*. Ita Doctor.

Inſtabis: Si tota Dæmonum pœna in detentione tum formali, tum objectiva conſiſteret, ſequeretur, quòd Dæmones ab inferno exeuntes, & per aera aut terram volitantes, non torquerentur; ſiquidem ab ipſo infernali igne nec formaliter, nec objectivè ſic detinerentur: ſed falſum conſequens; Ergo & antecedens.

Nego majorem, nam, ut inquit Rupertus lib. 4. de victoria Verbi Dei, quocumque ſe vertat Diabolus, ſecum defert cruciativum ignem. *Sciendum*, inquit, *interea, quia quocumque ſe vertat, pœnam ſuam ſecum portat, & plaga ignis ignitorum lapidum, qua ſemel eſt fulminatus, intrinſecùs in ipſo perſeverat. Hæc ejus pœna ex illis Domini dictis ad beatum Job, ſalvo ſacratiore intellectu, valet intelligi. De ore ejus lampades procedunt, ſicut tædæ ignis accenſæ: de naribus ejus procedit fumus, ſeu ollæ ſuccenſæ: atque fervens halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egredietur*. Idipſum ſupra diſertè explicabat S. Auguſtinus lib. 21. de civit. cap. 10. ubi cùm dixiſſet, *Si ſpiritus hominum, etiam ipſi profectò incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum ſuorum vinculis inſolubiliter alligari*: concludit, *Adhærebunt ergo, ſi nulla ſunt eis corpora, ſpiritus Dæmonum, imò ſpiritus Dæmones, licet incorporei, corporeis ignibus cruciandi*.

Hoc ipſum egregiè explicat Beda in Comment. ad caput 3. Epiſtolæ Jacobi. *Ubicumque*, inquit, *vel in aere volitant, vel in terris, aut ſub terris vagantur, ſive detinentur, ſuarum ſecum ferunt ſemper tormenta flammarum; inſtar febricitantis, qui etſi in lectis eburneis, & ſi in locis ponatur apricis, fervorem tamen, vel frigus inſiti ſibi languoris evitare non poteſt. Sic ergo Dæmones, etſi in templis colantur auratis: & ſi per aera ſua diſcurrant, igne ſemper ardent gehennali: & ex ipſa ſua pœna commoniti, deceptis quoque hominibus fomitem vitiorum, unde & ipſi pereant, invidendo ſuggerunt*.

Objicies autem contra primam partem, nempe, quòd Dæmones torqueantur igne reali, & corporeo; *Primò* quidem varios Scripturæ textus, quibus ſignificatur ignem, quo Dæmones cruciantur, non realiter, & propriè, ſed metaphoricè eſſe accipiendum. Quod utique ſuadetur, primò ex illo *Luc. 16.* ubi Dives ille, qui dicebat *crucior in hac flamma*, poſt modùm dicitur elevaſſe oculos ſuos, & vidiſſe Abraham à longè, eique dixiſſe, *Mitte Lazarum, ut intingat digitum ſuum in aquam, & refrigeret linguam meam*: Sed manifeſtum eſt, quòd oculi, digitus, & lingua, non niſi per metaphoram animabus tribuantur: Ergo pari modo flamma illa in qua cruciantur, etiam metaphoricè debet accipi. *Secundò*, idem ſuadetur ex illo *Job. 24. Ad nimium calorem tranſeat ab aquis nivium, & uſque ad inferos peccatum illius*: Sed ſive hæc intelligantur de frigore peccatorum hujus vitæ ad calorem pœnarum inferni; ſive de viciſſitudine pœnarum in ipſo inferno, ſemper illæ aquæ nivium metaphoricè accipiuntur: Ergo pari ratione ignis tantùm eſt metaphoricè dicendus. *Denique*; Eo modo ignis damnatos torquere accipiendus eſt, quomodo vermes eos corrodentes: Sed vermes in inferno ſunt tantùm metaphoricè, nempè ſtimuli illi conſcientiæ quibus pungitur, & veluti corroditur damnatorum animus: Ergo, &c. Major patet, nam Scriptura ſacra eodem modo de igne ac de vermibus loquitur, ſic Iſaiæ 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*: quæ verba de pœnis damnatorum interpretatus eſt Chriſtus Dominus dicens: *bonum eſt tibi debilem introire in vitam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*: Pari ergo ratione ignis, & vermis ſunt accipiendi, adeoque cùm vermis tantùm metaphoricè uſurpetur, etiam & ignis tantùm metaphoricè accipiendus eſt.

Nego has omnes conſequentias; *& ad primum textum* dico, quòd quamvis in ea Divitis narratione, ſive hiſtorica, ſive para-

ra-

rabolica, plura ſint metaphoricè accipienda, tamen non conſtat, quòd ignis ibi commemoratus, ſit etiam metaphoricè accipiendus: cùm aliunde conſtet Scripturam ſacram conſtanter aſſerere ignem eſſe in inferno, ſufficienterque etiam pateat, nonniſi metaphoricè oculos, manus, & linguam ſeparatis animabus poſſe tribui: Unde non idem de flamma in qua cruciabatur dives ille, ac de cæteris, ferendum eſt judicium. *Ad ſecundum* autem dico, dubium eſſe an ſicut ignis, ita & nix aut aqua frigida torquens ſit in inferno: ſunt enim plurimi Authores, qui putant utrumque reverà in inferno exiſtere, ut ex alternante frigoris, & caloris cruciatu acerbiùs damnati torqueantur, ut in primis docet S. Hieronymus in *caput* 10. *Matthæi* ex præfatis verbis *Job*, ubi explicando nomen gehennæ, concludit: *Duplicem autem eſſe gehennam, nimii ignis, & frigoris in Job pleniſſimè legitur*. Et in illud Matthæi 22. *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium*, addit, *Ut ſtridor dentium de rigore frigoris oriatur*. Idem ſentiunt Beda in dictum locum *Job*, & Hugo victorinus *lib.*4. *de anima cap*. 13.

Nihilominus præfata ſententia prorſus eſt incerta, imò minùs videtur in Scriptura fundata; Tum quia Chriſtus Dominus pœnam ignis perpetuam, & irremiſſibilem, & quaſi unicam expreſsè comminatur: de alia vero pœna nivium, & aquarum, ne verbum quidem dicit. Tum quia ſi pœna frigoris eſſet in inferno, Dives ille non poſtulaſſet guttam aquæ, quæ cruciatum ignis mitigaret, ſiquidem pœnam aquæ ſeu frigoris ſuſtinens, expertus fuiſſet ex ea nullum refrigerium poſſe accipi. Tum quia *Zachariæ* 9. dicitur, *Eduxiſti eos de lacu in quo non erat aqua*. Nam lacus ille locus eſt inferni, qui carere aqua dicitur, & conſequenter nive, ac grandine. Tum denique quia præfatus ille Jobi contextus alium poteſt habere ſenſum: nam S. Gregorius *lib.* 16. *Mor. cap.* 27. per aquas nivium, & calorem nimium, non pœnas, ſed culpas præſentis vitæ intelligit quia peccatores de quibuſdam vitiis ad alia extremè contraria feruntur, ut ab infidelitate gentium ad errores hæreticorum, vel à frigore avaritiæ, circa ſubſidium pauperum ad nimium calorem prodigalitatis in vanos, vel luxurioſos ſumptus. Poteſt etiam dici quòd illis verbis Job, pœnas hujus vitæ imprecetur peccatori; nam verſu proximè præcedenti, de peccatore dixerat: *Maledicta ſit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum*: quibus verbis imprecatur ſterilitatem terræ, & carentiam omnis ſolatii ac refrigerii; unde cùm ſtatim adjungat, *Ad nimium calorem tranſeat ab aquis nivium*, ſignificat ſe optare, ut peccator non inveniat in hac vita refrigerium, ſed ab una miſeria ad alteram extremam tranſeat. Vel etiam poſſet ita exponi, ut ab aquis nivium peccatorum ad nimium calorem futurum in inferno tranſeat.

Ad tertium autem reſpondeo, non idem dicendum de vermibus ac de igne; Tum quia Chriſtus ſingulariter, & quaſi per antonomaſiam de igne dixit, *qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*, tùm quia de ignis veritate, & proprietate eſt communis ſanctorum Patrum ſententia. Tum denique quia ſufficienter apparet, quòd vermes non poſſint rodere ſpiritum, nec ejus ſubſtantiam laniare; quia ille dolor non cauſatur à vivente, niſi per actionem vitalem ipſius vermis, qui aliquid de ſubſtantia alterius ſubtrahit, cujus ſubſtractionis, & quaſi diviſionis non eſt capax ſubſtantia ſpiritualis, & conſequenter repugnat vermem talem actionem circa ſpiritum exercere. Et in hoc eſt magnum diſcrimen inter ignem, & vermem; quia ignis agit actione merè extrinſeca, & immittendo qualitates, vel aliquid ejuſmodi; non ſubtrahendo nec dividendo ſubſtantiam; & ideo non eſt neceſſaria metaphora, quæ in verme reſpectu Dæmonis, vel animæ ſeparatæ neceſſaria eſt.

Non abnuo tamen reverà in inferno materiales ac viventes eſſe illos vermes voraces, qui hominum damnatorum corpora perpetuò corrodant: ſic enim ad litteram interpretamur illud Iſaiæ dictum *cap.* 66. ubi cùm Deus dixiſſet; *Videbunt cadavera virorum, qui prævaricati ſunt in me*, ſtatim ſubdit, *Vermis eorum non moritur*, quaſi diceret, vermes victuros ſemper, & inſatiabili morſu damnatorum cadavera corroſuros. Similia ſunt illa verda Judith 16. *Dabit ignem, & vermes in carnes eorum*. Unde S. Maximus Epiſtola ad Cubicularium de reprobis ait, quòd *homines ad ſiniſtram locati ignem æternum ſortientur, ac tenebras exteriores ac vigilem vermem, & ſtridorem dentium*.

Dices ſecundò; Sanctus Aug. *lib.* 22. *de civit. Dei cap.* 10. inducens pro veritate ignis inferni verba illa Divitis, *crucior in hac flamma*; ait, *Dicerem utique flammam illam eſſe corpoream, niſi congruenter reſponderi*

poſ-

Digitized by Google

poſſet, talem eſſe illam flammam, quales oculi, qualis lingua, qualis digitus, ubi erant ſine corporibus animæ. Unde concludit, *Sic ergo incorporalis eſt illa flamma qua exarſit, & illa guttula quam popoſcit, qualia etiam ſunt viſa dormientium, ſive in extaſi cernentium res incorporales habentes tamen ſimilitudinem corporum.* Ergo cenſet S. Auguſtinus ignem illum non eſſe reverà corporeum.

Nego conſequentiam, præfatis enim in objectione verbis, dubius quidem videtur; nihilominùs ſtatim ſuam mentem aperiens ait, *At verò gehenna illa, quod etiam* Stagnum ignis, & ſulfuris *dictum eſt, Apoc.20. corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, aut hominum, & Dæmonum; ſolida hominum, aerea Dæmonum, aut tantùm hominum corpora cum ſpiritibus; Dæmones autem ſpiritus ſine corporibus hærentes, ſumendo pœnam, non impertiendo vitam corporalibus ignibus: unus quippè utriuſque ignis erit, ſicut veritas dixit.* Adde quòd quamquam S. Auguſtinus hic anceps videretur, alibi tamen conſtanter affirmat ignem gehennæ eſſe corporeum, maximè verò *ſerm.* 181. *de tempore &c.*

Dices tertiò: Ignis corporeus vel nullo modo, vel nonniſi maximo miraculo poteſt ſpiritus cruciare: ſed miracula non ſunt affirmanda niſi vel evidenter pateant in Scriptura, vel aliunde certò conſtent: apertè autem non conſtat, nec ex Scriptura, nec aliunde, ignem illum eſſe corporeum: ergo talis non eſt affirmandus.

Reſpondeo conceſſa majore, negando minorem: ad id enim affirmandum, videlicet ignem inferni eſſe corporeum, nos inducit non ſolùm divina Scripturæ ſacræ auctoritas, per Eccleſiam, ejuſque Doctores ſufficienter propoſita: ſed etiam ſanctorum Patrum, ac communis Theologorum ſententia, qua conſtat ignem inferni reverà corporeum eſſe, & Dæmones, licèt omnino ſpirituales, illo verè ac realiter cruciari, vel phyſicè, ut volunt Thomiſtæ, vel quod veriùs apparet, ſolùm intentionaliter, ut ſupra cum Doctore ſubtili docuimus.

CONCLUSIO TERTIA.

DÆmonum *ſupplicia nullum unquam finem habebunt.* Hæc eſt de fide, & evidenter colligitur ex Scriptura ſacra, quæ quoties damnatorum pœnas commemorat, toties illas æternas fore ſignificat. Sic Matth.25. *Diſcedite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus,* Et infra ſubdit, *Ibunt hi in ſupplicium æternum, iſti autem in vitam æternam.* Sic Danielis 12. cap. *Et multi*, inquit, *qui dormiunt in terræ pulvere evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant ſemper.* Innumeri ſunt ejuſmodi textus, qui damnatorum pœnas æternas, ſicut & beatorum perpetuam fœlicitatem declarant. Nec valet dicere ignem fore æternum, non verò combuſtionem æternam, inquit S. Aug. lib. de fide cap. 15. *Neque illud dici hic poteſt, in quo nonnulli ſeipſos ſeducunt, ignem æternum dictum, non ipſam combuſtionem æternam. Per ignem quippe, qui æternus erit, tranſituros arbitrantur eos quibus propter fidem mortuam per ignem promittunt ſalutem: ut videlicet ipſe ignis æternus ſit; combuſtio verò eorum, hoc eſt operatio ignis, non ſit in eos æterna: Cùm, & hoc prævidens Dominus ſententiam ſuam concluſit ita dicens*: Sic ibunt illi in combuſtionem æternam: juſti autem in vitam æternam: erit ergo æterna combuſtio ſicut ignis.

Hinc S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap.43. *Firmiſſimè*, inquit, *tene, & nullatenus dubites, ex ore Dei juſti æternique judicis ſempiterna atque incommutabili prolata ſententia, iniquos omnes ituros in combuſtionem æternam; juſtos autem in vitam æternam: iniquos ſemper arſuros cum Diabolo; juſtos autem regnaturos ſine fine cum Chriſto.* Eadem eſt cæterorum SS. PP. de perpetuitate pœnarum ſententia. Sic Irenæus lib.4. cap. 67. *Quibuſcumque*, inquit, *dixerit Dominus*, Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, *iſti erunt ſemper damnati: & quibuſcumque dixerit*, Venite benedicti patris mei, percipite hæreditatem regni, quod præparatum eſt vobis in ſempiternum, *hi ſemper percipient regnum, & in eo proficient ſemper.*

Sic S. Clemens Romanus à S. Damaſceno citatus *in Eglogis, impiarum animarum* ſempiternas pœnas ita prædicat. *Immortales*, inquit, *omnes animæ ſunt, & impiorum, quibus melius foret non incorruptibiles eſſe. Nam pœna ſempiterna ab inextinguibili igne punitæ, neque morientes, magno ſuo malo nullum finem obtinere poſſunt.* Eandem veritatem diſertè explicat S. Hilarius Canone 5. in Matth. *Igitur*, inquit, *requies nul-*

nulla gentibus, neque mortis, ut volunt, compendio quies dabitur; ſed corporalis, & ipſis æternitas deſtinabitur ut ignis æterni ſit in ipſis æterna materies, & in univerſis ſempiternis exerceatur ultio ſempiterna. Si igitur Gentibus, idcirco tantum indulgetur æternitas corporalis, ut mox igni judicii deſtinentur; quàm prophanum eſt Sanctos de gloria æternitatis abigere, cùm iniquis æternitatis opus præſtetur ad pœnam?

Inferorum autem cruciatus tam in puniendo Diabolo, & Dæmonibus, quàm hominibus, ſempiternos fore, eleganter teſtatur Minutius Fœlix his verbis: *Nec tormentis, aut modus ullus, aut terminus. Illic ſapiens ignis membra urit, & reficit, carpit, & nutrit. Sicut ignes fulminum corpora tangunt nec abſumunt; ſicut ignes Ætnæ, & Veſuvii montis, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur; Ita pœnale illud incendium non damnis ardentium paſcitur, ſed inexeſa corporum laceratione nutritur.*

Dices: Non videtur juſtum, ut pro peccatis quantumlibet magnis parvo ſcilicet tempore perpetratis, pœna quiſque damnetur æterna: gravitas enim ſupplicii peccatorum gravitati reſpondere debet: ſed peccatum temporaneum fuit, imo & momentaneum: ergo non perpetua debet eſſe illius pœna.

Nego majorem: nam, inquit, S. Aug. lib. 21. de civit. Dei, *nulla umquam juſtitia nec lex decrevit, ut tanta mora temporis quiſque puniatur, quanta mora unde puniretur admiſit. Octo*, inquit, *genera pœnarum in legibus eſſe ſcribit Tullius*, Damnum, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exilium, mortem, ſervitutem. *Quid horum eſt, quod in breve tempus pro cujuſque peccati celeritate coarctetur, ut tanta vindicetur morula, quanta deprehenditur perpetratum, niſi forte talio? id enim agit, ut hoc patiatur quiſque, quod fecit. Unde illud eſt legis*: Oculum pro oculo, dentem pro dente. *Fieri enim poteſt, ut tam brevi tempore quiſque amittat oculum ſeveritate vindictæ, quàm tulit ipſe alteri improbitate peccati.*

Porro autem ſi alienæ fœminæ oſculum infixum rationis ſit verbere vindicare, nonne qui illud puncto temporis fecerit, incomparabili horarum ſpatio verberatur, & ſuavitas voluptatis exiguæ diuturno dolore punitur? Quid in vinculis? numquid ibi tamdiu quiſque judicandus eſt eſſe debere, quamdiu fecit unde meruit alligari, cùm juſtiſſimè annoſas pœnas ſervus in compedibus pendat, qui verbo aut ictu celerrimè tranſeunte, vel laceſſivit dominum vel plagavit? Jam verò damnum, ignominia, exilium, & ſervitus cùm plerumque ſic infliguntur, ut nulla venia relaxentur, nonne pro hujus vitæ modo ſimilia pœnis videntur æternis? Ideo quippe æterna eſſe non poſſunt, quia nec ipſa vita, quæ his plectitur, porrigitur in æternum; & tamen peccata quæ vindicantur longiſſimi temporis pœnis, breviſſimo tempore perpetrantur; nec quiſquam extitit qui cenſuerit tam citò nocentium finienda eſſe tormenta, quàm citò factum eſt, vel homicidium, vel adulterium, vel ſacrilegium, vel quodlibet aliud ſcelus, non temporis longitudine, ſed iniquitatis, & impietatis magnitudine metiendum. Qui verò pro aliquo grandi crimine morte mulctatur, nunquid mora qua occiditur, quæ perbrevis eſt, ejus ſupplicium leges æſtimant; & non quod eum in ſempiternum auferunt de ſocietate viventium? Quod eſt autem de iſta civitate mortali homines ſupplicio primæ mortis, hoc eſt de civitate illa immortali homines ſupplicio ſecundæ mortis auferre. Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis ut in eam quiſque revocetur occiſus; ſic nec in illius, ut in vitam revocetur æternam, ſecunda morte damnatus. Quomodo ergo verum eſt, inquiunt, quod ait Chriſtus veſter: in qua menſura menſi fueritis in ea remetietur vobis, *ſi temporale peccatum ſupplicio punitur æterno? Nec attendunt, non propter æquale temporis ſpatium, ſed propter viciſſitudinem mali, id eſt, ut qui mala fecerit, mala patiatur, eandem dictam fuiſſe menſuram: quamvis hoc in ea re propriè poſſit accipi, de qua Dominus cùm hoc diceret loquebatur, id eſt de judiciis, & condemnationibus. Proinde qui judicat, & condemnat injuſtè, ſi judicatur, & condemnatur juſtè, in eadem menſura recipit, quamvis non hoc, quod dedit. Judicio enim fecit, judicio patitur: quamvis fecerit damnatione, quod iniquum eſt, patitur damnatione, quod juſtum eſt.*

Hanc eamdem veritatem diſertè tradit ſanctus Gregor. lib. 34. Mor. cap. 16. *At inquiunt*, ait, *fine fine non debet puniri culpa cum fine: juſtus nimirum eſt omnipotens Deus, & quod non æterno peccato commiſſum eſt, æterno non debet puniri tormento. Quibus reſpondemus, quòd rectè dicerent, ſi judex juſtus, diſtrictuſque veniens, non corda hominum, ſed facta penſaret. Iniqui enim ideo tum cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluiſſent quippe ſine fine vivere, ut ſine fine po-*

tuiſ-

tuiſſent in iniquitatibus permanere , nam magis appetunt peccare quàm vivere , & ideo hìc ſemper vivere cupiunt , ut numquam deſinant peccare cùm vivunt . Ad diſtricti ergo judicis juſtitiam pertinet , ut numquam careant ſupplicio , quorum mens in hac vita numquam voluit carere peccato , & nullus detur iniquo terminus ultionis , qui quamdiù valuit noluit habere terminum criminis . Licèt autem hæc verba de ſolis damnatis hominibus intelligantur ; nihilominus etiam dæmonibus miſeris aptari poſſunt, quippe quamdiù ſteterunt in via, ita pertinaciter peccato adhæſerunt, ut ab eo reſilire noluerint, & in ea prava ac perduelli voluntate perpetuò ſtetiſſent, ſi perpetuus eorum viæ ſtatus fuiſſet.

Alias etiam rationes divinam æquitatem ſuadentes in hac decernenda pœnarum æternitate ſubjiciemus, dum nobis erit ſermo de quatuor hominum noviſſimis. Priuſquam autem huic manum ultimam adhibeamus, aliqua de Dæmonum in homines malitia, & ſævitia, in ſequenti Appendice ſunt determinanda.

APPENDIX.

De infeſtatione , & cruenta Dæmonum in humanum genus ſævitia .

QUanta ſit, quàmque dira Dæmonum in homines infeſtatio, & ſævitia, nec mens quantùmvis perſpicax, nec lingua etiam diſertiſſima, cogitare, aut eloqui ſufficit. Nam inquit Tertullianus Apologetico cap.22. *Operatio eorum eſt hominis everſio : ſic malitia ſpiritalis à primordio auſpicata eſt in hominum exitium . Itaque corporibus quidem , & valetudines infligunt , & aliquos caſus acerbos ; animæ verò repentinos , & extraordinarios per vim exceſſus . Suppetit illis ad utramque ſubſtantiam hominis adeundam ſubtilitas , & tenuitas ſua ; multùm ſpiritalibus viribus licet , ut inviſibiles , & inſenſibiles in effectu potiùs , quàm in actu ſuo appareant : Si poma , fruges , neſcio , quod ore latens vitium in flore præcipitat , in germine exanimat , in pubertate convulnerat , ac ſi cæca ratione tentatus aer peſtilentes hauſtus ſuos offundit . Eadem igitur obſcuritate contagionis adſpiratio Dæmonum , & Angelorum , mentis quoque corruptelas agit furoribus , & amentiis fœdis , aut ſævis libidinibus cum erroribus variis : quorum iſte potiſſimus , quòd eos ipſos captis , & circumſcriptis hominum mentibus comedas , ut , ſibi pabula propria nidoris , & ſanguinis procuret ſimulachris , imaginibus oblata ; & quæ illi accuratior paſcua eſt , hominem à cogitatu veræ Divinitatis avertat præſtigiis falſis* .

Hinc egregiè ſanctus Chryſolog. ſerm. 11. *Diabolus mali auctor , nequitiæ origo , rerum hoſtis , ſecundi hominis ſemper inimicus ; ille laqueos tendit , lapſus parat , foveas fodit , aptat ruinas , ſtimulat corpora , pungit animas , cogitationes ſuggerit , immittit iras , dat virtutes , odia , vitia dat amoris , errores ſerit , diſcordias parit , pacem turbat , affectus diſſipat , conſcindit unitatem , ſapit malum ſatis ; bonum nihil , violat divina , humana tentat* . Et ſerm. 16. expendens illa verba Matth.8. *Occurrunt ei duo Dæmonia habentes , de monumentis exeuntes ait . In monumentis ſedem fecerant mortis auctores , attendite quæ ſævitia , quis furor , quæ rabies Dæmonum erga humanum genus ? quamvis breve tempus hominem ferre non poſſunt : Contenti non ſunt mori homines , ſed vivos homines geſtiunt ſepelire : ſe ſepulchris mandant , ut homines redigant in ſepulchra : paſcuntur cadaveribus , putredine ſaginantur ; deliciantur fœtore , quibus tota voluptas eſt homines interire : ſed ſentiamus quid machinantur fraudibus , quid moliantur malis , quorum crudelitas modum non habet in aperto . Prorſus ita eſt , nullæ namque ſunt induciæ , pax nulla : ubi nec odii , nec invidiæ modus , aut finis ullus . Hoſtium Dei* ſuperbia aſcendit ſemper ; *augetur malitia , crudelitas invaleſcit : amat ſibi tribulos metere , dum nobis ſpinas ferat : Gaudet ſuas augere pœnas , & ſupplicia propria exacerbare , dummodo in cruciatus æterni partem quàm plurimos aſciſcat , & divinæ huic illudens imagini pretioſo Chriſti ſanguine dealbatam decoloret , aſſertamque in libertatem , priſtinæ mancipet ſervituti ; & Cadmeà planè victoria prodat pereundo , perque latus hoſtile in ſuamet ferrum viſcera convertat* .

Nam inquit idem ſanctus Chryſ. ſerm. 17. *Diaboli culpa hominis redundabat ad pœnam ; & prædæ miſeris prædo ſaginabatur incluſus : nec facientem , ſed patientem miſerabilis exponit invidia ; mille nocendi artes habet , innumeris utitur telis , nihil ſinit inauſum , nihil intentatum relinquit , videt animum imbecillem , pavidumque , circuit ut leo , ac vim intentat ; novit imperterritum conſtantemque , vulpem induit , exuvias ponit leoninas :*

Digitized by Google

rinas: *Heu quàm multi partes vulpium ſunt, & fuere? Quot luctator doloſus pellacius, & technis irretitos ſupplantavit?* Præcipui autem ejus doli, tribus maximè actitantur; homines enim impetit, vel ſpectris horrendis ut terreat, aut blandis ut alliciat, vel furore agitat eorum obtinens & poſſidens corpora, ut ſuam in eis ſævitiam oſtendat: vel denique ludificationibus dementat, ut ſibi obſequentes, & in omnibus devotos conſtituat: Quocirca de tribus his Dæmonum infeſtationibus nonnulla ſunt hic delibanda ſub tribus ſequentibus Paragraphis.

§. I.

De variis Apparitionibus, & Spectris.

DUo ſunt apparitionum, nec-non illuſionum genera, quibus ſolitò circumveniuntur ac luduntur homines. Aliud quidem *Naturale*; aliud verò *Dæmoniacum*. Naturale appello, illos omnes inſolitos naturæ deviantis aut maleficiatæ effectus, quibus plerumque terrentur homines, eoſque pro ſpectris habent.

Quæ ſit naturalium Spectrorum cauſa.

REſpondeo eam maximè adſcribendam ſenſuum alterationi; ſiquidem ſenſuum alteratio plerumque in cauſa eſt cur homines varia ac ſtupenda ſeſe percipere arbitrentur, ut conſtat maximè exemplo ebriorum, de quibus optimè ſanctus Ambroſius lib. de Elia, & jejunio cap. 16. *Hunc*, ait, *vanæ imagines ebrii, incerti viſus, inſtabilis greſſus, umbras tranſiliunt ſæpe ſicut foveas, nutat his cum facie terra, ſubitò erigi, & inclinari videtur, & quaſi vertatur, timentes in faciem ruunt, & ſolum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus ſibi videntur includi; murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor, & reſonantia fluctu littora: Canes ſi viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alii riſu ſolvuntur incondito, alii inconſolabili mœrore deplorant; alii cernunt irrationabiles pavores, vigilantes ſomniant, dormientes litigant &c.*

Contingit etiam interdum ſenſuum externorum læſione ut res aliter quàm reverà ſint, appareant. Sic refert Ariſtot. de quodam qui ſuammet imaginem, ſive ſimulachrum, in aere ſibi quaſi in ſpeculo propter oculorum vitium ſemper obverſari exiſtimabat. Idem teſtatur, eum qui diu in Solem oculos intenderit, & oculo alio celeriter averterit; primò ei cuncta iri viſu gibra, mox rubea, & tandem nigra donec alteratio illa viſus recedat. *Auditus* etiam læſus decipere conſuevit, ut fit in his qui morbum imaginoſum (ſic vocant) patiuntur. Sic Cellius *lib. 3. cap. 18.* refert, quòd Theophilus Medicus cæterò prudens, opinabatur cùm febriret, prope lectulum tibicines, & cornicines aſſiſtere, & continuè auribus ejus cantum inſonare: idque jam ſanus accidiſſe ſibi pertinaciter contendebat, ſed huic iſta tædio erant, alteri quidam voluptati.

Verùm crebrior, & major deceptio manat à *phantaſiæ* corruptela, vel inordinata, & prava affectione, & agitatione, cujus rei exempla, & rationes ſubjicit Guillelmus Parienſis 2. *partis de Univerſ. parte 2. cap. 35.* Exempla quidem, idque ex ſomniantibus febricitantibus, & melancholicis: Somniantes enim, inquit, indubitanter ſe credunt aliquando videre, & contrectare poma aurea, & maſſas argenteas. Diſputant etiam interdum apud ſemetipſos, an veritas ſit, an ſomnium, quod apud eos ſic agitur. Tibi verò non eſt dubium veritatem pomorum aureorum, aut maſſarum argentearum non eſſe apud ipſos. Ipſi tamen ſi interrogari tunc poſſent, & reſpondere durante ſomnio, cum juramento affirmarent rerum iſtarum veritatem ſe certiſſimè, & videre, & contrectare.

Secundum exemplum ponam tibi in febricitantibus qui patiuntur alienationes etiam vigilantes, & dicunt ſe videre latrones, vel alios homines, qui quærunt eos occidere, & clamant contra eos, & invocant auxilia circumſtantium, & nituntur exurgere de lectis ſuis ut effugiant eos, quos dicunt ſe videre. Videtur eis etiam, quòd intrent per feneſtras adeo parvas, per quas nullo modo intrare poſſent. In hoc exemplo manifeſtum eſt tibi, neque apud febricitantem, hoc eſt neque in interioribus ſuis eſſe hujuſmodi homines: neque etiam in domo ubi dicunt ſe videre illos, ſic etiam nonnumquam ut idipſum patiantur de mortuis. Manifeſtum igitur eſt ſolas imaginationes, ſeu phantaſmata, quæ ſunt apud animam febricitantis, ſufficere per ſe ad apparitionem, ſive oſtenſionem hominum hujuſmodi, & non oportere ullo modo ut aſſumantur corpora ipſorum, vel alia

„ cor

,, corpora illis ſimilia à quoquam vel à
,, quibuſcumque.
,, Tertium exemplum ponam tibi in me-
,, lancholicis quibuſdam, qui videntur ſi-
,, bi videre multitudines hominum arma-
,, torum, & qui aſcendant muros civita-
,, tum, in quibus ſunt, vel ingrediantur
,, portas ipſarum, & quòd capiant eas.
,, Unde, & ipſimet timentes ab eis capi,
,, exclamant terribiliter, & cum tremore
,, fugientes, quocumque, & quacumque
,, poſſint. Nec poteſt ei ſuaderi ullo mo-
,, do contrarium: propter quod non po-
,, teſt ceſſare in eis timor, nec tremor,
,, neque etiam clamor, neque fuga, niſi
,, teneantur. Memini me vidiſſe virum
,, bonum, & religioſum, qui cùm mihi
,, exponeret, & narraret ægritudinem quam
,, patiebatur, etiam in ipſa narratione
,, hujuſmodi videbatur ſibi videre mures
,, magnos, & nigros, tentantes aſcen-
,, dere deſuper veſtimenta ſua ad caput
,, ſuum, non ceſſabat paſſio hæc in ipſo,
,, propter quod erat in horrore, & ti-
,, more continuo.
,, Nec mirum eſt, ſi de rebus quæ ex-
,, tra nos ſunt nobis illuditur, quippe cùm
,, de nobis ipſis in incredibiliores opinio-
,, nes, & apparitiones hujuſmodi phantaſ-
,, mata nos inducant. Fuit namque tem-
,, pore meo, vir qui credebat ſe eſſe gal-
,, lum, adeo pertinaci credulitate, quòd
,, ab ipſa nullo modo poterat averti.
,, Et ad hoc etiam deductus erat, quòd
,, loquela humana nullatenus uti volebat,
,, galli vocem tantùm pro viribus effigia-
,, bat. Fuit & alius qui mortuum ſe in-
,, diſſuaſibiliter credebat, & propter hoc
,, inter homines, vel cum hominibus vi-
,, ventibus, ſe nec debere, nec poſſe co-
,, medere ullatenus delirabat, donec qui-
,, dam alius ſimulans ſe ſimiliter mor-
,, tuum, ſuggeſſit ei quia cum eo, & po-
,, terat, & debebat comedere, cùm eſſet
,, mortuus, ſicut & ipſe, cum viventi-
,, bus neuter eorum. Potuiſti quoque au-
,, dire, & ſcire, ſi reminiſcaris de quo-
,, dam, qui ſemper putabat ſe videre aquam
,, magnam ante ſe, & propter hoc, nec
,, paſſum unum volebat ambulare hujuſ-
,, modi phantaſia deterritus.

Hæ autem omnes læſæ facultatis imaginativæ illuſiones ſunt in duplici differentia, quoniam, *ut ſubdit idem Guillelmus*, vel *fixæ* ſunt, vel *mobiles* ad inſtar ſomniorum: & mobiles quidem ſunt, quæ fiunt ex fumis, ſive vaporibus aſcendentibus ad cerebrum, & in eodem infectionem non imprimentibus, atque relinquentibus, ſed potiùs facilè recedentibus; propter quod, & cum ipſo ſomno velut evaneſcentes excutiuntur, & de ipſis infectionibus relictis, aliæ facilè abolentur, propter quod ipſa ægritudine ceſſante, & humore purgato, ex quo erant, non faciunt ampliùs aliena, vel videre, vel loqui, quod ante faciebant. *Aliæ* verò ſunt intimioris infectionis, atque tenacioris, magiſque adhærentis, & ideo difficilè curantur, & faciunt, ut quis videatur ſibi rex eſſe, ut vidi patientem qui putabat ſe eſſe avem, quocumque vellet volantem, & interdum putabat ſe eſſe Filium Dei, interdum verò Spiritum ſanctum, quandoque verò Meſſiam Judæorum, quem & adhuc expectant, ipſumque gens Chriſtianorum nominat Antichriſtum, & hoc ipſum ipſe apertè dicebat: videlicet, quòd ipſemet erat Antichriſtus. Cum ipſo morbo interdum immiſcet ſe ſuggeſtio Diabolica, quam gens Chriſtianorum vocat ſpiritum blaſphemiæ; & eſt paſſio pernicioſiſſima, quoniam intolerabilis, & horrificæ vexationis eſt, & ſola virtute divina curabilis: fit ex morbo interdum, ut aliquis videatur ſibi eſſe lupus, & fit nihilominus ex ſuggeſtione diabolica.

De ſpectris Dæmoniacis.

Quamquam, ut ſupra diximus, variæ hominum deluſiones, plerumque à malè affectis eorum ſenſibus, necnon & interturbata phantaſiæ operatione ſuboriantur; nihilominus certum eſt Diabolum hiſce naturalibus morbis ſæpe ſe adjungere, & de hominum proclivitate, ac infirmitate in eorum infeſtationem abuti: *Nam*, inquit S. Aug. lib. 18. quæſtionum, *ſerpit hoc malum Diaboli per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubjicit, infundit ſe saporibus, & quibuſdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ; aliquando crudeliter torquens dolore ac metu; aliquando jocosè diſtrahens vel ſubſannans ludicris*. Ut autem varias Dæmonum infeſtationes, & apparitiones ordine quodam recenſere valeamus,

Obſervandum eſt Dæmones alios dici *aereos*, nonnullos *aqueos*, aliquos terreſtres, alios verò *ſubterraneos*, ut poſt Orpheum

notat Pſellus, *lib. de Dæmonum natura*. *Aerii* dicuntur qui, inquit Trithemius libro quæſtionum ad Maximilianum qu. 5. Deo permittente per aerem volitantes, aerem ſæpiùs turbant, tonitrua, & tempeſtates concitant, & omnes ſimul in perniciem humani generis conſpirant; variaſque interdum induunt formas, eaſque ſæpiùs mutant ſecundùm varietatem affectionum, quibus vel occurrunt maleficarum carminibus evocati, vel impulſi perturbatione ad nocendum. Habent enim violentum omnino, & furioſum morem turbationibus plenum: Unde vehementer malefacti, & perturbati repentinas plurimùm machinantur inſidias, & dum ſuas agunt incurſiones, partim latere volunt, partim inferunt violentiam. Maleficæ horum Dæmonum operatione ſuffultæ, tantò ſunt ad maleficandum potentiores, quantò ſuperiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint aſſecutæ. Hæc omnia verò crediderim. In vita S. Antonii, S. Athanaſius aerem plenum eſſe dixit Dæmonibus: quod Mercurius antedixerat ter maximus: Nullam videlicet mundi partem Dæmonum præſentia deſtitutam. Hæc Trithemius cujus ultima verba de ſublunari mundo intelligenda, alioquin falſum eſſe docet S. Auguſt. *cap.* 3. *de agone Chriſtiano*: & ſic accipe quod ſubdit: *Sanctus quoque præſul Ambroſius dixit*: *Plenus eſt mundus ſanctorum virtutum, quia eſt plenus nequitiarum*.

Secundum genus dicitur *Dæmonum terreſtrium*, quorum, inquit idem Trithemius, alii verſantur in ſylvis, atque nemoribus, qui venatoribus ponunt inſidias: Alii verò putidis degunt in campis, qui nocte aberrare faciant itinerantes; nonnulli demorantur in locis abditis, atque cavernis: reliqui ceteris minùs furioſi ac perturbati, cum hominibus in obſcuro commorari delectantur. Hi autem variis antiquitus donati fuerunt nominibus: Quorum nomina refert, & deſcribit Saxo Grammaticus lib. 1. Saxonicæ hiſtoriæ, ubi inter alia hæc habet.

Trux Lemurum *chorus adducitur præcepſque per auras.*
Curſitat, & vaſtos edit ad aſtra ſonos,
Accedunt Fauni Satyris, Panumque *caterva*
Manibus admixta militat ore fero;
Sylvanis *coeunt* Aquili, Larvæque *nocentes,*
Cum Lamiis *callem participare ſtudent.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur iiſdem*
Larvæ *quas* Simis Fantua *juncta premit.*

Has autem varias Dæmonum infeſtationes, & apparitiones, diſertè explicat Guillelmus Pariſienſis *ultima parte de Univerſo cap.* 24. ubi ait: Sunt & aliæ ludificationes malignorum Spirituum, quasfaciunt interdum in nemoribus, & locis amœnis, & frondoſis arboribus; ubi apparent in ſimilitudine puellarum, aut matronarum ornatu muliebri, & candido: interdum etiam in ſtabulis cum luminaribus cereis, ex quibus apparent diſtillationes in comis, & collis equorum, & comæ eorum diligenter tricatæ, & audies eos, qui talia ſe vidiſſe fatentur, dicentes veram ceram eſſe, quæ de luminaribus hujuſmodi ſtillaverat. Manifeſtum autem eſt tibi; quia facile eſt malignis ſpiritibus ceram veram ex melle agreſti, & ex operibus apum ſylveſtrium colligere, & inde luminare facere. A parte verò hominum nondum audivimus eos hujuſmodi rapinam exercuiſſe: nec tamen dubitandum eſt, quin ex permiſſione Creatoris interdum hæc facere poſſint; quòd autem non faciunt, vel hæc, vel alia mala hominibus, ex bonitate Creatoris eſt, qui tenet eos ligatos inſtar immaniſſimarum belluarum, ut non noceant hominibus quantumcumque velint.

De illis verò ſubſtantiis, quæ apparent in domibus, quas dominas nocturnas, & Principem earum vocant Dominam Abundiam, pro eo quòd domibus quasfrequentant, abundantiam bonorum temporalium præſtare putantur, non aliud tibi ſciendum eſt, neque aliter, quàm quemadmodum de illis audiviſti: quòd enim comedere, & bibere videntur, viſio illuſoria tantùm eſt, cùm manifeſtum ſit ſubſtantias ſpirituales cibis, aut potibus corporalibus uti non poſſe. *Deinde* nihil conſumptionis, aut diminutionis apparet in cibis, & potibus corporalibus, de quibus ſumpſiſſe videntur, poſt receſſum eorum, vel potiùs poſtquam evanuerint, quapropter eò uſque invaluit ſtultitia hominum, & inſania vetularum, ut vaſa vini, & receptacula ciborum, diſcooperta relinquant, & omnino nec obſtruant, neque claudant eis no-

cti-

„ ſtibus, quibus ad domos ſuas eas cre-
„ dunt adventuras.
„ Idem, & eodem modo ſentiendum eſt
„ de aliis malignis ſpiritibus, quos vulgus
„ *ſtriges*, & *lamias* vocat, & qui apparent
„ de nocte in domibus, in quibus parvuli
„ nutriuntur, eoſque de cunabulis raptos
„ laniare, vel igne aſſare videntur: Appa-
„ rent autem in ſpecie vetularum, videli-
„ cet quæ nec verè vetulæ ſunt, nec verè
„ pueros devorare poſſibile eſt eis propter
„ cauſam, quam dixi. Interdum autem
„ permittitur parvulos occidere in pœnam
„ parentum propter hoc, quia parentes eò
„ uſque interdum diligunt parvulos ſuos,
„ ut Deum non diligant. Utiliter igitur,
„ atque ſalubriter cum ipſis parentibus agi-
„ tur, cùm cauſa offenſæ Creatoris ſubſtra-
„ hitur. Inſipientes autem more ſuo, un-
„ de erudiri deberent, inde occaſionem de-
„ teſtabilioris ſtultitiæ aſſumunt, qua de
„ cauſa factum eſt, ut ſpiritus maligni ſub
„ nomine, & ſpecie vetularum, in quibus
„ apparere credebantur, timorem, & ho-
„ norem, ac culturam idololatriæ ſibi ac-
„ quiſiverint, ea videlicet de cauſa, ut par-
„ vulis parcerent; hoc eſt, ut illos nec la-
„ niarent, neque igni aſſarent. Vetularum
„ autem noſtrarum deſipientia opinionem
„ iſtam mirabiliter diſſeminavit, & pro-
„ vexit, atque animis mulierum aliarum
„ penè ineradicabiliter infixit. Similiter,
„ & de dominabus nocturnis, quòd bo-
„ næ dominæ ſint, & magna bona domi-
„ bus, quas frequentant, per eas præſten-
„ tur, mulieribus potiſſimum perſuaſerunt,
„ & ut ad unum dicam, penè omnes re-
„ liquias idololatriæ retinuit, & reſerva-
„ vit, & adhuc promovere non ceſſat ani-
„ lis iſta fatuitas.

Huc ſpectant omnia illa Dæmonum ſpectra, quibus interdum militares acies, & bellantium caſtra exhibent. Legimus quidem in Scriptura *Gen*. 32. & 4. *Reg. cap*. 6. S. Angelos veluti militum cohortes apparuiſſe tum Patriarchæ Jacob, tum Eliæ Prophetæ. Hoc ipſum de Dæmonibus innumeræ propemodum hiſtoriæ referunt: Plures videbis apud Niderium libro ultimo *formicarii*: Leholerium libro 4. &c.

Non abnuerem tamen ſpectra illa aliquando fieri ab animabus è corpore ſolutis, quæ interdum ſic Deo permittente apparent, ut vivos à vitiis revocent, ſeu, ut loquitur *Guillelmus Pariſienſis ſupra laudatus*, fiunt appa-
ritiones iſtæ, ſcilicet exercituum arma- „
torum, ad terrorem eorum, qui armis „
utuntur, ut per pœnas, quas abuſores ar- „
morum viſionibus iſtis pati conſpiciunt, „
deterreantur à ſimilibus, & iſta ſunt, quæ „
in apparitionibus ſuis ipſi mortui reſe- „
rarunt. Permittuntur igitur animæ mor- „
tuorum hominum ſic apparere homini- „
bus ad deterrendos eos ab armorum abu- „
ſionibus, & rapinis, & ſævitia, homines „
occidendo. Verùm ſicut prædixi, nec ve- „
ri equi, nec vera ſunt arma, quæ ibi ap- „
parent, nec vera haſtiludia, nec vera præ- „
lia, nec veri diſcurſus, aut equitationes, „
propter cauſas antedictas; ſed ſigna tan- „
tùm rerum hujuſmodi, tamquam in viſio- „
ne apparent ad commoveri faciendos ho- „
mines, & deterrendos à malis prædictis, „
& ad ſollicitandos eos de ſuffragando „
animabus defunctorum. „

Hic pariter occurrunt illa ſpectra, quæ certis temporibus, & locis, aut domibus ſolent tumultus, & vexationes varias exhibere, quorum exempla hic ſupervacaneum eſſet referre, quippe cùm notiſſima ſint apud omnes.

Tales pariter Dæmones illi, de quibus ſcribit *Joannes Melleſius* lib. 3. cap. 11. & 12.
In Salmaſia, inquit, coluntur ſpiritus „
quidam viſibiles, qui lingua Ruthenica „
Coltri, Germanica *Koboldi* dicuntur, quos „
credunt habitare in occultis ædium lo- „
cis, vel in congerie lignorum, nutriunt- „
que eos lautè omni ciborum genere, eò „
quòd adferre ſoleant nutritoribus ſuis „
frumentum ex alienis horreis furto ſub- „
latum. Cùm verò alicubi illi ſpiritus „
habitare, & nutriri cupiunt, hoc mo- „
do ſuam erga Patrem familias volunta- „
tem declarant: in domum congerunt „
noctu ſegmenta lignorum, & mulctris „
imponunt lacte plenis varia ſtercora ani- „
malium: quod ubi Pater familias ani- „
madverterit, nec diſſipaverit ſegmenta, „
nec ſtercora è mulctris; ſed de inquina- „
to lacte cum omni familia comederit, „
tunc illi apparere, & permanere ibi di- „
cuntur. „

Idem judicium de ſpectris *virunculorum*, ac *femellarum* ſpecie pigmeæ, vel pumilionis in domibus multorum exiſtentium; & domeſtica ferè cuncta miniſteria obeuntium. Putà equos curare, domum verrere, & ſimilia præſtare obſequia, de quibus *Olaus magnus lib*. 3. *cap*. 11. quos Gal-

li antiquitùs appellabant *Deſgoblins*, *des Folets*, *&c.*

Ultimo tandem loco ſeſe offerunt ſpectra Dæmonum *ſubterraneorum*, qui theſauros cuſtodire, necnon & aurum effodere dicuntur, de quibus Georgius Agricola cap. *de animalibus ſubterraneis* prodiit: In Metallicis, inquit, fodinis, inveniuntur, & truculenti quidem, vel ſolo aſpectu terribiles, plerumque Metallicis infeſti, atque inimici ſunt. Talis fuit *Annebergius* Dæmon, qui operarios ampliùs duodecim flatu interfecit in ſpecu, qui corona roſacea appellatur, eo nomine relictus quantumvis argento dives eſſet. Flatum verò emittebat ex rictu, cùm equi ſpecie habente procerum collum, & truces oculos appareret. Ejuſmodi etiam fuit *Snebergius* nigra cuculla veſtitus, qui in fodina *Georgina* operarium è terra ſublatum in ſuperiore loco, maximè illius concavitatis quondam feracis argenti collocavit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admodum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Judæus à Dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. At Sedatos illos, Germanorum alii, ut etiam Græci *Cobalos* vocant, quòd hominum ſint imitatores; nam quaſi lætitia geſtientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficientes. Alii *viruncul os montanos* vocant; quia plerumque apparent nani tres dodrantes longi: videntur autem eſſe ſeneciones, & veſtiti more metallicorum, id eſt vitreto, induſio, & corio circa lumbos pendente. Innoxii ſunt hi metallicis, etſi interdum glareis operarios laceſſunt, rariſſimè tamen eos lædunt, niſi cachinno, vel maledicto laceſſiti. Potiſſimum opus facere videntur in his ſpecubus, in quibus metalla jam effodiuntur, vel ea effodi poſſe ſpes eſt. Plura de his Dæmonibus ſubterraneis refert *Kircherius* lib. *de mundo ſubterraneo*.

Hic referre prætermitto, varias animalium formas, necnon etiam & hominum, quas Dæmon interdum induit, ut homines vel ludat, vel terreat, vel decipiat, de his enim apparitionibus varia produnt, quorum ſenſa refert Delrio: Quando enim vult familiaritatis, & fidei ſpecimen præbere, *Catti*, vel *Canis* ſumit effigiem: De *Cattis* quotidiana, inquit, lamiarum confeſſio fidem facit, de quibus nonnulla *paragrapho* 3. ſubjiciemus: De *Cane* compartum habuit Cornelius Agrippa. Si quis aliquò devehendus, ſub ſpecie equina ipſi apparet, ut teſtis eſt de Hadingo Olaus lib. 3. *de Comite Matiſconenſi*, Petrus Cluniacenſis lib. *de Miraculis*: Si per locum anguſtum, vel rimam ſubiturus ſit, vel cuſtodibus illuſurus, fit *veſpertilio*, *muſculus*, vel *muſtella*. Si ut gregem laceret, ut ſæviat in animantes hominesque, induit *lupum*: Si quos terrere velit, aut turbare, nunc cantat, ut *gallus gallinaceus* magnus, & ferociens, ut Pacomio; ut *corvus*, aut *vultur* S. Romualdo; ut *vulpecula*: S. Hilarioni, ut *ſerpens*; Leonardo Corbejacenſi, ut *Draco* S. Margaritæ.

Si autem ad malum ſpecie boni velit inducere, apparet interdum in forma pietatem aliquam redolente: ſic in figura *Domini noſtri Jeſu Chriſti*, ornamentis aureis, & præfulgidis, necnon diademate coronatus, ſancto Martino Turonenſi Epiſcopo apparere eſt auſus, ut ipſum ſanctum virum ad ſe adorandum, tamquam Chriſtum ipſum induceret: at detecta illius fraude dixit ei, *Dominus Jeſus Chriſtus non purpuratum, aut diademate renitentem ſe venturum eſſe prædixit*, quo auditu diſparuit. Alius quidam Pater cùm ſe Dæmon ei in forma Chriſti offerre, clauſis oculis dixit, *ſe nolle Chriſtum videre in hac vita, ſed in Cælis*. Alius ſub ſimili ſpecie apparenti objecit, *Vide ad quem mittaris*, *neque enim is ſum*, *qui Chriſtum videre merear*.

Legitur quoque in legenda S. Hieronymi Dæmonem induiſſe ſpeciem *Sancti Silvani* Epiſcopi Nazareni, qui chariſſimus erat S. Hieronymo, & in eadem ſpecie fœminam quamdam noctu in lecto jacentem aggreſſum fuiſſe, ut ad luxuriam provocaret, & cùm ipſa acclamaret, eum in eadem forma ſub lecto ſe abſcondiſſe, ibique inventum, mentitum eſſe ſe Silvanum Epiſcopum, ut tanta infamia virum Dei notaret, & ita diſparuiſſe; Talis autem de Silvano fuit multorum opinio, donec ipſe Dæmon in obſeſſo corpore dolum, & fraudem detexit.

Quæres, *Qualiter Dæmones ſpeciebus aſſumptis hominum oculos ludere poſſint*.

Reſpondet Seraphicus Doctor in 2. *diſt.* 8. *qu.* 3. hac de re variam, ſed maxime triplicem eſſe Auctorum ſententiam: *quidam* namque putarunt hanc deluſionem fieri

„ fieri tripliciter: Poteſt enim, inquiunt,
„ Dæmon, ſenſus noſtros ludere, vel à ſu-
„ periori influendo; ab intrinſeco *phantaſ-*
„ *mata movendo*, ab extrinſeco *ſpecies obji-*
„ *ciendo*: Primò quidem *à ſuperiori influendo*;
„ dicunt hoc modo fieri poſſe, quòd cùm
„ Dæmon per naturam ſuam ſuperior ſit
„ ſenſu corporeo, cùmque ſuperiora nata
„ ſint influere in inferiora, Dæmon poteſt
„ ſpecies, quas habet in ſe ſenſui imprime-
„ re, tam interiori, quàm exteriori: quæ
„ tamen minùs ſunt ſpirituales in ſuſcipien-
„ te, quàm in dante; quia quod recipitur
„ in aliquo, eſt per modum recipientis,
„ non per modum recepti. Similiter *ab in-*
„ *teriori phantaſmata movendo*, dicunt ſic
„ poſſe accidere, ſicut accidit homini ex
„ motu phantaſmatum, & defluxu ab orga-
„ no excitari virtutem ſenſitivam interiùs,
„ & fieri ſomnium in quo videtur homini,
„ quòd videat, vel audiat veritatem, cùm
„ phantaſma rei pervenit ad organum vi-
„ ſus, vel auditus. Sic & in propoſito,
„ Dæmon poteſt phantaſmata exiſtentia in
„ organo interiori facere diffluere ad orga-
„ na ſenſuum: & ſic videtur homini, quòd
„ videat, vel ſentiat ipſam rem, dum ex rei
„ phantaſmate formatur organum: & inten-
„ tio ſenſus ſuper illud convertitur, judicat
„ de ſimilitudine ac ſi eſſet veritas. *Ab ex*
„ *teriori verò ſpecies objiciendo*, poteſt hoc
„ modo ſenſum ludificare; unaquæque
„ enim res nata eſt ſpeciem ſuam ſuſcepti-
„ bili dare; & ſi eſſet aliquid quod non
„ tantùm ſpeciem ſuſciperet; ſed etiam te-
„ nere poſſet, poſſet circumferri, & alicui
„ pro veritate afferri; ſicut oſtenditur Luna
„ in puteo. Quia ergo non latet Dæmo-
„ nem natura ſpecularis, non ſolùm ſuſce-
„ ptiva ſpecierum; ſed etiam retentiva: me-
„ diante illa poteſt quamcumque vult, &
„ cujuſcumque rei vult ſpeciem pro veri-
„ tate ſenſibus noſtris afferre, quam cùm
„ pro veritate accipiunt, ludificantur.

Hanc autem ſententiam improbat Sera-
phicus Doctor: Non enim, inquit, videtur
„ poſſibile, quòd ſubſtantia ſpiritualis, quæ
„ habet in ſe ſpecies omnino immateriales,
„ poſſit eas ſenſibus imprimere; cùm om-
„ nino ſit virtus improportionabilis. Nec
„ etiam videtur, quòd ſpecies ab organo
„ interiori regrediantur, cùm iſte ſit ordo
„ retrogradus. Præterea mirum eſt valdè ſi
„ Dæmon ita invenit magnum adeò ſpecu-
„ lum, in quo in magnitudine ſua, & la-
titudine poſſit oſtendere unum caſtrum, „
ſicut pluribus aliquando eſt oſtenſum. „
Mirum eſt etiam, ſi videt quis ita rem, „
quòd non poteſt videre ſpeculum. Mira- „
bilis eſt etiam natura talis rei corporalis, „
quæ poteſt ſpeciem ſuſcipere, & tenere: „
cùm videamus ſpeciem ab objecto ſpe- „
culo ſimpliciter ſeparari non poſſe. „

Secundam ſententiam ſubjicit, eamque „
probabiliorem affirmat; nempe, quòd „
Dæmon poteſt ludificare ſenſus, ſive „
oſtendendo præſens eſſe, quod non eſt, „
ſive aliter oſtendendo quàm eſt, ſive ab- „
ſcondendo, quod præſens eſt. *Primum* „
quidem facit ſpecies offerendo: *Secundum* „
facit, ſenſum, vel objectum variando. „
Tertium verò facit, impedimentum præ- „
ſtando. *Primum* poteſt intelligi ſic, quan- „
do phantaſmata exiſtentia interiùs offe- „
runtur forti oblatione ipſi virtuti inte- „
riori, vel virtus interior fortiter illis „
intenditur, ſimilitudo rei videtur eſſe „
veritas. Hoc manifeſtum eſt per natu- „
ram; nam phrænetico propter aſcenſum „
fumoſitatum ad cerebrum ex modica oc- „
caſione exteriori, videtur ei, quòd vi- „
deat multa, quæ non ſunt ſibi præſen- „
tia, vel quòd audiat. „

Similiter per fortem converſionem in- „
tentionis, phantaſma videtur veritas: ſi- „
cut S. Auguſtinus exemplificat *in lib. de* „
Trinit. quòd quidam tanta converſione „
recogitabat cujuſdam mulieris imaginem, „
quòd ei carnaliter commiſceri videba- „
tur etiam vigilando. Per hunc modum „
Dæmon poteſt, ſive intentionem ad ima- „
ginem convertere, ſive fumos aliquos „
immittendo ſpiritum animalem immuta- „
re, & phantaſmata diverſimodè variare, „
& intentioni offerre, & ſic diverſa ho- „
mini facere apparere: & hoc modo ùti- „
tur frequentiſſimè: & hujus ſignum eſt, „
quia numquam facit hominem aliquid „
ſentire, cujus imaginem non habeat in „
interiori organo virtutis imaginariæ; „
numquam enim cæcos naturaliter facit „
ſomniare de coloribus, nec ſurdos de „
ſonis, nec eis talia repræſentat in vi- „
gilia, vel in ſomnis. „

Secundum modum poſſumus intelligere „
ſic. Quòd res alio modo, vel ſub alia „
diſpoſitione appareat ſenſui, quàm ſit „
naturaliter, poteſt contingere propter „
variationem aliquam ex parte organi; ſi- „
cut quando humor ſanguineus, vel vapor „

Digitized by Google

„ igneus deſcendit ad oculos, videtur homini, quòd ea quæ exteriùs ſunt, ſint rubea: vel propter variationem aliquam ex parte objecti; ſicut contingit aliquando, quòd expoſitione candelæ factæ de ſerpentis pinguedine, & diſpoſitione palearum, videntur paleæ ſerpentes eſſe operatione naturali. Simile eſt in aliquibus virtutibus quarumdam rerum mineralium; & quia iſte modus non latet Dæmones, & ſunt miniſtri veloces, potentes, quæ neceſſaria ſunt ad hæc ſtatim afferre: ideo ſenſus noſtros frequenter deludunt, oſtendentes rem aliter quàm ſit, dum eam faciunt aliter quàm ſe habeat apparere: quod quidem fit per variationem modicam inducendo eam circa organum, vel objectum: quæ quidem variatio non mutat formam; ſed ſolùm eſt ex quadam accidentali adhærentia, & eſt ut paſſio, non paſſibilis qualitas.

„ *Tertium modum* ſic poſſumus intelligere; Res ſiquidem, quæ præſtò eſt, ſenſum noſtrum ſine viſibili obſtaculo poteſt dupliciter latere; aut quia impeditur virtus ſenſus, ne perveniat ad ſenſibile; aut quia impeditur ſpecies ſenſibilis, ne perveniat ad ſenſum: & utroque modo impeditur ſenſus, ne percipiat, quod ſibi eſt præſtò. Utrumque autem horum ſatis credendum eſt eſſe poſſibile virtuti Dæmonis, & ideo dicitur poſſe facere per hanc viam, ut hominem reddat inviſibilem, quod tamen certum non eſt; ſi tamen eſt, hac via poſſe fieri, non eſt multùm incredibile.

§. II.

De energumenis, & Dæmoniacis.

DÆmones interdum humana ſubire, & torquere corpora certò conſtat. Id quidem pluribus Scripturæ ſacræ textibus innoteſcit, his maximè quibus Chriſtus Dominus Dæmonia ejeciſſe ſacri Evangeliſtæ teſtantur. Sic *Luc.* 11. poſtquam Chriſtus Dominus Dæmonium, quod erat mutum ejecit, & locutus eſt æger, invidia ducti Scribæ, & Phariſæi dixerunt: *In Beelzebub Principe Dæmoniorum ejicit Dæmonia*; quibus verbis ſupponebant Dæmoniacos dari, quinimo ſciebant ipſum, qui curatus fuerat, Dæmoniacum fuiſſe. Nec ex illa fide quam habebant, ipſos reprehendit, ſed ſolùm oſtendit, non in tali virtute, ſed in digito Dei ſe ejicere Dæmonia. Sic pariter ipſe Chriſtus Dæmones ab humanis corporibus plerumque ejecit; ſic apud ſanctos Evangeliſtas narratur illa inſignis ejectio legionis Dæmoniorum, quæ unum hominem poſſederat: & ab iiſdem Evangeliſtis ſæpè narrantur mirabilia à Chriſto Jeſu facta circa ejectionem Dæmonum ab hominum corporibus, ipſis clamantibus, & teſtificantibus vim ſibi inferri, eò quòd à propriis habitaculis pellerentur. Et apud S. Lucam ajebant Diſcipuli: *Etiam Dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo*, & apud SS. Lucam, Marcum, & Matthæum *Dæmoniacus lunaticus* à Chriſto curatur: at verò Scripturæ illæ ſacræ non aſſererent Dæmones fuiſſe ab humanis corporibus ejectos, pulſoſque, niſi reverà intus extitiſſent.

Deinde ipſa ſatis apertè dicit illos Dæmones corpora intraſſe, & exiiſſe, ac ejectos eſſe; quæ nec poſſunt, nec debent explicari, niſi aſſerendo revera intus extitiſſe, & inde fuiſſe pulſos: ſi enim Dæmones non ingrederentur corpora, & egrederentur, quorſum voces Domini apud S. Marcum: *Exi ſpiritus immunde ab homine iſto?* Quorſum petitio Dæmonum dicentium, *Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus?* & illud *Exeuntes ſpiritus immundi intraverunt in porcos?* Hanc autem facultatem ejiciendi Dæmonia Chriſtus Dominus non ſolùm ſuis Apoſtolis, ſed etiam Eccleſiæ miniſtris, necnon & fidelibus ſanctitate præditis contulit. Hinc in ipſis naſcentis Eccleſiæ cunis innumeros propemodum Dæmones ab hominum corporibus ejectos opera exorciſtarum narrant Eccleſiæ Patres, ac Hiſtorici. Sic imprimis Tertullianus ad Scapulam c.2. *Dæmones*, inquit, *non tantùm reſpuimus, verùm & revincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, ſicut pleriſque notum eſt*. Et S. Cyprianus *Epiſtola ad Demetrianum Africæ Proconſulem*, ita de Dæmonibus à ſe, & aliis Exorciſtis depulſis loquitur: *O! ſi audire eos velles, & videre, quando à nobis adjurantur, & torquentur ſpiritualibus flagris, & verborum tormentis, de obſeſſis corporibus ejiciuntur, quando ejulantes, & gementes voce humana, & poteſtate divina flagella, & verbera ſentientes, venturum judicium confitentur*, &c.

Dices 1. S. Ildegardis, ut legimus in lib. 3. ejus vitæ cap. 20. teſtatur ſe vera viſione vidiſſe quamdam Energumenam, & quod ipſa

„ ipſa (inquit) permiſſione Dei quadam ni-
„ gredine, & fumo Diabolicæ conglobofi-
„ tatis obſeſſa erat, & obumbrata, quæ to-
„ tam ſenſualitatem rationalis animæ illius
„ opprimebat, nec ex elevato intellectu ſu-
„ ſpirare permittebat; velut umbra homi-
„ nis aut alterius rei, vel fumus oppoſita
„ obtegit, & perfundit, unde hæc rectos
„ ſenſus, & actus perdebat, & inconve-
„ nienter ſæpiùs clamabat ac faciebat. Et
„ me cogitante, & ſcire volente quomodo
„ Diabolica forma, ideſt ſubſtantia, homi-
„ nem intraret, vidi & reſponſum habui,
„ quòd Diabolus in ſua forma, ut eſt, ho-
„ minem non intraret; ſed eum umbra,
„ & fumo ſuæ nigredinis obumbrat, & ob-
„ tegit: ſi enim forma illius hominem in-
„ traret, citiùs membra illius ſolverentur,
„ quàm ſtipula à vento diſpergatur. Qua-
„ propter Deus non permittit, ut hominem
„ in ſua forma intret, ſed ſupradictis per-
„ fundens ad inſaniam, & inconvenientia
„ evertit, & per eam quaſi per feneſtram
„ vociferatur, & membra illius exteriùs
„ movet, cùm tamen in eis in forma ſua
„ interiùs non ſit, anima interim quaſi
„ ſopita, & ignorante quid caro corpo-
„ ris faciat: Ergo revera Dæmones Ener-
gumenorum corpora non intrant,

Nego conſequentiam: nulla namque ex præ-fata revelatione contra præſentis veritatis aſſertionem evincitur; in ea namque reve-latione plura peccare videntur. *Primò*, quia principio verè tantùm deſcribitur obſeſſio, non poſſeſſio. *Secundò*, quòd inquiſitio hæc patum erat neceſſaria, & ſatis curioſa. *Tertiò*, quia ſuſpectum eſt quod ait, Deum non permittere, ut Diabolus ſecundùm ſuam eſſentiam, ut ſolet eſſe in ſuo loco, corpora poſſideat. Communis enim Theo-logorum diſtinctio hoc diſcrimen ſtatuit in-ter *obſeſſos*, & *poſſeſſos*, quòd in his ſit Dæ-mon, ut erat nonnumquam in ſtatuis ido-lorum, & hoc indicant inflationes, & mul-ta alia, quæ in poſſeſſis cernuntur. *Quartò*, quia ratio nulla eſt; nec enim forma Dæ-monis ſive ſubſtantia ejus ſpiritualis ipſi corpori contraria ſiceſt, ut illud ſtatim de-ſtruat, etiam ſi nolit, ſolo ingreſſu. *Quintò*, quia non ſemper anima ſopita eſt, quando Dæmon Energumenum, vel obſidet, vel poſſidet, ut apparet; quia videmus ſæpe il-los omnium recordari, quæ egerint. *Deni-que* ſancti Theologi omnes ſic ſemper locu-ti, & opinati fuere, ut dicerent Dæmonem corpus arreptitii intrare, & ab eo exire, non quidem id ſubire, ut informet, vel tamquam pars ejus, quod vocant, corpus integret; ſed tantùm ut loco vel inſtru-mento organico uſurus.

Dices ſecundò, duo ſpiritus nequeunt eum-dem locum definitivum occupare; ſed ani-ma totum corpus occupat: ergo Dæmon non poteſt ipſum occupare.

Diſtinguo majorem, non poſſunt eumdem locum occupare ſecundùm eumdem exi-ſtendi modum, concedo: ſecundùm diver-ſum, nego. Anima autem eſt in corpore, non ut in loco, ſed velut forma ipſum cor-pus informans, & vivificans; Dæmon verò in ipſo eſt, ut motor aſſiſtens, illudque cor-pus movens; quapropter anima, quæ eſt ſpiritus conjunctus, & Dæmon, qui eſt ſpi-ritus ſeparatus diverſas in eodem corpore habere poſſunt operationes: Anima qui-dem poterit corpus vegetare, nutrire, & ſenſitivum efficere: Dæmon verò illud mo-vere localiter, atque vexare.

Petes quibus de cauſis Dæmones corpora poſſideant. Reſpondeo id fieri maximè quin-que de cauſis. Dæmones hominum corpora invadunt, & poſſident, ut exponit *Joannes Nider* in ſuo Formicario cap. 11. aliquando pro proprio majori poſſeſſi merito, aliquan-do pro alieno levi delicto, aliquando pro ſuo veniali delicto; aliquando pro gravi peccato alieno, & aliquando pro magno facinore proprio. *De primo* patet in Dia- „
logo Severi, S. Martini chariſſimi diſci- „
puli, ubi fertur quemdam Patrem ſanctiſ- „
ſimæ vitæ, tantum dotatum in gratia ex- „
pellendi Dæmones, ut hi nedum verbis „
ſuis propriis fugarentur, ſed etiam ejuſ- „
dem Patris epiſtolis, & cilicio. Cùm au- „
tem coram mundo Pater eſſet celeberri- „
mus, ſe tentari ſenſit vana gloria. Cui „
vitio licèt viriliter reſiſteret, tamen ut „
humiliaretur ampliùs, totis præcordiis „
Deum precabatur, quatenus quinque men- „
ſibus à Dæmone poſſideretur; quod & fa- „
ctum. Nam eum ſtatim poſſeſſum vincu- „
lari oportebat, & omnia applicare ſi- „
bi Dæmoniacis communia: finito autem „
quinto menſe, prorſus & ab omni vana „
gloria, & à Dæmone liberatus eſt. „

De ſecundo, quomodo ex alieno levi de- „
licto, aliquis poſſideatur, ponit exem- „
plum B. Gregorius de B. Eleutherio Ab- „
bate, viro ſimpliciſſimo, qui cùm prope „
monaſterium virginum pernoctaret, ei „

,, ignoranti ordinaverunt ad ſuam cellam
,, poni parvulum puerum, qui omni no-
,, cte vexabatur à Dæmone, ſed eadem no-
,, cte à Dæmone liberatus eſt per Patris præ-
,, ſentiam. Hic cùm rem didiciſſet geſtam,
,, & puer jam poſitus eſſet in monaſterio
,, ſancti viri, & tranſactis multis diebus
,, paulò immoderatè lætus de liberatione
,, pueri, ait ad confratres ſuos: Fratres,
,, Diabolus ſibi cum illis Sororibus joca-
,, batur. Sed ubi ad ſervos Dei venit, pue-
,, rum hunc accedere non præſumpſit. Et
,, ecce ſtatim Diabolus puerum vexare cœ-
,, pit, & per lachrymas, & jejunia ſan-
,, cti viri, & confratrum difficulter, ſed
,, eadem die liberatus eſt.
,, *De tertio*, videlicet de proprio veniali
,, peccato; patet per Caſſianum collatione
,, Abbatis Sereni 1. dicentem de Moyſe.
,, Moyſes, inquit, in eremo cùm ſingula-
,, ris, & incomparabilis vir eſſet, ob repre-
,, henſionem unius ſermonis, quem contra
,, Abbatem Macharium diſputans paulò du-
,, riùs protulit, quadam ſcilicet opinione
,, præventus, tam diro confeſtim traditus
,, eſt Dæmoni, ut humanas egeſtiones ori
,, ſuo ab eo ſuppletas ingereret; quod fla-
,, gellum purgationis gratia ſe Dominus in-
,, tuliſſe, ne ſcilicet in eo, vel momenta-
,, nei delicti macula reſideret, velocitate
,, curationis ejus, auctore medio demon-
,, ſtravit. Nam continuò Abbate Macha-
,, rio in oratione ſubmiſſo dicto citiùs ne-
,, quam ſpiritus ab eo fugatus abſceſſit.
,, Simile videtur huic quod dialogorum 6.
,, S. Gregorius refert de quadam Dei famu-
,, la in Monaſterio Virginum, quæ hortum
,, ibidem ingreſſa, lactucam conſpiciens,
,, & concupiſcens, quam ſigno crucis bene-
,, dicere oblita, avidè momordit, arrepta
,, à Dæmone cecidit, & vexabatur, quò
,, uſque ſtatim vocato beato ibidem Patre
,, Equitio, per eumdem liberata eſt.
,, *De quarta* cauſa, qua dictum eſt pro
,, alieno gravi peccato aliquem poſſideri;
,, patet ibidem per B. Gregor. nam ut re-
,, fert, Fortunatus Epiſcopus Diabolum ab
,, obſeſſo homine pepulerat. Serò igitur
,, Dæmon idem in ſpecie peregrini per pla-
,, teas civitatis clamare cœpit. O virum
,, ſanctum Fortunatum, ejecit de hoſpitio
,, peregrinum: quem quidam vir invitavit
,, ſuum ad hoſpitium. Et quærendo cau-
,, ſam expulſionis, gaviſus eſt ſuper dero-
,, gatione ſancti viri, quam à peregrino fi-
cto audivit. Exinde autem Diabolus pue- ,,
rum invaſit, & prunis injecit, ac ani- ,,
mam ejus excuſſit, ſicque pater miſer ,,
primum quem recepiſſet hoſpitio, in- ,,
tellexit. ,,

De quinta verò cauſa proprii facinoris, & magni communiter, tum in Sacra ſcriptura cùm in Sanctorum paſſionalibus legimus, nam ſic 1. Reg. 15. Saul inobediens Deo, poſſeſſus eſt. Ita Joannes Nider.

Qualiter autem, & quam ob rationem Dæmon humana corpora ſubeat, docet S. Bonaventura in 2. diſt. 8. 1. par. art. 2. q. 7. Dicendum, inquit, quòd ſicut innuit textus Evangelicus, & Auguſtinus, etiam in libro de divinatione Dæmonum, Dæmones per naturam ſuæ ſubtilitatis, & ſpiritualitatis, poſſunt quæcumque corpora penetrare, & in eis ſine aliquo obſtaculo, & impedimento ſubſiſtere; ratione verò ſuæ poteſtatis poſſunt ea corpora, in quibus ſunt, commovere, & conturbare; ſicut enim ſpiritus ſpiritui penetrabilis eſſe non poteſt, ſic nec corpus poteſt reſiſtere ſpiritui: ideo Dæmones quantum eſt de poteſtate, & ſubtilitate naturæ, poſſunt corpora humana intrare, poſſunt etiam ea vexare niſi prohibeantur à ſuperiori virtute: & cùm permittantur introire, & vexare, tunc dicuntur corpora obſidere. Permittit autem hoc Dominus ſive ad gloriæ ſuæ oſtenſionem, ſive ad peccati punitionem, ſive ad peccantis correptionem, ſive ad noſtram eruditionem: ſed ex qua iſtarum cauſarum determinatè permittat, latet hoc humanam induſtriam, propter hoc, quòd occulta ſunt Dei judicia: hoc tamen planum eſt, quòd non fiant injuſtè, & ideo non permittit talia ſine cauſa.

Quæ autem ſint ſigna, quibus certò dignoſci poſſit Dæmonem aliquod corpus invadere, & agitare, non ita facilè determinatur. Contingit enim interdum, ut qui Energumeni apparent, tales reverà non ſint, in illiſque plura ficta, aliqua à morbo, nulla ſint à Dæmone. Quocirca, ut judicari poſſit, an Dæmon reverà corpus inhabitet, & torqueat, indaganda eſt imprimis, inquit Herinx, *diſp. 4. qu. 9.* obſeſſionis origo, & ingrediendi modus, & maximè ipſius ingreſſus effectus, & ſigna, cujuſmodi ſunt, abſente miraculi divini ſuſpicione, ſubita notitia linguæ peregrinæ, artis legendi, aut ſimilis, locutio de rebus ſublimibus, quas afflictus numquam didicit; abſentium notitia, revelatio occultorum, operationes

vires

vires hominum excedentes. Item, quòd afflictus non patiatur reliquias ſacras, nomina Sanctorum, & potiſſimùm Jeſu, & ſanctiſſimæ Trinitatis, exorciſmos &c. præſertim quando ipſo homine inſcio adhibentur. Item ſi probibeatur omnino loqui, vel ſancta nomina proferre, confiteri, communicare, &c. His accedunt indicia, quæ ex ſubita mutatione ſtatus corporis, vultus, morum, vel ex modo afflictionis externæ prudenter deſumi poſſunt. Faciliùs autem fertur de obſeſſione judicium; quando omnia, vel pręcipua ex allegatis ſigna concurrunt: maximè verò quando aliquo idiomate priùs ignoto, abſentia, & occulta revelat, &c.

Qualiter autem expellendi ſint Dæmones ab Exorciſtis, quibuſve mediis, & precibus utendum ſit, in longum proferunt varii Authores, maximè verò noſter Hieronymus Mengo Vitellianenſis, in ſuo *Flagello Dæmonum*, breviùs verò in *fuſte Dęmonum*; duobus nempe libris ab eo editis, necnon & Antonius Stampa Clavenenſis, *Lib. de fuga Satanæ*. Sed præ cęteris conſulenda ſunt Rituale Romanum, nec non & Paſtorale Diæceſanum.

Exorciſta autem in primis curare debet, ut viva fide, & in Deum fiducia ſit præditus, pura conſcientia, animique humilitate, jejunio, & oratione armatus, non inanis gloriæ captandæ, aut turpis alicujus temporalis lucri cupidus, ſed ſola neceſſitatis, vel charitatis cauſa rem hanc arduam aggredi, & auſpicari debet. Quocirca in primis ipſi cavendum eſt à vocis contentione, nec non paſſionum, aut affectuum concitatione, quibus interdum nonnulli ſe fruſtra fatigant: ſed potiùs adlaboret in eliciendis actibus fidei, ſpei, & charitatis: Cavendum pariter ab inutilibus, vanis, & curioſis quæſtionibus, & interrogationibus, &c.

Exorcizandus verò in primis monendus ut per ſalutarem confeſſionem, conſcientiam ſuam ab omni peccato, qua poterit diligentia, & pietate mundet, ſacra ſinaxi muniatur, frequenter oret, jejunet, & ſignum crucis, aquam benedictam, ſanctorum reliquias, in cera benedicta conſignatam Agni Dei figuram, aliaque ſacra amuleta uſurpet, fidem ac fiduciam in Deum excitet; nec ſi curatio differatur, animo cadat, paratus ſemper ſeſe Dei ordinationi ſubjicere; ea maximè conſolatione fretus, quòd hac temporali Dæmonum agitatione, æternum ab eis infligendum reprobis tormentum vitabit. Ita Herinx.

§. III.

De Lamiis, Strigibus, & Sortiariis.

PRæter perditiſſimos homines, qui cum Dæmone fœdus ineunt, ut ejus ope futura aut abdita renuntiare, & dijudicare valeant, præterque nefandos illos Magos, & incantatores, qui pactum cum Dæmone feriunt, ut illo operante ac juvante, quæ optant, mira ac ſtupenda præſtare valeant, & implere, de quibus opportunior nobis erit ſermo, cùm de Divinatione ac Magia in *diſputatione de fide* tractabimus; ſunt & alii, prędictis non minùs execrandi, qui omnem divinam prorſus religionem exuentes, omniaque quantumvis ſacra horrenda impietate conculcantes, omninò ſe Dæmonis ſubdunt imperio, ut ad ejus nutum, quidquid malitiæ aut ſceleris, vel infidelitatis apud alios homines, qui Diabolo quomodolibet devoventur excogitari poteſt, id totum ipſi exerceant, & perficiant.

Hi autem perditiſſimi vario donantur nomine; ſed communiori ac uſitatiori *Sortiarii*, non ſolùm à *ſortibus* cum Dæmone initis, ſed etiam à procuratis maleficiis appellantur. Cùm autem inter hos peſſimos Diabolieæ artis profeſſores longè plures ſint mulieres quàm viri; propterea, quòd ſexus iſte ob nimiam credulitatem facilior ſit ad deceptionem, nec non ad libidinem pronior, inde ſolitò fęmineum nomen ipſis execrandis hominibus etiam tribuitur: dicuntur namque *Lamiæ*, & *Striges*; propterea quòd Lamia ſit animal quoddam crudele nimium, faciem prætendens muliebrem, equinos verò pedes habens, de quibus Lamiis loquitur Jeremias *in Trenis*, dicens, *Lamiæ nudaverunt mammas, lactaverunt catulos ſuos*. Strix autem avis quædam eſt nocturna, & importuna, ſic dicta à ſtridore quem facit; de qua Lucanus lib. 6. *quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur*. Hæc inquam avis pueros adhuc lactentes aggredi tentat, ut ex illorum corpuſculis vitalem ſanguinem ſorbeat. Qua de cauſa perditiſſimę illę mulieres, quę Dæmonibus devoventur, *Striges* appellantur; propterea quòd ſub felis, ſeu catti larvata ſpecie plerumque dormitantes puerulos aggrediuntur, & per inguinem eorum ſanguinem ſugunt. Lamiæ

miæ verò cum ex Philoſtrato *in vita Apollo-*
nii advenerem propenſiſſimæ ſint, & carnes
humanas devorare cupiant; quocirca formo-
ſos homines, quos habent obviam, ad libi-
dinem provocant, quò faciliùs eis mortem
inferant, & poſtmodum eorum carnibus ex-
ſaturentur. Hac etiam ratione id nomen ne-
fandis illis Diaboli ſectatoribus inditur. De
his autem nonnulla hic breviter referenda
duxi ex Doctioribus quibuſque authoribus,
penes quos infra dicendorum ſola ſit fides.

Sciendum itaque in primis, ut referunt
„ Paulus Grillandus *tractatu de Sortilegiis*
„ *num.26.* Delrius *diſquiſitionum magicarum*
„ *lib.2. qu.16.* Laurentius Anianus *de na-*
„ *tura Dæmonum lib.4. c.4.* nec non, &
„ noſter Alphonſus à Caſtro *lib. de impia*
„ *Sortilegarum Hæreſi cap.4.* quòd quiſquis
„ hanc Diabolicam ſectam profiteri vult,
„ adducitur primò ab eo à quo docetur
„ ante tribunal Dęmonis, in ſolio quodam
„ ad regis inſtar ſedentis. Dæmon enim ſe
„ illis in figura quadam viſibili, & cor-
„ porea oſtendit, ut falſam majeſtatem
„ ſuam, & imperium ementito quodam
„ ſigno illis perſuadeat. Coram illo itaque
„ adductus, is, qui hanc ſectam profiteri
„ paratur, ſtatim debet abnegare baptiſ-
„ mum, & omnia Chriſtianæ fidei docu-
„ menta relinquere. Deinde oportet, ut
„ omnia Eccleſiaſtica ſacramenta rejiciat,
„ crucem, intemeratæ Virginis, & alio-
„ rum quorumcumque ſanctorum imagi-
„ nes projicere debet, pedibuſque propriis
„ conculcare. Hanc tamen conculcatio-
„ nem imaginum non eſt opus coram ip-
„ ſo Dęmone ſtatim efficere, ſed ſatis eſt,
„ ut poſtea ſe facturum promittat, cùm
„ primum ſeſe obtulerit occaſio.

„ His peractis, Dæmoni velut principi
„ aut regi perpetuò ſeſe obligatum ac de-
„ vinctum reddit vovens in manibus ejus
„ ſe perpetuò futurum illi fidelem, &
„ omnibus illius mandatis pariturum. Poſt
„ hæc, tactis ſcripturis ſuper quodam libro
„ obſcuras quaſdam, & ignotas paginas
„ continente, jurejurando promittit ſe
„ numquam ad fidem Chriſti rediturum,
„ ac divina præcepta ſervaturum; ſed ſo-
„ lùm ea, quæ per ipſum principem,
„ Dæmonem videlicet, mandabuntur.

„ Promittit inſuper ſe venturum, quoties
„ vocatus fuerit ad congregationes noctur-
„ nas, & ſacrificia ſe facturum, quæ horis
„ illis nocturnis fieri viderit; preces emiſ-
ſurum, ac orationis cultum ſe illi exhi- „
biturum; omnia denique alia, quæ ab „
aliis ibidem fieri viderit ſe facturum. „
Quo voto, & juramento per illum emiſ- „
ſo, ſtatim Dæmon, qui in ſolio ſedens „
velut regem ſe illi oſtenderat, hilarem „
frontem prætendens, promittit illi ſic „
ſtanti ſe daturum, quam in ſe non ha- „
bet, perpetuam fœlicitatem, & gaudia „
immenſa; & quaſcumque in hoc mundo „
cupierit habere voluptates, & tandem „
poſt hanc vitam, multò majora ſe datu- „
rum ſpondet. Deinde unum Dæmonem „
conſtituit ad illius cuſtodiam, & do- „
ctrinam, qui illum perpetuò comitetur, „
& illi per omnia ſerviat, & omnia tri- „
buat, quæ ille cupiet. „

Huic Dæmoni ad cuſtodiam deſtinato, „
inter alia hoc peculiare officium commiſ- „
ſum eſt, ut quotieſcumque oportuerit „
ad ludos accedere nocturnos, ille hoc „
denuntiet ſuo clientulo, & illum deferat „
ad locum congregationis. Hunc Dæmo-
nem, qui velut patronus ad cuſtodiam da-
tus eſt, ipſi homines huius Diabolicæ artis
profeſſores vocant *Magiſtrum*, *Martinetum*,
aut *Martinellum*. Ita Alphonſus.

Addit Delrius, quòd ubi omnes Dæmo-
ni Regis inſtar in ſolio ſedenti ſua præſti-
terunt obſequia, omnes ad convivium evo-
cantur. Notatque, quòd ſoleant diverſæ
menſæ inſtrui tribus, vel quatuor ciborum
generibus, interdum delicatiſſimorum, in-
terdum valdè inſulſorum onuſtę, quibus pro
dignitate ſua, aut opibus ſinguli locantur.
Aliquando ſuus cuique Dæmon adſidet:
Aliquando malefici una ex parte, & ſuus
cuique Dæmon ex adverſo. Nec menſę ſua
deeſt benedictio, cętu hoc digna, verbis
conſtans planè blaſphemis, quibus ipſum
Beelzebub, & creatorem, & datorem, &
conſervatorem omnium profitentur. Eadem
eſt actio gratiarum quam ſubdunt menſis ſub-
latis. Convivio interſunt facie interdum a-
perta, interdum velata linteo, vel alio ve-
lamine, aut perſona ſic etiam perſonati. Poſt
convivium quiſque Dęmon ſuam quam cu-
ſtodit diſcipulam manu prehendit, & ut
omnia fiant ritu quàm poſſunt abſurdiſſimo,
dorſis invicem obverſis, & in orbem junctis
manibus, jactantes capita more faſcinato-
rum, choreas ducunt; nonnumquam can-
delas accenſas manu tenentes, quibuſcum
ante Dęmonem oſculantes adorant, & can-
tant feſcenninos in honorem Dæmonis ob-
ſcæ-

Digitized by Google

ſcæniſſimos. Vel ad tympanum fiſtulamve ſedentis alicujus in bifida arbore ſaltant, omniaque ridiculè, & contra cæterorum morem peragunt. Tum ſuis amaſiis Dæmonibus ſœdiſſimè commiſcentur.

Quando ſacrificia fiunt, fieri ſolent ſtatim initio, peracta adoratione: Sacrificia tamen etiam extra conventum ſæpè faciunt. *Denique addunt*, quemque narrare ſua ab ultimo facinora, quæ quò graviora, & magis execranda fuerint, eò collaudari uberiùs: ſi nulla ſint, vel non ſatis atrocia, verberari ſegnes atrociſſimè à Dęmone, vel à quodam malefico ſeniore: Ultimò pulveribus (quos aliqui ſcribunt eſſe cineres hirci illius quem Dæmon aſſumpſerat, & quem adorant, ſubitò coram illis flamma abſumptis) vel venenis aliis acceptis ſępe etiam indicto cuique nocendi penſo; & pronuntiato pſeudothei Dęmonis decreto *ulciſcimini vos*: *alioqui moriemini*, ut agnoſcas legem charitatis legi contrariam; ſuas quemque domos, ſi propè ſint, pedibus, ſin diſtantiores, advecti, repetunt.

Conventicula, ut plurimum ineuntur, vel noctis mediæ ſilentio, quando viget poteſtas tenebrarum: vel interdum meridie, quò ſunt qui referant illud Pſalmiſtæ notum de Dæmonio meridiano. Et Aben-Eſra ſcribit à Magis certos dies, & horas obſervari. Striges videntur in diverſis regionibus varios habere ſtatos dies. In Italia frequentant noctem, quę feriam ſextam pręcedit, idque circa noctis medium. Lotharingicæ Striges conveniunt noctibus, quæ præcedunt feriam quintam, & diem Dominicum, teſte Remigio *lib.*1. *cap.*14. apud alios legi noctem, quæ præcedit feriam tertiam.

Quòd autem Dęmon eas ſtriges non transferat niſi unguento priùs oblinitas; id pręſtat variis de cauſis vel, ut unguento magis audeant, vel quia tenuiores ſunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore aſſumpto ferendum; horum enim unctione ſenſum obſtupefacit aliquando, & miſeris, perſuadet vim unguento ineſſe maximam. Aliàs autem id facit, ut ſacroſancta à Deo conſtituta ſacramenta mimicè adumbret, & per has quaſi cęremonias ſuis orgiis reverentiam, & venerationem conciliet. Nihil verò ad translationem conferre vim unguenti, vel inde patet, quòd etiam ſi, qui ſtatuto conventus tempore ex curioſitate quadam cupientes conventui intereſſe ſe unguento illiniant, revera per aerem eò devehantur (Deo id ut multoties probatum, ad puniendam incredulam curioſitatem tam temerariç audaciæ permittente) tamen ſi quis fide firmus, charitate armatus, ad fraudes Dęmonis revincendas, diſſipandaſque ad verę fidei confirmationem, eo ſe unguento inungeret; proculdubio, ut rectè infert Binsfeldius, nulla ſequeretur translatio; quia hic omne pactum cum Dęmone ceſſat, neque id Deus eſſet permiſſurus. Et propterea, quando extra conventui deſtinata tempora, ſeſe inungerent Sagæ, non avolarent, nec auferrentur, eò quòd id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc, & ideò non unguntur niſi audito conventus ſigno. Aliquando monentur à ſuo Martinello, aliquando à vocibus prætervolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter, juxta Spineum cap.30. Sunt tamen quidam malefici, qui ex peculiari pacto ad certum quoddam ſignum, ſive unctionem, ſive pilei, aut pallii poſituram, ſive quod aliud, quando volunt aliò deferuntur: ſed quod dixi, frequentius eſt.

Quæres *an reverà Striges à Dæmone ad conventicula deportentur*.

Reſpondeo id videri probabilius viris graviſſimis qui de hac materia ſcripſerunt. Ita namque cenſent Laurentius Ananias libro 4. *de natura Dæmonum*; Joannes Franciſcus Leonis Epiſcopus Theleſinus libro *de Sortilegiis*; Alphonſus à Caſtro *opuſc. de Sortilegiis*; Grillandus lib.2. *de Sortilegiis*, qu.7. Delrius lib. 2. qu. 16. & alii plures, quos ipſe ibidem laudat.

Probatur itaque hujuſce reſponſionis veritas; Idcirco negaretur realis illa ſtrigum deportatio; vel quia id non poſſet Diabolus exequi; vel quia Deus non permitteret; vel denique quia nullo teſtimonio fide digno poteſt ſuaderi: ſed neutrum ex iis poteſt affirmari: Ergo revera Striges ad ſuum Diabolicum conventum dicendæ ſunt realiter deportari. Probatur minor quantum ad primam partem, nempe quòd Dęmon poſſit ſtrigum corpora motu velociſſimo in remotiſſima quæque loca deportare; ſupra namque probavimus Angelos movere poſſe corpora, quod non ſolùm ſanctis, ſed etiam perverſis tribuitur; Dęmones namque nativas dotes retinuerunt; adeoque eamdem nativam virtutem quam ſancti Angeli habent erga corpora: Conſtat autem ex Scriptura

S. An-

S. Angelos varia corpora deportaſſe. Legimus namque apud Danielem c.14. quòd Propheta Habacuc capillo per Angelum à Judæa in Babylonem brevi temporis ſpatio deportatus fuerit, & inde reportatus. Similiter Actorum 8. Philippus Diaconus à ſpiritu ex deſerto in Azotum delatus eſt. Teſtatur etiam S. Marcus cap.5. quòd Dæmones ab hominis corpore Chriſti Domini imperio ejecti, & porcos ingreſſi, eos in mare præcipitaverint. Poſſunt ergo revera Dæmones corpora deportare.

Confirmatur ipſamet experientia variorum exemplorum, quæ ſine protervia nullus negare poteſt. Primò namque graviſſimi ſanctiſſimique Patres referunt Simonem magum coram S. Petro alarum Dæmoniacarum remigio in aerem ſublatum volitare viſum fuiſſe. Ita cum Clemente Romano *lib.6. Conſtitutionum Apoſtolicarum* refert Egeſippus *lib.* 3. Cyrillus Jeroſolymitanus *Catecheſi 6.* & cæteri: idipſum de Abari Scytha teſtantur Origenes *lib. 3. contra Celſum*, & Nazianzenus *epiſt.* 22. Proponit etiam Anglorum Hiſtoria Badudum Britanniæ Regem hac arte volandi, ſed infœlici exitu parem. Idem de Erico Suecorum Rege teſtatur Joannes Magnus *lib.*17. nempe, quòd ille Rex in quam partem pileum verteret, in eam ſubitò Dęmonum ope aſportaretur regionem; Nangiacus *in Chronico* affirmat Berengarium Hæreticum, & magum eadem nocte Romæ interfuiſſe, nec non & Turonenſi Eccleſiæ, in qua lectionem decantavit. Similia de Matiſconenſi Comite refert Petrus Cluniacenſis: quòd nempe equo nigro impoſitus per aerem ſubvectus fuerit. Conſtat ergo Dæmonem revera corpora deportare poſſe, conſtat pariter iiſdem exemplis Deum idipſum interdum permittere.

Probatur etiam tertia pars ejuſdem minoris; nempe quòd hoc ipſum conſtet teſtimoniis fide dignis. *Primò* quidem illis omnibus atteſtationibus, & confeſſionibus, quas ab ipſis ſtrigibus exceperunt, tum Inquiſitores, tum judices ad earum juridicam interrogationem, & damnationem deputati; quorum varia exempla proferunt Paulus Grillandus *lib.2. de Sortilegiis qu.7.* Alphonſus à Caſtro *cap.* 15. addens ſe multa poſſe alia afferre teſtimonia, quæ per fideliſſimos teſtes in Hiſpania contigiſſe noverat: Bartholomæus Spinetus ſacri Palatii Apoſtolici magiſter *qu. de ſtrigibus cap.*17. Nicolaus Remigius *lib.*1. *Dæmonolatriæ cap.* 14. quæ omnia brevitatis cauſa hic exſcribere non lubet. Quibus omnibus exemplis conſtat reverâ Striges de loco in locum remotum deferri. Quod utique

Confirmatur primò, ex eo quòd nonnunquam conventu ſubitò diſſoluto, repertæ ſint menſæ, & ſuppellex argentea, quæ poſtmodum à dominis agnita, confeſſæ ſunt eorum uxores ſe illa ſecum ad conventum detuliſſe. *Deinde* Sortiarii illi, & Striges locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant; arbores, flumina, agros, domos diſcernunt, obvios quoque quos in via habuerint ſepe ſalutant, & alloquuntur: cernuntur etiam non raró ab aliis viris Catholicis, & mente ſanis ad conventum euntes, vel à conventu redeuntes; interdùm etiam viſæ, & nudæ deprehenduntur. *Denique* hoc ipſum etiam conſtat per ea quæ vel ante curſum ſuum, vel poſt curſum ſtriges ipſæ referunt. Siquidem ex proceſſu earum damnationis conſtat, quòd interdum priuſquam ad diabolicum conventum accedant, reſervatam ab eis ſacratiſſimam hoſtiam ſecum deportant ad determinatum locum, quam, ait Bartholomęus Spinetus, Diabolo offerunt, variis coram eo injuriis, & ludibriis laceſſunt, pedibus conculcant, nec non interdum eam, vel muribus, canibus, imò etiam quod eſt horrendum dictu, bufonibus comedendam tradunt: quæ omnia per ſomnium contingere non poſſunt; ſiquidem evigilantes quam prius habebant hoſtiam non inveniunt; quod ſignum eſt eam revera ab ipſis execrandis Strigibus, ut referunt, fuiſſe laniatam, & conculcatam, & viliſſimis animalibus traditam.

Idem convincunt alia itidem oblata munera, putà, umbilici puerorum, galli, gallinæ, & alia hujuſmodi, quę communiter requirunt Dęmones ſacrilegis eorum ſacrificiis. Quòd autem res ita ſe habeant, & iſthęc encęnia Dęmonum poſt oblationem non cōpareant, millies comprobatum eſſe teſtantur varii proceſſus hac de re à judicibus editi.

Eiſdem Strigibus referentibus conſtat, quòd dum primò deportantur ad curſum, & negatis coram Domina curſus fide Chriſti atque baptiſmo, faciunt homagium Dæmoni; accipiunt tradente ſibi eodem Dęmone pugillum terrę, qua ſecum portata, & realiter apud ſe inventa conſervataque, toto vitę ſuæ tempore utuntur perſonæ iſtæ peſſimę ad maleficiandum, non ſolùm pueros, verùm etiam viros mulieres cujuſcumque ætatis pro-

projecto terræ illius modico ſuper eas quas volunt perſonas perdere. Si autem hæc omnia in ſomnis contingerent, vel deluſoriè, nequaquam apud ſe poſtmodum vigilantes invenirent.

Confirmat 3. ex eo quòd illæ perditiſſimæ Striges qualibet hebdomada duobus diebus langueſcant, manè videlicet diei Veneris, & diei Lunæ, propterea quòd ex velociſſima reportatione qua illæ noctibus præviis à curſu recipiuntur in propria, patiuntur depoſitæ quaſi vertiginem, & ob hoc lecto decumbentes toto penè illo manè quieſcunt. Quo etiam affectu, quaſi apertiſſimo, & clariſſimo ſigno noti earum, ſuſpectas eaſdem habent vehementiſſimè, quòd ſint Striges: ubi præcipuè præſtigioſis operibus alioquin intendunt.

Confirmat 4. ex eo quòd teſtentur in dictis, & factis dum in Diabolico illo reſident conventu, & ſe invicem cognoviſſe, & comitatas fuiſſe: feciſſe quoque, ſimulque dixiſſe, dum ſunt in curſu, quæ poſtmodum concordes referunt, ſicut in referendo conveniunt qui vigilant, ea quæ ſimul vigilantes fecerunt, aut dixerunt, ſignum autem eſt apertiſſimæ veritatis, quòd iſta non in ſomnis perſiciantur; nam ſi unus ſomniaret, aut deluderetur, vel etiam ambo, nullatenus ita mutuò convenirent: non enim experimur, imò impoſſibile judicatur, & contra naturam, quòd duobus contingat eadem in ſomnis videre putareve quòd hæc, vel illa fecerint, vel dixerint, abſque ulla penitus differentia, ut talibus accidere comprobatur. Siquidem perſæpe plures earum ſimul ire, redireque; ut nulla ſit jam negandi ratio, vel apparentia, quòd hæc corporaliter fiant, & in vigilia.

Eadem docet, & probat Bernardus Penna Comenſis *tractatu de Strigibus*. Ex eo quòd, inquit, omnes hujus peſtiferæ Sectæ ſive mares, ſive fœminæ quaſi uno ore, & una lingua fatentur, ſe eundem modum per omnia, uniformiter obſervare ubique locorum, in abnegando fidem, ac baptiſma, & Dominum Deum, ac beatam Vir-
„ ginem Mariam, ac in conculcando cru-
„ cem, & adorando ipſum Diabolum, &
„ faciendo fidelitatem tangendo ei manum
„ cum manu earum ſiniſtra poſt tergum,
„ & in omnibus aliis, & ſingulis, quę in
„ tali ludo, ſeu congregatione fieri contin-
„ gunt: itaut omnes in idem conveniant,
„ & ſemper convenerunt à principio illius
ſectæ uſque in præſens tempus, ut ex ea- „
rum omnium confeſſionibus ubique lo- „
corum per totam Italiam in manibus „
Inquiſitorum noſtrorum factis, & ſcri- „
ptis in proceſſibus contra eas formatis „
liquidè conſtat: Quod eſſe non poſſet, „
& non ita in omnibus ſe conformarent, „
ſi phantaſticè, & in ſomniis eis iſta con- „
tingerent, præcipuè cùm phantaſmata, „
& ſomnia ſecundùm varietatem cauſa- „
rum, & qualitatem perſonarum pro lo- „
co, & tempore varientur. „

Confirmat ſecundò ex eo quòd tales perſonæ pluries pluribus in locis eundo, vel redeundo de dicto ſuo ludo per perſonas Catholicas ſunt realiter, & veraciter viſæ, cognitæ, & deprehenſæ: Nam, inquit, ut
de his quorum ego certiorem habeo no- „
titiam loquar, cùm ego ſuperioribus an- „
nis in Valletelina, in terra ſcilicet *de Pon-* „
te Diœceſis noſtræ *Comenſis* contra harum „
Strigum peſtiferum genus inquirendo pro- „
cederem, dictum mihi à fide dignis, quòd „
cùm quadam nocte pauliſper ante lucem „
quidam fuiſſet à duabus perſonis Catho- „
licis viſus, & cognitus in predicto Stri- „
gum ludo, juxta quaſdam vineas prope „
dictam terram *de Ponte* versùs Abduam, „
relicto dicto ludo, veniens cum illis dua- „
bus perſonis domum, rogabat eos ne cum „
apud me accuſarent, neque quòd in ta- „
li ludo vidiſſent eum, propalarent, ut „
in proceſſibus quos ibidem tunc feci „
legitimè conſtat, quod quidem non phan- „
taſticè, neque in ſomniis, ſed realiter, „
& corporaliter fuiſſe evidenter apparet. „
Quandam inſuper puellam octo vel de- „
cem annorum Antoniam nomine pater, „
& mater ejus ad me conduxerunt in di- „
ctam terram de *Ponte*, quæ in præſentia „
illorum, & plurium aliorum retulit mi- „
hi qualiter, quadam nocte vocata à qua- „
dam avita ſua nomine Magdalena, ſur- „
rexit de lecto, & portata fuit cum ipſa „
avita ſua ad certum locum à dicta terra „
de Ponte, ſatis diſtantem, ubi vidit, & „
cognovit plures perſonas in uno prato „
choreizantes cum prædicta avita ſua: cùm- „
que poſtea iterum reportata fuit ad dictam „
terram de Ponte in domum habitationis „
ſuæ: quæ omnia ſerioſè confeſſa fuit mi- „
hi poſtea Magdalena exiſtens in mani- „
bus officii mei, & interrogata à me, an „
perſonam aliquam ad ipſum ludum con- „
duxiſſet, prout ex proceſſu contra eam „

„ for-

,, formato legitimè conſtat. Plures etiam
,, aliæ perſonæ, & in dicta terra de Ponte,
,, & in terra Barbeni dictæ vallis, ac etiam
,, in terra Clavenæ, prædictæ noſtræ Diœ-
,, ceſis, cognitæ, & deprehenſæ fuerunt à
,, diverſis perſonis in præfato ludo cum Dia-
,, bolo exiſtentes, prout hi qui viderunt mi-
,, hi juridicè retulerunt, & ipſæmet viſæ,
,, & deprehenſæ confeſſæ ſunt in proceſſi-
,, bus contra eas formatis, ut in eis appa-
,, ret. Quę omnia ſiquis benè conſideret, ne-
,, quaquam videri neque deprehendi ita cla-
,, rè potuiſſe ab aliis, ſi in ſomniis, aut
,, phantaſticè ipſis Strigibus contigiſſent.

Confirmatur denique ex eo quòd Eccleſia Catholica non punit crimina, niſi certa, & manifeſta, nec habet pro hæreticis, niſi qui in hæreſi manifeſtè ſunt deprehenſi. *Cap. conſ: luiſti 2. qu. 5.* Striges autem jam à plurimis annis pro hæreticis habet, & jubet per Inquiſitores puniri, & brachio ſæculari tradi, ut patet ex libris *Sprengeri*, *Nideri*, *Jacquerii*, & docet experientia. Ergo vel Eccleſia errat, vel iſti errant qui iſta pernegant: ſed Eccleſia in re ad fidem pertinente errare qui dixerit: *Anathema maranata* ſit.

Narrat Cumanus exemplum hujus delationis veritatem declarans. In Mendrioſio,
,, inquit, oppido Comenſi contigit jam fe-
,, rè annis quinquaginta elapſis, ut cùm ibi
,, quidam Inquiſitor nomine *Magiſter Bar-*
,, *tholomæus de Nomate*; *Dominus Laurentius*
,, *de Concoretto*, *Poteſtas*, & *Joannes de Foſ-*
,, *ſato Notarius*, contra has Striges proce-
,, derent: una die iſta poteſtas quadam cu-
,, rioſitate ducta volens experiri, an verè,
,, & corporaliter Striges irent ad ludum,
,, facta conventione, acceſſit quodam die
,, Jovis ſerò cum Notario ſuo, & quodam
,, alio extra oppidum ad quemdam locum,
,, ſicut illi Strix prædixerat: & dum ibi
,, prope eſſent illi tres, viderunt ibi plures
,, perſonas congregatas coram quodam,
,, qui erat Diabolus in forma hirci, ad
,, modum cujuſdam magni Domini ſeden-
,, te: & ecce ſubitò omnes illæ perſonæ
,, ibidem congregatæ juſſu Diaboli, adeò
,, illum Officialem, & omnes ejus ſocios,
,, Deo ob eorum curioſitatem permittente,
,, baculis percuſſerunt, quòd ex talibus
,, percuſſionibus ille Officialis, & Nota-
,, rius, & tertius alius infra quindecim dies
,, mortui ſunt Hæc ille; quo facto ſuffi-
,, cienter probatur hæc ipſa realis ac perſo-
nalis deportatio. Nihilominus qui eam ,,
in dubium revocant, ,,

Objiciunt primò Canonem Concilii Ancyrani quibus ordinatur Epiſcopis eorumque Miniſtris, ut in ſacrilegos, & Striges animadvertant his verbis, *Epiſcopi eorumque Miniſtri omnibus viribus elaborare ſtudeant, ut pernicioſam, & à Diabolo inventam ſortilegam, & maleficam artem penitùs ex ſuis parochiis eradicent, & ſi aliquem virum, aut fœminam hujuſmodi ſceleris ſectatorem invenerint turpiter dehoneſtatum, de parochiis ſuis ejiciant: ait enim Apoſtolus ad Titum 3.* Hæreticum hominem poſt ſecundam & tertiam correptionem devita, ſciens quia ſubverſus eſt, qui ejuſmodi eſt, *ſubverſi ſunt enim, & à Diabolo capti tenentur, qui derelicto Creatore ſuo à Diabolo ſuffragia quærunt, & ideo à tali peſte mundari decet ſanctam Eccleſiam.*

Illud etiam non eſt omittendum quòd quædam ſceleratæ Mulieres retrò poſt Satanam converſæ Dæmonum illuſionibus, & phantaſmatibus ſeductæ, credunt, & profitentur ſe nocturnis horis cum Diana Paganorum Dea, vel cum Herodiade, & innumera multitudine Mulierum equitare ſuper quaſdam beſtias, & multa terrarum ſpatia intempeſtæ noctis ſpatio pertranſire, ejuſque juſſionibus velut Dominæ obedire, & certis noctibus, ad ejus ſervitium revocari. Deinde declarat quòd hæc omnia operetur Dæmon per phantaſmatum illuſionem ſomnii tempore, unde ſubdit, *Et cùm ſolus ſpiritus hoc patitur, infidelis mens hæc non in animo, ſed in corpore opinatur evenire. Quis enim non in ſomniis, & nocturnis viſionibus, extra ſe educitur, & multa videt dormiendo, quæ numquam videret vigilando? Quis verò tam ſtultus, & hebes eſt, qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur?* Deinde infra: *Omnibus itaque annunciandum eſt publicè, quòd qui talia, & ſimilia credit, fidem perdit, & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non eſt ejus, ſed illius in quem credit, ideſt, Diaboli.*

Reſpondet Franciſcus Penna; decretum præfatum eis, quæ in confirmationem realis deportationis Strigum dicta ſunt, non adverſari; *Ibi enim*, inquit, *non agitur de Lamiis, & Strigibus, ſed de quibuſdam hæreticis qui credebant quòd Diana fuit in Deam converſa, & quòd creatura mutari, aut tranſformari poteſt ex una ſubſtantia in aliam:* unde ſubdit præfatus Canon. *Quiſquis ergo*

cre-

Digitized by Google

credit poſſe fieri aliquam Creaturam, aut in melius, aut in deterius mutari, aut transformari in aliam ſpeciem vel ſimilitudinem, niſi ab ipſo Creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt, proculdubio infidelis eſt, & Pagano deterior.

Reſpondent Alphonſus à Caſtro, & Delrius, dato quòd ille Canon reverà ſit Concilii Ancyrani, quod tamen plerique pernegant, quia in Concilii hujus exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non extat. Reſpondent, inquam, quædam in illo Canone narrari quæ per naturam rerum a Dæmone perfici non poſſunt; ut equitare cum Diana, vel Herodiade, cùm nec ulla ſit Diana Dea, nec Herodias illa ullibi in terris equitet, ſiquidem in inferno cruciatur. Item, quòd equitent ſuper ullas beſtias quæ tanta ſpatia tam citò, & per aerem conficere nequeunt. Item cognoſcere aliquam naturam divinam præter Deum, reverà hæreticum eſt. Quocirca illa meritò à Canone proſcribuntur, & damnantur: non verò damnat Canon tamquam hæreticum, quòd quis credat ea fieri à Dæmone, quæ ipſius vires non ſuperant, qualis eſt illa Strigum deportatio.

Vera itaque Canonis explicatio eſt, eos hæreticis eſſe cenſendos, qui credunt, Primò, quòd aliqua ſit Dea, quæ vocetur Diana, vel Herodias. Secundò, quòd aliqua deportetur ad ſerviendum alicui tali Deæ. Tertiò, quòd aliquis poſſit ab alio, quàm à Deo in alteram ſpeciem converti. Non autem cenſet Canon eos eſſe Hæreticos, qui contendunt Striges, & Sortiarios perſonaliter ad longè diſſita loca deportari.

Objiciunt ſecundò varia exempla, quibus conſtat, quòd inunctæ Mulieres, quæ Striges dicebantur, non fuerint ita deportatæ, ſed eodem in loco repertæ fuerint jacentes gravi ſomno ſopitæ; in cujus rei veritatem quatuor exempla profert Bartholomæus Spineus.

Reſpondeo primò, hæc equidem interdum contingere varias ob cauſas, tum ex parte Dei, tum ex parte Dæmonis: *Ex parte quidem Dei* aliquando impedientis pacta cum Magis inita ſervari; ad nempe revincendam hominum curioſitatem; maximè verò Inquiſitorum, & Judicum, qui inutili, & vana curioſitate ducti interdum experiri volunt, num reverà Striges taliter inunctæ alibi perſonaliter deportentur. *Ex parte verò Diaboli*, qui interdum Sagas decipit, eas loco non movendo, ut ſic Judicibus, & Principibus ſuadeat falſa eſſe, quæ de talibus tranſvectionibus feruntur, atque ita juſtitiæ executionem impediat. Pactum ergo fruſtratur, quando majorem humano generi perniciem inde ſperat.

Reſpondeo ſecundò, quòd interdum etiam Dæmon ſimulachra quædam Striges, & Sortiarios referentia in eorum locum ſubſtituit, ut putentur non tranſlati, ſed illic remanſiſſe.

Inſtabis, Longè faciliùs Dæmon ſingula hæc cum ſingulis Strigibus ſigillatim ageret: Nulla ergo apparet cauſa, cur Striges ad conventiculorum frequentiam deportet.

Nego conſequentiam, multa enim, inquit Delrius, hinc ille commoda percipit. *Primò* namque, per hanc ſocietatem, & plurium conſortium vehementiùs in malitia foventur, & indurantur. *Secundò*, hoc pacto criminis participatione ſingulorum peccata aggravantur. *Tertiò*, talibus illicibus, & variis, quæ illic fiunt, inductionibus, plures faciliùs implicat. *Quartò*, multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei, hominumque timorem, & mutua imitatione ad majora facinora inflammat, ut ſolent carbones juncti. *Quintò*, voluptas nefaria major videtur, quò pluribus innoteſcit. *Sextò*, difficiliùs convertuntur, quò pluribus teſtibus ſe Dæmoni addixerunt, & actuum frequentatione quaſi quodam habitu occuluerunt.

Addit Delrius has tranſlationes, de quibus quæritur, poſſe quatuor modis contingere. *Primò*, ſola cogitatione, quod Scriptura ſacra vocat *transferri in ſpiritu*; Similis fuit illa viſio Ezechielis, cap. 8. ubi ita: *Et emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me, & in cincinno capitis mei, & elevavit me ſpiritu inter terram, & cœlum, & adduxit me in Jeruſalem in viſione Dei, &c.* Ultimum enim verbum, modum præcedentibus ponit verbis, ne putemus hanc ſimilem fuiſſe tranſlationem illi qua deportatus fuit Abacuc, de qua Daniel cap. 14. *Aliquando* ſuis pedibus commeant ad conventus, ut narrat Remigius, & Einſfeldius. *Tertiò*, à Dæmone revera ſecundùm corpus, & motum localem transferuntur. *Quartò*, aliquando poteſt contingere, ut ipſi ignorent corporaliter, an opinione duntaxat tranſlati fuerint.

Proditum invenio in quibuſdam P. Joannis Maldonati ſcriptis de Dæmonibus, quòd

quòd

Digitized by Google

quòd quando volunt corporaliter transferri, tum ſe inungunt unguento ex infantilis corpuſculi adipe: Quando conventibus per ſomnium dumtaxat intereſſe volunt, tum in ſiniſtrum cubare latus: quando verò malunt vigilantes quæcumque in conventu fiunt cernere, ut coram ſe geri; tum opera Dæmonis ex ore vaporem quemdam craſſum evomunt, in quo geſtorum imagines, ut in ſpeculo intueantur.

Quæres 2. *An, & quæ mala Diabolus per Striges hominibus inferat.*

RESpondeo innumera propemodum, & infeſtiſſima quęque à Dęmone per execrandos illos Sortiarios, nefandaſque Striges interdum hominibus inferri. *Primò* namque horum perditiſſimorum ope puerulis adhuc in cunis vagientibus inſidiatur, ut evacuato, & epotato eorum ſanguine vitam eis adimat. Quamobrem plerumque Sortiarii, & Striges felis, ac catti larvatam figuram induunt, ut maximè nocturno tempore pueros in lectulo jacentes adoriantur, eorumque ſanguinem per umbilicum exſugant. Hujus veritatis plurima exempla profert Bartholomeus Spineus *cap.*18. & 19. quorum unum hic exſcribo. Quidam, inquit, cap. 18. Andreas Magnatius Bergomenſis
„ habitator Ferrariæ hac hyeme mihi nar-
„ ravit, quòd à quodam ſuo affine Vene-
„ tiis commorante, cognovit hoc quod con-
„ tigit ſuperioribus annis: quandam, in-
„ quam, puellam quæ cum Matre Bergomi
„ morabatur, inventam fuiſſe nocte Vene-
„ tiis in thalamo dicti ſui affinis, quam ma-
„ nè repertam nudam, recognitamque, quia
„ conſobrina erat, cùm interrogaſſent, quo-
„ modo illuc veniſſet, aut ibi eſſet, & qua-
„ re? Plorans illa poſtquàm veſtita ab eis
„ fuit, hęcquę inferiùs inſero narravit di-
„ cens: Hac nocte cùm in lecto vigilarem,
„ vidi matrem meam, quę me dormire pu-
„ tabat ſurgentem de lecto, & exutam ca-
„ miſia, ſe quodam unguento, quod ex va-
„ ſculo aſſumpſit de ſub aſſeribus extracto
„ perungentem corpus. Et ſtatim in aſſum-
„ pto baculo quodam ibi pręparato, in mo-
„ dum equitantis aſcendens, extra feneſtram
„ deportata eſt, & à me nequaquam ex tunc
„ ibi viſa. Cùmque ipſa quoque de lecto
„ ſurgens, meum, ut mater fecerat, pe-
„ runxiſſem corpus, extra feneſtram edu-
„ cta, ſtatim in hunc locum deportata ſum,
ubi matrem puero huic lecto decumben- „
ti inſidiantem vidi: ex quo ego territa „
cùm matrem etiam ob meum adventum „
conturbatam vidiſſem, & comminantem, „
nomen Domini Jeſu, & Beatæ Virginis „
invocavi, & ex tunc matrem non vidi, „
& ego hic nuda, ſolaque remanſi. His „
auditis à puella, ſcripſit omnia hæc Af- „
finis ille, narravit Inquiſitori Bergomen- „
ſi, à quo capta mulier, & tormentis ex- „
poſita, cuncta confeſſa eſt: & addidit ſe „
à Dæmone pluſquam quinquageſies de- „
portatam, ut puerum illum filium præ- „
dicti Affinis occideret: ſed tamen præ- „
valuerat numquam, eò quòd ſemper „
eum invenerit ſigno Crucis, & ſanctis „
orationibus à parentibus benè muni- „
tum. Aliud huic ſimile ex eodem à nobis exſcriptum habes ſupra quæſt. 3. de activitate Dæmonum.

Quare autem Deus permittat, ut ſic nefandæ Striges puerulis inſidientur; varias cauſas profert Delrius libro 2. quæſt. 5. Primò quidem Deus id permittit quoad baptizatos; quia, inquit, ſic à multis peccatis præſervati in cęlum rapiuntur fœlices æternùm victuri, & ſecuri, quòd malitia non mutabit intellectum eorum. Permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, aut ad eorum probationem, teſte S. Auguſtino lib. 21. de Civit. Dei cap. 14. Ante baptiſmum verò perceptum non rarò permittit Deus illos occidi, ne propter actualia peccata, quæ comiſſuros videbat ſi viverent, graviorem ſibi damnationem acquirant: Neque Deus propterea crudelis erit, aut non juſtus: quia propter ſolum originale peccatum mortem merebantur. Sanè nondum ablutis unda ſacra videmus, ut plurimùm Dæmones inſidias ſtruere, & eorum nece gaudere. Quia tunc, qui necant malefici longè graviùs peccant, & atrociùs Deum offendunt, nam planè innocentes, atque innocuos anima ſimul, & corpore perdunt, præſertim ſi liberos proprios occidant, quos & Dæmoni offerre, & occidere ſæpè ſolent Striges: ſicut olim faciebant Chananæi, & cultores Molochi.

Cur verò potiſſimùm tam tenerę ętati noceant, multæ ſunt cauſæ. Hæc ætas eſt imbecillior ad reſiſtendum, eſt incautior ad cavendum, nequit earum conatum deprehendere, vel revelare, vel accuſare: Petunt etiam ab his inſtrumenta maleficiorum; nam perſuaſum habent, ſi certo numero cor-

da

Digitized by Google

da infantium exciderint, & comederint, ſe patientiam omnium tormentorum conſequuturas, adeò ut ad confeſſionem criminum perduci non queant. Conficiunt quoque ex corpuſculis infantium occiſorum horrendum illud unguentum ſuum, quod Grillandus dicit vocari in Italia *unguentum paganum*.

Addit Sprengerus parte 2. quæſt. 1. cap. 13. obſtetrices maleficas maximè puerulis recenter natis inſidiari; qua de re varia profert exempla, quorum unum, aut alterum exſcribo. Contigit, inquit, in Diœceſi Baſileenſi in oppido *Dann*, ut mulier quædam, quæ uſtulatione periit, fateretur ſe ultra quadraginta pueros necaſſe per modum talem, ut quando ex utero egrediebantur, acum capitibus eorum per verticem uſque in cerebrum infigeret. Altera etiam in Diœceſi Argentinenſi, pueros abſque numero, puta quia de numero non conſtabat, ſe interemiſſe faſſa fuerat. Taliter autem fuit deprehenſa: nam ubi ex uno oppido in aliud cauſa obſtetricandi mulierem quamdam vocata fuiſſet, officio ſuo completo, dum ad propria redire volebat, ubi portam oppidi exivit, caſu brachium pueri recenter nati ex linteo quo præcincta erat, cui & involutum brachium fuerat, ad terram cecidit. Quo viſo ab eis, qui infra portam ſedebant, dum illa præteriiſſet, levatum è terra, ut putabant petiam carnis, cautiùs intuebantur, & cùm non petiam carnis, ſed brachium pueri per articulos membrorum agnoviſſet, conſilio cum præſidentibus habito, & invento, quòd infans ante baptiſmum deceſſerat, brachioque careret, malefica capitur, quæſtionibus exponitur, & crimen detegitur: ſicque, ut prædictum eſt, abſque numero ſe infantes interfeciſſe recognovit.

Sed & hoc horrendum facinus ſilentio prætereundum in deteſtationem tanti criminis non eſt; Nam ubi infantes non interimunt, tamen illos Dæmonibus execrandum per hunc modum offerunt. Nato enim infante, obſtetrix, ubi puerpera malefica per ſe non exiſtit, tunc quaſi quid operis pro infantis refocillatione actura, ipſum extra cameram deportat, & ſurſum elevans principi Dæmoniorum, ſcilicet Lucifero, & omnibus Dæmonibus immolat; & hoc in loco coquinæ ſuper ignem apponit.

Reſpondeo 2. Dæmonum ope Striges innumera, ingentiaque mala interdum hominibus procreare: idque conſtat variis hiſtoriis, & exemplis, ut videre eſt apud ſupra laudatos Authores; nam ut miſſa faciam maleficia inſomnii, amatorii, veneficii, aborſus ligaminis, odii, incendii, & alia hujuſmodi; certum eſt Striges, & Sortiarios varia morborum genera hominibus procreare. Cujus veritatis multa ſuppetunt exempla, quæ in longum referunt præfati Authores, maximè verò Sprengerus *parte* 2. *mallei maleficarum qu.* 1. *cap.* 11. necnon & Delrius *lib.* 3. *par.* 1. *qu.* 4. *ſect.* 5. Grillandus, & alii: quam utique nefariam virtutem, Deo ita permittente, in cujuſvis ſtatus homines exercent, ut fuſè demonſtrat Delrius *q.* 5. etiam interdum in ipſos Judices, qui eos pœnis, & ſuppliciis adjudicant. Quod enim vulgò fertur, Striges nullam habere ampliùs maleficiandi virtutem ſtatim, ac in manus juſtitiæ incidunt, id tantùm Laurentius Ananias *lib.* 4. *de natura Dæmonum* reſtringit ad eos Judices, qui Deum præ oculis habentes, rectè, ritèque ſuo funguntur officio: nam quos avaritia excœcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas, vel vindictæ amor ſtimulat, crebrò ſic à Dæmone excipiuntur, & appetuntur, ut aliquando necem non evadant. Quamobrem cum præſatis Authoribus veriùs dicendum arbitror, hoc immunitatis privilegium ſolis conceſſum Judicibus, qui firmitatem fidei, & juſtitiæ zelum cum pietate jungunt, quæ quia plurimis deſunt, idcircò hoc peculiari Dei auxilio carentes à Dæmonum, & Strigum incurſibus non ſunt immunes.

Quæres *denique qua de cauſa Deus permittat Dæmonem per Sortiariorum maleficia in homines innocentes graſſari.*

R*Eſpondeo* variis de cauſis Deum hæc maleficia permittere. *Primò* namque exinde Dei gloria ſummopere augetur per glorioſam quorumdam ſuorum attributorum manifeſtationem. Primò quidem apparet ejus *ſuavitas* in gubernando; quia cùm Dæmoni liberum arbitrium dederit, ipſi violentiam perpetuam non eſſe inferendam judicat, impediendo nempe ne perficiat illud quod ſummopere exoptat,

Digitized by Google

videlicet in humanum genus graſſari. *Clementia* pariter hinc elucet in humanum genus; quia ſi quantum vult, & poteſt, Diabolus nocere permitteretur, nemo foret illæſus; ideo frequentiùs illi Deus facultatem nocendi denegat, nec quantum nocere optaret, ſinit; ut inde appareat ipſum humanæ naturæ curam gerere. *Sapientia* etiam exinde emicat, quia cùm Diabolum Deus naturalibus ſuis viribus uti permittat; gratia tamen ſua interdum efficit, ut ab hominibus, quos laceſſere, & dejicere Diabolus intentabat, patientia ſuperetur, ac vincatur. Sicque fit, ut Strigum peccata aliis hominibus vertantur in merita. *Juſtitia* denique probatur, ſed miſericordia temperata, quia nempe hominum delicta in hominum vita ſic punit, ut nihil ſuperſit ſolvendum in altera.

Apparet etiam exinde ſumma hominum utilitas; nam quibus maleficio nocitum, eorum *primò* patientia exercetur, conſtantia roboratur, devotio accenditur, & homines à pietate deviantes, ad pœnitentiam, & ſacramenta Eccleſiæ uſurpanda, ac frequentanda revocantur. *Secundò* exinde conſtat num Deum reverà diligant, necne; tunc enim qui Deum non diligunt, ad vetitas artes, confugiunt: qui Deum amant, illi patienter ferunt, & ſe divinæ voluntati, atque præſidio committunt. *Tertiò*, hi Dæmonum inſultus viam facilem ad omne opus virtutum ſternunt, afflictio enim intellectum dare ſolet, & animas à peccatis, & exitio ſervare, necnon ab admiſſis revocare. Plures alias hujuſce divinæ permiſſionis cauſas refert, & expendit Delrius *lib. 3. quæſt. 7.*

Hic ſupereſſent adjicienda remedia quibus & caveri, & depulſari poſſint omnia illa Dæmonis, ac Strigum maleficia: Verùm congruentiori ordine iſta proferemus, dum de maleficiis, & incantationibus nobis erit ſermo in Tractatu de Virtutibus, & Vitiis, maximè Fidei vivæ, ac perfectæ oppoſitis. Interim fidem illam ſpe firmatam, charitate ſuccenſam habeas velim (amice Lector:) *Fides* enim *clypeus eſt* (inquit S. Paulus ad Epheſios 6.) *in quo poſſumus omnia tela nequiſſimi ignea extinguere*; Nam ait Chriſtus Dominus Marci 16. *Signa eos, qui crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo Dæmonia ejicient: linguis loquentur novis, ſerpentes tollent; & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit.*

BIBLIOTECA

Finit Quartus Tomus Theologiæ noſtræ
De Angelis.

Digitized by Google

INDEX

Rerum, & Sententiarum, quæ in hoc Quarto Volumine continentur.

Prior numerus ſignificat paginam, poſterior verò columnam.

A

Abſolutum.

OMne Abſolutum, ab altero realiter deſtinctum, poteſt exiſtere ſine ipſo, ſaltem divinitus. 155. 1

Actus.

Actus meritorius non poteſt elici ab Angelis, & hominibus damnatis. 266. 1
Actus moralis bonus poteſt abſolutè haberi ab Angelis, & hominibus damnatis, licet nunquam habeant propter obſtinatam in eis malitiam. 267. 2
Ideò actus, quo Dæmones credunt, non eſt bonus, quia oderunt creditum. 268. 2
Quomodo aliquid poſſit eſſe in actu, & in potentia ſimul. 132. 2
Ad rationem actus vitalis ſufficit, quòd per ipſam potentiam vitaliter objectum ſuum percipiat, nec aliud requiritur. 87. 1
Actus vitalis quomodo producatur. ibid.

Æqualitas.

Æqualitatem cum Deo appetierunt Angeli ſecundùm ſe ſpectatam. 256. 1
Æqualitas Angeli cum Deo qualiter ſit non ens. 259. 1
Æqualitas cum Deo potuit ab Angelo apprehendi ſine errore 2 ibid.
Æqualitatem cum Deo appetere poteſt creata Voluntas appetitu inefficaci. 258. 1

Æternitas.

Æternitas triplicem importat negationem. 148. 1
Æternitas differt ab ævo, & tempore. ibid.

Æviternitas.

Æviternitas differt ab æternitate dupliciter. 148. 1
Æviternitas non eſt ſucceſſiva. 149. 1
Æviternitas primi Angeli eſt notior quoad ſe æviternitatibus aliorum Angelorum. 157. 1

Ævum.

Ævum primi Angeli eſt ſimplicius, & invariabilius, quàm ævum aliorum Angelorum. 157. 1
Angeli ſubſtantia, & operationes conveniunt in ratione ævi, quamvis in ratione talis, vel talis ævi diſcrepent. 158. 2

Amor.

Amor duplex, naturalis, & ſupernaturalis. 100. 2
Amor naturalis multipliciter accipitur. ibid.
Amor alicujus fieri poteſt major tripliciter. 101. 1
Amor naturalis ineſt Angelo. ibid.
Angelus poteſt ceſſare ab amore ſui. 105. 2

Amare.

Poteſt dici, Angelum ſe amare neceſſariò quoad ſpecificationem, non verò quoad exercitium. 102. 2
Angelus naturaliter Deum amare poteſt. 103. 1

Angelus.

Angelorum quanta ſit dignitas. 3. 1
Angelorum naturam, quàm difficile ſit explicare. 4. 1
Angeli nomen officium non naturam explicat. ibidem.
Angeli ſunt agiles in exequendis Dei mandatis. 4. 2
Angelici nominis triplex acceptio. 5. 1
Angeli nomen iis omnibus tribuitur qui à Deo delegantur. ibid.
Angeli nomen ſolam ſubſtantiam intellectualem creatam, & materiæ expertem deſignat, ſive bona ſit, ſive mala. ibid.
Angeli nomen ſignificat eas fœlices, ac beatas mentes, quæ tertium ordinem ultimæ Hierarchiæ cœleſtis implent. ibid.

Angelorum exiſtentia.

Angelorum exiſtentia tribus effectibus probari poteſt. 6. 1
Angelorum exiſtentia non ritè colligitur ex motu Cœlorum. ibid.
Angelos exiſtere S. Scriptura pluribus in locis ſuadet. ibid.
Angelorum exiſtentiam probat Concilium Lateranenſe. 6. 2
Angelus, qualiter dicatur eſſe propter hominem, & homo propter Angelum. 7. 2
Angelorum exiſtentia ſufficienti ratione probatur ab operibus Magorum, & Energumenorum. ibid.
Angeli reverà ſunt à Deo conditi. 10 2
Angeli fuerunt à Deo creati propter triplicem finem. ibid.
Angeli non ſunt ab æterno creati, nec poſt completam mundi formationem, ſed unà cum ipſius orbis formatione, ut ſuadent Concilia Lateranenſe, Conſtantinopolitanum, ſacra Scriptura, & ſancti Patres. 11. 1
Angelos creare non debuit Deus ante mundi formationem. 13. 2
Angeli non moventur neceſſariò ad motum Cœli. 14. 2
Angeli creati fuerunt in Cœlo ſydereo. ibid. 1

De Angelorum Natura.

De Angelorum natura variæ ſunt ſententiæ. ibid. 2.

Digitized by Google

INDEX RERUM,

Angelus variam habet compoſitionem. 16. 1
Angelos omninò incorporeos ſacra Scriptura, Concilium Lateranenſe, & SS. PP. inſinuant, & ratio ſuadet. 16. 1
Angeli qualiter dicantur operationes corporeas exercere, & pœnas pati. 19. 1
Angelorum corporeitatem propugnant plurimi è SS. Patribus, maximè ſanctus Auguſtinus, verùm anceps, & dubius loquitur. 20. 1
Angeli non conſtant ex materia, & forma phyſicis. 21. 2
Angeli nuſquam deficiunt. 24. 1
Angeli ſunt incorruptibiles abſolutè. ibid.
Angelus licèt non habeat repugnantiam, ut à Deo poſſit deſtrui, non tamen ad id habet potentiam naturalem, ſed obedientialem. 27. 1
Angeli ſecundùm naturalia præſtant hominibus. 27 2
Angeli ſpecie differunt ab anima rationali. 28. 2
Angeli omnes non ampliori beatitudine donantur, quàm homines. 31. 1

Angelorum numerus, & ordines.

Angelorum numerum, & ordinem explicare difficile eſt. ibid.
Angelorum numerus maximus eſt, non tamen infinitus. 32. 1
Angelorum numerus Deo eſt determinatè cognitus, non verò nobis. 33. 1
Angeli ſunt plures, quàm nobiliora ſpecierum corporearum individua. 34. 1
Angelorum numerus longè excedit hominum numerum. ibid. 2
Angelus non eſt natura ſimplex, nec purus actus ſicut Deus. 36. 1
Inter Angelos eſt diſtinctio ſpecifica. ib.
Angeli cur potiùs diſtinguantur ſpecie, quàm homines. 37. 2
Angeli nulli ſunt ſpeciei ejuſdem. ib. 2
Angelica natura eſt communicabilis pluribus ſpecie diverſis. 38. 2
Angelus annihilari poteſt; & alius ejuſdem ſpeciei reproduci. 40. 1

Angelorum operationes.

Angelus unuſquomodo dicatur ab alio purgari 48. 2
Angeli habent ſpecialia nomina. ibid. 2
Angelorum ſeptem ſunt Principes, ſeptemque Dæmonum. 50. 1
Angelus non cognoſcit per ſuam ſubſtantiam. 51. 1
Angeli qualiter dici poſſint actus puri, & eſſe in actu. 53 1
Angelus dependet à rebus corporeis, ut ab eis accipiat ſpecies, quarum opera illas corporeas intelligat. 56. 1
Angeli diſcurrere poſſunt, quia cognoſcunt, & deducunt concluſiones ex præmiſſis. ib. 2
Angelorum virtus ad intelligendum repeti debet, ex eo quòd evidentiùs res intelligant, quàm naturæ intellectivæ ſibi inferiores. 63 2
Angeli poſſunt aliquid de novo cognoſcere. 64. 2
Angelus ſua ſola eſſentia, & intellectu habet totalem cauſam ſuæ intellectionis. 68. 1
Angelus in entitate ſua ſupernaturalia cognoſcere nequit naturæ viribus. 72. 2
Angelus quamvis naturaliter cognoſcat Chriſti Domini humanitatem propria ſubſiſtentia ſpoliari, inde non ſequitur, quòd cognoſcat myſterium Incarnationis naturaliter. 74. 2
Angelus nequit occultare alteri Angelo mentis affectum, ſicut nec eſſentiam. 76. 2
Angelus habet facultatem executivam ab intellectu, & voluntate diſtinctam. 107. 2
Angelos producere poſſe aliquod lumen quo magis perficiatur innatus Cœli ſplendor, incertum eſt, & fictum. 113. 2
Angelum Deus non poteſt annihilare pro quolibet inſtanti in ſenſu compoſito, licèt poſſit in ſenſu diviſo. 14 1
Angeli interdum apparent hominibus in corporibus viſibilibus. 163. 2
Angelorum alii aſſiſtentes, alii adminiſtratores. 207. 1
Angeli præſunt Eccleſiis, Templis, & Religioſis. 232. 2
Angelus poteſt ſui conceptus notitiam in Angelo diſtante producere abſque eo quòd producat aliquid in medio. 88. 2
Angeli cur non poſſint efformare corpora perfectè organizata. 165. 2
Angeli non efformant ſibi corpus ex Cœli ſubſtantia, nec purè elementari, ſed ex ſubſtantia mixta. 165. 2
Angeli cum corporibus aſſumptis poſſunt corpora hominum ſubire. 167. 2
Angelus ut verè dicatur corpus aſſumere, oportet ut ipſum moveat motu progreſſivo, qui ſit vitæ indicium. 171. 1
Angeli poſſunt in corporibus aſſūptis ambulare. 172. 1
Angeli non poſſunt corpora ſic aſſumpta vegetare. ibid.
Angeli in corporibus aſſumptis verè non loquuntur. 174. 1
Angelus poteſt ſeipſum per ſui ſpeciem cognoſcere. 68. 2
Angelus non poteſt per eandem ſpeciem cognoſcere rem exiſtentem, ut non exiſtentem. 69 2
Angelus per ſuæ propriæ ſubſtantiæ intuitum nequit alterum Angelum cognoſcere. 70 1
Angeli non cognoſcunt ſecreta cordium. 74. 2
Angelus cognoſcere poteſt entia ſupernaturalia quoad modum naturæ viribus. ibid. 1
Angeli cognitione connaturali multa ſecreta cordium cognoſcunt. 76. 1
Angelus tam poteſt cognoſcere cogitationes noſtras, quàm ſuas, quas utique cognoſcit, licèt ſint ordinis moralis. 75. 2
Angelus poteſt recipere cognitionem ab alio, quàm à ſe formatam, nec inde ſequitur, quòd poſſit producere viſionem beatificam. 85. 2
Angeli habuerunt diſtinctam, & evidentem cognitionem myſteriorum ſanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis ex parte atteſtantis, non verò ex parte rei revelatæ. 104. 2

De cuſtodia Angelorum.

Angeli reverà ad hominum cuſtodiam deputantur. 223. 2

An-

Angelos ad homines mitti, decet ordinem divinæ Potentiæ, & Sapientiæ, & dulcedinem divinæ Miſericordiæ. 216. 2
Angelica cuſtodia non detrahit hominum libertati. 218. 1
Angelus unus plurium hominum nequit eſſe cuſtos. 219. 1
Angeli cuſtodes deputantur hominibus ab inſtanti illorum nativitatis. ibid.
Angelos cuſtodes largitur Deus etiam reprobis. 220. 2
Angeli cuſtodes non deſerunt homines quantumvis peccent. ibid
Angelum cuſtodem habebit Antichriſtus. 221. 2
Angelum cuſtodem non habuit Chriſtus Dominus. 222. 1
Angelum cuſtodem habuit beata Virgo. 223. 1
Angeli non ſolùm hominum, ſed & aliarum rerum ſunt cuſtodes, & adminiſtratores. ib. 2
Angelorum cuſtodiæ ſex ſunt effectus. 226. 2
Angeli cuſtodes ob impenſa nobis miniſteria gloriam accidentalem ſuſcipiunt. 229. 2
Angelos noſtros cuſtodes debemus venerari. 231. 1
Angeli quomodo cecciderint. 233. 1

Angelorum Gratia, & Gloria.

Angelus poteſt conferre ad beatitudinem alterius per modum alicujus appendicis, manifeſtando nempe aliquam veritatem ipſi priùs ignotam. 92. 1
In Angelis duplex eſt beatitudo, naturalis, & ſupernaturalis. 183. 2
Angeli fuerunt creati in ſtatu beatitudinis naturalis. 184. 1
Angeli non fuerunt in beatitudine ſupernaturali conditi. 185. 2
Angeli creari potuerunt in ſtatu beatitudinis. 189. 1
Angelorum exiſtentia æviternitate menſuratur. 149. 1
Angelus non poteſt naturaliter homines in extaſim rapere per viſionem intellectualem. 221. 1
Angelus immobiliter adhæret fini ultimo per determinationem extrinſecam, non autem per intrinſecam. 98. 1
Angeli poſſunt cognoſcere futura contingentia cognitione conjecturali, idque quatuor modis. 71. 2
Angeli non cognoſcunt futura contingentia à cauſis liberis pẽdẽtia, illa tamen cognoſcere poſſunt. 78. 1
Angeli duos fines, & media habent duplicis generis. 182. 2
Angeli opus habuerunt quadruplici gratia. 189. 2
Angeli omnes fuerunt gratia ſanctificante aliquando illuſtrati. 191. 2
Angeli omnes in gratia ſanctificante conditi ſunt. 194. 1
Angelos creari in gratia ſanctificāte præſtantius fuit, quàm poſt creationem recipere. 195. 2
Angeli an gratiam receperint juxta nativam perfectionem. 196. 1
Angeli ſeſe diſpoſuerunt ad gratiam ſanctificantem. 199. 1
Angelus non neceſſariò ſe intelligit quantum ad exercitium, & ſi neceſſariò ſe intelligeret, non propterea ideò ſe amaret neceſſariò. 206. 2
Angelus poteſt accendere intellectum humanum tripliciter. 213. 1
Angeli quamquam tenaces ſint in eo quod ſemel elegerunt, non tamen propterea dicuntur immobiles. 195. 2
Angelus illuminatus merè paſſivè ſe habet ad illuminationem ab illuminante totaliter in ſe productam. 92. 1
Angeli ſtatim poſt ſuum peccatum fuerunt ad inferos detruſi, & præcipitati. 274. 1

De libertate Angelorum.

Angeli ſunt libero arbitrio donati. 95. 1
Angelus tàm remanet indifferens, & liber poſt electionem, quàm ante ipſam. 97. 1
Angeli ab ipſo ſuæ creationis exordio fuerunt liberi. 236. 1
Angelus fuit liber libertate contradictionis, & exercitii in primo ſuæ formationis inſtanti. 240. 1

De loco Angelorum.

Angelum eſſe in pluribus locis continuis, & adæquatis conſentiunt omnes. 118. 2
Angelus non poteſt eſſe naturaliter in duobus locis adæquatis, nec continuis. 121. 2
Angelus locum indiviſibilem occupare poteſt. 119. 1
Angelus poteſt ſe ſiſtere in loco minimo, & indiviſibili. 120. 1
Angelus ita determinatur ad locum, ſicut anima ad informandum corpus. 122. 1
Angelus poteſt eſſe in pluribus locis tàm adæquatis, quàm inadæquatis ſupernaturaliter. ib. 2
Angeli poſſunt eſſe naturaliter in eodem loco, ſi non omnes, ſaltem plures. 123. 2
Angelus poteſt totum aliquem locum deſerere, & immediatè poſt, aliquem totum acquirere ſimul per ſimplicem mutationem, non verò per localem motum. 141. 1
Angelus poteſt tranſire ab uno loco ad alium in inſtanti per ſimplicem mutationem. 141. 1
Angelus non poteſt tranſire ab uno loco ad alium impertranſito medio communicante. 144. 1
Angelus poteſt velle ſe eſſe in loco remoto impertranſito medio voluntate inefficaci, nõ verò efficaci. 146. 1
Angelus poteſt præſentiam ſuam reſtringere ad minimam loci ſui adæquati partem. 147. 1
Angelorum ſpiritualitas non impedit quin verè ſint in loco. 141. 1
Si Angelus eſſet in loco per operationem dumtaxat, ſæpè nuſquam eſſet. 115. 2
Angelus poteſt eſſe in loco abſque ulla operatione. 114. 2
Angelus tàm capax eſt loci definitivi ratione quantitatis virtutis, quàm ſubſtantia corporis ſuæ quantitatis molis. ib. 2
Angelus habet determinationem ad unum locum occupandum potiùs, quàm ad alterum cauſaliter à ſua virtute motiva, & fundamentaliter à ſua ſubſtantia. 115. 2
Angelica ſubſtantia ſecundùm ſe eſt invariabilis: variari tamen poteſt per reſpectum ad locum cui applicatur. 117. 1
Angelus non ſemper determinatur ad exiſtendum in æquali loco. 118. 1
Angelorum locus eſt duplex, adæquatus, & inadæquatus. 118. 1

Digitized by Google

INDEX RERUM,

De locutione Angelorum.

Angeli ſibi invicem loquuntur manifeſtando ſuos conceptus. 80. 2

Angeli ſibi invicem non loquuntur per ſigna corporea. 81. 1

Angeli aliquando dicuntur loqui nutibus, & ſignis, in quantum ſcilicet ad ſe invicem dirigunt ſuos conceptus. 83. 1

Angelica locutio non fit per ſimplicem conceptus manifeſtationem. ib.

Angelus unus ut dicatur alteri loqui, non ſufficit quòd illi mentis ſuæ conceptum aperiat: ſed requiritur ut Angelus ille ad quem talis conceptus dirigitur, recipiat aliquid quo moveatur, & excitetur, ut advertat Angelum illum, qui vult ipſi ſuos conceptus manifeſtare. ib. 2

Angelum alteri loqui producendo in eo conceptum objecti de quo loquitur, egregiè probat Scotus. 85. 1

Angelus alteri loquens poteſt ſui conceptus notitiam ingerere in audientem tribus modis. 87. 1

Angelus loquens debet priùs formare in ſeipſo notitiam objecti, quàm in intellectu audientis. ib. 2

Angelus loquens alteri Angelo poteſt mentiri. 88. 1

Angelus poteſt loqui alteri Angelo in maxima diſtantia poſito. ib. 2

De merito Angelorum.

Angeli potuerunt primo inſtanti eſſe miſeri miſeria pœnæ. 189. 1

Angeli meruerunt beatitudinem. 201. 1

Angeli gloriam meruerunt priùs tempore, quàm ipſam habuerint. 202. 1

Angeli potuerunt habere majus meritum intenſivè, quàm plurimi homines; etſi modico tempore fuerit comparatum. 203. 1

Angeli meruerunt beatitudinem per actum Fidei, Spei, & Charitatis. ib. 2

De motu Angelorum.

Angelus non movetur motu per accidens, ſed motu per ſe. 130. 1

Angelus ſeipſum movet localiter. 131. 2

Angelorum motus eſt verus, & realis. 128. 2

Angelo non eſt fruſtranea potentia motiva. 133. 1

Angeli potentia loco motiva non diſtinguitur realiter ab ipſo Angelo. 134. 1

Angelus qualiter moveri poſſit à ſolo Deo. ib.

Angelus unus quomodo alterum movere poſſit. ib. 2

Angelus moveri poteſt motu continuo, & ſucceſſivo. 135. 2

Angelus non poteſt naturaliter moveri motu diſcreto. 131. 1

Angelus non poteſt moveri in inſtanti ab uno loco ad alium motu propriè dicto. 143. 1

Angeli poſſunt mutare locum tripliciter. 144. 1

Angelus per mutationem inſtantaneam poteſt transferri de loco adæquato in alterum adæquatum continuum, & priori contiguum. 146. 2

De miſſione Angelorum.

Angelorum miſſio duplex eſt, interna, & externa 207 1

Angeli quandoque ad homines mittuntur. 208. 1

Angeli, etiam mali, interdum ad homines mittuntur à Deo. 216. 2

Angelorum miſſionis tres ſunt effectus. 212. 2

Angelorum novem eſſe ordines probant SS. Patres. 44. 2

De peccato Angelorum.

Angelus non fuit peccator in primo inſtanti ſuæ creationis. 235. 2

Angelus peccare potuit in primo inſtanti ſuæ creationis. 239. 2

Angelus habuit duas conditiones, quæ requiruntur ad peccandum, in primo inſtanti ſuæ creationis. 240 1

Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis licèt peccarent, illud tamen peccatum Deo non eſſet adſcribendum. 241. 2

Angelus quanam potentia peccare potuerit in primo inſtanti. 243. 2

Angelus nequit producere novum phantaſma in phantaſia hominis, niſi mediante objecto naturaliter illius cauſativo. 214. 1

De cognitione Angelorum.

Angeli in inſtanti ſuæ creationis habuerunt rerum ſaltem univerſalium ſpecies ſibi concreatas, ut docet Scriptura ſacra. 58. 2

Angeli indigent ſpeciebus impreſſis ad cognitionem abſtractivam rerum poſſibilium, ut docet Doctor, & probat ratio. 59. 2

Angelus non debet neceſſariò ferri in ea objecta quorum habet ſpecies, niſi in eo actu reluceant. 60. 2

Angelus poteſt recipere illas objectorum ſpecies à Deo, vel à rebus ipſis. 61. 1

Angelus non indiget ſpeciebus ad cognitionem rerum præſentium. ib. 2

Angelus poteſt præſtantiùs cognoſcere per ſpeciē particularem quidquid cognoſcit per univerſalem. 63. 1

Angelus poteſt ſeipſum cognoſcere per ſuam eſſentiam, & nulla mediante ſpecie intelligibili. 67. 2

Angeli poſſunt cognoſcere divinam eſſentiā per ſpeciem ipſius diſtinctè repræſentativam, quæ quidem ſpecies eſſet naturalis quoad ſubſtantiam. 70. 2

Angelis in primo ſtatu ſuę creationis concreta eſt ſpecies abſtractiva Deum diſtinctè repræſentans. 184. 2

Angeli ſunt in determinato ſpatio. 109. 2

Angeli inviderunt homini propter unionem hypoſtaticam. 260. 1

Angeli affectaverunt unionem hypoſtaticam. ib.

Angeli non ſunt ubique. 110. 1

Angeli ſunt voluntate donati.

Angelica voluntas non eſt immutabilis. 96. 2

Angeli primum velle non eſt à Deo, ſed à ſe. 242. 2

Angeli per virtutem ſuam limitatam quantitatſ infinitæ præſentes eſſe nequeunt. 119. 2

Anima.

Anima rationalis non habet vim aſſumendi corpora, quia non habet vim adminiſtrativam ſicut Angelus. 164. 2

Anima triplex habet operationum genus in corpore, ſicut in eodem triplicem habet unionis modum. 171. 2

Animam rationalem quare Deus infundat in corpora à Dæmone genita. 178. 1

Animæ defunctorum interdum apparent. 287. 1

Anima rationalis poteſt ſeipſam per ſuam ſubſtantiam cognoſcere dum ſeparatur à corpore. 69. 2

Aſſe-

Digitized by Google

Appetitus.
Appetitus etiam ſi feratur in objectum ad quod naturaliter inclinatur, poteſt tamen eſſe inordinatus, & malus. 252. 1
Appetitus divinitatis hypoſtaticus non eſt culpabilis, talis autem non fuit Angelicus. 260. 2
Acquiſitio.
Acquiſitio quando fit per verum motum localem, partes viciniores priùs ſunt acquiſibiles, quàm remotiores, non verò quando fit per ſimplicem mutationem. 147. 1

B

Beatitudo.
Beatitudo duplex eſt, eſſentialis, & accidentalis. 226. 1
Beatitudo naturalis non eſt inamiſſibilis. 185. 1
Beatitudinem non poteſt non velle Angelus, ſed poteſt velle inordinatè propter finem bonum. 253. 1
In ordine ad Beatitudinem Deus eodem modo ſe habet erga homines, & Angelos. 201. 2
Beatificare.
Beatificare eſſentialiter tam objectivè, quàm effectivè ad ſolum Deum pertinet. 92. 1
Bonitas.
Bonitas triplex aſſignatur, cui opponitur triplex malitia. 261. 1

C

Chriſtus.
Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam manducando vertere potuit cibum in ſuam ſubſtantiam. 173. 1
Chriſtus licèt beatus cur mereri potuerit, non verò Angeli. 188. 2
Chriſtus Dominus Dæmones ejiciendi poteſtatem ſuis Miniſtris, & Viris ſanctitate præditis reliquie. 290. 1
Chriſti intentio quænam fuerit dum poſt reſurrectionem ſe palpandum Diſcipulis exhibuit. 169. 2
Cœlum.
Cœli, & ſtellæ non ſunt diverſæ naturæ. 42. 2
Cognitio.
Cognitio duplex eſt, intuitiva ſcilicet, & abſtractiva. 58. 1
Conſervatio.
Conſervatio eſt actio Dei poſitiva. 152. 1
Conſervatio non eſt actio diſtincta à prima productione quantum ad poſitivum utriuſque; quamvis una qua talis importet aliquem reſpectum, quem non importat alia. ibid. 2
Continens.
Continens per modum cauſæ debet eſſe actuale contento, non verò continens per modum loci. 111. 2
Corpus.
In corporibus ab Angelis aſſumptis colores ſunt verè reales. 167. 2
Corporum aſſumptio fit ab Angelo propria virtute. ibid.
Corruptio.
Quid ſit corruptio, & quomodo aliquid dicatur corruptibile. 24. 1
Triplex eſt corruptionis genus. ibid.
Creatura.
Creaturæ triplici ordine diſtinguuntur. 1
Creaturis quibuſdam Deus utitur ad alias ſervandas. 214. 2
Culpa.
Culpa Dæmonum, & Damnatorum non eſt demeritoria, quia non ſunt viatores. 270. 2

D

Dæmon.
Dæmones non appetunt ſui non eſſe niſi per accidens. 105. 2
Dæmones cur mulieres pulchris donatas capillis maximè infeſtent. 176. 1
Dæmon qualiter conferat ad generationem. 177. 2
Dæmones quibuſcum rebus corporeis videantur habere antipathiam. 21. 2
Dæmon licèt ſit mortis origo, vitam tamen per accidens producere poteſt, etiam humanam, licèt ab homine ſpecie differat. 177. 2
Dæmones feruntur multis exemplis parvulos aliundè genitos quaſi ſe genitos ſubſtituere. 179. 1
Dæmones poſſunt interdum animalia imperfecta per ſe producere, & perfecta per accidens. ibid.
Dæmones, & damnati ſunt ita in malo obfirmati, ut nunquam poſſint reſipiſcere. 126. 1
Dæmones juxta varias formas, quas induunt, & loca, quæ incolunt, varias obtinent appellationes. 285. 2
Dæmones aliqui dicuntur ſubterranei. 288. 1
Dæmones varias hominum, ac brutorum formas induunt. ibid.
Dæmones Sanctorum, imo & Jeſu Chriſti formas induunt. ibid.
Dæmones qualiter hominibus illudant. ibid. 2
Dæmones fortiarios conviviis alliciunt; quis ritus in eis obſervatus. 294. 2
Dæmones cur nonniſi unguento ſagas deferant, & quid præſtet unctio. 295. 1
Quòd Dæmones deportent homines ad conventus locum, variis confirmatur exemplis. ibid. 2
Dæmones non potuerunt naturæ viribus cognoſcere Myſterium Incarnationis. 74. 1
Dæmones non poſſunt effingere corpora ita perfecta, quin facilè dignoſci poſſint. 169 2
Dæmones interdum vera aſſumunt corpora hominum, vel animalium. 168. 1
Dæmones in corporibus aſſumptis per ſe generare nequeunt, ſed tantùm per accidens, & per ſemen aliundè acceptum. 174. 2
Dæmones qualiter uni homini in corporibus aſſumptis noceant, non verò alteri. ibid.
Dæmones non poſſunt corpora in aliam ſpeciem mutare. 179. 2
Dæ-

Digitized by Google

Dæmones qualiter eamdem partem corporis cum anima occupare poſſint. 292. 2
Dæmones ſubire corpora Deus permittit variis de cauſis. ibid.
Dæmonis peccatum concupiſcentiam eſſe, ſeu libidinem corpoream affirmavit Tertullianus, ſed minùs benè. 19 1
Dæmonum ſævitia quàm dira ſit in homines. 184. 1
Dæmonum infeſtatio multiplex eſt. 285. 2
In Dæmonibus quænam integra ſteterint, quænam verò fuerint immutata. 185. 2
Dæmonum detenſio eſt æqualis. 278. 2
Dæmonum demeritum, & damnatorum augetur extenſivè, non verò intenſivè. 270. 2
A Dæmone aliquem poſſideri quibus ſignis cognoſci poſſit. 292. 2

Delicia.

Quid intelligatur per delicias Paradiſi, quas Lucifer dicitur deguſtaſſe. 188. 1

Dependentia.

Dependentiam includit creatura ad Deum, ut cauſam non ſolùm ſui ipſius, ſed & totius Univerſi. 103. 2

Deus.

Deus non vult omnia per ſeipſum efficere, licèt poſſit; ita non vult creaturas omnes intellectuales per ſeipſum illuminare. 91. 1
Deus qualiter dicatur in Angelis reperiſſe pravitatem, vel non poſuiſſe laudem. 194. 2
Dei poſteriora quænam à Moyſe dicantur. 1

Diabolus.

Diabolus plerumque latet, ut creaturis tribuatur malum, cujus ipſe eſt artifex. 10. 1
Quòd Diabolus ab initio fuerit peccator, quomodo accipiendum ſit. 193. 2

Differentia.

Differentia duplex, ſpecificativa, & individualis. 35. 2
Differentia formalis duplex eſt. 41. 2

Difficultas.

Difficultas fuit in Angelo per ſe proſequendi bonum oriunda ex proportione objecti circa quod tendere debebat. 203. 1

Diſpoſitio.

Diſpoſitio præcedit formam inſtanti naturæ, non temporis. 201. 1
Diſpoſitio ad formam debet ipſam præcedere, quando ex ſua ſpeciali ratione habent aliquam incompatibilitatem, ratione cujus non poſſunt ſimul ſubſiſtere. 202. 2

Draco.

Quid intelligendum ſit per Draconem, qui tertiam partem ſtellarum è cœlo in terras traxit. 35. 2

Duratio.

Duratio creata non poteſt habere ſimul eſſe, fuiſſe, & fore, quatenus ſe tenet ex parte creaturæ; poteſt tamen quatenus ſe tenet ex parte Dei. 153. 2
Duratio Angeli etſi indiviſibilis non eſt infinita, quamvis in æternum ſit duraturus. 154. 1
Duratio Angeli ab ipſo realiter non diſtinguitur. ibid. 2
Non eodem modo ratiocinandum eſt de duratione reſpectu rei durantis, quomodo ratiocinamur de tempore reſpectu motus. 155. 1
Durationis Angelorum tria fuerunt inſtantia. 205. 1

B

Electio.

Electionis mutatio ex triplici capite provenit. 99. 1

Eſſe.

Poteſt aliquis indirectè, & imperfectè velle ſuum non eſſe. 259. 2

F

Facultas.

Facultas eadem elicere poteſt duos actus, quando ſunt ſubordinati. 201. 1

Filius.

Quid intelligendum ſit per Filios Dei jubilantes. 12. 2
Per Filios Dei Filiabus hominum conjunctos intelliguntur, vel poſteri Seth, & Enos, vel homines ſtatura proceri, vel Filii Principum, & Magnatum. 19. 1

Finis.

Aliquid habere poteſt rationem finis, vel ad ſupplendam indigentiam, vel ad ſuſcipiendam influentiam: prior modus perfectionem, poſterior verò imperfectionem denotat. 7. 2

Forma.

Formæ ſeparatæ à materia non debent habere omnem perfectionem ſuæ ſpeciei. 41. 1
Ut potentia dicatur formæ ſuſceptiva, ſufficit, quòd naturaliter illa forma deſtitui poſſit. 55. 2

Futura contingentia.

Futura contingentia Dæmonibus Deus aliquando revelavit, vel per ſe immediatè, vel per bonos Angelos. 79. 2
Futura contingentia quando prænuntiant Dæmones, hæc cognoſcunt ex conjecturis, & ſyderum influentiis. ibidem.

G

Generatio.

Generatio ex Dæmone ſuccubo, & homine fieri poteſt. 178. 2

Gratia.

Gratia trifariam uſurpatur. 189. 2
Cum minori gratia poteſt aliquis plus mereri, quàm alius cum majori. 197. 2

H

Habitus.

Habitus non neceſſitat potentiam, ſed tantùm eam inclinat, & facilitat ad operandum. 97. 2

Hyerarchia.

Hyerarchia triplex eſt, divina, Angelica, & humana. 43. 2

Hye-

Digitized by Google

Hyerarchia non eſt propriè in Deo. ibid.
Hyerarchia Angelorum triplex. 44. 1
Tres ſunt operationes Hyerarchicæ, ex quibus tres Hyerarchiæ concluduntur. 48. 1

I

Ignis.
Ignis Inferni an ſit corporeus,& materialis. 272. 2
Ignis, quo Dæmones torquentur, eſt verus, & corporeus. 275. 2
Ignis Inferni realiter, & intentionaliter excruciat. 276. 2
Ignis Inferni eſt diſcōvenięs damnatis dupliciter. ib.
Ignis Damnatorum, & Dæmonum non eſt metaphoricè accipiendus. 279. 2
Ignem cruciantē ſemper ſecum defert Diabolus. ib. 1
Ex Ignis apprehenſione ſtatim concipit Dæmon triſtitiam. ibidem.
Illuminatio.
Illuminatio fit per productionem conceptus illuminantis in illuminato. 91. 1
Illuſio.
Illuſionum duo ſunt genera. 284. 1. 285
Immortalitas.
Immortalitatis genus triplex eſt. 24. 2
Impeccabile.
Nulla unquā extitit creatura,aut exiſtere poteſt,quę ſit intrinſecè, & ex natura ſua impeccabilis. 236. 2
Creatura, quæ primo inſtanti ſuæ creationis foret impeccabilis, poſſet in ſequentibus talis non conſervari. 239. 1
Inclinatio.
Inclinatio duplex eſt in Angelo, & homine, una generalis, quatenus creatura eſt, & altera ſpecialis, quatenus eſt talis creatura. 104. 1
Inclinationem naturalem ad bonum habet creatura rationalis. 105. 1
Individuatio.
Qualiter materia ſit principiū Individuationis. 41. 1
Indulgentia.
Indulgentia anticipata indulgere dicitur Deus impediendo peccata, non verò condonando, & parcendo jam commiſſa. 264. 1
Inferiora.
Inferiora per ſuperiora regi debent. 90. 2
Infernus.
Inferni elegans deſcriptio. 276. 1
In Inferno non videntur eſſe aqua, aut nix. 280. 1
In Inferno ſunt vermes voraces. ibid. 2
Inſtans.
Duo Inſtantia immediatè ſibi ſuccedere nequeunt.
Intellectus.
Intellectus Angelicus, & humanus ſpecie diſſerunt ex parte fundamenti, etſi non differant ex parte objecti. 30. 2
Intellectus agens, & patiens duobus modis uſurpantur. 51. 2
Intellectus Angelicus ab Angelo, & humanus ab homine, aut anima realiter non diſcrepat. 53. 1
Intellectus agens, & patiens reperitur in Angelis. ibid. 2
Intellectus agens requiritur in Angelo ut intelligat objecta ſenſibilia. 55. 2
Intellectus poſſibilis eſt in Angelo. ibid.
Intellectus agens, & poſſibilis non ſolùm ita nominantur per comparationem ad phantaſmata. 56. 2
eſſe imaginabile eſt eſſe medium inter ſenſibile, & intelligibile quantum ad intellectum humanum, non verò quantum ad Angelicum. 67. 1
Intellectus Angelici activitatem ſuperat aliquod ens creatum. 53. 1
Intelligere.
Triplex eſt modus intelligendi. 53. 2
Intellectio.
Intellectio in quo conſiſtat, & per quid completa ſit. 52. 1
Invigilare.
Propter tria maximè nobis invigilant Angeli. 223. 1
Juſtitia.
Juſtitia diſtributiva, & commutativa quid ſit. 198. 2

L

Libertas.
Libertas triplex; à coactione ſcilicet, à peccato, & à miſeria. 91. 2
Libertas rurſus triplex, contrarietatis, contradictionis, & eſſentialis. ibid.
Libertas eſſentialis unde colligatur. 94. 1
Liber.
Creatura rationalis nequit creari non libera. 95. 1
Locus.
Locus ſuperior rei nobiliori non ſēper tribuitur 14. 2
Locus corporeus duplex eſt. 109. 1
Locus Angelorum duplex, adæquatus, & inadæquatus. 118. 2
Locus triplicem habet ad locatum habitudinem, & operationem. 108. 2
In corporibus contactus phyſicus requiritur, ut ſint realiter in loco, quia ſunt in eo diviſibiliter ſecus verò in ſubſtantiis ſpiritualibus. 115. 1
Corpora divinitùs poſſunt eſſe in loco ſine quantitate. ibid. 2
Subſtantia corporea eſt in loco diviſibili per commenſurationem totius quantitatis cum toto loco, & partium ejuſdem cum partibus loci. 117. 2
Subſtantia Angelica non ſemper determinatur ad exiſtendum in æquali loco. ibid.
Ad veram determinationem loci, & locati ſex deſiderantur conditiones. 109. 1
Aliquid poteſt eſſe in loco circumſcriptivè, & definitivè. 111. 1
Ideò duo corpora nō poſſunt eſſe in eodem loco, quia utrumque replet locum, cui præſens eſt. 119. 1
Ideò corpus non poteſt eſſe in pluribus locis, quia ſecundùm ſuam entitatem limitatam ita determinatur ad unum, ut ſimul plura habere nequeat. 122. 2
Duo corpora glorioſa poſſunt ſimul eſſe in eodem loco. 125. 1
Ut res ſit in loco debet ei aliquid advenire præter conſervationem, ut verò duret non debet aliquid aliud á conſervatione ei advenire. 156. 1
Lo-

Digitized by Google

Locutio.
Locutio tribuitur Deo, & Angelis. 8-.2
Locutio præter determinationem conceptus, exigit ut dirigatur phyſicè in audientem, quo nempè de non audiente fiat audiens. 85. 1
Locutio, & illuminatio Angelica inter ſe diſtinguuntur. 89. 2
Lucifer.
Lucifer alios Angelos ad peccandum induxit. 243. 2
Lucifer aliquando cœteris Angelis ſanctior fuit. 197. 1
Lumen.
Lumen majus minus non extinguit, ſed auget. 92. 2

M

Malitia.
Malitia Dæmonum, & Damnatorum eſt ſumma, & attingit terminum, ac proinde non augentur eorum peccata, nec pœnæ. 269. 2
Materia.
Materiam qualiter uſurpaverit Ariſtoteles, dum eam eſſe principium individuationis aſſeruit. 41. 1
Medium.
Medium inter terminum à quo, & ad quem duplex eſt, ſcilicet communicans, & non communicans. 143. 2
Menſura.
Menſura, & menſuratio quid ſit. 148. 1
Menſura duplex eſt, entitativa ſcilicet, & quantitativa. ibid. 2
Menſura aliqua non reperitur in Angelo, quæ menſuret ipſius exiſtentiam. 155. 2
Menſura æterna poteſt poni in Angelo, quæ menſuret ipſius exiſtentiam, quæ ſi ſit extra genus, erit Deus, ſi verò in genere erit exiſtentia primi Angeli. ibid.
Menſuræ genus quadruplex eſt. 148. 2
Menſurare.
Nulla creatura menſuratur æternitate. 158. 1
Operationes Angelorum menſurantur tempore noſtro. 160. 2
Meritum.
Meritum quid ſit. 198. 1
Meritum triplex, congrui, digni, & condigni. ibid.
Meritum majus requirit majus præmium intenſivè, non verò extenſivè. 203. 1
Ad meritum præſtandum tria concurrunt. 198. 2
Mereri.
Ad merendum tria concurrunt ex parte Dei, totidem ex parte creaturæ rationalis. 199. 1
Ad merendum neceſſariò requiritur ſtatus viatorius. 202. 2
Meritorium.
Opera bona ſunt meritoria trium meritoriorum. 199. 1
Myſterium.
Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis Angelis revelatum eſt. 204. 1
Motus.
Motus eſt accidens diviſibile ſucceſſivum non permanens, adeòque non repugnat Angelo. 129. 1
Motus duplex eſt, circumſcriptivus, & definitivus. ib.
Motus eſt quadruplex, ſcilicet continuus, diſcretus, ſucceſſivus, & inſtantaneus. 141. 1
Motus Angeli ut excedat in velocitate motum quemlibet corporis, non eſt neceſſe, quòd fiat in inſtanti. 143. 1
Motus ſucceſſio ex triplici capite repetenda eſt. 134. 2
Motus ſpectari poteſt vel in ſpecie, vel in genere. ib.
In motu organico una pars movet aliam non in alio, v. g. motus gravium, & levium. 133. 1
Ad motum Angeli menſurandum non requiritur tempus à tempore noſtro diſtinctum 141. 2
Diſcrimen inter ſimplicem mutationem, & motum. 144. 1
Quodnam ſit diſcrimen inter motum per medium communicans, & non communicans. 145. 1
Quid tandem diſcriminis inter motum localem, & motum cogitationum noſtrarum. 146. 2
Moveri.
Aliquid poteſt moveri tripliciter. 126. 2
Indiviſibile etiam quantitativum non poteſt moveri continuè. 136. 2
Quid ſit moveri motu diſcreto. 141. 1
Deus non poteſt facere corpus, quod ſecundùm ſuam naturam intrinſecam non poſſit divinitus à ſuo motu impediri. 138. 2

N

Natura.
Natura intendit multiplicationem individuorum, quæ ſunt actu numero finita. 42. 1
Natura quamvis non intendat productionem rei ut deficiat, poteſt tamen aliunde deficere. 160. 1
Naturæ ſpecie diverſæ poſſunt habere operationes ejuſdem ſpeciei. 30. 2

O

Objectum.
Objectum intellectus Angeli quodnam ſit. 55. 1
Objectum ut moveat potentiam non debet eſſe illi præſens ſubſtantialiter, ſed tantùm per intimam ſui motionem. 62. 1
Objectum ut cauſet intellectionem non debet neceſſariò eſſe forma intellectus. ibid.
Obſtinatio.
Obſtinatio Dæmonum in malum non oritur ab infuſo in eis habitu malo, & vitioſo, nec ab aliquo actu à Deo producto in eorum voluntate, ſed à voluntate, & denegata gratia conjunctim. 266. 2

P

Paradiſus.
Paradiſus in quo ſtetit Lucifer, quid ſit. 14. 1
Peccatum.
Peccatum Angeli fuit amor ſui, quo ſibi ipſi, & in ſeipſo nimiùm complacebat. 250. 1
Peccatum primum Angeli fuit ſuperbia, non quatenus ſuperbia eſt, ſed quatenus ſignificat nimiam ſui complacentiam, & amorem inordinatum. 255. 1
Pec-

Peccatum primum Angelorum fuit nimius, & inordinatus ſui amor. 248.2
Peccatum primum Angelorum meliùs ad luxuriam, quàm ad quolibet aliud eſt reducendum. 256. 1
Peccatum Luciferi gravius multò fuit, quàm peccatum ejus ſequacium. 246. 2
Peccatum dividitur inadæquatè, & incongruè in ſeptem genera. 255.2

Peregrinatio.

Peregrinatio duplex eſt, beatitudinis, & alia peccati. 187. 2

Perfectio.

Aliquid poteſt habere perfectionem ſibi coævam tribus modis. 54. 2
Quando aliquid habeat perfectionem coævam ſibi ex beneplacito authoris naturæ, quàm aliunde poſſet ſibi vendicare, debet habere facultates intrinſecas, quibus ipſam comparare poſſit. 55. 1
Omnis perfectio in inferioribus non dicens imperfectionem attribui debet naturæ ſuperiori. 65. 1
Omne perfectivum non debet eſſe perfectius ſuo perfectibili. 129. 1

Permanentia.

Circa rei permanentiam quinque conſiderari poſſunt. 159. 1

Phantaſia.

Varia ſpectra immutant, & corrumpunt phantaſiam. 284. 2

Pœna.

Pœna damnatorum duplex eſt, damni, & ſenſus. 272.2
Pœna damni, & pœna ſenſus reſpondent duplici deordinationi, quæ eſt in peccato mortali. 273. 1
Elegans de pœnarum æternitate ſententia. 282. 1

Pœnitentia.

Pœnitentia Dæmonum, & Damnatorum inutilis, & infructuoſa eſt. 269. 1

Pœnitere.

Quare homini, & non Angelo conceſſum ſit pœnitendi tempus, & auxilium. 264.2
Ideo Damnati, & Dæmones non poſſunt pœnitere, quia denegatur eis ſufficiens auxilium. 265. 1

Populus.

Quid ſignificet diſtributio populorum juxta numerum filiorum Dei. 35. 2

Potentia.

Potentia loco motiva Angeli ſuperioris quomodo ſit præſtantior. 137. 2

Præceptum.

Præceptum de Deo amando eſt juris naturalis. 103.2

Promiſſio.

Quid intelligendum ſit per promiſſionem ante tempora ſæcularia. 12. 2

Propoſitio.

Propoſitiones non ſunt contradictoriæ, niſi ſint de eodem, eodem modo ſpectato. 77. 2

Q

Quantitas.

Quantitas non eſt ratio formalis fundans ubificationem corporum in loco. 115. 2

R

Relatio.

Relationum genus triplex eſt. 133. 2
Subſtantia Angelica fundare poteſt relationem præſentiæ in loco, non quatenus eſt ſubſtantia Angelica, ſed quatenus eſt hic, & non alibi. 116. 1

Res.

Res non cenſentur eſſe in ſtatu violento, niſi quando earum virtus præpeditur. 77. 2

S

Sacerdos.

Sacerdotes poteſtatem habent in Corpus Chriſti naturale, myſticum, & morale. 28. 1

Senſatio.

Senſatio tribus modis fit, & accipitur. 171. 1

Spatium.

Spatium reale ſe habet ad corpora per modum continentis, & ſpatii repleti; at quantum ad ſpiritus ſe habet quidem per modum loci, ſed non per modum ſpatii. 126. 1

Species.

Species accipitur duobus modis, propriè ſcilicet, & impropriè. 28. 1
Species objecti repræſentativa duplex eſt, impreſſa ſcilicet, & expreſſa. 58. 2
Species ab objecto materiali deſumere poteſt creatura rationalis. 66. 2
Species repræſentativa ſubſtantiæ Angeli poteſt dari abſque eo quòd repræſentet gradum illius exiſtentiæ. 69. 1
Species rerum univerſalium quas habent Angeli, non ab eorum ſubſtantia emanant. 70. 1
Species rerum Angelis inditæ, ſunt ſupernaturales quoad modum, non quoad ſubſtantiam. ib.

Spectra.

Spectra ſenſus externos lædunt. 284. 2

Spiritus.

Spiritus nominis quintuplex eſt acceptio, & ſignificatio. 15. 1

Spirituale.

Spiritualis ſubſtantiæ multiplex acceptio. ibid.

Status.

Affertur diſcrimen quod eſt inter viatorum, damnatorum, & comprehenſorum ſtatus. 261.2
Ex parte ſtatus repetenda eſt impoſſibilitas reparandæ ſalutis. 264. 1

Striges.

Striges revera ab ipſo Dæmone ad cœtus locum deferuntur. 295. 2
Non eſt certum, quòd judicibus nocere non valeant Striges. 300. 2
Cur Deus homines innocentes à Strigibus vexari permittat. ibid.
Striges quomodo noceant. 296. 2
Strigum deportatio quot modis fiat. 299.2

Subſtantia.

Subſtantiæ ſpirituales habent aliqua velamina, quibus occultari poſſint, ſicut corporeæ. 72. 1

Suc-

Succeſſio.

Succeſſio non eſt de eſſentia motus. 142. 2

Succeſſio requiritur in abjectione termini à quo, & in acquiſitione termini ad quem. 147. 1

Supplicium.

Supplicia Damnatorum ſunt æterna. 281. 1

T

Theologia.

Theologia non deprimitur dum creaturas in ordine ad Deum contemplatur. 1

V

Ubificatio.

Ratio formalis ubificationis ſumitur bifariam. 109. 1

Verbum.

Verbum mentis quid ſit. 52. 1

Via.

Via Angelorum fuit valde brevis. 206. 2

Viſio.

Viſio beatifica menſuratur ævo. 158. 2

Viſio beatifica dicitur æterna, ex eo quòd in æternum ſit duratura non formaliter. 160. 1

Ideò Deus dicitur inviſibilis naturæ viribus, quia ejus viſio intuitiva non eſt intra lineam ordinis naturalis. 78. 1

Videre.

Aliquid videri poteſt in Verbo dupliciter. 91. 2

Vita.

Vitæ actiones ſunt duplicis generis. 171. 1

Univerſale.

Univerſale in conceptu nihil eſſe poteſt, quin idem ſit in re. 39. 2

Univerſum

Non omnes modi, & gradus entis ad Univerſi perfectionem ſpectant. 21. 1

Volitio.

Volitio diſtinguitur in Amorem amicitiæ, & concupiſcentiæ. 248. 1

Volitio inefficax poteſt verſari circa impoſſibile. 258. 2

Voluntas.

Voluntas etſi tendat neceſſariò in finem, non ita tendit in media. 238. 1

Voluntas errare poteſt circa finem ultimum, licèt intellectus nequeat errare circa prima principia. 269. 2

Voluntas remanet libera quoad exercitium circa quodlibet objectum. 105. 2

Voluntas ſi determinaretur neceſſariò ad agendum, dictamen rectæ rationis non haberet rationem voluntatis. 239. 2

Voluntas Angelica, ſi non eſſet immutabilis in propoſito, poteſt naturaliter reddi impeccabilis in futurum. 97. 2

Voluntas Angelica libera eſt quantum ad exercitium. 100. 1

Finis Rerum Notabilium.